

NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE
Bethesda, Maryland

Slangen 33 tresnit.

Lib. V

CONRADI GESNERI TIGVRINI MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS in Schola Tigurina, Historiæ animalium Lib. V. qui est de Serpentium natura.

EX LIBRIS
MAXIMILIANI LEZZANI

EX VARIIS SCHEDIS ET COLLECTANEIS EIVSDEM COMPOSITVS PER *Iacobum Carronum Francofurtensem.*

ADIECTA EST AD CALCEM, SCORPIONIS insecti Historia à D. Casparo Vuolphio Tigurino Medico, ex eiusdem Paralipomenis conscripta.

ACCESSERVNT INDICES NOMINVM SERpentium *secundum diuersas linguas: & ante illos enumeratio eo ordine quo in hoc volumine continentur.*

TIGVRI

IN OFFICINA FROSCHOVIANA.

M. D. LXXXVII.

Cum gratia & priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis ad decennium.

NLM

65-65503

NOBILITATE, PIETATE,
PRVDENTIA ATQVE ALIIS VIRTVTIBVS PRAESTANTISSIMO VIRO D. HORATIO Palauicino, Domino suo colendissimo, S. D.

IN omni scientiarum ac disciplinarum genere ij non mediocri laude & commendatione digni videntur, qui huc non minimam suorum studiorum atque laborum partem contulerunt, vt ex obseruationibus quas ex variorum authorum lectione collegerunt, atq; ex ea cognitione quam usu, experientia & exercitatione sibi compararunt, corpus quoddam conficerent eius scientiæ quam tractandam susceperunt, vnde alij eiusdem scientiæ studiosi quæuis ad eam pertinentia minimo cum labore depromere possent, ac ea in alijs authoribus ijsq; varijs et multiplicibus conquirendi difficultate et tædio subleuarentur. Cùm enim vita hominum sit breuissima, sitq; necesse multos annos in legendis & euoluendis authorum monumentis consumere, accidit sæpe vt bona ac potissima ætatis pars elapsa sit, antequam ad eam cognitionem quis perueniat, quæ ad facultatem scientiæ alicuius assequendam necessaria sit. Qui ergò huius tùm temporis tùm laboris hominum iacturæ consideratione moti, quò viæ, vt ita dicam, compendium ad scientiarum cognitionem viris studiosis pararent, ea quæ hinc inde in varijs authoribus de singulis scientijs vel doctrinis earúmue partibus legerunt & obseruarunt, in vnum volumen congesserunt, vt minimo cum sumptu & labore, ea quæ alioqui magno ipsis constarent, alij consequi possent, hi sanè de omnibus ijs qui discendi cognoscendiq; veri desiderio tenentur, optimè meriti esse iure existimantur. Id autem multi in multis & varijs disciplinarum & scientiarum generibus tentarunt & præstare conati sunt, quorum & labores vtilissimi & monumenta maximo in pretio non immerito habentur. Atque vt cæteras scientias omittam, de quibus singulis differere nimis prolixum foret, vtq; ad scopum nostrum propius accedam, in ipsa philosophia naturali, quæ in rerum natura constantium contemplatione versatur, quæq; inter omnes philosophiæ humanæ partes pulcherrima, iucundissima, præstantissima atque vtilissima est, illud quod alios in alijs disciplinis tentasse diximus, omnium optimè ac ingeniosè præstiterunt, inter veteres quidem Plinius, qui totius vniuersitatis descriptionem ex omnibus omnium antiquitatum scriptis in vnum corpus collegit, quiq; se naturalem illam suam historiam ex exquisitis centum authoribus confecisse scribit, adiectis etiam plurimis rebus quas aut ignorauerant, aut postea inuenerat vita: Inter recentiores vero D. Conradus Gesnerus medicus ac philosophus Tigurinus, vir incomparabili ingenio ac studio indefesso, qui quod Plinius in toto, id ipse in singulis naturæ operibus, si superuixisset, præstare constituerat, idq; initio ab animalibus sumpto, quorum descriptionem ita prosecutus est, vt si per Dei voluntatem diutius viuere illi datum fuisset, animalium historiam omnium perfectissimam atque absolutissimam, ex omnium ferè qui extant authorum tam veterum quam recentium scriptis contextam haberemus. Iam enim historiam perfectorum animalium quatuor voluminibus comprehensam in lucem ædiderat, opus sanè eiusmodi quod omnes lectores in viri illius doctrinæ, laboris, ingenij & industriæ admirationem rapiat: restabat imperfectorum animalium historia, nempe Serpentum & Insectorum, quam eodem ordine persequi instituerat, quæq; proculdubio & iucundissima & vtilissima omnibus philosophiæ naturalis studiosis fuisset. Sed hunc tam optatum & absolutum ipsius laborum fructum abstulit nobis immaturus eius obitus, quem si ad tempus aliquod differre Dominus voluisset, haberent sanè omnes quotquot rerum naturalium earundemq; causarum cognitionis studio tenentur, quo summopere gauderent. At cum Domino aliter visum fuerit, patienter ferendum est, idq; vnum dolorem nostrum lenire debet, quòd ante obitum materiam ad opus illud quod susceperat perficiendum & absoluendum necessariam ita parauerat, vt nihil præter dispositio-

nem & οἰκονομίαν operis adornandam posteris suis reliquerit. Inuenta est enim in Gesneri Bibliotheca, quam sibi D. Casparus Vuolphius Tigurinus Medicus, paulò ante quam ex hac vita in cœlestem emigraret magno ære suam fecit, ingens & varia suppellex chartarum et schedarum, quibus continebantur obseruationes illæ, quas hinc inde ex varijs authoribus conquisitas collegerat, vt ex ijs reliquas operis sui instituti partes de Serpentibus & insectis contexeret. Hanc suppellectilem cum à D. Vuolphio D. Froschoueri intercessione, quum alijs ille negotijs distraheretur, ex pacto sibi comparasset charissimus affinis meus Robertus Cambierus, ac vndiq; virum aliquem idoneum conquireret, qui hæc Gesneri collectanea in eum ordinem componeret quem ipse Gesnerus in prioribus tractatibus seruauerat, iacturamq; morte illius acceptam aliquomodo sarciret, inter cæteros me etiam compellauit: ac quamuis me excusarem, quod sentirem me huic labori prorsus imparem, eumq; hortarer vt aliquem alium & doctiorem, & in his studijs magis exercitatum sibi compararet, qui & melius & facilius id præstare posset, tamen cùm eius nusquam sibi copiam fieri diceret, ac rogando insisteret, efflagitationibus suis tantum effecit vt aliquid tentare decreuerim, ac successu temporis eò progressus fuerim, vt tandem non sine maximo tædio et labore hunc tractatum de serpentibus ad finem perduxerim. In quo quidem quid consequutus sim, aliorum esto iudicium, quantum verò laboris et molestiæ mihi constiterit, nemo credat qui expertus non fuerit. Hoc vnum affirmare possum nullum adhuc, quod sciam, fuisse nec esse, qui serpentum historiam tam exquisito ordine, nec tam perfectè & enucleate conscripserit: nec dubito hunc meum laborem viris doctis & studiosis, quorum animi ab odij & inuidiæ felle purgati fuerint, gratum fore: Zoilos illos, qui omnium labores Theonino dente arrodere, atque ex aliorum insectationibus laudem scientiæ venari consuerunt, non multum moror: satis est mihi viris bonis & sinceri iudicij placere: Quibus si omnibus in rebus non satisfecero, spero ipsos mihi æquiores fore, cum perpenderint, quanti fuerit laboris hoc opus, quamq; difficile sit in tanta rerum varietate atque opinionum diuersitate omnibus satisfacere, aut nulla in re hallucinari. Ex Gesneri collectaneis conscriptum esse hunc librum iam dixi: multas tamen obseruationes ex varijs authoribus à me ipso conquisitas atque hinc inde collectas, istis Gesneri collectaneis adiectas esse, ac propterea hunc librum ex parte meum asserere non vereor. Cùm enim hunc tractatum quàm perefectißimum reddere conarer, ex omnibus quos mihi comparare potui authoribus, præter eos quorum mentio facta erat in schedis Gesneri, corrasi quæcunque ad hunc ornandum, amplificandum & illustrandum facere posse videbantur. Si quod volui, omni ex parte assequi non potui, saltem conatum esse, atque aliorum studia pro meo modulo iuuare voluisse, aliqua in parte laudis meo iudicio ponendum est. Cæterùm quid tibi, inquiet aliquis, cum hoc studij & scribendi genere? &, vt ait ille Terentianus, Tantúmne est ab re tua otij tibi, aliena vt cures? Cui ego responsum velim me hæc à meo studio meaq; vocatione aliena non existimare: siquidem hic præcipuus est Theologiæ finis, vt homines ad veram veri Dei cognitionem perducantur. Huius autem cognitionis consequendæ medium primum ac generalißimum est, ipsius naturæ rerumq; naturalium seu creatarum contemplatio, ex qua in admirationem & cognitionem Dei esse progressum docet Dauid Psalmo 19. vbi cœlum enarrare gloriam Dei, & opera manuum eius annunciare ipsum canit: & Paulus Rom. 1 qui patefactum omnibus dicit quod de Deo cognosci operæpretium erat, quia inuisibilia eius ad æternam vsq; eius virtutem & diuinitatem, à creatione mundi & rebus conditis intellecta omnes ad vnum conspiciunt. Et sanè nulla est res creata et natura constans ex qua splendidissimæ gloriæ Dei scintillæ emicare non cernantur, & in qua conspicua summæ Dei potentiæ, sapientiæ & bonitatis vestigia non appareant. Quamuis autem ea quæ rudissimi cuiusq; idiotæ oculis se ingerunt Dei gloriæ tum in cœlo tum in terra documenta, mirificam eius sapientiam satis testentur, ita vt nullus causari possit se vlla inscitia impediri quominus artificij satis superq; peruideat in Dei operibus, vnde in opificis admirationem prorumpat, ij tamen, qui vt ad reconditiora illa penetrent, quibus propius obseruandis astrologia, medicina, & tota physica scientia destinata est, liberales illas artes vel imbibunt vel etiam degustant, sine dubio harũ subsidio adiuti, longe altius proueheuntur ad introspicienda

diuina

diuinæ sapientiæ arcana: atque vt Dei prouidentia explicatius eis se profert, ita in eius gloriam conspiciendam animum eorum par est aliquanto sublimius assurgere. Itaq; cum ij qui docendi munere funguntur in Ecclesia, cæteris praire debeant in considerandis Dei operibus atq; in eius maiestate, & gloria quæ in ijs relucet contemplanda et obseruanda, quis eos reprehendere iure poßit, siquando philosophiæ naturalis studio sese applicantes, altiora naturæ secreta scrutari conentur, vt hoc subsidio freti & Dei gloriam clarius perspicere, & eius maiestatem in ijs relucentem alijs certius explicare queant? Imò quis Theologi, pastoris vel doctoris munere in Ecclesia ritè perfungi queat, qui physicæ prorsus ignarus fuerit, cùm ad multorum locorum sacræ scripturæ intelligentiam hæc scientia prorsus necessaria sit? In serpentum historia quæ in hoc opere tractatur, multa sanè obseruari queunt, quorum notitia non tantum Theologis, sed & Christianis omnibus vtilißima est, atq; ad gloriam Dei illustrandam ac celebrandam permultum facere potest. Nam vt silentio prætereã quæ in cæteris omnibus rebus creatis pariter obseruari queunt, nempe miram illam & potentiam & sapientiam Dei, quæ tum in ingeniosa & artificiosa corporum, & membrorum ipsorum serpentum compositione & structura, tum in conuenienti naturalium actionum, facultatum, ingeniorum & morum distributione relucent, quæq; stupidißimos quosq; in diuinæ gloriæ admirationem rapiunt, quis illam antipathiam serpentis ad hominem perpendens, eiusq; causas inquirens, non statim peccati eiusq; causæ tum efficientis tum instrumentalis pulchrè magnoq; cum fructu admoneatur? Vnde enim factum vt serpens, qui cum cæteris animantibus ad vsum hominum conditus erat, iam & homini ipse & illi homo infensißimus sit, atq; alter in alterius perniciem coniuret: nisi quòd hic serpens organum sese præbuit sathanæ, hosti iurato generis humani, ad seducendum hominem, atq; à Dei sui obedientia auocandum, vnde totius generis humani exitium est consecutum? Hinc inimicitiæ illæ implacabiles, hinc illud bellum internecinum, hinc odium illud sanctum Ecclesiæ aduersus antiquum serpentem diabolum & eius sobolem. Quarum rerum meditatio pijs omnibus tum fructuosa tum necessaria est. Quid, quòd quot sunt genera serpentum, tot pestes in hominum perniciem armatas conspicimus, annon id de iustitia diuina, peccata nostra sic persequente & vindicante, nos commonefacit? Bonitas verò & clementia eius quanta sese nobis in eo exerit, quòd etiamsi pro merito hominum, has pestes ipsis in peccatorum vindictam suscitarit, eos tamen auxilio & remedijs aduersus ipsarum venena non destituerit, sed vnicuiq; serpentum generi ac veneno particularem medelam opposuerit, quam vel arcana inspiratione vel experimento homini patefacere dignatus est, ne homo harum ferarum malignitate victus succumberet? Quid, quod ipsis etiam serpentibus aduersus suos morsus & venena remedia indidit? siquidem capita & exta eorum morsibus imposita auxiliari dicuntur: Theriaca verò, quæ omnibus venenis, tum morsu illatis, tum in cibo vel potu sumptis, aduersari & mederi dicitur, ex genere serpentis omnium pernicioſißimo nempe vipera conficitur. Quis ergo non miretur hanc Dei prouidentiam, quæ mala bonis ita temperauit & miscuit, vt iudicij seueritatem bonitatis clementia superare merito dicatur? Harum & similium rerum considerationem & cognitionem, quis non Christianis omnibus, non tantum iucundißimam sed et vtilißimam esse fateatur, ac proinde quis pius eum qui in horum contemplatione & illustratione versatus fuerit meritò reprehendere queat? Nobis sanè in conscribendis ac legendis eiusmodi historijs propositum esse debet, non tantum scire quæ cuiusq; rei sit natura, sed et naturæ authorem nosse, eius virtutes prædicare & gloriam celebrare, ac vniuscuiusq; rei ingenium & naturam ad sui institutionem referre. Ad hunc scopum collimare debent quicunque cum fructu in hoc studiorum genere versari volunt, atque etiam ad eum, totum hunc meum laborem retuli, omnesq; qui hunc tractatum legerint referre cupio et hortor. Hæc autem cùm ita sint, nemo, vt opinor, iure mihi vitio vertet, quòd aliquam partem temporis succisiui, quod mihi à serijs occupationibus & negotijs ad vocationem meam pertinentibus liberum supererat, in hac scriptione impenderim, nec me quicquam à meo munere alienum hac in re suscepisse vllus merito dixerit, cùm nihil magis sit Theologum & Christianum, quàm admiranda Dei opera contemplari, describere & prædicare.

Epistola Nuncupatoria.

Hunc autem meum laborem, vir nobilißime ac præstantißime, tibi dedicare ac consecrare volui, tùm vt sub tui nominis auspicio felicius in lucem prodiret, tùm vt hoc testimonio meam erga te obseruantiam comprobarem. Duo autem in primis fuerunt, quæ me impulerunt vt hoc meum opus tibi nuncuparem, nempe primum, raræ illæ atque eximiæ dotes, quibus te Deus cumulatißimè ornauit, & quæ omnium bonorum, qui te norunt, animos tibi arctißimè conciliant. Nam vt omittam quæ dici poterant de generis tui nobilitate, qua inter tuos ciues longe emines & excellis, & quæ inter exteros etiam te spectatissimum reddit, pietatem veram, virtutum omnium summam, quæ te patria terrena extorrem, at patriæ cœlestis ciuem æternum effecit, nemo pius est qui in te non agnoscat, amet atque exosculetur. Prudentiam verò quæ in rebus politicis es præditus, & quæ te in eum gradum euexit, vt etiam in extera gente muneribus amplissimis & honorificentissimis dignus iudicatus fueris, omnes mirantur & suspiciunt. Ille præterea, ex ore tuo fluens dicendi lepos & venustas, ita eos qui te loquentem audiunt afficit, vt non plebeiorum modò, sed & summorum & potentissimorum hominum fauorem & gratiam tibi conciliet. Quid verò dicam de ingenij tui acumine, iudicij perspicacitate, animi temperantia, sobrietate, modestia & alijs virtutibus, quarum nomine te omnes boni suspiciunt & venerantur? quas quidem prædicandas relinquo ijs qui te propius & familiarius norunt, quiq; maiore dicendi facultate pollent, ne forte meæ eloquentiæ tenuitas, tuarum virtutum fulgori & splendori officiat. His autem tot tantisq; dotibus & virtutibus ornatum, quis non iudicet amore, studio & cultu dignissimum? Alterum verò quod me tibi specialiter obstrictum impulit, vt hoc meæ in te beneuolentiæ & obseruantiæ testimonium pro mea tenuitate offerrem, fuit illa tua summa humanitas & liberalitas, qua in me hominem antea tibi ignotum, atque etiamnum prorsus immeritum, vsus es tum, cùm in his regionibus serenissimæ Reginæ Angliæ legatum apud aliquos illustrissimos Germaniæ principes ageres: quæ tua humanitas tanta fuit, vt me tibi in perpetuum deuinxererit. Quare vt gratum erga te animum meum testarer, hoc qualecunque opus tibi nuncupare constitui, quod esset meæ in te fidei & obsequij pignus certissimum ac perpetuum: quod, vt pro tua humanitate placido & sereno vultu accipias, rogo, nec tàm muneris qualitatem ac pretium (quod exiguum esse agnosco) quàm donantis animum & voluntatem respicias oro. Quod si tibi gratum probatumq; esse perspexero, spem magnam faciet mihi, fore vt hoc opus cæteris viris doctis & pijs iucundum necnon vtile futurum sit. Denique Deum Opt. Max. bonorum omnium largissimum authorem & datorem, ardentissimis votis oro, vt amplitudinem tuam, facultatesq; omnes saluas & incolumes quam diutissimè conseruet, teq; sanctis suis benedictionibus abunde locupletet. Vale Francofurti ad Mœnum, Calendis Augusti, Anno 1587.

T. A. obseruantissimus
Iacobus Carronus.

CASPARVS

CASPARVS VVOLPHIVS TIGVRINVS MEDICVS D. IACOBO CARRONO FRANCFORTENSI AMICO SVO S.

Accepi nuper, vir doctiſsime, tuas amantiſsimas literas, ſimulque hiſtoriam de Serpentibus, quam tu ex Conradi Geſneri viri clariſſimi, vndecunque conquiſitis obſeruationibus, ingenioſe admodum, & pro eiuſdem arbitrio ac voluntate optima, hoc eſt naturali methodo, adornaſti. In qua quidem concinnanda perficiendaq́; , quantum tibi operę et laboris conſtiterit, ego teſtis eſſe poſſum, qui etiam ipſe in huiuſmodi nonnullis cum ratione diſponendis, idem ſim non raro expertus. Et vt verum fatear, eorum lectione mirificè ſum oblectatus, tum quia hactenus in hoc argumento nihil tale extare adhuc viderim, tum verò ſummopere gauiſus ſum, quod in eum inciderint hæc paralipomena, quę obſcuram alioquin ſpem, cæcamq́; expectationem præ ſe ferebant, per quem in lucem è tenebris reuocata, nunc in doctorum manibus ſplendeſcere inciperent. Geſnerus ſanè noſter, pro vt erat non ſolùm ingenio ad inueniendum excogitandumq́; celeri & acuto, verum etiam animo ita erudito, vt ſemper inde aliquid, quod delectare poſſet, promeret: ſi hanc, vt illi animo propoſitum erat, de ſerpentibus reliquisq́; inſectis, atq; adeò de tota natura hiſtoriam, eo modo, quo iam prius perfectorum animalium quatuor voluminibus comprehenſam deſcriptionem cœperat, perficere contexendo per Dei voluntatem potuiſſet, haberemus ſanè omnes, quotquot rerum natura conſtantium, earundemq́; cauſarum cognitione tenentur, quo ſummopere gauderemus. Sed quid facias? ea rerum humanarum facies, ea eſt conditio, vt deſideria noſtra, ſolatiaq́; in diuerſum ferè ſemper conuertantur, nec vnquam ſinat, ijs integris, quæ vtiliora nobis, noſtrisque commodis aptiora videntur, perpetuò frui. Vtcunque verò acerbus admodum doloris huius ſenſus ſit ac videatur, viciſſim grata ea conſolatio nos ſuſtentare poteſt, quod neque hæc quæ huc faciebat nobis perierit materia, nec etiam deſint viri docti & ingenioſi, qui cum laude & commodo publico, in ea excolenda illuſtrandaque ſtrenuam operam ponant. Proinde tibi quoque vir ornatiſſime, plurimum debebunt docti homines, quique diſcendi cognoſcendiq́; veri ſtudio ardent, quod per te, quæ iam hominum vſibus elapſa amiſſaq́; penitus videbantur, recuperarint. In perficiundo hoc opere, tantum videris conſequutus, vt neque totius οἰκονομίαν, neque ſingulorum membrorum εὐταξίαν reprehendere merito quiſquam audeat. Nec neceſſe erat, meum ſuper ea re aduocare iudicium. Ego is non ſum, nec tantum mihi arrogare auſim, vt de aliorum laboribus iudicium ferre vel poſſim vel debeam. Proinde quod mihi liberam cenſendi mutandique poteſtatem facis, id potius abs te factum agnoſco, beneuolentiæ erga me tuæ abundantia quadam, qua motus, neſcio quam doctrinæ & eruditionis exiſtimationem mihi tribuis, quàm vt ita neceſſe eſſe vel tibi ipſi videatur. Artifices, noui, vt de ſuis operibus bonorum ac peritorum iudicium libentiſſimè ſubeunt, deque eorundem ſententijs, meliora eadem facere in poſterum ſtudent operamque dant: ita quoque non faci-

lè ineptas imperitorum cenſuras ferunt. Hac ipſa de cauſa mihi penitùs ab omni cenſura temperare ſtatuiſſem, niſi me argumenti ſuauitas nouitaſque ad diligentiorem lectionem pellexiſſet. Sed pauca ea, quæ obſeruatione mea deprehendere potui, eo animo à me ſeorſim annotata obſeruatáque intelligas velim, vt cum parui momenti ſint, tuo penitùs iudicio vel admittenda vel reijcienda, viciſſim remittam. Vale vir doctiſſime & me viciſſim ama. Dat. Tiguri Auguſti 30. Anni 1586.

ENVMERATIO SERPENTVM, EO ORDINE QVO IN HOC VOLVMINE DESCRIBVNTVR.

INDICES NOMINVM OMNE GENVS SERPENTIVM IN DIVERSIS LINGVIS. I. LATINORVM II. GRAECORVM. III. ITALICORVM. IIII. HISPANICORVM. V. Gallicorum. VI. Germanicorum. VII. Anglicorum. VIII. Gothicorum. IX. Hebraicorum, Arabicorum. X. Turcicorum. XI. Polonicorum, &c.

LATINA ET GRAECA ANTIQVIS RECEPTA TVM QVAEdam *recentioribus solum vsurpata, quamuis Barbara, Latinis tamen literis, vel etiam terminationibus scripta, &c.*

GRAECA.

HEBRAICA, ARAbica, Barbara, aut corrupta è Græco nomina, Latinis literis.

GERMANICA.

ITALICA.

Index.

FINIS.

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIAE ANIMALIVM LIBER V. QVI EST DE SERPENTIBVS.

HISTORIA DE SERPENTIBVS GENERALIS.

A.

SERPENTIS nomen apud ſcriptores & communiter & propriè accipi ſolet. Communiter accipitur nō ſolùm pro ſerpentibus propriè vocatis, verumetiam pro ſcorpionibus & araneis, vt eſt apud Cornelium Celſum pro lacertis: inuenio etiam et Plinium & Apuleium appellaſſe pediculos ſerpentes, vbi ſcribunt: Pherecydem Syrum, Pythagoræ præceptorem, ſerpentibus perijſſe, quē tamen conſtat pediculis eſſe enecatum. Propriè ſerpens accipitur pro animali ſanguineo, pedibus orbato & ouiparo. (nam hoc proprium eſt ſerpentum oua parere.) Sic definit Ariſtoteles ſerpentes in lib. de gener. animaliū & alibi, & Galenus in libro de Theriaca ad Piſonē, vt cum nos etiam loquimur de ſerpentibus, de ijs loquamur qui ſine pede ſunt & ouiparis, Mercurialis. ¶ Angues aquarum ſunt, ſerpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in ſecundum Aeneidos. ¶ Serpens nonnunquam vnam ſpeciem ſignificat, Plinius lib. 29. ſerpentis oculorum dexter adalligatus, contra epiphoras prodeſt, ſi ſerpens viua dimittatur. Nec aliter apud Græcos ὄφις pro vna ſpecie, ſcilicet vipera accipitur: vt apud Oppianum de Murenæ & ſerpentis coitu, id eſt viperæ, Vuottonus. ¶ Serpula à veteribus dicebatur quam nos ſerpentem dicimus, Feſtus. In odoriferis ſyluis ſerpentes ſiue ſerpulas, vt veteres loquebantur, reperiri frequētiſsimas traditum eſt, Cœl. Rhodigin. ¶ Anguis quamuis propriè illud ſerpentum genus ſignificet (ſi Seruio credimus) quod in aquis degit: frequentiſsimè tamen etiam de terreſtribus dictum inuenitur: latet anguis in herba, Calepinus. Draco etiam ſæpiſsimè pro quouis ſerpente apud authores probatos ſumitur, Pierius. Hebraicè נחש nachaſch ſerpens dicitur. Item שפיפון ſchephiphon. Munſterus ſcribit ſchephiphon eſſe ſpeciem ſerpentis à נשפ ſibilando ſic dicti, vt dicit Rabbi Salomon. Pagninus verò vult à mordendo ſic dictum, à radice שפח, quæ mordere vel contundere ſignificat. תנין Serpens aut draco & piſcis magnus, vt draco: vt ſunt cete, balænæ, Pagninus. Thaninim & Chaldaicè Thaninaiah dracones & ſerpentes, Paulus Fagius. Vtitur hac voce Moſes Exod. 7. vbi dicitur coràm Pharaone mutaſſe virgam in ſerpentem. Chaldaicè חויא cheueia דרקון darcon ſeu draco idem quod nachaſch, id eſt ſerpens, Munſterus in trilingui dictionario. Arabicè Haie ſerpens dicitur apud Auicennam. Haie ſeu hadaie eſt nomen commune omnibus ſerpentibus, Andreas Bellunenſis. Teſtuh, id eſt, ſerpens, ſyluaticus, aliàs Tenſtu dicitur. Ageſtim, id eſt ſerpens, Idem. Apartias & Atuſsi, Idem. Græcè ὄφις: hodie vulgò in Græcia ὀφίδι vocatur. Germanicè *ein ſchlang*: ab angue, per apocopen vltimæ, & more Germanico ſch, præpoſito. Gallicè vn ſerpent. Italicè ſerpe & ſerpente. Hieronymus Maſſarius in quadam epiſtola ſcribit ſcorzo & ſcorzone apud Italos eſſe nomina generica ad omnes ſerpentes, qui repunt ac dentibus feriunt. Hiſpanicè, ſierpe. *Nomina. Serpens. Serpula. Anguis.*

Serpentum alij terreſtres ſunt alij aquatiles: quanquam maxima pars ſit terreſtris, exigua verò aquatilis, ſcilicet fluminum incola. Sunt etiam maris indigenæ ſerpentes terreſtribus ſimiles, Plinius. Thaninim ſunt duplices, terreſtres & aquatiles. Qui in aquis degunt ingentes piſces ſunt, ſic dicti, quod formam quandam draconum ſiue ſerpentum referunt, Hoc Hebræi. P. Fagius. *Generalis ſerpentum diuiſio ſecundū loca.*

B.

¶ Megaſthenes ſcribit in India ſerpentes in tantam magnitudinem adoleſcere, vt ſolidos hauriant ceruos tauroſq́. Metrodorus circa Rhindacum amnem in Ponto, vt ſuperuolantes, quanuis altè perniciterq́ alites, hauſtu raptas abſorbeant, Plinius. Serpentes multos & malos in India eſſe ſcribit Strabo. Item ſerpentes paruos Indicos veneno ſiſsimos. Inſulas Indiæ occidentalis ſerpentes nutrire, ſed minime noxios ſcribit Pet. Martyr. In regni Morfili montibus ſerpentes magni in maxima verſantur multitudine, Paulus Venetus. Ex parte ſeptentrionali regni Indiæ longum & magnum eſt deſertum, vbi & ſerpentes & animalium diuerſitates reperiſſe dicitur Alexander imperator, Hatthonus de Tartaris. ¶ In Aethiopia aiunt tantam anguium vim conuenire conuoluiq́ in gyrum inuicem, vt montis ſpeciem procul aſpicientibus reddant, Pierius. ¶ Habet Numidia infinitam ſcorpionum atq́ ſerpentum copiam, quorum morſibus venenoſis multi quotannis interfecti inueniuntur, Leo Africanus. ¶ Apud Afros *Quibus in regionibus reperiantur ſerpentes.*

Ad Occidentem repeſiuntur ſerpentes ſupra modum grandes, Herodotus. Africa ſerpentibus adeo fœcunda eſt, vt mali huius merito illi potiſsimum palma detur, Solinus. ¶ Pharus inſula olim (vt teſtantur Aegyptij) multis diuerſiſq; ſerpentibus plena erat, Aelianus. ¶ Elymaidis ora infeſtatur ſerpentibus, quos flumina deportant, Plinius. ¶ Serpentes vndique gentium conuenæ à verno ſtatim die (nimirum æquinoctij verni) ad Caſpias portas confluunt, Solinus. Per Caſpias portas ſerpentum multitudo, niſi hyeme tranſitum non ſinit, Plinius.

¶ Serpentum frequentia nomen fecit Ophiuſæ inſulæ, Textor. ¶ Candei ſerpentibus veſci aſſueti, neque alia regio fertilior earum, Plinius. ¶ Hierichuntij ſerpentes pingues ſunt, &c. Suidas. ¶ Ad paludem, quæ iuxta Epheſiam metropolim exiſtit, aiunt cauernam eſſe ſerpentium plenam maximorum, Aelianus. ¶ Serpentum genera magis peſtifera maximè æſtuoſis locis gignuntur. Italia frigidioreſq; regiones hac quoq; parte ſalubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt, Cornel. Celſus. ¶ Seruius ait Oſcos populos dici vbi plurimum ſerpentes abundant, in Campania quippe, Pierius. ¶ In Lombardia & agro Ferrarienſi ſerpentum magna copia eſt, Scaliger. ¶ Arbitrantur plurimi in ſolis regionibus calidis habitare ſerpentes, ob connatam frigiditatem eiſdem animalibus inhærentem, tum quod calore magis multiplicentur ac citius incrementum ſuſcipiant: ſed reuera frigida illa Europæ pars in Septentrione etiam peſsimos habet & enutrit ſerpentes, licet quoad naturam veneni debiliores quàm ſint Africani, Olaus magnus. ¶ In Botnia quæ eſt cis mare Liuonicũ & multitudinem & magnitudinem eam ſerpentum eſſe aiunt, vt cum illis paſtores perpetua bella gerant, Scaliger. Aruernorum montes ſerpentes etiam habent, Idem ¶ In Heluetiæ montibus maximos à venatoribus ſerpentes conſpici certum eſt, de quibus mirabilia referunt legati qui aliquando Badenam veniunt ad comitia. Operæpretium eſſet hæc omnia ex viris ſpectatæ fidei cognoſcere. Geſnerus.

De regionibus à ſerpentibus deuaſtatis & deletis.

M. Varro author eſt in Italia Amyclas à ſerpentibus deletas, Plinius. Serpens quidam inhabitabilem Salaminẽ faciebat, Lycophron. Neuri, Scythiæ populi, vnà ante Darij expeditionẽ ætate coacti fuerant ſolum vertere propter ſerpentes: nam ſerpentum cùm magna vis ex ipſorum ſolo eſt edita, tùm maior supernè è locis deſertis ingruerat, quibus vſq; adeo infeſtati fuerunt, vt relicto ſuo ſolo cum Buditanis habitauerint, Herodotus.

De ſerpentum magnitudine.

In nauigatione maris rubri Alexander dicit ſe ſerpentes vidiſſe longitudine quadraginta cubitorum & craſſitudine pro recta longitudinis portione, Aelianus. Porus Indorum rex Auguſto dona miſit, viperas ingentes, ſerpentem decem cubitorum, teſtudinem trium cubitorum, & perdicem vulture maiorem, Strabo lib. decimoquinto. In India adoleſcunt ſerpentes ad tantam magnitudinem, vt ſolidos hauriant ceruos tauroſq;, Textor. Circa Rhyndacum amnem Bithyniæ conterminum angues naſcuntur immanes, neq; ob magnitudinem modò, ſed ob id etiam mirabiles, quod vbi in alueum eius æſtus ſolemq; fugerunt, emergunt atq; hiant: ſuperuolanteſq; aues, quanuis altè & perniciter ferantur, abſorbent, Mela, quod & Plinius ex Megaſthene ſe accepiſſe ſcribit, vt ſupra diximus. Serpentes Indici maximi, Solinus. Serpentum Megalaunæ triginta cubitorum longitudinis meminit Pauſanias. Gellius ſcribit, Tuberonem in hiſtorijs ſcriptum reliquiſſe, bello primo Punico, Attilium Regulum conſulem in Africa caſtris apud Bagradam flumen poſitis, prælium grande atq; acre feciſſe aduerſus vnum ſerpentem, in illis locis ſtabulantem, inuſitatæ immanitatis; eumq; magna totius exercitus conflictatione, baliſtis atq; catapultis diu oppugnatum. Eiuſq; interfecti longum corium pedes centum & viginti Romam miſiſſe. Eiuſdem meminit Plinius lib. 8. Apuæ Sciratas (Scyritas vocat Plinius) ſerpentes maximi naſcuntur, quorum alij greges pecorum rapiunt & vorant, alij ſanguinem tantum exugunt, Aelianus. In Macra loco ſic nuncupato Poſsidonius ſcribit, mortuam ſpectatam fuiſſe ſerpentem iugeri longitudine, tanta craſſitudine, vt ex vtraq; parte aſtantes equites ſe inuicem intueri non poſſent, tanto autem hiatu, vt hominem equo inſidentem reciperet. Exuuiarum ſquammam quamlibet clypeo maiorem fuiſſe, Strabo & Gillius. Volat. lib. duodecimo capite de locis nuper repertis, allegat ſerpentes mille paſſuum longitudine, qui certo anni tempore armenta & paſtores ipſos totaliter deuorant. In regno Senegæ, ſerpentes denum pedum menſuram excedunt, tantæq; ſunt vaſtitatis, vt integras capras hauriant, nec lancinent, ſolidè deuorantes, Aloyſius Cadamyſtus, Gillius, Cardanus & Scaliger. In Hiſpana inſula inuſitata magnitudine excellunt, ſed tantopere innocentes, vt omnino haud noceant quicquam. Ad Calecuthum in tantam amplitudinem procedunt, vt maximorum ſuum ſimiles efficiantur, excepto capite, quod vaſtius exiſtit, ac nimirum quod earum vſus omnibus interdictus ſit, ideo earundem tanta eſt vis. Errore enim implicatus Calcuthi rex, adeo acri interdictione eas tuetur, vt eum qui ſerpentem confecerit, non minus acerba quàm ſi hominem interfeciſſet, morte mulctetur, Gillius.

De ſerpentum colore.

Serpentium colores variare pro locorum diuerſitate ſcribit Nicander: Longo caput extulit antro, Cæruleus ſerpens, horrendaq; ſibila miſit, Ouid. tertio Metamorph. Quod ad ſerpentes attinet, vulgatum eſt colorem pleroſq; terræ habere qua occultentur, Plinius.

Genus ſerpentum nulla euariat ratione, & omnia ferè proxima lacertis ex terreſtri ouiparo

genere habere species, si pedes ijs demas, longitudinem addas: quippe quod intectũ cortice sit, & prona supinaq́ perinde atque lacerti habeat, sed testibus caret, nec alio modo quàm pisces meatus duos coeuntes in idem, & vuluam longam ac bifidam habet. Cętera interna eadem sunt serpentibus quæ lacertis. Verùm omnia earum viscera propter longitudinem & angustiã corporis, longa arctaq́ habentur, ita vt dignosci præ suæ figuræ dissimilitudine non queant. Arteria namq́ longa admodum est, atq́ etiam gula longior. Arteriæ origo ita iuxta os ipsum posita est, vt esse sub lingua videatur: & quidem videtur linguæ præminere, quoniam lingua contrahitur, nec vt cæteris manet. Lingua autem ipsa tenuis, longa & atri coloris est, atque si extrahas, porrigi longius potest. Peculiare præter cæterorum linguas serpentibus & lacertis est, vt summa eorum lingua bifida sit: sed præcipuè serpentum, quippe quæ tenuissimis quibusdã quasi capillamentis discreta vibretur. Ventriculum serpentes velut intestinum laxius habent, canino similem, tum intestinum longum, tenue & ad exitum vsq́ vniforme. Cor arteriæ postremæ adhæret exiguum, sed longum & renum speciem referens: quamobrem videri interdum potest minus mucronem suum dirigere ad pectus. Pulmo deinde adnectitur simplex, fibrosus, fistulosus, prælongus, longeq́ à corde sepositus. Iecur item longum & simplex: sed lien exiguus rotundusq́ vt lacertis. Fel similiter atq́ in piscibus habetur: natricibus enim adnexum iecori est, cæteris intestino magna ex parte adhæret. Dentes exerti omnibus sunt. Costæ totidem, quot dies mensem integrum complent: singulis enim tricenæ. Euenire serpentibus idem quod pullis hirundinum nonnulli aiunt: oculis enim serpentum laceratis subnasci alios referunt: caudę etiam lacertis atq́ serpentibus amputatæ renascuntur, Aristoteles. Hæc etiam vis & natura ad serpentium nationem pertinet, cor quidem vt in gutture habeant, fel autem ad intestina, testiculos ad caudam possideant: longula sanè oua & mollia pariant, in dentibus venenum gerant, Ælianus. — *Serpent... scriptio v... salis.*

¶ Serpentium oculi parui, Cornarius. Anguibus vniuersis hebes visus est. Rarò in aduersum contuentur, nec frustra, cum oculos non in fronte habeant sed in temporibus, adeo vt citius audiant quàm aspiciant, Isidorus. Serpentium catulis & hirundinum pullis si quis oculos eruat, renasci tradunt, Plinius. — *Oculi.*

Palpebræ sunt nulli animantium, nisi quibus & in reliquo corpore pili: sed quadrupedibus in superiore tantùm gena, volucribus in inferiore: & quibus molle tergus, vt serpentibus, & quadrupedum quæ oua pariunt, vt lacertæ, Plinius. — *Palpebræ.* Aues & serpentes & quæcunq́ ex quadrupedibus sanguinis compotes ouiparæ sunt, foramina quidem narium ante os habent, sed non ita explanata, vt nares appellari possint, nisi spirandi officio, Aristoteles. — *Nares.* Pennatorũ animalium buboni tantum & oto plumæ velut aures, cæteris cauernæ ad auditum. Simili modo squamigeris atq́ serpentibus, Plinius. — *Aures.* ¶ Dentium tria genera: serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes, ne cõtrario occursu atterantur, vt serpẽtibus, piscibus, canibus, &c. Plin. — *Dentes.* Quibusdam dentes sunt in os vergentes ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum: similes aspidi & serpentibus. Sed duo in superna parte dextera læuaq́ longissimi, tenui fistula perforati vt scorpionum aculei, venenum infundentes. Non aliud hoc esse quàm fel serpentium, & inde venis sub spina ad os peruenire, diligentissimi authores scribunt. Quidam vnum esse eum: & quia sit aduncus, resupinari, cum momorderit. Aliqui tunc decidere eum, rursusq́ recrescere, facilem decussu, & sine eo esse quos tractari cernimus, Idem. Paulò ante quædam de ligua ex Aristotele allata sunt, quæ huc etiam pertinent.

¶ Ad saporum gustatum serpentes & lacerti linguam habent longam & bifidam: atq́ ita longam serpentes, vt ex paruo longè protrahi possit. Bifida & parte extrema capillamenti tenuitate est, propter suæ naturæ cupediam: duplex enim voluptas ijs capitur, quasi duplicem sensum gustandi habeant, Aristoteles. — *Lingua.* Lingua tenuissima serpentibus est & trisulca (bisulca potius secundum Aristotelem) vibrans, atri coloris, & si extrahas prælonga, Plinius. Lacertis & serpentibus lingua extrema parte pilosa (id est oblonga & exilis instar pili), Plinius. Vide in Lacerto. b. Lacerta linguam dicitur habere pilosam, sed non habet: imò sunt dentes parui vt pili, & est bifida, sicut lingua serpentis, Albertus. Nullum animal in tanta celeritate linguam mouet vt serpens, adeo vt triplicem linguam habere videatur cum vna sit, Isidorus. ¶ Cum voracissimæ sint serpentes, & longam & tenuem habent gulam, seseq́ humo excitant, seq́ celsas & erectas constituunt, extrema cauda nitentes, vt in aluum procliuior delabatur cibus, Ælian. — *Gula.* Serpens collum minime sed proportionale colli habere videri potest, Aristot. — *Collum.* Caret pedibus genus omne serpentum, vt pisces, Idem. — *Pedes.* Caudæ præter hominem & simias omnibus ferè animalibus, & oua gignentibus pro desiderio corporum, amputatæ, lacertis & serpentibus renascuntur, Plinius. — *Cauda.* Serpentes venenum in cauda habere, inde id ad os deriuari in vesicam quandam, quæ tenera & fragilis sit, & quoties mordent frangatur. Agyrtas hanc vesicam eis frangere, vt veneno careant: sed idem rursus intra 24. horas à cauda ad vesicam illam oris recolligi scribit Neapolitanus. Animalia quadrupeda non pennata, quæ oua pariunt, cortice omnia muniuntur. — *Cortex.* Cortex hic loco squammæ similis potest appellari. Sanguineum quod pedibus careat ex natura genus serpentum est, idq́ intectum cortice est, Aristoteles. Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas aut squamas aut corticem, aut testam, vt testudines: aut cutem puram,

vt serpentes, Plinius. *Costæ.* Costæ serpentibus triginta, Plinius. *Dorsum.* Serpentium dorsum piscium more compleri apertum est, Idem. Serpentibus natura ossium spinacea est præterquam magnis: robur enim eorum validiora exigit firmamenta, eadem qua & viuiparis ratione, Idem. *Pulmo.* Serpentibus & piscibus omnia similia sunt, nisi quod pulmo serpentibus datus est, quoniam terra vtantur: pisces eo carent, & branchias vice pulmonis sortiuntur, Idem. *Lien.* Quidam lienem putant inesse oua parientibus, item serpentibus admodum exiguum, Plinius. *Fel.* Serpentum pars maxima fel toto intestino prætextum habere cernitur, Aristoteles. Serpentum pars maxima eodem modo fel habere cernitur quo pisces, Idem. Fel serpentibus portione maximè copiosum & piscibus, Plinius. *Exta.* Exta serpentibus & lacertis longa, Idem. Serpentes propter corporis formam quæ longa est & angusta, speciem quoq; viscerum habent prolixam & cæteris animalibus dissimilem, vt quam ad sui corporis opificium quasi formulam effigiatam sortiantur, Aristoteles. *Testes.* Serpentes nulli testes habent, vt nec vllum animal quod pedibus caret, Idem. Pisces & serpentes testibus carent, sed meatus continent binos, qui de septo exorti, latus spinæ vtrumque perreptant, coeuntq; supernè in vnum, atq; ita ad ostium excrementi finiunt, Idem. *Vulua.* Tendit serpentibus vulua prolixior, modo corporis exorsa inferius, vno continua meatu, deductaq; in latus spinæ vtrumq;, quasi duplex meatus vsq; ad septum, in qua oua ordinatim gignuntur, & edi inde non singulatim sed serie continente solent, Idem. *Vesica.* Serpentes vesica carent, vt etiam cætera quæ penna aut squamma aut cortice integuntur (præter testudinem) tum propter humoris assumpti exiguitatem, tum quia quantū excrementi contrahitur, in ea ipsa (scilicet vel pennas vel squammas vel corticem) insumatur per carnem laxiorem difflatum & euaporatum, Idem. Libet hic adijcere descriptionē serpentis, quam Io. Gregorius Macer Szepsius poeta optimus, qui serpentem dissecuit, sua manu ad Doctorem Gesnerum scripsit anno 1562. quæ sic habet. Anno 1558. Serpens satis grossus, longitudine semiorgyiali, cum in gramine recubassem, iuxta me collum efferre, & strepitu accedere cœpit, quem ego interficiens ligno fortiter affixi, & cutem primò satis asperam detraxi. Erat inter cutem & carnem subtilis sed pinguiuscula membrana, quę tamen cum ipsa cute descendit. Vbi ad locum excrementi, qui sub aluo est, sicuti & in piscibus, excoriando ventum est, grauissimo odore fæces humana excrementa superarunt. Detracta cute membra interiora statim patuerunt: quę cum colligerem, partim auibus partim piscibus communia esse, quædam & propria serpenti videbam. Nam trachea arteria longitudine quatuor aut amplius digitorum paruis & gracilibus circulis tornata ad pulmonē descendebat, cui cor & vesicula fellis adhærebant. Postea longo satis ductu in formam hepatis Lucij piscis eius hepar extendebatur: deinde abdomē siue pinguedo candida & satis subtilis, longitudine dodrantali hepati & intestinis aderat. Intestina à faucibus vsque ad excretionis locum more intestinorum piscium descendunt. Infra hepar vtrinq; iuxta intestina neruosa vena longo ductu descendebat, cui aderant inhærentia oua, ita quidem pelliculis albis tecta, vt in gallinis videmus, sed situ distincta, quod longo ordine ducerentur: numerus in quolibet latere erat triginta & duorū ouorum: lingua bifida acuta, sed non venenata quantum potui attendere. In corde itaq; & pulmone & trachea arteria, cum auibus conuenit. In hepate, intestinis & abdomine cum piscibus, in loco vesiculæ fellis & ouorum dispositione ab vtrisq; dissidet.

C

Sibilus. Ex ijs quæ linguam habent & pulmonem alia longum sibilum edunt, vt serpentes, Aristoteles. Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus, Plinius. Quod strident vlulantq; feræ, quod sibilat anguis, Lucanus lib. 6. ῥοίζει πελώριον, id est immensum sibilabat, Apollon. de serpente custode velleris aurei. ¶ Serpentes pollent tactu, Cœl. Rhodig. ¶ *Cibus.* Cum serpens ad seducendos primos parentes nostros diabolo sese organum præbuisset, Deus dixit illi: Quoniam hoc fecisti, maledictus es præ omni iumento, & præ omni bestia agri: super ventrem tuum gradieris, & puluerem comedes cunctis diebus vitæ tuæ, Gen. 3. Serpenti panis erit puluis, Esaiæ 65. Lingent puluerem sicut serpens, Micheæ 8. Serpentes omniuori sunt, vt & reliqua cortice intecta animalia. Nam & carnem edunt & herbam, Aristoteles. Cum serpentes carniuoræ sint, quicquid ceperint succo exucto reliquum totum per meatum sui secessus emittunt. Accipit serpens vndelibet quod datur, siue auis siue bellua: oua etiam deuorat, sed cum ac ceperit reducit, & vsq; eò retractat, quod partem nactus postremam è directo constituat, tum colligit se, in breueq; contrahit, vt quod inditum supra tenetur, in vnum extento corpore deducatur, quod propterea ita facit, quia gulam tenuem habet & linguam, Idē. Serpentes pinguescunt ouis, spectanda quidem draconum arte. Aut enim solida hauriunt, si iam fauces capiunt, quæ deinde in semet conuoluti frangunt intus, atq; ita putamina excutiunt: aut si tenerior est catuli adhuc ætas, orbe apprehensa spiræ, ita sensim vehementerq; præstringunt, vt amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, sorbeant. Simili modo auibus deuoratis solidis, cōtentione plumas & ossa reuomunt, Plinius. Serpentes insectis omnis generis vescuntur, Bellonius. Cibus serpentum septentrionalium æstate herbæ, carnes & aues sunt, quarum pennas & plumas postea euomunt: demum si possunt, lac & vinum vel modicam aquam bibunt, Olaus magnus. ¶ Serpentes omnium maximè animalium vel cupediæ dediti sunt: sed desiderium

derium iis quoque bibendi exiguum, & reliquis quibus pulmo fungosus est, qualem omnia habent quæ oua pariunt, & quibus parum sanguinis est. Serpentes vini incontinentes etiam sunt: proinde viperas aliqui vino cum fictilibus ad sepes disposito venantur: ebriæ enim capiuntur, Aristot. Serpentes, cùm occasio est, vinum præcipuè appetunt, cùm alioqui exiguo indigeant potu, Plin. Serpentes omnes delectantur vino & facilè ingrediuntur vasa vbi sit vinum, quod postmodum venenant, Mercurialis. Serpentum genera omnia bibere, vbi sint aquæ, patet ex Archemori Cadmi historia, Scaliger. Serpẽtes, lacertę & similia, quod sine potu viuere possunt, nulli dubium est. Afros hæc animalia, in ea parte Africæ in qua nunquam pluit, onum mandere affirmare aiunt, qui vel apud nos vermis quidam multipes aterque gignitur, sese in orbem conuoluens: hunc autẽ locis illis multum admodũ nasci, naturaq́ue esse humidum narrant, Theoph. Diu & serpentes & phalangia viuere possunt sine cibo, Aristot. Eædem minimo & penè nullo cibo vtuntur, cum asseruantur inclusæ, sicut aranei quoque, alioqui suctu viuentes. Ideo nullum interit fame aut siti venenatum: nam neque calor his, neque sanguis, neque sudor, quæ auiditatem naturalem sola augent, Plinius. Serpentes decem menses sine cibo viuere possunt, modo aliquando paulum aquæ illis præbeatur, Bellonius. Si serpentes calidi sunt qui fit vt integros tres aut quatuor menses, id est, toto illo tempore quo delitescunt, absque cibo viuunt? Annon in serpentibus id quod in quibusdam mulieribus vsu venit, quæ cùm plenæ sint humore pituitoso & crasso, & calorem naturalem (proportione tamen huic humori respondentem) valde imbecillum habeant, longo tempore absque nutrimẽto degunt? Annon hæc est ratio, quam omnes philosophi de serpentum cibi abstinentia omnimoda protulerunt? Ob hoc natura illis carnem & pellem solidiorẽ & crassiorem suppeditauit, ne calor natiuus tam facilè in illis euanesceret, sed in corpore permanens, vitæ pabulum præberet, Greuin. lib. 1. de venenis. ¶ Serpentem apertis oculis dormire scribit Philes his versibus:

Potus.

Somnus.

Ω πῶς καθεύδει, καὶ δοκεῖ πάλιν βλέπειν,
ὄφις τε καὶ πτὼξ, καὶ θυμοῦ πλήρης λέων;
ἐπιπέταται γὰρ ἡ χλαμὺς τῶν ὀμμάτων
ἄλλου τινὸς χιτῶνος ἁπαλωτέρου
φρουροῦντος αὐτοῖς, ὡς διόπτρας, τὰς κόρας. Id est,

Quomodo dormit, & simul cernere videtur,
Serpens & lepus & animosus leo?
Circumtegitur enim chlamus oculorum
Alia quadam tunica molliore
Custodiente ipsis pupillas, velut diopteras.

Serpentes dormituri sæpe caput in fimum bubulum inserunt, reliquam corporis partem non: putant nimirum caput tutum fore, Incertus.

¶ Serpentem stercus vt plurimùm bene olet propter siccitatem naturalem. Sunt & quibus spiritus procul adeo reddet vt Moschus videatur, atque hi in Orientali India inter Calecuthum & Canonor, Cardanus de subtil. ¶ Loca in quibus vt plurimum inueniuntur serpentes, sunt caulæ, casæ rusticæ, & scopuli, aut exiguæ valles, colles, prata quæ prope lucos & syluas cæduas sunt, Greuinus in lib. de venenis. In odoriferis syluis serpentes, siue serpulas, vt veteres loquebantur, reperiri frequentissimas traditum est & scribit bibliotheces 4. Diodorus, Cæl. Rhodig. Videtur (licet rarò) mirum spectaculum in Aquilone, quomodo profundè sub radicibus arboris betulinæ manent serpentes: quorum multitudo suo afflatu calorem in radicibus excitat, vt folia huius arboris semper durante hyeme viridia permaneant. Quocirca gens naturæ secreta ignorans, arborem sacram putat, quasi magno numini consecratam. Nec multum dissimile asserere videtur Solinus cap. 40. in quadam Africæ gleba non sine miraculo lucum virere vndique secus agris arentibus. Hyeme tamen in cauatis arboribus, vel rupibus serpentes latent, pro cibo somno vtentes, Olaus Magnus.

Bonus excrementorum & spiritus odor.

Loci in quibus versantur.

¶ Serpentes mensibus quatuor frigidissimis latent: nec per id tempus quicquam comedunt: cæteræ quidem serpentes cauernas subeunt terræ, sed viperæ sub saxis conduntur, Aristoteles. Latibulis teguntur, Lacertus, Salamandra, Testudo, Crocodilus, Serpens, Plinius. Serpens latet hyberno tempore, æstiuo prodit, Textor. Serpentes quemadmodum quædam alia animalia natura frigida, vbi hyemem appropinquare viderint, in cauernis suis se recondunt, ibique per quadrimestre spatium, quod id tempus ferè omnium sit frigidissimum, habitant semimortui veluti, quousque sol aërem excalefaciens, suumque calorem omni generi animantium communicans, eis nouam quasi vitam restituit, Greuinus. Sciendum item chias (χειάς) dici serpentum latibula: vocant & εἰλεούς, Cæl. Rhodig. Latere serpentes diu possunt exiguo contenti cibo, quod norunt circulatores qui eos in pixide lignea circumferunt commodissimè modico furfure apposito, Cardanus.

Latent hyeme.

Serpentes hyeme non lædunt, æstate pessimi, Galenus. Tutò serpens etiam pestifera tractatur, dum riget frigore: non desunt tunc illi venena, sed torpent, Seneca, epist. 5. Per æstatem ser-

Hyeme non lædunt æstate maximè nixi.

pentes maximè sub caniculæ feruore cum vehementer æstuant, furorem præ se ferre videntur, adeo vt ne exiguo quidem momento quiescere possint, Galenus de locis affectis, lib. 2.

Natura frigidi sunt. ¶ Serpentes omnes tactu quàm frigidissimi esse perhibentur, Incertus. Serpentibus neque calorem, neque sanguinem neque sudorem inesse scribit Plinius lib. 10. cap. 72. Galenus item lib. de Ther. ad Pis. 8. manifestè credit serpentes omnes esse frigidi temperamenti. Idem sentit Rasis. 35. contin. 3 Contrà verò Auicenna 6. quarti tract. 3. cap. 21. miratur inuentes esse homines qui crediderint serpentes esse frigidæ temperaturæ. In ijs quos Gallia profert maximum inesse frigus experimur, si manibus tractentur, idq; in media etiam æstate: quod bona fide affirmare possum, &c. Greuinus, in libro suo de venenis cap. 1. vbi multis rationibus ostendit & probat serpentes natura frigidos esse contra Mattheolum qui contrarium affirmare videtur. Eandem sententiam confirmat Mercurialis lib. 1. de morbis venenatis & venenis his rationibus: vna est quia omnes qui venenantur à serpentibus, frigore quodam mirifico statim tentantur: altera est, quia hæc animalia, vt dicebat Aristot. 38. de hist. anim. latent quatuor mensibus in cauernis non alia ratione, nisi quia cùm frigidi temperamenti sint, non possunt sustinere aëris frigus, & propterea in latebras terræ vbi calor est, se recipiunt: tertia est, quòd si summa æstate serpentes omnes tractentur, nemo est qui sensu ipso non experiatur, hæc animalia summè frigida esse: quarta, cùm omnis animalium calor sit in sanguine locatus, exiguo autem sanguine prædìti sint serpentes, quis non videt eos necessariò frigidos esse? Hactenus Mercurialis. Serpentum vda sunt corpora, adeò vt quacunq; eunt, viam humore designent, Isidorus.

Motus. ¶ Conuolutim serpere dicitur serpens, à Galeno de anatom. administrat. libro 6. 2. Εἰλυσπᾶσθαι de serpentum & vermium motu dicitur qui sese in arctum colligentes & posteriora attrahentes, progrediuntur. Quod eleganter Virgilius expressit de serpente loquens, tractu se colligit anguis. Thes. græc. ling. De ijsdem dicitur etiam ἕρπειν, id est, serpere, & Εἰλεῖσθαι, id est volui & reptare. Quæ pinnis aut non amplius binis aut nullis, vt serpentes, vtuntur, quaternis ea quoque notis nihilominus mouentur, flexus enim quaterni his aguntur aut bini cum pinnis binis, Aristot. Deus serpenti postquam mulierem decepisset, dixit: quia fecisti hoc, maledictus eris præ omni animali. Super ventrem (seu pectus) tuum gradieris, &c. Genesis 3. Vestigia serpentum talia sunt, vt cùm pedibus carere videantur, costis tamen & squamarum nisibus erepant: quas à summo gutture vsque ad imam aluum parili modo dispositas habent. Squamis enim quasi vnguibus, costis quasi cruribus innituntur. Vnde si in qualibet corporis parte ab aluo vsque ad caput ictu aliquo collidatur, debilis reddita cursum habere non possit, quia vbicunque ictus ille inciderit, spinam soluit, per quam costarum pedes & motus corporis agebantur, Isidorus. Serpens non extenditur nisi moriens, Erasmus. Serpentes eodē natant modo quo in sicco reptant, Aristot.

Ortus. ¶ Anguem ex medulla hominis spinæ gigni, accepimus à multis, Plin. Hominis mortui spinæ medullam putrescentem in serpentem conuerti aiunt, exoririq; feram, & serpere animantem immanissimum ex mansuetissimo. Atque bonorum honestorumq; hominum reliquias requiescentes non modo quietem pro præmio, sed etiam eorum animas bona, quæ toties attestata sunt à sapientibus, habere, malorum verò hominum spinas post è vita excessum talia monstra parere. At id aut est totum fabulosum, aut si adhibenda ei fides sit, præmium meo iudicio dignum suis moribus malus retulerit, qui serpentis pater efficitur mortuus, Ælianus. Serpentes ex hominum cadaueribus medijs medullis gigni, sicut apes ex bubus gignuntur, ex equis fuci, ex asinis crabrones scribit Plutarchus, Textor. Ex humano cadauere serpentem gigni tradidère rerum naturalium scriptores, Pierius. Sunt quæ cùm clauso putrefacta est spina sepulchro, Mutari credant humanas angue medullas, Ouid. lib. 15. Metamorph.

In Ægypto mures ex terra & imbre nascuntur, & in alijs locis ranæ serpentesq; & similia, Macrobius. Auicenna asserit serpentes ex mulierum præcipuè capillis concipi, quòd productiores sint, humectioresq; natura, Cæl. Rhodig. Nic nder in Theriacis arbitratur venenata morsuq; oblædentia ex Titanum sanguine, hoc est Typhoei esse concepta. Acusilaus autem scribit id genus animalia ex Typhonis cruore propagata. Apollonius verò Rhodius in Alexandriæ constitutione, ex Gorgonis guttis sanguine stillantibus, Idem. Virgilius fimeta subdio concauo loco, & qui humorem colligat, stramento intecta, ne in sole arescant, palo è robore depacto fieri iubet, ita fore ne innascantur his serpentes, Plinius.

Coitus. ¶ Quæ pedibus carent, & longo sunt corpore, vt serpentes & murenæ, ijs coitus circumplexu mutuo supinarum partium agitur. Et quidem serpentes ita circumuolutæ sibi ipsæ cohærent, vt vnius serpentis bicipitis corpus totum esse videatur, Arist. Coeunt serpentes complexu mutuo, propter ineptam sui corporis formam ad applicandum. Cum enim exigua quadam sui parte coniungantur, nequeunt præ nimia prolixitate adaptari: cumq; membris, quibus amplectantur, careant, pro ijs agilitate corporis vtuntur, complexuq; mutuo sese obuoluentes expediunt Venerem, Idem. Rursus in terrestribus oua pariunt serpentes. Coeunt complexu, adeò circumuolutæ sibi ipsæ, vt vna existimari biceps possit, Plin. Cum inter se coeunt serpentes, odo rem

rem exhalant grauissimum, Ælianus. Serpentes & pisces testibus carent, sed binos meatus continent, qui fœcifico semine cum coeundi est tempus implentur, & lacteum omnes emittunt humorem. Colligunt hi sese in vnum caput, quemadmodum in auium genere vnitur quod subeat. Hoc ergo inseritur atque in locos & receptaculum tenditur fœminarum, Arist. ¶ Expedum aliæ animal pariunt vt viperæ & cartilaginea: aliæ ouum, vt piscium genus ac cæteræ serpentes, Idem. Cæteræ serpentes (præter viperam) oua pariunt foris contexta ad monilis, id est, ornamenti muliebris, quod ambit collum, similitudinem, incubant quæ pepererint, in terra, & fœtum sequente excludunt anno, Aristot. Plinius. ¶ Murænas in sicco littore elapsas vulgus coitu serpentum impleri putat. Huius opinionis fuit Oppianus lib. 1. Alicuticῶν. Plinius scribit Licinium Macrum tradere murenas tantùm fœminini sexus esse & concipere è serpentibus: ob id sibilo à piscatoribus tanquam serpentibus euocari & capi. Id etiam D. Ambrosius & complures antiquorum tradunt: cui opinioni Athenæus refragatur authoritate Andreæ, qui de his quæ falsò creduntur, librum edidit, P. Iouius de piscibus lib. 1. Vide plura in historia Viperæ. Partus.

¶ Sunt in Asia genera serpentum, quos ore parere hominum opinione receptum est, Alciatus, forte de Amphisbæna intelligit.

¶ Anguina senectus, siue vt Plinius nominat, Vernatio, serpentium exterior similis membranæ cutis, quam primo vere inter duos lapides, vel alias huiusmodi res exuunt, vulgò German. vocatur **ein schlangen haut** & **schlangenbalck**: Græcè γῆρας, ὄφεως δέρμα, σύφαρ λεβηρὶς, Latinè, Anguina pellis, Senectus: Spolium vel exuuiæ serpentis. Arabicè Geluc vel genlut, id est corium serpentis, Syluat. Fulcalhaileb spolium serpentis, Idem. Item Alchalha & Selach alhaie, Italicè Spoglia delle serpi: Hispanicè Pelle de la culebra, Mattheolus. Reuirescunt serpentes pelle sequestrata, quam nunc senium nunc senectutem appellat Plinius, Leberida Græci. Author tamen libro tertio est Strabo cuniculos à quibusdam Leberidas dici. Anguium porrò corium dixit Callimachus in Hecale etiam Syphar. Cœl. Rhodig. Nonnulla ex ijs quæ conduntur exuunt id quod senectus vocatur: quòd cutis vltima est & primi ortus operculum, Aristot. Cortice intecta magna ferè sui parte secessu suo tempore latent, & exuunt senectutem ea quibus cutis mollis, nec prædura & testacea quidem est, qualis testudini, sed qualis stellioni, lacerto, & præcipuè serpentibus est. Exuunt enim hæc omnia, tum vere cum egrediuntur, tum etiam autumno. Vipera etiam exuit tam vere quàm autumno. Cum serpens exuere incipit, ab oculis primùm detrahi aiunt, ita vt obcæcari videatur ijs qui rem non intelligunt, tum caput exuitur: glabrum enim hoc omnium antequam reliquum corpus apparet: atque vna ferè nocte & die senectus tota exuitur, à capite orsa ad caudam, & cute altera intus subnascente ipsa remouetur. Vt enim fœtus inuolucro secundarum, quo contentus prodierit, exuitur: sic ista senectute detracta renouatur, Idem. Anguis hyberno situ membrana corporis obducta, fœniculi succo impedimentum illud exuit, nitidusque vernat. Exuit autem à capite primùm, nec celerius quàm vno die ac nocte, replicans, vt extra fiat membranæ, quod fuerat intus. Idem hyberna latebra visu obscurato, marathro herbæ sese affricans, oculos inungit ac refouet. Si verò squammæ obtorpuere, spinis iuniperi se scabit, Plinius. Ineunte vere, cum senectutem serpens exuerit, tum etiam visus hebetudinem, tanquam oculorum senectutem, abijcit: quo ex morbo, admotis ad marathrum oculis, liberatur: nam ex eius hyberna in latibulis obscuris mansione, oculos hebetes & præstrictos frigoribus calefaciens marathrum purgat, atque acres & acutos efficit, Ælianus. Serpentes vere senectam exuunt, & degustato fœniculo velociores ac perspicaciores fiunt, Nicander. Vanum esse opinor canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam neutrum in Italia visum est: multoque minus credibile in tepidis regionibus tam serò exui, Plinius. Neque vere tantùm exuit anguis, verumetiã autumno, & pro locorum temporumque conditione: æstate etiam Aristotele hoc asserente, licet id abneget, Plinius Pierius. In Septentrione tempore veris fricatione serpentes cutem exuunt inter saxa, Olaus magnus. Senectutem fertur serpens exuere, quod in angusto foramine (cui per vim se impenetrat) veterem deponat pellem, Textor. Ob siccitatem etiam arida cutis exuitur vere ab ipsis, vocantque senectam. Contingit enim illis quod & hominibus elephantiasi laborantibus, scilicet vt ex vapore corrupti humoris cutis siccetur & eleuetur. Ob id vere exuunt illa diuturna fame siccati, Cardanus de subtil. Vernationem serpentum non tam esse pellem quàm sordes quasdam in corpore musci instar collectas existimat Greuinus lib. 1. de venenis. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustatu (vt diximus) senectam exuendo, oculorumque aciem succo eius reficiendo, Plin. Visum longo situ amissum serpens fœniculo recuperat, Textor. Fœniculum illud quo serpentes affricant oculos, illud esse fœniculi genus existimat Mercurialis lib. 1. de venen. morb. & venenis, quod Florentini appellant baccatum, atque pro venenato habent.

Senecta seu Vernatio anguium.

D.

Serpens erat calidior omni bestia agri quam fecerat Iehoua. Gen. 3. Estote prudentes, sicut serpētes. Matth. 10. Ioh. Tzetzes Chil. 9. cap. 263. hoc sensu hæc verba à Domino prolata ait: Ser- De serpentis astu.

uate capita veſtra, quemadmodum ſerpens qui inſidijs petitus vapulanſq; ad mortem omnimodo caput ſuum abſcondit, ſic nos à tyrannis & impijs cruciati, caput ſeruate mihi, fidẽ veſtram, & ne Deum negetis vſq; ad ipſam mortem. Poterit præterea aliquis rhetoricè hoc dictum illuſtrando, ſeruanda iubere capita, hoc eſt authores (αὐθέντας) & dominos noſtros, nec illos decipere aut fallere dolis ſacrilegis. Hæc Tzezes. De aſtutia ſerpentis paſſim à ſcriptoribus hoc adducitur, quod petitus totum corpus obijcere periculo ſoleat, modò caput illæſum ſeruet, quo ſeruato, facilè etiam læſus curatur, Fagius. Idem in exegeſi ſua ſuper priora capita Geneſeos. 4. cap. Quidam Hebræorum dicunt, ſerpentem primùm recto corpore inceſsiſſe, atque humanis affectibus etiam præditum fuiſſe, indeq; aſtutia cuncta ſuperaſſe animantia. Serpentes quidam ob id putant dici ſapientes, quod longiſſimè cernant. Dracones certè Græcè à δέρκω vocantur. Hæc ille. In naturalibus bonis, quæ nobis & irrationalibus animantibus videmus eſſe communia, viuacitate quadam ſenſus ſerpens excellit. Vnde & legitur in Geneſi: Serpens autem erat ſapientior omnibus pecoribus terræ. Dicit autem Plinius, Si creditur, quod ſerpentis caput etiam ſi cum duobus euaſerit digitis, nihilominus viuit. Vnde & totum corpus obijcit pro capite ferientibus, Iſidorus. ¶ Animantium aliæ ſunt illiberales, perfidæ, inſidioſæq; vt ſerpentes. Ariſtoteles. οἱ μικρογένυες κακοὶ, μάλιςα δὲ ὠμοὶ καὶ ἐπίβουλοι, καὶ γὰρ οἱ ὄφεις τοιοῦτοι, id eſt qui paruis ſunt genis, mali & maximè crudeles & inſidioſi ſunt. Serpentes enim tales ſunt. Adamant.

¶ Implacabilem furorem diuinæ literæ per ſerpentem voluminibus implicatum, & qui linguis micet ore triſulcis (ita enim deſcribitur irritatus) expreſſere. Pſal. 58. Furor eorum ſerpentini furoris inſtar, &c. Incomparabilis porrò eſt in angue furor, qui ſimul ac ſe læſum ſentit, ita veſanè furit, vt nunquam abſiſtat, donec venenum intulerit, aut præ rabie exanimetur, vt ait Euthymius, Pierius. ¶ Quin & affectus indicia ſunt etiam in ſerpentibus immitiſsimo animalium genere, Plinius.

Storge.

¶ Serpentium oua aiunt iniecta igni matrem ad ſe etiam eminus odore allectam vocare. Id Funckius iurat ſe Loſtorfij vidiſſe, cum ouum vnius in fornacem proiectum eſſet, mox matrem ipſam cum feſtinatione acceſsiſſe ſibilantem (odore nimirũ percepto) & fornacem ingreſſam eſſe, licet aſtantibus ad eum quibuſdã viris, à quibus partim baculis occiſa eſt, partim igne læſa. Dubitari poſsit, an hoc per ϛοργὴν acciderit, an quod odore illecta fuerit. Nam & alioqui fertur, ſi ſerpens vratur, in ſylua alicubi, alios etiam accedere, ſiue ſibilo tantùm, ſiue etiam odore allectos.

Serpentũ præſenſio, peſtis, famis, ruinæ, &c.

¶ Canes, boues, ſues, capræ, ſerpentes & beſtiæ aliæ cum impendentem peſtem, tum verò terræ motum, & cœli ſalubritatem, & frugum fertilitatem præſentiunt: neq; tametſi ratione carent, ab eorum quæ ſibi aut ſalutem, aut perniciem afferre queunt, intelligentia aberrant, Ælianus. Quinq; ante diebus quàm Helice funditus euerteretur, qui in ea erant mures, muſtelæ, ſerpentes & verticillæ, cæteraq; eiuſmodi ex eo loco exierunt. Idem.

Sympathia cũ alijs animantibus.

Serpentium morſus non petit ſerpentes, Plinius, Textor. Sed iam ſerpentum maior concordia, ſcilicet, quàm hominum inter ſe, Iuuen. Sat. 15. Serpens cum vulpe amicè viuit: ambo enim cauernis gaudent, Ariſtot. Cum monachi quidam ſubinde ægrotarent, nec mali cauſam intelligere poſſent, audiuerunt tandem à ruſtico operario, qui catum monaſterij cum ſerpente ludentem viderat. Non erat autẽ letale hoc venenũ, quia lætitia ſerpentis ex ludo veneni vim remittebat. Nec mirum, cum mures etiam cum ſerpentibus colludant. Pongettus. Mira referuntur de anguillis, quomodo à ſerpentibus audiantur & liberentur. Quidam monachus narrabat talem hiſtoriam: ſe cum puer eſſet voluiſſe anguillam magnam in quendam locum deferre: cum autem in quandam ſyluam veniſſet, anguillam ſibilaſſe, ac ſtatim aliquot ſerpentes ſibilo excitatos accurriſſe, ſe verò expauefactum fiſcellam, in qua erat anguilla, depoſuiſſe, ac inde aufugiſſe: cum verò mox reuerteretur, ac fiſcellam denuo auferre vellet, anguillam non fuiſſe amplius repertam, cum tamen fiſcella adhuc bene vincta & clauſa eſſet. Hæc ſæpe retulit nobis D. Rodolphus à Vuil monachus Capellenſis: an ſibilent tamen anguillæ, neſcio, cum piſces muti ſint: fortaſſis ſerpentes ſibilantes tantùm audiuerat. Similes ferè ſiue hiſtorias ſiue fabellas multas audiui, Incertus. Fœniculum anguibus gratiſsimum, Plinius. Hedera ſerpentium frigori gratiſsima, vt mirum ſit vllum honorem habitum ei, Idem. Hederam amant ſerpentes, Textor.

Antipathia cum homine.

Deus alloquens ſerpentem, poſtquam hominem ſeduxiſſet, inter alia dixit, Ponam inimicitias inter te & ipſam mulierem & inter ſemen tuum & ſemen eius: ipſum conteret tibi caput, & tu conteres ei calcaneum, Geneſ. 3. Hoc ſimpliciter ſignificat, hoſtile ſemper fore diſsidium humano generi cum ſerpentibus, quale hodie cernitur. Fit enim arcano naturę ſenſu vt ab ipſis abhorreat homo. Proinde quòd quibuſdam ſerpentes ſunt in delicijs inter prodigia reputandũ eſt. Cæterum tale odium fore denunciat, vt ſibi vltro citroq; moleſti ſint: ſerpentem hominibus infeſtum fore, & homines viciſsim perdendis ſerpentibus fore intentos. Serpentum genus homini eſt inimicum. Eſt enim vetus inter illos & nos diſsidium, & irreconciliabile, futurumq; donec meminerimus illius inauſpicati pomi, Eraſmus. ¶ Fauorabile verbum Iſidorus de natura ſerpentum profert, quòd hominem nudum & dormientem nunquam lædant: idq; mihi in

pueritia

pueritia & adolescentia serpentibus sine læsione sæpissimè congredienti contigit, Olaus Magnus. ¶ Ad primos ortus Euphratis quædam serpentes nascuntur hominibus externis, non item indigenis inimicissimæ, atque vsque eo infestæ, vt eos morte mulctent, Ælianus. In Syria angues circa Euphratis maximè ripas, dormientes Syros non attingunt: aut etiam si calcati mordere, non sentiuntur maleficia, alijs cuiuscunque gentis infesti, auidè & cum cruciatu exanimantes: quamobrem & Syri non necant eos, Plinius. Quædam animalia innoxia indigenis, aduenas interimunt, sicut serpentes parui in Tirynthio, quos terra nasci proditur, Idem.

Quidam serpentes indigenis innoxij, externis verò infesti.

¶ Omnibus hominibus contra serpentes inest venenum, feruntq; ictas saliua vt feruentis aquæ contactum fugere. Quòd si in fauces penetrauerit, etiam mori, idq; maximè humani ieiuni oris, Idem. Ophilius scribit serpentes rumpi, si quis in hiatũ earum expuat, Idem. Est vtiq; vt serpens, hominis quæ tacta saliuis, Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa, Lucretius. Animaduertendum est naturam ostendisse nobis ieiuni hominis sputo serpentem necari posse. Causam philosophi perscrutantur, aiuntq; fieri hoc ob magnam inter vtrumq; animam contrarietatem: Serpens siquidem frigida & sicca est corporatura, homo autem calida & humida: hinc alterum alterius visu tactuq; exhorrescere, humanoq; sputo tactum anguem æque fugere, ac si feruentem in aquam incidisset. Id si penetrarit in fauces, etiam extingui, Pierius. Serpentes saliua hominis interimit, Cælius Calcag. lib. I. epistolarum. ¶ Troglodytarum genus hominum, quod ex habitandi & viuendi ratione nomen duxit, serpentibus idcirco formidabile est, quod eas huiusmodi hominum natio exest, ac in cibo consumit, Ælianus. ¶ Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos ophiogenes vocat, serpentum ictus contactu leuare solitos, & manu imposita venena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi, quorum saliuæ contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, vt Agatharcides scribit, à Psyllo rege dicta, cuius sepulchrum in parte Syrtium maiorum est. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, vt cuius odore sopirent eas. Mos verò liberos genitos protinus obijciendi sæuissimis earum, eoq; genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugentibus adulterium sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidem prope internecione sublata est à Nasamonibus, qui nunc eas tenent sedes: genus tamen hominum ex his qui profugerant, aut cum pugnatum est, abfuerant, hodieq; remanet in paucis. Simile & in Italia Marsorum genus durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse ijs vim naturalem eam, Plinius. Quorundam hominum tota corpora prosunt, vt ex his familijs quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso leuant percussos suctuq; modico. Quorum è genere sunt Psylli, Marsiq; & qui Ophiogenes vocantur in insula Cypro, ex qua familia legatus Exagon nomine, à consulibus Romæ in dolium serpentium coniectus experimenti causa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum eius familiæ est, si modò adhuc durat, vernis temporibus, odoris virus. Atque eorum sudor quoque medebatur, nõ modò saliua, Idem. Agatharcides dicit, in Africa Psyllorum gentem esse, & nihil quidem ad viuendi rationem à reliquis hominibus differre, veruntamen cum alijs nationibus peregrinum eorum corpus comparatum admirationem habere: non enim venenatas bestias quæ vel ictu vel morsu venenum relinquunt, eis quippiam nocere posse, neque aut serpentis morsu, aut phalangiorum mortiferis vulneribus vt cæteros homines affici, &c. Ælianus. Sunt qui dicant, quod quemadmodum Psylli apud Cyrenaicam regionem naturalem quandam vim habent contra serpentes, sic et Teutyritæ contra crocodylos, Strabo. Psyllorum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, ex cuius odore sopirent eas, Textor. Sicut contra serpentes Psyllis Marsisq; inter homines natura veneni repugnantiam dedit: sic apibus etiam, vt quamuis venena portantes oreq; fingentes ipsæ non moriantur, Plinius. Durat in Marsis etiamnũ gens à filio Circes orta, quos esse domitores serpentium constat, Idem. Marsi populi in Italia vim habuerunt naturalem contra serpentes & venena, Textor. Iphiogenes, id est, anguigenas populos esse docet Strabo, qui ob familiaritatem quandam cum serpentibus eorum ictibus medebantur. Horum alios in Hellesponto, alios in Cypro insula habitasse testatur Plinius. Ad Parium genus hominum fuit quos Anguigenas vocauere, & cognationem quandam cum serpentibus habere crediderunt: quorum mares proditũ est, serpentum morsibus fuisse remedio, si eos cõtinuo attigissent. Auctorem gentis heroem quendam tradidere ex serpente immutatum, vt est antiquitas fabulosa. Vis ea aliquandiu in gente mansit, quemadmodum in Calabria fama est de ijs qui ex progenie scilicet Pauli appellantur: nam & hos mederi serpentũ morsibus affirmant, Æneas Syluius.

Saliua hominis serpentibus exitialis.

Troglodytæ serpentibus formidabiles.

De Psyllis Marsis & alijs populis quorum vis naturalis serpentibus inimica.

¶ Terra serpentem homine percusso non amplius recipit, pœnasq; etiam inertium nomine exigit, Plinius. Iam porrò serpentem, quæ hominem interfecerit, Indi (permultis in hanc rem testibus Libycis & Ægyptijs Thebarum incolis vtentes) dicunt, idcirco subterraneã latebram (quia terra suis ipsa sedibus eam non amplius recipiat, atq; quasi gremio suo in exilium eijciat) ingredi nequire: sed postea errare, vagari, & pluribus iactatam miserijs, æstiuo & hyberno sub dio ærumnosum omne ætatis tempus degere: neq; amplius à coniugibus adiri, neq; ab ijs quos ex se procreauerit, parentem agnosci. Ergo pœnas, diuina prouidentia vindice, etiam rationis expertia, ob cædes hominum factas, dependunt, Ælianus.

Serpentem homicidam exulare.

Antipathia cũ animantibus. *Accipitre.* *Aquila.*

¶ Accipitres serpentibus & venenatis bestijs inimicissimi sunt: nec enim ipsos serpens vllaue alia mala bestia latere potest, Ælianus. ¶ Aquilam ferunt vbicunque viderit ex alto serpentem magno mox stridore oppressum laniare, & postquam extracta de visceribus venena decerpserit, adhuc (forte, suctu) faucium deuorare, & virus quod inerat extinguere, veneno calore decocto, Incertus. Aristoteles videtur dicere vulturẽ cum dracone pugnare, quod non est verum, sed neque aquila omnis cum dracone pugnat. Sed quoddam aquilæ genus est paruum quod venatur serpentem quendam, qui draco generali vocabulo nominatur. Aquila etiam cum tyro (vipera) & dracone pugnat pro animalibus quæ aliquando venantur, dum altera alteri prædam auferre conatur, Hæc Albertus.

Vtq́, volans altè raptum cum vulua draconem
Fert aquila, implicuitq́, pedes, atque vnguibus hæsit:
Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
Arrectisq́, horret squammis, & sibilat ore,
Arduus, insurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem rostro, simul æthera verberat alis. Vergilius 11. Æneid.

Ælianus lib. 7. de animalibus cap. 37. recitat historiam elegantem de aquila à serpente tantumnon superata atq; ab homine seruata. Decem, inquit, & sex viri frumentum in area perticis excutientes in maximis solis ardoribus, cùm ardentissimè sitirent, vnum ex suis, vt aquam de proximo hauriret fonte, miserunt: Is messoriam falcem in manibus habebat, & in humeris situlam gestabat. Vbi verò ad fontem venit, offendit Aquilam quam strictissimè cauteq; serpente circumplicatam, iam iam proximam vt strangularetur. In eam enim Aquila inuolauerat: veruntamen nõ compos voti & insidiarum in ea ipsa expugnanda euaserat, neq; pullis escam attulerat: sed spiris illius ceu laqueis circumuenta, vicina erat ad pereundum non ad perdendum. Agricola vt viditserpentẽ falce dissecuit, & vinculis Aquilam vnde effugere non poterat, exoluit, quomodo autẽ Aquila liberatori suo gratiam retulerit dictum est in lib. de auibus in Aquila. Aquilæ & ciconiæ nunquam nidos construunt, quin lapides illis imponant: aquila aëtiten, ciconia lychniten dictum: propterea quòd facẽ adhibent, vt oua fætum producant, & serpentes nidis nõ appropinquent, Philostratus in vita Apollonij. In regni Morfili montibus serpentes magni in maxima versantur multitudine, quibus vescuntur aquilæ albæ, Paulus Venetus.

Araneo. ¶ Librat araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub vmbra arboris suæ, tantaq; vi morsu cerebrum apprehendit, vt stridens subinde, ac vertigine rotata ne filum quidem desuper pendentis rumpere adeo non fugere queat: nec finis ante mortem est, Plinius. Araneus homini domesticum est animal, exitiale verò serpenti, adeo vt forte conspicatus sub arbore serpentem apricantem, filo se libret, & aculeum mediæ infigat fronti, tam acri vulnere, vt serpens dolore rotans sese in gyrum, tandem emoriatur, Erasmus in dialogo de Amicitia. ¶ Serpentes alios

Basilisco. *Buteone.* *Bufone.* *Cato.*

Basiliscus solo sibilo interimit. ¶ Angui hostis est Buteo, Aristot. ¶ Bufones à serpentibus deuorari aiunt. Addunt superstitiosiores ab illis inde venenum quæri, Scaliger. Catus serpentes etiam & bufones interficit, sed non comedit: & læditur veneno, nisi aquam statim super bibat, Albertus. ¶ Nihil æque aduersari serpentibus quàm cancros, suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi: cum sol sit in cancro, torqueri serpentes (Thrasillus author est) Plinius. Ad paludem quæ iuxta Ephesiam metropolim existit, aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum, qui vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita tametsi ex cauerna prodeuntes vsq; ad proximam paludem serpunt, tamen natando traijcere conantes, vt in oppositam ripam exeant, cancrorum qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu deterrent: itaq; conquiescunt, atq; à transmittendo se sustinent, cancrorum custodias formidantes, & pœnarum metum exhorrescentes: ac nisi mirabili naturę dono paludis ripas cancri incolerent, & tuta illic omnia præstarent, dudum pestiferis serpentium morsibus incolę perijssent. Ælian.

Cancris.

Ceruo. ¶ Elephantorum anima serpentes extrahit: ceruorum item vrit, Plinius. Et alibi. Ceruis est cum serpente pugna, inuestigant cauernas, nariumq; spiritu extrahunt renitentes. Serpentes hauriunt & spiritu narium extrahũt de latebris cauernarum, Solinus. Oportet eos qui ceruos venantur æstatis tempus cauere, quod videlicet eo tẽpore viperis ac serpentibus cerui vescantur, atq; ideò siticulosi sint, Simeon Sethi. Serpentibus exitio esse ceruos nemo ignorat, vt siquæ sunt, extractas cauernis mandentes, nec verò ipsi spirantesq; tantum aduersantur, sed membratim quoque, Plinius. Serpentes à ceruis capiuntur, Plutarchus. Oribasius hoc modo semen ab vtero attrahi scribit, quo serpentes à naribus cerui. Mirifico quodam munere naturæ ceruus serpentem funditus vincit, neque enim ipsum, tametsi hostis in latebram abditus, effugere potest. Etenim ille naribus suis in serpentis cauernam incumbens, vehementissime inspirat, & spiritu suo quasi amatorio quodam alliciens, extrahit, inuitumq; profert, ac nimirum procumbentem illam mandere ingreditur: quod hyeme facere maxime solet, Ælianus. Huius rei ratio agitatur in lib. 1. historiæ animalium, in historia cerui: nempe quomodo ceruus narium spiritu attrahat serpentes: quo in loco cum Æliano non esse sentiendum dicit Gesnerus, qui videtur hanc vim philtro comparasse, ac si ita à cerui spiritu traheretur serpens, vt à magnete ferrum, à

succino paleæ. Oribasio verò potius astipulandũ, qui eam vim confert cum ratione qua attrahitur semen à matrice, ita vt serpens attrahatur à ceruo, non emittente eoq; implente latibulum, sed potius aerem latibuli quantũ potest exhauriente, vt respiratione suctu eo euacuato serpens sequatur, non aliter quàm vinum aut alius liquor canali immisso, & aere extracto. Vide plura ibidem. Qui Geoponica Gręca collegit, lib. 19. cap. 5. Xenophontem testem adducit, quod ceruus spiritu suo serpentem ceu vertigine affectam ad se adducat & rapiat attrahendo, cerui & ζόρκες deuorant serpentes, Nicander. Grammatici Græci ἔλαφον, id est ceruum etiam inde appellari volunt, quasi ἔλοφον, διὰ τὸ ἕλκειν τοὺς ὄφεις καὶ ἀναιρεῖν διὰ τῶν μυκτήρων, quoniam serpentes naribus trahat & occidat: vel, ἀπὸ τοῦ ἐλαων ὕειν τοὺς ὄφεις, hoc est à serpentibus abigendis. Nam cum latent serpentes, cornu saxo affricat, vnde odor excitatur eiusmodi, vt serpentes etiam è latibulis exigantur, Etymologus & Varinus. Mutuo inter se odio (vt Oppianus docet interprete Gyllio) omne serpentium ceruorumq; genus flagrat inexpiabili, serpentem ceruus longè lateq; inquirens, tandem in illius vestigia, longis flexionibus apparentia, iucundè peruenit, naribusq; ad cauernam admotis, ad pugnam pugnare nolentem ipsum attrahit. Serpens extracta, in altum tollit collum, & crepitu dentium horribilis est, & acerba sibila anhelat: contrà ceruus ridenti similis euestigio inaniter pugnantem, & cerui collum & crura circumplicantem, in sexcenta frusta lacerat. In Libycis finibus magna vis serpentum, ceruum (cum solus humi stratus iacet) vndiq; inuadit, & in eius pellem dentes configit, neq; cerui vlla pars est, quæ non serpentibus circunfusa sit: aliæ caput mordicus premunt, aliæ collum & pectus, ventremq; distrahunt, aliæ item vtrinq; circum latera versantes instant, nonnulli crura, aliæ dorsum depascuntur, aliæ ex inguinibus pendent hostiliter infixæ. Hic omnibus doloribus refertus, primum fugere tentat, & rugit, & quoquouersum se versat, sed magna turba circunsessus, non potest elabi, sed tamen ore dilaniat infinitam & bellicosam gentem, & cornibus insequitur. Illæ verò nihil remittunt, sed etiam ceruinis dentibus demorsæ, audacter incumbunt. Is aliàs dentibus dissecat, aliàs pedibus perdit, ac serpentum per terram permultus sanguis diffluit, eorumq; membra semicomesta ad terram abiecta palpitant, aliæ laceratæ in latera magno dentium robore inhærescunt, & sola capita à reliquo corpore abscissa cerui pellem adhuc pertinaciter retinent. Quum autem ceruus se ita affectum sentit, diuino quodam naturæ munere fluuium inquirit, vnde cancellos corripiens, medicinam sibi facit, confestimq; ferarum reliquiæ ex eius pelle excidunt, cicatrices autem obducuntur. Hucusq; Gyllius ex Oppiano. Etymologus & Varinus tradunt ceruos esu serpentum φυσικῶς καθαίρεσθαι, id est naturaliter purgari. Vermes in ventre ceruorum (vt in Hippiatricis Græcis legimus cap. 42.) innascuntur, et ruminantibus ijs ad fauces ascendunt, inhærentq;. Ceruus ita affectus loco non manet, sed circumcurrit: inuenit autem remedium: nam serpentibus deuoratis curatur. Plinius de ceruo narrat, quod cum sentit se grauari senectute, spiritu per nares è cauernis serpentes extrahit, &c. Et hoc ego verum esse non puto, Albertus. Ego ceruos in senectute tantum serpentibus vesci, neq; apud Plinium neq; alium authorem idoneum legisse memini. Cum se in infirmos sensere, spiritu narium serpentes è cauernis extrahunt, ac superata veneni pernicie, illorum pabulo reparantur, Isidorus. Ceruus senio grauis, ex crescentibus pilis & cornibus, serpentem naribus haurit, mox hausto æstuat veneno: vnde fontem ad bibendum ardentissimè desiderat, quo poto pilos & cornua deponit, Glossa in Psal. 41. cuius initium est: Quemadmodum desiderat ceruus fontes aquarum, &c. Vincentius Belluacensis à ceruis serpentes ędi scribit, vt caligini medeantur oculorum. Et alius quidam author obscurus, quem physiologum vocant: Ceruus (inquit) sicubi serpentem esse cognouerit, aquam ore haustam in cauum effundit, mox spiritu suo serpentes extractos pedibus conculcans interimit. Ceruorum autem duo sunt genera: vnum quod extracti spiritu serpentis collum vtrinq; calcans, ita enectum vorat: quo deinde veneno intumescens, aquas petit & euomit. Interim verò dum tumet, pilos mutat & cornua abijcit. Alterum genus inuentum serpentem occidit, & à victoria statim ad montana pascua se recipit, Hæc ille.

Cur cerui serpentes deuorẽt

¶ Alexander Myndius dolore & molestia cibi inopia, à chamæleonte ad hunc modum serpentem affici ait: mordicus scilicet illum bene latam festucam & validam tenentem, sub eaq; perinde se vt sub clypeo versantem contra hostem serpentem venire: serpentem verò quia festucæ latitudinem circumplecti non possit, Chamæleontem dentibus configere non posse: itaq; hunc ab ipsa confici exediq; nequire: membra enim vt illius reliqua serpens mordeat, non tamen ea in ipsius carnem penetrare potest, tanta nimirum pellis firmitate & robore existit, nihil vt prorsus serpentis morsus sentiat, Ælianus. Democritus scribit Chamæleontis cauda serpentes soporari, Plinius. ¶ Ciconiæ in Thessalia maximè immunes sunt, quod serpentes insectantur, Solinus. Ex libro de naturis rerum, Ciconiæ serpentium exitio tantus est honor in Thessalia, vt capitale fuerit occidisse ciconiam, sicut & hominem. Multifariè nanq; serpentibus insidiatur, eosque comedit, & alia venenata, nec tamen moritur. Serpente ciconia pullos nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta, Iuuenalis. Ciconiæ bellum assiduè cum serpentibus est, Pierius. Serpentes & ciconiæ sæpe se mutuum perimunt. Serpentes enim ciconiæ collum sæpe implicant, & ita eã strangulant, ciconię caput serpentis rostro tenentur. Et aliquando sic reperiuntur, Incertus.

Antipathia cũ Chamæleonte.

Cum Ciconia.

In Italia (vt fertur) cum serpens quidam ad nidum prorepens ciconiarum pullos deuorasset, & alteram deinde sequentis anni fœturam similiter perdidisset, ciconiæ tertio demum anno reuersæ nouam quandam auem & prius non visam (quæ breuior quidem ciconijs erat, sed rostrum magnum & acutum ensis instar à capite exerebat) secum adduxere, indicata nimirum ei fœtus calamitate sui, suis pollicitationibus vllis siue verbis, vt opem ferret, inuitatam. Auis hæc nondum absoluto ciconiarum fœtu, cõiuncta eis non erat: pullis verò iam exclusis, cùm parentes ad comparandum pullis auiq; custodi victum longius auolarent, ipsa nidum non deseruit, vt serpenti obsisteret. Serpens igitur paulò post progressus è latibulo, pullos aggreditur, & licet ab aue custode rostro impeteretur, non statim recessit, sed erectus corpore, caudæq; innitens, se opponebat: Et secundò iam ictus, spiris inuoluere custodem frustra moliebatur, vtcunq; plurimis se flexibus insinuaret: nam facilè euadebat auis in sublime se recipiens. Sic dum ille perdere, hæc seruare pullos annituntur, plurimis tandem ille vulneribus confossus iacuit: at non impune: auem enim in conflictu dentibus venenatis adeò læsit, vt omnes ei pennæ defluerent, Oppian. in Ixeuticis.

Cum dorcade. ¶ Δορκὰς (id est caprea) captat serpẽtes, Plin. Cerui & ζόρκες, id est, dorcades deuorant serpentes, Nicander.

Cum Elephãte. ¶ Elephantorũ anima serpentes extrahit: ceruorum item vrit, Plinius. ¶ Æthiopes asserunt, reperiri apud se serpentes tanta magnitudine, vt non solum boues ac tauros, cæteraq; eiusdem molis animantia, sed elephantes quoque occisos vorent. Nam cum illis cõgresi, primùm cauda pedes illorũ multis nexibus complicant, ita vt nequeant moueri: deinde in caput assurgentes oculisq; tanquam fulgure incensis, elephantorum visum obumbrantes, ad terram deiectos comedunt, Diod. Siculus. Hæc pertinent propriè ad historiam Draconum, quorum perpetua est pugna aduersus Elephantos.

Cum Erinaceo seu Echino. ¶ Serpens & herinaceus (vt Oppianus refert libro de Piscatione secundo) mutuo inter se odio flagrant. Quamobrem si in latibulis occurrant, echinus mox in orbem se contrahit, vt prçter spinas nihil emineat, irruens verò in eum serpens & spiris implicans, frustra mordet: & quo arctius illum circumuoluta premit, eò magis ipsa se aculeis infigit, & vulnerat: quibus vtcunque afflicta, non remittit tamen, donec emoriatur: aliàs quidẽ simul ambo pari casu intereunt: aliàs echinus euadens, serpentis immortui corpus aut carnes adhuc aculeis infixas gestat.

Cum gallinaceo genere. ¶ Gallinaceus fortis esto, vt attollentem minas serpentem vel aliud noxium animal interficiat, Columella. Edimus aliquando gallinas, in quarum ingluuie serpentes reperti fuissent, Rondeletius. Gallinam ferunt eo die quo ouum pepererit, à serpente lædi non posse, & tunc carnem quoque eius à serpente morsis remedio esse, Albertus. Qui serpentum canisúe dente aliquando læsi fuerunt, eorum superuentus gallinarum incubitus, pecorũ fœtus abortu vitiant, Plinius. Circa caueas gallinarũ incendendum est cornu, ne serpens accedat, Crescentiensis.

Hirundine. ¶ Hirundines à serpente conficiuntur, Oppianus. Coluber aliquando hirundinis nidum inuadit, vt pullos eius deuoret: ea (parens) primum auolat lugubriter canens: cum verò pullos iam perire animaduerterit, superato metu ad colubrum aduolat, & circa eius maxillas se voluit, donec ab eodem hoste conficiatur, Oppianus lib. 5. de piscibus.

Ibide. ¶ Pugnant Ibides nigræ cum serpentibus, Herodotus. Ibis Ægyptijs vtilissima est ad serpentes ac locustas bruchosq; delendos, Diodorus. Ibis apud Ægyptos sacra est, & amabilis & innocua, ideò quòd nidulis suis ad cibum suggerens oua serpentium, efficit vt rarescant mortiferæ pestes assumptæ, & ipsos etiam serpentes deuorat, Ammianus Marcellinus. Ibis inimica serpentibus, Simocatus. Ibis serpentum populatur oua, & pennatorum anguiũ examina ab Arabicis paludibus Ægyptum volatu petentia occurrens perdit, Solinus Ælianus. Serpentes omnes timere Ibidis pennas tradunt Ægyptij, Ælianus. Quilibet serpens Ibidis pennã nec intueri timet, si attigerit, obtorpescit: si comederit ventre dirupto moritur, Philes. Ibidis pennæ serpentibus aduersantur, Simocatus. Non mouebitur serpens penna Ibidis ipsi iniecta, Zoroaster in Geoponicis, & Florentinus Democritum citans authorem.

Cum Ichneumone. ¶ Ichneumones serpentes quoslibet in cibo appetunt, Bellonius. Vim debilem, & qui aliorum auxilio egeat significantes Ægyptij, ichneumonem pingunt: hic enim si anguem inimicum videat, non statim aggreditur, sed prius vocatis alijs ex sua specie: sic firmior præsidio, angui fit obuiam. Orus in Hieroglyph. 2. 31.

Cum Leone. ¶ Leo veneno serpentis occiditur. Eximia leonis pulchritudo per comantes ceruicis toros excutitur, cum subitò à serpente os pectore (tenus) attollitur: itaq; coluber ceruum fugit, sed leonem interficit, Ambrosius.

Cum Lacerta. ¶ Lacerta Ophiomachus à Græcis dicitur quod cum serpentibus pugnet, Calepinus. Lacerta animal est natura & homini amicum, & serpentibus inimicum. Erasmus qui eodem loco, nempe dialogo de Amicitia narrat quandam historiam de pugna lacertç cum serpente. Quodam, inquit, die vidi prægrandem lacertam & viridem in ostio caui decertantẽ cum serpente. Primùm mirabamur quid esset rei: nam serpens nobis non erat conspicuus. Italus admonebat in antro esse hostem. Paulò post venit ad nos lacerta velut ostendens sua vulnera, vt remedium flagitans, seq; tantum non tangi patiebatur: Serpens alterum latus penè totum eroserat, & ex viridi rubrum fecerat. Idem eodem in loco scribit, Lacertam vbi sensit serpentem insidiari homini, circumcursare per collum & faciem hominis, nec finem facere donec pruritu scalptuq; vnguium excitetur, ac ita ab hoste sibi caueat.

¶ Locuſta cum ſerpente pugnat, Ariſtoteles 9.6. de hiſtor. anim. Locuſta Græcè ἀκρὶς eſt: Niphus dubitat an hoc in loco ἰκτὶς potius legendum ſit, quanquam in ſuo codice ἀσπὶς habeatur. Ego verò ἀκρὶς, id eſt, locuſta rectè legi puto, quũ ſciam ophiomachum genus quoddam locuſtæ eſſe ab impugnandis ſerpentibus nominatũ. ¶ Serpentem cùm locuſta impugnat, col- *Cum locuſta.* lum eius prehendit, quod complures viderunt, Ariſtoteles. Locuſtæ ſerpentem, cùm libuit, necant, ſingulæ, faucibus eius apprehenſis mordicus, Plinius & Olaus magnus. ¶ Serpens mu- *Cum muſtela.* ſtelæ aduerſarius eſt, quòd eadem in domo verſantur. Victus enim ex eiſdem appetatur neceſſe eſt, Ariſtot. Serpentem impugnat muſtela, eum præcipuè qui mures venatur, videlicet ea cauſa, quia ipſa etiam mures perſequitur. Idem. In terra ſerpentes perſequitur muſtela, Plinius. Muſtela viſa eſt frequenter cum ſerpente pugnare, Perottus. Muſtela quoties dimicatura cum ſerpente eſt, rutam comedit: odor etenim eius herbæ infeſtus ſerpentibus eſt, Ariſtoteles. Pernicioſa belua muſtela eſt, pernicioſa etiam ſerpens. Nam muſtela cum ſerpente pugnatura, primum quidem rutam edit, deinde fidenti animo ad pugnam tanquam armis tecta procedit: Cauſa eſt rutæ odor ſerpentibus infeſtus, Ælianus, Gale. Muribus veſcitur, & ſerpentes eiſdem veſcentes impugnat: quos cùm vicerit, deuorat, & poſtea rutam comedit pro antidoto veneni, Albertus & Iſidorus. ¶ Ophiomachus auis eſt dimicans in ſerpentes, vnde accepit nomen, Io. Rauiſius Textor. *Cum Ophiomacho aue.* Non memini tamen apud vllum veterem ſcriptorem probatum Ophiomachum pro aue ſumi, ſed potius vel pro lacerto, vel pro locuſta, vel etiam pro Ichneumone. Heſychio Ὀφιομάχος eſt ἰχνεύμων, & ἀκρίδων γένος μὴ ἔχον πτερά. Pro quo apud Suidam habetur Ὀφιομάχης, εἶδος ἀκρίδος μὴ ἔχον πτερά. Id eſt, genus locuſtę non habens alas. Mentio huius etiam fit Leuit. 11. καὶ τὸν ἀττάκην, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, καὶ τὸν ὀφιομάχην, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, καὶ τὴν ἀκρίδα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῇ. ¶ Pauo clamore ſuo ſerpentes deterret, & omnia animalia venenata depellit, nec de facili pro- *Cum pauone.* pe habitare audent, vbi vox illius frequenter auditur, Aut. de natura rerum. ¶ Serpens brumali ſydere infirmior etiam à ſoricibus infeſtatur: quo argumento ante hyemem parat circa ſe, *Cum ſoricibus.* quibus veſcantur illi & parcant, Cæl. Rhodig. ¶ Sui ſerpens aduerſatur quia deuoratur ab *Cum ſue.* ea, Ariſtoteles. ¶ Teſtudines cum ſerpentibus pugnaturæ cunila bubula ſe muniunt, Plinius. *Cum teſtitudine.* ¶ Ex volucribus in auxilio contra ſerpentes primum vultur eſt. Annotandum quoque minus virium eſſe nigris. *Cum vulture.* Pennarum ex his nidore, ſi vrantur, fugari eas dicunt. Item cor eius alitis habentes, tutos eſſe ab impetu non ſolum ſerpentium, ſed etiam ferarum latronumque ac regum ira, Plinius. ¶ Opimatum dicunt naturæ ſcrutatores, præcipuè Alber. lib. 26. de animal. vermem venenoſum, qui cum ſerpente non viribus, ſed audacia & aſtutia pugnat, atque eum adhærendo gutturi ipſius, mordendoque ſine intermiſsione vincit: vnde etiam auelli haud poterit, donec eum interficiat. Idem facit vermis qui dicitur ſecundum Albert. ſpoliator colubri. Olaus magnus.

¶ Ebuſi terra ſerpentes fugat, Colubraria parit, ideo infeſta omnibus, niſi Ebuſitanam *De quibuſdam terris ſerpentibus infeſtiſsimis Ebuſos.* terram inferentibus, Plin. Balearis & Ebuſitana ſerpentes necat, Idem. Ebuſos omnium animalium quæ nocent, adeò expers, vt nec ea quidem quæ de agreſtibus mitia fiunt, aut generet, aut ſi inuecta ſunt, ſuſtineat. Contrà eſt Colubraria, cuius meminiſſe ſuccurrit, quòd cum ſcateat multo ac malefico genere ſerpentum, & ſit ideò inhabitabilis, tamen ingreſsis eam, intra id ſpatium, quod Ebuſitana humo circumſignauerunt, ſine pernicie tuta eſt, iiſdem illis ſerpentibus qui ſolent obuios appetere, aſpectum eius pulueris, aliudue, quod verius, procul & cum pauore fugientibus, Pomponius Mela. ¶ In Creta nullos eſſe ſerpentes, lupos, &c. teſtantur Ariſto- *Creta.* teles & Plinius & Solinus. Theophraſtum audio dicentem, Cretam lupis & ſerpentibus infeſtiſsimam eſſe, Ælianus. Idem ſcribit in Creta nullam maleficam beſtiam neque gigni, neque aliunde deportatam viuere, quod quidem ipſum ſi quis vult experiri, venenatum animal quodpiam foris aſſumit, quod primum vt hanc terram attigit, ſtatim perit. Itaque circulatores qui venantur in Africa ſerpentes, talia machinantur, ad mouendam hominum admirationem eas manſuefactas circumgeſtant, & ſimul ipſis terrę Africę quantum ſatis ſit ad earũ vſum comportant, quod ipſum prouident, ne ſerpentes pereant, ob eamque cauſam cum ad hanc inſulam peruenerunt, non prius feras beſtias exponunt, quàm terram peregrinam, quam ſecum portant, ſubſtrauerint: ex quo fit, vt multitudinem imperitam congregent, atque ſtupidam detineant, & tametſi eæ quidem ſeſe incitant, non loco tamen ſe mouent, neque ex domeſtico & vernaculo puluere excedunt. Sin in externum & hoſticum ſolum egrediantur, è vita quoque exeunt, Hæc Ælianus. Bellonius tamen lib. 1. ſingularium teſtatur ſe in Creta tres ſerpentium ſpecies reperiſſe, quorum prima Ophis, altera Ochendra (id eſt Echidna, vipera) tertia Tephloti (id eſt, Typhlinus ſeu Cæcilia) à ruſticis vocabatur. Hoc quidem ipſe confirmat, quod antiquitus ferebatur nullum animal venenoſum in Creta reperiri. Siquidem & hos ſerpentes non eſſe venenoſos exiſtimat, ſicut experientia comperit. Cùm enim perſequeretur vnum ex iis qui Ophis dicuntur, lapidem, ſub quo deliteſcebat ſerpens, mouens, ab eo morſus eſt in manu ad ſanguinem vſque, nec tamen vllum aliud incommodum quam cicatricem exiguam ex illo morſu retulit. ¶ Sardinia abſque ſerpentibus eſt, ſed ſolifugam habet, Solinus capit. 10. *Sardinia.* Britannica ſalutaris eſt contra ſerpentes, Plinius. Caret Britannia ſerpentibus, tribus ex *Britannia.*

causis, nam pauci possunt generari ob frigus immensum: quia verò optimè colitur, qui geniti sunt exterminantur. Cùm autem semel illis vacua fuerit, non potuerunt aliunde aduenire, prohibente mari cum insula sit, Cardanus de subtil. Iulius verò Scaliger irridet & refutat has rationes, nec immeritò, cum & loca sint multò frigidiora & cultiora, quæ serpentes etiam magna copia producunt. Ac videtur potius id loci naturæ tribuendum, sicut de superioribus dictum est.

Hybernia. ¶ Referunt Angli in Hybernia etiam nullum venenatum animal inueniri, si serpentes nauibus adferantur statim mori. Item si terra ex Hybernia allata, serpentibus inijciatur, statim extingui.

Antipathia serpentum cum plantis quibusdam. *Fraxino.* ¶ Fraxini tanta vis est contrà serpentes, vt ne matutinas quidem, occidentésue vmbras quàm sunt longissimæ, serpens arboris eius attingant, adeò ipsam procul fugiat. Experti prodimus, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius quam in fraxinum fugere serpentem, Plinius. Terra Aquilonaris vbi fraxinea arbore abundat venenatis his bestijs caret, quòd & Plinius testatur, Olaus Magnus. *Smilo.* Callimachus etiam canit in terra Trachinia arborem nomine Smilum nasci, ad quam appropinquantes, & eam contingentes serpentes, pereunt, Aelianus. *Quercu.* Democritus ait serpentem mori quernis folijs iniectis, Constant. in Geopon. *Onochilo.* Est & alia, (scilicet Onochilos) huic similis flore rubro, minor, & ipsa ad eosdem vsus. Traduntque commanducata ea si inspuatur mori serpentem, Plinius. *Nepeta,* *Agno.* Permultam serpentium fugam Nepeta & Agnos faciunt & longè lateque expellunt. In Atheniensium Thesmophorijs Atticæ mulieres Agni folijs cubilia substernunt, quòd serpẽtibus sit infesta, & quòd existimetur ab appetitione Veneris prohibere, vnde nomen traxisse videtur. *Libanotide.* Herba etiam Libanotis nuncupata serpentibus formidabilis est, Aelianus. *Helenio.* Ægyptij tradunt Polydamnam vxorem Thoridis regis Ægyptij miserantem Helenam in Pharum eam exposuisse, & donauisse herbam serpentibus illic abundantibus aduersariam: cuius sensus (vt ferunt) quàm primum perceptus est à serpentibus, illi passim in terram se abdiderunt: Helena verò herbã plantauit, quæ cum comprehendisset, suo tempore semen serpentibus inimicum protulit, & Helenium, vt harum rerum periti asserunt, appellata est, & in Pharo prouenit, Idem. *Ruta.* Ruta præsertim Libyca serpentibus aduersatur. ἔστι γὰρ ξηροτάτη, καὶ λειποψυχεῖν εὐθὺς τοὺς ὄφεις ποιεῖ· ὥσπερ κραιπάλην τινὰ καὶ σκοτοδινίαν ταῖς ὑπερβολαῖς τῆς ξηρότητος τοῖς ὄφεσι παρεχομένη, id est, Est enim siccissima, ac propterea facit vt serpentes statim animo deficiant, quòd quasi crapulam quandam & vertiginem siccitatis suæ excessu serpentibus inferat, Simocatus. Serpentibus infestus est odor rutæ: propterea mustela serpentem impugnatura rutam comedit, Aristoteles & Plinius. *Allio.* Rustici vasa lactis in agro posita allio circumlinunt, ne serpentes irrepant. Is odor enim deterret serpentes, Erasmus. *Trifolio.* Serpentes in trifolio nunquam spectantur. Serpentes nunquam in trifolio aspici scio, Ardoynus li. 1. Plinius. {Obseruatum est serpentes, & quibus venenum adest, in trifolio non habitare laterẽue, quòd herba illis exitio sit, vt illi cæteris. Ob id commodè in locis calidioribus seritur, Cardanus. Dracontea pernecat serpentes, Arnoldus. *Anchusa.* Serpentes necat Anchusa Onocheles, Dioscor. *Selene.* Selene herba in Apæsanto monte nascitur, cuius spuma illiti pastores, οὐδὲν ὑπὸ τῶν ἑρπετῶν ἀδικοῦνται, id est, nullam à serpentibus iniuriam patiuntur, Plutarchus in Inacho flu. *Absynthio.* *Artemisia.* *Abrotono.* Si absynthium, aut artemisiam, aut abrotonum, circa ipsam habitationem plantaueris, eam quidem haud inuadent serpentes, Florentinus. *Flore vitium.* Serpens nullus in vitibus inuenitur, quo tempore florent: abhorrent enim odorem illum, Aristoteles. *Cappari.* Capparis interficit serpentes & vermes in intestinis, Auicenna. *Betonica.* Serpentes inclusæ circulo betonicæ herbæ nequeunt exire, quin sese interimunt flagellando, Plin. *Galbano.* Galbanum serpentes oleo & spondylio misto tactu necat, Idem. *Therionarca.* Therionarca alia quàm magica, & in nostro orbe nascitur, fruticosa, folijs subuiridibus, flore roseo: serpentes necat, Idem. *Hyperdixi.* Arborem quandam in Asiæ partibus dicunt hyperdixim, quod contra dexteram sonat, vocatam, cuius dulcissimo fructu columbæ delectantur. Sunt autem ibi serpentes columbis infesti: sed arboris odorem & vmbram sustinere non valentes, qui cum columbis insidiantur, columbæ in arbore quærunt refugium & pastum inueniunt, Albertus & Kiranides. ¶ Si quis salem Ammoniacum in ore liquefecerit, deinde expuerit in os serpentis, morietur, Rasis.

E.

Quomodo capiantur serpentes. Serpentum coria Amazonibus tegumentorum bellicorum vsum præstabant, Pierius. ¶ Si fictilia vasa salsuginosa intra terram circa domum condantur, in ea quidem omnes reptiles bestiæ insilient: quas tu postea, quàm tutissimè obturans vasa combures, Florent. in Geoponicis. Si vnum duntaxat serpentem habeas, foramen profundum in sylua facito, prunam indito iniicitoque serpentem: ille mox vehementer igne cruciatus, cùm egredi nequeat, sibilabit: tum alij serpentes, qui ad sibilum accelerauerint, eodem illapsi peribunt. Serpentes capiunt agyrtæ quidam, vt audio, baculo quodam fisso, vt fissura quasi forcipe iuxta caput apprehendatur, & in vas aliquod transferatur, Incertus. Serpentem si arundine contingas, à prima plaga non se commouet, torporeque constricta quiescit: sin iterum ac tertio plagam inflixeris, colligit ac confirmat sese, Aelianus. Serpens si semel calamo percutiatur, interit. Si iterum, confirmatur, Cæl. Rhodig. Serpentes pennis vulturum suffitis eliciuntur ex cauis suis, Aelianus. Aegre extrahuntur serpentes præterquam læua manu, Plinius & Textor. Serpentem subintrantem cauernam suam,

ſtram, ſi ſiniſtra quidē manu quis apprehenderit cauda, facilè eū extrahet: ſin verò dextra, idem non poterit. Nō enim cedit trahenti, ſed elabitur fugiens, aut certè abrumpitur, Conſt. in Geop. Huc libet adijcere hiſtoriam quandam quæ eſt apud Diodorum Siculum & apud Gyllium, de ratione qua captus eſt ſerpens ingens, qui ad Ptolomæum Ægyptij regem deductus eſt. Venatores, inquit, quidam regia munerum magnificentia incitati, communiter conſtituerunt viuam quampiam ingentem ſerpentem Alexandriam ad Ptolomæum in conſpectum adducere: quorum conſilium etſi multis difficultatibus affici videbatur, tamen bene atq; feliciter euenit: ſerpens enim longitudine triginta cubitorum ſecundū aquam ſtabulabatur, quæ cùm aliàs in orbem complicata & humi ſtrata iaceret immobilis, in alias tamen animantes ad aquam venientes repentino impetu inuadebat, atq; ore ad cædem imminente nonnullas comprehendebat, alias cauda circumplicatas exſorbebat. Cùm autem eam longinquā venatores ſpectaſſent, & laqueis & catenis capi poſſe arbitrati eſſent: primū firmo animo & magna confidentia perrexerunt ad eam ire, deinde cum ad ipſam appropinquantes inſpexerunt igneum oculorū fulgorem, ſquamarum aſperitatem, ſtrepitum quem faciebat dum mouebatur ingentē, dentes ex ore eminentes, horridum & trucem aſpectum, exalbuerunt timore, ſimul & timide & pedetentim in illius caudam iniecerunt vincula, ad quorū contactum fera beſtia magnis editis ſibilis ſeſe retorquēs, eum qui ſibi propinquior eſſet vnum deuorauit, alium fugientem, & iam longinquum cauda exceptum interfecit: cæteri metu perculſi, fuga ſalutē adepti ſunt. Veruntamen haud quaquam omiſerunt inire nouam aliam huiuſcemodi beſtiæ capiendæ rationē: quòd ſanè commodi ſpes, quæ ex illius comprehenſione oſtendebatur, metum vinceret. Cùm itaq; non vi, ſed doloſa machinatione eam attentandā cenſuiſſent, primo robuſtis funibus rete beluæ capax confecerunt, pòſt verò obſeruato ſerpentis cubili atq; egreſſu regreſſuq; notato, ſimul & capto tempore, cum ſoleret exire, vt multa animalium cæde facta ſeſe expleret, cauernæ aditū terra & lapidibus exaggeratis obſtruxerunt: Deinde beſtiæ à faciendis rapinis reuertenti iaculatores & funditores, tum equitum magnus numerus, tum tubicines, vt clamore tubarum ea obſtreperetur, omnes ſeſe quidem oſtenderunt, ſed certè aliorum exemplo ad cauendum periti, nulli accedere propius auſi fuerunt. Vbi verò ſe hac tanta multitudine circumfuſam vidit, excelſo capite, & horribili ſibilo ingentem terrorem minitabatur: at enim & coniectione telorum eminus, & equorū conſpectu, & latrantium canum multitudine, tum tubarum ſono perterrita, ad ſoliti latibuli aditum ſeſe impulit: quem poſteaquam obſtructum inuenit, non tantopere ſęua extitit, imò verò conſilij inops, armorum equorumq; ſtrepitu, & tubarum ſono obſtupefacta, in rete incidit: ac vbi ſe irretitam ſenſit, non modò horribilem ſibilum edebat, ſed etiam dentibus rete lacerabat. Verum cùm eius robur multa verberatione fregiſſent, & dentes contriuiſſent, iam ad reſiſtendū remoleſcentem & illaqueatam; Alexandriam ad regem adduxerunt. Hęc enim paulatim ſubducto cibo ita de viribus remiſerat, vt ex immani feritate ad manſuetudinem traducta, ſingulari admiratione ſpectatores afficeret. Ptolemæus venatoribus perſoluto pręmio, & dimenſo alens cibo ſerpentem, externis ad ſe venientibus, mirificum ſpectaculum præbebat. ¶ Serpens, canis, ſimia & gallus gallinaceus, culeo parricidæ in mare præcipitando ſimul inſeruntur. Vt enim ſimia homo non eſt, attamen videtur, ſic qui proprium occiderit patrem. Serpens inſidijs anteit, inimiciſsimus humano generi nō ſecus ac parricida. Canes omnes odiſſe videntur, ſolumq; hoc animal nulli penitus parcit, neq; proprio generi. Gallus inſons huius culpæ, forſan ob gentis ſimilitudinem adijcitur, quam maximè Romani oderunt, vel quod ſuperbiſsimus ſit. Præcipitatur in mare, velut omni indignus elemento, & cuius ſocietate aër, terra aquaq; inficerentur: ob id culeo inſuitur virgis ſanguineis prius verberatus, Cardanus.

De ingenti ſerpente capto ad Ptolemæum adducto

F.

Troglodytæ Æthiopes ſerpentibus lacertiſq; & alijs id genus reptilibus veſcuntur, Herodotus lib. 4. Troglodytæ ſpecus excauant. Hæ illis domus, victus ſerpentium carnes, ſtridorq; non vox, Plinius. Troglodytarum genus hominum quod ex habitandi & viuendi ratione nomen duxit, ſerpentibus idcirco formidabile eſt, quòd eas huiuſmodi hominum natio exeſt, ac conficit, Aelianus. Troglodytæ ſerpentibus veſcuntur, Mela. ¶ Candæi ſerpentibus veſci aſſueti, Plinius. Introrſus Candæi, quos Ophiophagos vocant, ſerpentibus veſci aſſueti, Idem. Pars Arabum, quibus aſper eſt victus, angues edunt: nulla illis vel animi vel corporis cura, ac propterea Οφιοφάγοι nominantur, Solinus. Ophiophagi ſerpentibus veſcuntur, Mela. ¶ In India atq; Æthiopia non ſolum innoxij ſerpentes multi, ſed etiam eſculenti, Scaliger. Serpentes magnos & innocuos inſula in Oceano verſus meridiem ab Iambolo reperta producit, quorum carnes miræ dulcedinis eduntur, Io. Boëmus. In Macino prouincia Aſiatica ſerpentes aſſos pro delicijs haberi ſcribit Nicolaus Venetus, Æn. Sylu. in Aſia. In prouincia Manzi vel India ſuperiore ſerpentes maximi habentur, qui capti comeduntur inter ſummas delicias, Odoricus de foro Iulij. Paulus Venetus ait in prouincia Caraiam ſerpentum maximorum carnes vendi in cibum. Libenter enim, inquit, veſcuntur ea homines. Serpentes apud Indos quoſdam occidentales in delicijs haberi ſcribit Pet. Martyr Oceanæ decadis primæ lib. 3. & 5. quos popularibus comedere minus licet, quàm apud nos pauones aut phaſianos, Iuanas illos ſerpentes vocant. Lau-

Populi ſerpentibus veſcentes

Serpentes eſculenti.

tiores dicuntur esse dapes illorum, quàm aut pauonis aut phasiani, vel perdicis apud nos, sed si aliter quàm vno modo condiantur, vti pauones & phasiani, nisi lardo inuoluti veribus assentur, saporem perdunt. Euisceratas à iugulo ad inguina, lotasq; ac detersas diligenter, & in gyrum posteà in modum anguis dormientis in se recepti insinuatas, in ollam sui tantum capacem, paulisper aquæ cum pipere insulari superiniecto comprimunt, tenuiter igne ex quodam ligno odorato minimè fumoso supposito. Ex abdomine sic stillato ius efficitur, vt aiunt, nectarium, nullumq; esse epularum genus ouis ipsarum serpentum par ferunt, quæ per se & lenius coquuntur. Sic coctæ & recentes suauissimæ, & seruatæ per aliquot dies iucundissimæ sunt. Huc vsq; Pet. Martyr. ¶ Inueniuntur hodie quidam qui serpentes abscisis primum capite & cauda comedunt, Greuinus. Quodam tempore serpentum multitudo apud Lacones emergens, sequentem portendit famem, quæ tanta extitit, vt Spartani ipsi annonæ caritate serpentes illos in cibum commutauerint, Io. Rauisius Textor.

G.

Remedia quæ ex serpentibus percip: queunt

Constat contra omnium serpentum ictus quamuis insanabiles, ipsarum serpentium exta imposita auxiliari: eosq; qui aliquando viperæ iecur coctæ hauserint, nunquam feriri à serpente: Neq; anguis venenatus est, nisi per mensem luna instigatus. Sed prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur & ideò Æsculapio dicatur, Plinius. Ad leprosi curationem sumatur serpens niger excoriatus, & sepeliatur donec in eo fiat vermis, & extrahatur cum vermibus suis & exiccetur, & detur in potu illi, super quem superfluuit lepra ex eo tribus diebus, omni die pōdus ʒ.i. cum syrupo de melle, Auicenna. Edisse angues medios abscisis vtrinq; extremis artubus aduersus strumas prodest, Plinius. Anguis editur contra strumam, Celsus. Silentio præteriri non debet quod à quibusdā memoriæ proditum est, nempe strumis laborantes, sicut & elephantiasi, viperarum & serpentium vsu mirificè adiuuari, Ioh. Tagautius Instit. Chirurg. lib. 1.

Ex oculo. ¶ Serpentis oculum dextrum adalligatū contra epiphoras prodesse aiunt, si serpens viua dimittatur, Plinius.

Corde. ¶ Anguinum cor si mordeatur aut alligetur efficax habetur dentium doloribus medendis, Idem.

Iecur. ¶ Si quis gustarit serpentis iecur, non amplius ab vlla serpente læditur, Idem.

Felle. ¶ In prouincia Caraiam maximi sunt serpentes, quorum interfectorum fel extrahunt regionis illius incolę, quod magno vendunt pretio: nam est medicinale: vnde qui à rabido cane læsus fuerit, si vel modicum, quantum est pondus vnius denarij, de illo biberit statim sanatur. Et mulier in partu laborans si vel tantillum de hoc felle gustauerit, acceleratur partus eius. Sic qui hæmorrhoidam aut ficū anus sustinuerit, & locum illum secretum hoc perunxerit felle, post paucos dies à morbo liberatur, Paulus Venetus, lib. 2. cap. 40.

Semine. ¶ Serpentis semen remedijs ad suffocationem vterorum adhibetur ab Hippocrate.

Cinere. ¶ Ad strumas & durities; serpentem mortuam & coniectam in ollam nouam, & gypso probe oblitam, conijce in caminum vt comburatur: dein cinerem eius misceto cum æquali fœnugręci portione, melleq; Attico exceptum, probeq; confectum illinito, Nic. Myrepsus. Ad strumas valet anguium cinis ex oleo illitus, vel cum cera. Cinerem etiam bibisse in nouo fictili crematorum prodest: efficacius multo inter duas orbitas occisorum, Plinius. Serpentis cum sale in olla exustæ cinis, cum rosaceo in contrariam aurem infusus dentium doloribus medetur, Idem. Ad morphœam vnguentum, ℞. cineris serpentis combusti in olla noua & bene cooperta ℥ ij. litargirij, galbani, ammoniaci, oppoponacis, dissolutorum in aceto añ. ʒ v. bullliant vsq; ad aceti consumptionem & coletur, tunc adde terebentinæ ℥ iij. thuris, masticis, sarcocollæ añ. ℥. iij. croci ʒ. ij. ducendo cum spatila, donec infrigidetur.

Puluere. Valet etiam puluis serpentis combusti ad fistulas, Olaus Mag.

Adipe. ¶ Ad strumas valet anguinus adeps mixtus oleo, Plinius. Anguium adeps ærugini mistus, ruptas oculorum partes sanat, Idem, cui consentit poëta cum ait: *Anguibus ereptos adipes ærugine misce, Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.* Sterilitatem ob partus vexationem fieri certum est. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe serpentium, & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus, Plinius. Quum mulier genituram suscipere nō poterit, necesse est membranam superexcreuisse in osculo vterorum: oportet igitur æruginem æris, & fel tauri, & serpentis adipē simul miscere, & cum lana, &c. subditium facere, Hippocrates in lib. de sterilibus. Serpentis adeps ex Thermis sulphuratis Cameriaco vicinis huc ad nos mittitur, & magno venit, duodecim assibus nostris ad vncias singulas, & interdum carius. Emplastro Vigonis Chirurgi ad tophos, & morbi Gallici cęcos cruciatus immiscent: vtuntur & ad elephanticorum tubercula minuenda, cutemq; læuigandam & attenuandam, Ex epistola cuiusdam ad Gesnerum. Anguis nigri adeps additur vnctioctionibus morbi Gallici apud Mattheol. Pinguedinem serpentis aliqui addunt locis vbi pili renasci debent.

Suffitu. ¶ Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant, Plinius.

Oleo. ¶ Oleum de serpentibus conferens ad impetiginem & mollificationem stomachi. Sumantur olei Silamini kist. iij. & ponantur in vase figuli, & ponantur in eo de serpentibus nigris (fortè carbonarijs, de quibus agemus in Myagro) à v. vsq; ad x. & stringatur caput vasis, vt decoquantur lento igne, donec in decoctione dissoluantur, & auferantur ab igne, & dimittantur, donec infrigidentur, & [illegible]tur caput eius. & caueatur à vapore eius: quare dimittatur donec infrigidetur, & [illegible]

[illegible]

feratur ab eo vapor, & ponatur in vase, & administretur in epithemate quum ipsum est necessarium cum penna inunctum, Auicenna li. 5. tract. 10. Oleum ex serpentibus decoctis cum floribus herbæ paralysis fit, colligendo quod supernatat: podagricus feliciter eo inunctus fuit, Michael Alysius.

Quomodo præparandi serpentes ad medicinam.

Præparatio serpentis. Recipe serpentem montanum, nigrum dorsum habentem, & album ventrem, & abscinde caudam vsq; ad locum vbi solet stercorare, deme caput in latitudine quatuor digitorum, residuum accipe & exprime sanguinem in aliquo vase, & conserua in vitro diligenter, postea excoria ad modum anguillæ, incipiendo à parte superiori & grossiori, & pellem pone super lignum & sicca, postea scinde per medium & conserua diligenter omnia prædicta. Carnes autem laua & pone in olla, & decoque in duabus partibus vini, & posteaquam bene coctum fuerit, condias brodium cum bonis speciebus & sic comedatur. Si vis assare, assa, non tamen amburendo, sed assa vt possit puluerizari, & puluis manducetur in cibo propter horrorem serpentis: talis enim comestus, ab omni lepra futura præseruat, & præsentem pellit, iuuentutem & bonum colorem super omnes medicinas conseruat, & ab omni canitie custodit, oculos clarificat, à morbo caduco futuro præseruat. Caput purgat ab omni infirmitate graui, morbos & scabies & infirmitates similes supradicto modo comestus expellit, & omni homini in quocunque statu sit expedit, vt serpentem, quocunque tempore habere possit, comedat. Veruntamen solùm serpens supradictus videlicet, alios nequaquam tangas, etiam comestus à surditate liberat. Item capita & caudas serpentum minutim incidas, & cum mica panis, vel auena, pullos vel anseres pascas, hi comesti cooperiunt lepram, & turpitudinem è corpore humano tollunt. Pellem autem exiccatam à parte interiori pone supra dentem, & dolorem mitigat, maximè ex causa calida. Item pellis eadem cum sputo lauata ex parte caudæ & supra apostema posita, & noli me tangere, citò frangit dolorem, mitigat, lenius putrescere facit & quasi nullam cicatricem dimittit: & mulieri in partu laboranti ligata super ventrem eam statim parere facit. Item pellis comesta & cocta idem facit quod serpens. Sanguis autem eius plus valet balsamo, & labia linita ex eo facit rubicunda: facies ex eo linita nullam maculam recipit, pulchram & rubicundam facit. Omnem scabiem corporis tollit, & fœtorem in dentibus & gingiuis, si eo inunxeris. Aruina serpentis omnem rubedinem, maculam, & infirmitates oculorum citò sanat, inuncta super palpebris oculos supra modum clarificat. Item pone eos in ollam vitreatã & imple eam butyro Maij, & tunc cooperi cum pasta (id est farina subacta) ita quod nõ euaporet per mediũ foramen missum à parte anteriori, & tunc ollam pone ad ignem, decoquito quasi per dimidium diem, postea butyrum cola per pannum, & quod remanet contunde in mortario, & iterum cola, & commisce similiter, post dimitte in frigidam, & tunc reserua in pixidibus argenteis vel aureis, quod non exhalet, & quanto magis antiquatur, tanto melius & ad 40. annos etiam melius efficitur. De isto vnguento infirmus patiens guttam (id est podagram) vel paralysim, in quocunq; loco vngat ad ignem frequenter, euadet absque dubio, & maximè de gutta. Hæc omnia desumpta sunt ex scripto cuiusdam innominati.

Remedia quæ conferunt alijs animantibus.

Ceruus serpentium cibo intestinorum teredines pellit, Hippocr. Serpentium esu cerui lumbricos ab intestinis suis expellunt, Absyrtus. Hierocles medicamento cuidam ad stranguriam equi permiscet stercus lacertæ, στέαρ ἑρπετοῦ, id est, adipem serpentis (vt interpretor) sanguinem columbæ, &c. Equo pulsiuo dantur carnes & decoctio serpentum, Laur. Rusius. Serpentis adeps, &c. sanat pulmunculum vlcus malignum in dorso equi ex compressione, Idem. Serpentis vnguentum, id est, ex pinguedine eius collectum dum frusta serpentis in veru assantur, valde commendatur ad fistulas in equorum vngulis, Idem. Ad scabiem equorum: Anguem discindito, eiusq; adipem capiens ligno equi vngularum oras inungito, Galenus, & Rusius. Mutationem pennarũ in accipitre accelerant in cibo datæ, sanguisugæ, mures viui, lacerta viridis combusta carni alicui aspersa, pisciculi minuti fluuiatiles triti. Item serpens varius, qui inter alios minus habet veneni, & Germanicè huf vocatur (fortè anguis) hunc cum tritico coque, ex quo tritico & viru serpentis gallinam ciba & pota: & illius gallinæ carnibus refectus accipiter & pennas deponit, & morbum si quem habet expellet, Albertus.

Remedia ex senecta anguium.

Anguium membrana siue senectus vernatione eorum exuta, si affricetur oculis, claritatem facit, Plinius. Ad sugillata in oculis tollenda anguium senectam cum aqua marina tritam illine, Galenus. Senecta anguis si oculi confricentur singulo mane, negant omnino corripi hebetudine visus aut suffusione, Cardanus. Anguis senectã admiscent in oculares compositiones, Dioscor. ¶ Anguis senecta cocta in vino, auxilium est in aurium dolore si infundatur, Idem. Ad aurium dolores anguis senectam cum calicibus papaueris coquito & infundito, Archigenes apud Galen. κατ. τόπ. lib. 3. Senectus serpentium feruente testa vsta instillatur auribus, rosaceo admixto contra omnia quidem vitia efficax, sed contra graueolentiam præcipuè, aut si purulentæ sunt ex aceto, melius cum felle caprino, vel bubulo aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, vt aliqui putant, Plin. Ad grauitatem aurium cum senecta serpentium & aceto quidam includunt lanas, ante aqua calida collutas, Idem. Fel

teſtudinum cum vernatione anguium aceto admixto, vnicè purulentis auribus prodeſt: Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarumq́ carnium teſtudinis ſuccum, addita æquè vernatione anguium: ſed diu in vino teſtudinem excoquunt, Idem. Ad aurium omnia vitia, coque corium ſerpentis in oleo & impone, Theoph. Cum felle vitulino & aceto pari menſura ſerpentis ſenectus, id eſt exuuiæ decoctæ, & lanula madefacta medicamentum auriculæ inſertum, maximę vtilitatis eſſe creditur, ſi prius feruenti aqua de ſpongia aurem foueris, Marcellus. Ad auditus grauitatem, ſenectam anguium aceto tritam inſtillato, Apollon. κ.τόπ. ¶ Serpentium ſenectam in aceto feruefactam aliqui dentium dolores curare ſcripſerunt, Galenus. Senectus anguium in vino decocta, in dentium dolore auxilio eſt, ſi colluatur, Dioſcor. Cæterùm in maximis dentium doloribus ſummè facit hoc: Anguis ſenectam exurito & cum oleo ad mellis ſolidi ſpiſsitudinem redigito, ac dentem præpurgatum ex eo integito, omniaq́ circumſita oblinito, itemq́ cauernis indito. Aut ſenectam anguis non vſtam dentibus apprimito & excident, Archigenes. Anguinæ vernationis membrana cum oleo tedæq́ reſina calefacta, & auri alterutri infuſa, dolori dentium medetur, adijciunt aliqui thus & roſaceum, eadem cauis indita, vt ſine moleſtia cadant præſtat. Plinius. Anguis membranam vel inueteratam cum cera celerrime dentes euellere tradunt, Idem. ¶ Phthiriaſen à toto corpore pota membrana ſenectutis anguium triduo inhibet, Idem. ¶ Ad colicam: ſpolium ſerpentis in vaſe æneo frigens cum oleo, quouſque comburatur vel in carbonem vertatur, diſſolue ipſum in illo oleo, & vnge ex eo cum tuo digito, Galenus eup. 2. Senectus anguium dyſentericis & tenaſmis in ſtanneo vaſe decoquitur cum roſaceo. Vel ſi in alio, cum ſtanno illinitur, Plinius. Senectus anguis cum oleo roſaceo decocta in vaſe ſtanneo, atque illita ventri, ſi tamen illic non ſit exulceratio, teneſmo remedio eſt, Marcellus. Serpentis exuuiæ cum roſaceo decoquuntur in vaſe ſtanneo, & poſtea tritæ ventri cœliaci vtiliter illinuntur, Idem. Anguis ſenectam vulſis commendat idem Marcellus, ſi licio ijs alligetur. Serpentium ſenectus in pelle taurina adalligata ſpaſmos fieri prohibet, Plinius. ¶ Ad internas & externas eminentias expertum, vt ſua ſponte decidant. Serpentis ſenectam ſciſſam vt formam magni numiſmatis habeat, conijce in caricas, vt æger clàm ieiunus comedat, & poſt tres horas miraberis huius facultatem, Myrepſus. Sedis vitijs efficaciſsima eſt ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint, Plinius. ¶ Canis rabidi morſui prodeſt impoſita membrana ſiue ſenectus anguium vernatione exuta, cum cancro maſculo trita, Idem. ¶ Anguium ſenectus adalligata lumbis, faciliores partus facit protinus à puerperio remouenda, Idem. Fiat ſuffitus ex ſpolio ſerpentis, opopan. myrra, galbano, caſtoreo, ſulfure citrino, rubea, ſtercore columbino vel accipitris. Si hæc omnia vel quædam eorum terantur, & cum felle vaccino conficiantur, & fumus inde per embotũ in vuluam recipiatur, fœtum viuum ſiue mortuum educit, Arnoldus in breuiario. Contra abortum: Puluis ſpolij ſerpentis, doſi drachmæ ſumptus valet. Author additionis ad breuiarium Arnoldi. ¶ Verrucas ſanat membrana ſenectutis anguium, Plinius. Senectam ſerpentis combure, & vnge: facit enim naſci pilos, Galen. eup. 2. Cicatrices ad colorem reducit vernatio anguium ex vino decocta, Plinius. Sed vt minus verum ita magis mirum crematam ſenectam, dum luna plena luminibus in prima Arietis parte fuerit, cineremq́ collectum ſi inſpergatur capiti, ſomnia terribilia mouere. Si ex eo cum aqua diluto facies lauetur terribilem videri: ſi ſub lingua teneatur ſapientem & eloquentem: ſi ſub planta pedis, gratioſum coram principibus ac magiſtratu, Cardanus lib. de ſubtil. Spolium ſerpentis pulueriza cum igne, cùm luna fuerit in augmento in primo gradu arietis, & talis puluis ſi ponatur ſuper menſam in ſcutella lignea vel metallina, ſi ineſt venenum, diſpergetur, puluis manebit, & ſi leproſus vtitur eo in cibarijs non augmentabitur lepra. Idem puluis in vulnus proiectus infra tertium curat, Incertus. ¶ Anguina pelle, & ſale, & farre cum ſerpillo contritis vno die, deiectiſq́ cum vino in fauces boum vua matureſcente, toto anno eos valere quidam ſcripſerunt, Plinius. Ad boum ſalubritatem nonnulli pellem ſerpentis obtritam cum vino miſcent, Columella. Si pomus florem non continet vrinam veterem cum pari menſura aquæ temperabis, & ter per annum in radicibus infundes, vni arbori amphora ingeſta ſufficiet: vel corio anguis inuolues, Palladius. Vidi, inquit Galenus, capras lingentes tamariſci frondes & inueni eas ſine ſplene: quaſdam verò vidi lingentes ſerpentes pelle depoſita, & poſt albeſcentes minus ſeneſcere. Serapion in lib. de ſimplici medicina.

CAPITIS SEPTIMI DE SERPENTE PARS II.

I. *De ratione effugandorum ſerpentum.* II. *De ſerpentum veneno & morſu.* III. *Methodus curandi eos qui ab ijs vel venenati vel morſi fuerint.*

De ſuffitibus ſerpentes expellentibus.

Ad hoc caput multa reuocanda ſunt eorum, quæ de anthipathia ſupra dicta ſunt. Galbanum, cerui cornu, caprinas vngulas & lilij radicem ad abigendas ſerpentes ſuffito, Galenus eup. 3. Serpentes propè omni auſteritate fugantur, & nocentes ſpiritus innocentia fumi graueolentis exagitat. Vramus galbanum, vel cerui cornua, radices lilij, capræ vngulas. Hoc genere monſtra

re monstra noxa prohibentur, Palladius. Propter serpentes qui plerunq; sub præsepibus latent, cedrum vel galbanum vel mulieris capillos, aut ceruina cornua frequenter vramus, Idem. Ad effugandum venenosa animalia vniuersaliter: fiant suffumigationes sicut fumus ligni granati, quoniam ipse effugat venenosa. Et similiter radix lilij. Et virgæ granati sunt mirabiles in hoc. Et similiter galbanum. Et cornua & vngulæ, quæ finduntur, vt bouis. Et vngulæ quæ non finduntur, vt equi, & pili. Et serapinum, & assa, & folia lauri & grana eius. Et calamenthum, & secha. Et stramentum cum eis: & similiter nasturtium, & similiter cinis ligni pini, & propriè cum galbano, si fiat suffumigium ex opio, & nigella, & galbano, & cornu ceruino, & sulfure & cornibus capræ, Auicenna. De illis, quæ fugant serpentes ex suffumigationibus sunt cornua cerui, & radix lilij, & pyrethrum & sulfur, Idem. Suffitiones præseruantes, quæ incensæ vapore suo venenatas bestias abigunt. Viticis folia, bitumen, castorium, melanthium, cornu ceruinum aut caprinum, nasturtium, cardamomum, galbanum, propolis, peucedanum, panax, opopanax, conyza, cupressi aut cedri ramenta oleo imbuta, gagates lapis, sagapenum, polium, canchryos radix, filix, baccæ lauri, & similia graueolentia. Quum enim venenata animalia omnia angustos habeant meatus, quàm celerrimè replentur, & ab huiusmodi odoribus obturantur & suffocantur. Archigenes autem vngulæ caprarum & pili, inquit, suffitu fugant bestias venenosas. Procul enim per ipsorum odorem relegantur. Stratonis suffumigium: Galbani, radicis canchryos, cornu cerui, melanthij, cuiusq; vnciam vnam. Omnia terito, & in pastillos cum aceto redigito, atq; vbi vti velis, oleo madefacito, ac incensa per mediam domum suffito, aut in ipsum ferarum latibulum per infundibulum vaporem immittito. Aliud suffimentum, Scorpios deturbans & omne reptile ex ædibus exigens: Galbani, sandarachæ, butyri, adipis caprini, æquales omnium partes in pilulas redigito, & vt dictum est, suffito. Probè facit & pyrethrũ cum sulfure suffitum. Mirificè item Betonices suffimentum facit. Hactenus Aetius lib. 13. Suffitus rectè excitantur ex cornu ceruino, caprarum vngulis pilisue, lapide gagate, bitumine, bdellio, galbano, cupressi aut cedri rasura, melanthio, peucedano, viticis folijs, nepita, sagapeno, castorio, cachryos radice, cunila, aut ex reliquis grauiter olentibus aliquo, Æginata.

Ceruinóq; graui cornu nidore fugabis:
Et sic cum accendens gagatæ quandoq; lapillum,
Quem consumentis non exedit impetus ignis:
Multifidam filicem crepitantibus inijce flammis,
Aut imas viridis libanotidos accipe fibras,
Tantundemq; acris nasturci: his iunge duobus
Aequali capreæ iam iactum pondere cornu,
Aut exiccantem nares cerebrumq; nigellam,
Interdum sulphur, fœdum quandoq; bitumen,
Vt sumpta æquali pendantur singula parte.
Præterea graueolens candentibus indita prunis
Galbana, & ignitum faciens vrtica dolorem,
Dentatisq; cedrum maxillis sectile lignum,
Omnibus inuisum serpentibus efflat odorem. Nicander in Theriacis.

Serpentes abiges qui adsunt, ex lilij radice, aut cornu ceruino, aut deniq; caprillis vnguibus suffimentum molitus. In summa verò vniuersas serpentes bestias explodes, si cyrenaicum succum, melanthium, galbanum, cornu ceruinum, hyssopum, sulfur, peucedanum, pyrethrum, caprarumq; vngues conterens atque permiscens, ea omnia optimè leuigaueris, infundens illis acetum acerrimum, ac deniq; sphærulas conficiens exiguas, eas in fumum redegeris. Reptilia siquidem exterminantur, vel sigillatim eorum singulis fumigantibus, Constant. ex Florentino in Geoponicis. Florentinus confirmat illic nunquam accessurum serpentem vbi adeps ceruina, aut radix centauri, aut gagates lapis, aut dictamnus herba, & aquilę aut milui fimus, mixta cum styrace in suffimentum fuerint adhibita: Ea quippe reptilia abigere, Idem. Cauendum ne pulli gallinarum à serpentibus afflentur, quorum odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos: id vitatur sæpius incenso cornu ceruino, vel galbano, vel muliebri capillo: quorum omnium ferè nidoribus prædicta pestis submouetur, Columella.

Vis & mirificos cautus perdiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima serpens,
Aut styracem vras, aut atri vulturis alam,
Vel nepetam aut frondem rigidæ stirpemq; myricæ. Qu. Serenus.

¶ Capilli mulieris si vrantur, odore serpentes fugantur, Plinius. Vt exitiosis serpentibus tecta liberentur, muliebres capillos aut ceruina sæpius vre cornua, quorum odor maximè non patitur stabulis prędictam pestem consistere, Columella. ¶ Venenata omnia accenso asini pulmone fugere tradunt, Plinius. ¶ Caprarum cornu vel pilis accensis fugari serpentes dicunt, Idem. Alij capræ occisæ carnem recentem hædorum pilo suffiunt, eodemq; nidore fugant serpentes, Idem. ¶ Cornus ceruini odore fugantur, Plinius, Aelianus, Palladius, Rasis. Singulare

abigendis ſerpentibus odor aduſto ceruino cornu, Plinius. Si quis cerui cornua in pulueres excidat, poſteaq; exciſos in ignem pulueres conijciat, fumus inde naſcens vndiq; ſerpentes ne illius quidem nidorem ſuſtinentes, fugat, Gyllius ex Aeliano. Cerui cornu ſuffiti nidore ſerpentes fugantur, Dioſcor. Circa caueas pullorum incendendum cornu ceruinum, ne qua ſerpens accedat, quarum beſtiarum ex odore ſolent interire, Varro. Ad effugandos ſerpentes: cornu ceruinum combure vbi fuerint ſerpentes, & fugabuntur, Sextus. Serpentes fugiunt odorem cornu cerui, ſi inde & vngue domus ſuffumigetur, Albertus. Cornu cerui facto incenſu plurima inſectorum pars fugiunt, Ariſtoteles. Medullam ceruinam incenſam tecum habe, cum eadem ſuffumiga locum in quo es, & effugat ſerpentes, Sextus. Sanguine ceruino ſi vnà vrantur dracontium & cunilago & anchuſa lentiſci ligno, contrahi ſerpentes dicunt. Diſsipari deinde ſi ſanguine detracto adijciatur pyrethrum, Plinius. ¶ Creditur Chameleontis felle ignibus inſtillato ſerpentes fugari, Idem. ¶ Stercus crocodili (ſcilicet terreſtris) aiunt per infundibulum ſuffitum, feras venenoſas ex latibulis ſuis exigere, Aetius. Hyænæ adipe accenſo ſerpentes fugari dicunt magi, Idem. Tauri cornu combures eo loco vbi ſerpentes fuerint, & ſtatim fugient, Sextus. ¶ Ex volucribus in auxilio contra ſerpentes primum vultur eſt. Annotatum quoque minus virium eſſe nigris. Pennarum ex his nidore, ſi vrantur, fugari eas dicunt, Plinius. Vulturis pennas ſi comburas fugabis ſerpentes, Sextus. ¶ Fluuius eſt, nomine Pontus, in Medica & Pæonica regione, vt Ariſtoteles prodidit, in quo lapis inuenitur, cuius ſuffitu ſerpentes pelluntur, ac ſi quis aqua perfuderit, incendio conflagrat: ſin ardentem flabello incendere velis, reſtinguitur, atque eius ſuffimentum odorem ſulfure tetriorem emittit, in quod quidem ipſum, etiam Nicander conſentit, Aelianus.

Vel tu Threicium flamma ſuccende lapillum,
Qui licet irriguus merſus tamen ardet in vndis,
Expreſſaq; ſtatim reſtinguitur vnctus oliua,
Hanc quem fluctiſoni mittunt de littore Ponti,
Qui, rude vulgus, ibi veſcentes carne magiſtri
Paſcendi pecoris ſua poſt armenta ſequuntur. Nicander.

¶ Abrotonum ſerpentes ſubſtratu & nidore fugat, Dioſcorid. Aron cum crematur, ſerpentes nidore fugat, Plinius. Summa Balſami probatio eſt vt lac coagulet. Syncerum ſi vratur fugat nidore ſerpentes, Plinius. Bitumen ſerpentes nidore fugat accenſum, Idem. Σὺ δὲ ὄξεις καλαμίνθης ὄφεως ἐλαςικῆ, Ariſtoph. Nidore enim ſerpentes fugat calamintha. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt, Plinius.

Diſce & odoratum ſtabulis accendere cedrum,
Galbaneoq; agitare graues nidore chelydros. Virg. Georg. 3.

Ebuli quoque fumo fugantur ſerpentes, Plinius. Gagates fugat ſerpentes, Idem. Gith ex Græcis, alij melanthium, alij melaſpermon vocant: incenſo ſerpentes fugari reperio, Idem. Iuniperus vel maior vel minor accenſa ſerpentes fugat, Idem. Lyſimachiæ herbæ odorem fugiunt ſerpentes, Textor. Naſturtij ſemen vſtum ſerpentes fugare tradit, Sextius, Plin. Nepeta quoq; vires contra ſerpentes habet: Fumum ex ea nidoremq; fugiunt, Idem. Serpentes abiges ex Peucedano ſuffimentum molitus, Democritus & Florentinus. Sabæi ſtyracem vrunt ad ſerpentes fugandas, in odoriferis ſyluis frequentiſsimas, Plinius. Serpentes, ſi vratur ruta, nidorem fugiunt, Idem.

De ſubſtratis ſerpentes effugantibus.

Cautela mirabilis à venenoſis animalibus: quando ſternitur in circuitu dormitorij ſiſimbrium, & ſceha iterum, & aſſa iterum, & laurus, eſt mirabilis in hoc, Auicenna. Iuxta vias & in domibus ab omni venenato animali præſeruant ſubſtrata: abrotonum, conyza, dictamnum, vitex, echion, calaminthe, ſolanum, haſtula regia, ſaluia, peucedanum, hypericum, polium, ſampſucus, gentiana, origanus, ruta ſylueſtris, ſerpillum, laurus, pulegium, cupreſsi aut cedri coma, aut ramenta, cardamomum, lyſimachion, melanthium, bitumen: his addatur & gagates lapis, Aetius. Torum ſubſternere ex haſtula regia, nepita, vitice, pulegio, polio, cunila, bubula abrotono, expedit. At ſi toto huiuſmodi toro vti non datur, ſtratis ſaltem imponenda ſunt, Paul. Ægin.

Tunc iuxta virides ſinuoſi vorticis alueos,
Amnicolam nepetam per obeſas collige ripas.
Aut tibi caſta ſalix, pulchro quæ flore renidet,
Præbeat inſtrata ſecurum fronde grabatum.
Sic quoq; montanum polium, cuius graue ſpirans
Horret odor, nomenq; ſuum quæ debet echidnæ
Herba, & ab Euxina quæ fertur origanus vrbe,
Quæcunq; illarum decerpitur obuia, prodeſt.
Quin etiam multo per aprica cacumina flore
Ridens abrotonus, pecoriq; ingrata petitum
Pabula ſerpillum, molli quod paſcitur horto.
Præſtat item exiguam circumluſtrare conyzam,

Viticeaſq;

Viticeasq́; comas, & spinosas anagyros:
Sit & punicea sectis ex arbore ramis,
Regalisq́; amplis licet hastæ frondibus vti.
Accipe item innocuo medicantem frigore strumum,
Atque inuisa pigris Scyra prima æstate bubulcis.
Hac ratione etiam densi coma pinastelli, &c. Nicander in Theriacis.

¶ Pelles eiusdem animalis (id est cerui) substratæ securos præstant à serpentũ metu somnos, Plin. In ceruina pelle si iacuerit, nullus ad hominem serpens accedet, Sextus, Serenus. Dicunt quidem ei qui facit sibi stratum ex corio leopardorum non approximat serpens, & similiter, si ex eis facit sibi coopertorium. hoc autem manauit, in cuius sermone non est fiducia, Auicenna. ¶ Feras & serpentes fugat absynthium substratum, Dioscorides. Si absynthium aut artemisiam, aut abrotonum, circa ipsam habitationem plantaueris, eam quidem haud inuadent serpentes, Constan. in Geopo. Abrotonum serpentes & substratu & nidore fugat, Dioscorid. Heraclij communis vsus serpentes fugare, Plin. Hibisci folia serpentes abigunt, Idem. Nepetam substernere in metu obdormituris vtile est, Idem. Permultam serpentium fugam Nepeta & Agnos faciunt, & longe lateq́; expellunt. In Atheniensium Thesmophorijs Atticæ mulieres Agni folijs cubilia substernunt, quòd serpẽtibus sit infesta, & quòd existimetur ab appetitione veneris prohibere, vnde nomen traxisse videtur. Herba etiam Libanotis nuncupata serpentibus formidabilis est, Aelianus. Origani generum communis vsus serpentes fugare, Plin. Polium contra serpentes substernitur vel portatur, Idem. Punicæ ramulum ferunt bestias venenatas & serpentes arcere, & propterea in stramentis & stragulis, &c. deponendum esse censent, Africanus in Geo. Serpentes fugant rutæ viridis folia, Dioscorid. Serpentes silerem fugiunt, baculumq́; rustici ex eo gerunt, Plin. Venenata fugantia, vitex, dictamnus, Dioscor. ¶ Aspersio loci ex aqua in qua solutum est sal ammoniacum, est ex eis à quo fugiunt serpentes, Auicenna.

Ceruina medulla, præter cæteras, serpentes inuncta fugat, Dioscor. Serpentes fugiunt ceruino elephantinoq́; adipe perunctos, Idem. Medulla cerui perunctos seuoq́; cerui aut hinuli fugiunt serpentes, Plin. Adeps elephantis, cum ex eo fit linimentum, fugat venenosa, Auicenna. Elephanti adeps contra venenata valet. Nam si quis eo inungatur, eiúsue suffimento expietur, hæc ab illo aufugiunt longissimè, Aelianus. Erucis quæ in oleribus gignuntur, cum oleo peruncti, à venenatis bestijs feriri negantur, Dioscorid. Nicander, Serenus. Leonis adeps calidior est adipibus omnium animalium, & perunctus eo fugat omne animal, etiam serpentes, Albertus. Adipe leonis perunctos bestiæ fugiunt, Plin. Leonis sanguine si quis corpus linierit ab omnibus bestijs erit tutus, Sextus. Aiunt à serpentibus non feriri leporis coagulo perunctos, Plin. ¶ Nicander inter inunctiones præseruantes à morsibus serpentum numerat primo loco fructum seu baccas cedri, tritas & inunctas. Item conyzam cum peucedano & saluia & oleo admixto. Cunilaginis tribus folijs ex oleo peruncto homine, fugari serpentes aiunt, Plin. Tarentinus ei qui perfusus fuerit succo dracontiæ herbæ, ait non accessurum serpentem: neq́; eis etiam, qui raphani semine aut succo sese inungentes fricuerint, Constan. in Geop. Sunt qui perungant corpus è semine iuniperi in serpentium metu, Plinius. Laserem tritam cum conyza & peucedano & saluia coniungit, Nicander in Theriacis. Malua agrestis eandem vim habet, Idem. Succo baccarum lauri perunctos fugiunt venenata omnia, Plinius. Succum radiculæ seu raphani, perunctis eo manibus diligenter, facere vt tutus tractare possit serpentes, traditũ est: vel enim timent mordere, odorem acredinis sentientes, vel ipso etiam exanimantur, Cardanus. Contra serpentes ex oleo perungi saluia prodest, Plin. Vitis nigræ succus ex radice elicitus & illitus serpentes fugat, Plinius. Labula (anabula) id est genus tithymalli maioris, cuius lac expellit serpentes, Synon. ¶ Nicander in theriacis postquam simplicia quæ ad feras venenosas abigendas faciunt enumerauit, medicamenta quædam quæ illita ad homines à morsu serpentum præseruandos faciunt componit. Et primùm pastillos ad hunc modum format. Accipe duos ramulos abrotoni, nasturtij pondus vnius oboli, seminis dauci, quantum manu comprehendi potest: omnibus in mortario cum oleo vel cerui medulla contusis, pastillos finge, quos cum vsus necessitas incidit, rursus tere & inunge. Ad eundem effectum præstantissimum vnguentum, deinde eodem in loco describit. Duos serpentes accipe (viperas intellige) cum libidini indulgent, hoc est, sub finem Veris: prætereà medullæ cerui drachmas triginta, vnguenti rosati vncias triginta sex, olei oliuarum crudi tantundem mixti cum ceræ nouem vncijs. Serpentes autem bulliant eò vsq́; dum caro ossibus separetur, quæ auferre oportet, quia venenosa sunt. Hactenus ex Nicandro. Qui tutiores esse volunt, ijs conuenit etiam ceratum corpori oblinere liquidius, ex cera, rosaceo, galbano modico, scobe ceruini cornu exigua, vel etiam æthiopico cumino, &c. Aetius.

De illitis serpentes effugantibus.

Cerui dentem gestans à serpentibus tutus erit, Serenus. Fugiunt & omnino dentem cerui habentes, Plinius. Cerui coagulum si omnino tractatum sit, eo die non ferit serpens, Idem. Mirè valere tradunt contra omnia venena & animalia venenata, ossicula quæ in ceruorum corde inueniuntur, Alex. Bened. Habentes dauci syluestris radicem, feriri à serpentibus negantur: aut qui ante gustauerit non lædi, Plinius. Dracunculum habentem serpentes fugiunt, Idem.

De gestatis serpentes effugantibus.

Onochilon (quam alij anchusan vocant, alij onochelin) habentes à serpentibus feriri negantur, Idem. Tarentinus, ei qui perfusus fuerit succo dracontiæ herbæ, ait non accessurum serpentem: neq; eis etiam qui raphani semine aut succo sese inungentes fricuerint, imò ne illis quidem qui ea tantum secū detulerint, Constant. in Geop. Gagates præter qualitates alias manifestas, hanc etiam peculiariter habet, vt (siquidem Oribasio credimus) is qui secum fert, nec serpentes nec venena vereri debeat, Greuinus. Staphilini aut vt alij vocant pastinacæ erraticę radicem gestantes feriri à serpentibus negantur, aut qui ante gustauerint non lædi, Plinius. Vulturis cor habentes, aiunt tutos esse ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarū, latronumq; & regū ira, Plin. Si iecur exectū tardo de vulture portes, Serenus agens de rebus serpentes fugantibus.

De ijs quibus serpentium cauernæ obturari debeant.

In venenatis animalibus quę intra domos reperiuntur, feruentem aquam in eorum lustra ac latebras infundere expedit, & acidam muriam feruentem per instrumentum fusorium, siphona Græci vocant, immittere, Aetius. Si aliquis necessitate quapiam coactus loco feris frequenti obdormiat, vbi potissimum salamandræ, aut phalangia aut serpentes aliqui abundent, horum subterraneas latebras allio in aqua detrito, aut aliqua ex herbis quas substernendas diximus, obturare conuenit, Paul. Aegineta. Interens etiam aqua herbam tribolum, eamq; cauernis imponens, persequeris serpentes, Constant. in Geop. Nostri latibulis serpentium solent calcē viuam aquæ iniectam infundere.

De morsu & veneno serpentum.

Quando et quorum serpentum morsus sunt periculosiores.

Anguium ictus per loca plurimum differunt, Aristoteles. Serpentium morsus pro locorum varietate plurimum differunt, Idem. ¶ Omnium venenatorum morsus grauiores sunt, si alterum ederit alterum, Idem. In eo genere omnia magis exitialia, si suum genus edere antequam noceant, Plinius. ¶ Illud ignorari non oportet omnis serpentis ictum & ieiuni & ieiuno magis nocere. Ideoq; perniciosissimi sunt cum incubant. Vtilissimumq; est vbi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid cibi assumpserit, Celsus. Quilibet serpens periculosius est obuijs cùm recens senectutem exuit, vel cum persequentem ceruum fugit, Nicander & Aelianus.

Non mihi cum molles sub dio carpere somnos
Nec dorso nemoris libeat iacuisse per herbas,
Cùm positis nouus exuuijs nitidusq; iuuenta
Voluitur, &c. Vergil. Georg. 3.

Accidit serpentibus diuersitas non in specie, sed secundum conuenientiam in specie vna quando diuersificantur in masculinitate & fœminitate: & masculi quidem pauciores habent dentes, & plus veneni, & acutius, licet quidam dicant, quòd fœminæ sint deteriores propter multitudinem dentium suorum: & iterum propter ætatem, quoniam senes deteriores sunt iuuenibus propter corpus (vel, vt alij legunt, iuuenes deteriores sunt senibus: Et ex parte corporis) nam magni deteriores sunt paruis, curtis, quum species eorum est vna. Aut propter locū, nam illi qui habitant loca inaquosa, & montes, deteriores sunt eis, qui habitant littora, & loca plurium aquarum. Aut propter dispositionem suam in repletione, & vacuitate: nam illi qui de eis famelici sunt, deterioris sunt veneni. Aut propter passiones eorum animales: nam irati, & audaces deteriores sunt eorum. Aut propter tempus: nam venenum eorum in æstate est deterius, Auicenna, quem secutus Mattheolus in suis commentarijs in lib. 6. Dioscorid. sic scribit, Animalium ferarumq; virus, non in omnibus est idem, sed in hoc vehementissimū & omnium perniciosissimum, adeò vt vna tantum hora hominem conficiat, in alio verò minus vehemens minusq; lethale, vno vel duobus diebus interimens, in alio deniq; his longe imbecillius. Verum plerunq; euenit vt ab aliquo horum demorsi plus vel minus superuiuant, quod aduersis causis prouenit, siquidem in quorundam genere longe pernicialiores sunt fœminæ quam mares, iuuenes quàm senes (quamuis non desint, qui contrarium putent) adultæ quàm adolescentes. Quinetiam feræ omnes, & insecta in montibus, & aridis locis inter vepres & saxa degentes, citius hominem perdunt, ijs quæ palustres, vliginososq; tractus incolunt. Citius præterea necant, quæ orientalem & meridionalem inhabitant plagam, quàm quæ septentrionalem. Adhæc famelicæ depastis nocentiores sunt, & irritatæ venenosiores sunt, quam dimissæ: quamuis omnium in vniuersum ictus perniciosiores sint æstate quàm hyeme, Hactenus Mattheol. Certū est plures & noxios esse serpentes in frigidissima plaga septentrionis, terrestres scilicet, qui acrius aquaticos persequuntur: & hi in terris manent, ac diuersis nutrimentis minutarū herbarum, in quibus acriorem veneni vim cognoscunt, auidius reficiuntur, maximè in locis montosis productarum: hiq; deteriores sunt in lædendo homines veneno suo, quàm littorales aut riparij. Serpentes autem ieiuni satiatis sunt crudeliores, ita & irati & prouocati, Olaus Magnus.

De veneno.

Venenum aut est immodica siccitas aut cum immodica siccitate coniunctum. Itaq; non omnes serpentes venenosi, Cardanus. Fel venenum est serpentium, Plinius. Animalia quæ morsu venenant virus venenosum gestant in vesica quadam subtus linguam, qua rupta emanat quidam liquor saliuosus, qui vbi corporibus infigitur, ea venenat, Mercurialis. Venenum serpentum in paruis cauernulis sub dentibus latitat, Greuinus. Certum relinquitur, serpentes euomere virus

re virus exitiale, multiplici colore distinctum : quod eò nocentius, quo grauius irritati per calorem illud eijciunt. Nec percutiunt, cum natura frigidi sunt, nisi quando calescunt. Nam quando frigidi sunt, nullum tangunt. Percussus itaque serpentum veneno, primum obstupescit : deinde vbi ipsum virus calefactum exarserit, statim hominem (nisi remedijs efficacibus occurratur) extinguunt, Olaus magnus. ¶ Mortuus quidam fertur cum se balneasset in aqua calefacta cum lignis excisis ex cauernis serpentum, Ponzettus. Haud procul Dertona Patauicinum quendam qui esset in venatione, & Hispanica lancea serpentem interfecisset, eum eiusque equum morte deletos, audiui à fortißimo equite Antonio Lazaro, &c. Scaliger. Auicenna lib. 4. fen. 6. narrat de serpente quodam, quod is à milite hasta infixus virulentam vim per hastam transmisit ad manum, quam primum infecit, & deinde totum corpus corrupit. Ad huiusce rei comprobationem (inquit Matthiolus in lib. 6. Dioscoridis) illud sane compertum, habeo quod in agro Tridentino euenisse scio: nempe cum rusticus quidam suis esset in vinetis, paruum quendam collem sæpius ascendebat, vt ibi vuarum custodiam ageret. Hinc quadam die ad collis pedem, magnum & horrendum vidit serpentem, cuius capiti supernè hastam satis longam infixit, at dum fixam feram se hinc inde fortiter contorquentem, & hastæ circumuolutam, pro viribus teneret, magno statim tremore correptus est, quo maximè deterritus vociferans, viatores & circumstantes colonos ad se ire rogabat. Quam vociferationem audientes qui non longe aberant rustici, eò cursu velociter contenderunt, & ipsum ferè semimortuum inuenerunt. Cognita tamen ex occiso serpente sui infortunij causa, ad theriacam & alia antidota confugerunt, quibus eum ad vitam reuocarunt. Verumtamen duobus annis posteà is vniuersi ferè corporis stupore in lecto semper decumbens ægrotauit, & eo præsertim brachio, quo perniciosum animal occiderat. Serpentem qui occiderat paulo post febricitans 11. die obijt, Amatus. ¶ Venenum serpentis vt quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur non gustu, sed in puluere nocent. Ideoque colubra ipsa tota estur, ictus eius occidit, & si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ea saliua noxa est, Celsus. De qualitate & temperamento veneni serpentum, magna est quæstio inter medicos, nempe num frigidum sit an calidum. Asserit enim Auicenna, quem etiam sequitur Matthiolus, eorum venenum esse calidum, dicitque errare eos qui frigidum esse existimant. Et illud, inquit, quod accidit vt frigeat morsus ab eis, est propter mortificationem veneni : calor enim innatus est qui calefacit corpus sua sparsione & inflammatione. Quum autem non est calor innatus, etsi inflammetur cor igne leni, non oportet tamen vt calefiant propter ipsum extremitates. Frigiditas inquit Mattheolus toti corpori ex ictu vel morsu adueniens, non vtique euenit ex veneni frigiditate, sed quod innatus calor ab extremis & vltimis corporis partibus ad cor se conferat, quodque etiam veneno superetur & extinguatur. Huic opinioni tamen refragantur cæteri medici, eamque copiosè refutant Greuinus & Mercurialis in tractatibus suis de venenis, quos consulere poterit, qui horum rationes amplius cognoscere voluerit. *De temperamento veneni.*

Porrò venenatos morsus, ictus, punctúsue ijs sequentibus notis deprehendes. Vulnus infixum valdè dolet, punctionis & mordicationis sensus vehemens, in afflicta parte persentitur. Vulneris atque affecti loci color perit ac mutatur : aut enim rubet & inflammatur, aut liuet & nigricat. Laborans grauibus angitur molestijs ac totus ardet: corpus totum eius ipsius qui vel demorsus vel ictus est, ita nonnunquam obstupescit, ac tandem (vt sic dicam) obdormitionem sentit, vt tangentem non sentiat, Ioh. Tagautius lib. 2. Instit. Chirurg. *Venenatorum morsuum indicia.*

Methodus curandi morsos à serpentibus.

Vt inflicti à rabido cane, sic omnes à pestiferis animalibus morsus, nisi per initia protinus rectè curentur, eo deueniunt vt summè perniciosi sint. Quæ igitur recta curatio est? venenum extrahere, quòd vnà cum ictu corpori percusso inhæsit : ideoque ad cicatricem perducere, claudereue quæ huiusmodi sunt, non accelerant : sed contra agunt, eaque insuper minutim admodum sæpe concidunt : iam ijsdem quoque quæ calida acriaque sunt, quibusque attrahi venenum siccarique posit medicamentis ob eandem causam vtuntur, Galenus in libro de sectis ad tyrones cap. 7. ¶ Venena si hausta sint, crebris vomitionibus : si morsu impressa, scarificatione, affixis cucurbitulis, exuctu, carnis circumscriptione, nonnunquam amputatione extremæ partis, euocantur. Retinentur verò infusione, & impositu medicamentorum acrium cohibentur: hæc simul vtique arcere virus & eluere possunt. Restinguuntur & euincuntur meraciore potu, aut passo nulla aqua diluto, vel contrariorum esu, quę acrimonia sint prędita. Postremò deiectio alui, euocatus sudor, & alia quędam in commune auxiliantur. Verum enimuerò non lethiferam modò materiam, sed & magnitudinem, & tempus pro scopo considerare oportet. Etenim ab ijs remedia quamplurimum discrimen capessunt. A magnitudine quidem, cum nonnulla ex venenis, & virosis animalibus pericula minantur, alia putredines altas, aut exteriores excitant : alia vehementißimos dolores, aut cęcos cient: alia vix medicamētis cedunt, & magis minúsue molestias excitant. Oportet aūt ea quę pericula ferunt, peruicacioribus auxilijs expugnari, & minus infesta, mitioribus. Quippe absurdū fuerit in grauioribus, segnioribus medicamētis homines in

discrimen adducere: in minoribus vero vehementium auxiliorum iniuria corpus lacessere. Finitio à temporibus in promptu est: hoc enim subito in pericula, & præsentes molestias adducit: illud vero sensim, & dilatans in diem longam aut breuiorem producit. Itaque in acutis quidem confestim multa simul auxilia representari oportet: reliquis paulatim, Dioscorides.

¶ Methodus quam tradere institui in doloribus vniuersis qui vel ex animalium, medicamentorûmue noxa excitantur, duplicem indicationem habet, nempe eius quod dolorem creat vacuationem, atq; alterationem. Vacuant id tum calfacientia omnia, tum quæ citra calefactionem vehementer trahunt: veluti & cucurbitulæ, & caua cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitubarum vice vtuntur. Sunt autem & qui ore suo virus extrahunt: ægræ videlicet particulę admoti, ipsamq; labijs complexi. Huc sanè pertinet & cauterium, & medicamenta quę cauterijs similiter escharam efficiunt. Atq; hæc omnia totam eius quod infestat, substantiam exinaniunt. Alterum auxiliorum genus est eorum, quę qualitatem per contraria alterant: scilicet exhibentibus nobis, si vehementem calorem ęger vel in ipso demorso loco, vel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia: sin frigus sentiat, calefacientia, Galenus lib. 13. methodi medendi.

¶ In medicinis quæ administrantur super morsiones venenosas intendendum est primùm, vt prohibeant penetrationem veneni in corpore: & illud fit aut cum ligamentis, & constrictione extremitatis, & prohibitione somni: vt moueatur calor innatus ad exteriora, & expellat, & de hoc capitulo est incisio membri morsi, aut cum medicinis, & causis attractiuis. Et propter illud stiptica nociua sunt eis, quoniam nihil magis iuuat quàm medicamen quod trahit venenum ad exteriora, & prohibet ipsum penetrare ad interiora: & propriè quando venenum est ad exteriora adhuc, & non spargitur, & huius quidem generis sunt ventosæ: & fortasse indiget incisione, si iam submersum & elongatur, & si possibile est missio vel impositio sanguisugarum. Suctio etiam quandoq; sufficit: & oportet vt sugens sit non ieiunus, imò iam comederit, & abluat os suum & habeat dentes iam (Bellunensis legit, non,) corrosos, & colluat os cum vino odorifero, & bibat ex eo aliquid, & teneat in ore suo oleum ros. aut oleum viol. Et cum fuerit in ore suo nocumentum, tunc expellat subitò, & quoties sugit tunc oportet vt expuat. Auicenna lib. 4. Fen. 6. tract. 3. cap. 1. Aduersus quidem omnem animalis ictum, quod venenum vibrat, oris suctio conuenit, sugentem verò oportet ieiunum non esse, sed & cibum sumpsisse, & vino os abluisse. Posteà exiguum olei in ore continens plagam exugat. Locus ipse spongia fouendus, deinde scarificandus, sed vlcuscula altius imprimere expedit, quo virosa materies profundo euocetur. Circinatio autem carnis, & sectio, scarificatione longe potentius opitulantur. Namque ab ijs duo peculiaria præsidia fiunt: vnum quòd virus è loco tollitur: alterum, quòd eius veneni pars, quæ ad interiora grassatur, cum multo copiosoq; sanguine excernitur. Quod si locus sectionem non admittat, cucurbitulę cum largiori flamma affigendæ sunt, Dioscorides. Si contingat ab animante quopiam venenum iaciente percuti, huiusmodi remedijs communiter vtemur. Siquidem leuior sit plaga aut morsus posca calida eum proluemus, deinde verò locum ipsum exugemus. Verum qui exucturus est, prius os oleo colluat, ne inde lędatur, atque ita ore ad morsum admoto exugat & expuat venenum. Cauere etiam oportet, ne exulceratã aliquam internam oris partem habeat exucturus. Post hæc verò cinis aceto subactus pro cataplasmate imponatur, maximè autem ad hanc rem conducit, ex ficulneis lignis exustus, aut laurinis, aut lignis vitis, qui si non adsint, eo qui haberi potest, vtendum est, diligentia adhoc potissimum adhibita, vt inflammatio in loco excitetur, & materiæ ad morsum prouocentur. Quod si minus nobile sit membrum, & vehementior morsus, cucurbitam cum plurima flamma ad morsum adhibe, & vicinos locos circumcirca impactis vulnusculis scarificato: attrahetur enim vnà cum sanguinis & flatus attractione ipsius bestiæ venenum. Deinde à tepidæ largę haustu vomere iube: & sic deinceps pharmaca exhibe. Vigilans enim æger adseruandus est, ac desidens per totum curationis tempus, donec euidentem remissionem acceperint molestiæ concomitantes, Aetius lib. 13. cap. 10. Quod si feriri aliquem aut morderi à venenato animali contigerit, homo adhibendus est qui vulnus exugat: non tamen eum ieiunum esse oportet, verum etiam vino os colluisse, & oleum in eo continere. Deinde particulæ commorsæ, si admittit, cucurbitulam cum multa flamma adhibere oportet, sic vt vicinæ etiam partes scarificentur. Nam virus vnà cum sanguine & spiritu rursus ita extrahitur. Item exulcerata adurere ac crusta obducere, adeóque præcidere conueniet, si fera quæ momordit, letalis fuerit, qualis aspis, cerastes, vipera, similesq; aliæ sunt. At si venenum per corpus fuerit dispersum, sanguis statim dimittendus est, præcipuè si is qui percussus est, plethoricus existat, Ægineta. Serpentium quoque morsus non nimium distantem curationem (à curatione morsus canis rabiosi) desiderant, quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguium, singula medendi genera præciperent: atque alijs alia. Sed in omnibus eadem maximè, proficiunt. Igitur in primis super vulnus id membrum deligandum est: non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum est: id cucurbitula optimè facit. Neque alienum est, antè scalpello circa vulnus incidere, quò plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est, quod tamen vix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exugat.

exugat. Illud ne intereat, ante debebit attendere: ne quod in gingiuis, palatóue, aut alia parte oris vlcus habeat. Posthæc is homo loco calido collocandus erit: sic vt id quod percussum erit in inferiorem partem inclinetur, Celsus. Membro quod animal momorderit venenosum, adeô deligato, vt venenum ad partes principes penetrare nequeat, & cucurbitulis appositis superponito calamintham, datoq́ patienti de radice arthemisiæ, vel theriaca, & quæ cordi vim afferant: Eiusmodi sunt buglossus, borragóue, melissus aut ipsarum flores. Fumanellus.

¶ Dissecti gallinarum pulli, cum maximè tepent, percusso loco applicentur: nec desunt qui hisce tanquam discordia quadam naturali pugnantibus vtantur. Verùm huius rationem inire facilimum fuerit. Gallinæ enim calida natura præditæ sunt, argumento, quod deuoratum insigne virus conficiunt, & aridissima quæque semina consumant. Item nonnunquam arenas lapillosq́ ingluuie sua deuoratos dissoluunt. Itaq́ animantis admoti calore adiutus spiritus, ab icta parte impetum capessens exiliensq́ secum venenum exigit, Dioscorides. Optime auxiliantur, si statim in principio post cucurbitas plagæ imponantur animalia parua discerpta, & adhuc intus calentia, velut sunt gallinæ, hœdi, agni, porcelli; venenum enim exugunt & dolores leniunt, Aetius. Cæterum locis affectis gallinæ, & magis galli gallinacei, aliáue animantia per medium dissecta, calida imponi debent: nam virus transsumunt euocantq́ & dolores mitigant. Gallinacei pulli spirantes adhuc & calentes, per medium diuisi, percussæ parti impositi, magnopere auxiliantur: vtpote qui pestilens ad se virus eliciant, Actuarius. Ad serpentum morsus. Columba incisa & imposita calida morsui, venena omnia rapit, & sanare creditur, Sextus. Si neq́ qui exugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere. Viuum autem gallinaceum pullum per mediũ diuidere, & protinus calidum super vulnus impônere: sic vt pars interior corpori iungatur. Facit id etiam hœdus, agnúsue discissus, & calida eius caro statim super vulnus imposita, Celsus. Qui efficacius volunt mederi, occisæ capræ aluum dissectum cum fimo intus reperto statim illigant, Plinius. Sunt qui gallinarum aut aliarum quarundam auium podicen vulneri admouent, ad virus exugendum: quod si quæ applicatæ fuerint volucres, moriantur, venenum extractum esse suspicantur, Ioh. Tagautius Instit. chirurg. lib. 2. Ad discrimina suctionis vitanda, recentiores galli vel gallinæ sedem plumis exuunt, & vulneri consultissimè applicant, & demortuo primo, alterum substituunt, idq́ tandiu prosequuntur, quousq́ vniuersa veneni vis extrahatur. Cuius rei certum indicium habent, cum gallus postremò appositus non moritur, Matthiolus in Dioscoridem. ¶ Contra virulentos ictus, vstio expeditissimum est auxilium: vtpote cum ignis cætera viribus præstet, simul quod virus domet, & ferri penitus non patiatur: simul quod pars ignem experta, postea non vulgare fundamentum curationi futuræ præbeat, manente diutius exulceratione. Animaduertendum ex eo tempore, cum crustæ decident, ne vlceris oræ coalescant, & cicatrice induantur: sed si fieri potest ad multum, idq́ præstitutum tempus, vlcerationes, & sordidas adhuc & inflammationem minantes prorogari conuenit. Quod inditum ijs salsamentum optimè præstabit, & syluestre allium detritum: item cepe, succúsue presertim Cyrenaicus, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur, Dioscorides. Auicenna 6. quarti tract. 3. cap. 1. testatur Ægyptios medicos, in quorum regione venenata animalia sunt plurima, solere in morsibus venenatorum animalium confugere ad ignem: quippe qui non solùm venena, verumetiam omnia mala expellit. Modus autem quo vtebantur igne in his casibus, multiplex erat, vt habetur apud Auicennam eo loco: modô enim ferro candente, modô fune accenso, modô oleo feruente: medicamentis etiam vstorijs hoc agebant, Mercurialis lib. 1. de morbis venenatis. Candenti ferro (si patitur locus) vulnus adurendum est, aut caustico saltem medicamento ac vehementer exedente vtendum. Eiusmodi enim vulnera omnia letalia sunt, & præsentem sæpe perniciem (si protinus non succurritur) afferunt. Proinde & extrema illis (iuxta Hippocratis consilium) adhibenda sunt remedia: adeoq́ vt membrum ictum vel morsum interdum præcidere seu amputare conueniat. Ioh. Tagautius Instit. chirurg. lib. 2. Si verò icta pars, vtpote extrema, sectionem commodè non respuat, præsertim in omnibus serpentum ictibus, vt aspidis, cerastæ similiumq́, procul dubio amputanda est, Dioscorides. ¶ Nec me fugit quid in Ægypto fieri soleat. Cum spicas Ægyptij metunt, ollam picis paratam habent, & appensam fasciam: tunc enim maximè serpentum iniurias expauescunt, tum propter spicilegij tempus, tum quod opacis simul abditæ speluncis & cauernis, densoq́ aruorum cespite delitescunt. Molestissima enim animalia & virus eructantia, Ægyptus in campis ferre consueuit. Vbi ergo aut in pedem, aut partem aliam, morsum intulerunt, qui adsunt, fasciam in ollam picis conijciunt & stringunt, locumq́ secantes, qua circumactus est laqueus, picem instillant: cumq́ satis vulnus excepisse videtur, laqueũ resoluunt, & cepis allijsq́ illinunt, Dioscorides. ¶ Percussis à serpente prodest alui deiectio, diffluens sudor, vrina copiosè reddita, Idem. Venter adstrictus citra dilationem per infusum eluatur, & vesicæ quoq́ cura habeatur, quò citra impedimentum lotium excernat, Aetius. Purgatio omnibus conueniet, desudationes & theriace ex viperis assumpta, Aegineta. Omnia vrinam mouentia, quia materiam extenuant, vtilia sunt, Celsus. ¶ Quin & à serpente ac scorpione percussos coitu leuari produnt: verùm fœminas Venere ea lædi, Plinius.

c

¶ Rusticus quidam à serpente demorsus, mox intumescente pede sensit, paulatim veneni vim ad cor accedere: edoctus est à quadam anu pedem sub terra sepeliret, vulneri admota gallina in duas partes dissecta, gallinæ verò ranam apponeret, quæ sanguinem ex gallina exugens, venenum tandem quoque attraheret. Cum igitur integra nocte pede sub terra sepulto mansisset, nihil autem alleuaretur, imò malum intenderetur, tandem ex consilio nobilis cuiusdam matronæ theriacam ex ceruisia melle admixto bibit, indeque aliquot horis continuò euomens dolore superiorum corporis partiū liberatus est, pedibus nihilominus tumidis permanentibus. Quem tumorem à sacerdote quodam admonitus, potu lactis capræ nigræ quantitate testæ vnius oui depulit, pede interim etiam in s.q. eiusdem lactis demerso: vnde effluxit materia fœtida, glutinosa, mucosa. Cum autem progressu temporis fortuitò in fluuio solis calore tepescente pedes lauaret, atque in ripa sedens pedibus in fluuiū demissis obdormiuisset (nesciebat quot horis ita mansisset) expergefactus videt flumē prope se hinc inde latè fœculentum, fœtidū, conspurcatumque, ex eoque tempore semper optime valuit. ¶ Alia puella à serpente demorsa caseum recentem ex lacte capræ albæ paratum morsui imposuit, pedemque affuso eiusdem capræ lacte defendit, sanitatique restituta est. Ex cuiusdam epistola ad Gesnerum.

¶ Si animal mordeatur à venenatis bestijs, generaliter curatio ista succurrit. Locus qui percussus est ante omnia fumigandus est succensis testis ouorum gallinæ, quę prius infundes in aceto, addito etiam cornu ceruino vel galbano. Post fomentū loca ipsa scarificabis, & sanguinem ex his emittes: vel certè candenti ferro combures loca venenata qua pestis attigit. Obseruare autem debes, ne aut supra articulos aut neruosis in locis in quacunque passione vnquā cauterium imponas. Adustis enim neruis vel articulis, perpetua debilitas consequitur. Sed diligenter considera, vt aut superius aut inferius pusillum quàm nerui aut articuli sunt, cum necessitas fuerit, apponas cauteria. Animal autē quod venenata bestiola tetigerit, expedit vt sudet, & calidis coopertorijs inuolutum deambulet, & farinam hordeaceam in cibo sumat, additis frondibus fraxineis & vitibus albis. In plaga autem mel atticum vel cyminum in vino veteri mixtū calefactum oportet imponi: nonnulli stercus suillum recens & mel atticum cū vino miscent, & calefactum quasi cataplasma inducunt, addentes vrinam humanam, Vegetius medicinæ lib. 3.

Nunc post vniuersalem huic malo medendi methodum, ad particularia descendemus remedia, eo ordine seruato, vt primùm ea quæ foris adhibentur commemorem, deinde quæ intrò sumuntur, & in vtrisque composita medicamenta priusquam simplicia. Obseruandum autem est, multa hic remedia poni, quæ non tantum ad serpentum morsus pertinent, sed & ad omnium aliarum bestiarum venenatarum morsus vel ictus, vt scorpionis, stellionis, muris aranei & similium: cum tamen serpentes etiam spectent, ea hic in genere apponere libuit.

Composita remedia quæ morsui serpentum forinsecus adhibentur, hæc sunt.

Conuenientiora supra dictis auxilia sunt, quæ epithemata vocant. Imponatur sarmentitius cinis, aut ficulneus cum lixiuio stillaticio subactus, garo, & acri salsamento, Dioscorides. Cinis aceto subactus pro cataplasmate imponatur: maximè autem ad hanc rem conducit ex ficulneis lignis exustus, aut laurinis aut lignis vitis, &c. Aetius. Imponetur itaque cinis brassicæ aut fici aceto mistus aut lixiuio aut garo, Ægineta. Confectio Hermetis valet ad morsum serpentium cum aqua altereuiabin, & liniatur super locum morsum, Auicenna. ¶ Quinetiam non desunt emplastra vehementissima & calidissima, quæ venenum elicere, expugnare & discutere possunt. Cuiusmodi sunt quæ ex sale, aut nitro, sinapi & cachrye componūtur, Dioscor. Præter opinionem facit ex viperis theriaca Andromachi Emplastri modo imposita. Emplastra verò ad omnē venenosi animalis morsum conueniunt, ex dictamno apparata, omniaque quæ attrahendi vim habent, qualia sunt & quæ ex sale & quæ ex Chamæleonis radice constant & aphroditæ appellata. Egregie autē hoc auxiliatur: Spumę argenti libram vnam, cerusæ libram vnam, resinæ pinus libram vnam, olei veteris libras tres, ceræ sexuncem, ammoniaci thymiamatis trientem, galbani trientem, cerusam, argenti spumam & oleum coquito, donec non inquinent manus: deinde liquefacta adijcito, vnito, & vtitor reposito ad omnem morsum, &c. Aetius. Emplastrum cognominatum Epigoni. Hic quidem cum in carcere ad mortem damnatus esset, propter hoc medicamentum dimissus est, quod imperatoris Marci filiam sanasset. Morsa enim cum in mamma esset à serpente, & omnibus medicis de illa desperantibus, sanata tamen est. Facit etiam ad omne vlcus recens & vetus ad eos qui morsi sunt ab homine, & ad omnium reptilium ferarumque morsus, &c. Recipit autem squammæ æris, ammoniaci, aloes hepaticæ, æruginis rasilis, æris vsti, thuris maris, salis ammoniaci, aristolochiæ rotundæ, sing. vnc. s. seminis rapi scrup. 3. dracunculi radicis vnc. s. seminis artemisiæ scru. 9. ceræ puræ lib. 5. colophoniæ lib. 1. Olei veteris cotyl. s. Aceti acris coch. s. sinapi scru. 3. spodij scru. 9. aluminis scissilis, opopanacis, sing. vnc. s. Metallica tere cum aceto diebus tribus: liquabilia verò liquato. Arida insperge, & omnibus rite subactis & confectis vtere, Nicolaus Myrepsus. Emplastrum Ægyptium ana. 31. apud eundem Nic. Myrepsum commendatur ad morsus quadrupedum et serpentium venenatorum. Recipit autem lithargyri, ceræ, sing. vnc. 4. semis, ammoniaci vnc. 3. thuris, lanæ succidæ com-

dæ com-

dæ combustæ, singulorũ vnc. semis. Squamæ æris, stagium 1. semis. Terebinthinæ vnc. 1. semis. Squamæ stomomatos, aristolochiæ longæ, sing. stag. 1. sem. ricini stag. 4. semis, olei veteris, vnc. 10. semis. Lithargyrũ, squamas & ricinum decoquito, donec digitos non inquinent. Dein liquabilia adijcito, arida verò terito. ¶ Oleum diuinum & expertũ ad omne venenum epotum & venenosorum animaliũ morsum, siue potu sũptum siue litum. Sume olei oliuarum lib. 1. flores & folia hyperici contusa, coquito horis tribus, et percolato, denuo flores & folia recentia coquito, & percolato, quibus & vice tertia, & prius peractis adijcito gentianæ, tormentillæ, vtriusque vnc. 1. vtq; prius coquito, percolato, vsuiq; seruato, Ant. Fumanellus. Matthiolus verò Senensis in commentarijs suis in Dioscoridem mirificè commendat oleum de scorpionibus, quod pulsibus extrinsecus patentibus illitum non tantum venenis per os sumptis succurrere, sed & cuiuscunq; venenati animalis morsibus singulari auxilio esse scribit. Eius autem olei conficiendi rationem præscribit in præfatione in 6. lib. Dioscoridis: quam hic describere minime necesse arbitrati sumus, quod nimis prolixa foret. Itaq; quicunq; eam nosse cupit, Matthiolum consulere citato loco poterit. ¶ Medicamentum obstans veneno & venenosorum morsui. Calcem viuam recentem tutam cum molli sapone & aqua capitelli commisceto, vtitorq;, Ant. Fumanellus. Summè facit ad omnem bestiæ venenatæ plagam, præterquam aspidis, calx viua cum oleo & melle crassitudine cerati imposita, Aetius.

Medicamenta simplicia, ad morsum serpentis foris imponenda, aut illinenda: eaq; literarum ordine.

Abrotonum contra ictus serpentum illinitur, Plinius. ¶ Locum morsum aceto calido foueri salutare, Dioscorides. Cõuenit acetum calidum superfundere, in quo nepeta sit incocta, aut acetum & aquam marinam, aut acetum cum muria, Ægineta. ¶ Adiantum impositum serpentium morsibus auxilio est, Dioscorides. ¶ Alcibij radicem & folia trita ad serpentis morsum imponi iubent, Plinius. ¶ Allium bestiarum omnium ictibus medetur, potu vel cibo vel illitu. Ad serpentum quidem ictus efficacissimè ex oleo illinitur, Idem. Serpentum morsibus imponenda allia cum melle, Aetius. Allium vstum, Idem. Allia modò minutissimè contrita illinuntur, modò cremata vulneribus injciuntur, Dioscorides. ¶ Ari radix, Matthiolus. ¶ Arietis caro confert morsibus serpentum, Auicenna. ¶ Aristolochia contra serpentes (ἑρπετά) datur è vino acetoso (ἐν οἴνῳ ὀξίνῃ) bibenda, & morsui inspergenda, Theophrastus. ¶ Asclepiadis radices contra serpentum ictus non solum potu, sed & illitu medentur, Plin. ¶ Asphodeli folia quoq; illinuntur venenatorum vulneribus ex vino, Idem. ¶ Argemonia quoq; prodest, Celsus.

Abrotonum. Acetum. Adiantum. Alcibium. Allium. Arum. Arietis caro. Aristolochia. Asclepiadis. Asphodelus. Argemonia.

Balsaminum oleum longè pretiosissimum omnium contra omnes serpentes efficax, Plin. Bdellium contra serpentum morsus prodest, Matthiolus. ¶ Betæ siue candidæ siue nigræ radix recens & madefacta suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur, Plin. ¶ Morsibus imponitur betonica præcipuè, Idem & Celsus. ¶ Bitumen Syriacum, Mattheolus. Brassicam illitam serpentium ictibus prodesse inuenio, Plinius. Serpentum ictibus & sordidis vlceribus ac vetustis vel ipsam aquam brassicæ cum hordeacea farina prodesse aiunt: succum ex aceto vel cum fœnugræco, Idem. Brassicæ syluestris semen tostum auxiliatur contra serpentes. Radicum cinis serpentium morsus sanat, Idem. ¶ Bryoniæ radix, Matthiolus. Cinis vinaciæ, id est bryoniæ, est theriaca eius, Gul. Varign. ¶ Bulbi satiui ex aceto illinuntur contra serpentum ictus, Plinius. Bulbaceorum omnium radix, Matthiolus. ¶ Bupleuri semen ad ictus serpentum dari reperio, fouerique plagas decocta ea herba, adiectis folijs mori aut origani, Plinius. ¶ Buselinon præualere aiunt contra serpentes potu & linitu, Idem.

Balsamum. Bdellium. Beta. Betonica. Bitumen. Brassica. Bryonia. Bulbi. Bupleuros. Buselinon.

Calamintha, Aetius. Calamintha in lotio locum foueri salutare, Dioscorides. ¶ Cantabrica, Celsus. ¶ Caprarum cornu vel pilorum cinerem potum vel illitum contra ictus ualere tradunt. Caseum caprinum cum origano impositum vel seuum cum cera. Fimo quoq; caprarum in aceto decocto illini ictus serpentum placet, & recentis cinere in vino, Plinius. Recentem fimum caprinum cum fæce vini acetiue permiscens, loco læso superilliga, Nicander. Caprarum stercus cum aceto, Aetius. Fimum caprarum ex vino decoctum, Dioscorides & Ægineta. Si ponatur recens pellis capræ super loco, attrahit ad se venenum. Gul. Varign. ¶ Lactans caprifici succus Qu. Serenus. Caprificus aut lac eius, valet ad venenatorum ictus, Plinius, Varignan. Cedria, Dioscorides. Idem etiam facit succus extremitatum eius viridium, quando in vere colligitur & exiccatur & vsui reseruatur, Idem. ¶ Centaurion, Celsus. ¶ Cepæ, Idem. Cepæ cum sale, Aetius. Cepe cum polenta aut pane, Aegineta. Serpentum morsus succo ceparum inungunt, & omnia vlcera cum melle, Plinius. Purgamenta ceparum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentum morsibus, Idem. ¶ Chamædrys aduersus serpentum venena potu illituq; efficacissima, Idem. ¶ Chamæleonis radix, Matthiolus. ¶ Ciceris & cicerculæ farina (efficacius syluestrium) serpentium ictus sanat, Plinius. ¶ Auxiliatur contra serpentes & columbarum caro recẽs concepta & hirundinum: bubonis pedes vsti cum plumbagine herba, Idem. Conyza omnis, Matthiolus. ¶ Corchoro boum scabiem celerrimè sanari inuenio, apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat, Plinius. ¶ Ad serpentum

Calamintha. Cantabrica. Capra. Caprificus. Castoreum. Cedrus. Centaurion. Cepæ. Chamædrys. Chamæleon. Cicer. Columba. Conyza. Corchorus.

Cornu ceruin. Cucubalum. Cuminum. Cunila. Cupressus. Cyclaminum.

morsus: cornu ceruinum vstum, & ex aceto tritum illinito, Galenus eup. 3. ¶ Cucubali folia trita cum aceto serpentium ictibus mederi dicuntur, Plinius. ¶ Cuminum syluestre ad serpentes cum oleo vtile est, Idem. ¶ Cunila bubula in vino bibitur contra serpentes, ac trita plagæ imponitur. Vulnera ab ijs facta perfricantur, Idem. ¶ Cupressi folia trita serpentium ictibus imponuntur, Idem, Serenus. ¶ Cyclaminum bibitur contra serpentes è vino acescente, & morsui inspergitur, Theoph. de hist. pl. 9. Cyclamini radix, Matthiolus.

Daucus. Dens homin. Diasulphur. Dictamnum. Dracunculus.

Dauci syluestris radix percussis à serpente imponitur cum axungia, Plinius. ¶ Dentis humani contusi farina serpentis ictum sanari aiunt, Idem. Dentes hominis mortui triti aut vsti & superpositi, conferunt, Gul. Varig. ¶ Diasulphur confert ad puncturam serpentum, Auicen. Dictamnum herba ad serpentium ictus præcipua, qua se lacerti, quoties cum his conseruere pugnam vulnerati refouent, Plinius. ¶ Dracunculi radix elixa, contusa, & subinde theriaca, aut mithridatio, & oleo de scorpionibus subacta & illita, Matthiolus.

Elelisphacus. Elleborum. Elephanti fel. Erythrodanũ. Erica. Eruca. Euphorbium.

Elelisphaci herba per se imposita sanat serpentum morsus, Plin. ¶ Tridentina rura cùm iumentum aliquod à serpente initur, statim perforato ibidem corio, præstantissimo remedio Ellebori nigri radices in vulnus inserunt. Matth. ¶ Elephanti fel aliqui commendant tanquã auxiliare morsibus serpentiũ. Diosc. ¶ Erythrodani rami cũ folijs contra serpentes imponuntur, Plin. ¶ Erica, Matth. ¶ Erucę oleracę, Idẽ. ¶ Euphorbium contra serpentes medetur, quacunq; parte percussa, vertice inciso, & medicamento addito. Plinius.

Fœniculum. Ficus. Fimum. Fraxinus.

Fœniculi radix, Matth. ¶ Fici virgulta cũ melle, Aëtius. ¶ Aduersus serpentũ ictus efficax habetur fimũ pecudis recens in vino decoctum illitumq;, Plin. ¶ Fraxini folia contra serpentes succo expresso ad potum, & imposita vlceribus, opifera, ac nihil æquè reperiuntur, Idem.

Galbanum. Gallina. Gith. Gladiolus. Glans. Gobius.

Galbanum, Matth. ¶ Carnibus gallinaceorũ, ita vt tepeant auulsæ, appositis, venena serpentiũ domantur. Parthi gallinæ malunt cerebrũ plagis imponere, Plin. ¶ Gith ex Græcis, alij melanthiũ, alij melaspermõ vocant, medetur serpentiũ plagis & scorpionũ. Illini ex aceto ac melle reperio, Idem. ¶ Gladioli radix, Matth. ¶ Glandis cortex illinitur decoctus lacte vaccino serpentis plagæ, Plin. ¶ Gobius illitus contra serpentiũ morsus auxilio est, Dioscorides.

Halicacabum. Helenium. Hemerocallis. Hœdi pellis. Hordei farina. Hyssopus.

Halicacabũ, Matth. ¶ Helenij radix, Idẽ. Helenium contra serpentes ab Helena satũ, Hesy. ¶ Hemerocallis radix, Matth. ¶ Hœdorũ pelle vtuntur recente ad plagas à serpentibus inflictas, Plin. ¶ Farina ex hordeo ad serpentũ morsus in aceto decocta vtilis, Idem. ¶ Hyssopum putant serpentiũ ictibus aduersari, tritum cũ melle, sale & cumino, Plin.

Iris. Iberis.

Iridis radix & Iberis, Matth.

Laurus. Lapis serpẽtis. Lepidium. Laser. Lilium.

Lauri folia illita, serpentium venenis resistunt: maximè sepis, dipsadis & viperę, Plin. ¶ Lapis serpentis dicitur quod confert sua suspensione morsui serpentis, Auic. ¶ Lepidiũ, Matth. ¶ Laser, Aetius & Matth. ¶ Lilij radix, Idem.

Maris aqua. Marrubium. Mel. Melissophylũ. Menais. Milium. Morus. Myrica.

Maris aqua aut acida muria vulnus foueri salutare, Diosc. ¶ Marrubij folia semenq; contrita prosunt contra serpentes, Plin. ¶ Mel à serpente percussis medetur, Diosc. & Plin. ¶ Melyssophylon, Aet. ¶ Pythagoras menaidem appellat, & nomine alio Corinthadẽ, cuius decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentum, si foueatur, dicit, Plin. ¶ Milij farina cũ pice liquida, serpentiũ & multipedũ plagis imponitur. ¶ Folia mori trita, aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur, Idẽ. Myricæ semen cũ altilium nouo pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum, Idem.

Nasturtium. Nitrum.

Nasturtium, Matth. ¶ Nitrum contra canis morsum, addita resina, initijs cum aceto illinitur: sic & serpentium morsibus, Plinius.

Ocymum. Ophites. Origanum. Oua.

Radix syluestris Ocymi in vino contra bestiarum morsus est efficacissima, Idem. ¶ Omnes Ophitæ lapides contra capitis dolores & serpentiũ ictus prosunt, Diosc. Origani omne genus, Matth. ¶ Oua aduersus ictus serpentium cocta tritaq;, adiecto nasturtio illinuntur, Plin.

Panaces. Pastinaca. Personina. Petroleum. Phu. Pisis salitus. Pityusa. Pix. Plantago. Polenta. Porri. Pseudanchusa.

Panaces Asclepium contra serpentium morsus prodest: hoc Æsculapius decerpsit iuxta ripam Melanis fluuij Bœotiæ, & percussum ab hydra Iolaum Iphicli filium hoc remedio sanauit, Nican. in Theriacis. ¶ Pastinacæ marinæ, singulæ binæue tritæ & cum vino potui datæ, & super vulnus impositæ prosunt, Celsus. ¶ Personina, Idem. ¶ Qui à serpente percussus, aut à ferme venenoso ictus fuerit sumat Petrolei semunciã & illinat & iuuabitur, ex libro germanico. ¶ Phu radix, Matt. ¶ Piscis salsus maximè vetustus, Aetius. ¶ Pityusæ folia in aceto decocta misto rutæ decocto serpentũ ictibus medentur, Plin. ¶ Pix liquida cum sale trito & feruente illita præsentaneo est auxilio, si iugiter innouetur, Dioscor. & Ægin. ¶ Plantago ad omnes bestiarum morsus pota atq; illita prodest, Plin. Plantago cum sale, Aetius. ¶ Polenta, id est farina hordei tosta serpentium plagis illinitur, Plin. ¶ Porri, Diosc. Porra abunde cum sale, Ægineta. Tritis & illitis porri folijs sanantur serpentiũ morsus ex aceto, Plin. ¶ Pseudanchusæ folia ictibus serpentum imponuntur, Idem.

Rapum. Raphanus. Rosa. Rubia. Ruta.

Rapi semen illitum & potum in vino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur, Plin. ¶ Raphani satiui in posca decocti, contra serpentium morsus illinuntur, Idem. Aut coctum raphani librumq; tritumq; ligare, Serenus. ¶ Tarentinus ait eos quos momorderit serpens, contactu radicis rosæ seruari, Constant. in Geopon. ¶ Rubiæ rami cum folijs contra serpentes imponuntur, Plin. ¶ Ruta satiua & agrestis, Matth.

Sagape-

Sagapenum, Idem. ¶ Sal aduersus serpentium morsus cum origano, melle, hyssopo adhibetur, Plin. ¶ Galenus dixit quod saphirus applicatus loco morsus confert. Gul. Varign. ¶ Sarmentitius cinis serpentum morsibus illitus ex aceto medetur, Dioscor. ¶ Scilla cruda siccatur, deinde conciditur, coquiturq; in aceto, tum serpentium ictibus imponitur, Plinius. ¶ Constat contra omnium serpentium ictus quamuis insanabiles, ipsarum serpentium exta imposita auxiliari. Serpens prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus, Idem.

Quæ nocuit serpens, fertur caput illius aptè
Vulneribus iungi, sanat quæ sauciat ipsa,
Vt Larissea curatus Telephus hasta, Qu. Serenus.

Et dicunt: scindatur ipse serpens, & superponatur loco, sedat dolorem. Gul. Varign. ¶ Sinapi ad serpentiũ ictus tritum cum aceto illinitur, Idem. ¶ Silphium tritum inspersum, Aetius. ¶ Sisimbrium, Matthiolus. ¶ Smirnij radix, Idem. ¶ Sonchi radix morsibus serpentum illinitur, Plin. ¶ Sordes ex auribus humanis medentur: ac ne quis miretur, etiam scorpionum ictibus serpentiumq; statim impositæ: melius è percussi auribus, Plin. ¶ Spargani radix, Matthiolus. ¶ Staphisagriæ flos tritus in vino, contra serpentes bibitur. Quidam eam pituitariam vocant, & plagis serpentium vtique illinunt, Plinius. ¶ Staphilini, aut vt alij vocant, pastinacæ erraticæ radix, percussis imponitur cum axungia, Idem. ¶ Si bouem aut aliam quadrupedem, vel etiam hominem serpens momorderit, ad morsum stercus suillũ apponito, Cato. Suillum recrementum aceto coctũ, Aetius. ¶ Sulphur vrinæ admixtum, Matth.

Taurinum fel, Idem. ¶ Theriaca magna dicta alfaroch medetur puncturis serpentum, Auicenna. ¶ Thlapsi, Matthiolus. ¶ Aut Tithymallus atrox, vulnus quæ tuta perungat, Serenus.

Sunt qui Veratri nigri recentem radicem in vulnus figendam consulant: quod hæc (vt equidem me experientia cognouisse fateri possum) virus valentissimè extrahat, Matth. ¶ Verbenaca, Idem. ¶ Vespertilionis sanguinem cum carduo contra serpentium ictus inter præcipua laudant, Plin. ¶ Vettonica ex mero veteri etiã prodest, Idẽ. ¶ Sua cuiq; vrina cinere ex ea subacto contra serpentium ictus prodest, Idem.

Sagapenum. Sal. Saphirus. Sarmentitius cinis. Scilla. Serpens. Sinapi. Silphium. Sisymbrium. Smirnium. Sonchus. Sordes auriũ. Sparganium. Staphisagria. Staphilinum. Stercus suillũ. Sulphur. Taurinum fel. Theriaca. Thlapsi. Tithymallus. Veratrum. Verbenaca. Vespertilio. Vettonica. Vrina.

Antidoti & medicamenta, quæ aduersus serpentum & bestiarum venenatarum morsus intra corpus sumuntur, iuxta literarum ordinem.

Adriani antidotus efficax contra desperatos venenatorum morsus describitur apud Nicol. Myrepsum num. 2. Plurimi (inquit) sapientum vim huius antidoti experientia inuenerunt. Narrant enim si gallo à serpente iaculante venenum demorso aliquid huius antidoti cum aqua tepida in os immiseris, cõfestim hunc restitui ac liberari. ¶ Aelij Galli antidotus, qua Cæsarem liberauit & Charmes vtebatur, ad ebibita morsuq; illata venena faciens, describitur à Galeno libro 2. de antidotis cap. 7. ¶ Itẽ Ambrosia quæ dicitur Philippi Macedonis antidotus ad venena, omnium venenosorũ ictus, &c. describitur ab eodẽ Galeno eiusdem lib. cap. 48. ¶ Alia quoque Antidotus Mithridatis Athanasia cognominata, faciens ad venena & omniũ venenatorũ morsus eodẽ lib. describitur cap. 47. & à Nicol. Myrepso de antidotis num. 12.

Damocratis antidotus contra omnes serpentes apud Galenũ lib. 2. de antidotis recipit coaguli hinnuli ʒ j. cũ vini Salerni diluti mediocriter cyathis duobus. ¶ Antidotus, Diæmaton, id est ex sanguinib. appellata ad venena venenatorũq; omniũ morsus, Gal. li. 2. de antidotis ca. 50.

Heraclydis antidoti 2. ad venenatarum bestiarum morsus & ictus facientes describuntur apud eundẽ Galenũ lib. eiusdẽ cap. 97. 99. Alia Hybristi Oxyrinchitæ cognomento ad omnium serpentium ictus reperta, atq; ab Apollonio Memphite descripta, Ibidẽ cap. 107.

Antidotus ex terra Lemnia laudatur à Galeno in eodẽ lib. vt quæ exhibita accipientem tutum à venenis faciat, ac sic habet: Baccarum iuniperi drachmas duas, terræ Lemniæ drachmas duas & obolos duos. Hæc vbi in puluerem redegeris, oleo aut melle commiscebis, & repones, atq; cum opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus quantũ est auellana dabis, Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 3. ca. 2. agens de ijs quę bibuntur super morsum serpentum, meminit etiam huius medicamenti, quod sic describit: Recipe baccarũ lauri aure. ij. terræ sigillatæ obulos duos: bibatur cum oleo: & sit dosis auellana vna in tribus cyathis aquæ mellis.

Mithrydatis Eupatoris antidotus ex scinco cognominata, faciens ad venena omniumq; venenatorum materiã mortẽ inferentẽ, omniumq; venenosorum animalium ictus describitur apud Galenum lib. 2. de antidotis cap. 51. Antidotus mithridatica contra omnia venena ab Andromacho descripta, Ibidẽ cap. 2. & à Democrate cap. 10. Vide etiam Aetium lib. 13. cap. 98.

In potu citra dilationem in omni virulenti animalis morsu, Theriace Andromachi præbeatur aut Mithridatica & consimiles compositiones, Aetius lib. 13. cap. 10. Galenus lib. de theriaca ad Pisonẽ cæteris antidotis tam simplicibus quàm compositis ad virulentorũ morsus Andromachi theriacam prætulit his verbis. Theriaca est procul dubio apud vniuersos homines celebratissimum antidotum, tum quod pollicito neminem frustretur, tum ob ipsius actionis efficaciam. Siquidem nullum vnquam à feris, quæ hominem solent interimere, commorsum, hac statim epota perijsse memoriæ est proditum: nullus eadem præsumpta haud multò post morsu impetitus, belluæ veneno ceu illum superante interijt. ¶ Aelij Galli Theriaca qua vtor, optima ad scorpionũ ictus, & alia quę venenũ morsu relinquunt, Gal. lib. 1. de antid. cap. 59 Alia Antiochi

Theriacæ multiplices.

Philometoris Theriaca ad omnem morsum venenosum, Ibidem. cap. 122. ¶ Theriaca mirabilis, ℞. opij & myrrhæ, amborum an. ℨ j. & piperis ℨ j. ſ. radicis ariſtol. longæ & rotundæ an. ℨ iij. vini ℨ ij. conficiantur cum melle & aqua erucæ, cuius doſis ſit aureus vnus cum decoctionibus bonis, Auicenna. Sunt quædam compoſitæ potiones, quæ mira remedia polliceri traduntur, vt & opij & myrrhæ ſinguli oboli, piperis ſicilicum: Ea melle excipiuntur, & inſtar Ægyptiæ fabæ dantur cum vino, Dioſc. ¶ Theriacæ aliæ diuerſarum compoſitionum ad morſum omnem venenoſorum animalium deſcribuntur ab Auicen. lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 2. ¶ Theriacæ compoſitio, medicaminis Antiochi aduerſus venenata animalia à Plinio deſcribitur lib. 20. cap. vlt. hoc modo: Serpylli duum denariorum pondus: opopanacis & milij tantundem ſingulorum, trifolij pondus denarij, anethi & fœniculi ſeminis, & aniſi, & ammij, & apij, denariorum ſenum, ſingulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tuſa cribrataque vino quàm poſſit excellenti, digeruntur in paſtillos victoriati pondere. Ex his ſinguli dantur ex vini miſti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduerſus omnia venena vſus traditur. ¶ Theriace aduerſus venena & venenatorum morſus. Bryoniæ, opopanacis, iridis illyricæ, roris marini radicis, zinziberis, ſingulorum drachmæ quatuor, ariſtolochiæ drachmæ quinque, lachrymæ thuris, rutæ ſylueſtris, ſingulorum drachmæ tres, farinæ erui drachmæ duæ; finguntur paſtilli vino, danturque ſinguli qui tres obolos pendeant, ex eodem vino, Ægineta. ¶ Sylueſtris rutæ ſeminis, gith, cumini Æthiopici, ariſtolochiæ, galbani, ſingulorum pares portiones tritæ, & cum erucæ ſucco ſubactæ, digerantur in paſtillos, qui drachmæ pondus æquent. Dantur ex ijs terni cyathi cum vino, Dioſc. ¶ Zenonis Laodicei theriaca deſcribitur à Galeno lib. 2. de antidotis cap. 62.

Zopyria antidotus quæ facit ad venena & reptilium morſus. De hac talia feruntur. Zopyrum per epiſtolam Mithridatem monuiſſe, vt antidotum hanc ita experiretur: acerſiret vnum è condemnatis, iuberetque primò venenum haurire, deinde hortaretur antidotum bibere: vel prius antidotum aſſumere, poſtea venenum bibere, idem vt percuſſis à ſerpentibus & in vulneratis à ſagittis toxico illitis faceret, hortatus eſt. Verùm omnibus ita peractis hominem contigit illæſum permanſiſſe, Gal. lib. de antidotis 2. cap. 49.

Matthiolus in præfat. in lib. 6. Dioſc. agens de antidotis contra venena, meminit inter alia cuiuſdā antidoti ſibi (vt ait) longo labore cōparatæ, cuius admirandas vires eſſe dicit. Eſt aūt aqua quædā quintæ eſſentiæ, ex multis ſimplicibus confecta: cuius deſcriptionē proponit eodem loco. Eam autem tanta virtute pollere ſcribit, vt quatuor drachmarū pondere pota vel per ſe, vel cum pari odorati vini quantitate, vel ſtillaticię cuiuſuis aquæ ad cordis robur facietis: vbi quis ictus vel demorſus à quocunque venenato animali, in tanto mortis diſcrimine verſaretur, vt vocem, viſum ac reliquos ferè ſenſus amiſiſſe, ægrum ingenti adſtantium admiratione à longo veluti ſomno excitet. Quod à ſe experimento compertum dicit. Qui antidoti illius confectionē ſcire cupiet, locum citatum conſulat. Eſt enim prolixior, quàm vt hic tranſcribi commodè poſsit.

Medicamenta ſimplicia quæ intra corpus ſumuntur à morſis à ſerpentibus aut beſtijs venenatis, literarum ordine.

Abrotonum. **Acorum.** **Adiantum.** **Agaricum.** **Agnus caſtus.** **Allium.** **Alcibium.** **Althæa.** **Ampeloprason.** **Anagallis.** **Anchuſa.** **Andachocha.** **Anethum.** **Anthemis.** **Aparine.** **Aper.**

Abrotoni ſemen in vino potum, Dioſc. Plin. & Auicen. ¶ Acoro vis tribuitur contra ſerpentes ſucco eius poto, Plinius. ¶ Adiantum cum vino confert morſibus ſerpentum, Auicen. Adiantum ſeu callitrichum ſerpentum venenis reſiſtit, Plin. ¶ Agarici oboli tres cum hydromelite poti, Dioſc. Agaricum, Auicen. Agaricum contra ſerpentes datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulſi, Plin. ¶ Agni caſti fructus & grana, Auicen. Si etiam ſeminis agni caſti vſque ad ℨ. 1. bibatur, confert, Gul. Varign. ¶ Allium confert morſui ſerpentū quando bibitur cum vino, Auicen. Dioſc. & Ægineta. Ad ſerpentum quidem ictus allium potū cum reſtibus ſuis efficaciſſimè ex oleo illinitur, Plin. ¶ Alcibij radicem & folia trita ad ſerpentis morſum imponi & bibi iubent: folia, quantum manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem menſura, Idē. ¶ Althææ ſemen, Auicen. Althæa aduerſus ſerpentes bibitur, Plin. Eius ſiccæ farina in vino item aduerſus ſerpentes bibitur, Idē. ¶ Ampeloprason cōtra ſerpentū ictus efficax, Idē. ¶ Anagallis bibitur contra angues ſucci drachma in vino, Idem. ¶ Anchuſæ folia comeſta & potata, Dioſcor. ¶ Andachochæ ſemen in aqua & vino, Auicen. ¶ Anethum, Dioſc. ¶ Vere medici Anthemidis folia tuſa in paſtillos digerunt: itē florem & radicē. Dantur omnia miſta drachmæ vnius pondere, contra ſerpentum omnium ictus, Plin. ¶ Aparine efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex vino drachma, Idē. ¶ Iecur apri recens ſi areſactum teratur, ex vino potum contra ſerpentum morſus auxilio eſt, Dioſc. Iecoris apri fibra illa potiſsimùm quæ prope fel & iecoris portas eſt, ex aceto vel potius vino pota contra ſerpentes auxiliatur, Nicander. Apri cerebrum coctum contritum cum melle ad ſerpentum morſus valet, Sextus. Apri cerebrum contra ſerpentes laudatur cum ſanguine. Iecur etiam inueteratum cum ruta potum ex vino. Itē adeps cum melle reſinaque, Plinius.

Arcion. **Arum.** **Ariſtolochia.**

¶ Arcion quidam perſonatam vocant, cuius folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Huius radicē decoctā ex aceto dant potui cōtra ſerpentes, Idē. ¶ Ari radicē cōtra ictus dari potu in vino nigro putāt vtile, Idē. ¶ Ariſtolochię radix, Auicē. Dioſc. Ægineta. Ariſtolochia contra ſerpentes (ἑρπετά) datur è vino acetoſo bibenda, Theoph. Ariſtolochia rotunda cæteris venenis reſiſtit: longa verò aduerſus angues & venena drachmæ pondere ex vino bibitur, Dioſcor.

Ariſtolo-

Aristolochia rotunda contra serpentes laudatur, Plin. Aristolochiæ radicis drachma in vini hemina sæpius bibenda datur, Idem. Artemisiæ radicis succum ab animalis venenosi morsu abi[e]cto, præbeto cum medio aquæ simplicis cyatho, quoniā expertū est, Ant. Fumanellus. ¶ Asclepiadis radices torminibus medentur, & contra serpentum ictus, non solum potu sed etiā illitu, Plin. ¶ Datur ad serpentū ictus succus Asparagi syluestris corradæ dicti decoctus, Idem. ¶ Nicander contra serpentes ac scorpiones Asphodeli vel caulem quem anthericon vocamus, vel semen vel bulbos dedit in vino tribus drachmis, Idem. ¶ Aster vel bubonium bibitur aduersus serpentes, Idem. ¶ Astragalus cum aceto potus, Dioscor. Ægineta.

Baccar auxiliatur contra serpentes. Plin. ¶ Balsami oleum, Auicen. ¶ Bauciæ syluestris semen, Idem. ¶ Betæ nigræ radicis succus expressus contra serpentū ictus valet, Plin. ¶ Bitumen, Dioscor. Ægineta. ¶ Blattariæ datur denarij pondus in vino contra serpentes. Plin. ¶ Brassicæ syluestris semen tostum auxiliatur contra serpentes, Idem. ¶ Bryoniæ radix drachmæ pondere, Aëtius. ¶ Bupleuri semē contra serpentes valet. Radix contra serpentes datur in vino, Idem. ¶ Buselinon præualere aiunt contra serpentes potu & linitu, Idem.

Calaminthæ succus cum melle, Dioscor. Auicen. ¶ A bestijs venenatis, rabiosoq́ue cane demorsos sanat cancri interiorum cinis ex aqua semel ac bis potus, quantum manu capere potes. Galen. Eup. 3. Cancri cōtra serpentū ictus medentur, Plin. Cancer fluuiatilis cum lacte, Auicē. Cancri fluuiales cocti aut assati (tosti vel elixi, Ægineta) comesti, Aëtius. Ceruus à serpentibus morsus cancros fluuiatiles quærit, Oppianus. Oua cancri medētur contra venenatos serpentiū morsus, Albertus. ¶ Ad ictus serpentū dicitur Cantabrica, Plin. ¶ Capillus veneris, Auicenna. ¶ Caprarum cornu vel pilorum cinerē potum vel illitum contra ictus serpentū valere dicunt: item lactis haustus cum vua taminia, vel vrinæ cum aceto scilicet, Plin. Ad serpentis morsum, Puluerem de cornu capræ & eius lac cum origano & cum vini cyathis tribus bibat, venenū excutit, Sextus. Caprinum stercus adustum emplastratum & in potum datum, Auicen. Confert similiter stercus capræ cum aceto coctum & bibitum, Gul. Varign. Carduus & nondum doctis fullonibus aptus, ex illo radix tepido potatur in amni, Qu. Serenus. ¶ Castoreum est mirabile, Auicen. Castorij sextans, Dioscor. Castorei drachma .j. Aëtius, Ægineta. Castorei testes aduersus cæteras serpentes cum vino bibuntur, Plin. ¶ Centaurij maioris radix, drachma in vini albi cyathis tribus, Idem. ¶ Cepæ Dioscor. ¶ Cerui coagulū ex aceto potum ab ictu serpentū seruat, Plin. Aëtius. Ceruino ex fœtu commista coagula vino sumuntur, quæ res membris agit atra venena, Qu. Serenus. Testes quoq́ue eius inueterati, vel genitale maris salutariter dantur in vino, item ventres qui centipelliones vocantur, Plin. Natur[a] cerui siccatæ & corrasæ si drachmā vnā in sorbitione oui potaueris, omnis morsus serpentis apud te innocuus fiet, Sextus. Cōtra morsus serpentiū, virgula damulive cerui sicca, Halial. Sanguis ceruinus desiccatus & tritus sumptus, à venenatis bestijs morsos iuuare dicitur, Simeon sethi. Ad serpentum morsus: calami radices, & cicer & baccas cupressi & cornu Cerui combusta omnia tritaq́ue in vinū misceto, & ex aceto ac porro propinato, Galen. Eup. 3. ¶ Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venenū serpentium omnium scorpionumq́ue pollet, Plin. ¶ Chamædris, Auicen. Chamædrys carpitur prægnans succo in petrosis, aduersus serpentiū venena potu illituq́ue efficacissima, Plin. ¶ Chamæpitys, Aëtius, Ægineta. Chamæpitys tertia contra serpentes valet cum melle, Plin. ¶ Datur ex vino percussis Chelidonia, Idem. ¶ Chironij flos & semen potum illitúmue ex vino & oleo contra serpentes medetur, Idem. ¶ Cinnamomū, Auicenna, Ægineta. ¶ Clematis Ægyptia aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax, Plinius. ¶ Clinopodium bibitur ad serpentium ictus, etiam decoctus succus, Idem. ¶ Condrilla tusa cum radicibus tota, diuiditur in pastillos, contra serpentes, (eius radix cōtra serpentes epota valet, Ruellius) probabili argumento: Siquidē mures agrestes læsi ab his, hanc esse dicuntur, Idem. ¶ Conyza, Aëtius. ¶ Corrudæ succus decoctus datur ad serpentium ictus, Plinius. ¶ Cunila bubula contra serpentes in vino (vel aceto) bibitur. Hac testudines cum serpentibus pugnaturæ se muniunt, viresq́ue refouent: quidamq́ue in hunc vsum panacem vocant, Idem. Cupressi pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur, Plin. Ægineta. ¶ Cyclamini radix cōtra serpentes omnes, Plin. Cyclaminū bibitur contra serpentes è vino acescente, Theoph. de hist. pl. 9. ¶ Cynoglossos, caninas imitans linguas. Est alia similis ei, & quę ferat lappas minutas: eius radix pota ex aqua, ranis & serpētibus aduersatur, Plin. ¶ Cyperi radix aduersus serpentiū ictus & scorpionū præsertim remedio est, Idem.

Dictamnum, Aëtius, Plin. ¶ Dauci Cretici radicis ad serpētes vsus est. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percussis, Plin. ¶ Dracontij folia ex vino vel aqua contra serpentes dabant, Idem. ¶ Dracunculum maiorem percussis in potu prodesse aiunt, Idem.

Echij semen Matthiolus. ¶ Echini terrestris caro, Idem. ¶ Elaphoboscon contra serpentium omniumq́ue aculeatorum ictus valet. Quippe fama est hoc pabulo ceruos resistere serpentibus, Plin. ¶ Elichrysi coma, Matth. ¶ Endiuia syluestris, Auicen. ¶ Enula, Idem. ¶ Epipastidis siue Eliborines folia pota contra venena prosunt, sicut Erices contra serpentes, Plin. ¶ Equi coagulum ex vino potum, Matth. ¶ Erices foliū aduersari serpentibus tradunt, Plin. Erica cum aceto, Dioscorides, Ægineta. ¶ Non defuēre qui Erigerontis & alterū genus facerent, nec quale esset demonstrarunt, contra serpentes in aqua bibendam dantes, Plinius. ¶ Eruum datur contra ser-

Artemisia. Asclepias. Asparagus. Asphodelus. Aster. Astragalus. Baccar. Balsamum. Baucia. Beta. Bitumen. Blattaria. Brassica. Bryonia. Bupleuros. Buselinum. Calamintha. Cancri. Cantabrica. Capillus veneris. Capra. Carduus. Castoreum. Centaurium. Cepa. Ceruus. Chamæcyparissos. Chamædrys. Chamæpitys. Chelidonia. Chironium. Cinnamomum. Clematis. Clinopodium. Condrilla. Conyza. Corruda. Cunila. Cupressus. Cyclaminus. Cynoglossus. Cyperus. Dictamnum. Daucus. Dracontium. Dracunculus. Echium. Echinus. Elaphoboscon. Elichryson. Endiuia. Enula. Epipastis. Equi coagulum. Erica.

Eryngium. Ferula. Fiber. Fœniculum. Fraxinus. Fucus marinus.

pentum ictus ex aceto, Idem. ¶ Eryngij radix, Dioscor. Clara in primis aculeatarum erynge est siue eryngion cōtra serpentes & venenata omnia nascens. Aduersus ictus morsusq́ radix prius bibitur drachmę pōdere in vino: aut si plerumq́ tales iniurias comitatur & febris, ex aqua, Pli.

Ferulæ radix denarij pondere in vini cyathis duobus bibitur aduersus serpentes, Plin. Aut ferulæ radix potatur in imbre Lyæi, Qu. Seren. ¶ Fibri testes serpentum venenis aduersantur, Dioscor. Contra venena ex aceto bibuntur, Idem. ¶ Medicinæ in satiuo fœniculo, ad scorpiones & serpentium ictus semine in vino poto. Plin. Fœniculi succus cum melle, Dioscor. ¶ Fraxini folia contra serpētes succo expresso ad potum, & imposita vlceribus, opifera ac nihil æquè reperiuntur. ¶ Nicander fuci marini folia aduersus serpentes in vino dedit, Plin.

Galbanum. Gallina. Gentiana. Gladiolus. Glans. Glycysis.

Galbanum est theriaca venenis serpentū & scorpionum, Auicen. ¶ Gallinaceorū cerebrum in vino potum, Item ius ex his potum serpentum venenis medetur, Plin. Galli cerebrum cum aceto potum (alij, non cum aceto, sed cum condito) serpentis morsus adiuuat, Kiranides. Gallinarum & gallinaceorum cerebella in cibo, Dioscor. Cum coagulo, Matth. Gallinæ aut iura vetustæ, Qu. Serenus. ¶ Iis fere viribus (scilicet contra serpentem morsus) pollent (vt quidam recentiores fatentur) flosculi syluestres roseo colore micantes, quos nonnulli syluestres garyophyllos, Matth. ¶ Gentiana, Auicen. Gentiana præcipuè aduersus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, siue viridis siue sicca. Plinius. ¶ Gladioli radix superior, Matth. ¶ Glans decocta resistit serpentium ictibus, Plin. ¶ Glycysidis seu pœoniæ vtriusque semen auxiliatur à serpente percussis, Idem.

Helenium. Heliochrysum. Heliotropium. Heraclium. Hermetis confectio. Hierabotane. Hippomarathrū. Hippopotamus. Hyacinthus.

Helenij radix bibitur contra serpentiū ictus ex vino, Plin. ¶ Heliochrysum cōtra serpentiū ictus bibitur, Idem. ¶ Heliotropiū serpentibus resistit ex vino aut aqua mulsa, vt Apollophanes & Apollodorus tradunt, Idem. ¶ Heraclij communis vsus serpentes fugare, percussis esui dare decoctum, Idem. ¶ Hermetis confectio confert ad venena mortalia quando in potu sumitur cum aqua Gentianæ, Auicenna. ¶ Hierabotane aduersus serpentes conteritur ex vino, Plin. ¶ Contra morsus serpentum præcipuum remedium ex coagulo hinuli in matris vtero occisi, Idem. ¶ Petridius qui ophiaca scripsit, & Miction qui rhizotomumena, aduersus serpentes nihil hippomarathro efficacius putauere: Sane & Nicander non in nouissimis posuit, Idem. ¶ Hippopotami testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibitur, Plin. Nicander in Theriacis. Hippopotami testes exiccati ac triti contra serpentiū morsus bibuntur. Dioscorid. ¶ Hyacinthi semen contra serpentes cum abrotono datur, Plinius.

Intubus. Inula. Iris.

Intubus cum aceto, Dioscor. ¶ Inulæ radix venenatorum morsus abigit. Plin. ¶ Iris contra serpentiū morsus ex posca valet, Idem. Iuniperi folia cum pipere, Auic. Iuniperi baccæ, Matth.

Lac. Lactuca. Laurus. Lemonium. Leontopetalus. Leporis coagulum. Ligea. Ligusticum. Lilium. Lychnis.

Lac quoduis recens contra serpentū ictus infunditur. Plinius. ¶ Lactucarum Syluestrium succus serpentiū ictibus medetur in vino potus, Idem. Dicunt quod lactuca asini emplastrata & bibita multum confert, Guil. Varign. ¶ Baccæ lauri cum vino serpentibus resistunt, Idem. Decoctæ & deuoratæ, Dioscor. Æginეta. Succus earum prodest contra ictus & potus, Plin. ¶ Lemoniū datur denarij pondere in vino contra serpentes, Idem. ¶ Leontopetali radix aduersatur omnium serpentiū generibus ex vino pota, nec alia res celerius proficit, Idem. ¶ Leporinum coagulum cum vino, Dioscor. Aëtius, Sextus: Cum aceto, Plin. Dioscor. ¶ Ligeæ herbæ folia & ramuli ex aceto hausti, Empir. ¶ Ligustici semen, Matth. ¶ Lilij radices multis modis florem suum nobilitauere, contra serpentium ictus ex vino potæ, Plin. ¶ Lychnis quoque flammea illa aduersus serpentes bibitur è vino, semine trito, Idem.

Malua. Mandragora. Medica mala. Melanthium. Menta. Minyanthes. Mora. Mus. Mustela.

Maluæ hortulanæ decoctio, Auicen. ¶ Mandragora bibitur contra serpentes, & ante sectiones punctionesq́, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse, Plin. ¶ Medica mala & eorum semen, Matth. Si bouem aut aliam quadrupedem serpens momorderit, Melanthij acetabulum, & quod medici vocant smyrnium conterito in vini veteris hemina. Id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Idem homini facito si vsus euenerit, Cato. ¶ Menta sumitur & contra scolopendras & scorpiones marinos & ad serpentes, Plin. Mentastri folia illinuntur bibunturq́ aduersus scolopendras & serpentiū ictus drachmis duabus in vini cyathis duobus, Idem. ¶ Celebratis auctoribus contra omnia venena pro antidoto sufficere 25. grana eius quod minianthes ex eo appellamus tradi, Idē. ¶ Mororū succus aduersatur venenis serpentiū, Idē. Folia mori trita aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur. Ad idemq́ potu proficitur. ¶ Muris domestici ius potū, Auicen. ¶ Mustela sale inueterata est inter auxiliaria medicamenta morsuum quos inflixere serpentes. Commendatur imprimis exenterata, quæ sale siccescēs inueteratur: ex qua binas drachmas cū vino bibisse satis est, Diosc. Ægineta. Si mustelæ catulos vel ipsam mustelam recentem ad ignē torrens depilaris & exenteraris, ac sale condieris, & in vmbra siccaris, farinam inde detritā lima sumpseris contra morsus serpentium, præcipuum remedium experiere, Nicander. Mustelę morantis in domo ius cum vino, Auicenna. Mustelæ ventres vsq́ ad stomachum suum quum implentur coriandro & exiccantur, Idem.

Nardus. Nasturtium. Nereus. Nux.

Nardus Gallicus aduersus serpentes duabus drachmis in vino succurrit, Plinius. ¶ Nasturtium Auicenna. ¶ Nerei flores & folia, hominum contra serpentium morsus præsidia, Dioscorides. ¶ Nux cum ficubus & auellanis cum gentiana, Auicenna.

Oleum

Oleum de oleandro & folia eius, Auicenna. ¶ Est herba proprio nomine Onochiles, efficax contra serpentes & radice & folijs æquæ cibo ac potu. ¶ Opobalsamum cum vino aut lacte potum. D.M. datur cum lacte contra aconitum haustum, & ictus serpentum. Empiricus. ¶ Opopanacum, Auicenna. ¶ Origani decoctum cum vino potum. Dioscorides. Testudo à serpentum esu ægrotans, origano superingesto sanatur, Zoroaster in Geopon.

Pæoniæ semen, Matthiolus. ¶ Paliuri radicis decoctum in vino potũ serpentibus aduersatur, Plinius, Dioscorides, Ægineta. ¶ Panacem Æsculapicum valere aiunt aduersus serpentes si bibatur erasum, Theop. de hist. pl. 9. Panacis generum omnium radix è vino contra serpentes medetur, Plinius. Persolata quam Græci arcion vocant ex vino bibitur denariorum duûm pondere contra serpentes, Idem. ¶ Inter primas celebratur peucedanum laudatissimũ in Arcadia, mox Samothrace. Succus efficacissimus est, qui resoluitur amaris amygdalis aut ruta, biturq; contra serpentes, Idem. ¶ Phalangitæ folio vel flore vel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq; & serpentũ ictus, Idem. ¶ Nicander Phyios thalassium, id est fucum marinum aduersus serpentes in vino dedit, Idem. ¶ Piper largius esitatũ, Dioscorides, Auicenna, Ægineta. ¶ Sunt & seruatis Piscibus medicinæ, salsamentorumq; cibus prodest à serpente percussis, & contra bestiarum ictus, mero subinde hausto, ita vt ad vesperam cibus vomitione reddatur, Plinius. ¶ In nucum genere pistacia nota. Prodesse aduersus serpentium traduntur morsus, & potu & cibo, Idem. ¶ Platani pilulæ in vino potæ x. quatuor pondere omnibus serpentum & scorpionũ venenis medentur, Idem. Platani virides pilulæ in vino decoctæ, Dioscorides, Aetius. ¶ Polemoniæ radix in vino bibitur contra serpentes, Dioscor. Polemonij quod & phileterium dicitur drachma 1. Aëtius. Polemonia vel Phileteria radicis drachmis quatuor ex mero, Plin. ¶ Polium Aëtius. ¶ Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas. Hæ tusæ dantur in vino contra serpentes: prosunt & quadrupedibus, Plinius. ¶ Porrorum coma priuatim ex pane, Dioscor. Porrorum succus cum melle, Idem, Ægineta. Succus porri sectiui ad serpentum scorpionumq; ictus bibitur cum mero, Plinius. ¶ Pseudanchusa contra serpentes efficacissima potu foliorũ vel seminis, Idem. ¶ Pulegium bibitur ad ictus serpentũ decoctum, Idem. Pulegij succus cum melle Dioscorides. ¶ Pyxacanthi baccæ contra serpentum ictus bibuntur. Plinius.

Quinq; foliũ aduersus serpentes bibitur: & eius radix, quæ spargeniõ vocatur, ex vino albo. Contra omnium serpentum venena pro antidoto sunt ranæ, si ex sale & oleo decoctæ edun tur, iusq; earum itidem sorbeatur, Dioscor. Ranas (cum vino vel aqua vel aceto) coque & bibe, Nicander in Theriacis. Auxiliantur ranæ elixæ & comestæ. Verum siqui earum esum auersentur, ranas donec victæ reddantur coquito, & iusculum ipsum ignaris absorbendum præbeto, Aëtius. Ranæ fluuiatiles, si carnes edantur, iusue decoctarũ sorbeatur, prosunt & contra leporem marinũ & contra serpentes, Plin. ¶ Rapi semen illitum & potum in vino contra serpentes & toxica salutare esse proditur, Idem. ¶ Reubarbarum confert morsui vermium venenosorum & serpentis, Auicenna. ¶ Rheum Ponticum cum vino in potu vsurpatum, Empiricus. ¶ Rhododendri folia quadrupedum venenum, homini verò contra serpentes remedium, ruta addita è vino pota, Plin. ¶ Veteris Rhu decoctũ, Aegineta. ¶ Roris marini drachma. 1. Idem. ¶ Rubiæ radix ex vino potata. D.M. aduersus serpentum morsum, ramulos cum folijs è vino bibere prodest, Empiricus. ¶ Ruta, Dioscorides. Rutæ syluestris semen cum vino, Aetius.

Salsamenta quàm acerrima, Dioscor. ¶ Saluiæ drach. 1. Aetius. ¶ Sambuci folia serpentum ictibus resistunt in vino pota, Plin. Proderit & caulẽ cum vino haurire Sambuci, Qu. Serenus. ¶ Sardium, Aetius. ¶ Scordotis ex vino, Plin. ¶ Serapinũ, Auicenna. ¶ Morsi potabunt Serin. Aegineta. ¶ Serpentina in puluerẽ ex vino hausta cochlearis mensura, à venenoso quouis serpente demorsos breui tempore sanat: neq; ea solum valet aduersus virulentos ictus, sed etiã contra epota venena, Matthiol. ¶ Serpillum pinguius voluntarium, & candidioribus folijs ramisq; aduersus serpentes efficax, decoctis in vino ramis folijsq;, Plin. ¶ Seseli Aegineta. ¶ Sicyoniæ radicis succus, Idem. ¶ Sideritis ex vino, Plinius. ¶ Quidam duo genera smilacis dixere. Alterũ ĩmortalitati proximũ in conuallibus opacis, scandentem arbores comantibus acinorũ corymbis, contra venenata omnia efficacissimis, in tantũ vt accinorũ succo infantibus sæpe instillato nulla postea venena nocitura sint, Plin. ¶ Smyrnium, Aegineta. Smirnij radix prodest contra phalangia ac serpentes admixta cachry aut polio aut melissophyllo in vino pota, sed particulatim quoniã vniuersa vomitionem mouẽt, qua de causa aliquando cum ruta datur, Plin. ¶ Sonchos albus bibitur contra serpentes Scorpionesq;, Idem. ¶ Staphisagriæ flos tritus in vino contra serpentes bibitur. Semen enim abdicauerim propter nimiam vim ardoris, Idem.

Testudo magna & salita, Auicenna. Testudinis marinæ testes sumpti multum prodesse traduntur, Dioscorides. Testudinis marinę sanguis cum vino & leporis coagulo cuminoq; contra serpentium morsus conuenienter bibitur, Idem. Testudinis sanguis contra serpentium omnium venena auxiliatur, seruato sanguine in farina pilulis factis: & cum opus sit, in vino datis, Plinius. ¶ Teucria ex vino, Idem. ¶ Theriaca venenum est serpentũ, Auicenna. ¶ Thlapsi. Matthiolus. ¶ Trifolium scio credi præualere contra serpentium ictus & scorpionum, ex vino aut posca, seminis granis viginti potis vel folijs, & tota herba decocta, Plinius. Trifolij bituminen olentis radix drachmæ pondere, Aetius. Trifolij semen, Ægineta. ¶ Trixago Aetius.

Oleum. Onochiles. Opobalsamũ. Opopanacum. Origanum. Pæonia. Paliurus. Panaces. Persolata. Peucedanum. Phalangites. Phyios thalassium. Piper. Pisci seruati. Pistacia. Platanus. Polemonia. Polium. Polyrrhison. Porri. Pseudanchusa. Pulegium. Pyxachantus. Quinquefoliũ. Ranæ. Rapum. Reubarbarũ. Rheum. Rhododendrõ. Rhu. Ros marinus. Rubia. Ruta. Salsamenta. Saluia. Sambucus. Sardium. Scordotis. Serapinum. Seris. Serpentina. Serpillum. Seseli. Sicyonia. Sideritis. Smilax. Smyrnium. Sonchos. Staphisagria. Testudo. Teucria. Theriaca. Thlapsi. Trifolium. Trixago.

Verbenaca. *Verrinum iecur.* *Vetonica.* *Vitex.*

Verbenaca aduersus serpentes conteritur ex vino, Plinius. ¶ Verrinum iecur contra serpentes laudatur, exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere, vel cerebrum in vino potum, Idem. ¶ Vetonica cum vino, Qu. Serenus. ¶ Viticis semen cum vino tritum & potum, Aetius, Ægineta. Viticis semina aduersantur venenis serpentium, maximè quæ frigus inferunt. Minor vitex efficacior ad serpentes: bibitur seminis drachma in vino vel posca, aut duabus foliorum tenerrimorum, Plinius. ¶ Vitis albæ radix numerosis vtilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur, Idem. ¶ Apud Thasios vitis Theriace vocatur, cuius & vinum & vua contra serpentium ictus medetur, Idem. Vua theriace contra serpentium ictus estur: pampinos quoq; eius edendos censent imponendosq;, vinumq; & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habent, Idem. ¶ Vrticæ semen aduersatur serpentibus, Idem.

Vitis alba. *Vitis theriaca.* *Vrtica.*

Xylobalsamũ.

Xylobalsami fructus cum vino potatus. D. M. venenatorum ictibus auxiliatur, Empiric.

De quibusdam solo tactu vel suctu serpentũ ictus sanantibus.

Superius capite 4. sub litera D. meminimus quorundam populorum, quorum corporibus talem vim ingenitam scribunt veteres, vt solo contactu serpentum ictus sanarent: quales fuerunt Psylli & Marsi & qui Ophiogenes vocati sunt: sicut Plinius, Ælianus & Æneas Syluius testantur. Callias lib. decimo historiæ quam cõscripsit de Syracusano Agathocle, ait, cum quis à serpente morsus fuerit, si Lybicus vir natione, Psyllus siue euocatus siue fortuitò aduenerit, et plagam adhuc tolerabiliter dolentem viderit, solam saliuam ictui morsuiue inspuentem, dolorem mitigare & perstringere. Sin percussum offenderit ægerrimè dolentem, intra dentes permultam aquam haurire, & os suum primò ex ea colluere, post verò eam in poculum iniectam, vulnerato exsorbendam tradere. Quod si veneni acerbitas acrius inualescit, hunc ægrotanti nudo nudum accumbere, & proprio suo corpore morbi vim frangere, & malo hominem liberare. Hoc autem ita se habere idoneus testis etiam Nicander Colophonius fuerit, cuius versus adscribam:

Audiui Libycos Psyllos, quos aspera Syrtis
Serpentumq́; ferax patria alit populos,
Non ictu inflictum diro, morsúue venenum
Lædere: quin læsis ferre & opem reliquis,
Non vi radicum, proprio sed corpore iuncto. Et quæ sequuntur: Ælianus.

Proditur à Græcorum nonnullis, Vulcani antistites in Lemno aduersus ictũ serpentium medica valere virtute. Quo argumento Philoctetem apud Smynthei Apollinis aram ictu serpentis vulneratum, illuc medicinæ gratia esse missum. Cœl. Rhodig. Neq; Herculis scientiã præcipuã habent hi qui Psylli nominantur (scilicet serpentum ictus suctu sanandi) sed audaciam vsu ipso confirmatam. Quisquis enim eorum exemplum secutus, vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & hominem tutum præstabit, Cornel. Celsus. Galenus libro de theriaca ad Pisonem testatur Marsos qui suo tempore extabant, contra serpentum venena, nullam vtiq; propriam habuisse facultatem, sed fraude quadam vniuersam decepisse plebeculam. Circulatores (inquit) hi nunquam congruo tempore viperas venantur, sed multò post vernationem, cum non amplius vigent. Captas autem ipsas crebrò sibijpsis assuefaciunt, & cibis non solitis enutriunt: imò carnes ipsis permittentes, & continuè mordere cogentes, vt virus ex earum ore vacuetur efficiunt: quinetiam mazas quasdam obijciunt, quæ dentium foramina obstruant. Atque hac ratione morsus fiunt imbecilles, vt videntibus magnum sit miraculum, talis ipsorum ad fraudem parandam artificij imperitis. Hæc Galenus. Cæterum id fraudis doliue genus, nostro etiam tempore locum habet, in his præsertim circulatoribus & circumforaneis, qui ex diui Pauli stirpe (quod tamen planè mentiuntur) se prognatos prædicant, &c, Matthiolus.

De Serpentibus os dormientum ingredientibus.

Serpentes aliquando os dormientum ingredi dicuntur, vnde poëta de tempore quando serpentes conspiciuntur, Non mihi tunc libeat dorso iacuisse per herbam, Incertus. Interdũ clanculum adrepentes in os patens dormientis conijciunt sese & in stomachũ sese cõuoluunt. Tunc miser homo afflictissime viuit, nec est vllũ mali leuamen, nisi vt lacte alijsq; gratissimis serpenti cibis alat hospitem. Remedium autem aduersus tantum malum est comesum affatim allium, Erasmus dial. de Amicitia. Referunt, quendam qui viperam dormiens deuorauerat fumo corij liberatum, illa refugiente fumum quem æger excipiebat (vt dicetur in Vipera) Cardanus.

Serpentis oua comesta quomodo remedio murænæ reddãtur innoxia.

Vir quidã Cissus nomine, Serapidis cultui deditissimus, petitus insidijs mulieris quam prius amatam, deinde vxorem duxerat, cùm oua serpentis deuorasset, angebatur & miserè affligebatur, ita vt à morte parum abesse videretur. Rogatus autem ab eo Deus, murænam viuam præcepit emendam, & manum viuario seu vasi, in quo seruaretur, immitendam. Paret ille, manum immittit: cui muræna mordicus inhæret: & cùm auelleretur, simul cum ea morbus etiam iuuenis illius euulsus est, Ælianus.

H.

a. Serpens à serpendo dicitur. Nomen est tam masculini quàm fœminini generis, generale ad omnia quæ serpunt citra vsum pedum: vel quæ tam exiguos habent pedes vt repere potius, quàm pedibus incedere videantur, Calepinus. Festus vult serpentes dici ex græco ἑρπετὰ, pro respiratione s litera posita vt ἕξ sex, ἑπτὰ septem. ¶ ὁ ὄσφις ὁ ὄφις κατὰ γλῶσσαν. Eustathius.

¶ Αρχας

¶ Ἀργης ὁ ὄφις κατὰ γλῶσσαν, ὅθεν ἀργειφόντης κατά τινας ὁ ὀφιοκτόνος, Idem. Ἀργᾶς quoq; vel ἄργας paroxytonum, Hesychio dicitur ὄφις: vt Harpocration quoque annotat, Dores, maximè autem Argiuos, ἀργᾶν vocasse τὸν ὄφιν veluti Achæum in Adrasto. Timarchum tamen Rhodium scribere non κατὰ γλῶσσαν ita vocari τὸν ὄφιν, sed ἀργᾶς esse γένος τι ὄφεων quosdam verò draconis epitheton esse velle τὸ ἀργᾶς, &c. ¶ Δάκος propriè animal morsu aut ictu homini nocens, θηρίον ἰοβόλον. ἑρπετὸν, vt Suid. exponit. Vnde Δάκετον pro eodem sumitur. ¶ Δερμηστὴς, vermis ὁ τὰ δέρματα ἐσθίων, serpens, Etymologus. Δίβαν, ὄφιν Κρῆτες καλοῦσι, Hesychius. Idem eosdem nimirum Cretenses δίψατον ὄφιν vocare testis est. ¶ Κίναδος, θηρίον, ὄφις, Idem. ¶ Κνώδαλα propriè vocantur τὰ θαλάσσια, παρὰ τὸ κινεῖσθαι ἐν τῇ ἁλί: abusiuè autē nunc sic dicuntur, οἱ ὄφεις, & ab Oppiano vniuersa τὰ τῶν θηρίων γένη. Scholiastes in Nicandrū. ¶ Ὀφίδιον serpens pusillus anguiculus. ¶ Serpula apud veteres idē quod serpēs. Serpula serpserit, aut idem Messala pro serpens irrepserit, Festus. Ἔμβρυα dicuntur fœtus qui adhuc sunt in vtero. καλοῦσι δὲ τὰ τῶν ὀρνίθων, καὶ τὰ τῶν ὄφεων καὶ τῶν κροκοδείλων, Aelianus. Catuli dicuntur & serpentum fætus, vt apud Vergil.

Compositis nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta
Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens. Non. Marcellus.

¶ Epithe. Anguis seu serpens, frigidus: Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, Vergilius. Squameus: Non illū squamea tutò aggreditur serpens, Politianus. Torto non squammea tractu signat humum serpens, Nemesianus. Tortus: Tortosq; Ixionis angues, Vergil. Georg. 3. Cæruleus: Cæruleosq; implexæ crinibus angues, Eumenides, Verg. Georg. 4. Ater: Velut illis Canidia afflasset peior serpentibus Afris, Horatius. Maledictus, Iosephus. Ater, Iuuenalis Satyr. 5. Sinuosus, Alciatus. Maculosus, reflexus, lubricus, intortus, maurus, martius, ferus, trux, tumidus, auidus, gorgoneus, venenatus, Lybicus, squallens, minax, implicitus, horridus, lætifer, atrox, horrendus, viridis, marsus, textilis, voluminosus, sibilans, squamosus, horribilis, retortus, veneniger, sæuus, squamiger, pestifer, teter, toruus, Textor. ¶ Ἀνίγρυς ἑρπηστὰς vocat Nicander. Item ἀπειρεχθέα κνώδαλα γαίης, Idem. ψυχρὸς ὄφις, Theocritus. ἰοβόλος, Suidas.

¶ Serpentinus color, Cæl. Rhodig. fortè maculosus vt ophitæ marmoris. Serpentiger. Sphingasq; & Harpyias, serpentigerosq; Gigantes, Ouidius Trist. 4. Serpentipedes & anguipedes gigantes à poëtis etiam dicuntur, qua centum quisq; parabat, Inijcere anguipedum captiuo brachia cælo, Ouidius 1. Metam. Sic autem dicti sunt quasi loripedes, quòd pedes tortuosus habuisse finguntur, sicut angues se tortuosos faciunt. Serpentigena, ex serpentibus natus. Vos serpentigenas in se fera bella dedistis, Ouidius. Serperastra sunt quæ discentibus ambulare infantibus, vt Varro significat, adhibentur alligata geniculis, ne vaciæ fiant vel compernes, Cæl. Rhodig. ¶ Anguineum cucumerem Columella vocat cucumerem agrestem.

Ὀφιακὸς Ad anguem seu angues pertinens. Ὀφιακὸς liber Nicandri de serpentibus conscriptus. Ὀφιοβόροι à Pythia dictos fuisse Spartiatas, testatur Plutarchus in lib. de orac. Pyth. quod scilicet quodam famis tempore serpentes vorassent. Ὀφιογενεῖς populi quidam dicti sunt, qui ob familiaritatem quandam cum serpentibus eorum ictibus medebantur, quasi à serpentibus originem ducerent: de quibus supra. Ὀφιόδηκτος, A serpētibus morsus. Ὀφιοειδὴς, serpenti similis. Ὀφιόπους γυνὴ, apud Suidam, id est repens, serpentis modo incedens: nam serpentes sunt ἄποδες. Ὀφιοφάγοι populi serpentibus vescentes de quibus supra. Ὀφιώδης serpentem referens vel serpentibus abundans. Ὀφιόνεος, Anguineus, Oppianus.

Icones. Visebatur in Delphis apud oraculum serpens qui singulari certamine videretur Apollinem prouocare, obseruatum à Plutarcho, Pierius. Hermupoli Typhonis simulachrum ostendunt, equum fluuiatilem, cui insistit accipiter serpentem impugnans. Per equum quidem demonstrantes Typhonem, per accipitrem verò vim & principatum, quo ille violenter sibi quæsito sæpe per improbitatem tum ipse turbari, tum alios perturbare sua sponte voluerit, Plutarchus in lib. de Iside & Osiride. In Scuto Herculis inter alia hæc picta erant: Ἐν δ' ὀφίων κεφαλαὶ δεινῶν ἔσαν οὔτι φατειῶν: id est,

Bis sena hic videas stridentibus effera flammis
*Colla, venenato vultu maculosa, *draconum:* *id est serpentum
Tum magis offenso spirantia gutture virus,
Quam magis Alcides effuso sanguine pugnat, &c.

Clypeoq; insigne paternum, Centum angues, cinctamq; gerit serpentibus Hydram, Virg. 7. Æneid. de Auentino. Hippodromi picturæ cum cippo è tribus ceu serpētibus inuoluto, quorū capita prominent in sumo meminit Theuetus de Oriente cap. 17. Manethon Ægyptus author, quisquis ille fuit, ait Oscum, qui Tyrrhenis imperauit, insigne serpentis habuisse: Oscosq; ait Seruius, populos dici vbi plurimum serpentes abundant, in Campania quippe, Pier. ¶ In tabula septentrionali Olai magni pingitur pastor cum serpētibus pugnans, & ab ijs greges defendens. ¶ Caduceus (κηρύκειον) baculus habens vtrinque duos serpentes implexos, & inter sese aduersos, quem præcones seu caduceatores secum ferebant: nec eos violari fas erat, quocunq; venissent. Rectus autem baculus, signum erat rectæ rationis: serpentes ex vtraq; parte, aduersos exercitus significabant, quos ambos recta ratio peruaderet, Suidas. Caduceus Mercurio

De Caduceo serpentibus insignito.

conſecratus ſerpentibus duobus inſignitus erat parte media voluminis ſui inuicem in nodum quem Herculis vocant obligatis, quorum primæ partes reflexæ in circulum preſsis oſculis ambitum circuli iungunt, caudæ verò ad Caducei capulum reuocantur, ornanturq́ alis ex eadem capuli parte naſcentibus, Pierius. Hic tamen amplexus anguium (agens de ouo anguineo de quo in angue) & efferatorum concordia cauſa videtur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguium fecerint. Plinius. Hinc emblema Alciati:

Anguabus implicitis, geminis caduceus alis
Inter Amaltheæ cornua rectus adeſt.
Pollentes ſic mente viros, fandiq́ peritos
Indicat, vt rerum copia multa beet.

Hieroglyphica.

¶ Bacillum, cui ſerpens circumuolutus eſt, non modo apud Hebræos, & in ſacris literis in quibus legimus ſerpentis in cruce poſiti aſpectu populum Iſraelis à morte liberatum fuiſſe: verum etiam apud Ægyptios & Romanos animæ atq; corporis ſalutare ſymbolum fuit. Nam cùm cætera omnia reptilia craſsioris & magis terrenæ ſint ſubſtantiæ, ſerpentem ſpiritus & vitæ tenaciſsimum animal eſſe conſtat, quod & imbecillitatem corporis exuat, & ad medicinam vtiliſsimum ſit, & ad acuendum viſum herbam inueniſſe, nec non ad ſeſe in vitam reuocandam quandam herbam agnoſcere traditur, Cæl. Auguſt. Curio. Ægyptij os ſignificantes, ſerpentem pingunt, quoniam ſerpens nullo alio membro valet niſi ore, Orus. Anguis apud Ægyptios hieroglyphicum eſt Spiritus illius qui per vniuerſum mundi molem difflatur, Pierius. Ægyptij mundum exprimere volentes, ſerpentem pingunt, qui ſuam ipſius caudam rodat, varijs interſtructum ſquammis: per ſquammas quidem ſtellas quibus cœlum mundúſue diſtinctus eſt, obſcurè innuentes. Cæterum hoc animans non ſecus ac terra grauiſsimum eſt, læuiſsimum autem ac maximè lubricum, in aquæ morem. Inſuper vt ſerpens quotannis pelle ſimulq́ ſenio exuitur, ſic & annus vertens, qui mundi circumactu producitur, immutatione facta renouatur, ac veluti reiuueneſcit. Quod verò velut cibo ſuo vtatur corpore, ſignificat id, quæcunque Dei prouidentia in mundo gignuntur, ea rurſum in eundem reſolui & tanquam imminutionem ſentire, (ea cum ſolui cœperint, ſiue paulatim imminui ac dificere, in ſeſe recipi, ac decrementum vniuſcuiuſque rei alterius eſſe incrementum, Pierius.) Orus. Serpens apud Ægyptios caudam ſibi mordens annum & aſtra ſignificabat, Textor. Erat aliud hieroglyphicũ ſerpentis, caudam ſuam ſub guttur attractam occultantis, eaſque ſpecies in Saturni dextera manu ſtatuebatur, quem pro annuo circuitu, pro tempore, pro ætate, pro immortalitate poni ex multorum ſcriptis accepimus, Pierius. Sunt qui aliam etiam picturam ſimulachrúmue mundi fuiſſe dicant, vt ſcilicet intra circulum æreum ſerpentis effigiem accipitrino capite inſignem circunducerent, ad Θ propemodum literæ ſimilitudinem, Idem. Ægyptij regem peſsimum (χάκιστον, Pierius verò legit κάλλιστον, id eſt optimum) ſignificantes, anguem pingũt in orbis figuram, cuius caudam ori admouent, nomen verò regis in media reuolutione ſcribunt, obſcurè innuentes, ſe regem pingere orbi imperitantem. Porrò angui apud Ægyptios nomen eſt Meiſi. Aliter quoq; regem cuſtodem ſignificantes, anguem quidem vigilantem pingunt, ſed pro regis nomine cuſtodem adnectunt. Hic enim totius orbis cuſtos eſt. Itaq; regem aſsiduè vigilantem eſſe oportere. Rurſus regem orbis moderatorem exiſtimantes & indicantes, ipſum quidem anguem pingunt, ſed in eius medio magnam domum effingunt ac repræſentant: nec ſanè abſq; ratione. Regia enim domus quæ ab eo regitur in mundo. Rurſus regem non toti orbi ſed parti duntaxat imperantem volentes ſignificare, anguem dimidiatum pingunt, regem quidem per ipſum animal, non toti verò orbi imperantem, ex eo quod dimidiatus ſit, deſignantes. Omnium autem moderatorem ex eiuſdem animalis perfectione ſignificant, rurſum integrũ pingentes anguem, Orus. Indicandi dominij cauſa, in Iunonis dextera ſerpentis caput ſtatuebatur, in læua verò lapideum ſceptrum, cum Iuno ipſa dominij præſes apud gentes habebatur, Pierius. Qui ſerpens ſacerdotum inſigne oblongo obuolutus pileo geſtabatur, munimento erat, vt ſi gnis contra reges (penes enim ſacerdotes Ægyptiorum erat imperium) auderet inſurgere, ſciret ſe in venenatos angues incurſurum, Idem. Sunt qui per anguem & leberida hieroglyphικῶς hominẽ oſtendunt, iuuentuti redditum, ſi vel de morbo aut alia aliqua calamitate ſquallorem atq; maciem depoſuerat, ſitq; demum habitior atque validior factus, Idem. Occultam ſanè rerum originem per ſerpentis effigiem Valentiniani commonſtrabant, poſitionem inteſtinorum noſtrorum per quæ eſca infertur in exemplum adducentes, quæ ſerpentinæ ſpiræ inſtar in vtero deliteſcens, occultatæ in nobis genitricis ſubſtantiæ ſpecimen habeat, Idem.

De ſyderibus ὄφει & ὀφιούχῳ.

¶ ὄφις eſt etiam ſyderis nomen. Cicero anguem, Auienus ſerpentẽ interpr. apud Aratum, Griphus eſt apud Athenæum, quænam eadem in cœlo, terra, & mari habeantur: ad quem reſpondetur, Vrſus, ſerpens, aquila & canis, addo & leporem. ¶ ὀφιοῦχος ſideris etiam nomen eſt apud Aratum & cæteros Aſtronomos, quem Latini anguitenentem: alij ophiuchum alij anguiferum vocant. De hoc Cicero in ſuis Phænomenis propter caput anguitenentis, Quem claro perhibent ὀφιοῦχον nomine Graij, Hic preſſu duplici palmarum continet anguem. Columella lib. 11. cap. 2. 11. cal. Iulij. Anguifer quum mane occidit, tempeſtatem ſignificat. Sic autem

dicitur

dicitur hoc sidus quòd hominis effigie fingi soleat anguem manu tenentis. Vnde nonnulli Herculem esse putauerunt, qui adhuc in cunis vagiens, angues à Iunone immissos manibus præfocauit. Sunt tamen qui Ophiuchum Æsculapium esse velint, alij Canobanta Getarum regem: alij Phorbantem Triopæ Thessalorum regis filium. Vide Higinum.

De Ophite lapide.

¶ Ophitæ genera multa: quidã ponderosus & niger: alter cinereo colore spectatur, punctis distinctus: tertius lineis quibusdam candidis intercinctus est. Omnes alligati contra capitis dolores & serpentium ictus prosunt, Dioscorides lib. 5. Ophites marmor serpentium maculis simile, vnde & nomen accepit. Ex Ophite columnæ, sed paruę admodum inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati & serpentium ictus, Plinius lib. 16. ca. 7. Ophites quem vocant lapis vstus extergendi confringendíq; vim possidet, ceu etiam nitrum, Galenus lib. 9. simpl. medic. Ophites marmor quod vulgò vocamus serpentinum, porphyritæ ferè lapidis instar durissimus est, colore minimè nigricante, nec candido, nec cinereo, vt in suo requirunt, Dioscorides & Plinius, sed viridi saturato dilutis eiusdem coloris maculis resperso. Ex quo sanè constat antiquorum Ophitem à nostrate maximè fuisse diuersum, Matthiolus. Plures serpentini lapides hodie cernuntur, colore virides, durissimi, multis punctis maculati. Sed quod odorem qualem Dioscorides ait, spirent, pauci hucusq; viderunt. Ego verò vasculum quoddam vidi ex lapide isto fabrefactum, quod cum fricabatur, non insuauem ex se spirabat odorem: contendebant verò nonnulli, vasculum hoc ex illis esse, in quibus imperatores Romani theriacam seruabant: nam & lapidem istum, contra serpentium morsus, & venenum valere Dioscorides testatur, Amatus Lusitanus. Ophicardelon (gemmam) Barbari vocant, nigrum colorem binis lineis albis includentibus, Plinius. Alazaracoen, id est, petra serpentaria, & est tribus modis, vna quasi nigra, alia subuiridis immistis lineis albis, & alia viridis, Aut. exp.

De herbis & plantis à serpente nomen deducentibus.

¶ Luf est herba quæ dicitur luf serpentis, & est serpentaria, Aut. exp. Dracunculi radix quæ & serpentaria vocatur, ab Arabibus luf vrinam pellit, &c. Iohan. Mesuæ. Inuenitur coronopus sponte nascens diluto extenuatoq; solo in comitatu Goritiensi quam inibi serpentinam appellant, quod eius radix in vino pota animalium venenosorum morsibus maximè aduersetur, sitq; præcipuum remedium, ita vt ipsa sola liberet demorsos, Matthiolus. Serpentinas audio vocari quasdam è genere cucurbitarum ob coloris varietatem ex Barbaria allatas. ¶ Ophis herba est apud Hippocratem, cuius semen muliebribus medicinis vtile, Hermolaus. Ophiusa in Elephantine Æthiopiæ herba est liuida, difficilisq; aspectu, quæ pota terrorem minasq; serpentium obuersari facit, ita vt mortem sibi eo metu consciscant, ob id cogi sacrilegos illam bibere, Plinius. Ophioctonon herba quæ notiore nomine Elaphoboscum appellatur, ita dicta quod serpentes enecare credatur. Herbariorum vulgus Gratiam Dei appellat, teste Ruellio. Ophiogenium herba est eadem. Opheostaphyle, id est, vua anguinea, sic vocatur capparis frutex, teste Plinio lib. 13. c. 23. Ophiostaphylos, vitis alba, Dioscorides, & Plinius. Allium est syluestre, quod Ophioscorodon: id est, anguinum vocant, Dioscorides. Ophioglossos, id est, lingua serpentina dicitur à nonnullis herba quædam quam inter Dracunculi species referunt, sic vocata quod in cacumine pallidam serpentis lingulam gerat, Matthiolus.

Animantia à serpente denominata.

¶ Inuenio apud authores Græcos animal ceruo minus & pilo demum simile, quod Ophion vocatur, Sardiniam id tantum ferre solitam: Hoc interijsse arbitror, Plinius. Ὀφιομάχης, Ophiomachus genus cicadæ sine alis, Suidas. Ophiomachus lacerta à Græcis dicitur quod cum serpentibus pugnet, Calepinus. Ophioctene scolopendræ genus ab enecandis anguibus dictæ, inquit Marcellus Vergil. apud Dioscoridem lib. 7. c. 6. Ὀφίυρος auis quædam in Æthiopia, Hesychius. Ὀφιοφάγος Ibis est Hesychio. Inter pisces maris incolas Ophidion numerat Plinius lib. 31. cap. vltimo quem pisciculum esse congro similem, eodem libro cap. 9. scribit ὄφις Hesychio est etiam piscis quidam: forte anguilla Latinis ab angue dicta.

Nomina propria virorum à serpente desumpta aut deriuata.

¶ Viri cuiusdam, cui nomen ὄφις, meminit Eustathius in Δ. ¶ Ophion socius Cadmi fuit, & in Thebis ædificandis adiutor: ita dictus, quod è serpentium dentibus fingatur prognatus: fortè idem est qui Echion ab Ouidio dicitur Metam. 3. Est etiam Ophion nomen filij Oceani, qui cum vxore Eurynome ante Saturnum rerum est potitus, Claud. lib. 3. de rapt. Pros. Hos onerat ramos exutus Ophion. Ophion etiam fuit gigas apud Homerum. ¶ Ophioneum Messeniorum vatem Pausanias scribit, semper à natali statim die luminibus captum & priuatim & publicè vaticinia peregisse. Id mirabilius multò, post vehementiorem capitis dolorem videre cœpisse, ac mox relapsum ad cæcitatem denuo, Cæl. Rhodig. Nos in literis antiquioribus ab Pherecyde traditum obseruauimus, Dæmonas olim cœlo lapsos, quod nostra continet doctrina, Ophioneumq; nuncupatum, hoc est dæmonicum serpentem, qui antesignanus fuerit agminis, à diuinæ mentis placito deficientis, Idem. ¶ Oscos Seruius Æneid. 3. Capuenses interpretatur, qui antea Ophici appellati sint, quòd illic plurimi abundauêre serpentes. ¶ Spartani Ὀφιοδ[illegible] à Pythia quondam nuncupati sunt quod cum tempestate quadam serpentium multitudo mira in Laconia succreuisset, factaq; inde annonæ caritas esset incredibilis, coacti sint indigenæ serpentes in escam humanam vertere (vt iam antea retulimus) Cæl. Rhodig. ¶ Ophitę

hæretici (qui & ophei & ophiomorphi) à colubro (seu serpente) nominati sunt. Hunc autem serpentem qui decepit Adam & Euam Christum arbitrantur. Habent etiam verum serpentem, quem nutriunt & venerantur, qui & incantante sacerdote egreditur de spelunca, & ascendit super altare innixum speluncæ, & oblationes eorum lambit, & inuoluens se circa eas regreditur ad speluncam, & ita confringunt oblationes in Eucharistiam, quasi à serpente Christo sanctificatas, August. lib. de hæresibus.

Nomina propria regionum fluuiorum, etc.

¶ Ebusi terra serpentes fugat, Colubraria parit. Ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus. Græci Ophiusam dixere, Plinius. In tractu maris Cretensis Ophiussa, &c. Idem. Tenon insulam propter aquarum abundantiam Hydrussam appellatam, ait Aristoteles, aliqui Ophiussam, Idem. Τῆνος vna cycladum ὀφιοῦσα dicta, quòd multos serpentes & pessimos scorpios alat, Eupolides. Ab Istro oppida, Cremniscos, Æpolium, montes Macrocremnij, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, vbi antea Ophiusa dicebatur, Plinius. Rhodus vocitata est antea Ophiusa, Idem, Strabo: à serpentum multitudine, Heraclides. Inter insulas Propontidis, Ophiusæ etiam meminit Plinius. ¶ In sinu Arabico insula est longitudine stadiorum octoginta, nomine Ophiades, olim deserta cultoribus, ob serpentum (vnde & nomen sumpsit) in ea diuersantium multitudinem. Postmodum regum Ægypti opera serpentibus purgata est, ad cultumque redacta, ita vt nulli in ea amplius conspiciantur, Diod. Siculus. Cyprum Ὀφιώδεια vocat Nicænetus apud Parthenium ἐρωτικῶν cap. 11. ¶ Ophites locus, Eustathius. ¶ Ὄφεως κεφαλὴ apud Pausaniam loci nomen. ¶ Ophis fluuius in ponto Colchorum regionem à Thiamica diuidit, Arrianus in periplo ponti Euxini. Ophites fluuius qui & Orontes, Suetonius.

Ὄφεις ornamenta brachiorum.
Ὄφις & Ὀφίασις morbus capitis.

Ὄφις καὶ τὸ χρυσοῦν περιβραχιόνιον λέγεται, Hesych. ὄφεις τὰ δρακοντώδη γινόμενα ψέλλια, Idem. Quæ circa manuum iuncturam ferunt, præsertim mulieres, ornamenta pericarpia nominantur, & echini, ophis, psellia, chlidones, &c. Cælius Rhodig. ¶ Ὄφις, ψίλωσις τριχῶν, περιλαμβάνουσα τὴν κεφαλὴν στεφάνης δίκην, μάλιστα ἐπὶ παίδων, ἔσθ᾽ ὅτε καὶ τὸ ὄμμα φθείρουσα, Pollux. Dicitur etiam morbus ille Ophiasis. Est autem affectus capitis, quo capilli primum extenuati, postea decidunt, certis spatijs in serpentis similitudinem: Incipit (ait Celsus lib. 6. cap. 4.) ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit, ad aures duobus capitibus serpit: quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Sic dicitur quòd serpentis speciem præ se ferat.

Typhoeus centum capita serpentum gerens. Pedes anguineos habentes Boreas. Heniochus. Cecrops. Lamia. Anguimani Elephanti. Linguæ serpentium.

b. Typhoeus planè monstrosus è Tartaro & terra genitus, Ἐκ δέ οἱ ὤμων ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος δεινοῖο δράκοντος, Γλώσσῃσι δνοφερῇσι λελειχμότες, &c. Id est, Ex humeris ei erant centum capita serpentis horrendi draconis linguis nigris lambentia, Hesiodus in Theogo. ¶ Boreas Orityiam rapiens οὐρὰς ὄφεων ἀντὶ ποδῶν ἔχων pingitur, Pausanias Eliac. 1. Heniochus Erichthonius crura anguinea habuit, primus equos quadrigas iunxit, Higinus. Cecrops τὰ κάτω ὀφιώδης, Aristophanes. Cecrops διφυὴς secundum aliquos, quòd ab inferiore parte serpens fuerit. In Libya sunt feræ facie muliebri, ima parte serpentes, alas non habent quemadmodum sphynges, &c. Dion in historia Libyca, vt in Lamiæ historia pluribus dictum est. ¶ Anguimani Elephanti dicti sunt quod manum siue proboscidem flectunt & contorquent vt angues propria corpora. Testudines ceruice sunt anguinea, Pacuuius. ¶ Dentes Carchariæ lamiæue Rondeletius, & lamiæ priuatim Bellonius, linguas serpentium vocari aiunt, & auro argentóue includi, &c. vt in historia canis Carchariæ dictum est, vbi etiam fit mentio cuiusdam lapidis generis, quem à linguæ figura serpentis linguam quidam nominant cuiusque icon cum descriptione ex Cosmographia Orientis Andreæ Theueti monachi Galli apposita est. ¶ E serpentis maxilla serram inuenit puer Attalus, Tzetzes.

Similitudines sumptæ à serpentibus.

c. Atra hominum ceu serpentium lingua vibrat, tabésque animi contrectata adurit omnia, &c. Plinius. Sicut cùm quis fugit à facie leonis, & occurrit ei vrsus, & cum ingreditur domum & reclinat manum suam super parietem, mordet eum serpens: sic dies domini, &c. Amos 5. Tria sunt mirabilia apud me, imo quatuor quæ non cognoui. Via aquilæ in cœlo, via serpentis super petram, & via nauis in medio maris, & via viri cum adolescentula, Prouerb. 30. Teutones equo generoso volebant adesse inter cæteras aliarum animantium virtutes de serpente oculorum aciem & gyros. Ὁλκὸς tractus & cauda serpentis, Varinus. Luna proserpina dicta quòd hæc vt serpens modò in dextram modò in sinistram partem latè mouetur. Serpere & proserpere idem dicebant: vt Plautus qui scribit, quasi proserpens bestia, Varro.

Ὁλκός. Luna proserpina cur dicta. χηλεῖαι. χειά.

¶ Τρόχμαλοι, ὄφεων καταδύσεις, Eustathius. Χηλείας ταῖς καταδύσεσι, παρὰ τὸ χεῖσθαι ἐν αὐταῖς τοὺς ὄφεις, Scholiastes Nicandri. Χειὰ ἡ κατάδυσις τῶν ὄφεων καὶ δρακόντων, Hesychius. Χειὰ ὁ φωλεὸς, καὶ ἡ τῶν ὄφεων κατάδυσις παρὰ τὸ χείω ὃ δηλοῖ τὸ χωρῶ, Eustathius. Παρὰ τὸ χῶ τὸ χωρῶ quasi χειὰ, quasi receptaculum serpentis. dicuntur autem hæc loca ἠλυοὶ, καὶ τρόχμαλα καὶ αἱμασιαὶ, Etymologus. Almabucase, id est exercitium in quo continetur serpens, Syluaticus.

Cur serpentes senectutem exuant.

¶ Crudeles Diui, serpens nouus exuit annos, Formæ non vllam fata dedere moram. Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas, Cur nos angusta conditione sumus? Tibullus. Qua ratione autem factum sit vt serpentes senectutem exuant, talem authores Græci adferunt fabulam. Contenderunt

quandoque

quandoque homines à Dijs iuuentam contribui, vti ne vnquam senescerent. Voti compotes asello gestandam imposuerunt: at is sitiens vehementius, quum aquas comperisset, iam iamq́ue adlubesceret, loci adseruator serpens inhibuit: nec permissurum se prius asseuerauit, quàm onus sibi foret condonatum; quod & asellus nimis arescens facilè concessit. Quo argumento senectutem abijcit serpens: at senio conficiuntur homines. Illi tamen aselli agglutinata est sitis, quam & morsu læsis inijcit (vt amplius in Dipsadis historia dicemus.) Alij fabellam ad Prometheum reijciunt, à quo surreptus ignis cum esset mortalibus traditus, qui acceperant primum, beneficij haud memores satis, rem aperuerunt: id collaudans Iupiter, ἀγηρασίας pharmacum illis retribuit. Quod asello mox est iniectum, inde reliqua fere, vt prius. Cæl. Rhodig. ex Sophocle, Nicandro, Æliano, & alijs.

¶ Fertur aliquando serpens ingens visus Olympiadi Alexandri matri dormienti accubans: Vnde Alexander à Ioue in serpentem conuerso genitus est habitus, Plutarchus in vita Alexandri Magni. Quod de Olympiade Philippi regis vxore Alexandri matre in historia Græca scriptum est, idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. Nam & C. Oppius & Iulius Higinus, alijq́ue qui de vita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilem existimatam tradunt. P. quoque Scipionem cum quo nupta erat, liberos desperauisse. Postea in cubiculo atque in lecto mulieris, cum absente marito cubans sola obdormisset, visum repente iuxta eam cubare ingentem anguem. Eumq́ue, ijs qui viderant territis & clamantibus, elapsum inueniri non quisse: idipsum P. Scipionem ad aruspices retulisse. Eos sacrificio facto respondisse, fore vt liberi gignerentur, &c. Gellius libro septimo, cap. primo.

De Alexandro Magno et Scipione Africano qui à serpentibus geniti existimati sunt.

¶ Egemon in Dardanicis versibus cùm alia de Aleua Thessalo conscribit, tum in eius amorem inusitata magnitudine serpentem cum ad Thessalicum fontem, nomine Hæmonium, boues pasceret, venisse, sensimq́ue adrepere ad adamatum solitum fuisse, & comam quam ille auream haberet, osculatione prosecutum fuisse, & faciem linxisse, Ælianus. Legimus apud Plutarchum serpentes puellarum amasios aliquando depræhensos esse, omniaq́ue amoris & nequitiæ signa præbuisse: veluti is qui Ætoliæ cuiusdam amore captus, noctu eam adire suetus, puellæ corpori circumfusus, hac atque illac illabens, illam nunquam neque vltro neque inuitus lædebat, opportuneq́ue sub diluculum recedebat: quod cum ij quibus puella curæ fuerat intellexissent, eam alio migrare compulerunt: serpens per triduum & quatriduum non adesse, sed diligenter accurateq́ue circuire illam quæritans: quam vbi mox inuenit, casu illi obuiam factus, non vti solitus erat mitis & blandus, sed asper & horridus in eam insilit, manibusq́ue primum spira ad corpus adstrictis, caudæ residuo fœmora flagellebat, leuem quandam iram præ se ferens, quæ licet indulgentia aliqua permixta esset, castigationem tamen apertè demonstraret, Pierius. ὄφις ἐξαίφνης ὀφθεὶς χλωρότητα ἐποίησεν, Hippo. de humoribus. Sic palleat vt nudis pressit qui calcibus anguem, Iuuen. Sat. 1. Serpens allegoricè dicitur voluptas, super ventrem repens, vitio terreno innutrita materijs, Clemens.

De serpentibus amasijs.

¶ Homines qui peccatis seruiunt, scriptura θηρία μᾶλλον οἶδεν ἢ ἀνθρώπους, τοὺς παρομοιωθέντας τοῖς κτήνεσι, θηλυμανεῖς ἵππους ἐπὶ τὰς τοῦ πλησίον χρεμετίζοντας. ὄνος ὑβριστὴς, ὁ ἀκόλαστος. λύκος ἄγριος ὁ πλεονεκτικὸς, καὶ ὄφις ὁ ἀπατεὼν, id est, Est asinus insolens, is qui est intemperans: efferatus lupus, qui auarus: & serpens qui impostor & fraudulentus, Clemens lib. 4. Stromat. ¶ Malus Deus per serpentem indicatur. Causam addunt nonnulli linguæ motationem, quæ tam multiplex apparet, ex quo multiplicia eius incitamenta interpretantur: nam qui eius minister est, aliud porro lingua loquitur, aliud corde meditatur, Pierius. ¶ Diuitiæ sunt serpenti similes, quem siquis nescit inoffense eminus accipere, bestiam sine periculo summa cauda appendens: ea manu circumplicabitur, & mordebit. Pulchrè callent serpentum instar repentes diuitiæ, dum à perito vel imperito apprehenduntur, inhærere & mordere. Sed siquis se magnificum præbens recte & scienter ijs vtatur, cum verbi quidem carmine bestiam detraxerit, ipse verò illæsus manserit, Clemens pædag. lib. 3.

Quæ significentur per serpentes, allegoricè.

¶ Ægyptios sua propria quadam magica ratione, accepi, cùm de cœlo aues deducere, tum serpentes primum præstringere, deinde ex latibulis facilimè extrahere, Ælianus. Non pauci credunt etiam serpentes ipsos recantari. Et huc vnum esse ipsis intellectum, contrahiq́ue Marsorum cantu etiam in nocturna quiete, Plinius. Captiuam Getuliæ reducem audiui, multorum in syluis leonum impetum à se supplicante mitigatum alloquio. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusque vel casu, mulceri alloquijs feras: quippe & serpentes extrahi cantu, cogiq́ue in pœnam, verum falsumue sit vita non decreuerit, Idem. ¶ Atyr nomen est incantatoris qui serpentes solo tactu sopibat, de quo Syll. sic ait: Nec non serpentes diro exarmare veneno Doctus Atyr, tactuq́ue graues sopire Chelydros, &c. Textor. ¶ Nigritæ fascinatores sunt, id est incantatores eximij, fascinant præsertim serpentes. Huius rei me certiorem reddidit adolescens quidam, qui anno superiore agens apud nepotem principis de Budomel, & quum hospitio receptus dormiret, audiuit innumeras serpentum sibilationes, quibus experrectus, dum atten-

tiore animo euentum rei expectat, intelligit nepotem principis euigilauisse, & domum egredi velle: percunctatus est propterea adolescens nepotem principis, quónam nocte intempesta concederet: cui nepos (iam inclamauerat seruos à pedibus vt sternerent camelum) sum, inquit, profecturus non longe, mox rediturus. Iuit igitur nepos, & fascino compescuit serpentes, illicoq́ue rediens rursus alloquitur hospitem Ligurem, Audistine, inquit, circiter noctem mediam exsibilantes serpentes? At Ligur, Audiui quidem. Subiecit itaque principis nepos dictus Bisboror: Erant, inquit, serpentes, quibus hæc plaga scatet, obsederant enim domum, gregem deuastaturi, ni ego occurrissem malo tanto incantatione qua vtimur frequentius. Ligur verò his auditis, dixit se mirari plurimum, & rem hanc Christianis prope incredibilem fore. Tum nepos ad Ligurem, Non est, inquit, quod mireris ob hæc minima: nam princeps noster multo maiora efficit incantatione cum libet. Quum enim, inquit, cupit præsentaneum venenum habere quod illico mortem afferat, inficit ibi arma veneno, designato in terra circulo, & fascinatione serpentes eo concedere compellit. Quo cum venerint, speculatur venenosiorem quem interficiat, veneni colligendi gratia, reliquos verò missos facit. Occiso itaque serpente, eius sanguinem cum semine arboris cuiusdam miscet, & ea mixtura arma illinit, quæ sic illita vbi sauciauerint condicto mortem afferunt, licet paruum vulnus existat, modo sanguinis nihil non elicuerit. Subdidit etiam Ligur nepotem prędictum hortatum eum fuisse, vt rei videret exemplum. Verum Ligur parum huius rei curiosus renuit experiri rem huiusmodi. Omnium igitur consensu Nigritæ sunt incantatores eximij. Sunt tamen etiam apud nos huius facti haud expertes, imò sagaces, contra serpentes præsertim, Aloys. Cadamustus in nouo orbe. Varij sunt modi incantandi serpentes. Quidam dicunt si in prato aliquo effodiatur fouea, & imponatur argentum viuum serpentes congregari. Magi vtuntur fistulis ex felium cruribus (ni fallor) ad conuocandos serpentes. De his mirabilia referuntur, Incertus. ¶ Bacchanalia Græci Omophagia vocant, in quibus furore mentito circumplicatis nos anguibus, &c. Arnobius contra Gentiles. De quo more Prudentius etiam Christianus poëta in libris contra Symmachum,

Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides discindunt ore chelydros,
Qui Bromium placare volunt, &c.

De dolis eorum qui se iactant esse de familia D. Pauli.

Quidam agyrtæ serpentes quibus venenũ ereptum est, in sinu circumferunt. Matthiolus in suis commentarijs in 6. lib. Diosc. pluribus differit de dolis & fraudibus circumforaneorũ qui se iactant de familia S. Pauli. Ait autem eos capere serpentes obeunte iam hyeme, cum frigore torpescunt: & vt magis ab earum morsu se tueantur, manus sibi perquã diligenter inungere quodã vnguẽto hac in venatione experto, quod ex oleo syluestris raphani semine expresso, dracunculi radicis, & asphodeli succo, leporis cerebro, sabinæ folijs, lauri baccis & alijs quibusdam additis conficitur. Captis statim caput saliua perfundere, cuius contactu non parum vilescunt, & veneni feritatem deponunt, quòd hominis saliua facultate sit illis prorsus contraria. Cum autem in foro eos ostentant ac se etiam demordere faciunt, oblato prius illis duræ carnis frusto, id dentibus dilaniare cogere, vt virus quod prope dentes quosdam vesiculis continetur, in mansam effundatur carnem, nec deesse qui vesiculas illas forcipibus abscindant, ne amplius veneno repleantur. Atque hac fraude vniuersam gentem decipere. De quibus vide plura apud eundem Matthiolum. ¶ Zetzes Grammaticus in commentarijs in Hesiodum scribit, Atlantis filias fuisse VII. & filium vnum Hyanta qui serpentum venationem exercebat, à quo hyades dictæ, &c. Gyraldus.

Superstitiosa & magica.

g. ¶ Democritus nominat aues, quarum confuso sanguine serpens gignatur: quem quisquis ederit, intellecturus sit alitum colloquia, Plinius. Ex saluia sub fimo putrefacta, dum sol & luna secundam Leonis faciem occupant, Persarum magi auem merulæ similem procreabant: cuius adusti cinere lampadi asperso, domus serpentibus referta videbatur, Iohannes Langius. ¶ Columbario non facesset negotium serpens, si quatuor illius angulis inscripseris hanc vocem ἀδλὰμ. imò verò foribus etiam si illas habeat, Constant. in Geop. ¶ Cùm Thonis Ægyptiorum rex custodiendam accepisset Helenam à Menelao per superiora Africæ circa Ægyptum & Æthiopiam oberrante, inq́ue eius amorem incidisset, & vim illi inferre conaretur: fama est illam vxori Thonidis Polydamnæ rem omnem aperuisse. Polydamnam verò & metuentem ne propter formam sibi aliquando præferretur Helena, & simul miserantem in Pharum eam exposuisse, & donauisse herbam serpentibus illic abundantibus aduersariam: cuius sensus (vt ferunt) quam primum perceptus est à serpentibus, illi passim in terram se abdiderunt: Helena verò herbam plantauit, quæ cum comprehendisset, suo tempore semen serpentibus inimicum protulit, & Helenium, vt harum rerum periti asserunt, appellata est, & in Pharo prouenit, Ælian.

Helenium herba vnde dicta sit.

¶ *Aliquis à serpente morsus, aquam tacens si biberis,*
Capulum ensis nigrum aqua intingens,
Antequam serpens aquam gustet qui momordit,
Seruatur maximè illæsus à veneni nocumento.

Etsi

Et si alius nunciarit alicui dicens hæc,
Ille à serpente ictus longè iacet;
Atque illuc non valeat ille venire,
Bibat nuncius dictam aquam,
Et qui ægrotat, sanitatem accipit etiam à longè. Ioh. Tzetzes.

Non verebor memoriæ prodere quo nam pacto in Romano agro senex quidam eremita amicus meus à feris ictos sanabat, ipsis absentibus ægris. Cum enim quis è circumstantibus populis à serpente demordebatur, id per nuncium eremitæ significabant: tum is interrogabat nuncium, an medicamentum icti loco ebibere vellet. Quod si id se facturum respondebat, iubebat ille, vt dextrum pedem calceo denudatum solo sisteret, & cultello totius pedis vestigio lineam circumducebat: deinde iubebat pedem auferri, & intra spatium lineæ signatæ cultelli cuspide hęc verba inscribebat, Caro caruze, sanum reduce, reputata sanum, Emanuel, Paracletus. Mox terram eodem gladio abradebat, ita vt omnes abolerentur characteres: abrasum puluerem fictili quodam paruo aqua pleno excipiebat, ibiq; tantisper dimittebat, donec terra subsideret: demum nuncij interula aquam percolabat, & cruce signatam illi bibendam præbebat. Sed certè mirum est, quod eadem hora ictus sanabatur, qua nuncius potionem illam sumpserat, vt mihi planè compertum est, & omnibus illius regionis incolis. Hęc est curatio in virulentos ictus, qua vtebatur ille eremita, qui mihi sæpius dixit, hoc esse maius secretum, efficaciusq; remedium, quod habeant ij, qui suam originem in Diui Pauli familiam falsò referunt, Matthiolus.

h. Æsacos filius Priami & Alyxothoës, dum nympham Hesperiam quam amabat insequitur, Ecce latens herba coluber fugientis adunco, Dente pedem strinxit, virusq; in corpore liquit. Mox Æsacus, Vulnus ab angue, A me causa data est. Tum propter dolorem à scopulo in mare se præcipitans, à Tethy in mergum conuersus est, Ouidius Metamorph. 11. ¶ Apæsantus Acrisij filius πατήσας ἑρπετὸν δηλητήριον ἐτελεύτησεν, & monti nomen dedit iuxta Inachum fluuium, Plutarchus de fluuijs. ¶ Munitum Laodices & Acamantis filium Benantem in Olyntho Thraciæ serpens occidit, Parthenius. ¶ Eurydice Orphei vxor Aristeum (à quo adamabatur) fugiens, morsu serpentis in herba latentis interfecta est. Neue venenato leuius feriaris ab angue, Quam senis Oeagri, Calliopesq; munus, Ouid. in Ibin. ¶ Laocoon Troianus percussa in vtero fatali machina, pœnam luisse dicitur, duobus filijs à serpentibus occisis. Quibus dum pręsidio esse vellet, eadem perijt morte, Verg. Aen. 2. — *A serpentibus occisi.*

Quam puer Hypsiphyles, quàm qui caua primus acuta
Cuspide suspecti, robora fixit equi, Ouid. in Ibin.

¶ Opheltes (qui alio nomine Archemorus dicitur) filius Lycurgi regis Nemeæ, dum negligenter ab Hypsiphyle nutrice custodiretur, serpentis morsu extinctus est, vnde illud Ouidij. Quam puer Hypsiphiles, &c. ¶ Orestes furore liberatus, quum Tisamenem filium imperio Mycenarum suffecisset, serpentis itidem morsu perijt.

Vtq; Agamemnonio vulnus dedit anguis Oresti,
Tu quoque de morsu virus habente cadas. Ouid. in Ibin.

¶ Seneca in Medea scribit Idmona à serpente in Lybia cæsum, ibiq; sepultum, vbi ait, Idmonem (quamuis bene fata nosset) conscidit serpens Lybicis arenis, Ouidius tamen scribit ab apro interfectum. Mopsus serpentis morsu interijt, Lycophron.

¶ Hercules cùm ex Alcmena Iouis concubitu natus esset, Iuno duos serpentes ad infantem in cunis perdendum misit: quos ille vtraque manu faucibus apprehensos strangulauit, Diodorus Siculus. Herculis serpentis suffocantis imago Athenis in arce fuit, Pausanias. Herculem quem vetustas illa pro virtutum omnium tam animi quàm corporis idea proposuit, angues etiamnum in cunabulis elisisse canunt: quippe eum innuentes, qui ad magna præclaraq; negotia sit natus, debere vel à teneris vnguiculis extinguere voluptates, Pierius. — *Hercules infans serpentes occidit.*

¶ Heliogabalus serpentes per Marsicæ gentis sacerdotes collegisse fertur, eosq; subitò ante lucem, vt solet populus ad ludos celebres conuenire, effudisse, multosq; afflictos morsu & fuga, Lampridius. Tzetzes chil. 2. narrat serpentes per fundas immissos in exercitum Barbarorum. Galenus etiam in lib. de Theriaca ad Pisonem narrat historiam & stratagema è serpentibus olla inclusis & instar teli in Romanorum castra transiectis. Legimus Annibalem monstrasse Antiocho nauali prælio pugnaturo, vt in hostium classem vascula iacularentur serpentibus plena, quorum metu perterriti hostes à dimicatione, & nauticis ministerijs impedirentur. Idem cum Prusias iam cedente classe sua fecisset, victor euasit, Pierius. — *De serpentibus immissis in hostes.*

¶ Cùm Orpheus à Thressis mulieribus discerptus fuisset, ac caput eius in amnem proiectum in littus Lemni insulæ delatum esset, — *Metamorphoses. Serpentis in Lapidem.*

Hic ferus exposito peregrinis anguis arenis,
Os petit, & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiat diuellere vultus:
Tandem Phœbus adest, morsusq; inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos

Congelat, & patulos (vt erant) indurat hiatus. Ouid. Metam. 11.

Serpentis in virum & mulierem.

¶ Φασὶν ὅτι ὁ τειρεσίας ὄφεις συνουσιάζοντας ἐν τῷ Κιθαιρῶνι εὑρὼν, ἀνεῖλε τὴν θηλείαν, καὶ γέγονε γυνή. εἶτα τὸν ἄρρενα καὶ γέγονε πάλιν ἀνήρ. Aiunt Tireſiam cum ſerpentes in Cithærone coeuntes repeꝛiſſet, occidiſſe fœminam, quæ ſtatim facta eſt mulier: deinde & marem, qui rurſus vir factus eſt, Iſacius Tzetzes. ¶ Cadmus miſſus à patre ad requirendam ſororem Europam raptam à Ioue, cum eam non reperiret, ac ſpem reuiſendi patris amiſiſſet, quia prohibuerat pater ne ad ſe reuerteretur niſi eam reperiſſet, in Bœotiam oraculo monitus ſe contulit vt ibi vrbem ſtatueret. Hic cum ad fontem Martis ſocios aquatum miſiſſet, à ſerpente interfecti ſunt: cum ipſe quoque illuc iuiſſet, vt vidit à ſerpente ſocios conſumptos, ſerpentem interfecit, & dentes eius Mineruæ monitu humi ſparſit, ex quibus armatorum multitudo progignitur: quæ inter ſe domeſtico bello confligit, ita vt ex ea quinque relinquerentur, qui Mineruæ voluntate creandi populi qui Thebis conſideret, principes eſſent, Ouid. Metamorph. 3. Tauris χαλκόποσι aranda terra, & ſeminatis dentibus ſerpentium cum viris armatis inde naſcentibus pugnandum Iaſoni ad vellere aureo potiundum, Apollonius in Argon.

Dentium ſerpentis in homines.

Acheloi in ſerpentem.

¶ Achelous cum pro Deianira Genei filia cum Hercule certaret, dicitur vt Herculem eluderet modò in liquorem, modò in ſerpentem, nouiſsimè in tauri figurā ſe cōmutaſſe, Ouid. Metam. 9.

Cadmi & vxoris in ſerpentes.

Cadmus Agenoris filius poſtquam inſpector fuerat ſuarum calamitatum, eueniſſentq́; multa filiabus ac nepotibus infortunia, peroſus Thebarum ſedes cum Hermione Martis & Veneris filia coniuge ſua in Illyrium profugit. Ibi petit veniam à Dijs, in ſpeciem ſerpentis vt conuertatur qui initio cauſa malorum ſuorum fuiſſet. Vota eius expleta ſunt, amboq́; in ſerpentes conuerſi, Ouid. Metam. 4.

Iouis in ſerpentem.

¶ Arachne certans cum Minerua de lanificio, inter alias fabulas quas telæ ſuæ intexuit, Iouem depinxit mutatum in ſerpentem, vt Deoidam comprimeret, Idem Metam. 6.

Βουκόλος ἔπλεο φοῖβε, ποσειδάων δ' ἦ καβάλλης. Κύκνος, ζεὺς. ἄμμων δ' ἀμφιβόντος ὄφις. Antipater in epig.

¶ Meduſa Gorgon cùm propter pulchritudinem à pluribus peteretur, coniugium Neptuni effugere non potuit:

Hanc pelagi rector templo vitiaſſe Mineruæ
Dicitur: auerſa eſt, & caſtos ægide vultus
Nata Iouis texit: néue hoc impune fuiſſet,

Gorgonis crinium in ſerpentes.

Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
Nunc quoque vt attonitos formidine terreat hoſtes,
Pectore in aduerſo, quos fecit, ſuſtinet angues. Ouid. Metam. 4.

Perſeus cum auxilio Mineruæ Meduſæ caput amputaſſet,

Cumq́; ſuper Libycas victor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ,

Guttarum ſanguinis in ſerpentes

Quas humus exceptas varios animauit in angues.
Vnde frequens illa eſt, infeſtaq́; terra colubris. Idem.

Fauni in ſerpentem.

¶ Hecate quam alij Semelem vocant, tandiu Fauni patris nequitiæ reſtitit & obluctata eſt, etiam virga myrtea verberata & vino oppreſſa, donec ille in anguem transformatus, filiam ſpiris vndiq́; colligatam, improbitati ſuæ parere compulerit. Cuius fabulæ apud veteres indicia fuerint, ab Hecates templo longè ſummota myrtus, vitis ſupra caput ſigni eius extenſa, vinumq́; quod proprio nuncupare nomine non licebat, ſub lactis vocabulo inferri ſolitum, quique ibidem paſsim obrepunt innoxij ſerpentes, Pierius.

Monſtra.

¶ Serpens biceps viſus eſt, Ariſtoteles. ¶ Aſſeritur montibus Pyxaneis (fortè Pyrenæis) ſerpens interfectus fuiſſe triceps, in cuius ventre miles inuenit filios ſuos vi voratos: os ſpinæ cuius oſtenditur in Areolio, groſsitudinis capitis arietis, Arnoldus.

Prodigia & oſtenta.

¶ Viſæ ſunt etiam ſerpentes anſerinis pedibus, Plinius. ¶ L. Scipione, C. Norbano Coſs. in Hetruria Cluſij mater familiæ viuum ſerpentem peperit, qui iuſſu aruſpicum in profluentem deiectus, auerſa aqua natauit, Iul. Obſequens. Serpentem peperit inter initia Marſici belli ancilla, Plinius. ¶ Canem locutum in prodigijs (quod equidem annotauerim) accepimus: & ſerpentem latraſſe, cum pulſus eſt regno Tarquinius, Idem. ¶ Οἰωνός, ὄφις, ἐπειδὴ ὡς γὰρ λέγεται εἰς τὰς μαντείας τοὺς ὄφεις ἔχειν, ὡς καὶ οἰωνοὺς ἔλεγον, Heſychius. Pedeſtria auſpicia nominabantur quæ dabantur à vulpe, lupo, ſerpente, equo, cæteriſq́; animalibus quadrupedibus, Feſtus. Anguis per impluuium decidit de tegulis, Terent. in Phorm. ¶ In oſtentis ſummam nominis amplitudinem portendere anguis fertur, non ijs tantum quæ ad imperium aut alium quemcunq́; principatum attinent, ſed ad ea quoq́; quę vel ingenio vel arte celebritatem ſibi aliquam comparauere, Pierius. Dum Roſcius hiſtrio in cunabulis eſſet, educareturq́; in Selonio, qui eſt campus agri Lanuuini, noctu lumine appoſito experrecta nutrix animaduertit puerum dormientem circumplicatum ſerpentis amplexu, quo aſpectu exterrita clamorem ſuſtulit. Pater autem Roſcij ad aruſpices retulit: qui reſponderunt nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore, Cicero 1. de diuinat. ¶ Caſſandra vaticinandi ſcientiam in Thymbræi Apollinis templo cum Heleno fratre infans relicta videtur accepiſſe, compertis mane ſerpentibus, qui ſenſoria circumlāberent, infantibus omnino nil oblæſis: indeq́; reſponſo manante vates fore illos. Acta verò hæc, inibi Priamo genthliaca celebrante, Cæl. Rhodig. ¶ Aureliano verò,

verò, quamuis modicis parentibus ortus esset, summum tamen imperium anguis portendisse fertur, cùm eius pueri peluim plerunq; cinxisset, neque vnquam occidi potuisset: postremò matrem eius, quæ templi Solis sacerdos erat, & aruspicinæ non ignara cum hoc vidisset, serpentem quasi familiarem occidere noluisse. Pari præsagio Seuero imperium præmonstratū est, cui dormienti, vt Spartianus ait, in stabulo, serpens caput cinxit, & sine noxa, expergefactis ac acclamantibus familiaribus, abijt. Quin & Maximini iunioris, quem pater secum imperatorem appellauit, caput dormientis serpens circundedit, futurę dignitatis argumento, Pier. Hierog. li. 15.

¶ Neque temerè Faustina visa sibi in somnis serpentes parere, sed ex his vnum ferociorem, cùm Antoninum & Commodum in vtero gestaret: quod vita deinde Commodi voluptuosa simul ac perniciosa reipsa comprobauit, non hominem sed immanem hydrum ad humani generis internecionē emissum, Idem. ¶ M. Æmilio, D. Bruto Coss. Didius Lælius Legatus Pompei, cui prodigium Romæ erat factum, in lecto vxoris duo angues conspecti, in diuersumq; lapsi: proximè Pompeio in castris sedenti accipiter super caput accesserat, in Hispania aduersus Sertorium inter pabulatores occisus, Iul. Obsequens.

Anno à nato Do. 1551. peruenit ad nos historia Viennę impressa huiusmodi. Hac æstate circa diem diuæ Margaritæ in Hungaria prope pagum Zichsam iuxta Theysam fluuium, accidit vt in multorum hominum corporibus serpentes & lacerti naturalibus similes nascerentur: vnde sęuissimi dolores oborti, tandem eos enecarunt, ita vt circiter tria hominum millia sic perijsse feratur. Quibusdā humi ad Solem iacentibus serpentes & lacerti per os aliquatenus emerserunt, sed mox iterum se abdiderunt in ventrem. Nobili cuidam puellæ diris cruciatibus mortuę, cùm venter incideretur, serpentes duo prodiuerunt. His additur historia eiusdem temporis & loci, de serpentibus innumeris in strue manipulorum frumenti repertis, quos cum exurere vellent rustici, manipuli ignem respuisse dicuntur, & serpens cæterorū maximus capite in summa strue erecto, humano sermone monuisse, ab incendio vt desisterent, neque enim exuri se posse, cùm non secundum naturam sint nati neq; sponte huc venerint, sed diuinitus propter hominum peccata immisi sint. ¶ Annibal tale monstrum à tergo se subsequi prospexisse fertur, belluam nempe vastam & immanem circumplicatam serpentibus, quæ quacunq; incederet, omnia arbusta, virgulta & tecta peruertebat, quod vastitatem Italiæ portendere diuinitus intellexit, Pierius. ¶ Neronem ferunt à percussoribus, quos in eum Messalina immiserat, serpentis ope seruatum, cùm è puluino, vbi ipse quiescebat, se proferēs eos absterruisset, siue ea fabula fuerit, siue serpentis exuuiæ, quas ex voluntate matris dextero brachio adalligatas aliquandiu gestauit, ac tædio tandē maternæ memoriæ abiecit, rursusq; extremis suis rebus frustra requisiuit, quippe qui speraret aduersus infortunia, quæ vndiq; iam pertimescebat, amuletum id sibi profuturum, Idem. ¶ Quinetiam ferunt Heleos aduersus Arcadas dimicaturos serpentis ope victoriam consecutos, oblato sibi puero, dum in aciem descenderent, quem nudū ante omnes ordines statuerunt, Arcadibusq; irruentibus puer is in draconē mutari visus, cuius horrenda specie perturbati Arcades, disruptis ordinibus fugam turpiter arripuere: in cuius rei monumentum Helei sacello ibi erecto vbi condi serpens visus fuerat, Sosipolim inde Deum religiosissimè coluerunt, Idem. ¶ Leberis cùm in Neronis collo adhuc pueri foret cōperta cecinêre vates, quòd ex sene potentiam foret assecuturus: quoniam exuta senectute eiusmodi visatur anguis, Cæl. Rhodig.

¶ Anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, vulgoq; pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere, Plinius. Romani peste laborantes cum oraculo admoniti Epidaurum misissent ad Æsculapium quem medicinæ & salutis Deum existimabant accersendum, serpentem Romam aduexerunt, Cæl. Aug. Curio. Huc pertinet Alciati emblema, cuius lemma est, Salus publica: De serpentibus sacris et cultu.

Phœbigena erectis Epidaurius insidet aris
Mitis, & immani conditur angue Deus.
Accurrunt ægri, veniatq́; salutifer orant,
Annuit, atq; ratas efficit ille preces.

Vide plura supra in Angue.

¶ Clearchus Peripateticus dicit solos de Peloponnensibus Argiuos serpentem non interimere, Ælianus. Argiui serpentem colebant, Textor. ¶ Athenienses aiunt ingentem anguem arcis custodem in templo fuisse obseruatum, Herodotus. ¶ Serpentis forma pluribus Græciæ locis Iupiter colebatur, Comment. in Alciat. Borussi serpentes coluere. Nouus orbis. Lituani serpentes adorarunt, Æneas Sylius. ¶ Errore implicatus Calecuthi rex, adeò acri interdictione serpentes tuetur, vt eum qui serpentem confecerit, non minus acerba, quàm si hominem interfecisset, morte mulctetur. Simul & curat mapalia ad ipsarum tuitionem contra pluuias aquas ædificari. Causam autē cur eas tanti æstimet, afferunt, quòd ipsas de cœlo delapsas, diuina esse numina arbitretur: quod quidem ipsum ex vulnere quod infligunt colligit, nam eo solo subitam mortem inferunt, Gyllius. ¶ Meminimus antea hæreticorum, qui Ophitæ dicuntur: qui serpentem à quo Adam & Eua seducti sunt pro Christo coluerunt, serpentemq; viuum habuerunt quē nutriebant & venerabantur: quiq; oblationes eorum lambebat vnde sanctificatas esse credebant. ¶ Quidam humana cum brutis iungebat: & quæ natura dissimilia erant, vt ait D. Athanasius, deos suos fecerunt, cynocephalos, ophiocephalos, &c. Gyraldus. ¶ Cùm Æneas anniuersarium sacrum manibus Anchisæ patris faceret, dicitur quòd Anguis proge- nio.

—adytis tum lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, septena volumina traxit,

Amplexus placidè tumulum, lapsusq́; per aras:
Ceruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso sole colores.
Obstupuit visu Æneas. ille agmine longo
Tandem inter pateras, & leuia pocula serpens,
Libauitq́; dapes, rursusq́; innoxius imo
Successit tumulo, & depasta altaria liquit. Virgil. Æneid. 5.

Serpentes curruum vectores. ¶ Saturni currus serpentibus trahitur, Textor. Medea anguibus per aëra in rheda vehebatur, Non. Marcellus.

Prouerbia. ¶ Ὄφις ἐὰν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται, id est serpens nisi serpentem comedat, non fiet draco. Inter serpentum genera dracones ij vocantur qui corpore sunt immaniore vastioreq́; magnitudine, tametsi pro quocunque angue plerunq; nomen authores vsurpent. Adagium ergo significat, quem imperatorem statuas, ei necesse esse reges & principes multos deglutire, vt ipse rex regum fiat & dominantium dominus, Pierius. Erasmus existimat hoc adagium ex vulgi fæce desumptum. ¶ Ὄφιν θάλπεις, καὶ σὲ ὄφις, id est, serpentem foues & te serpens. Adagium est non verius quàm frequentius, vbi quis innutrit, confouet, amplexatur, in oculis fert, quod in euidens exitium erupturum mox est. Ex historia natum huiusmodi. Menippus Lycius peregrinæ mulierculæ amore irretiebatur. Ea verò vna erat ex Lamijs quæ sunt in amorem & Venerem procliues & humanas carnes vehementer expetunt. Quidam ergo magus aut philosophus videns hunc adolescentem illum amore irretitum, O formose inquit, ὄφιν θάλπεις, καὶ σὲ ὄφις. Vide plura apud Cæl. Rhodig. 29.5. & in lib. de animal. quadrup. capite de Lamia. ¶ Coruus serpentem. Dicitur vbi quis suo ipsius inuento perit. Sumptum ex apologo quodam Æsopi: Coruus esuriens serpentem in aprico dormientem conspicatus rapuit, à quo morsus perijt. Torquere licebit & in hominem ob edacitatem periclitantem, veluti Diogenes Cynicus comeso polypo crudo perijt, Erasmus. ¶ Cane (scilicet rabido) peius & angue odit: dicitur de odio vehemente, Idem. ¶ Serpentis oculus. De his dici consueuit, qui acribus & intentis intuerentur oculis. Ab animate sumpta metaphora. Sunt enim huic animanti oculi duriores ac perspicaces, vnde Flaccus.

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum
Quàm aut aquila aut serpens Epidaurius? Idem.

¶ Cæcior Leberide: dicitur de ijs qui supra modum cæcutiunt, aut qui minime iudicant, Est enim Leberis vt iam dictum est, pellis illa quam serpentes exuunt quoties sibi iuuentam renouant. In hac autem apparet effigies duntaxat oculorum, ac membranula quædam tenuissima, qua serpentium oculi præteguntur, Idem. ¶ Nudior Leberide & inanior Leberide. Dicitur de vehementer tenuibus. Siquidem serpentũ exuuio nihil potest esse inanius. Suidas ait Leberidem hominem fuisse supra modum pauperem: ita vt vulgari sermoni locum fecerit, Athenæus in Dipnosophistis, πάντας ἐπιστομίζειν πειρώμενος, οὐδενὸς μὲν ἀμαθίαν κατέγνως, σαυτὸν δ' ἀποφαίνεις κενώτερον λεβηρίδος, in Sciolum indoctum, id est, Cùm omnibus os obturare conaris, nullius quidem inscitiam arguisti, teipsum verò ostendis inaniorem Leberide, Idem. ¶ Κενζότερος λεβηρίδος, id est, Asperior Leberide. De vehementer asperis & insuauibus. Nam exuuium illud asperrimum esse constat ob summam siccitatem. Refertur à Suida. ¶ Magis gaudet eo qui senectam exuit. De vehementer hilari ac gestienti gaudio, Ex Aristophane Erasmus. ¶ Syphar (quod pellem illã quam serpens exuit significat) symbolicῶs pro sene sumitur à poëtis, vel quòd ætas ea cæcutiat, vel quòd iam effœta atq; arida succo viribusq; destituta sit, Idem. ¶ Ὄφεις πατεῖν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν λύει· Serpentes culcare, stimulos hostium soluit. Explicatio somnij, Suid.

Emblemata. ¶ Alciati emblema cuius Lemma, Ex literarum studijs immortalitatem acquiri.

Neptuni tubicen (cuius pars vltima cetum,
Æquoreum facies indicat esse Deum:)
Serpentis medio Triton comprenditur orbe,
Qui caudam inserto mordicus ore tenet:
Fama viros animo insignes, præclaraq́; gesta
Prosequitur, toto mandat & orbe legi.

Aliud eiusdem, serpens semiuir cuius Lemma est, Sapientia humana stultitia est apud Deum.

Quid dicam? quónam hoc compellam nomine monstrum
Biforme, quod non est homo, nec est draco?
Sed sine vir pedibus, summis sine partibus anguis
Vir anguipes dici, & homiceps anguis potest.
Anguem pedit homo, hominem eructauit & anguis,
Nec finis hominis est, initium nec est fera.
Sic olim Cecrops doctis regnauit Athenis:
Sic & gigantes, terra mater protulit.

Hæc vafrum species, sed relligione carentem,
Terrena tantum quiq; curet, induat.

Aliud eiusdem super insigni ducatus Mediolanensis, ad Ducem Mediolanensem.

Exiliens infans sinuosi è faucibus anguis,
Est gentilitijs nobile stemma tuis.
Talia Pelleum gesisse numismata regem,
Vidimus, hisq; suum concelebrasse genus.
Dum se Ammone satum, matrem anguis imagine lusam,
Diuini & sobolem numinis esse docet.
Ore exit, tradunt sic quosdam enitier angues,
An quia sic Pallas de capite orta Iouis?

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT AB A.

DE ACONTIA VEL IACVLO.

A.

SERPENTVM quidam similiter atque iacula semetipsos iaculantur, ex eoq; quod agunt nomen trahunt, nam iaculi (ἀκοντίαι, quasi iaculares dicas) nominantur, Ælianus. Acontias serpens, vbi se multum extenderit, ceu iaculum quoddam corporibus insiliens sic perimit, Galenus. Acontias Lucianus dialogo de dipsadibus inter Libyæ, & Ammianus Marcellinus inter Ægypti serpentes numerat. Nicandro Ακοντίαι innoxij sunt serpentes, οἱ κατὰ τὰ ἀκόντια διαξόχοντες, vt Scholiastes annotat: qui tamen & alia quædam animalia eodem nomine dicta ait, διὰ τὸ ὁρμᾷν ὥσπερ τὰ ἀκόντια: quasi insinuet, acontias serpentes, alios cursu celerrimos esse, eosq; innoxios: alios verò non cursu sed eiaculandi se impetu. Nos inter insecta nouimus cantharides quasdam paruas, colore fusco, in hortis, quę seipsas cum crepitu quodã eiaculantur, tactæ præsertim & in timore. Acontiæ serpentes qui & ἀκοντιξοὶ à quibusdam dicuntur, Varinus. ¶ Cenchrites, siue Cenchrinus, siue Cancros, (Cenchros legendum est potius) serpentis genus est, quod & acontion, & acontitem, & acontiam aspidem, hoc est Iaculum vocant aliqui, Hermolaus. Cenchritem & Cenchriam eundẽ esse cum acontia vult Aëtius. ¶ Iaculus serpens volans, de quo Lucanus, Iaculiq; volucres. Exiliunt enim in arboribus, & dum aliquod animal obuium fuerit, iactant se super illud & perimunt. Vnde & Iaculi dicti sunt, Isidorus. ¶ Auicenna hunc serpentem appellat Cafezati & altararat, Albertus Iaculum, item Altynatyti, Cafezati, vel Cafezaci, etsi hęc duo nomina non omnino eisdem serpentibus sed duabus vnius generis speciebus attribuit. Olaus Magnus Albertum secutus Altinanti nominat. Acoran (corruptum pro acontias) iaculus serpens, Syluaticus. ¶ Serpens qui in Lemno Sagittari vocatur, is est quem veteres Iaculum dixerunt: sed Lemnij non conueniunt cum Andrijs & Parijs in huius serpentis nomenclatura, Bellonius. Et rursus: A Græcis hodie Saëtta, id est Sagitta vocatur: à Turcis Ochilanne, à veteribus (Græcis) Acontias, Idem. Reperitur hoc sæuissimi serpentis genus, vt quidam mihi retulerunt, in quibusdam Calabriæ & Siciliæ locis, vbi ipsum Incolæ à sagitta Saëttone vernaculo nomine appellant, Matthiolus. ¶ Germanicè vocari posset, ein schoss3 oder angelschlang, à notis oculum referentibus.

Nomina. Ακοντίας. Cenchrites. Iaculus. Cafezati. Alterarati vel Altynatyti. Altinanti. Sagittari. Saëtta. Ochilanne. Saëttone.

B.

In Libya reperiri hunc serpentem testantur Lucianus & Lucanus: in Ægypto, Ammianus Marcellinus: in Lemno & Rhodo insulis, Bellonius: In Italia, vtpote in Calabria & Sicilia, Matthiolus. In regionibus septentrionalibus, Olaus Magnus. ¶ In huius autem serpentis descriptione variæ sunt authorum sententiæ, quas hic breuiter enumerabo.

Vbi reperiatur hic serpens.

Acontias vt aiunt, idem est chersydro serpens: (*nullus aliorum authorum quod sciam, acontiam eundem chersydro facit, & serpentes diuersos esse apparet*) qui (primum in aqua, deinde) multo tempore in sicco degit, & omni animantiũ generi insidias molitur. Huius cautio in faciendis insidijs eiusmodi est, vt secundũ vias publicas abditè lateat, persæpe etiã correpens in arborem ascendat: ibiq; sese contortæ concludens, & in orbem coarctans, caputq; in spiram occultans, vt prætereuntes tacitus ex occulto perspexerit, in idipsum quod præterit, siue fuerit bestia, siue homo, se iaculetur. Nam valet saltu, vt viginti cubitorum spatium transilire queat, protinusq; ad ea quæ saltu appetit, inhæresçat, Ælianus 8. 13. de animalibus. ¶ Cenchrites siue acontias serpens est magnitudine duorum cubitorum, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore viridi.

Descriptio Iaculi vel Acontiæ. Aelianus. Aëtius.

(*Græcè puto* χλωρὸν *legi, quod nomen non solum viridem, sed etiam luteum colorem significat, milij quidem color, non viridis sed luteus est.*) maximè iuxta aluum, vt milium referat: vnde & cenchrias, hoc est miliaris appellatur. Aiunt etiam hunc seipso fortiorem fieri, quum milium floret. Cæterùm vbi se ad lædendum parat, extendit seipsum, ac veluti iaculum vibratum corporibus inuolat, atque hoc modo verberat, Aëtius. Ex quibus verbis apparet eum sensisse Iaculum & Miliarem eundem esse serpentem, in quo à pluribus alijs dissentit.

Bellonius. ¶ Verus quidem Iaculus maculis nigris dorsum distinguentibus pingitur, quæ oculum planè referunt, quales in Torpedine oculata etiam notæ conspiciuntur, Bellonius in singularibus lib. 1. cap. 31. Et rursus lib. 2. cap. 14. (vbi iconem etiam huius serpentis ponit) Iaculum in Rhodo se vidisse scribit, maculis exiguis non maioribus lente, nigris, rotundis, oculi instar circulo singulas ambiente candido, quales in parua Torpedine apparent, distinctum. Longus est, inquit, tres palmos, non crassior paruo digito: color est cinereus, & ad lactis colorem accedit, sub ventre omnino albus: squamis per dorsum, laminis per ventrem vt in reliquo serpentium genere digestis. Collum supernè nigricat, lineis duabus albis distinctum, quæ cùm à capite incipiant, per totum dorsum ad caudam vsque extenduntur.

Auicenna. ¶ De cafezati & alterarati. Isti serpentes sunt parui, breues, minuti, qui quandoque occultantur in arboribus, insidiantes vt proijciant se ipsos ad illum, qui transit per eos, & exeunt procedentes ad eum. Et ego quidem dico, quòd vidi genus horum serpentum in partibus de Hesten, & sunt ad rubedinem decliues, & sunt calidi (pernitiosi) valde, Auicenna 4.6.3.40. ¶ Iaculum dicunt Plinius & Iorach, esse serpentem alatum (*non hoc Plinius dicit, sed dum se vibrat & iaculatur volare videri: vnde & Lucanus iaculos volucres cognominat*) in arboribus latere, & inficere fructus arborum (*ex idoneis scriptoribus nemo hoc tradit*) ita vt omne animal, quod inde gustauerit moriatur. Addit Iorach hunc serpentem esse duorum generum, vnum morsu sine sensu doloris interimere: alium verò, dolore diuturno fatigare, & demum consequi mortem. Vtrosque esse ordinis primi, Albertus. Idem: Altinatyti, inquit, serpentes dicuntur, sicut & Cafezati, parui, breues, & minuti: sed perquàm astuti, callidi & maligni: qui quandoque occultant se inter folia sub arboribus, vt inijciant se transeuntibus sub arboribus, & interficiant eos, vt scribit Auicenna: aut si hoc non possunt, procedunt ex antris & insiliunt in transeuntes. Colore ad rubedinem declinant. ¶ Iaculus est serpens qui volans alis arbores subit, & in eis delitescit: è quibus vi maxima turbinatus, penetrat animal quodcunque obuium inuenerit, Vincentius Belluacensis. ¶ Rubei serpentes omnibus alijs sunt peiores, vt plurimum cubitalis longitudinis, imò & pedalis ac semipedalis, vt Altinanti iuxta Albertum ex insidijs plus nocens, Olaus Magnus. ¶ In Sabæis apud odoriferas syluas serpentum infesta multitudo versatur, colore rubicundo, longitudine palmi, qui prosilientes in homines letali occidunt morsu, Diodorus Siculus.

Albertus.

C.

Quomodo sese iaculetur hic serpens. Acontias à velocitate dictus, teli modo serpendo ruit, Volaterranus, Textor. ¶ Iaculum ex arborum ramis vibrari vulgatum est, nec pedibus (id est ne pedes nostros è terra inuadant) pauendas tantum serpentes, sed & missili volare tormento, Plinius. Iaculi arbores subeunt, è quibus vi maxima turbinati, penetrant animal quodcunque obuium fortuna fecerit, Solinus, Textor.

Ecce procul sæuus sterilis se robore trunci
Torsit, & immisit (Iaculum vocat Africa) serpens:
Perque caput Pauli transactaque tempora fugit.
Nil ibi virus agit: rapuit cum vulnere fatum.
Deprensum est, quæ funda rotat, quàm lenta volarent,
Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aer. Lucanus lib. 9.

G.

Morsus & curatio. Ab huius morsu omnia quæ de vipera dicta sunt sequuntur, atque etiam grauiora, adeò vt etiam putrefactiones & carnium defluxus consequantur, ac grauior etiam mors succedat. (*Hæc miliaris serpentis morsui potius quam acontiæ conueniunt, teste Nicandro, sed hic author eundem facit Cenchritem & acontiam, vt ante dictum est.*) Cæterum remedia similiter eadem quæ ad viperæ morsum his conducunt, Aëtius. Et dixerunt, accidit ex morsu eorum dolor vehemens, & pertransit in totum corpus, si fuerit de genere quod vidi, & accidit ex eo mors. Et dixerunt, cura eorum est cura communis, & cura viperarum, Auicenna. Morsum eorum consequitur dolor vehemens: qui à loco morsus serpit in totum corpus, & qui morsus est moritur: quamobrem sunt ordinis primi, Albertus.

Remedium ex acontia. ¶ Collyrium ad suffusiones, etiamsi fuerint diuturnæ. Lapidem Scythicum cum felle aspidis tritum illine. Breui liberat. Sit autem aspis, quæ Acontias appellatur. Fel eius reperitur ad dorsum hepati annexum, Aëtius.

H.

Ακοντίας, ὁ, dicitur ἀπὸ τοῦ ἄκοντος vel ἀκοντίου, quod telum significat: sicut & Latinè Iaculus à Iaculo missili, quia instar teli seu iaculi in homines aut animal quoduis obuium irruit. Ἀκοντίαι, ὄφεις τινές· καλοῦνται δὲ ἀκοντίλαι. καὶ Ἀκοντία βοτάνη τις. Etymologicus. Vbi pro ἀκοντίαι reponendum esse ἀκοντίαι apparet ex superioribus. Etymologia.

¶ Acontiæ (ex generibus cometarum) iaculi modo vibrantur ocyssimo significatu. Plinius. ¶ Ἀκοντιὰς herba quæ medetur canibus morsis à serpentibus, Varinus. Fortè de serpentibus ἀκοντίαις intelligendum, vel quærendum an hæc eadem quæ dracontium sit, id est, dracunculus. Homonyma.

¶ Est qui referat inter recentiores non obscurus author, quòd cùm pastor quidam misellus, sub cuiusdam arboris vmbra æstate media quietem somnumq; caperet, cuius socij non procul oues pascebant, ab acontia, quæ in arborem ascenderat, ita percussus fuerit in sinistram mamillam, vt illico perierit. At socij audito percussionis sonitu, viso serpente, quem nouerant, super defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pauore territi, aufugerunt, Matthiolus. De pastore ab Acontia percusso interfecto.

De quibusdam serpentum generibus, quæ ad Iaculi naturam accedere videntur.

Acontiam Germanis ignotum Ge. Agricola putauit. Ego quanquam serpentem ipsum hoc nomine à veteribus descriptum non noui: historiam saltem siue eiusdem, siue alterius serpentis similiter se vibrantis, recitabo: quoniam & apud nos contigit, & hominem à serpente afflictum ego ipse vidi. Riuus est satis magnus in agro Tigurino, Glatt nomine: & denominatus ab eo pagus Glattfelden: Iuxta hunc tum riuum, tum pagum, ante paucos annos, serpens quidam baculi crassitudine, & trium aut amplius pedum longitudine, in rusticum frondes illic colligentem insilire conatus est, corpore in quatuor spiras seu arcus conuoluto: quod ille cernens sacco, quem in vsum colligendi ferebat, relicto, fugit. Serpens autem prosilijt spacio circiter XVI. pedum, non tamen attigit rusticum. Deinde cùm sacci accipiendi causa rediret, serpens denuò in eum prosiliens, brachium eius sinistrum totum spiris suis implicauit (parte caudæ adhuc dependente, collo autem erecto,) idq; comprimendo (non satis memini an nudũ, indusio tectum fuisse puto) adeò arctè constrinxit vt vestigia spirarum imprimeret: non tamen momordit, nam rusticus statim altera manu capite comprehensum abstraxit reiecitq;. Brachium verò paulatim putrida quadam sanie contabescens carne nudatum est, & tandem curatus æger omni carne putrida extracta per chirurgum pulchrè restitutus est, quotannis in eo brachio bis venam incidere iussus: fluit autem sanguis crassus & niger. Hæc ego ab ipso rustico audiui, & plurimas brachij cicatrices vidi. Serpentem carbonario quem pictum ostendebam, similem fuisse aiebat. Idem mihi retulit serpentes illic circa Glattum fluuium esse cum diademate flauo vel aureo in capite: intrare illos interdum aquam & pisces vorare præsertim sub lapidibus latentes, vt gobios fluuiatiles aut alios. Complecti eos spiris suis lapidem, vt fuga pisci nulla pateat, & sic eum capere, Gesnerus. Serpens Glattensis.

¶ Sunt & in partibus Aquilonaribus serpentes, qui arcuato, seu rotato cursu velociter mouetur, decem pedes saltando: & insuper pugnant, strepitum vehementẽ inter herbas sole siccatas facientes: Verùm benignitate naturæ factũ est, vt sonitu prodantur, quando nocituri accurrunt, Olaus Magnus. Serpentes Aquilonares.

¶ In Vngaria (vt narrauit mihi Iohannes Vitus Vngarus iuuenis pereruditus) reperiuntur serpentes breues, duorum palmorum longitudine tantum, nulla cauda. Vulgò decurtatos vocant: æquali per totum corpus crassitudine. Hos in hominem eminus, etiam iaculi instar, insilire aiunt, Gesn. Horum mentionẽ fecimus etiam in Amphisbęna, quia in totius corporis æquali crassitudine cum ea conueniunt: veteres enim quidam, vt Aëtius, amphisbænã & scytalam serpentes, nõ ex crassis in caudam tenuẽ abire, sed æqualis crassitudinis per totum existere dicunt. Vngari. Decurtati.

DE AMMODYTE.

AMmodites (*malim per ypsilon in tertia, vt dicatur ἀπὸ τοῦ ἄμμου καὶ τοῦ δύειν, quod arenam subeat*) serpens est concolor arenis, quibus se impenetrat, Textor. Ammodytes.

Concolor exustis atque indiscretus arenis
Ammodytes, &c. Lucanus lib. 9.

Sunt & Ammodytæ in Libya, Solinus. Ammodytes magnitudine quidem cubitalis est: maior enim non pingitur, neque scribitur, colore verò arenosus, per corpus autem maculis nigris insignitur. Caudam autem habet præduram supernè discissam. A quibusdam verò Cenchrias, hoc est miliaris, ob caudæ instar milij duritiem appellatus est. Latiores autem maxillas quàm vipera habet, quumq; in multis aliàs ei similis sit, colore magis discerni potest: vipera enim subflaua est, Aëtius. ¶ Colore Sabuli visuntur & Ammodytæ, maxillis viperæ latioribus, cui & similis est, nisi quod viperæ color suffuluus. Hos Aëtius Cenchrias nominat, cubitales eos descri- Cenchrias.

Cerchrias. bens, cauda superiore parte scissa & prædura: vnde nomen, inquit, Cenchriæ: vt Cerchriam potius, quàm Cenchriam putem legendum: nam Cenchrites, siue Cenchrinus, siue Cancros (*Cenchros legendum*) aliud serpentis genus est, quod & acontion, & acontitem, & acontiam aspidem, hoc est iaculum vocant aliqui: vt idem voluit Aëtius (*nostra Aetij editio Latina hæc nomina non habet, sed caput 27. lib. 13. simpliciter de Cenchrite siue acontia inscribitur: neque Orosius qui translationem Latinam cum Græco codice contulit, quicquam hic annotauit*) longitudine cubitorum binûm, in exilitatem fastigiatum, viride præsertim sub aluum, vt milio (cùm recens eius seges est) (*parenthesin de suo addit Hermolaus*) videatur persimile, robustum, Hermolaus. Qui quòd ammodyten serpentem alio nomine Cerchriam potius quàm Cenchriam nominandum putârit, nescio vnde sit motus: nisi κέρχρον pro duro fortè acceperit, quam vocem ego nusquam reperio, sed κέρχνον pro aspero aspero accipiendum videtur. Κέρχνεῖ, ξαχυώει, Κέρχνωμα, ξάχυσμα. Κερχνοειδὴ, ποικίλα, ξαχέα, πολύπαστα, Varinus. Κέρχνον vocant asperitatem gutturis & sonitum in pulmone. inde adiectiuum κερχναλαῖον, quod cerchnon inducit. Καὶ τὸ κέρχνεται ἢ, καὶ οἱ κερχνασμοὶ, τὸ ἀνάλογον δηλοῦσι, Galenus in Glossis. Quare non cerchrias, sed cerchnias potius dicendum esset, sed cùm Aëtius ipse, si probè transtulit Cornarius, rationem nominis in milium referat, quid est quòd mutemus? Mirari tamen subit, quòd rei duræ à milij semine parum duro, nomen fecerit: à quo aspera variaque magis quàm dura denominari debebant: Quare Centriam aut Centritem serpentem, si caudæ

Centrias vel Centrites. *Centrum pro duritie.* duritiès nominis causa esse debeat, potius appellarim. Centrum enim authoribus pro duritie vsurpatur. Inueniuntur in arboribus quibusdam, sicut in marmore, centra, id est duritia clauo similis, inimica ferris, Plinius lib. 16. Ab eodem lib. 13. centrosa scobs dicitur, id est limatura admodum dura, veluti centrum quod in marmore vel iunipero inuenitur. Facit cum coniectura nostra Ælianus lib. 6. de animalib. cap. 51. vbi dipsadem alijs nominibus melanurum, ammobatem, & centridem, κενξίδα, vocari scribit: vt probabile sit, cùm ammobates etiam centris dicatur: ammodytem quoque, etsi diuersum à dipsade, alio nomine similiter centridem centriamue nuncupari. Idem lib. 9. cap. 11. Aspis (inquit) vel solo tactu interdum interimit, & afflatu quoque, & centrites & rubeta, ὥσπερ οὖν ὁ κενξίτης καὶ, ἡ φρυνὴ. ¶ In viperarum quoque genere ea nimirum immanis fera recenseri potest, quam Ammoditem vocant, cuius etsi nusquam, quod extet, meminerit Dioscorides, minimè tamen silentio prætereundum est, quin hæc eiusque veneni remedia describantur. Siquidem Ammodytæ, meo iudicio, in plu ibus Italiæ & Illyriæ locis reperiuntur, præsertim in Goritiensi comitatu, & Iapidiæ montibus. Est enim fera hæc viperæ omnino similis, præterquàm quòd capite sit ampliore, & maxillis latioribus, quodque vltimo rostro superiori parte eminentiam quandam habeat, acutæ verrucæ similem. Vnde circumforanei, qui serpentes, eorumque veneni remedia profitentur hanc feram vulgò appellant Aspido del corno, hoc est, Aspidem cornutam. Neque sanè ineptum illi nomen indiderunt: namque non minori cum velocitate interficit, quàm aspis. Scimus enim quosdam ab his inopinatè demorsos, tribus tantum horis mortem occubuisse, Matthiolus.

Amiudutus & Caubarus vel Cabarus. ¶ Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 49. titulo de Amiuduto & Caubaro (*Amiuduti vox accedit ad nomen Græcum Ammodytes, pro Caubaro verò legit Nic. Leonicenus Cabarus.*) Dixerunt quidam, inquit, quòd longitudo cuiusque horum serpentum est vsque ad cubitum, & color eorum est color arenæ, & super corpora ipsorum sunt vestigia, hoc Auicenna. ¶ Arenacei coloris serpentes sunt, de quorum genere est Ammodytes, longitudine cubitalis, maculis nigris distinctus per corpus, supra dorsum habens vestigia linearum, Olaus magnus.

Morsus & remedia. ¶ Cæterùm ab Ammodyte percussos festina, vt plurimum, mors sequitur. Qui verò breui non pereunt, his sanguis ex vulnere promanat, & vulnus intumescit, paulò post autem sanies effertur, sequiturque capitis grauitas, & animi deliquium. Qui verò optimè dispositi sunt in triduo intereunt, quanquam aliqui vsque ad septimum diem durarint. Celerius verò mors adest his qui à fœmina sauciantur. Auxilium porrò & hi ferunt, primum quidem à communibus remedijs, vtpote à cucurbitularũ appositione cum scarificatione per ambitum vulneris locorum, & superiorum partium constrictione, & ad ipsam plagam scalpelli admotione. Propriè autem eis auxiliatur mentacum aqua mulsa potata, castorium, cassia & artemisiæ succus cum aqua. Danda etiam in potu theriace, eadem quoque plagæ imponenda. Vtendum & emplastris attractorijs: postea verò cataplasmata, quæ ad nomas siue vlcera serpentia conducunt, imponenda, Aëtius. ¶ Hic morsu suo vehementissimum dolorem cum tumore infert, vnde virus fluit, quod à tertio die in septimum vsque hominem necat, Olaus Magnus. ¶ Dixerunt quòd accidunt ei quem mordent (scilicet Amiudutus & Caubarus) dolor vehemens loci morsus, & apostema maximum, & currit ex eo virus, & interficiunt in tertio, & mora eius post septimum. Curatio autem eorum est curatio communis: & est eius proprium dare in potu castoreum, & cinnamomum, & radicem centaureę, de quocunque istorum fuerit. ℥. ij. cum vino. Et confert eis radix aristolochiæ, & propriè longæ iuuamentum maximum. Et similiter radix assoasir, & succus eius propriè, & radix gentianæ. Et conferunt eis ex emplastris mel decoctum & exsiccatum, & tritum: & radices granatorũ: & similiter centaureæ, & semen lini, & lactucæ, & semen harmel, & volubilis, & ruta syluestris: & conferunt eis emplastra appropriata vlceribus putridis. Auic.

Ammoatin

Ammoatin Suidas esse dicit serpentis speciem: forsan eandem cum ammodyte, Thes. ling. græc. Ammomatis.

DE AMPHISBAENA.

A.

AMPHISBAENA serpens est quædam ita dicta quasi vtrinque grada, dicitur enim antrorsum & retrorsum incedere, geminum habens caput. Hesychius ait scribi etiam ἀμφίσμαινα, cuius scripturę Nicandri scholiastes nō meminit. Apud Etymologicū legitur etiam Ἀμφίσ-μαινα. Isidorus Amphibænam vocat. Ἀμφίσβαινα, ὄφις ἑκατέρωθεν βαίνων, ἐκ τοῦ ἀμφὶς καὶ βαίνειν. Eustathius. Nomen adhuc idem retinet in Græcia, Bellonius. ¶ Auicen. serpentem quendam scribit Ankesimen dictum, qui ad duas partes saliat, cuiusque duæ extremitates sunt æquales in grossitudine & æquales medio. Alkisimum nomen cuiusdam serpentis, Syluaticus. Albertus Amphisilenem vocat. ¶ Gallicè vocari potest Doublemarcheur vocabulo ex duobus composito, vt Græcum quoque nomen.

B

Bellonius scribit Amphisbænam in Lemno insula reperiri. G. Agricola ignotam Germanis esse ait. ¶ Amphisbæna animal est biceps, quemadmodum sanè & nauigia vtrinque proram habentia, cui natura ex superfluo substantiæ bina capita est largita, Galen. de theriaca. Geminum caput habet Amphisbæna, hoc est ad caput & ad caudam: tanquam parum esset vno ore fundi venenum, Plinius. Amphisbænam verum est serpentem duo habere capita, alterum in anteriore parte, alterum in posteriore. Cùm enim aliquò necesse habet progredi, caudæ loco alterū ponit, altero pro capite vtitur: tum rursus si retro ei sit opus cedere, capitibus contra quàm prius vtitur, Ælianus. Et grauis in geminum surgens caput Amphisbæna, Lucanus. De eodem Georg. Pictorius in Lerna κακῶν;

Est grauis in geminum surgens caput Amphisbæna
Serpens qui visu pernecat & sibilo.

Amphisibæna biceps & formidabilis ictu aspis, Mantuanus. Amphisbæna consurgit in caput geminum, quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte qua cauda: quæ causa efficit, vt capite vtrinque secus nitibundo serpit tractibus orbiculatis, Solinus. Amphibæna dicta est, eò quod habeat duo capita: vnum in loco suo, alterū in cauda currens ex vtroque capite, tractu corporis circulato, Isidorus. ¶ Ex his apparet veteres plerosque existimasse hunc serpentē bicipitem esse. Quod tamen à ratione alienum esse tum Matthiol. tum Greuin. luculenter docent. Neque enim reperietur vllum serpentium genus natura biceps. Refert quidem Aristoteles serpentem bicipitē aliquando visum fuisse: at id monstrosè fieri dicit, quod sæpe accidat in animalibus prę sertim, quæ vno partu plures fœtus edunt, vt cohæreant conceptus: quoniam in propinquo est alter alteri, geminaque inuicē se constringant: vnde fit, vt corpora cum multis capitibus aut cruribus aut alis procreentur. Videtur ergo omnino falsum esse quod Amphisbæna ex sui generis natura biceps perpetuò nascatur. Verùm quandoquidem hoc serpentis genus terrestrium lumbricorum modo vtrisque extremitatibus, capite scilicet & cauda, acuminatis gignitur, adeò vt difficillimè possit caput à cauda discerni, atque ex vtraque parte progreditur ad modum nauigiorum vtrinque proram habentium, existimauere quidam duobus constare capitibus. Hæc Matth. & Greuinus. Ἀμφίσβαινα εἶδος ὄφεως μακροκέφαλον ἰσοπήχη τὴν οὐρὰν κολοβὴν ἔχων, καὶ ταύτῃ πολλάκις πορείαν ποιούμενον, ὥς τέ τινας ἀμφισβητεῖν μὴ δύο ἔχειν κεφαλάς. id est, Amphisbęna species est serpentis porrecto capite, cubitalem caudam & decurtatā habens, & ea sæpe incedens, ita vt quidam num duo habeat capita dubitent, Hesychius. Amphisbæna & scytala animalia inter se similia sunt: non enim ex crassis in caudā tenuem abeunt, sed æqualis crassitudinis in vniuersum existunt, vt neque cognoscant videntes ea, iuxta vtram partem caput aut cauda sita sint. Differt autem amphisbæna à scytala, quod illa ex vtraque parte progrediatur, vnde & amphisbæna à Græcis est appellata, Aetius. Serpentis ankesimen duas extremitates esse æquales in grossitudine, & æquales medio scribit Auic. Amphisbæna non crassior est lumbrico aut intestino terræ, Nicand. in Schyt. Cuius oculi lucēt veluti lucernę, Isidor. Amphisbęna parua est, & semper oculos tenebris oppletos habet: cùm terreno colore est, tū pellis varijs maculis distinguitur, Gillius:

Cuius perpetua est cæcum caligine lumen,
Quod latas vtrinque genas, porrectaque menta,
Plus alijs alto serpentibus aggere tendat:
Terreus est illi collor & densissima pellis,
Plurima quam variè distinctam signa figurant,
Nicander.

Pellem habet densam & duram varijs punctis distinctam. Colore est terreo, quem Græci φαιὸν, Latini pullum seu Beticum vel Hispanicum vocant. Hic color non omnino niger est, sed ad nigrum tamen propius accedit quàm fuscus, Greuinus.

C.

¶ Plinius lib.8.cap.23.& Solinus Polyhistor cap.30.amphisbænas ore parere tradunt:his enim caput est geminum,hoc est & ad caput & ad caudam. Claudius Minos in emblemata Alciati.Id tamen expressè non scribitur à Plinio vel Solino, sed ex eorum verbis id elicit supradictus author:quia enim vterque amphisibænas duo habere capita,vnum in anteriore parte, alterum in cauda scribit,existimauit inde consequi amphisbænas eo capite & ore quod ad caudam est parere.Quod ex superioribus falsum esse facile cognosci potest.¶ Amphisbæna serpens frigori se committit,vigil,& solicitus de ouis suis valde cum ea incubat.Nam dum quædam pars eius dormit,altera tunc vigilat.Et cum per semitam incedit,duo capita regit, nuncque caput anterius,nunc verò posterius consequitur,Iorach.Sola serpentium frigori se committit prima omnium procedens & ante cuculi cantum,Plin.Amphisbæna prima omnium & antequam cicadæ canere incipiant,è cauerna sua prosilit:vnde suspicari licet,eam serpentibus cęteris calidius habere temperamentum,Greuinus ex Nicandro.

D.

¶ Dignum scitu ex Græcis obseruatum, amphisbænam non temerè alio interimi quàm vite:quod à Dionysio creditur pręmonstratum,qui ab Iunone in furorem versus,quum esset consopitus,ab amphisbæna excitatus assultante,illi palmitem incussit,peremitque.Id quod in ophiaco scribit Nicander,Cœl.Rhod.¶ Nicander amphisbænæ pellem inquit bacillo circumiectam omnes serpentes pellere & reliquas etiam animantes, quæ non morsu sed ictu venenato interimunt,Ælianus. Hæc tamen ex versibus Nicandri qui extant elici non possunt,nisi forte in alio aliquo Nicandri libro,qui ad nos non peruenerit,legantur.¶ Ex oleastro bacillus amphisbęnæ pelle inuolutus, ex frigore laborantes calefacit, Gillius. Quinimò arbori quæ cædatur adalligata non algere cædentes faciliusque succidere tradit Nicander, Plinius.

Hæc vbi iam creuit,cedentes ligna coloni,
Sectam deglabrant oleastri ex arbore virgam,
Quale pedum,strictisque prehensi pellibus anguis
Insertam obuoluunt,quas certis deinde diebus
Exarere sinunt,cantantes ante cicadas.
Vtilis hic baculus frigentibus artubus esse
Fertur,vbi exanimis digitos torpedo fatigat,
Tunc quia constrictos, & eorum vincula,neruos
Calfacit immisso fouet extenditque calore. Nicander.

G 1.

Remedia ex Amphisbæna. ¶ Neruorum dolores tollit amphisbæna mortua adalligata,Plin. Perfrictionibus remedio esse tradit Nicander amphisbænam mortuam adalligatam vel pellem tantum eius,Idem.

G 2.

De eius morsu & cura. ¶ Consimilia dictis in vipera,eueniunt ijs,qui ab scytala nomine aut amphisbæna demorsi sunt.Eademque ferè auxiliantur.Quare hoc venenum priuatam descriptionem sortitum non est, quamuis non eidem generi assignandum sit,Diosc.Actuarius,Ægineta. Ab vtroque animante (scilicet amphisbæna & scytale)demorsis,contingit morsum obscurum esse,ac vix apparere:veluti sunt muscarũ puncturæ:quapropter etiamsi mordeant,non enecant tamen,verùm inflammationes inducunt:veluti contingunt etiam ab apum ac vesparum stimulis.Quare transferantur ad hos quoque quæ de illis sunt relata,verùm facultate intensiore,Aetius.Hic autem multum inter se Aetius & Dioscor.dissentiunt:nam si amphisbænæ morsus & symptomata quæ eum sequuntur,similia sunt his quæ in viperæ morsu accidunt,nequaquam certè dicere oportet,ea similia esse his quæ ex muscarum ictibus oriuntur. Conueniunt tamen melius Aetij verba cum ijs quæ ante dicta sunt.Nam cum horum animalium ictus sit admodũ obscurus & tenuis,conijcitur facilè amphisbænæ caput inesse terrenis vermibus, vel alui tineis persimile, ac proinde adeò etiam caudæ æmulum,vt alterum ab altera nonnisi difficile discerni possit,Matth.& Greuin.¶ Coriandrum valet contra serpentium genus vnum,quod amphisbænas vocant, potum impositumque,Plinius.

¶ Amphisbænam aiunt si mulier grauida supergressa fuerit,malè abortũ facere,Gal.de theriaca.Viperam mulier prægnans si transcenderit abortum faciet:item amphisbænã, mortuam duntaxat.Nam viuam habentes in pyxide,impunè transeunt,etiamsi mortua sit,atque asseruata, partus faciles præstat vel mortua. Mirum, si non asseruatam transcenderit grauida,innoxiam fieri,si protinus ascenderit asseruatam,Plin.Quod fit(si tamen fieri credere fas est)ob vaporem venenosum,ab huius serpentis corpore elatum,qui fœtum malignitate sua,naturæ nostræ infesta,suffocat,Greuinus.

Serpentes Hungarici,forte Amphisbanæ vel iaculi. ¶ In Hungaria inferiori narrauit mihi Ioh.Vitus Vngarus reperiri serpentes breues duorum palmorum longitudine tantum,nulla cauda,vulgò decurtatos vocari:ęquali per totũ crassitudine,qui in hominem eminus etiam iaculi instar insiliant,Gesnerus. De quibus antea diximus in acontia.

ANGER genus est serpentis, qui aliter Cruciator & Spartarius dicitur, Textor.

DE ANGVE.

Angues aquarum sunt, serpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in 2. Æneidos: vbi poëta cum primùm angues nominasset, eosdem paulo post serpentes nominat. Sic & Æneid. 7. canens de Alectone furia, quæ serpentem in sinū Amatæ iniecerit, anguem primùm appellat, deinde colubrum & viperam. Versus poëtæ sunt hi:

Huic Dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit, inq; sinum præcordia ad intima subdit: paulò post,
Vipeream inspirans animam: fit tortile collo
Aurum ingens coluber, &c.

Ex his & alijs testimonijs, anguem nomen generis esse constat vt & serpentem: magis etiam quàm colubrum. Contrahitur enim aliquando coluber ad serpentem domesticum. Anguium genus est quod in aqua viuit, hydri vocantur, nullis serpentium inferiores veneno, Plin. Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis, &c. Vergilius de Chersydro. Anguis vocabulum omnium serpentium genus, quod plicari & contorqueri potest. Et inde anguis, quod angulosus & nunquam sit rectus. Angues autem apud gentiles pro genijs lucorum erant habiti semper. Vnde & Persius: *Pinge duos angues, pueri sacer est locus, &c.* Isidorus. Ὄφεις Gaza transtulit angues (de hist. animalium lib. 1.) vetus interpres serpentes. Interest autem: nam serpens est nomen generis: at anguem Valerius lib. 1. pro serpente in aquis degente accepit. Sed nimirum angues in genere pro serpentibus dixit more Oratorum, Niphus. Sed melius Vuottonus, vir circa vocabulorum & linguarum proprietatem longè præferendus Nipho, serpentem, anguem & ὄφιν pro synonimis accipit. Serpens (inquit) nonnunquam vnam speciem significat; Plinius lib. 29. serpentis oculorum dexter adalligatus contra epiphoras prodest, si serpens viua dimittatur. Nec aliter apud Græcos ὄφις pro vna specie, scilicet vipera accipitur: vt apud Oppianum de murænæ & serpentis coitu, id est viperæ. Anguis generale nomen non minus est quàm serpens: vt apud Celsum lib. 5. Serpentium quoq; morsus (inquit) non nimium distantem curationem desiderant: quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguium, singula medendi genera præciperent: atq; alijs alia. Item illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictū & ieiuno magis nocere vtilissimumq; esse, vbi ex anguibus metus est, non ante progredi quàm quis aliquid assumpsit. Et aliàs frequenter anguis vnam etiam speciem, vt apud Plinium lib. 29. cap. 4. (de angue sacro Æsculapio, quem locum inferius mox recitabimus:) Hæc ille. Nos pleraq; anguis nomine de serpentibus in vniuersum prodita hic omittimus, quæ ante in capite de serpente in genere requirenda sunt. Referimus tamen hic aliqua, vt bonos authores hoc nomine pro genere vsos nemo dubitet. Baculus quo angui rana excussa sit, parturientes adiuuat, Plinius. Videtur autem chersydrum, aut alium quempiam aquaticum serpentem intelligere: quoniam ranæ ferè in aquis morantur.

Anguis nomen generis.

Serpens pro specie & ὄφις similiter.

¶ Anguis venenatus non est (inquit Plin. 29. 4.) nisi per mensem luna instigatus. Sed prodest viuus comprehensus & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, vt dicemus, & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidē monstra quædam ex his conficit, vt possint auium sermones intelligi. Atqui anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, vulgoq; pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere. Hæc Plinius. Serpentis hoc genus per excellentiam anguem vocatum existimo, quod solus Æsculapio sanitatis numini sacer sit: meritò quidē cum solus ferè inter serpentes innoxius & homini tractabilis sit. Hunc ego esse conijcio qui in Italia, præsertim circa Bononiam ange vel bisse ange, vel bisse simpliciter vocatur, non tanquam angelus, vt quidam putant, sed interpolato anguis nomine. Alij ancca (vnde fortassis & Germanicum nomen vnck detortum est, siue eiusdē, siue similis serpentis domestici) vel antza proferunt. Serpentem aiunt esse oblongum, colore subluteo, morsu innoxio, ab aliquibus etiam in cibo sumi. Sceleton eius Bononia Ioannes Pellinus Lucensis vir literis clarus & medicus egregius ad me misit, & hæc verba adiecit in epistola: Hoc serpentis genus vbiq; ferè in agro Bononiensi, multisq; alijs in locis Italiæ reperitur: & ita domesticè se gerit cum hominibus, vt multoties in lectis ab his qui dormitum eunt (*sine pauore*) inueniatur: animosioresq; pueri sæpe sinu manibusq; absconditos gerunt, vt timidas mulieres & pueros alios perterrefaciant. Per hyemem propter frigus aut moritur, aut potius latitat. Hæc tibi significare volui, vt eius natura facilius innotesceret, serpentemq; hunc ferè innocuum intelligeres, Hæc ille. Ex alijs audiui Patauij hunc serpentem antza vocari, excrementum eius instar moschi bene olere, notam quandam ceu crucis (fortè ex squamarum seu laminarum certo positu: quanquam ego in arido nihil tale deprehendi) in capite habere. Is quem Pellinus misit, longus est dodrantes quinq; cum totidem digitis: caput proportione oblongum. In ceruice vtrinq; duæ eminentiæ paruæ, & inter eas locus vacuus apparet in sceleto, nescio an similiter in viuis. Postrema pars paulatim attenuatur in magnam cau

Anguis Aesculapio sacer.

Ioh. Pellinus.

dæ exilitatem. Dentes in maxillis vtrinq; plusculi, acuti reflexiq; apparent. Aiunt aliquos vel refrigerij vel ostentationis causa, collo eos appendere viuos, & in sinum inserere. De eodē Thomas Erastus Heluetius medicus & philosophus insignis, cum Bononiæ adhuc hæreret, his verbis ad me scripsit. Hic serpentem videmus porracei coloris, obscurioris & magis nigricantis in tergore, prorsus viridis (albescentis tamen) coloris in parte inferiore, longum, à pueris omnibus circumferri sine noxa aliqua aut læsione: quem ipsi vocant biscia buona, id est serpentem benignum. Videtur herba pastus, indeq; colorem illum adeptus. Mordet iratus non minus alijs serpentibus, sed innoxiè. Vidi ego monachum habere vnum, longiorē credo duabus vlnis, quem in nodum implicauit, hoc est nodum ex eo formauit, non aliter ac si funem habuisset: cumq; extremas partes caput & cauda in diuersas partes traheret, vt nodus magis coiret in medio, ex eaq; redoleret serpens, inflixit caput, & dentes in manū monachi ita defixit, vt per quatuor vulnuscula copiosè efflueret sanguis, neq; vllum nocumentum inde consecutum est, nullo prorsus remedio adhibito. Veneni itaq; expers animal existimo, quod vulgares omnes pueri intelligentes sine metu persequuntur, & capiunt audacter manibus, & toto die in sinu & manibus circumportant. Reliquos omnes fugiunt & metuunt, vt par est, perniciosi cū sint: Hactenus Erastus. ¶ Valerius Maximus lib. 1. Exemplorum, capite 8. Triennio (inquit) continuo vexata pestilentia ciuitas nostra (*Roma*) cum finem tanti & tam diuturni mali, neq; diuina misericordia, neq; humano auxilio imponi videret, cura sacerdotum inspectis Sibyllinis libris animaduertit, non aliter pristinam recuperari sanitatem posse, quàm si ab Epidauro Æsculapius (anguis) esset accersitus. Itaq; eò legatis missis, quod petebant, benignissimè impetrarunt. Et tam promptam Epidauriorum indulgentiam numen ipsius Dei subsecutum, verba mortalium cœlesti obsequio comprobauit. Siquidem is anguis quem Epidaurij rarò, sed nunquā sine magno ipsorum bono visum, in modum Æsculapij venerati fuerunt, per vrbis celeberrimas partes, mitibus oculis & leni tractu labi cœpit, triduoq; inter religiosam omnium admirationem conspectus, haud dubiam præ se appetitæ clarioris sedis alacritatem ferens, ad triremem Romanam perrexit, pauentibusq; insitato spectaculo nautis, eò conscendit, vbi Q. Ogulini legati tabernaculum erat, inq; multiplicem orbem per summam quietem est conuolutus. Tum legati perinde atq; exoptatæ rei compotes, expleta gratiarum actione, cultuq; anguis à peritis accepto, læti inde soluerunt, ac prosperam emensi nauigationem, postquam Antium appulerūt, anguis qui vbique in nauigio remanserat, prolapsus in vestibulo ædis Æsculapij (*Apollinis. Sic Ouidius 15. Metam. Templa parentis init flauum tangentia litus*) myrto frequentibus ramis diffusæ super eminentem excelsæ altitudinis palmam circundedit, perq; tres dies positis quibus vesci solebat, non sine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antiensis templi hospitio vsus, vrbi se nostræ aduehendum restituit, atq; in ripam Tyberis egressis legatis, in insulam vbi templum dicatum est, transnauit: aduentuq; suo tempestatem, cui remedio quæsitus erat, dispulit. Eandem historiam persequitur Ouid. lib. 15. Metamorph. & inter alia Æsculapium noctu legato dormienti apparuisse canit, baculum agreste manu tenentem, & his verbis allocutum esse:

Pone metus, veniam, simulachraq; nostra relinquam:
Hunc modò serpentem, baculum qui nexibus ambit
Perspice, & vsq; nota, visum vt cognoscere possis,
Vertar in hunc: sed maior ero, tantusq; videbor,
In quantum verti cœlestia corpora possunt. Et paulò post,
Cum cristis aureus altis
In serpente Deus prænuncia sibila misit.

Verùm vt ex aliorum poëtarum carminibus ferè licentiosis, vt ne historias quidem sine aliquo figmento puras proponant, formæ rerum genuinæ non satis agnosci possunt: ita neq; Ouidij authoritas, vt anguem Æsculapio sacrum, cristatum esse dicamus, suffecerit, neq; tantùm, vt triremis eius pondere moueatur. Finxit hæc nimirum poëta ad excitandam in animis hominum religionem, augendamq; admirationem. Dici etiam potest non naturalē eum fuisse serpentem, sed Æsculapium, aut alium quempiam genium, anguinam hanc speciem maiestatis aliquid præ se ferentem sibi assumsisse. Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum, Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius? Horat. Serm. 1. 3. Æsculapius cum alijs in locis cultus est, tum Romæ: præcipuè in insula Tyberina, quæ biremis formam habere videtur, & formam accepisse eius nauis, qua Æsculapius Romam est aduectus. Nunc quoq; in D. Bartholomæi hortis nauis marmorea cernitur, in cuius nauis sponda serpentis reptantis imago efficta est, in rei memoriam, Gyrald. Syntagmate 7. de dijs. Et paulò ante in eodem: Æsculapij simulachra (inquit) variè effinxit antiquitas. Pausanias, Æsculapij simulachrum ex auro & ebore à Thrasymede Pario elaboratum describit. Is in throno sedebat, virgam tenens in manu: supra verò draconis caput manum alteram habebat, cui etiā canis assistere videbatur. Hæc Pausanias, qui & alibi, hoc est apud Sicyonios, Æsculapij templum fuisse ait, in cuius vestibulo imberbis erat Æsculapius, ex auro atque ebore confectus, Calamidis opus: sceptrum vna, altera verò manu domesticæ pinus pomum tenebat. Dicebant ipsum in draconis speciem ad se ex Epidauro, mulorum bigis vectum. Adeò

Thomas Erastus.

non Romanis tantùm serpens Epidaurius est impertitus. Eusebius etiam simulachris Æsculapij in manu baculum attribuit, quasi (vt ait) ægrotantium sustentaculum. Serpentem verò inuolutum, animæ & corporis salutare signum. Quo loco multa Eusebius de serpentibus tradit, vt spiritualibus, ex recondita disciplina. Hinc & Macrobius, Æsculapij simulachro ait draconem salutis symbolum subiungi. Idem & Phurnutus: qui & cur baculum gerat, exponit. Sed & Higinus in astronomico de baculo & angue seu dracone, ita in Ophiucho scribit: Cum Æsculapius Glaucum cogeretur sanare, inclusus quodam loco secreto, bacillum tenens manu, cũ quid ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillum eius arrepsisse, quem Æsculapius mente commotus interfecit, bacillo fugientem feriens sæpius. Postea fertur alter anguis eôdem venisse, ore ferens herbam, & in caput eius imposuisse: quo facto, loco fugisse. Quare Æsculapium visum esse herba eâdem, Glaucum reuixisse. Itaq; anguis in tutela Aesculapij esse dicitur. ¶ Manet ad Ercynæ ripas ædes & signum in ea, virgo anserem manibus præferens. Fluuij fontes intra speluncam sunt, & stantia simulachra, quorum sceptris angues circumuoluti sunt. Conijciat quis esse illa Aesculapij & Hygiæ. Sed suspicari etiam liceat esse Triphonij & Ercynæ, cum non magis Aesculapio quàm Triphonio angues consecratos habeant, Pausanias in Bœoticis.

Anguis.

Est apud authores anguis nomẽ, sæpius masculini generis, rarius fœminini. Cuius vt aspexit torta caput angue reuinctum, Varro. Subitò ab vna parte aræ prolapsum anguem prospexit, Valerius. Vnam omnino anguem in cubiculo visam narrare solitus est, Tacitus. Deuolant angues iubatæ in compluuiũ duo, Plautus. Ablatiuus casus inuenitur angue & angui, vt Prisc. obseruauit. Angue ter excusso, Stat. lib. 4. Alter Mileti textam cane peius & angue Vitabit Chlamydem, Horat. lib. 1. Epist. Anguiculus diminutiuum, apud Ciceronem 5. de finib. Serpere anguiculos, nare anaticulas.

Anguium epitheta.

¶ Addemus & epitheta ex authoribus: quorum tamen alia communia toti serpentium generi sunt, alia certarum specierum differentiæ: Aliger anguis, Valerius 1. Argonaut. Ater, Ouid. 4. Metam. Atrox, Statius lib. 6. Auidus, Ouid. in Ibin. Cœruleus, Verg. 4. Georg. Cristatus, Seneca in Herc. Cristis præsignis, Ouid. 3. Metam. Ferus, Idem 11. Metam. Frigidus, Verg. 3. Ægl. Gorgoneus, Ouid. 3. de Arte. Intortus capillis Eumenidum, Horatius 2. Carminum. Lætifer, Statius 5. Theb. Lubricus, Vergil. 5. Æneid. Lucidus 1. Georg. Maculosus 3. Georg. Martius, Ouid. 3. Metam. Minax, Statius 4. Theb. Purpureus, Claud. in Ruff. Salutifer, Statius 3. Sylu. Squalens, Silius Ital. lib. 13. Squameus, Verg. 2. Georg. Terribilis, Ouid. 3. Amor. Teter, Claud. Tortus, Oui. 2. Metam. & Verg. 3. Georg. Toruus, 6. Aeneid. Trux, Ouid. 4. Trist. Tumidus, 5. Trist. Venenatus, in Ibin. Venenosus, in Philom. Viridis, Claud. Et pręterea apud Rauisium, Horrendus, Horridus, Horribilis, Implicitus, Libycus, Marsus, Maurus, Pestifer, Reflexus, Retortus, Sæuus, Sibilans, Squamiger, Squamosus, Sinuosus, Textilis, Veneniger.

Ab angue deriuata.

¶ Angueus, adiectiuum. Vt visentibus procul lapsus angueos, fracta vertigine mentiatur, Solinus cap. 37. Anguifer sydus est cœleste (quod & Anguitenens vocatur, Ciceroni 2. de Nat.) de quo sic Columella lib. 11. Anguifer, qui à Græcis dicitur ὀφιοῦχος mane occidit, tempestatẽ significat. Anguifera domus, Statius 2. Sylu. Est & anguineus adiectiuum, poëticum magis: Anguinus communius. Anguineus cucumer dicitur à Columella, id est oblongus, & ad anguis similitudinem contortus. Idem anguinus & erraticus Plinio. Anguineæ comæ Medusæ, Ouid. 4. Trist. Anguina ceruix, Cic. 2. de Diuinat. Anguina vernatio, pro pelle quam verno tempore angues exuunt, Plin. lib. 30.

Anguinũ ouũ.

¶ Ouorum genus est (inquit idẽ libro 29. cap. 3.) in magna Galliarum fama, omissum Græcis. Angues innumeri ęstate conuoluti, saliuis faucium corporumq; spumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari, sagoq; oportere intercipi, ne tellurem attingat: profugere raptorem equo. Serpentes enim insequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentum eius esse si contra aquas fluitet, vel auro vinctum. Atq; vt est magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent, tanquam congruere operationem eam serpentium humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis velut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad victorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ vanitatis, vt habentem id in lite in sinu equitem Romanum è Voconijs, à diuo Claudio principe interemptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis, circundata effigie anguium fecerint. Neq; enim cristatos esse in caduceo mos est, Hæc Plinius. Nostro quidem seculo, vtcunq; sit olim celebratũ hoc ouum Gallis, nullam eius mentionem scribendo quisquã fecit, quod sciam: neq; fama de eo, apud nos quidem (Heluetios dico, Gallis quondam adnumeratos, & Druidarum superstitionis non expertes) vlla superest. Quis verò hoc crederet? Ouum aut quiduis aliud inanimatum, etiam auri pondere accedente, fluuio tamen aduerso ferri. Habeo ego in meo lapidum thesauro duos raros, specie globosa, duros solidos, graues, crusta albiore & duriore quàm interior substantia sit, intectos. Alter pugni humani magnitudinis est, lenticulari forma: alter longè minor, globi figura, non integri, sed maiore quàm hemisphærica. Ap-

parent in eo per interualla æquidistantia, caudę quædam tanquam serpentiũ (aut hirudinum,) orbem complectentes, quinæ maiores, & minores breuioresq́ totidem, singulæ inter singulas maiores. Insunt & acetabula, ceu pustulæ quædam (papillęue aut verrucæ) rotundæ: ita digestę, vt singulis versibus, qui toto circuitu deni sunt, pustulæ senæ habeantur, pleræq́ disiunctæ, paucæ ferè contiguæ. De his plura alias. Nunc quod ouum anguinum à Plinio descriptum repræsentare mihi videantur, præterire nolui. Accedit, quod successum & victoriæ spē nomen, quod eis quidam indunt (vulgò Sigstein) promittere videtur. Bellonius cum apud me videret hos lapides, echinis marinis, dempta crusta aculeata, similes esse dixit. Vide etiam infra in Hydro B. de lapide Hydri. Et in lib. de aquatilibus in Corollario de echinis in genere H.a.pag.424. Hæc omnia Gesnerus. ¶ Anguimani vocati sunt elephantes, quia proboscis eorum, quæ manus appellatur, in omnem partem anguium more facile flectitur & vertitur. In genere anguimanos elephantos, Lucret. libro. 2. Anguipedes à poëtis dicti sunt gigantes, quasi loripedes: propterea quod pedes tortuosos habuisse finguntur.

Composita ab angue.

Prodigia.

Deuolant angues iubatæ in impluuium duo, Plautus in Amphitrione. Emersit anguis ab infima ara, Cicero 1. de Diuinat. ¶ L. Sylla consul sociali bello, cum in agro Nolano ante prætorium immolaret, subitò ab vna parte aræ prolapsam anguem prospexit: qua visa Posthumij aruspicis hortatu continuò exercitum in expeditionem eduxit, ac fortissima Samnitum castra cepit. Quæ victoria futuræ eius amplissimæ potentiæ gradus & fundamentum extitit, Valerius Max. 1. 6. Et paulo post, T. Gracchus grauissimus ciuis cum consul in Lucanis sacrificasset, angues duo ex occulto prolapsi repente hostiæ, quam immolauerat, adeso iecinore, in easdem latebras se retulerunt: ob id deinde factum instaurato sacrificio, idem prodigij euenit. Tertia quoque cæsa victima, diligentiusq́ asseruatis extis, neq́ allapsus serpentum arceri, neq́ fuga impediri potuit. Quod quanuis aruspices ad salutem imperatoris pertinere dixissent, Gracchus tamen non cauit ne perfidi hospitis sui Flauij insidijs in eum locum deductus, in quo Pœnorum dux Mago cum armata manu delituerat, inermis occideretur.

¶ *Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.* *Vergil. 3. Aegloga.*

De quibusdam anguibus innoxijs, quales fuere angues illi Aesculapio sacri.

Est in monte Ziz in Mauritania res quædam ferè incredibilis. Serpentes enim adeò hominibus non nocent, vt prandendi tempore non aliter atq́ feles aut caniculi micas è mensa cadentes colligant, neq́ aliquam cuiquam inferunt iniuriam, nisi ab eodem prius lacessiti, Leo Afric.

Ad Pyrenæos Bigerones innoxij sunt angues incolis permixti, quibusdam eodem lecto, ac penè eadem vtuntur mensa. Cibum enim familiariter capiunt ex ijs, quę pro analectis cecidêre. Longitudo quaternum pedum, humani brachij crassitudo: noctu diuersantur in ædibus cum sibilis etiam interdiu, Iulius Scaliger.

Sunt etiam domestici serpentes, vt Penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino vel ouino nutriti, cum infantibus sub tectis ludunt, & plerunq́ in cunis, vt fidi custodes dormire videntur: quos lædere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquiæ sunt veterum superstitionum, omnino suscepta catholica fide interdicti. Si verò fulgure vel domestico incendio domus huiusmodi deletæ, aut peste grassante habitatoribus euacuatæ fuerint, remanent serpentes in antris exustæ domus, tantoq́ agmine coalescunt, vt difficultatẽ nouo cultori pariant, quo minus tutò cum ipsis cohabitare possint, Olaus magnus. Est oppidum quoddam, nominãt Vuiszliza, distans 9. miliaribus à Cracouia: ibi plurimi serpentes et bufones sunt: in tanta etiam copia, vt aliquando in lectis inueniantur: sed non sunt venenati, & nemo vnquam ab illis læditur: ex epistola cuiusdam.

DE ARGE SERPENTE.

ARges (ἄργης) serpentis meminit Galenus in lex. suo, Hipp. dicens ὄφιν quendam ita nominari. Locus ad quem respicit hic est, Epid. lib. 5. de iuuene quodam ebrio & dormiente supino in habitaculo quodam. Huic (inquit Hippocrates) serpens Arges appellatus in os ingressus est, & sanè quum sensisset, & loqui non posset, dentibus stridit, & serpentem deuorauit, & dolore magno premebatur, & manus prætensas adhibebat, velut qui strangularetur, & iactabat seipsum & conuulsus mortuus est. Harpocration quoq́ annotat: Dores, maximè autem Argiuos, ἀργᾶν vocasse τὸν ὄφιν, veluti Achæum in Adrasto. Timarchum tamen Rhodium scribere non κατὰ γλῶσσαν ita vocari serpentem, sed ἀργᾶς esse serpentis genus: quosdam verò draconis epitheton esse velle τὸ ἀργᾶς. Argiphontem Pausanias dictum ait Mercurium: quia ὀφιοκτόνος sit: rationis loco subiungens, quod serpentẽ sustulisset: quem nonnulli ἄργην vocãt, Pierius & Eustath. meminit & Hesychius: nam ἄργην ἔπειρνεν affert pro ὄφιν, addẽs draconis esse epithetũ.

¶ Ἀργᾶς etiam vocatus est Demosthenes διὰ τὸν θηριώδη τρόπον, id est, propter morum feritatem, Plutarchus. ¶ Suidas ait ἀργᾶν dici τὸν δεινότατον παρ' ἡλικίαν seu τὸν δεινότατον καὶ θηριώδη τρόπον

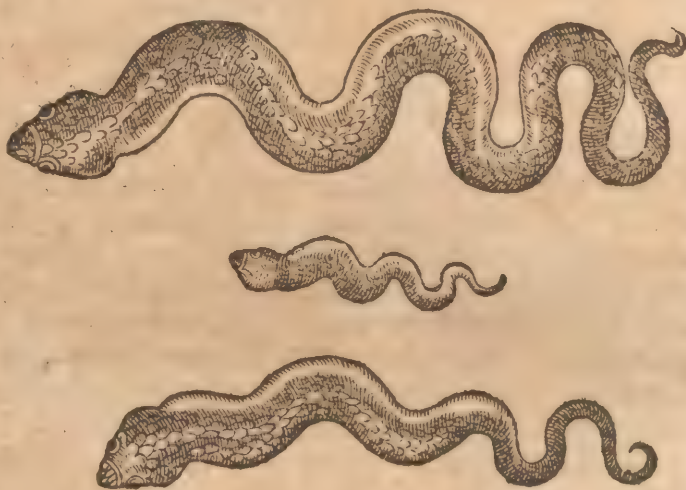
ὃν τρόπον, nimirum instar ἀργᾶ, id est, serpentis. ¶ Ἀργᾶν etiam dictum fuisse τὸν μοχθηρὸν ποιητὴν, id est, improbum poetam ait Suidas: Secundum alios autem tyranni nomen esse. Ἀοιδὸς, id est, cantoris seu poetæ nomen proprium est apud Athenæum lib. 4. & lib. 14. Ἀργᾶν tradit fuisse ποιητὴν μοχθηρῶν νόμων. ¶ Ἀργῆς circumflexum significat album & candidum, item velocem. Ἀργὸς verò oxytonum quidam pro otioso & feriato accipiunt, Thes. Græc. ling.

DE ARGOLIS SERPENTIBVS.

Argolæ genus serpentum, quos Alexander Macedo Argo Pelasgico Alexandriam tulit, & in flumen ad aspides tollendas coniecit. Cùm verò Ieremiæ prophetæ ossa ex Ægypto Alexandriam transtulisset, illos idem propheta occidit, Suidas.

DE ASPIDE.

A.

Aspis serpentis genus nomen est græcum, à Latinis tamen vsurpatum. ¶ Hebraice פתן pethen aspis Deut. 32. & Psal. 58. עכשוב Akschub. Aspis vel species aspidis, Psal. 140. Dauid Kimhi, Munsterus, Pagninus. Quidam ptyadem interpretantur. צפעוני zipheoni, Esa. 59. & Ierem. 8. aspis vel regulus, peior quàm sit nachasch, serpens, Munsterus. ¶ Aspidem, Albertus ex Auicenna hasyos reddit apud Aristotelem de hist. 9. Alij scribunt hascos. Asilus an sit idem cum aspide ptyade dubitare videtur Auicenna. Eleuat inquit, caput suum, & expuit venenum, & est de genere spuentium. Arunducus serpens, Albertó, forte aspis chelidonia quæ & Irundo ab eodem vocatur. Athaes aspis est serpens diuersos habens colores. Aut. exp. ¶ Græcè ἀσπὶς, Ital. Aspe, Aspide. Hisp. Biuora. Gall. Vn aspic. Germ. ein schlang Aspis genannt. *Nomina.*

¶ Triplex aspidum species est, ptyas videlicet, & chersæa, id est, terrestris, & chelidonia, Galenus lib. de theriaca ad Pisonem. Aspidum apud ferarum scriptores tres species reperiuntur. Quædam enim ex eis terrestres appellantur: Quædam verò chelidoniæ, & circa fluuiorum ripas, præsertim Nili, latibula habent: Aliæ verò Ptyades nominantur, Aëtius, Ægineta. Ptyades autem nominantur postremæ, quoniam venena in oculos hominum expuant, Plinius. Altera species Chelidonia seu hirundo vocatur quod hirundinum modo in dorso nigra & aluo candida sit, Aëtius, Greuinus. Prima autem terrestris quod loca mediterranea incolat, dicitur, vt distinguatur ab aquatica hirundinacea quæ iuxta Nili ripas habitat. ¶ Aspis hypnalis, Albertus. Hypnalis est serpens ab aspide genus trahens, quia somno, quos mordet, interimit, Isidorus. Plures variæq; sunt aspidum species, verum disparis effectus ad nocendum: Dipsas siti interficit: Hypnale, quòd somno necat, teste etiam Cleopatra, emitur ad mortem, aliarum virus, quoniam medelas admittit, minus famæ meretur, Solinus. Ægyptij Aspidum genus in sedecim species diuidunt, Ælianus. ¶ Aspis quædam appellatur sicca, quæ est longior, & habet oculos veluti carbones ignitos: & alia Asilus quæ interficit non solum morsu, sed etiam sputo quod emittit constrictis dentibus quando eleuat caput. Alia species propinqua istis vocatur Irundo ob similitudinem coloris, Ferdinandus Ponzettus. Albertus meminit etiam hippupicis, quam inter aspidum species numerat: aitq; esse illam, ex cuius veneno suauem mortẽ (Hippupicem pro hypnali fortè dixit) sibi Cleopatra consciuit, Nic. Leonicen. *Species diuersæ.* *Aspis sicca.* *Asilus.* *Irundo.* *Hippupex.*

B.

Aspis, si Lucano credimus, in sola Africa nascitur, quamuis & in nostrum orbem auaritia inuexerit. Ita enim de ea ait lib. 9. *Vbi reperiantur.*

Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.

Testatur tamen Olaus Magnus in septentrionalibus plagis aspides etiam reperiri, ac cuiuscunque alterius generis serpentes, licet quoad naturam veneni debiliores sint quàm Africani. Sunt & aspides inquit, in partibus Aquilonaribus scabrosa cute, dura siccitate, cinereo colore, oculis scintillantibus, longitudine trium vel quatuor cubitorum, veneni acumine hominem in-

terficientes ante horas quatuor nisi remedijs opportunis occurratur. Christophorus Andreas in Oecoïatria scribit, Hispaniæ insulas serpentibus, aspidibus, omniq; genere ferarum virulentarum passim differtas & fœtas esse, Ambrosius Paræus. Aspides serpentes nullæ sunt in Gallia, quanquam vulgò quædam hoc nomine appellentur, Bellonius.

Magnitudo. ¶ Aspidum quædam ad longitudinem quinque cubitorum accedunt, Ælianus. Aspides quatuor cubitorum Ægyptij apparuisse asserunt, Idem. Nicander ait eam esse,

Tam proceram extensa queunt quam brachia duci:
Tantaq; crassities est, quantum missile telum,
Quod faciens hastas docta faber expolit arte.

Terrestres aspides maiores sunt, & quandoq; vsque ad quinque cubitorum longitudinem reperiuntur. Maximæ vero Ptyades bicubitales sunt. Chelidoniæ autem, cubito maiores vix reperiuntur, Aetius. Longitudo eius (scilicet spuentis) est vsque ad duos cubitos. Hirundinis verò est circiter cubitum vnum: Aspidis autem siccæ, inter tres cubitos vsque ad quinque, Auicenna. Aspis duplex est, altera palmaris, quæ celerius interficit, altera passus fere longitudine, vt Nicander ait, qui de serpentibus conscripsit, Strabo. Aspis longa est à tribus cubitis vsque ad quinq;, Arnoldus.

Color.
¶ Squalidus interdum color albet, sæpe virenti,
Cum maculis, sæpe est cineres imitante figura.
Nonnunquam ardenti veluti succenditur igne,
Idq; nigra Æthiopum sub terra, quale refusus
Nilus sæpe lutum vicinum in Nerea voluit. Nicander in Ther.

Chelidoniæ colorem hirundini similem habent. Ptyades verò cinereo sunt colore viridiq; & ad auri colorem declinante. Terrestres verò vt plurimùm & ipsæ cinerei sunt coloris, quanquam & sub virides reperiantur, Aetius. Cinerei coloris est aspis, Olaus magnus. Aspidum color niger, Pausanias. Nonnullę rutilo, plurimæ nigro, cæruleoq; colore perspiciuntur, Ælianus. Color aspidis plurimum niger, quibusdam & cineritius: quandoq; etiam aspis fulua deprehensa est, quam ego in agro Bellunensi vidisse olim reminiscor, Pierius, Cæl. Rhodig. Hirundo serpens cuius color similis est colori hirundinis: Aspidis vero siccæ & spuentis color est cinericius & ad citrinitatem declinans, Auicenna.

Descriptio. ¶ Aspis est paruus serpens, vipera prolixioris est corporis, Glossa super Iob. 20. Aspis terrestris parua similis est Chersydro: sed latiorem ceruicem habet: hoc enim insigni solo differunt, Aetius. Compertum est colla aspidum intumescere nullo ictus remedio, præter quam si confestim partes contactæ amputentur, Plinius. Turgida squallet item ceruix, Nicander. Ceruix squallet & tumet, Gyllius.

¶ Præterea geminæ, calli instar, fronte carunclæ
Hærent, sanguineus scintillant lumina flammis. Nicander.

Ex eius fronte geminæ carunculæ callo similes eminent: oculis est valde rubentibus, Gyllius in Ælianum. Oculi aspidis siccæ sunt vehementis luminis, Auicenna. Aspis oculis est splendidissimis, Arnoldus. Oculos non in fronte sed in temporibus habere scribit Plinius.

¶ Aspis est cærulei coloris: cuius dentes supra modum longi sunt, ita quod extra os sicut apro apparent, Vincentius Belluacensis. Aspidum dentes in os vergentes sunt, ne cibi excidant, nullum habentium adminiculum retinendi: sed duo sunt in superiore parte dextra leuaq; longissimi, tenui fistula perforati, venenum infundentes, vt scorpionum aculei, Plin. lib. 11.

Quatuor huic intra maxillæ concaua dentes
Radices fixere suas, quas iuncta quibusdam
Pelliculis tunica obducit, triste vnde venenum
Effundit, si forte suo se approximet hosti. Nicander.

Aspidis dentes, quos meritò letiferos dixeris, tenuissimis quibusdam veluti tunicis aut membranis indui & vestiri audio: & cùm aspis aliquem mordicus inuadit, membranulis inuersis (vel compressis) humorem venenosum effundi, tum illas rursus ad pristinum locum redire & vniri, Ælianus. ¶ Aspis omnium venenatorum pestilentissima aridis squammis rubet, Gyllius. Aspis est ex serpentibus surdis, hæc sicca dicitur, propter vehementiam siccitatis cutis suæ, Auicenna. Caliditas ambarum (scilicet aspidum) constat tùm asperitate cutis; tum colore tendente ad cinereitatem, Ferd. Ponzetus.

C.

Habitatio. ¶ Aspidis habitatio est in sicco, & in locis in quibus non est aqua. Et hæc est quandoque cineritia, Andromachus. In vtraq; Nili ripa aspides (Chelidonias intellige) latibulis se tegunt, & tanquam ædes suas homines, sic hoc flumen omni alio tempore iucundè & suauiter accolunt: præterquam cum in agros flumen redundaturum præsentiunt. Tum enim ad tempus ab eo recedunt, Ælianus.

Sensus. ¶ Omnibus aspidibus hæc sunt communia visus imbecillus, incessus tardus, auditus subtilis, Mercurialis.

Formidabile

Formidabile cui corpus; tardumq́ volumen,
Quandoquidem transuersa via est, prolixaq́ ventris
Spira, veternosiq́ niuere videntur ocelli.
At simul ac facili forte obseruarit aure
Vel minimum strepitum, segnes è corpore somnos
Excutit, & teretem sinuat mox aspera tractum,
Horrendumq́ caput, porrectaq́ pectora tollit. Nicander.

Omnino formidolosa & horribilis est, tardis tractibus serpit, somniculosis oculis assiduè innuit, ac nimirum primum vt vel strepitum vel vocem auribus percepit, segnicie ac somno excusso, in orbem contrahitur, atque ex medijs spiris terribile caput alleuat, Gyllius. Non est fateri, rerum natura largius mala an remedia genuerit. Iam primùm hebetes oculos huic malo dedit: eosq́ non in fronte ex aduerso cernere, sed in temporibus. Itaq́ excitatur, sed sæpius auditu quàm visu, Plinius. Callosa tubercula in fronte habent quæ somnum fingere videntur: idq́ naturæ beneficio factum videtur, quæ considerata noxa quam hæ bestiæ si visu pollerent illaturæ essent, eas hac visus subtilitate priuauit quidem, sed auditu tamen remunerauit, Greuin. Surda aspis à Dauide nuncupatur, Psal. 58. nō quod auditu careat, quo plurimum pollere dictum est, sed quod quotiescunq́ incantatur, aures suas obturet, ne incantatoris verba audiat, Cœl. Rho. ¶ Monstra hæc sibilant, vt ferunt, Solinus. *Graue sibilat ipsa*
Bestia, dum certam vomit ira concita mortem. Nicander. *Sibilus.*

Cum sibilum edit, aut in obuios viatores acerbam aspirationem anhelat, ex tunica quæ quatuor maxillæ dentes contegit, virus euomit, Gyllius. ¶ Morsu venenum immittit & spargit, vnde & nomen accepit, Vincentius Belluacensis. *Morsus & ictum.* Mordent aspides, ac infundunt morsu venena, fœminę quatuor dentibus, mares verò duobus tantum, Mercurialis ex Aëtio. Inter, Aspides nominata ptyas ceruicem exporrigens, & interualli metita longitudinem rationalis cuiusdam animalis modo minimè aberrans, venenum corporibus inspuit, Galenus de ther. ad Pisonem, Ægineta. Hi serpentes (de aspidibus Aquilonaribus agens) eleuati super pectus ad medium cubitum incedunt, venenumq́ in magna quantitate diuersissimo colore in gutture collectum in resistentem aut obuium hominem expuunt, ac celerrimè sub antra & saxa fugiendo se recipiunt, Olaus Magnus. Eam in oculos hominum venenum expuere scribunt, Plinius. οἱ ἐν αἰγύπτῳ ὄφεις πτύσματι χρῶνται, ὅθεν καὶ πτυάδες καλοῦνται, καὶ τυφλοῦσι τὰς ὄφεις τῶν ἐπιόντων, Id est, Serpentes qui in Ægypto sunt sputo vtuntur, vnde & spuentes vocantur, & inuadentium oculos excæcant, Porph. lib. 3. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων. Spuens dicitur quidam serpens, quia sputo suo interficit illud super quod cadit, quod scilicet sputum proijciunt dentes eius constricti super alios. Odor etiam sputi ipsius interficit, Auicenna. Sed vel solo tactu interimit, & afflatu quoque, vt & Centrites & Rubeta, Ælianus. Libycam aspidem sua aspiratione oculorū vsum aduersus se respicientes eripere: alias non excæcare, sed tamen celeriter interficere, Idem.

¶ Aspis etiam arbores conscendit, Anthol. 1. 13. epigram. vltimo. ¶ De temperamento vero Aspidum, an sit frigidum vel calidum, vide quæ scripta sunt de temperamento serpentum in genere sub nomine Serpentis.

D.

¶ Vnus huic tam pestifero animali sensus, vel potius affectus est. Coniuga fermè vagantur, nec nisi cum compare, vita est: Itaque alterutra interempta, incredibilis alterius vltionis cura. *Amor coniugalis.* Persequitur interfectorem, vnumq́ eum in quantolibet populi agmine noticia quadam infestat. Perrumpit omnes difficultates, permeat spatia, nec nisi amnibus arcetur aut præceleri fuga, Plinius. ¶ Cùm in agros Nilus redundat, tamen triginta circiter ante diebus, longius ab eo fluuio in loca eminentiora vnà cum fœtibus suis demigrant: quod quidem munus à natura acceperunt, tanti vt fluminis, tamq́ operosi quotannis accessionem & decessionem non modo non ignorent, sed ab eius etiam damno cauere sciant, Ælianus. *Præsensio.* ¶ Psal. 58. Dauid canit aspidem obturare aures suas, vt non audiat vocem incantantium. *Astutia aduersus incantatores.* Cùm enim se excantationibus accersiri senserit, statim vna in terram aure defossa, alteram cauda obturat, ne carminum vocem exaudiat, vt testes sunt in eum locum, Hieronymus, Augustinus, Isidorus, Cassiodorus & alij. ¶ Philarchus auctor est, cùm ad mensam cuiusdam veniens aspis in Ægypto aleretur assiduè, enixam catulos, quorum ab vno filium hospitis interemptum: Illam reuersam ad consuetudinem cibi, intellexisse culpam, & necem intulisse catulo, nec posteà in tectum id reuersam, Plin. *In ingratum fœtum animaduersio.* ¶ Aspis non nocet Afris & Syris, vnde pueros ex se natos eis obijciunt, quos si læserint tanquam adulterinos proijciunt: sin autem non, eos tanquā suos nutriunt, Vincentius Belluacensis. *Sympathia & antipathia.* Id non de omnibus Afris siue Syris, sed tantum de Psyllis populis Libyæ intelligendum videtur, de quibus idem scribunt authores multos, vt in historia serpentis pluribus dictum est. ¶ Taurum color rubicundus excitat: ad vmbram aspis exurgit: vrsos bouesq́ mappa proritat, Seneca lib. 3. de ira. ¶ Argolæ genus serpentum, quos Alexander Macedo Argo Pelasgico Alexandriam tulit, & in flumen ad aspides tollendas coniecit, Suidas.

De pugna Ichneumonis cum Aspide.

¶ Ichneumoni cum aspide perpetuum bellum esse scribit Strabo: quod & Lucanus innuit hoc versu, Aspidas vt Pharias caudę solertior hostis ludit. Ichneumon Ægypti, vbi aspidem anguem suum hostem aspexerit, nō aggreditur prius, quàm socios vocet, & limo obducto, contra ictus morsusq; sese loricet. Modus armandi, vt primum madefaciat corpus & in terra se volutet, Aristoteles. Habet aspis internecinū bellū cum ichneumone. Notū est animal hac gloria maximè in eadem natum Ægypto. Mergit se limo sæpius, siccatq; sole. Mox vbi pluribus eodē modo se corijs loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollens, ictus irritos aduersus excipit, donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces, Plinius. Ichneumō in pugna aduersus aspidem caudam erigit, quam aspis maximè incipit obseruare quasi minantē, ad quam cùm vim suam transfert corripitur, Isidorus. Oppianus Ichneumonem non luto se oblinere, sed corpus arena obruere & quasi sepelire scribit, oculis tantum & cauda (oblonga & serpentina) prominentibus: sic expectare aspidem. Cùm verò (inquit interprete Gillio) hanc ignem spirantem animaduertit, statim caudæ gyrum agens, immanem feram prouocat: ea autem capite elato & exerto dente, frustra pugnare aggreditur: nam Ichneumonem nihil metus tardat ad excipiendam pugnam, imo verò ipsam mordicus premens vtrinq; se in orbem contrahentem lacerat, & mortiferum venenum ore ejcientem conficit & occidit. In luto Nili volutus Ichneumon, apricat se donec tergus siccetur & durescat, sic irruens in aspidem vel caput eius morsu amputat, vel mordicus apprehensam cauda in fluuiū trahit. Nicander in Theriacis, qui inter cætera sic canit,

Solus eam potis est Ichneumon vincere pestem,
Cùm graue cautus ei bellum parat, editaq; oua,
Quæ fouet in multorum hominum insuperabile lethum,
Omnia fracta terit, mordaceq; dente lacessit. Hæc ille.

Ichneumon (inquit Ælianus) luto agglutinato sic se obducit, vt militem armis vndiq; septum referat: si lutum desit, aqua se alluens, seq; in altum madidumq; sabulum abjciens, ex improuisis rebus ac fortuitis, arma ad tuitionem sui ingeniosè comparat, continuoq; cum capitali aduersario depugnat: summas autem nares suas, teneras, ac valde aspidis morsui opportunas, suæ caudæ flexu septus, tuetur: si eas aspis assequi posit, hostem debellauit, sin minus assecutus fuerit, frustra dentes contra lutum exercet. Contra autem Ichneumo illi anteuertens, si ex inopinato fauces comprehenderit, illam strangulat. Quocirca victoria cum sit posita in anticipatione, victor existit, qui morsibus alterum præuenerit, Hæc Ælianus. Ichneumo Aspidis oua disperdit, & tanquam catulis suis futuram hostilem perniciem summouet, Idem.

De soporentibus vel fugantibus aspides.

¶ Nec illud præteribo, aspidum naturæ halicacabum in tantum aduersum, vt radice eius propius admota soporetur illa sopore enecans vis earum, Plinius. Aspidi alicacabi radicem injcito & obdormiscet, Const. in Geop. Nec mirum (inquit Cardanus de rerum varietate lib. 7.) cùm ea radix etiam, atque illius semen, hominibus stuporem inducat. ¶ Aron cum crematur serpentes nidore, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita vt torpentes inueniātur: perunctos quoque aro è laureo oleo fugiunt, Plinius.

E.

De mansuefactione Aspidū.

¶ Philarchus libro 12. in vulgus edidit, Aspides ab Ægyptijs vehementer coli, easdemq; ex eo cultu prorsus mansuescere, ciboq; cicures fieri: neque simul cum pueris infantibus viuentes, eis quippiam nocere: & verò appellatas ex cauis prodire, atque ad appellantem accedere: digitorum autem crepitu vocantur. Ægyptij in Aspidum nationem hospitalissimi: Primum vt pransi sunt, statim temperatas vino & melle farinas in mensam, in qua pransi sunt, exponunt: postea crepitu digitorum dato, eas tanquam conuiuas ad prandium vocant: Illæ verò velut ad condictam cœnam inuitatæ, aliæ aliunde prorepentes, accedunt, & mensam circumstant: ac reliqua omni spira in solo terræ relicta, caput alleuantes circumlambunt, sensimq; atque moderatè explentur. Cùm autem Ægyptij de nocte habent necesse surgere, ne ipsas in tenebris conculcent, iterum percussione digitorum vtuntur, eis vt de via decedant, signum dantes: Illæ sanè sonitus discrimen intelligentes, confestim in latibula abstruduntur. Itaq; ijs qui de lecto surgit, postea in nullas ipsarum incurrit, Ælianus. Polium cum ruta Syluestri, & si teratur ex aqua cœlesti, aspidas mitigare dicitur, Plinius.

De incantatione earum.

Virtute quorundam verborum incantatur aspis, ne veneno interimat, vel vt quidam dicunt, vt quieta capi posit, & gemma de fronte eius auferri, quæ naturaliter in eo nascitur, Vincentius Belluacensis. Veram esse serpentum excantationem manifestissimè constat Psal. 58. vbi Dauid ita canit, Furor eorum par est anguium furori, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas quæ vocem rite quamlibet excantantium non exaudiat, Pierius. Fertur autem sic incantari. Dæmones discurrunt cum verbis ad serpentes, & infectione interiori hoc faciunt vt serpentes ad nutum eorum moueantur, ac sine læsione tractabiles exhibeantur, Innominatus.

F.

Marsi aspidibus vescentes.

Galenus circa finem lib. 2. ad Glauc. scribit populos Marsos vesci carnibus aspidum, vocās eos ἀσπιδοφάγους. Disputat autem Mercurialis in suo tractatu de venenis quomodo dicat Galenus lib.

nus lib. de theriaca cap. 8. carnem aſpidis non ingredi antidotos quod vniuerſum corpus aſpidis venenoſum ſit, & tamẽ aſſerat Marſos abſq; vlla noxa eius carnibus veſci. Reſpondet autẽ dicendum, venenum quidem in toto ipſius corpore eſſe: quòd ſi verò Marſi populi veſcuntur ipſis, aut eſſe quia ſub ipſorum cœlo non ſunt venenati, quemadmodum alicubi neque viperæ etiam, neq; ſerpentes venenati, vel quia, vt dicebat doctiſsimus Fracaſtorius, huiuſmodi populi quandam ſympathiam habent cum aſpidibus, vt ab ipſis non lædantur.

G. 1.

Remedia ex Aſpide.

Aſpidis cutem pondere ſexta parte denarij cum pipere pari modo Parthorum gentes in remedium quartanæ bibunt, Plinius. ¶ Emplaſtrum e cinere aſpidum, diſcutiens ſtrumas & podagras. Capit terebinthinæ, lapidis aſij, bituminis Iudaici ſing. dra. 8. Ceræ puræ, baccarum lauri, amoniaci, thymiamatis, aphoni tri, adipis vitulini, ſing. drach. 85. Lapidis pyritis viui, drach. 25. Cineris Aſpidum drach. 35. Olei veteris cochl. ſemis. medicamento refrigerato inſpergito cinerem. Præparatur etiam ſine cinere, quòd nonnulli eum auerſentur, & nihilominus efficax ſit, Nicol. Myrepſus. Deſcribitur etiam à Galeno & Paulo Ægineta. Eius etiam meminit Aëtius ad podagram. ¶ Aſpidis ſenectus trita cum melle & inuncta, maximè acuit viſum, Galenus ad Piſonem & Paulus Ægineta. Iumentorum oculis membrana aſpidis quam exuerit cum adipe eiuſdem claritatem inunctis facit, Plinius.

G. 2.

Signa & ſymptomata morſus aſpidis.

Aſpidis morſum Cleopatra leniſsimum eſſe periclitatione percepit. Cùm enim, aduentante Auguſto, quænam ſine acerbo doloris ſenſu mors eſſet in cõuiuio de circumſtantibus exquireret, eam quæ gladio inferretur, doloribus refertam eſſe, ex ijs qui aliquod vulnus accepiſſent, reperiebat: acerbam autem ex venenis, & laborioſam: conuulſionem enim facere, & ſtomacho, & cordi dolorem inurere. Eam verò quæ Aſpidis ictu afferretur, lenem & imbecillem eſſe, Ælianus. Morſuum veſtigia tam perparum apparentia Aſpis imprimit, vt indicia vix acri oculorum acie deprehendantur. Cur verò ſint tam obſcura, ignotaq; cauſam hanc eſſe audio. Ipſius venenum ad tranſmittendum peracutum, mirabiliq; celeritate ad intima tranſitionem faciens. Cùm enim hæc ipſa morſum effecit, venenum non eminet circa ſuperficiem, ſed ſub cutem ſubiens, intra meatus bene penitus ſubit, atq; ſic ad intima delabitur, vt nihil extet atq; emineat. Quare ab Octauianis Cleopatræ mors non facile oculis comprehenſa eſt, niſi tandem ſerò admodum ex duobus punctis difficilibus ad videndum animaduerſis, mortis obſcura ſignificatio deprehenſa eſt, & inſuper veſtigia Aſpidis ipſius corporis tractus ijs qui huiuſmodi animalium motionis diſcrimina tenent, manifeſta apparuerunt, Idem. Galenus ad Piſonem paulo aliter de morte Cleopatræ ſcribit his verbis, Porro qui mulieris properum vt falleret cuſtodes conatũ, feræ autem ad occidendum pernicitatẽ ſermone nobis volunt oſtendere, referunt ipſam ſuummet brachium magno admodum morſu, eoq; alto vulneraſſe, & belluæ virus in vaſe quodam ipſi allatum, vulneri infudiſſe: quo ſic tranſmiſſo, haud multo poſt neſcijs cuſtodibus prompte interijſſe, Hæc Galenus. Aſpides percuſſos torpore & ſomno necant, Plinius. Lucanus aſpida ſomniferam vocat. Georgius Pictorius de hoc ſymptomate in Lerna κακῶν,

Aſpidis & morſu læſum dormire fatentur
In mortem, antidotum nec valuiſſe ferunt.

A Siſenna dici ſomniculoſam ſcimus quæ ſomnum morſu inducat letiferũ, vel vt Plutarchus inquit, χάρον ὑπνώδη καὶ καταφοράν, Cœl. Rhodig. ¶ Ab aſpide commorſus paruus omnino apparet morſus, ſimilis puncturis acus, citra tumorem. Sanguis non multus ſed paucus & niger diſtillat. Velox autem oculorũ obſcuratio apprehendit, dolorq; corporis multiformis, omnino leuis & non ſine voluptate conſequitur. Quapropter bene exclamauit Nicander, Perimitq; virum abſq; dolore. Color permutatur, & viridis ac herbaceus fit. Oris ventriculi morſus modicus eſt. Frons aſsiduè reuellitur: palpebræ abſq; ſenſu mouentur, velut in ſomni acceſsione. Et in his mors corripit, ne tertia quidem diei parte dilatione facta, Dioſc. Actuarius.

Nec tamen vlla vides impreſsi vulnera morſus,
Nec dignus fatu tumor ictum corpus adurit,
Sed qui læſus homo eſt citra omnem fata laborem
Claudit, & ignauo moriens torpore fatiſcit. Nicander in Ther.

Cæterum acceſsiones & ſigna cõmunia ſunt in his quos aſpides momorderunt. Vulnera enim in demorſo loco veluti ab acu puncta inueniuntur. Bina quidem ex maſculi morſu, ex fœmellæ verò quatuor, citra magnum dolorem, à quibus nihil effluit, niſi violentũ animal ſit quòd morſum inflixit. Conſequitur autem ſtupor, pallor frontis, refrigeratio, aſsidui hiatus, palpebrarũ nictationes, colli inclinatio, capitis grauitas, ſegnities, & collapſio in ſomnum profundum. Ad finem verò & conuulſio. Mors autẽ in tribus ad ſummam horis ex terreſtris morſu ſequitur. In chelidoniæ verò ictu præſentiſsima adeſt. Porrò his qui à ptyade conſpuuntur, caligo oculorũ ſuccedit, & cordis dolor, faciei tumor, & auditus corruptio. Tardius autem mors conſequitur, Aëtius. ¶ Amplius quatuor horas quos momorderint aſpides viuere nequeunt: eos ſtrangulatio, conuulſio, & ſingultus conſequitur, Ælianus.

¶ Signa morsus serpentis qui nominatur hirundo (chelidonia) & aspidis siccæ (chersææ) eadem sunt. Illi enim quem alteruter horum mordet, accidunt singultus frequentes, alteratio coloris, & stupor, & frigus membrorum, & profunditas somni, & clausio palpebrarum cum vehementia pulsus cordis ei propria, & magnitudo doloris. Quem verò mordet spuens (ptyas) remanet sine sensu, & sine motu, quietus profunde dormiens, post saltus continuos, & clausionem oculorum, & torsionem colli, & spasmum, & pulsum inordinatum, & non sentit dolorem: & quandoque sentit in initio rei dolorem intestinorum, & intromittit digitos in guttur suum, vt euomat, Auicenna. Asili morsus signa addit etiam idem author eodem loco, quæ eadem cum morsu aspidis videntur, atque ideò superius inter aspidis nomina eius mentionem fecimus: scribit igitur, verum dicitur de accidentibus eius, quòd locus morsus eius est paruus secundum quantitatem puncturæ acus absque apostemate, & currit ex eo sanguis paucus niger. Et accidunt ei, qui ab eo morsus est, tenebrositas oculorum, & dolor in visceribus, & ore stomachi in primis, deinde accidunt clausio oculorum, & profunditas somni, & non viuit vltra tertiā diem, Hæc Auicenna. Aspis si momorderit hominem, statim eum consumit ita vt liquefiat totus in ore serpentis, Physiologus. Vnaquæque aspis mortificat calorem naturalem: patet ex nigredine circa locum morsus causata ex sanguine: qui aduritur illic à caliditate veneni, & postea congelatur frigiditate extrinseca: obscuritas verò oculorum procedit ex vaporibus infectis qui interdum inferunt capiti dolorem. Et quando humores conturbantur in stomacho mouent vomitum, & aliquando spasmum, quando tunicæ ipsius coartantur à veneno morsus, vel ab humoribus infectis ab eo qui quando descendūt ad intestina faciunt fluxum perducentem ad syncopim & mortem, Ferdinandus Ponzetus.

Morsum aspidis perniciosissimum & ferè immedicabilē.

Serpentum venenum cùm pestiferum est, tum multo aspidis pestilentius, Ælianus. Viperæ & aliarum serpentium morsus non carent remedio, ex hisque fieri potiones atque vnguenta percipio, cautionesque quorundam illitum venenum mitigauerunt: solum aspidis morsum non curari posse, esseque omni medicina robustiorem, Idem. Aspides percussos torpore & somno necant, omnium serpentum minimè sanabiles. Sed & venenū earum, si sanguinem attingit, aut recens vulnus statim interimit. Inueteratum vlcus tardius. De cetero potum quanta libet copia non nocet, non enim est tabifica vis, itaque occisa morsu earum animalia cibis innoxia sunt, Plinius. Colla aspidum intumescere nullo ictus remedio compertum est, præterquam si confestim partes contactæ amputentur, Idem. Aspis interficit à duabus horis vsque ad tres, Arnoldus. Sunt & Aspides in partibus Aquilonaribus veneni acumine hominē interficientes ante horas quatuor, nisi remedijs oportunis occurratur, Olaus Magnus. Non magnopere compertum, qui aspidis ictu percussus euaserit, quibus morsum impegerit, horis vix quatuor superesse, præfocationem quippe mox insequi, ac spasmum cum singultu, Cæl. Rhodig. Celebratum est illud, ad horrorem incutiendum, δῆγμα ἀσπίδος, cum virulentum & immedicabile vulnus aliquod intelligi volumus. Aspidum ictui vel nullum, vel rarum admodum remedium inueniri tradit Ælianus: compertumque est plerunque ictu læsos huiusmodi, vix horis quatuor superfuisse. Et Moses cantico suo Deut. 32. venenum aspidum ait insanabile, Pierius. Aspides exitio inferendo haud dubie sunt præcipites. Ac in magna Alexandria subinde sum contemplatus, quàm celeriter perimerent. Cum enim aliquem hac pœnæ lege damnatum, humaniter citoque volunt occidere, adijcientes ipsius pectori feram, iubentesque paululū obambulare, ita sine mora hominem tollunt è medio, Galenus ad Pisonem. ¶ Aspidis morsus, si ranam comederit, insanabilis omnino fit, Ælianus. ¶ Anguium ictus per loca plurimum differunt. Aspis enim anguis, ex quo medicamentum putrificum illud componunt, in Africa gignitur, cuius ictui nullum remediū est, Aristoteles.

Curatio & remedia per Chirurgiam.

Iis qui ab Aspide feriuntur, quæ de Ceraste scripta sunt auxilia, dari debent: nempe sine mora ictam partem amputare, aut scalpro confestim circuncidere, & ijs similia prosequi oportet. Vrentia insuper admouenda. Nam venenum hoc quemadmodum Basilisci, aut sanguis bubulus, celerrrimè in arterijs sanguinem cogit, Dioscorides, & Actuarius. His membri affecti mutilatio mox à morsu facta, succurrit: eoque sine mora si fieri potest, præcidendum est: & in his & propinquis partibus omnem carnem circumsecare statim, & radicitus vsque ad os excindere oportet: deinde reliquiæ ferro candenti, exiccandæ sunt, Paulus Ægineta. Ex Aspidis quidem vulnere longo tempore quispiam sanus fieri possit, vel exectionem membri, vel exustionem ignis fortiter patiendo, vel accommodatis medicamentis malum sistendo, ne serpat longius, Ælianus. Curatio huius veneni cùm citissime iugulet, est sollicitanda. Statim enim deueniendum est ad exuctionem plagæ, vel ore, vel arundine, vel cucurbitula, vel galli aut palumbi podice, & quia vulnus obscurum & exiguum esse solet, curandum vt amplius reddatur, & vt sacrificationibus sanguis partium circumpositarum extrahatur, quo peracto deueniendum statim ad ea quæ propriè aspidis veneno aduersantur: huiusmodi autem est rutha, quæ apposita vulneri bezoarticam vim habet, Mercurialis. Quia aspidis venenum sanguinem in venis arterijsque congelat, ideò aduersum id calida & tenuium partium exhibenda sunt, vt mithridatium aut theriaca in aqua vitæ dissoluta, eademque in vulnus infundenda, calefaciendus æger balneis, frictionibus,

frictionibus, ambulationibus & similibus. Cùm pars icta purpurea, nigra, viridisue euadit, signum est veneni malignitate extincti, & suffocati caloris natiui. Tum igitur amputare membrum satius est, si vires ferre possunt, & nihil sit quod impediat, Ambrosius Paræus. Vtiliter ad plagam imponuntur, post cucurbitarum adhibitionem & sacrificationem, centaurea cum myrrha & modico oppio. Rumex autem si cataplasmatis modo imponatur, nihil lædet. Præter opinionem verò auxiliatur theriace tum plagæ imposita, tum potata. Prosunt autem & assiduæ excitationes cum euulsionibus & plagis, & vniuersi corporis motus, & aqua marina calida pro fomento aspersa, Aëtius. Aqua marina ad venenatos ictus qui tremorem & refrigerationem adferunt, suffitu salutaris intelligitur, maximè scorpionum, phalangiorum, aspidumq;, etiam si quis in calidam descendat auxiliatur, Dioscorides. Ab aspide percussis vtilissimè imponitur butyrum, Idem. Folia fraxini vulneri aspidum imposita auxiliantur, Idem. Halicacabum tritum ex oleo percussis auxiliatur, Plinius. Aquilonares aduersus aspidum ictus inter cætera vtuntur furfure modo emplastri apposito: item theriaca pro pecoribus inungendis cum sale in circuitu tumoris, Olaus Magnus.

Remedia quæ intra corpus sumuntur. Composita.

¶ Antidotus Antipatri quæ & Theriaca nuncupatur & ad morsus aspidis valet, ante & post ictus exhibita, describitur à Galeno lib. 2. de antidotis cap. 58. Item Theriaca ad dolores internos Euclidis Palatiani: quam vt ipse dicebat, ad morsus aspidum composuit. Describitur ab eodem Galeno, eodem libro cap. 61. Percussi à serpentibus, si fieri potest, fac vt prius euomant, deinde ex hac cum plurimo succo fraxini, vel, si desit, cum vino drachmam vnam exhibe, vel plus etiam. Ad prænotionem an victurus sit percussus, centauream cum vino tritam bibendam præbeto: siquidem enim euomet pharmacum, morietur: si non, viuet. Quò verò malignitas veneni distributi & in corpus digesti probè euomatur, allia trita cum zytho exhibeto, donec nauseabundus reddatur. Aut opopanaca cum vino diluto dato, & confestim vomitionem operabitur. Numius autem inquit: Origanum viridem aut aridam pro ægri viribus cum vino dato. Post vomitum antidotis theriacis vtendum & communibus remedijs prædictis. Hęc Aëtius. Neque solum externis remedijs sollicitandum est, verùm etiam adhibenda interna, theriaca, mithridatum, antidotus Zopyri, & antidoti illæ quæ à Galeno proponuntur 2. de antidotis aduersus aspides, Mercurialis. Septentrionales aduersus ictus aspidum vtuntur theriaca Veneta, Olaus Magnus. ¶ Christophorus Andreas in œcoiatria scribit, Hispaniæ insulas serpentibus, aspidibus, omniq; genere ferarum virulentarũ, passim differtas & fœtas esse: contra quarum morsus nunquam quicquam præsidij in theriaca animaduersum & compertum sit. At in sequenti antidoto vires multiplici experientia comprobatas, adeò certas & insignes existere, vt illius fiducia non dubitauerit se mordendum quantumlibet efferæ offerre aspidi. Capit verò id remedium folia thapsi barbati, caryophillatæ, leucoij rubri pari pondere, quæ in aceto acerrimo & sani hominis vrina bulliant ad partis læsæ fotum. Quanquam si ab ictu multum iam tempus sine remedio exactum sit, omnino satius & certius esse, si æger eius decocti vncias tres ieiunus, duabus ante pastum horis hauriat, Ambrosius Paręus.

Simplicia.

¶ Auxilium ab aspide morsi ferunt, & præsertim quos ptyas momordit, ex acerrimi aceti potu: dandum autem est quousq; aceti qualitatem circa dextram præcordiorum partem percepient. Hepar enim in morsis ab aspide primum aiunt sensu priuari, Aëtius. Nuper ab aspide calcata percussus vtrem aceti ferens, quoties deposuisset, sentiebat ictum, aliâs illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuq; succursum, Plinius. Vsus docuit eum quem aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdam pueri, qui cùm ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod fortè secum habebat ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id, quamuis refrigerandi vim habet, tamẽ habet etiam dissipandi. Quò fit vt terra respersa to spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem, Corn. Cels. ¶ Allio cum ceruisia antiqua bibito, ictibus aspidum auxiliantur pastores Aquilonares, Olaus Magnus. ¶ Sunt qui aspidum venenis aduersari anisum putent, Plinius. ¶ Dari solet Aristolochia cum rosis: & de semine apij cum vino, Ferd. Ponzetus. ¶ Aron cum crematur serpentes nidore, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat: perunctos quoq; aro è laureo oleo fugiunt. Ideò & contra ictus dari potu in vino nigro putant vtile, Plinius. ¶ Ictis ab aspide datur Carpobalsamus cum modico puluere gentianæ cum vino, aut cum pauco succo menthæ, vt prohibeat stomachum à spasmo, Ferd. Ponzetus. ¶ Alij verò dant castoreum cum cassia lignea, Idem. ¶ Et aliqui dicunt quòd pellis stomachi Ciconiæ cum modico vino sit singulare præsidium, Idem. ¶ Cimicum animalis fœdissimi, & dictu quoque fastidiendi natura contra serpentium morsus, & præcipuè aspidum valere dicitur. Item contra venena omnia, argumento, quod dicunt gallinas, quo die id ederint, non interfici ab aspide, carnes quoq; earum percussis plurimum prodesse, Plinius. ¶ Citrij mira vis contra aspides narratur apud Athen. lib. 3. cap. 5. Scribit prædones quosdam damnatos vt ferarũ cibus essent, in theatrum introductos, horrendis crudelissimisq; animalibus obiectos, & ab aspidibus percussos, nihil denique passos esse. Dubius fuit (inquit) dudum sanè princeps atque militem

eorum custodem siquid vel edissent vel bibissent interrogauit: vt verò citrium illis traditum eodem die fuisse cognouit, huic citrium postero die dari, illi autem nequaquam iussit. Is demum qui citrium prius comederat, nihil rursus passus est, at ille morsus statim interijt, Hæc Athenæus. ¶ Clematis Ægyptia aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax, Plinius. ¶ Contra aspidem corallium è vino potum succurrit, Orpheus de lapidibus. ¶ Fraxini foliorum succus cum vino potatus, Dioscorides & Olaus Magnus. ¶ Hyoscyamum contusum cum folijs ex vino datur peculiariter contra aspides, Plinius. ¶ Lupini amari contra aspides valent, Idem. ¶ Mustelarum quas Græci Ictidas vocant fel contra aspides dicitur efficax, cæterò venenum, Idem. ¶ Testudinis vrinam magi tradunt aduersus aspidum ictus salutare remedium, efficacius tamen, vt aiunt, cimicibus admistis, Idem. Testudinis marinæ sanguis feris est pharmacum: & omnes ferè morsus & aspidis magnificè sanat. Vrina quoque eius pota morsos ab aspide vel echidna sanat, Kiranides. ¶ Marcus Varro 89. vitæ anno prodidit ictus aspidum efficacissimè curari hausta à percussis ipsorum vrina.

Si vero horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu,
Varronis fuit ista senis sententia. nec non
Plinius vt memorat sumpti iuuat imber aceti. Qu. Serenus

Verum ex his quæ referre fas sit, impubium puerorum vrina valet contra saliuas aspidum quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum expuant, Plinius. Efficacissimum porrò (inquit Matthiolus in Dioscoride) & omnium, quantum quidem expertus sum, præstantissimum antidotum contra venenosum ictum aspidum, quas surdas vocanr, est nostra quinta essentia, ex aqua vitæ & antidoto nostro confecta, quàm idem Matthiolus describit, in præfatione 6. libri Dioscoridis.

H.

Etymologia. Aspis dicta est eò quòd morsu venena immittat & aspergat: ἰὸς enim venenum dicitur, Isidorus. Aspis ab asperitate cutis dicitur, Arnoldus, Aristophanis verò scholiastes vult hoc animal sic dictum: ἀπὸ τοῦ α ἐπιτατικοῦ μορίου, καὶ τοῦ σπίζω τὸ ἐκτείνω, διὰ τὸν ὀξὺν αὐτοῦ συριγμὸν, ἢ διὰ τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ μῆκος, id est, ab α particula intensiua & verbo σπίζω quod extendere significat, propter acutum ipsius sibilum, aut propter corporis eius longitudinem.

Homonyma & deriuata. Aspis etiam Græcè dicitur scutum rotundum propriè quod non extensum est in longitudinem, Eustathius, qui etiam hoc nomen deriuat ab α particula priuatiua & σπίζω, id est, extendo: quòd non in longitudinem extentum sit, sed orbiculare. Aristophanis verò scholiastes ab ipsa aspide animali scutum sic vocatum vult, διὰ τὸ εἰς κύκλους πολλοὺς ἑλισσόμενον τὸ ζῷον τοῦτο καθεύδειν· κυκλικαὶ γὰρ ἦσαν αἱ ἀσπίδες τῶν παλαιῶν, (id est, quòd animal hoc in orbes multos conuolutum dormiat. Orbicularia enim erant scuta veterum.) Vnde Ἀσπιδίσκιοι & ἀσπιδίσκος breue scutum, Cæl. Rhodig. ¶ Est & aspis insula in mari Lycio, de qua Plinius libro 5. cap. 13. ¶ Est item aspis, promontorium in litore Africæ, à forma clypei dictum, vrbem habens eiusdem nominis, quæ à Latinis Clypea dicitur. In clypei speciem curuatis turribus aspis, Sylius. Cosura insula est ante aspidem sita, Carthaginensem vrbem, quam clypeam vocant, Strabo libro 6. ¶ Aspides etiam dicuntur campi forma orbiculari, aut vbi aspides visuntur plurimæ. Certè vrbis Argiuæ partem aspida vocatam, locis aliquot in Pyrrhi vita, scribit Plutarchus. Ἀσπιδεῖα vocant item Græci τὰς τῶν ἀσπίδων πτυχάς. Sed & in naui partem quæ ad puppem vergit. Aspidiscos breuia dicunt scuta, sed & in scuti modum orbicularia ornamenta, Plethon Gemistus Historiarum primo & illud prodidit, Philippum Amyntæ omnium primum Macedoniæ phalangis synaspismum constituisse. Id autem intelligitur, quum in phalange singuli cubitum occupant, Hactenus Cæl. Rhodiginus.

Composita. ¶ Ἀσπιδόδηκτος. Ab aspide morsus seu ictus. ¶ Ἀσπιδοβόρος, Qui aspidibus vescitur, Galenus.

Epitheta. Ἀσπὶς ἰοχέαιρα, id est veneno gaudens: εἰλικόεσσα, id est sinuosa: λιχμηρὴς, id est quæ linguam exerit: σμερδαλέη, id est formidabilis: φονήεσσα, id est crudelis à Nicandro dicitur. παλαμναῖα, Eustathius in Homerum. Aspis pharia, sicca, somnifera, letifera, somniculosa, somnifica, tumescens, formidabilis, Ioh. Rauisius. Stabant in margine siccæ aspides, Lucanus 9.

Icones. ¶ Aspides in diadematibus pictas Ægyptiorum reges gerunt, ex eius bestiæ forma regni firmitatem adumbratè significantes. Inuictum enim huius serpentis venenum est, & nemo vnquam ab ea morsus euasisse memoratur, Ælianus. Ægypti regum mos fuit peruetus, vt significaretur principatus quædam inuicta vis, diademata serpentis eius (aspidis) imagine distincta gestare, Cæl. Rhodiginus. ¶ Sacerdotes Æthiopum & Ægyptiorum pileos oblongos gestant, circa finem vmbilicum habentes, serpentibus quos aspides vocant circumuolutos: monumentum insigne, eos qui contra regem insurgere audeant mortiferis morsibus subesse, Diodorus Siculus. ¶ Inde aliud desumitur hieroglyphicum: sunt enim qui contumacem hominem, nulli quippe legum imperio vel magistratuum edicto, potentiorumúe iussis parere destinatum, per aspidem autem obturantem aptè significari tradunt, Pierius.

b. Oua aspidum rumpunt, & telas araneæ texunt: Qui comederit de ouis eorum morietur:

& si

& si comprimantur, producetur regulus. Esaiæ 59. de peccatis Iudæorum agens. Vbi Munsterus, sensus est, inquit: Similis estis ouis aspidum, quibus fractis non aliud prodit quàm aspis: & omnes labores vestri similes sunt telis aranearum, quæ ad nullum vsum vtiles, cùm ex illis nullum fieri posit vestimentum, Hæc Munsterus.

c. Delectabitur lactens super foramen aspidis. Esaiæ 11. Id est quicunque ex hominibus occulto veneno ad nocendum referti sunt, sub regno Christi mutato ingenio fore vel pueris innoxios. ¶ Οἶνος, ἀσπίς, κύκλος, ξίφος· ὅθεν καὶ τῆς ἀσπίδος κύκλους οἴμους ἐκάλεσαν, Hesychius.

d. Quod Ægyptij de aspide dicunt, id libenter sapientiæ studiosi audiunt. In quadam Ægypti prouincia, nomen ab Hercule trahente, formosum puerum anserum custodem, ab aspide tam mirificè adamatum fuisse, vt is cum obdormisset, è somno ad declinandas insidias, quas aspidis coniux riualitate commotus ei moliretur, ab ea excitatus fuerit & sibi cauerit, Ælianus. *De aspidis amore.*

g. Venenum draconum vinum eorum, & venenum aspidum crudele, Deut. 32. Panis eius in visceribus immutabit sese, fel aspidum in interioribus eius, Iob 20. id est, vt interpretatur Mercerus. Malum illud quo impius delectatur tanquam cibo mutabit naturam, videbiturque ipsi in ventre esse venenum præsentißimum & maximè noxium quale aspidum. Item. Venenum aspidum suget. Ibidem. ¶ Sunt & ranis venena, rubetis maximè, vidimusque Psyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aspidum pernicie, Plinius. ¶ Synesius in epistola quadam ad fratrem distichon hoc recitat: Ἀσπίδα, φρυνόν, ὄφιν, καὶ λαχίδας περιφεύγειν, καὶ κύνα λυσσητῆρα (λυσσητὴν forte) καὶ πάλι λαοδικέας. Videntur autem vulgò, nullo certo authore, vsitati fuisse hi versus: quibus λαοδικεῖς homines notantur tanquam maximè venenatis etiam feris, aspide, rubeta, serpente, (viperam intelligo) & cane rabido nocentiores. Vide plura lib. de aquatilibus in ranis.

h. Sulpitius in Lucanum, ait Canopum gubernatorem nauis Menelai, aspidis morsu apud Canopum Ægypti vrbem occisum, Ioh. Rauisius Textor. ¶ Demetrius Phalereus, auditor Theophrasti, & præfectus bibliothecæ Ptolemæi Soteris, excessit ex morsu aspidis, Ouidius in Ibin. ¶ Iam diximus Cleopatram ab Augusto superatam, mordendum aspidi porrexisse brachium, ne in triumphum duceretur, Propert. lib. 3. *De ijs qui ab aspide morsi & occisi sunt.*

Brachia spectaui sacris admorsa colubris, (Id est aspidibus.)
Et trahere occultum membra soporis iter. Textor.

¶ Cùm Pompeius Rufus Romæ ædilitium munus obiret quinquatrijs (vel Panathenaico festo) vt solet in Romano foro fieri, circulator alijs permultis, qui eandem quam is ipse artem factitarent, circumstantibus, ad suam ipsius ostentandam sapientiam, simulque ex artificio suo specimen dandum, aspidem ad brachium admonuit, & ex impresso morsu malum exuxit. Cùm postea non aquam quam sibi præparauerat exorbuisset, quòd ea esset subducta, (ex insidijs nimirum vas fuerat euersum) veneno non exhausto neque absterso, secundo pòst die sine doloris sensu, cùm sensim & pedetentim pernicie veneni illapsa, eius os & gingiuæ extabuissent, vita priuatus est, Ælianus. ¶ Scribit de Vigo, visum à se Florentiæ circulatorem, qui quò melius & pluris pharmaca suo populo venderet, aspidi mordendum digitum suum exhibuit, sed quadrihorio pòst interijt, Ambrosius Paræus. *De circulatoribus ex aspidis morsu mortuis.*

¶ Philarchus lib. 12. in vulgus edidit, aspides ab Ægyptijs vehementer coli, easdemque ex eo cultu mansuescere, Ælianus. Ægyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatum erroribus, quamuis carnificinam potius subierint, quàm Ibin, aut aspidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent, Cicero. Ab aspidibus & Crocodilis morsos felices & Deo dignos arbitrantur Ægypti, Iosephus libro 2. contra Appionem. ¶ Aspidis genus vnum Thermuthin Ægyptij nominant: hanc sacram esse aiunt, & summa religione colunt. Iraque ea Isidis simulachra tanquam regio quodam diademate coronant. Eandem in perniciem hominum natam esse negant. Enimuerò comminiscuntur eam se à probis abstinere: contrà verò impijs necem afferre. Quòd si ita est, iustitiam vniuersi dixeris hanc feram honorare, vt quæ acrimonia intellectus bonum à malo discernat, & tanquam illius ministra ac vindex in malos animaduertat. Addunt alij Iisdem sceleratißimis hominum eam immittere. Hanc quoque solam immortalem esse Ægyptij referunt, qui aspidum genus in sedecim species diuidunt. In sacris igitur ædibus ad vnumquenque angulum subterranea sacella exædificant, vbi sane Thermuthidi habitanti bubulum adipem edendum interuallis quibusdam obiciunt, Ælianus. ¶ Vinitor dum scobem fodit, pulchram & generosam vitem plantaturus, ligonis ictu aspidem sacram & minimè infestam hominibus, quę fortè illic latebat, imprudens mediã dissecuit. Deinde cùm terram dimoueret, posteriorem eius partem, quæ caudam continet, in arena iacentem reperit: anteriorem verò, quæ à ventre ad ceruicem tendit, adhuc reptantem & cruentam. Quamobrem obstupefactus & mentis impos, totus ad insaniam, eamque vehementem redactus est. Et cùm interdiu non apud se, nec rationis compos erat, tum noctu etiam delirans è lecto exiliebat, & aspidem se persequi dictitabat, & veluti morsu læsus terribili clamore vociferabatur, & auxilium implorabat, & interemptæ ab ipso aspidis simulacrum se videre aiebat, idque frendens & minans: & aliquando morsu se impetitum, eiulatu quidem dolere se arguebat. Cùm autem iam aliquandiu *De aspidibus sacris et cultis.* *De Thermuthi aspide sacra.* *Aspis immortalis.* *De vinitore qui aspidem sacram imprudens dissecuerat.*

durasset morbus, cognati eius supplicè ipsum in ædem Serapidis ducunt, Deumq́ ut spectrum illud aspidis amoliri & cohibere dignetur orant, Misertus ille, virum curat. Hæc de vindicta aspidem læsam secuta sufficiant, Idem. ¶ Narrat etiam eodem loco idem author, cum quidam iuuenis gulo deditus potiundi cuiusdam Pauonis Indici quem rex Ægyptiorum Ioui dicasset, ad ingluuiem suam satiandam miro desiderio teneretur, vnum ex ministris Dei ampla mercede sacrilegij data & ampliore promissa impulisse, ad eum capiendum & sibi adferendum. Is verò inquit, spe vana inductus, eum accessit ad locum, vbi morari alitem nôrat, & capere iuueni adferendam aggressus est. Sed non apparuit pauo: & loco illius aspis visa est, erecta, & aduersus ipsum irata: quare territus retrocessit.

Prouerbia. *Aspis à vipera.* ¶ Diogenes cum vidisset mulieres quasdam alloquentes, dixit: Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται, id est, aspis à vipera venenum mutuo sumit. Vnde prouerbium aspis à vipera, natum est cuius etiam meminit Tertullianus lib. aduersus Marcionem tertio. Desinat (inquit) nunc hæreticus à Iudæo, aspis, quod aiunt, à vipera mutuari venenum. Dicitur autem cum pessimus à pessimo sumit mali quippiam. Vsus erit quoties qui per se malus est, contagio mali fit deterior, Erasmus. *Morsus aspidis* ¶ Δῆγμα ἀσπίδος, id est, morsus aspidis, abijt etiam in prouerbium, de malo immedicabili, aut de lingua vehementer virulenta. ¶ Circumfertur quoque Græcus versiculus, adagio concinens,

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή, id est,

Aspidis telum. *Telum aspidis profecto mulier improba.*

Nihil autem vetat, quominus trahatur adagium ad hostem clancularium, & tanto pestilentiorem, quòd clanculum citraq́ dolorem infundat venenum, hæc serpens est vt dictum est supra, Idem.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA B.

DE BASILISCO.

B.

Nomina. BASILISCVS Græcè, Latinè dicitur Regulus, eò quòd rex serpentium sit: adeò vt eum videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat, Isidorus. Dicitur Regulus quia coronatum habet caput, Auicenna. Basiliscus appellatur genus serpentis, vel quod in capite habeat album instar diadematis, vel quòd reliqua serpentum genera vim eius fugiant, Festus. Sunt idem Basiliscus & Regulus, qui sic vocatur, quia habet in capite maculam albam instar coronæ, vel quia cæteri serpentes fugiunt eius venenũ, & interfecti ab eo nunquam curantur, Ferdinandus Ponzettus. Basiliscus Græca dictio regulum vel tyrannum significat, quod instar regis omnibus animalibus sit terrori: vel quòd in omnes tyrannidem & sæuitiam exerceat, Spiegelius. Regulus qui & Basiliscus, Andromachus. ¶ Sibilus quoque idem est qui & regulus. Sibilo enim occidit antequam mordeat vel exurat, Isidorus. ¶ Hebraicè צפע & צפעוני Regulus aut Basiliscus, Ies. 14. & Ierem. 8. Pagninus. Basiliscus Hebraicè vt Munsterus in trilingui habet פתן Pethen, חרמן Churmain, idem quod פתן id est regulus basiliscus. Munsterus in Dictionario Chaldaico, videtur accedere ad vocem Armene. שרף מעפף regulus volans, id est serpens qui flatu vrit, & de loco ad locum saltat, Idem. ¶ Armene vel harmene vel karmene, id est basiliscus. Syluaticus serpens est, inquit, etiam visu & sibilo interficiens. Auicenna & Albertus quamuis duas videantur species facere basiliscum & harmenem, tamen in descriptione vtriusque nullum inter vtrunque animal discrimen constituunt, præter quam in magnitudine, quòd basiliscum duorum palmorũ faciant, Armenem verò sesquicubitalem. Itaque vnus idémque serpens esse videtur. ¶ Vræus Ægyptijs dicitur, quem basiliscum Græci nuncupant, Cælius. ¶ Germanicè vocari poterit.

terit, ein Ertzschlengle. Galenus, vn Basilic. Italicè & Hispanicè, Basilisco.

B.

Vbi reperiatur basiliscus.

Cyrenaica basiliscum generat, Plinius, Solinus. In Africa basiliscum reperiri scribit Ælianus. Basiliscus in solitudinibus Africæ habitat, Textor. Hic serpens multiplicatur in terra Atorch (fortè Turchorum) & Nubia, Auicenna. Basiliscum tametsi Galenus se minimè vidisse scripserit, grauissimi tamen scriptores eum reperiri & halitu ac visu interficere sentiunt. Et ego dum apud Imperatorem Maximilianum essem, vidi cadauer basilisci, quod hactenus in thesauris eius seruatur, Mercurialis. ¶ Basiliscus serpens est magnitudine palmi (scilicet magni, id est dodrantalis) Ælianus. Duodecim non amplius digitorum magnitudine, Plinius. Serpens est pene ad semipedem longitudinis, Solinus, Isidorus. Et tribus extenso porrectus corpore palmis, Nicander, Aëtius. Longitudo eius est duorum palmorum, Auicenna. Palmum non excedit, Textor. Harmenæ quantitatem dixerunt diuersam à quantitate reguli: Existimauerunt enim quod est ab vno cubito vsque ad cubitum & semis, Auicenna. ¶ Eminet argutum caput, est flauo ipse colore, Nicander. Basiliscus bellua subflaua, & triplici frontis apice munita, Galenus. Hocce animal magnitudine est palmorum trium, subflauum & capite acuto. In capite autem eminentias tres habet, Aëtius. Candida in capite macula vt quodam diademate insignitus, Plinius. Alba quasi mitrula, lineatum caput, Solinus. Albis maculis lineatus, Isidorus. Coronatum habet caput, quod valde acutum est, & oculi eius sunt rubei, & color eius ad nigredinem & citrinitatem decliuis, Auicenna. Regulus serpens est subalbidus super euius caput sunt tres pilei, Andromachus. Candida in capite macula velut diademate quodam ornatus est. Acutissimum habet caput, os rude, oculos & colorem ad nigredinem vergentes, Textor. ¶ Regulus ipse rex serpentum, qui solo visu & flatu absorbet volucres, occiditque homines. Vnde de Achab & filio eius Ezechia sic loquitur propheta: De radice colubri egredietur regulus, & semen eius absorbens volucrem. Est autem regulus serpens pennatus, vnde vbi iuxta translationem nostram legitur, volucrem absorbens: in Hebræo iuxta Hieronymum legitur serpens volans, Glossa super Esaiam decimo quarto. Hinc etiam alibi per eundem prophetam dicitur. In terra tribulationis & angustiæ leæna & leo, ex eis vipera & regulus volans, Actor. ¶ Basiliscus habet caudam vt coluber, residuum verò corpus vt gallus, Author lib. de nat. rerum. De hoc serpente breuiter Georgius Pictorius in genere sic canit, in Lerna malorum.

Magnitudo. *Forma.*

Rex est serpentum basiliscus, quem modo vincunt
Mustelæ insultus, sæuaq; bella feræ.
Lernæum vermem basiliscum fœda Cyrene
Producit cunctis maximè perniciem.
Et nasci ex ouo galli, si credere fas est,
Decrepiti, in fimo, sole nitente, docent.
Sed quoniam olfactu lædit, visuq; ferarum
Omne genus, credas, nulla tenere bona.

C.

Incessus.

Non flexu multiplici vt reliquæ serpentes, corpus impellit, sed celsus & erectus in medio incedens, Plinius. Cùm mouetur, media corporis parte serpit, media arduus est & excelsus, Solinus. ¶ Basiliscus interdum ex gallo nascitur, quia gallus in ætate decrepita facit ouum ex se, vnde basiliscus procreatur: sed in generatione hac oportet vt multa concurrant. In fimo namq; calido & multo ponit ouum, ibique fouetur vice patris, & post multum temporis exit pullus, & inualescit sicut solent anatum pulli. Habet autem caudam vt coluber, residuum verò corpus vt gallus. Dicunt autem hi qui creationem eius se vidisse testantur, quòd nulla est oui testa, sed validissima pellis in tantum vt resistere possit ictibus validissimis. Opinio quoque quorundam est, quod ouum illud galli coluber aut bufo foueat, sed hoc incertum est. Hoc tamen in antiquorum scriptis habemus: quòd basilisci quoddam genus est quod ex ouo galli decrepiti generetur, Ex libro de natura rerum. Basiliscos aliqui dicunt generari de ouo galli: quod plane falsum est & impossibile: & quod Hermes docet basiliscum generare in vtero (generari in fimo) non intelligit de verò basilisco, sed de elixir (elydrio) alchymico quo metalla conuertuntur, Albertus. Vbi decrepitus gallus esse incipit, ac senectute confici, quòd nonnullis septimo, nono, aut ad summum decimo quarto euenit, pro virium robore vel imbecillitate, aut etiam concumbendi assuetudine, qua nulli non animantium naturæ vis deijcitur atque eneruatur, ouum profert æstiuis mensibus, ac caniculæ syderis ex ortu, ex putrefacto, opinor, seminis excremento, aut humorum colluuie, conflatum, forma non oblonga, vel ouali, vt gallinis assolet, sed rotunda atque orbiculata, colore modò luteo, buxeo, flauescenti, versicolore, lurido, ex quo produci basiliscum, Latinè regulum nonnulli opinantur,

Generatio.

venenatam bestiam sesquipedali magnitudine, triplici frontis apice, tanquam regio diademate insignitam, erecto infestoq; corpore, atque oculis vibrantibus, quibus obuios halitus contagione conficit. Vulgus in tota Europa ea opinione est imbutum, vt ex hoc ouo basiliscum prodire statuat, si quando à rubeta seu bufone fotum sit, quod an fabulosum & commentitium, non ausim certò pronunciare: hoc tamen experientia comprobatum habeo, gallum incubatu id ipsum perficere. Ita nostra memoria in ciuitate Zirizæa, atque insulæ huius ambitu duo annosi galli ægrè etiam fustibus abacti, ab oui incubatione abigi depellique potuerunt: ita, quoniam ciues eam persuasionem concepissent, ex eiusmodi ouo basiliscum emergere, ouum conterere ac gallum strangulare visum est. Quod autem gallus ouum concipiat, suóque tempore, hoc est, vndeuigesimo die rupta testa excludat, inquisitione dignum. Ego ex conglobata intus concretione putri ac calore alitis circumfusa testa tale quiddam prouenire imaginor, præsertim cùm à concumbendi vsu & consuetudine desuescit, tunc enim excrementum intus cohibitum coagulatur atque indurescit in ouum, quod vbi vel ab ipso gallo, vel alio animante foueri contingit, venenatus ex eo vermis, aut alia quędam virulenta bestia producitur, quam basilisci nomine designāt, quod serpentis genus Africę alijsq; præustis ac siticulosis regionibus peculiare. Vt autem lumbrici & vermes humanis corporibus innascuntur, atque ex humorum putredine, caloris beneficio animantur ac viuacem agilitatem concipiunt, vt vespæ, scarabæi, erucæ, muscæ ex fimo bubulo, alijsq; putridis humoribus enascuntur, &c. sic ex hoc ouo venenosus vermis, aut alterius generis nocens monstrosaq; bestia basilisco non absimilis erumpit, quæ contactu, afflatu, halitu, expiratione, sibilo obuijs infesta sit atque exitiosa. Hæc Leuinus Lemnius de occultis naturæ miracul. libro 4. capite duodecimo. ¶ Ibidum oua frangunt Ægyptij, quòd inde basilisci credantur nasci, Simocatus. Perniciem aliquam ex institutis optimis sanóque consilio subsecutam Ægyptijs significare si voluissent, ibin & basilicum facere consueuerant, siquidem ex ibidis ouo basiliscum nasci plerique veterum crediderunt, Pierius in Hieroglyphicis.

D.

Basiliscus reliquis serpētibus formidabilis et exitiosus.

Sibilum eius (basilisci) etiam serpentes alij perhorrescunt; & cùm acceperint, fugam quæque quò possunt, properant, Solinus.

Illius auditos expectant nulla susurros,
Quantumuis magnas sinuent animalia spiras,
Quando vel in pastum, vel opacæ deuia syluæ,
Irriguósue locos mediæ sub luce diei
Excandescenti succensa furore feruntur,
Sed turpi conuersa fugæ dant terga retrorsum. Nicand.

In Africa mulos vel cæsos, vel siti animo deficientes, Archelaus ait, plerosq; mortuos humi iacere proiectos, sæpeque magnam serpentium vim influere ad eorum cadauera depascenda, easq; Basilisci exaudito sibilo, se statim in cauernas, infráue harenas abdere: illum verò eò profectum, in tranquilla permultæ pacis libertate prandere. Postea verò quàm pransus sit, sibilo repetito, latitantibus serpentibus significare, se iam pransum ex cadaueribus abire, Ælianus. Vim verò super alia omnia reptilia maximam acquisiuit, vt nulla ex eis queant vel sibilum saltem ipsius sustinere. Quin & si quod ex reliquis animalibus venenum iaculantibus ad cibum aut potum capiendum properet, & basilisci iuxta locum præsentiam persentiscat, retro cedit, necessarij etiam ad vitam nutrimenti negligens, Aëtius.

Sibilaq; effundens cunctas terrentia pestes,
Ante venena nocens, latè sibi submouet omne
Vulgus, & in vacua regnat basiliscus arena. Lucanus lib. 9.

Sibilo omnes fugat serpentes, Plinius. ¶ Huic tali monstro (sæpe enim enectum concupiuere reges videre) mustelarum virus exitio est: adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facilè cognitis sola (vel soli) tabe. Necant illæ simul odore moriunturq;, & naturæ pugna conficitur, Idem. Mustelis tantum vincitur, quas illinc homines inferciunt cauernis, in quibus delitescit, Solinus. Itaque ea visa fugit, quem illa persequitur & occidit, Isidorus. Nullum animantis genus est quod aduersus hunc serpentem subsistat nisi mustela, quæ rutæ esu munita atque armata, intrepidè illum aggreditur, atque extra cauernas ac latebras in quibus delitescit, protractum conterit: & nisi mustela demortuo serpente confestim se subducat, pastuq; rutæ rursus reficiatur, ipsa quoque ex aëris ambientis contagione ac fœditate suffocatur, Læuinus Lemnius. ¶ Leo à gallinaceo magno timore afficitur: eodem timore est basiliscus: cùm enim eum videt, tremit animo: cumque eundem audit canentem, terrore concussus, propemodum emoritur. Quam rem non ignorantes qui per Africam iter faciunt, gallum itineris comitem sibi adiungunt, qui eos à tam pestilenti malo basilisci prohibeat, Ælianus. Gallorum cantus leones exterret, metu basiliscos exanimat, miluos tamen extimescit gallus, Idem.

Mustelam & gallum basiliscus fugit.

Basilisci

E.

Basilisci reliquias amplo sestertio Pergameni compararunt: & vt ædem Apollinis manu insignem nec araneę intexerent, nec alites inuolarent, cadauer eius reticulo aureo suspensum ibidem locarunt, Solinus. De basilisci corio diceres aliquid, quod appensum esset in Dianæ templo, propter quod nulla hirundo introuolare auderet, Iul. Scaliger ad Cardanum. Vbicunque cinis eius fuerit delinitus, nec araneæ possunt intexere, nec venenifera quælibet attrectare. Dicitur autem argentum eius cinere delinitum imitari colorem aureum, Vincentius Belluacensis.

Basilisci cadauer ad quid vtile.

G.

Natura Basilisci & Harmene omnino consimilis est, est enim calidissima & venenosissima, quorum venenositas maximè in capitibus dominatur: non solum morsu statim interimens, quinimò & sibilo & visu & tactu, non immediatè solùm sed & mediatè. Solus harmene, quia similem illi naturam habet, eiusque speciei est: propriè enim degit incolumis, Ardoynus. Basiliscus tantummodo conspectus, & quando sibilat auditus, videntes se, & audientes necat: atque si quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, statim moritur. Hinc aiunt omne aliud reptilium genus cauere, ne basilisco vicinum habitet, Galenus libro de ther. ad Pisonem. Libro verò 10. cap. 1. de simpl. medic. facult. idem contra Xenocratem scribens, ait, Bestiam seu feram regiam quam vocant βασιλικὸν θηρίον, ne videre quidem mihi vnquam contigit: & si vera sunt, quæ de illa referunt, periculosum est vel propè accedere ad hoc animal. Basiliscus etsi dodrantalem non excedat mensuram, tamen vel serpentum maxima illius aspectu non longo interuallo, sed statim expirationis appulsu exiccatur. Et si baculum quem quispiam teneat momorderit, baculi dominus necatur, Ælianus. Basiliscum serpentes ipsi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem vel si aspiciat tantum dicitur interimere, Plinius. Et alibi, cùm de Catoblepis dixisset, omnes qui eius oculos viderent statim expirare, subijcit, Eadem & basilisci serpentis est vis. Necat frutices, non contactos modò verum & afflatos, exurit herbas, rumpit saxa. Talis vis malo est. Creditum quondam est, ex eo occiso hasta, & per eam subeunte vi, non equitem modò sed equum quoque absumptum, Idem.

De exitiali basilisci veneno, quod solo visu vel halitu necat, vimq; mire penetrantem habet.

Quid prodest, ô miseri basiliscus cuspide Mauri
Transactus? velox currit per tela venenum,
Inuaditq; manum. Lucanus.

Basiliscus non hominis tantum, vel aliorum animantium exitijs datus, sed terræ quoque ipsius, quam polluit & exurit, vbicunque ferale sortitur receptaculum: denique extinguit herbas, necat arbores, ipsas etiam corrumpit auras: ita vt aëra nulla alitum impunè transuolet, infectum spiritu pestilenti. Quicquid morsu eius occiderit, non depascitur fera, non attrectat ales, Solinus. Aiunt quod conspectus modò & sibilans auditus, eos qui ipsum audierunt tollat, similiterque ab ipso conspectos, Aëtius. Serpentes olfactu suo necat: nam & hominem, vel si aspiciat interimit, siquidem ad eius aspectum nulla auis volans illæsa transit: sed quamuis procul sit, eius ore combusta deuoratur, Isidorus. Basiliscus adurit totum super quod incedit, & neque oritur in circuitu cauernæ eius aliquid: & cum opponitur habitationi eius auis, cadit, & non sentit ipsum animal, quod non terreatur: quod si sit propinquius hoc stupefit, quare non mouetur. Et interficit sibilo suo si exaltat ipsum: & ille super quem cadit visus eius etsi sit ex longinquo, moritur, non autē sicut dicitur, quòd ille cuius visus cadit super ipsum moritur. Quod si accidat vt quis tangat eum virga, ille qui tetigit moritur, idque mediante virga: Tetigit aliquando eum miles quidam cum lancea sua: quare mortuus est miles, & animal eius, & tetigit ipse labium equi, quare mortuus est equus & miles, Auicenna. Harmene in proprietatibus reguli proximis non tantum interficit morsu sed & visu & auditu sui sibili, Idem. Hunc cum videt aliquis paulò post moritur, & quando sibilat moritur qui audit sibilum eius. Omnis quoque bestia de illo mortuo comedens statim moritur, Andromachus libro de confectione theriacæ. Regulum si quod animal viderit vel audierit, hydropicum efficitur & moritur, Iorach. Aqua in qua fuerit regulus, hominem interficit, Arnoldus.

¶ Basiliscus solet connumerari inter serpentes surdos: quia priuatur auditu. Nam aër qui subseruit virtuti auditiuæ resoluitur ab intensa eius caliditate: non tamen est verum quòd eius venenum sit solum in capite eò quod interficiat proferendo fumum: quoniam totum corpus est venenosum. Nam veteres testantur quod quidam equitando equus tetigit illum, & ambo statim mortui ceciderunt: potuit enim venenum deferri ad eum per equum & ingredi per poros corporis. Nec spirare per latera concludit quòd venenum sit solum in pectore: spirat tamen per illa ne præcordia exurantur à fumis exustis, qui nisi spiramenta essent in qualibet parte corporis subintrarent inter ossa, & neruos, & inter pellem, & carnem, & separaret partes & compagines sui corporis. Mortuus etiam interficit solo tactu: & tamen tunc non spirat, nec respirat, & interfectus ab eo interficit alios: quia forsan vapor illius remansit in eo, Ferdinandus Ponzettus. Hominem si primus viderit solo visu eum interficit, quòd radij

Qua ratione basiliscus visu vel halitu interficiat.

f 4

oculorum eius spiritum hominis visibilem corrumpunt, quo corrupto cæteri quoque spiritus corrumpuntur, qui à cerebro & vita cordis descendunt, & sic homo moritur. Serpentem verò si primus homo viderit serpens extinguitur, vt dicit Iacobus Aconensis, Vincentius Belluacensis. Regulum siue basiliscum ferunt vel voce sola vel intuitu homines occidere: quod si ita est, infici aërem in vtroque spiritu est necesse: nam simulachrum illud quod lucis auxilio mittit, veneni particeps esse non potest. Igitur non secus ac mulieres specula vitiant, dum mensibus detinentur, homines ac animalia voce vel intuitu serpentis affici possunt, Cardanus. Vt lupus obuijs vocem adimit, aut raucedinem afflat, halitus qui ab eo promanat, contagione: ita quoque Basiliscus afflatu ac sibilo, tanquam emisso iaculo, paulo etiam remotiores conficit. Nec solùm homini, reliquisque animantibus insidiatur atque infestus est, sed etiam fruges ac sata contactu suo fœdat ac polluit, Læuinus Lemnius. Quòd autem vulgus existimet, ac seriò sibi persuadeat in nostris regionibus tam perniciosum nocentemque serpentem aliquando produci bufonis incubitu, ac nonnunquam in subterraneis antris ac specubus basiliscos inferre mortem hominibus, si quando in ea loca se conferant, anile censeo: cùm halitus virosi pædor, situs, grauεolentia, fœditas, quæ à tetris horridisque locis emanant, spiritum intercipiant, atque hominem nonnunquam strangulent, quod etiam aliquando venenatas bestias quæ in huiusmodi latibulis delitescunt, perficere non est quod quis ambigat, Idem.

De morsu basilisci & symptomatibus.

¶ Erasistratus in libro quem de medicaminibus & venenis condidit, de vocato basilisco scitè ita refert. Cùm basiliscus momorderit, vulnus ad auri colorem efflauescit, Dioscorides, P. Ægineta. Id fit ob sanguinem mutatum in flauam bilem: cùm enim tenuiori sui parte putrescit, facilè in eam conuertitur, Greuinus. Cæterum percussos ab eo totius corporis ardor comitatur, itemque liuor: defluunt capilli è corpore confestim, & in instanti omnino tempore mors sequitur. Neque verò corpus ipsius mortui vllum aliquod animal carniuorum attingit: si verò famè coactum ipsum contingat, tum & ipsi ilico eodem loci mors instat, Aëtius.

Quod ferit hic, multo corpus succenditur igne,
A membris resoluta suis caro defluit, & fit
Lurida & obscuro nigrescit opaca colore.
Nullæ etiam volucres, quæ fœda cadauera pascunt,
Sic occisum hominem tangunt, vt vultur, & omnis
Huic similes aliæ, pluuiæ quoque nuncius aura
Coruus, nec quæcunque feræ per deuia lustra
Degunt, è tali capiunt sibi pabula carne.
Tum teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atque propinquantes penetrant non segniter artus:
Sin cogente fame veniens approximet ales,
Tristia fata refert, certamque ex aëre mortem. Nicander.

Illius, quem mordet corpus liquefit & inflatur, & currit virus, & moritur statim, & moritur omnis qui appropinquat illi mortuo. Et parum quidem euadit qui præsens fit vicinitati eius, Auicenna. Et rursus: signa morsus eius sunt, si videris mortuum subito absque casu causæ primitiuæ apparentis, & propriè quando est in loco vbi scitur illud animal, Idem. Reguli autem, sicut scorpiones, arentia quæque sectantur, & postquam ad aquas venerint, ibique aliquem momorderint, ὑδροφόβους & lymphaticos faciunt, Isidorus. ¶ Basilisci veneno simile est cerastæ virus, Dioscorides. Basilisci venenum celerrimè in arterijs sanguinem cogit, vt etiam aspidis & sanguis bubulus, Idem.

Curatio morsus.

Ad Basilisci morsum, vt Erasistratus author est, auxiliatur castorij drachma in vino pota: item papaueris succus, Dioscorides, Ægineta. Vanum & superuacaneum diximus auxilia contra eum referre, Aëtius. Non est curatio ei prorsus, Auicenna. Dixerunt quòd morso ab Harmene non confert aliquid: si verò aliquid confert ei, tunc semen papaueris valet vsque ad ʒ.j. & castoreum vsque ad ʒ.j. quidam iam testificati sunt illud, Idem. Quoties basiliscus quempiam momordit, aureo colore plaga suffunditur: hunc mors ilico rapit, & auxilia quæ possent repræsentari præoccupat. Sed tam pestilens veneni pernicies, maximè in Libiæ desertis grassatur, vbi sanè quàm pauci versantur homines quam labem priusquam quispiam sentiat, ac medicum posit consulere, repentina morte tollitur: tam præceps est veneni impetus, tamque celeriter iugulat: quare danda est opera, priusquam ijs implicetur periculis, vt partim calidioribus vescatur cibis, partim meracis vtatur potionibus: interim & medicamentis, quæ perniciosum ad se virus eliciant, modo antidotis, quæ veneficam vim expugnent erit contendendum, Actuarius.

De basilisci sanguine magica.

¶ Basilisci sanguinem magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & successus petitionum à potestatibus, & à dijs etiam precum, morborum remedia, veneficiorum amuleta. Quidam id Saturni sanguinem appellant, Plinius.

Ægyptij

H.

Ægyptij hominem qui ex accusatione conuitijs affectus in ægritudinem inciderit, significare cupientes, basiliscum pingunt. Hic enim propius accedentem afflatu suo perimit, Orus. Sed enim cur Ægyptij per hoc serpentis genus potius quàm per aliud quoddam seculum æternitatémue significarent causa erat, quod inter serpentum genera hoc vnum interfici vi non potest ä Horo Niliaco credimus, Pierius. Esse verò inter omnia serpentum genera immortalem, qui & citra morsum afflatu suo perniciem inferat scribit Horus: quia verò videatur ζωῆς κυριεύειν καὶ θανάτου, ex auro conformatum capitibus deorum appingebant Ægyptij. Qui & argumento eodem indicare æuum arbitrabantur, Cælius. ¶ Scribit Nicephorus in Astrolabij structura cor cœlestis Leonis dici basiliscum, Idem.

Quid per Basiliscum Aegyptij significarint.

Basiliscus Sydus.

¶ Basiliscus fuit Numeriani Cæsaris filius, Suidas. ¶ Basiliscus Verenæ imperatricis frater sub Leone imperatore. Rustico duci exercitus successit, &c. Idem. ¶ Basiliscus item fuit Romanorum orientalium imperator, qui pecuniam exegit ab Ecclesiarum episcopis, Idem. ¶ Apud Georg. Agricolam inter bombardarum nomina, basilisci etiam numerantur.

Nomina propria.

b. Album gallum (inquit Albertus lib. 23.) leo timere dicitur, fortè propter speciei contrarietatem: vel quod basilisco similis esse dicitur.

c. De radice serpentum egredietur regulus, & fructus eius cerastes volans, Esaiæ 14. Oua aspidis rumpunt & telas araneæ texunt: qui comederit de ouis eius morietur, & quod fractum erit erumpet in regulum, Esa. 59. Quo indicat quicquid moliuntur noxium esse & damnosum.

d. Super foramen reguli ablactatus manum suam extendet, Esa. 11.

g. Vinum (scilicet immoderatè sumptum) velut serpens mordebit, & velut regulus dolore afficiet, Prouerb. 23. Ecce mitto in vos serpentes regulos quibus non est incantatio, Ierem. 8.

h. In ea religione basiliscus habitus apud Ægyptios, vt ex auro dedicaretur. Caput autem illi accipitrinum faciebant, oculosq; eo artificio concinnabant, vt & claudi & aperiri possent. Hunc simulatq; oculis adapertis proferebant, vniuersa Ægyptus lætitia atque hilaritate perfundebatur, perinde ac si deorum oculi eos aspicerent, opemq; præsentem omnibus pollicerentur: in luce igitur & in propatulo omnes esse, & risui & iocis atq; conuiuijs dare operam. Quod si clausis oculis eum extulissent, ibi tum omnia mœrere luctuq; confundi, auersos & iratos esse deos existimari, abdere se omnes in tenebras, & obscura penetralia, miserabilique deploratione pro se quenque niti, vt deorum indignationem quacunque possent ratione mitigarent, Pierius.

Religio.

¶ Leone quarto pontifice maximo Romæ iuxta ædem S. Luciæ sub fornice stabulatum basiliscum ferunt, dirum serpentis genus cuius afflatu magna lue affecta Roma fuerit: eumq; illius pontificis precibus extinctum, Carolus Sigonius, & Iul. Scaliger.

De quibusdam serpentibus qui Basiliscum referre videntur.

Testantur Scriptores quidam eruditi in Saxonia Basilisci quoddam genus siluestre passim conspici, capite acuminato, colore flauo, longitudine dodrantali, hoc est trium palmorum, inusitata crassitudine, ventre maculoso, multisq; candidis punctis insignito, tergo cæruleo, cauda turbinata, atque incurua, hiatu rictuq; oris, pro corporis proportione, immenso: qui serpentes an inter basiliscos referri debeant, non ausim certò pronunciare: neque enim impunè se illis opponerent agricolæ, qui intrepidè fustibus ac tridenti vel furca illos adoriuntur, nulloq; percepto incommodo, aut halitus contagione conficiunt. Et paulò post, Est fortè aliqua basilisci species, sed quæ non tam exitiali ac pestifero veneno imbuta sint, quàm quæ in Africa, torridisq; regionibus nidulantur ac stabulant. Læuinus Lemnius de occultis naturæ miraculis libro 4. capite 12.

Circulator quidam serpentem habebat inuentum in macerijs domus dirutæ Mediolani. Caput oui magnitudine, ac pro corporis ratione prægrande. Os ex illo mihi retinui. Dentes in vtraque mandibula, vt viperis: corpore stellioni magnitudine, & forma simili; sed pedes tantùm duo, cruraq; breuia, vt constet non satis commodè à natura fabricatum, cùm tantæ longitudini quatuor pedes fuissent necessarij: sed tamen grandes erant, & vngulis magnis, vt felium. Cauda totius animalis longitudinem æquabat: in cuius extremo tuber capiti Italici stellionis magnitudine æquale, ac quasi rotundum aderat. Crediderim ego hunc è basilisci genere fuisse. Nam cùm staret, gallo similis videri potuit, nisi quòd corio, non plumis, tectus esset, careretq; alis, Cardanus de animal. lib. 9.

DE BERO.

BERVS fertur euocare murænam, Albertus. Berus inter serpentes omnes nequior est

& astutior: murænam sibilo marinam ad litus euocat, eique blanditur, & eam ad copulam concitat, quæ mollis animo coitum patitur, sed hoc ad exitium sui quandoque: nam ab aduersarijs insidijs intercepta prius quam ad aquas reuertatur occiditur, Vincentius Belluacen. Nigri coloris serpentes, partim aquas, partim terras inhabitant, partim tubera in plaudibus existentia, (Gotthicè Tuuar dicta) partim rupes petrosas aquis contiguas. Hi serpentes de genere aquaticorum sunt, atque noxij existunt: inter quos & Berus serpens aquaticus locum habet, astutus, nequitiosus & lethifer. Dicitur hunc coire cum muræna: quod videtur Alberto libro vigesimo quinto, fabulosum, licet beatus Ambrosius libro quinto, Hexam. cap septimo, coitum illum attribuat viperæ omnium adulterarum pessimæ, Olaus Magnus. Ex quibus verbis colligere licet, Berum vel non alium esse serpentem à vipera, cui authores eadem tribuunt, vt postea dicemus: vel pro myro esse positum, qui quidem non est serpens, sed murenæ mas, tantæ cum serpentibus similitudinis, vt qui myrum murænæ copulatum viderint, serpentem esse crediderint, maximè cum serpentum more coeant, teste Aristotele. Quod fabulæ occasionem dedit, quasi serpentes cum murænis coirent. Beri autem nomen ad myrum accedere videtur. Ardoinus cap. trigesimo, libro sexto, facit mentionem duarum specierum serpentium inter se similium, quas de genere draconum marinorum esse dicit, aut aliorum, & esse quinque cubitorum vel plurium, & præterea nigras aliquantulum, & iuxta caput pilosas: has duas species vocat Haren & Carnen. Auicenna inter serpentes maiores morsu nocentes capite quinquagesimo sexto, libri quarti, Fen sexta, tractatu tertio describit vtcunque serpentes ex sapientum quorundam opinione, sub ijsdem nominibus Haren, Carmen (Ardoinus Carnen) eósque vocari Semurion ab hoc sapiente, qui morsu eadem symptomata inducunt, quæ vipera, Conradus Gesnerus in Auicennæ loco Murænam intelligendam esse censet. Vbi considerandum videtur, an non Berus serpens sit: & Beri nomen pro Myro positum, hoc est Muræna. Nam nomen quod apud Auicennam legitur Semurion, videtur aliquid cum Myro habere commune.

DE BOA.

BOA serpens est aquatilis, quam Græci hydron vocant, à qua icti obturgescunt, Festus. Nota est in Punicis bellis ad flumẽ Bagradam à Regulo imperatore ballistis tormentisq́, vt oppidum aliquod, expugnata serpens CXX. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæque vsque ad bellum Numantinum durauère Romæ in templo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantam magnitudinem exeuntes, vt diuo Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, vnde nomen traxere, Plinius. Solinus capite octauo, boam à chersydro disertè separat. Calabria (inquit) chersydris frequentissima est: & boam gignit: quem anguem ad immensam molem ferunt coalescere. Capiat prima greges bubulos: & si quæ plurimo lacte rigua bos est, eius se vberibus innectit: suctuq́ continuo saginata, longo seculo ita funebri satietate vltimo extuberatur, vt obsistere magnitudini eius nulla vis queat: postremò depopulatis animantibus, regiones quas obsederit ad vastitatem cogit, &c. vt Plinius. Turpi boa flexilis aluo, Mantuanus. Boa vel Boua (vtroque enim modo dicitur) serpentis genus est, Perottus. Albertus boæ morsum venenatum & malignum esse scribit, sicut & aliorum draconum: in quo sibi non constat, nisi librariorum lapsus est: paulò antè enim boam de genere draconum tertij ordinis esse dixerat. Venenum autem tertij ordinis statuit, quod minimum sit, & non curandum. Boas anguis Italiæ immensa mole, persequitur greges armentorum & bubalos, & plurimo lacte riguis se vberibus innectit & sugens interimit: atque inde à boum populatione Boas nomen accepit, Isidorus. Ge. Agricola boam Germanicè Vnke interpretatur. Boæ (inquit idem) ex natricum sunt genere: aluntur primò (Plinio authore) bubuli lactis suctu: sunt enim nihil aliud quàm domesticæ atq́ vernaculæ natrices. In Lerna malorum describitur ab eodem sic. *Boa quidem serpens, quem tellus Itala nutrit, Hunc bubulum plures lac enutrire docent.* Italicè vocatur serpe de aqua, Dictionar. Italic. ¶ In regno Senegæ miræ magnitudinis absq́ pedibus & alis inueniuntur, quales boas esse diximus, Carda. ¶ Boa appellatur morbus papularum, quũ rubent corpora: sambuci ramo verberatur, Plin. Opinor (inquit quidam) morbum esse hactenus incognitum, qui vulgò rubello dicitur. Crurum quoq́ tumor viæ labore collectus, boa appellatur, Festus. Boua siue Boa morbi genus est, cum corpora papularũ multitudine rubent, ad similitudinẽ eorum qui boa serpente icti obturgescunt. Ignorauit hoc Festus Pompeius, qui boam scripsit esse crurum tumorẽ viæ labore collectum, Perottus: qui papularũ, quibus corpus exasperatur & rubet, genera duo describit: et à Græcis hydracia nominari scribit, ab hydro (vt quidam existimant) cuius ictus huiusmodi papulas excitet cum tumore. Ebuli folia contrita, & veteri vino imposita, boam sanant, id est ru-

Vnke.

beoxxis

bentes papulas. Boas fimum bubulum sanat, vnde & nomen traxere, Plinius. ¶ Est & Boa meretricis nomen apud Athenæum libro 13. Βόα.

DE CECILIA SERPENTE QVAE ET TYPHLOPS A GRAECIS DICITVR.

A.

Typhlopa, quam etiam Typhlinem nominant, & Cophiam, murenæ caput habere simile in sermonem hominum venit, tum perparuulis oculis esse. Ex his duobus nominibus alterum ex eo traxit, quòd non sint ei oculi probè affecti ad videndum. Cophiæ nomen idcircò habet, quod hebetes eidem aures sint, Ælianus. Καὶ ἔτι που τυφλῶπες ἀπημαντοι φορέονται, Nicander in Theriacis. Vbi scholiastæ τυφλῶπες sunt οἱ καλούμενοι τυφλῖνοι· οἱ καὶ πατάμυδροι ἠρεμοῦσι. ¶ Τυφλῶνες, εἶδος ὄφεως, Hesychius: haud scio an perperam pro τυφλῶπες. ¶ Aristoteles τυφλίνες & τυφλίνας ὄφεις appellat. ¶ Κωφίας ὄφεως εἶδος ὁ καὶ τυφλίας, Hesychius & Varinus. ¶ Hodie in Græcia vulgo hic serpens adhuc Tephloti & Tefliti vel Teflini vocatur teste Bellonio. ¶ Τυφλίνας Latinè Theodorus Gaza vertit Cæcilias. Sic etiam hunc serpentem vocat Columella. Plinius autem lib 9. cap. 51. Cæcos serpentes appellat. Sunt qui Cæciliam pro Scytale accipiunt, ac vocem Græcam σκυτάλην apud Dioscoridem Cæciliam Latinè vertunt, teste Matthiolo, sed malè: siquidem Cæcilia propriè serpens hic dicitur qui Græcis τυφλωψ, quoniam cæcus esse perhibetur. ¶ Cerula pro Cæcilia legitur apud Albertum. Cæcilia serpens, vulgo Ceriella, Niphus. Cæcula dicta, eo quod parua sit, & non habeat oculos, Isidorus. ¶ Italicè vocatur bisa orbala. Cæciliam Hetrusci vulgo appellant Lucignola, Matthiolus in Dioscoridem: vbi incertum est, vtrum Cæciliam pro Scytale an pro Typhlope accipiat: quanquam vox à Luce desumpta potius ad Typhlopem quam ad Scytalem referenda videatur. Germanicè Blinden schlycher/Georg. Agricola. Allobrogicè Enuieux, al' anuoilz. Anglicè Slaworm. Narbonenses hos serpentes vocant Nadels, Iul. Scaliger.

Nomina. Τυφλώψ. Τυφλίνη. Τυφλῶπες. Τυφλῶψ. Τυφλίας. Κωφίας. Cæcilia. Cæcula.

B.

¶ Cæcilia serpens paruus non habet oculos, Arnoldus. Cæcilia serpens est, qui à cæcitate meruit nomen, Textor. Perparuulis oculis esse ac malè affectis ad videndum ait Ælianus. Cuidam anguium generi nulli nisi quales talpæ oculi sunt, quare Græci τυφλίας, Theodorus aptissimè Cæcilias vocat, Iul. Scaliger. ¶ Chameleonti maxillæ dentibus serratis supra & infra communiuntur, quales in typhloti serpente videas, Bellonius. ¶ Chalcis colore est serpentis quam Cæciliam nominant, Aristoteles. ¶ Typhlops adeò dura est pelle vix vt tandem secari queat, Ælianus. ¶ Acus piscis habet rimam quandam sub ventre imo, vt Cæciliæ serpentes, Aristoteles. Acus siue belone vnus piscium dehiscente propter multitudinem vtero parit: à partu coalescit vulnus: quod & in cæcis (vel Cæcilijs) serpentibus tradunt, Plinius. ¶ Bellonius agens de Typhle vel Thyphline marina, quam Plinio Spondylem esse dicit, sic ait, Magna est huius cum Thyphlope terrestri (sic enim à Nicandro vocatur, quem etiam Græcum vulgus Thyphlinem nominat) similitudo. Vtraque enim testa contegitur dura, cui natura vtrinque in lateribus rimam fecit cuticularem, contra aliorum naturam, vt eius aluus distendi possit in prægnantibus. Ambæ squamis carent. Marina perfectam magnitudinem assecuta, ad pollicis crassitudinem accedit, &c. Et paulò post. Vnicam tantùm in medio ventre rimam ferunt (scilicet marinæ Typhlinæ) cùm tamen terrestris duas habeat, in lateribus vnam vtrinque, quæ tam mari quàm fœminæ datæ sunt, Hæc Bellonius. Quod autem Typhlem vel Typhlinem ab antiquis pro pisce nominari scribit, quàm verum sit, ipse viderit: Ego Typhlinem inter serpentes tantum nominatum memini, &c. Gesnerus libro de aquatilibus in Acu pisce: qui & alibi sequentem Cæciliæ vel τυφλῶπος descriptionem manu sua exaratam nobis reliquit. Fuscus est per totum corpus serpens, aut obscurè maculosus, cum subruffo exiguo vix notabili: color ad latera magis varius est, & nigricantibus maculis diluta purpura distinctis, tanquam in marmore porphyrite, sed paulò obscurius: venter omnis atro colore saturo nigricat: paulò citra caput tamen color ater desinit: sub capite enim & proxima parte color glaucus est, maculis nigris interceptus: dentes vtrinque in ore minimi, vt vix appareant, καρχαρόδοντες, plures inferioris mandibulæ magisque conspicui quàm superioris. Oculos an habeat absolutos dicere non possim: erat mortuus quem inspexi, & inferior palpebra omnino obtegebat totum oculum, cuius foramen perquam exiguum ad reliqui corporis analogiam. Lingua bifida, eius extremæ partes eminentes nigricabant, haud scio an similiter in viuo sit. Sed mas ne an fœmina fuerit, haud scio.

Effigies quam hic apposuimus, icon est Blindenschlycheri fœminæ vt apparet, quæ apud nos (inquit Gesner. in quadam charta in qua hic serpens depictus erat) capta est Iunio mense, anno 1563. percussa baculo in capite. Dodrantalis tantum erat, per totum vnius fere crassitudinis, vno forte digito in extrema cauda excepto. Nigrior est quàm mas, cute nitida splendidaq; ceu oleo delibuta. Meatus transuersus apparebat, quo compresso ceu oua immatura prodibant. Infra ad caudam meatus erat excrementi. Oculorum caua potius quàm oculi ipsi apparebant. Dentes cernebantur vt in pictura expresi sunt, nulli autem intus vt in vipera. In capite squamæ maiusculæ paulò quàm in reliquo corpore, inq; medio duæ latiusculæ, cùm in vipera omnes paruæ & æquales ferè sint. Hæc Gesnerus.

C. Blindenschlychen (id est, Cæciliæ) pariunt viuos fœtus vt viperæ. Vxor mea inquit se aliquando grauidam baculo percusisse, & mox fœtus viuos ex vtero prorepsisse, Gesnerus. Typhlops in Græcia tantum est; Cæcilia alia apud nos est, aliquando 40. catulos reperiri in vna, Bellonius.

D. Cæcilijs serpentibus ciconia mire delectatur, Gasp. Heldelinus.

Morsus & cura. G. Typhlopas inter serpentes quorum morsus non est noxius, numerat Nicander in Ther. ¶ Columella lib. 6. de re rustica, cap. 17. agens de cura boum, Est etiam, inquit, mortifer ijs serpentis ictus, est & magnorum animalium noxium virus. Nam & vipera & Cæcilia sæpe cùm in pascua bos improuidè supercubuit, lacessita onere morsum imprimit. Et paulò post, Cæciliæ morsus tumorem, suppurationemq; molitur. Idem facit etiam muris aranei. Sed illius sanatur noxa subula ænea, si locum læsum compungas, cretaq; cimolia ex aceto linas, Hæc Columella.

Theriaca ex hoc serpente. ¶ Doctor Osualdus apud nos multos curat (à peste scilicet) suis sudatorijs quæ parat ex sua theriaca von blindenschlychen, id est, ex cæcilijs, cum aqua theriacali. Redolent aquam vitæ; bis & ter exhibet & multi curantur. Ex epistola cuiusdam ad Gesnerum.

Cæcinia. Cæcinia parua est & gracilis serpens, nullius propè veneni, Ioh. Rauisius Textor. Fortasse est Typhlops Nicandri quam ἀπήμαντον, id est, sine noxa vocat: ac corrupte Cæcinia pro Cæcilia ab eo dicitur. Quanquam paulò post etiam seorsim Cæciliæ mentionem faciat. Non memini tamen legere hoc serpentis nomen apud alium authorem probatum.

DE CENCHRINE SERPENTE QVI ET MILIARIS LATINE DICITVR.

A.

Nomina. Cenchrines. Cenchris. Cenchrus. Κεγχρίνη vel κεγχρίνης, genus est serpentis & Hydrus, Varinus. Nominatur et à Nicandro et Lycophrone κεγχρίνης. A Lucano et Plinio Cenchris. A Dioscorid. κέγχρος: quanquam facilè κέγχρου pro κεγχρίνου à recto κεγχρίνης: vel pro κεγχρίου, à recto κεγχρίας, scribi potuit: quorum vtrumuis magis probarim: Ægineta qui Dioscoridis verba transcripsit, κεγχρίνου habet. Idem Dioscorides hunc serpentem κεγχρίδιον vocat, vbi tamen rursus pro morsis ὑπὸ κεγχριδίου, legerim potius κεγχρίνου. Quamuis autem (inquit Matthiolus) Aëtius cenchrum ammoditem appellauit (*in nostro codice Cenchriam non Cenchrum vocat Aëtius ammoditem*) & acontiam cenchriten: non tamen propterea censendum est, cenchrum Dioscoridis ammoditem aut acontiam esse: quòd hic nullam cum illis habeat cognationem aut similitudinem. Ea autem de causa cenchrus dictus est, quòd maculis per quam minimis (vt Lucanus est author) milij magnitudine & colore, vniuersum eius corpus respersum appareat, Hæc Matthiolus. Videtur tamen Aëtius acontiam & cenchritem vel cenchrinem pro vno eodemq; serpente accipere & ita duas species confundere; nam quod hunc

hunc serpentem milij colorem referre dicit, ad cenchrinem pertinet: quod verò veluti iaculum vibratum corporibus inuolare, ad Acontiam. Cenchrinen autem ab Acontia vel iaculo differre, apparet tum ex ipsis iconibus, tum etiam ex descriptionibus vtriusque à probatis authoribus desumptis. Cenchrines serpentis genus est, quem sic dictum aiunt, vel quod tempore milij appareat, vel quod colore vario sit instar milij, Etymologus. ¶ Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 44. agit de miliaribus serpentibus, quos milij colorem referre dicit. *Miliaris.* Capite verò 48. famusum describit, quem Nicolaus Leonicenus & Matthiolus eundem esse cum Cenchrine volunt, vt apparet ex morsus eius symptomatibus, quæ cum Cenchrines morsu conueniunt, vt colligere licet ex Nicandro & Dioscoride. *Famusus.* Meminit etiam cap. 46. serpentis Aracis vel Aspidis habentis colores diuersos. *Aracis.* Quæ autem de eo serpente scribit videntur quoque ad Cenchrinen pertinere, nec rectè ab Auicenna disiuncta esse. Eundem errorē secutus est Albertus, qui hunc serpentem etiam multiplicauit, deceptus nominum varietate. Nam de eo quoque agit primum sub nomine Arachis, deinde sub nomine centris, in quo malè Lucani versum allegat, quem ille non de centride sed cenchride potius, id est miliari serpente protulit in hunc modum: Et semper recto lapsurus limite cenchris. Deinde sub nomine barbaro faliuisus, siue vt apud Auicennā scribitur, Famusus: postremo sub nomine latino miliaris. ¶ Bellonius in singularibus lib. 1. cap. 31. In Lemno (inquit) cenchriti vulgò nominatur serpens, cenchris dictus antiquis. *Cenchriti.* Apponit & iconem eius, in qua per singulas squamas singula puncta notantur: qualem etiam depingi curauimus. Germanicè nominare licebit **ein punterschlang ein bergschlang.**

B.

Hunc serpentem præcipuè in Lemno insula & Samo siue Samothracia frequentem esse scribit Nicander. Hodie adhuc in Lemno reperiri testatur Bellonius. *Vbi reperitur.*

Cenchrines & maxima magnitudine est, & leonē vocant, siue quod eius squamæ varijs maculis distinctæ sunt (hoc leonibus non conuenit, nisi forte Libycis, quorum omnia membra nigris floribus cyaneo colore distinctis ornantur (vt refert Ælian.) siue quod cauda erecta se ad pugnam incitat, siue etiam quia leonum more humanum sanguinem exsorbet, Gillius ex scholijs Nicandri. *Descriptio.* ¶ Cenchris crebras habet maculas in milij similitudinem, Textor.

Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites.

Lucanus lib. 9. agens de cenchride. Nicander autem non aluum eius modò, sed totum hunc serpentem varium esse canit. In Lemno (inquit) & Samothracia insulis sitis in Thracio sinu, cenchrinen serpentem oblongum reperies, quem leonem varium squamis distinctum appellant: cuius magna est corporis crassities & longitudo.

Δήεις κεγχρίνωπο (malim per ι in secunda) δολιχὸν τέρας, ὄντε λέοντα
Αἰόλον αὐδάξαντο περίστικτον φολίδεσσι.
Τοῦ πάχετος, μῆκός τε πολύστροφον, malim πολύτροπον.

Hæc Nicander. ¶ Cenchrites serpens est magnitudine duorum cubitorum, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore viridi (Græcè puto χλωρὸν legi, quod nomen non solum viridem sed etiam luteum colorem significat: milij quidem color non viridis sed luteus est) maximè iuxta aluum, vt milium colore referat: vnde & cenchrias, hoc est miliaris appellatur. Aiunt etiam hunc seipso fortiorem fieri, quum milium floret, Aetius. Quæ autem sequuntur apud eundem, de ratione, qua se ad lædendum instar iaculi vibrat, non propriè ad cenchrinen, sed potius ad Acontiam pertinent: quem cum cenchrine ab Aetio confundi ante diximus. ¶ Serpentum huius generis (miliarium) color propter citrinitatem suam est quasi color milij, Auicenna. Miliares serpentes sunt, quorum color propter citrinitatem est quasi color milij, Syluaticus. Citrini coloris est serpens cenchris, à calore milij sic dictus, Olaus magnus. Faliuisum serpentem etiam discolorem esse dicit Albertus: in quo eum à cenchrine non differre probari potest, siquidē discolor serpens nominatur, quia corpus eius maculis paruis, quæ sunt veluti grana milij distinguitur. Eadem ratione idem Albertus Arachin varium esse dicit, nec magnæ quantitatis, Nicolaus Leonicenus.

C.

Cenchris serpens est inflexuosus, qui semper iter rectum efficit: de quo Lucanus lib. 9. Et semper recto lapsurus limite cenchris, Isidorus. *Incessus.* In maximis caloribus insidias pecori molitur per montes. Caue quantumlibet magno animi robore sis, neue occurras, neue contra hunc pugnes, ne ille te implicatum cauda flagellet, & iugulis vtrinque apertis sanguinem exugat. Quin potius fugias, non tamen rectà, sed diuerticulis flexionibusque bestiæ cursum retardes. Nam serpentum hoc genus cum rectà iter facit velocissimum est: cum autem viam sæpius flectit, tardius serpit (propter corporis nimirum longitudinem) Gillius ex Nicandro.

D.

Feritas. Hunc serpentem λεόντα vocant à feritate sæuitiaq́. In corpora enim se vibrat, spiris ea inuoluit, verbere caudæ rumpit, adactoq́ in clauiculas & thoracem vulnere, sanguinem exugit, leonino hæc omnia ritu, Thes.

G.

Natura huius est calida, & venenosa valde, similis naturæ viperæ: proinde etiam in secundum serpentium ordinem refertur, Ardoynus.

Morsus sympto mata. Ad huius morsum caro putrescit, serpitq́ per membra putredo, & hydrops ventrem cũ dolore medium circa vmbilicum grauat, Nicander. Cenchri morsum qui viperino similis est, putridum vlcus sequitur. Carnes antea, vt in aqua intercutem, prætumidæ, defluunt. Lethargo corripiuntur, & veterno pressi somnos captant. Erasistratus eos iocinere, intestino ieiuno coloque conflictari author est, quippe dissectis ipsis omnes ferè partes corruptæ reperiuntur. Dioscorides & Ægineta. Est autem ambigua vox, quæ in Dioscoride νῆστιν legitur, & ieiunum intestinum significat, in Paulo verò κύστιν, quæ vesicam. Vnde dubiũ est, an de vesica aut ieiuno intestino accipiendum sit, quod tradit Erasistratus. ¶ Ab huius (sc. cenchritæ vel cenchriæ) morsu omnia quæ de vipera dicta sunt sequuntur, atq́ etiam grauiora, adeò vt etiam putrefactiones & carnium defluxus consequantur: ac grauior item mors succedat. Cæterum remedia similiter eadem quæ ad viperæ morsum his conducunt, Aetius. ¶ Accidunt ei quem mordent, accidentia malarum viperarum: & cura eorum est cura illa, Auicenna. Idem de Famuso. Dixerunt morsus eius est similis morsui viperarum, sed accidunt carni eius qui morsus est ab eo, corruptio & mollificatio: sicut accidit ei qui habet hydropisin, & accidunt ei profunditas somni, & obliuio, & ægritudines in hepate, & ieiuno & colo. Et sermonem quidem in hoc serpente attuli secundùm existimationem in hoc loco: & fortasse non est huius ordinis, imò est ordinis putrefacientium. Et cura eius est cura viperarum. Idem rursus de Araci. Quidam dixerunt, quod est malignus, interficiens in die secundo cum corrosione hepatis & confractione intestinorum. Et curatio eius est curatio viperarum prauarum: Hæc Auicenna & Albertus. Confractio intestinorum (inquit Nicolaus Leonicenus) est passio, quam vnà cum hepatis simili affectu fieri inquit Erasistratus in colo & ieiuno intestinis. Cenchridis morsus vti viperæ venenosus est, Olaus magnus.

Remedia aduersus morsum ¶ Morsis ab hac serpente auxiliatur lactucæ fructus (semen, Ægineta) cum lini semine illitus, & satureia trita, & syluestris ruta, & serpyllum cum duabus hastulæ regiæ drachmis, & tribus vini cyathis (serpyllũ cum hastula regia læuigatum: potui verò datæ protinus centaurij radicis drachmæ duæ cum ternis vini cyathis) aut aristolochię radix similiter. Item cardamomum (Ægineta κάρδαμον habet, id est nasturtium) & gentiana (potu cõducunt, Ægineta,) Dioscorides. Serpyllum syluestræ pinguius voluntarium, & candidioribus folijs ramisq́ aduersus serpentes efficax est, maximè cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones, decoctis in vino ramis folijsq́, fugat & odore omnes si vratur, Plinius. Sesamum confert morsui serpentis lenticularis, Auicenna. Vbi serpentem lenticularem existimo vocari miliarem: nisi acontiam intelligere malis, qui maculis lenti similibus distinguitur, vt vult Bellonius. Et multos acontiam cum cenchrine seu miliari confundere diximus.

H.

Etymologia. Κεγχρίνης, κέγχρις & κεγχρίτης seu κεγχρίας ἀπὸ τοῦ κέγχρου dicitur, quod milium significat: quia vt iam dictum est, hic serpens quibusdam notis instar milij per totum corpus distinctus est. Eadem de causa etiam miliaris dicitur.

Homonyma. Cenchris & cenchrynes apud Suidam & Varinum. Item cenchreis apud Suidam in voce ἀμφώνυχος auis etiam dicitur, quæ aliter tinnunculus vocatur. Vide in Auium historia, philologiam de tinnunculo. ¶ Est etiã gemma cenchrites milij granis velut sparsis, Plinius libro tricesimo septimo, capite vndecimo. Item cenchros adamantis genus milij magnitudine, Idem.

¶ Cenchritæ ab Oppiano libro tertio de aucupio dicuntur aues quas anserum generi annumerat: dictæq́ videntur quod κέγχρῳ, id est milio inescentur. Miliarias quasdam aues etiam vocat Varro de lingua latina, à cibo scilicet, quod milio fiant pingues.

¶ Est & Cenchrias, id est miliaris, genus vlceris herpetis à similitudine quam habet cum granis milij dicti, quod istorum instar exiguis pustulis exasperetur.

¶ Visuntur in oculis quandoque & minutiores quidam velut calculi: eos ob milij quandam imaginem Cenchros dicunt Græci, Cœlius.

Serpa serena vulgò in Sicilia IN SICILIA audio reperiri serpentem, qui vulgò dicatur serpa serena: qui an Cenchrines veterum sit, considerandum est. Accedit enim nomen ferè, & longitudo & crassities corporis. Eum

ris. Eum Hieronymus Massarius Vicentinus, medicus eruditus, his verbis mihi descripsit. Serpa Serena est serpens venenosus, albus vel potius subalbidus, in Sicilia frequens, longitudinis aliquando corporis humani & crassitudinis brachij circa carpum, Gesnerus. Alij sunt apud Isidorum Syrenæ serpentes in Arabia alati, de quibus inter serpentes alatos post draconis historiam diximus.

DE CERASTE.

A.

Nomina. Cerastes.

ERASTES, Κεράστης, vox est græca quæ Latinè reddi potest, Cornutus: sic autem dictus est serpens, quòd cornua in fronte gestare dicitur, vt infra fusius explicabitur. Hebr. שפיפון Schephiphon, Cerastes, Munsterus in trilingui dictionario.

Arab. Cerust. Cerustes, Syluaticus. Dicitur etiam Ceristalis ab Alberto & Olao Magno. Cerastæ, vocabulo in ceristalim deprauato. Verum quidem est Albertum de ceraste & ceristali seorsim agere tanquam de duobus serpentum generibus, sed vt ostendit Nicolaus Leonicenus libro de dipsade & alijs serpentibus, satis apparet vnum idemq; esse genus, tum ex signis vtriusq; morsum sequentibus quæ eadem sunt, tum ex eo quod Græci qui de ceraste scripserunt, nullam ceristalis mentionem faciunt. Semerion verò quem Albertus secutus est, de ceristali tantum agit, cerastæ non meminit. Vnde conijci potest, quid errandi occasionē præbuerit Alberto: nempe quia seorsim apud Plinium & Solinum & alios græcos vel latinos authores de ceraste legerat: seorsum autem de ceristali apud Semerionem, hanc tantum in nominibus diuersitatem attendens, incidit in errorem, putans eam quæ fuit in vocabulis solùm, esse etiam in re ipsa differentiam. Auicenna meminit etiam cristalis serpentis, vel vt in impressis quibusdam legitur triscalis, vel vt legit Nicol. Leonicenus, sirtalis, cui etiam eadem ferè morsus signa tribuit quæ cornutæ, quæq; alij cerastæ tribuunt. Vnde Nicolaus Leonicenus eadem esse cum ceristali & ceraste serpentis speciem existimat. Vide plura apud eundem Leonicenum loco antea citato. Κεραΐστης εἶδος ὄφεως. Hesych. Apud Italos cerastes adhuc nomen seruat, German. ein gehürnte schlang. Gall. Vnc ceraste on serpent cornu.

Ceristalis. Cristalis. Sirtalis.

Cerasten omnes ferè authores tum Græci tum Latini inter viperæ species numerant. Albertus tamen cornutam aspidem vocat. Et videntur reliqui Arabes hanc serpentis speciem sub aspidis genere comprehendere. Paulus Ægineta de aspide & ceraste in vno eodemq; capite agit, quasi similes essent species. Albertus insuper scribit, Solinum dicere, quod aspides cornibus impetunt homines: sed hoc non esse probabile. Nicander verò negat aspides habere cornua, sed quosdam veluti callos in fronte circa supercilia prominentes, propter quos videntur eorum oculi in quadam cauitate reconditi, Nic. Leonicenus.

Cerastæ an sint de viperæ vel aspidis genere.

B.

Vbi reperiantur.

Africa cerastis abundat, Lucianus in dipsadibus. Loca Libyæ mediterranea arenarum cumulis referta, quo plus vitæ necessarijs caret, eò varijs magnisq; serpentibus, ijs presertim quos cerastas vocant, quorum morsus lethales habentur, sunt fertiliora. Ferunt hos quondam serpentes in Ægyptum transmigrantes magnam regionis partem inhabitabilem reddidisse, Diodorus Siculus.

Formæ descriptio.

¶ Cerastes serpens ferum animal, colore album, &c. Ælianus.

Nunc potes actutum insidiatoremq; cerasten
Noscere, vipereum veluti genus, huic quia dispar
Non is corpus habet, sed quatuor aut duo profert
Cornua, cum mutila videatur vipera fronte.
Squalidus albenti color est, &c. Nicander in Ther.

Cerastes magnitudine cubitalis est, longissimus cubitorum est duorum, corpore verò arenosus est, & iuxta caudam desquamatus: eminentias habet in capite duas, cornuum similitudine. Partes verò circa ventrem ex ordine squamis oblitæ sunt, quapropter in serpendo sonum sibilo similem edit, Aetius. Cerastæ colorem arenæ similē habent, qua ex re à paucis internoscuntur, ita coloris errore seducti quidam, pedibus illos conculcantes, vitæ periculum adeunt, Dio-

dorus Siculus. Est cubitali longitudine, longissimus duorum cubitorum, colore cinereo, qualis omnino est leprosorum, Greuinus. Cornuta est genus surdorum, cuius longitudo est ab vno cubito vsque ad duos, & sunt super caput eius duæ eminentiæ, sicut duo cornua: & color corporis eius est color cineris (color rubeus, Albertus) & venter eius est sicut squamę siccæ, durę, quę strident super terram cum strepitu, Auicenna, Albertus. Est & de eis genus quod nominatur paruum (vel curtum seu recuruum) propterea quod cornua eius sunt breuia, aut iam ceciderũt cornua eius, & est etiam minus & breuius, maxillas autem respectu aliorum grandiores habet, & ob id maxillare dicitur, Auicenna. Cerastes fraudulenta, viperæ non valde dissimilis, interdum quatuor interdum duobus cornibus esse videtur: squamis horret, eius color exalbescit, Gyllius.

De Cerastæ cornibus. ¶ Cerastis corpore aiunt eminere cornicula sæpe quadrigemina, quorum motu reliquo corpore occultato solicitent ad se aues, Plinius. Cerastæ præferunt quadrigemina cornua, quorum ostentatione velut escæ illico solicitatas aues perimunt, Solinus. Cornua cochleis ad prætentandum iter: id est carnosa corporea hæc sunt vt cerastis, Plinius. Gemina supra frontem gerit cornua cochleæ cornibus similia, non similiter tamen atque illius tenera, Ælianus, Volateranus. Cerastes serpens dictus eò quod in capite cornua habeat similia arietum, Isidorus. Cerastes serpens est octo cornua in capite habens, ex quibus fieri solent manubria cultellorum ad mensas imperatorum: quia sudore produnt venenum appositum. Ex libro de nat. rerum. Cerastes duas paruas eminentias supra oculos habet, quæ sunt instar granorum hordei, duoque cornicula referunt. Quemadmodum autem inter authores, qui sese mutuo sequuntur, posteriores priorum errores suscipiunt, ita Solinus verba Plinij secutus, perperam scripsit cerastas octo cornua præferre. Contrarium enim experti sumus, Bellonius. ¶ Dentes vipereis dentibus similes habet eiusdemque formæ, Idem. Dentes eius sunt æquales non recurui, Auicenna. ¶ Cerastes serpens paruus habẽs pro spinis in corpore cartilagines, vnde corpus huius magis flexile quàm aliorum serpentium. Scincus lineis quibusdam puniceis in dorso transuersis, vt cerastes, distinguitur, Bellonius. ¶ Viperæ & cerastæ Ægyptiacæ pellem habent facile cedentem, quod experientia comperi. Cum enim pellem eis detraxissem, ac stramine repleuissem, duplo crassior erat quàm ipsa fera naturalis. Quod ijs quæ alijs in locis reperiuntur non accidit, Idem.

¶ Allati sunt ex Alkairo in Turchia tres serpentes ad nobilem quendam Venetum, qui diligentissimè in vitro magno & harena prope focum seruantur. Horum imagines cum mittere non possim, accipe eam quam potui ex solo intuitu descriptionem habere. Tres numero erant, quorum vnus fermè erat triplo reliquis maior, isque fœmina, quæ tum forte quatuor aut quinque oua in ipsa arena edidit, magnitudine ferè oui columbacei, longitudo erat trium pedum, crassitudo ferè brachij, caput duos digitos latum idque compressum, oculorum pupilla nigra, reliqua parte alba, ex quorum cilijs vtrinque prominebant cornicula duo breuia non carnea, vt in quibusdam alijs, sed verè cornea. Collo erat pro corporis magnitudine tenuissimo & satis longo. Totus parte superiore tectus erat squamis cinericeis suprema squamarum parte nigricantibus, cauda in extremo extenuata & subfusca. Reliquis eadem forma, nisi quod cornua adhuc non extabant. Dixerunt filios esse istius maioris, Iohannes Fauconerus Anglus in epistola ad Gesnerum. Censet autem Gesnerus hos serpentes fuisse cerastas, cuius opinionem ipsa descriptio conueniens in multis cum superioribus cerastæ descriptionibus ex varijs authoribus adductis confirmat.

C.

vbi lateant. Plurimum mansio eius est in locis arenosis, Auicenna. Secundum vias vt prætereuntibus moliatur insidias, iacet, Gyllius. Bibulis sub arenis, vel qua facta rotis via longa sub scrobe dormit, Nicander.

Incessus.

Ex ijs alter echis velocibus obuia spinis
Recto terga tibi prolixus tramite ducit,
Sed medio diffusus hic (cerastes) se corpore voluit
Curuum errans per iter resonantibus aspera squamis.
Qualiter æquoreo longissima gurgite nauis,
Quam violentus agit nunc huc, nunc Aphricus illuc,
Pellitur, & laterum gemebunda fragore suorum
Extra sulcandas sinuose fluctuat vndas. Nicander in Ther.

In serpendo sonum sibilo similem edit, per obliquum autem non rectà proreptat, Aetius. Vipera quidem rectà celeriter obuios appetit: contra cerastes diuerticulis, serpendique flexionibus cum sonitu gradum faciens, impetum facit, Gyllius. Est flexuosus plus quàm alij serpentes, ita vt spinam non habere videatur, Isidorus,

Spinaque vagi torquente Cerastæ. Lucanus lib. 9

Hæmorrhoidem cum calcasset Menelai gubernator Canobus, morsu impacto interijt. Id conspicata Helena, & indigne ferens, spinam hæmorrhoidis perfregit: vnde factum, vti hoc genus & Cerastæ spina conuisantur difracta, Cœlius ex Nicandro. ¶ Cerastæ & viperæ inter omnia serpentum genera potu diutissimè carere possunt, Bellonius.

¶ Cerastæ

Partus.

¶ Carastæ sicut & viperæ viuos fœtus in lucẽ edunt, quod & facit Salamandra, Bellonius. Complurium scripta mihi modicè placent, qui eo tantum nomine viperam à cæteris serpentibus distinguere solent quod animal pariat. Id enim cerastæ quoque vsuuenire certum est, Brod.

D.

Astutia in alliciendis auibus.

Carastæ cornuum ostentatione veluti escæ illico solicitatas aues perimunt: nam reliqua corporis de industria arenis contegunt, nec vllum indicium sui præbent, nisi ex ea parte, qua inuitatis dolo pastibus necem præpetum aucupentur, Solinus. Sunt illi quadrigemina cornicula, quorum ostentatione veluti esca illiciens solicitata animalia perimit. Totum enim corpus arenis tegit, nec vllum indicium sui præbet, nisi ex ea parte, qua inuitatas aues vel animalia capit, Isidorus.

Crinalem attollunt squammæ stridore Carasten
Bis gemino cornu, quo capit hæc volucres.

De cerastarum cum Psyllis sympathia.

¶ Longè alia ratione in cæteros Libycos homines ac erga nuncupatos Psyllos carastæ afficiuntur: illis enim infesti sunt, cum his fœdere deuinciuntur pacemque seruant. Enimuero Psyllorum gens ab eis si mordetur, non modò non sentit morsum, sed eos etiam qui in id mali inciderint, facillimè sanat, si priusquam totum veneno corpus imbutum sit, ex ipsis quispiam vel accersitus, vel sua sponte veniens, os aqua colluerit, illiusque manus, qui morsus sit, abluerit, ex veneno statim tum conualescit, tum ab omni malo liberatur. Libyci autem homines aiunt, virum cui sua vxor venerit in suspicionem adulterij, quique ex ea susceptos liberos adulterino sanguine natos suspicetur, experimenti causa in dolium cerastarum plenum infantem puerum conijcere, sicque abijciendo tanquam artificem aurum igni, ingenuitatem puerili experiri. Cerastas protinus insultare acerbosque fieri, innatum malum puero minitantes, eos vt puer attigit remollescere: vnde Libycus ille se legitimum patrem agnoscit.

Antipathia in serpentes & phalangia.

¶ Cum serpentium tum phalangiorum hostes cerastæ habentur. Hæc verò si Afri comminiscuntur, non me sed semetipsos fallunt, Ælianus. ¶ Accipitres ab Ægyptijs coluntur, quod admodum prosunt ad scorpiones cerastasque & parua animalia quæ morsu nocent delenda, Diodorus Siculus. Cerastis natura est in excessu calida & maximè venenosa, Ardoynus.

G.

De cerastæ morsu & symptomatibus.

A Caraste percussus locus attollitur cum duritia pustulosus. E plaga sanies profluit modò atra modò pallidior (& porraceo colore, Ægineta) sed toto concretu varicosus intumescit: genitale intenditur, mens labat, oculorum caligo exoritur: denique rigore neruorum distenti commoriuntur, Dioscorides, Ægineta. Si feriat Carastes locus attollitur & induratur, pustulis scatet, varia inde sanies, modò nigricans, modò lutea, fertur, sed coalitu toto pallens: subruffescit, ijs genitale tenditur, excessus mentis eos excipit: caligant oculi: tandem distentione rigoreque neruorum conuulsi commoriuntur, Actuarius. Cæterum percussis ab eo eleuatio ac tumor plagæ capitis claui similitudine insurgit, & sanies profluit vini colore aut nigricans, & maximè per ambitum, velut in cruentatis ac sugillatis aliàs fieri consueuit. Reliqua item quæ in viperæ morsu dicta sunt, etiam his succedunt cum intensione vehementiori. Vt plurimum verò vsque ad nonum diem supersunt, Aetius.

Is si forte grauem serpens impresserit ictum,
Fit similis clauo tumor, obscuræque leuantur
Pustulæ, & afflicta non magnum parte dolorem
Exagitant, verùm tristis magis inguina tentat,
Atque ambos poplites labor, & pallente colore
Exanimis fractisque fatiscens viribus æger
Conspicitur, ter tresque dies superum æthera cernit,
Raroque conceptam fugit hoc ex vulnere mortem. Nicander in Theriacis.

Sentitur in locis morsus quasi acus aut claui infixi in eis. Et dixerunt quod continuatur corpori eius grauitas maxima, & inflantur labia (aliàs palpebræ) eius, & accidunt ei vertigo, & tenebrositas oculorum & destruitur ratio, Auicenna, qui Nicandrum male intellexisse videtur, cum dicit morsum cerastæ sentiri tanquam acum vel clauum infixum: cum Nicander tantum dicat tumorem clauo similem in loco morsus eleuari, morsum autem non ita magnum inferre dolorem afferat: quod profectò fieri nõ posset, si similis esset illi, in quo quis in membro clauum veluti infixum habere credit, Greuinus. ¶ Serpentium quicunque vel in cauda vngulam, vel in fronte cornu habent, immodicè sicci sunt, atque ideo perniciosissimi, Cardanus.

Curatio per chirurgiam.

¶ Si Carastes percusserit, cita partis amputatio suffragatur: quare sine mora ictam partem amputare aut scalpro confestim circuncidere, & ijs similia prosequi oportet. Vrentia insuper reliquijs admouenda: siquidem virus hoc veneno basilisci simile est, Dioscorides. His membri affecti mutilatio mox à morsu facta succurrit: eoque sine mora, si fieri potest, præcidendum est: & in his & propinquis partibus omnem carnem circumsecare statim, & radicitus vsque ad os excindere oportet: deinde reliquiæ ferro candenti exiccandæ sunt. Etenim horum virus, sicut & basi-

lisci, taurino sanguine similiter celerrimè sanguinem in arterijs ac spiritum coagulat, P. Aegineta. Cui & consentit Actuarius. Remedia eadem quæ morsis à vipera conferunt, Aëtius.

Medicamenta [illegible] super vulnera.

¶ E serpentibus contra cerastas validissima est fæx aceti cum polenta, Plinius. ¶ Anagallidis folia cerastæ serpentis ictibus summè auxiliãtur, Aëtius. ¶ Imponendum super vulnus caprinum stercus ex aceto coctum, Celsus. ¶ Ponatur super morsum cepe tritum cum aceto, Auicenna. ¶ Cedria cerastæ morsibus cum sale imposita subuenit, Dioscorides. Ex cedro fit emplastrum super morsum serpentis habentis cornua, Auicenna. ¶ Hordeacea farina ex aceto cocta, Celsus. ¶ Nepeta cum sale contrita, melle adiecto, Idem. ¶ Picis natura aduersatur priuatim cerastæ morsibus cum polenta, Plinius. ¶ Ruta ex aceto cocta, Celsus. ¶ Sal prodest contra cerasten cum origano aut cedria aut pice aut melle, Plinius, Dioscorides. Ponatur super morsum sal tritus confectus cum alkitran, Auicenna. ¶ Sesamum cerastæ morsibus medetur, Dioscorides. Sesamum confert morsui serpentum cornutorum, Auicenna. Vetus interpres habet, canis rabiosi & serpentis lenticularis.

Medicamenta intra corpus sumenda.

¶ Si Cerastes aut Dipsas, aut Hæmorrhois percussit, asphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas potiones diuidendum est, sic vt ei rutæ paulum adijciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt: costumque, & casia, & cinamomum rectè per potionem assumuntur, Celsus. ¶ Quod ei appropriatur, est vt in potu detur semen raphani cum vino: & propriè quando euomit cum eo, & cum euomuerit, confert ei cyminum Indum: & sisamum confert ei iterum quem momordit, cum vino: & castoreum cum vino: & calamenthum campestre cum vino: & semen raphani est mirabilis iuuamenti in eo, Auicenna. ¶ Raphani semen contra cerastis morsum, potum ex vino auxilio est, Dioscorides. ¶ Est cumino simillimum quod Græci vocant ammi: quidam verò Æthiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat: cum lini semine scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus mitigat: priuatimque cerastarum cum pari portione myrrhæ, Plin. Castoris testes auxiliantur aduersus Cerasten & Presteras, cum panace aut ruta ex vino, Idem. ¶ Sunt & seruatis piscibus medicinæ, salsamentorumque cibus prodest à serpente percussis, & contra bestiarum ictus, mero subinde hausto, ita vt ad vesperam cibus vomitione reddatur: peculiariter à chalcide, ceraste, aut quas sepas vocant, aut elape dipsadéue percussis, Idem.

De Psyllis opē ferentibus ijs qui à Cerastis morsi fuerunt.

¶ Callias libro decimo historiæ quam conscripsit de Syracusano Agathocle, Cerastas inquit, pestiferum morsum infligere solere, & bestias ratione carentes & homines interficere, nisi Libycus vir natione Psyllus ad curandum accesserit. Hic sanè siue euocatus, siue fortuitò aduenerit, & plagam adhuc tolerabiliter dolentem viderit, solam saliuam ictui morsuiue inspuens dolorem mitigat & perstringit: sin percussum offenderit, ægerrimè dolentem, intra dentes permultam aquam haurit, & os suum primo ex ea colluit, post verò eam in poculum iniectam vulnerato exsorbendam tradit. Quod si veneni acerbitas acrius inualescit, hic ægrotanti nudo nudus accumbit, & proprio suo corpore morbi vim frangit, & malo hominem liberat. Hoc ita se habere idoneus testis etiam Nicander Colophonius fuerit: cuius versus ascribam:

Audiui Libycos Psyllos quos aspera Syrtis
Serpentumque ferax patria alit populos,
Non ictu inflictum diro, morsuue venenum
Lædere: quin læsis ferre & opem reliquis,
Non vi radicum, proprio sed corpore iuncto. Et quæ sequuntur.

Hæc Ælianus, quem versus illos Nicandri citatos desumpsisse oportet ex libro aliquo, quo his temporibus caremus. Neque enim in ijs libris Nicandri qui extant reperiri existimo.

H.

Etymologia.

Cerastes, serpens dictus eo quod in capite cornua habeat similia arietum. Κέρατα enim Græci cornua dicunt, Isidorus. ¶ Cerastes autem ab authoribus in vtroque genere, id est & masculino & fœminino sumitur. *Libycæ membrana Cerastæ,* Lucan. lib. 6. *Spinaque vagi torquente Cerastæ,* Idem.

Homonyma.

Κεραΐστης, κουήτης, ἁλιεύς, πολεμικὸς, εἶδος ὄφεως, καὶ ὁ κέρατα ἔχων., Hesychius. ¶ Cerastes cerui epitheton, quod cornutus sit vel magnis cornibus præditus. Aristophanis Scholiastes. ¶ Vermium qui ficorum proprij sunt, alij ex ipsis nascuntur arboribus: alios parit qui vocatur cerastes. Omnes tamen in cerasten figurantur. Sonum edunt ceu paruuli stridoris, Theophrastus & Plinius.

Epitheta.

Cerastes Libycus, vagus, Lucanus. Anhelans, Textor. Crinalis, Statius:

Crinalem attollit longo stridore Cerasten.

Astutus, Insidiator, Interpres Nicandri. Infestus Cerastes, Galeni interpres. Cerastæ σκολιοπλανέες dicuntur à Nicandro: Qui & κιοάστλω δολόεντα appellat, hoc est insidiatorem: eo quod in rotarum vestigijs delitescens, obuium quenque inuadit, vt annotat Scholiastes.

Cerastes

Cerastes pater fuit Pausaniæ, Iosphus. ¶ Amathuntis oppidi in Cypro incolæ olim Cerastæ dicti sunt: Gemino quibus aspera cornu Frons erat. Vnde etiam nomen traxere Cerastæ, Ouidius. Hi cum soliti essent in ara Iouis aduenas immolare, Venus eorum crudelitate offensa, in boues eos vertit, qui à magnitudine cornuum Cerustæ apud Salaminios sunt nominati. Vide Ouidium Metam. 10. Propter hos Cerastes volunt quidam Cyprum Cerastian fuisse dictam, quòd eam aliquando hi homines cornibus insignes tenuissent. Cerastiam dici Cyprum, Xenagoras prodidit, διὰ τὸ ἔχειν πολλὰς ἐξοχάς, id est, quia superciliis (vel promontoriis) abundet multis, quæ inquit cerata vocant. Etiamsi me non fallit esse qui sic opinentur dici, quia inibi viserentur cornibus homines insignes, Cœlius. ¶ Cerastæ insulæ sunt in latere Arabiæ propè Syenem, quæ in fine est Æthiopiæ, Plinius.

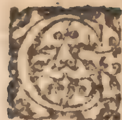
Nomina propria huic serpenti affinia.

Circa Thebas Ægyptias sunt sacri serpentes, nihil omnino hominibus noxii, pusillo corpore, binis præditi cornibus, quos defunctos in Iouis æde sepeliunt; huic enim Deo sacros illos esse prædicant, Herodotus. Angues, Thebanos perhibent Ægyptii habere cornua, Aristot.

Angues Thebani cornuti sacri.

DE CERISTALI, TRISCALI

CRISTALI VEL SIRTALI.

CERISTALIM Alberti, & Cristalim, seu Sirtalim vt legit Nicolaus Leonicenus, Auicennæ, (Triscalis enim corruptè pro Cristalis legi in impressis quibusdam codicibus existimo) eandem esse serpentis speciem cum Ceraste, diximus antea in historia Cerastis A. Quia tamen & Auicenna & Albertus hunc serpentem à cornuta aspide, quæ proculdubiò Ceraste græcorum est, distinguunt, adiiciemus hic quid vterque de eo scribat: vt facta collatione eorum quæ de hoc Ceristali seu Cristali vel Sirtali scribunt, cum iis quæ de Ceraste dicta sunt, quiuis melius agnoscere posit, hunc eundem esse cum Ceraste.

Serpens Triscalis (Cristalis vel Sirtalis legendum puto,) narratum est de hoc, quòd eius accidentia similia sunt accidentibus viperarum, verùm sunt cum inflatione loci morsus, & vesicis, & duricie apparente, & cursu humiditatis sanguineæ, nigræ ex illo loco: & accidunt ei alteratio rationis, & tenebrositas visus, & spasmus mortificans. Et cura eius est cura viperarum. Et ego quidem dixi hunc serpentem in hoc loco existimatiuè: & non nosco eum, neque ordinem eius, neque ipsius genus cum verificatione, & neque scio an iste sit in iteratione an non, Auicenna. Gesnerus dubitanter ascripsit an Dryinus? nam accidentia eadem sunt ex morsu, quam viperarum. Ceristalis est serpens de genere viperarum, & secundi ordinis, & est cinereus duorum cubitorum. In loco morsus accidit inflatio, & vesicæ duritia, apparent & fluxus humiditatis sanguineæ nigræ ex loco morsus, & patitur læsus alienationem rationis, & tenebrositatem visus, & spasmum mortificantem. Albertus. Cinerei coloris est aspis & Ceristalis secundum Albertum, aliâs Cristalis de genere viperarum, longitudinis duorum cubitorum, qui morsu suo alienat sensum & rationem, caliginem oculis inducit, & spasmum mortificantem, Olaus Magnus. De hoc scribit Ardoynus lib. 6. cap. 15. sub nomine Teristali, ex Auicenna tantum. Addit verò de hoc nihil specialiter scribi ab authoribus.

Chelydrus serpens est qui & Dryinus dicitur, de quo posteà in Dryino.

Chersydrus serpens est idem cum Hydro. Itaque eius historia post in hydro à nobis describetur.

DE COLVBRO.

COLVBRVM etiamsi veteres videantur aliquando pro serpente in genere nominare, aliàs tamen speciem peculiarem hoc nomine denotant, vt ex sequentibus testimonijs patebit: Gaza pro aquatico accepisse videtur. nam cum Theophrastus historiæ plantarum 2.6. scribat hydrum stagnis exiccatis marcescere: ipse pro hydro colubrum transtulit. Deceptus est autem fortè Gaza, non intellectis Plinij verbis: Coluber enim (inquit Plinius) est in aqua viuens, &c. vbi certè colubri nomen tanquam generis, non tanquam speciei posuit. Et alibi, Enhydris vocatur à Græcis, coluber in aquis viuens. Vuottonus etiam vir nostro seculo in Anglia eruditus, de colubro inter aquaticos serpentes agit: & colubri nomine pro genere quosdam abuti scribit. Certè viri eruditi pro communi Græco serpentium nomine ὄφις, colubrum aliquando reddunt Latinè. Erasmus Rot. & alij.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoq́ agitare graues nidore chelydros.
Sæpe sub immotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit: cœlumq́ exterrita fugit.
Aut tecto assuetus coluber succedere, & vmbræ,
Pestis acerba boum, pecoriq́ aspergere virus,
Fouit humum. cape saxa manu, cape robora pastor:
Tollentemq́ minas, & sibila colla tumentem
Deijce. iamq́ fuga timidum caput abdidit altè:
Cum medij nexus, extremæq́ agmina caudæ
Soluuntur, tardosq́ trahit sinus vltimus orbes,
Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis, &c.

Vergil. tertio Georg. vbi colubrum videtur speciem serpentis facere, eam quam nos infra orophiam & myagrum nominabimus: eamq; ab alijs speciebus, chelydro, vipera & chersydro, (quem anguem in saltibus Calabriæ nominat ac describit in sequentibus,) distinguit. In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera, felesq;, aut etiam mustela possit aspirare. Iecur aquatici colubri, item hydri tritum porumq;, calculosis prodest, Plinius: ac si coluber aquaticus alius quàm hydrus esset: ego non separârim. Coluber ab eo dictus est, quòd colat vmbras (*quasi ad hoc alluserit poeta iam recitato carmine, Aut tecto assuetus coluber succedere, & vmbræ:*) vel quòd in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur. nam lubricum dicitur, quicquid labitur dum tenetur, vt piscis, serpens, Isidorus. Gelenius noster Latinum nomen deducit à Græco *κολόβουρος*: quod vbi ipse legerit nescio, ego neq; apud authores, neq; apud grammaticos reperire memini. significat autem mutilum cauda. Quòd si de origine huius vocabuli diuinandum est, à chelydro vel chersydro, non magna literarum mutatione, colubrum aliquis deduxerit, etsi pro vocabulo vel communi, vt dictum est, vel speciei diuersæ à Latinis plerunq; vsurpetur. Domestici quidem angues, sæpe caudis per homines mutilatis reperiuntur, ac viuunt, potius quàm syluestres. ¶ Coluber à Scoppa Italicè redditur lo scorzone, scorsoni, colubra, la scorzonara, la scorsona. Galli coleuure, Hispani culebra proferunt. Νερόφις Græcè hodie vulgò dictus serpens, ab aliquibus coluber vertitur. ¶ Coluber, gen. mascul. est: quandoq; fœmininũ etiam colubra in vsu est. Lucilius Satyr. lib. 20. Iam disrumpetur medius, iam vt Marsus colubras, Disrumpit cantu, venas cum extenderit omnes. Turpilius Leucadia, Arripuit colubram mordicus. Varro Eudæmonibus, Quid dubitatis vtrùm nunc sitis cercopitheci, an colubræ, an belluæ? Notauit hæc Non. Marcel. ego Horatium quoq;, Vergil. & Corn. Cels. fœm. gen. colubrã dixisse obseruaui.

B.

Coluber longus est vt anguilla, Obscurus. Colubros virides Horatius dixit: longos, Virgilius: variæ cum dente colubræ, Ouidius. Linguis micat ore trisulcis, Vergilius de colubro. Columella hirtum colubrum cognominat, nimirum à squamarum asperitate. Ægyptij de colubris Thebanis perhibent, quasi aliquod illis vestigium cornus extuberet, Aristoteles. Vide in Ceraste.

Grammatici

C.

Grammatici quidam colubrum scribunt umbras nemorum incolere, alludentes ad etymologiam. Vergilius non nemorum, sed simpliciter umbram, eum subire canit, Aut tecto assuetus coluber succedere & umbræ. Coluber etiam calidior multis degit in umbris, & accedit sæpe ad aquas, ut se refrigeret & deponat venenum, Ferdinandus Ponzettus. ¶ Cum omnis serpens, tum coluber speciatim, per foramen transiens senectutem exuit: sed ieiunio prius carnes attenuat, ut facilius transeat. Tortuose incedit & sibilat, Obscurus.

Qualis ubi in, lucem coluber mala gramina pastus, *Lubrica conuoluit sublato pectore terga*
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat: *Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis,*
Nunc positis nouus exuuijs, nitidusq́ iuuenta, Vergilius Æneid. 2.

Est autem comparatio sumpta ex Homeri Iliad. x. ut Macrobius annotat lib. 5. cap. 6. Saturnal.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσιν, &c.

Hirtus & ut coluber nodoso gramine tectus *Ventre cubat flexo, semper collectus in orbem,* Columel.

D.

Coluber (ut scribitur in epistolis D. Hieronymi) bibiturus venenum prius euomit, ne ipse suum cum aqua exhauriat. ¶ Nudum hominem timet, operimentis indutum persequitur, Cælius Rhod. ¶ Buso quandoq; cum colubro, vel etiam cum serpente prælium subit, Physiologus. Optima vinetis satio est, cum vere rubenti. Candida venit auis, longis inuisa colubris, (id est, ciconia,) Vergilius 2. Georg. Coluber ceruum fugit, leonem interficit, Ambrosius. Coluber est in aqua viuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mire adiuuari produntur, nihil contra belua audente: efficacius etiamnum si herba potamogiton misceatur, Plinius.

E.

Spargantur cæcis nasturtia dira colubris, Columella.

Per cæcas colubras ventris lumbricos non angues intelligit, Victorius.

F.

Venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non gustu, sed in vulnere nocent: ideoq; colubra ipsa tuto estur, ictus eius occidit, Celsus.

G.

Natura eius est valde calida & venenosa, Ardoynus. Colubra ipsa tuto estur, ictus eius occidit. vide proxime retro in F.

Hirtus & ut coluber nodoso gramine tectus, *Noxius exacuit morbos æstatis iniquæ.*

De Colubri veneno.

Coluber transeuntibus insidiatur: & mordens lingua venenum infundit. Unde scriptum est in sacris: Fiat Dan coluber in via. Et alibi: Qui dissipat sæpem, mordebit eum coluber, Obscurus. In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem, quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera, felesq;, aut etiam mustela possit aspirare: quæ fere pernicies ad internecionem prosternunt teneros, Columella. Si animal (*iumentum*) mordeatur a venenatis bestiolis, ut colubris, scorpijs, quomodo curari debeat Vegetius docet Artis Veterinariæ 3.77. Nec virides metuunt colubros, Nec Martiales hœdilia lupos, Horatius 1. Carm.

De Colubri morsu & cura.

¶ Colubri morsus virulentam malignitatem, eiusq; malignitatis remedia fideli historia visum est subijcere. Dum rex Carolus nonus apud Molinios ageret, D. le Feure Regius Medicus & ego vocati sumus, ut curaremus coquum dominæ a Castroperseo. Hic cum lupulum in sepibus legeret, ictus in manu a latente colubro, ipsa statim ori admota, vulnus suxit, saniei expressione dolorem, ut putabat, leuaturus. Sed extemplo sic ei lingua intumuit, ut loqui non posset, brachium præterea totum ad scapulam usque similiter in altum tumorem sublatum, tam acres ei dolorum cruciatus mouit, ut me præsente bis syncope prehensus corruerit, facie flauescente & liuida mortuo similis, ac quamuis de salute desperarem, penitus tamen desertum hominem non passus, laui illi os theriaca in vino albo dissoluta, eademq; addita aqua vitæ potionaui. Tumidum brachium multiplici & profundo scarificatu aperui, qua maxime parte morsus inflictus esset, sanguinem, qui totus serosus seu saniosus erat fluere copiosius permisi, plagas theriaca & mithridatio in aqua vitæ dissolutis laui, ægrotum deinde in lecto calidissime statui sudore procurato & vigilijs iugibus imperatis. Hac arte tantum profeci ut postridie symptomatum omnium malignorum esset expers. Itaque id unum postea procuraui, ut vulnus diu apertum teneretur, & theriaca abluerctur. Et sic paulo post conualuit, Ambrosius Paræus.

Remedia ex Colubro.

¶ Contra rubetæ venena auxiliatur coluber viuens in aqua, Plinius lib. 33. Colubri, aut viperæ, olla noua inclusi & operculati, maza vel luto circunlita, uruntur igni ex sarmentis vitium in clibano, amborum cinis ex oleo illitus scrofulas liquefacit, Sylvius.

Auribus exuuium confert sinuosi Colubri *Ex oleo læsis, quod ponit arte sua.*

Pictorius in Lerna malorum. Senecta anguis (Γῆρας ὄφεως, aliqui reddunt colubri,) maxime vero viperæ, a Dioscoride ad remedia quædam laudatur, ut referemus in Serpentis historia, in genere G.

H.

a. Epitheta. Breues colubri, Ouidius in Epist. Longi, Vergil. 2. Georg. Venenati, Lucretius lib. 5. Virides, Horatius 1. Carm. Niueisq; frequens Sinuessa colubris, Ouidius 15.

Metam. de specie quadam peculiari, vt apparet. Erebeæ felle colubræ, Idem. Et alibi, Variæ cum dente colubræ. Hirtus, Columellæ. Et apud Rauisium: Tumidus, lubricus, cæcus, noxius, latens, terrificus, sæuus, cæruleus, Medusæus, squamosus, tristis, Cinyphius, tortus, ater, lethifer, dirus, Libyssinus, sinuatus, mordens, maculosus, tortilis, gorgoneus, niger, venenosus, flexilis, trux, immanis. ¶ Lac colubri (Laict de coleuure) vulgo vocant Galli genus tithymali, folijs myrti, circa vias & sæpes vulgare. Iisdem colubrina est vitis alba, vt Ruellius scribit: & eodem nomine Romanis, lonchitis altera. Ruellius etiam cantabricam herbam in Gallia colubrinam vocari author est. Nummularia quoque Fuchsij, colubraria quibusdam dicitur, nostris vulgò Natricum herba. De hac Ruellius lib. 2. de natura stirpiũ cap. 12. Inuenitur (inquit) fruticans herba cubitalibus penè ramulis, humi reptans serpuli modo, folijs lenticulæ, sed maioribus, vtrinque in ordinem digestis, radicibus paruis per summa cespitum vagantibus. Pratis & humentibus locis serpit: super cuius nomine rusticos consului: qui referebant se audiuisse de suis maioribus colubrorum herbam appellari, quòd dissectum in partes anguem huius herbæ confrictu in pristinam coire vnitatem, & vnà partes diuortio secretas coalescere adfirmabant. ¶ Colubraria, maris mediterranei Iberici insula est, de qua Pomponius Mela libro 2. Colubraria (inquit) cum scateat multo ac malefico genere serpentum, & sit ideo inhabitabilis, tamen ingressis eam intra id spacium quod Ebusitana humo circunsignauerunt, sine pernicie tuta est: ijsdem illis serpentibus, qui solent obuios appetere, aspectum eius pulueris, aliud ue (quod verius) procul & cum pauore fugientibus. De eadem Plinius libro tertio capite quinto. Ebusi terra serpentes fugat, Colubrariæ parit: ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus. Græci Ophiusam dixere. Ebusus hodie Ayiussa vocatur, Colubraria vero la Dragonera, vt Oliuarius annotauit. Ophiusa, ὀφιοῦσα, etiam olim Rhodus vocabatur propter serpentium multitudinem, quasi serpentaria, authores sunt Strabo lib. 3. & Plinius 5. 31. item ex Cycladibus tum Cythnus, cum Tenus apud Stephanum. ¶ b. Mutilatæ cauda colubræ, Ouidius 6. Metamorph. Vos anguilla manet longæ cognata colubræ, Iuuenal. Sat. 5. ¶ e. Vtque lupi barbam, variæ cum dente colubræ Abdiderint furtim terris, Horatius Serm. 1. 8. de mulieribus veneficis. Pectoraque (*Furiæ Ibidis inimici*) vnxerunt Erebeæ felle colubræ, Ouidius. ¶ h. Te sensit equum crinita colubris Mater equi volucris (id est Medusa) Ouidius de Neptuno. Dic qua Tisiphone, quibus exagitare colubris? Iuuenalis Sat. 6. Tam sæuæ facies, tot pullulat atra colubris, Vergilius 7. Æneid. de Alecto furia. Colubriferum monstrum, Ouidius 5. Metam. Cerbero colla colubris horrent, sexto Æneid. Verg. Idem libro 7. de Alectone furia, quæ in sinum Amatæ serpentem iniecerit, vt discordia domũ turbaret eleganter, sic canit: nunc anguem nunc colubrum, nunc viperam appellans:

Huic dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit: inque sinum præcordia ad intima subdit:
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
Ille inter vestes, & læuia pectora lapsus
Voluitur attactu nullo, fallitque furentem,
Vipeream inspirans animam, fit tortile collo
Aurum ingens coluber: fit longæ tænia vittæ:
Innectitque comas, & membris lubricus errat.

¶ Cum Crœsus aduersus Cyrum bellum suscepit, vis colubrorũ ingens in suburbanis Sardium locis repente coorta est, quos equi in pascua dimissi passim deuorarunt: responderunt diuinationum periti futurum vt externæ gentes indigenas consumerent. Indigenam esse colubrum terræque filium: equum verò & aduenã & bellicosum hostem, Herodotus. ¶ Colubrum intra ædes collapsum non perimendum: hoc est, hospitem quanquam nociuum perhumaniter tractandum, Plutarchus in Symbolis Pythagoricis. ¶ Colubrum in sinu fouere, Erasm. Rot. dixit, translato Græcorum prouerbio quod sonat, ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν.

Cophias serpens est qui & Cæcilia dicitur. Vide quæ superius in Cæcilia dicta sunt.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A. D.

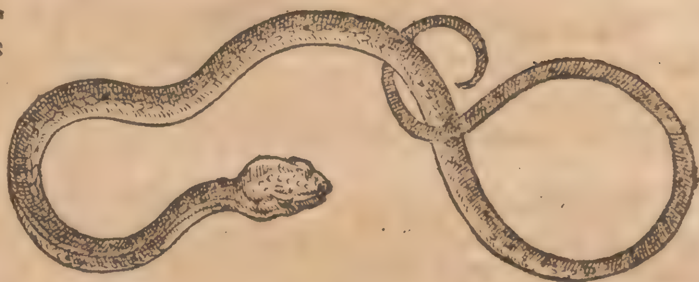
DE DIPSADE.

A.

Nomina.

DIPSAS genus est aspidis, quæ Latine Situla dicitur, qui quem momorderit, siti perit, Isidorus. Dipsas ex argumento vocatur, ictum ab se siti inexplicabili necans, Ælianus, Volaterranus. Δίψα enim græce dicitur sitis, & διψάω sitio. Vnde nomen hic serpens traxit

traxit, Textor. Διψὰς hæc & prester dicitur, & causon ab ardore: & melanurus à nigra cauda, & ammoatis quod in arena degens lædat, & centris ab aculeo, Ælianus, Suidas. Hunc quidam prestere m nonnulli causonium vocant, Volaterranus. Dipsas à quibusdam causus appellatur, Aetius. Quare propter continuam sitim, & prester, & causon, aut dipsas appellatur, Dioscorides. A quibusdam dici quoque melanuros, animaduerti: sed & ammobates, nec non centridas siue κεντρίδας, aut centrinas ab figura. Cœlius. ¶ Deuteron. 8. Duxit te Deus per locum vbi erant serpentes vrentes (נחש שרף) & scorpiones, וצמאון, Latinus interpres vulgatus vertit, & dipsas, quanquam alij sitim vel locum sitis, id est, aridum & siccum interpretantur. Serpentes autem vrentes sunt ad quorum morsum corpus horribiliter incenditur, aqua desideratur, aqua clamatur, ad eam accurritur, omni impedimento neglecto, quod de milite Catonis scribit Lucanus, P. Fagius. Hos tamen serpentes vrentes alij presteres fuisse volunt, qui presterem à dipsade distinguunt, vt in prestere dicemus. Situla etiam vocatur à quibusdam: à siti quam morsu infert. Est autem hic serpens è genere viperarum, vt quidam putant, vel Aspidis iuxta aliorum opinionem, Greuinus. Διψὰς ἔχιδνα, in Epigrammatis dicitur, id est siticulosa vipera. Viperæ sitim facientes, Auicenna. Galenus scribit marsos à se interrogatos quod discrimen esset inter viperas & dipsadas, respondisse, dipsadas esse viperas quæ iuxta mare & in locis salsuginosis degunt, de quo plura posteà dicemus. Dipsas viperæ species, Aëtius. Contrà verò Solinus inter aspidis species dipsada numerat his verbis. Plures diuersæque aspidum species sunt, verùm disparis effectus ad nocendum. Dipsas siti interficit, Hipnale somno necat, &c. Hæc Solinus. Dipsas genus aspidis, Isidorus.

B.

Dipsas cuius vim & naturam eius nomen nobis declarat, inferior quidem est magnitudine quàm vipera, sed tamen in occidendo quam celerrime superior. Eam Sostratus cùm albam esse ait, tum duas in cauda lineas nigras habere. Cùm in Aphrica, tum magis in Arabia nascitur, Ælianus, Suidas. *Forma Dipsadis.*

Exiguæ similis spectatur dipsas echidnæ,
Sed festina magis mors ictus occupat ægros.
Parua & lurida cui circa vltima cauda nigrescit.

Nicander in Theriacis. Serpens est breuis alioqui, colore albus, cauda duabus nigris lineis intersecta, Volaterranus. Dipsas viperæ est species quæ in maritimis magis locis reperitur, magnitudine cubitali, ex crassa in tenuem desinens. Notas autem habet per omne corpus fuluas & nigras: caput verò angustius, Aëtius. Dixerunt quòd serpentis facientis sitim longitudo est palmi vnius: & super corpus eius sunt vestigia nigra plurima: & caput eius paruum & collum ipsius grossum, & incipit creatura eius ex collo grosso vsque ad caudam subtilem. Et dixerunt quidam, quòd hic plurimum est in regione lokiati & alsim (Lybiæ & Syriæ) & forma eius est forma viperæ, & color postremi eius vsque ad caudas est ad nigredinem decliuis, & incedit quatiendo caudam suam, Auicenna. Dipsas serpens tam parua est, vt dum calcatur non videatur, & necat antequam sentitur, Arnoldus. Sunt qui dicant demorsos à viperis satiari non posse potando, sed dirumpi citius, quàm siti liberari. Quocirca eos qui Romæ viperas venantur, quos Marsos nuncupant, percontatus sum, ecquid haberent signi quo genus vtrumque viperarum discernerent. At illi prorsus negabant vllum esse genus viperarum dipsadum, verum eas quæ iuxta mare atque in locis degunt salsedinem multam habentibus, carnem obtinere salsam: ac proinde in Lybia talium ingentem esse prouentum: in Italia verò propter regionis humiditatem non inueniri. Atque hæc quidem narrantes audiui Marsos, non tamen certò dicere queam, an in totum verum dixerint, an partim etiam falsum, Galenus. ¶ Situla serpens est paruus & malitiosus qui hominem siti interficit: Hic tanta varietate refulget, vt intuentes pulchritudine retardet, & quem natura dedit reptando pigriorem, miraculo stupentes detinet, quos assequi non valet. Author libri de natura rerum. Hæc autem postrema de pulchritudine serpentis, Solinus & alij authores scribunt non de situla id est dipsade quæ siti interficit, sed de Scytale. Itaque author ille nominis affinitate deceptus fuisse videtur, vt ex vtraque serpentis specie vnam tactum fecerit.

D.

Garamantes in Lybia oua struthionum per arenam sparsa studiosè indagant & colligunt, non edendi tantum gratia, sed illis euacuatis pro vasis & instrumentis vtuntur: ac magnis & capacibus inuentis etiam pileos ex eis conficiunt. Ibi autem iuxta oua dipsades insidiosè excubant, tum accedentem quempiam mox ex arena prorepentes morsu infelicem feriunt, Lucian.

G.

Veneni huius serpentis natura & qualitas vt ex symptomatibus, quæ superueniũt ijs, quos momorderint, facilè intelligi potest, est vehementer calida, sicca, crassa, qua interiora corporis adurit, inflammat, & exiccat, vt adurendo, exiccando, corrugandoq; sicut corium ab igne, vias vrinæ & corporis poros constringat & coarctet, & licet siti & potu aquæ copiosissimo neq; satiari possint, neque potus, quicquam vel per vrinam vel sudorẽ reddant, vnde tandem etiam retento potu copiosiore, disrumpantur, Ardoynus.

De Dipsadis veneno, morsu & Symptomatibus.

A dipsade vulneratus acerrima siti ardet, & tanquam taurus ore hiante, atque imminente ad flumina procumbit, tantaq; potione, dum venter disrumpitur sese explet, Nicander. Quos dispas percussit, solutus ac non constrictus tumor premit, sitisq; vsque eo pertinax, vt satiari non possit, ac sine vlla intercapedine excruciet: & si potum pleno ore affatim trahant, illico in eandem sitim relabuntur: proinde toto habitu similes sunt ijs qui antea potus nihil hauserint, Dioscorides, Ægineta, Actuarius. Sequitur ab ea morsos, præter ea quæ de vipera dicta sunt, & sitis intolerabilis planè, adeò vt etiam si multus eis potus exhibeatur, sitis non sedetur. Et tamen neq; per vrinas, neq; per vomitum, neq; per sudores quicquam excernitur. Duobus igitur pereunt modis, aut ob multam sitim exusti, si potum non sumant, aut ob multam expletionem distentus rumpitur venter, vel infernè circa inguina, vel circa imum ventrem, quemadmodum in hydropicis fieri consueuit, Aëtius. Eius morsu confixi, etsi assiduam potionem hauriunt, ad sitim tamen exardescunt, & ad bibendum eatenus inflammantur, quoad celerrimè rumpuntur, Ælianus, Suidas. Dixerunt quòd accidit morso ab eo vt aduratur venter eius, & inflammetur, quare non satiatur ex aqua, imò non cessat bibere absque exitu alicuius rei per vrinam, aut sudorem, ita quod inflatur venter eius totus: & currit aqua in venis ipsius, Auiceña. Dipsas est serpens non admodum magnus, viperæ similis, violento ictu, veneno crasso, dolores illicò inducens intolerabiles. Ardores enim immittit inextinguibiles, & putredines, & totum corpus adurit incendio. Et qui ab illa icti fuerint, clamant non secus atque illi qui in ignem coniecti sunt: sequiturq; bibendi sitis inexplebilis, & vltra modum sitiunt. Et quod maximè admirandũ est, quanto plus biberint, tanto magis potum expetunt: ac subinde magis ac magis potando crescit bibendi desiderium. Neque illorum sitim extinxeris, tametsi totum Nilum aut Danubium epotandum præstiteris, verum irrigandi sedulitate morbum incendis: quemadmodum si quis oleo ignem conetur extinguere. Eam verò incurabilis morbi causam afferre solent medici, Venenum Dispadis, cùm crassum esse consueuit, posteaquam potu rigatum fuerit, continuò mouetur, atque incenditur, atque etiam humidius, vt par est, redditur, & per omnia membra diffunditur, Hæc Lucianus in dialogo de dipsadibus.

Signiferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum
Torta caput retrò Dispas calcata momordit.
Vix dolor aut sensus dentis fuit: ipsaq; leti
Frons caret inuidia: nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit virus tacitum, carpitq; medullas
Ignis edax, calidaq; incendit viscera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fusum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato
Cœpit, defessos iret qui sudor in artus
Non fuit, atq; oculos lachrymarum vena refugit.
Non decus imperij, non mœsti iura Catonis
Ardentem tenuere virum, quin spargere signa
Auderet, totisq; furens exquireret agris.
Quas poscebat aquas, sitiens in corde venenum.
Ille vel in Tanaim missus, Rhodanumq; Padumq;
Arderet, Nilumq; bibens per rura vagantem:
Accessit morti Libye: fatiq; minorem
Famam Dipsas habet terris adiuta perustis.
Scrutatur venas penitus squallentis arenæ:
Nunc redit ad Syrtes & fluctus accipit ore:
Æquoreusq; placet, sed non & sufficit humor.
Nec sentit fatiq; genus, mortemq; veneni:
Sed putat esse sitim: ferroq; aperire tumentes
Sustinuit venas, atq; os implere cruore. Lucanus lib. 9.

Signa mortis, quæ à morſu mox apparent, ſunt magna ſiccitas & inflammatio, non internarum tantum, ſed externarum quoque partium: quód ob magnam veneni ſiccitatem accidit, quod non ſolùm per vniuerſum corpus iam eſt ſparſum, ſed facilimè etiam totum ſanguinem in ſuam naturam conuertit, ita vt quamuis æger indeſinenter bibat, ſatiari tamen nequeat. Interim enim dum venenum per corpus fertur, atque vagatur, fit vt omnes meatus corporis exiccet, & adurat ita, vt eos in ſe inſtar membranæ vel corij ante ignem contrahi faciat. Meatus enim tàm vrinæ, quàm ſudoris occluſi, aquam quæ tam intemperanter hauritur effluere prohibent, hincq́ue neceſſario ventrem vt exitus pateat, rumpi oportet, Greuinus libro 1. de venenis. Viperę ſitim facientes cùm pungunt, nō ceſſat punctus bibere, & non ſatiatur donec moriatur. Et ſimiliter à potu vini in quo mortuæ ſunt viperæ aut à cibo, Auicenna.

Hæmorrhoi dipſadisq́ue morſus velut immedicabiles à pleriſq́ue maiorum deplorati relinquebantur: quare ſi peculiaribus contra dipſadem remedijs egeamus, communia experiri operæpretium erit. Protinus autem ſcarificatione vti, vſtionem facere, & ſi locus patiatur, extremorum amputatione opus erit: conſequenter quàm acerrima cataplaſmata admouere, de quibus ſæpenumero diximus. Nec me fugit acres cibos, maximè ex ſalſamentis, vtiles eſſe. Meracæ potiones, & lauacra proſunt quæ ſubinde interiecto breui ſpatio aſſumenda ſunt, priuſquam morbi genus emerſerit: quo ſemel erumpente opem ferre non poteſt vlla medici opera, Dioſcorides, Ægineta, Actuarius. Cæterum & his veluti à vipera morſis auxiliantur: propriè autem in his potiones magis vrinam cientes exhibeantur. Aluus item per infuſum eluatur, & oleo cum decoctionibus exhibito ad vomitum cogantur. Ad plagæ verò locum poſt exuctionem & ſcarificationem, & cucurbitularum affixionem, & diſſectas gallinas, calcem viuam cum oleo imponito, & emplaſtra attractoria, & theriacen, Aëtius. Remedia quæ loco inducuntur, contra morſus inſcripta reperimus. Dipſadis quidem, portulacæ folia contrita ex aceto, polentam, rubi folia cum melle læuigata, plantaginem, hyſſopum, allium albū, porrum, rutam, vrticam, Ægineta. Regimen eorum poſt commune regimen, eſt indeſinenter facere eos bibere oleum plurimum & euomere: deinde clyſterizare eos cum eis quæ educunt fæces & humiditates, & trahunt aquam ad inferiora: & vt dentur diuretica, ſicut decoctio apij, & ſpicæ Indæ, & cinnamomi, & aſſari, & ſiſeleos, & petroſelini, & ſimilium. Et emplaſtretur exterius cum ſale & calce, & oleo, & emplaſtratio, quam dicemus ad morſum canis rabioſi, confert, Auicenna. Si Ceraſtes, aut Dipſas, aut Hæmorrhois percuſsit, aſphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas potiones diuidendum eſt: ſic vt rutæ paulum ei adijciatur. Trifolium quoque, & mentaſtrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt. Coſtumq́ue, & caſia, & cinnamomum rectè per potionem aſſumuntur, Celſus. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ, ſalſamentorumq́ue cibus prodeſt à ſerpente percuſsis, & contra beſtiarum morſus, mero ſubinde hauſto, ita vt ad veſperam cibus vomitione reddatur: peculiariter à chalcide, ceraſte, aut quas ſepas vocant, aut elape, dipſadéue percuſsis, Plinius. Lauri folia cortex & baccæ ſerpentum venenis reſiſtunt, maximè ſepis, dipſadis, & viperæ, Idem. ¶ Aphrodiſius libro 1. problem. quærit cur hominibus morſis à dipſade, ſitiq́ue ob eam rem intolerabili detentis, theriaca quæ calida & ſicca eſt, ſitim epota extinguat non augeat, cum genus id medicaminis ex ſiccis & calidis rebus conficiatur; neque adduci poteſt id alia ratione fieri, niſi mutuo conſenſu quodam, viperarum, quæ admiſcentur, carnes antipathiam habere aduerſus quoduis animal venenoſum, Pierius.

De remedijs aduerſus dipſadis morſum.

H.

Dipſas vnde dicta ſit, iam ante diximus in A. ¶ Eſt autem aliquando vox adiectiua, & ſignificat ſiticuloſam, bibulam, & aridam. ¶ Eſt etiam ſpinæ quoddam genus apud Theoph. lib. 4. hiſt. pl. quod ſic vocatur. ¶ Διψὰς ἔχις, ὕδρα: καὶ σημεῖον ἐν θυτικῇ ἐπὶ τοῦ ἥπατος, Heſychius. Nuncupatur in re ſacrificali dipſas, item hepatis ſignum quoddam, Cælius. ¶ Non infacetè etiam nomen confinxit Ouidius, cùm Lenam quandam temulentam, Dipſadem appellauit, his verbis:

Homonyma.

Eſt quædam nomine Dipſas anus,
Ex re nomen habet, nigri non illa parentem
Memnonis in roſeis ſobria vidit equis.

¶ Stant in margine ſiccæ aſpides, & medijs ſitiebant dipſades vndis, Lucanus. Torrida dipſas, Idem. Arida dipſas, Interpres Galeni. ¶ Super dipſade lepidior memoratur fabula de ratione propter quam ſerpentes quotannis pellem exuant, & quamob cauſam Dipſas eam vim habeat, vt tantam in ijs, quos percuſsit ſitim excitare poſsit. Cùm aliquando Iupiter maior natu Saturni, hoc eſt, temporis filius, inter duos fratres minores natu hæreditatem diſtribuiſſet, & Neptuno mare, Plutoni verò infernum dediſſet, vt mortalibus gratificaretur, quód furtum Promethei qui à Vulcano ignem ſurripuerat & hominibus attulerat detexiſſent, iuuentutis (ἀγηρασίας) donum (φάρμακον γήρως ἀμυντήριον, Ælianus) largitus eſt. Qui cum feſſos ſe viderent, eamq́ue amplius geſtare nollent, aſino impoſuerunt. Qui cum ſic oneratus æſtiuo tempore incederet, ſiti laborans ad fontem venit bibendi gratia, ſed à dipſade loci cuſtode prohabitus eſt: nec prius permiſſus eſt bibere, quàm onus quod geſtabat ſerpenti tradidiſſet. Vnde factum eſt

Fabula ut ſitiat dipſas & ſenectutem exuat.

vt senectutem abijciat serpens, homines verò senio obnoxij sint. Serpenti tamen agglutinata est sitis asini, quam & morsu læsis inijcit, Nicander, Ælianus, Cælius.

Hieroglyphica ¶ Ægyptij cum ingentem sitim significare vellent, Dipsadem depingi curabant, Grevinus. ¶ In littore quod è regione maioris Syrtis inter Silyam & Ægyptum porrigitur, affirmauit mihi quidam ex familiaribus se vidisse sepulchrum, ac statuam viri cum epigrammate illius exitium indicante: fuisse autem sculptum hominem quendam, qualem fere pingere solent Tantalum in media palude consistentem, ac vndas haurientem, non aliter ac si biberet: bestiolam autem, nempe Dipsada, illi inhærentem, ac pedi eius implicatam. Tum mulieres quaspiam aquam ferentes, eademque opera non paucas illi eandem potandam affundentes. Insuper oua quoque adiecta conspiciuntur, qualia fere struthionum illorum esse perhibentur, quos Garamantes venantur. Est autem epigramma ascriptum, quod & hic referre non alienum esse opinor:

Talia passus erat quoque Tantalus Æthiope cretus,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.
Tale nec è Danao natas implere puellas
Assiduis vndis vas potuisse reor.

Hæc Lucianus dialogo de Dipsad. Hæc autem species tota prorsus hieroglyphica, hominem significabat bibacissimum, vel ardentissima confectum siti, Pierius.

Emblemata. ¶ Est apud Alciatum Emblema, cuius Lemma est, Qui alta contemplatur, cadere, Versus autem sunt,

Dum turdos visco, pedica dum fallit alaudas,
Et iacta altiuolam figit arundo gruem,
Dipsada non prudens auceps pede perculit, vltrix
Illa mali, emissum virus ab ore iacit.
Sic obit, extento qui sydera respicit arcu,
Securus fati quod iacet ante pedes. Alciatus.

Hinc simile est epigramma Græcum Antipatri Sidonij de Alcimene aucupe, qui cùm arcu & funda peteret aues in altum speculatus, ictus à Dipsade interijt, quem sic loquentem facit,

Καίμε τίς ἐτήτειρα παρὰ σφυρὰ διψὰς ἔχιδνα
Σαρκὶ τὸν ἐκγεινύων πικρὸν ἐνεῖσα χόλον
Ἠελίου χήρωσεν· ἴδ' ὡς τὰ κατ' αἰθέρα λεύσσων,
Τὸν ποσὶν οὐκ ἐσιδέειν πῆμα κυλινδόμενον.

DE DRACONE.

A.

DRACO vocabulum est Græcum à Latinis vsurpatum, quod aliquando pro quouis serpente sumitur præcipuè apud Græcos & Poëtas, siquidem eadem videtur vtriúsque nominis apud Græcos ratio. Draconem enim παρὰ τὸ δέρκεσθαι, id est, à cernendo dictum volunt, sicut ὄφιν ἀπὸ τοῦ ὄπτειν quod idem significat; Propriè tamen draco dicitur de serpente

pente annoſo qui multa ætate in inuſitatam magnitudinem excreuit, vt liquidò apparet ex hoc prouerbio Græco, ὄφις εἰμὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Serpens niſi ederit ſerpentem, non fiet draco. Nam inter ſerpentum genera (inquit Pierius) dracones ij vocantur, qui corpore ſunt immaniore, vaſtioreq́; magnitudine. ¶ Angues aquarum ſunt, ſerpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in 2. Æneid. Hebraicè תנין Thannin, ſerpens aut draco, & piſcis magnus vt draco, vt ſunt ceti, balænæ, &c. Pagninus. תנינים Thanninim nomine Hebræi cum immani ſpecie & terribiles ſerpentes qui dracones vocantur, tum piſces ac belluas marinas, qui thynni vel cete nominantur comprehendunt, Vuolphius in Nehemiam. אוח Oach Hebraica vox, vnde plurale Ochim ſemel ponitur, Eſaiæ 13. (Babylon, inquit, ſubuertetur, & implebunt domos eorum Ochim, Munſterus cercopithecos vertit) Dauid Kimhi exiſtimat animal eſſe quod Magiſtri Thalmudici Nemiah vocant, ſimile feli vulgo dictũ martes. Chaldæus tranſtulit Ochijm, Aquila typhones, Hieronymus dracones reddit, Chaldaicè דרקון Darcon, id eſt ſerpens, draco, Munſterus. Draco apud Arabes eſt ſerpens, magnum habens corpus, & eſt commune genus ad multas ſpecies, And. Bellunenſis. Albediſimon perſin videtur eſſe de generibus draconum, Auicenna. Alhedyſimon ſerpens de genere draconum, Albertus. Alhatraf item & hauden, Auicenna ponit inter ſerpentes qui nocent quando mordent per vulnus non per venenum, qui ſunt dracones. Alhartraf & haudion ſunt generis draconum, Albertus. Tyliacus, lindwurm de genere draconis, Idem. Carnen etiam generis eſt draconum, Idem. Sed harem carnen inter dracones marinos ponit Auicenna, de quibus iam non agimus, ſiquidem eorum in libro de aquatilibus ſatis ampla facta eſt mentio. ¶ Græcè δράκον, & hodie vulgo δράκος dicitur. Germanicè trach/lindwurm. Gallicè, vn dragon. Italicè, drago & dragone.

Syrenæ, in Eſaia, dæmones, aut dracones magni, criſtati pariter ac volantes, vt à quibuſdam putatur, Eucherius. Syrenæ ſunt in Arabia ſerpentes cum alis, qui plus currere quàm equi, atque etiam volare dicuntur. Quarum tamen virtus eſt, vt morſum ante mors inſequatur, quàm dolor, Iſidorus. *Syrenæ, Eſ. 13.*

B.

Æthiopia dracones ad longitudinem triginta paſſuum progredientes generat, & nomen proprium nõ habent, ſed duntaxat elephantorum interfectores ipſos nominant, & proueniunt ad ſummam ſenectutem, Ælianus. Oneſicritus Aſtypalæus duos in India ſcribit dracones fuiſſe, quos Apoſiſares Indus nutriuerit, alterum ſex & quadraginta, alterum octoginta cubitorum, eoſdemq́; Alexandrum ardenter videre expetiuiſſe. Regnante Philadelpho, duos item ex Æthiopia dracones in Alexandriam deportatos fuiſſe viuos, apud Ægyptios peruagatum eſt, alterum magnitudine quatuordecim, alterum tredecim cubitorum. Euergetis regis temporibus tres etiam aduectos fuiſſe, vnum nouem, alterum ſeptem cubitorum, tertium magna cura in Æſculapij templo nutritum fuiſſe. Iam qui de Chiorum rebus hiſtoriam conſcripſerunt, ad quandam Pellenæi montis vallem, proceris arboribus frequentem atque opacam, maxima magnitudine draconẽ inquiunt procreatũ fuiſſe, cuius ſibilũ Chij vehementer perhorreſcerent: magnitudinem verò nulli neque agricolæ, neque paſtores accedendo propius conſiderare auderent, ſed ex ſolo ſibilo ingentem quandam & formidoloſam feram beſtiam eſſe ſuſpicarentur, eius tamen magnitudinem tandem mirabili quadam machinatione atque ſolertia cognitam fuiſſe: Vento nimirum vehementiſsimo vallis arbores concuſſas, & violenter colliſos ramos ignem concepiſſe: & ſimul inde ingens incendium excitatum, locum omnem comprehendiſſe, & feram circumdediſſe, eamq́; interceptam, cùm elabi non poſſet, ardore flammę conflagraſſe. Itaque nudato loco omnia conſpicua facta fuiſſe: & vero Chios metu liberatos cum ſpectatum veniſſent, inuſitata magnitudine oſſa, & immane caput offendiſſe, vt ex ijs qualis quantusq́; viuus ille fuiſſet, conijci poſſet, Idem. Alexander cum alia pleraque animalia apud Indos inuenit, tum draconem, quem quia ſacrum in antro quodam Indi exiſtimarent, Alexandrum orarunt ne ipſum inuaderet. Septuaginta cubitos longus eſſe exiſtimabatur. Cùm exercitus ſtrepitum ſenſiſſet maximo ſibilo & ſummo afflatu edito, omnes exterruit. Non eis totus apparuit, ſed illius ſolum caput ex antro eminuit: eius oculi ad magni clypei Macedonici magnitudinem acceſsiſſe dicuntur, Idem. Maximus Tyrius tradit apud Indos Alexandri tempore draconem fuiſſe quinq́; iugerum magnitudine, cui boues & oues in cibum Indi miniſtrarent, Pierius. Draco gignitur in Æthiopia & in India, Iſidorus. Et dixerunt quidam quod ipſi multiplicantur in partibus Nubiæ, & Indi ſunt maiores, & illi de Nubia qui ſunt in regione Aſię ſunt vſque ad quatuor cubitos, & Indi ſunt valde magni. Item verum eſt quod in regionibus alijs ab India, ſunt dracones magni valde, Auicenna. In Æthiopia inter incendia iugis æſtus, draconum magna eſt copia, Solinus. Iphicrates ſcribit apud Heſperios Æthiopes, magnos dracones eſſe, adeò vt herba eis innaſcatur, Strabo. Ad Gangem innumeros eſſe dracones, ait Philoſtratus libro tertio. Generat dracones & Æthiopia Indicis pares vicenûm cubitorum. Aſachæi vocantur Æthiopes, apud quos maximè naſcuntur, Plinius. Circa turrim Babel, & in deſertis illius antiquæ Babylonis ac ruinis eius, maximi dracones habitare dicuntur: quorum vox ac rugitus homines terret, Ex libro de natura rerum. Ad Orientem & Meridiem ſub æqui-

De regionibus in quibus reperiantur dracones & de eorũ magnitudine.

noctiali, vt scribit Nicephorus Callistus, sunt dracones siue serpentes crassitudine trabibus non minores, longitudine ad quindecim protensi orgyias seu passus, quarum exuuiæ etiam Romam visæ sunt perferri. Mittimus historiam de illo nobili dracone quem Attilius Regulus in Aphrica ad Bagradam fluuium castris ibidem positis ac machinis admotis tandem interfecit. Cuius corium CXX. pedum longitudine fuisse traditur, Petrus Crinitus. In Lybia dracones, Lucianus. Abundant dracones in Æthiopia & Lycia (fortè Lybia) Aëtius. Mauritania alit dracones, Strabo. In Atlantis specubus crassissimi plurimiq; dracones reperiuntur, qui corpore graues difficulter mouentur, quod media sui parte sint densissimi, cauda verò & collo gracili, Leo Africanus. Dracones in Emodijs montibus capi testatur Strabo. In Phrygia dracones ad magnitudinem quadragenûm pedum procedentes nasci ferunt, Ælianus. Post Barygazam continens ad austrum pertingens Dachinabades vocatur: quæ super hanc est mediterranea regio ad Orientem montes magnos continet & omnia ferarum genera, pardalos, tigros, elephantos, dracones ingentes, &c. Arrianus in periplo rubris mari. Plinius lib. 8. cap. 13. refert dracones in India & Æthiopia generari, tamen in nostris quoque alpibus id serpentum genus quandoque habitauit. Etiamsi enim alpes perpetuis niuibus humectentur, habent tamen in multis locis saxa & specus solis splendori in meridiem obuersas: in quibus cauernis solis calori expositis pleraque draconum sunt domicilia, Stumpfius in Chronicis.

Dracones magna quædam sunt animantia; maiora non sunt super terram, Augustin. Tom. 8. in enarrat. Psalm. 148. Dracones sunt prodigiosæ magnitudinis: visi sunt 80. & 190. cubitorum, Strabo. Dracones 60. cubitorum reperiri scribit Philostratus. Octauius Augustus draconem 50. cubitorum Romæ habuit, & pro comitio Romano populo ostentare consueuit, Petrus Crinitus. Draco ad viginti quinque cubitos & amplius crescens sæpius eualescit. Ex libro de natura rerum. Minor specierum draconum secundum quod dixerunt quidam est quinque cubitorum: magni verò sunt 30. cubitorum & supra, Auicenna. Alij quidem cubitorum 5. sunt, alij verò 10. sunt & qui ad 30. cubitos se extendant: quidam & maiores narrantur, Aëtius.

Species diuersæ. Dracones Epidaurij.

¶ Dracones quidem cùm omnes tum in primis eorum quoddam genus fuluo colore conspicuum, Æsculapio sacri habentur, súntque illi hominibus cicures: Eos sola Epidauriorum terra alit. At serpentes qui Megalaunæ appellantur supra 30. cubitum magnitudinem excrescere, quales & India & Africa mittit, non dracones, sed ex alio quodam genere Epidaurij esse affirmant, Pausanias. Ex quibus verbis apparet à quibusdam dracones appellari non quosuis inusitatæ magnitudinis serpentes, sed tantum Epidaurios illos cicures & Æsculapio sacros: quos & intellexisse Nicander videtur cùm in Theriacis agit de dracone his verbis,

Nunc viridem & nigrum post dicta venena draconem
Aspice, quem patula fago Phœbeia proles
In gelido Peli nutriuit culmine iuxta
Læta Pelethuniæ quondam decliuia vallis, &c.

Dracones Pellæi.

Pellæ in Macedonia erant immani magnitudine dracones placidi admodum ac mansueti, adeò vt à mulieribus alerentur, & cum pueris vna cubarent & calcantes ferrent, neque commouerentur siquis stringeret premeretq;, denique perinde atque infantes lac è papilla sugerent, Lucianus in Pseudomante.

Palustres Montani.

Est in Indorum tractu draconum vis cum multitudine tum magnitudine miranda. Eorum fermè duo genera dici comperio. Quippe palustres pigri sunt tardiq; & sine cristis: montani acriores, grandioresq;, sed & cristati, Cælius ex Philostrato, in vita Apollonij, cuius verba sunt: Omnis Indiæ regio draconibus abundat, & multitudine & magnitudine mirandis. Itaque paludes plenæ sunt, & montes, neque tumulus vllus ijs vacuus reperitur. Verum palustres pigri tardique sunt, longitudine cubitorum triginta, & vix caput attollentes. Sunt verò dracænis similes (vel, nec cristam habent, sed dracænis similes, hoc enim marem à fœmina in hoc genere distinguit) & terga habentes subnigra, & cæteris minus squamosa. Quapropter sapientius de tali draconum genere loquitur Homerus, quùm plerique cæteri poetæ, draconem describens, quem in Aulide iuxta fontem dixit habitare, sic ait draconem terga rubentem. Alij verò poetæ de eodem draconum genere loquentes ceu de illo, quem in Nemeæ luco fuisse tradunt, cristatum esse perhibent, quod nos in nullis inesse palustribus vnquam inuenimus. Sunt etiam alij in radicibus, aut cacuminibus montium habitantes, qui quandoque in planitiem venationis causa descendunt, ea, quæ ad palustres pertinent rapientes. Nam & in maiorem porrecti sunt magnitudinem, longitudinemq;, & velocius fluminibus, quamuis rapacibus feruntur, ita vt ab illis euadere nihil possit. His autem crista nascitur iuuenibus, mediocriter prominens, prouectis verò ætate, grandior, & ob idipsum in alteram partem deflexa. Qui verò coloris ignei sunt & quasi dorso serrato, ijs etiam barba adnascitur, & altius ceruicem attollunt, & eorum squamæ instar argenti fulgent. Oculorum autem pupillæ lapides sunt, tanquam ignis fulgentes, quorum vim maximam esse ad morbos complures tollendos aiunt: quapropter & lucrum venatoribus afferunt. Campestres dracones quoties elephantum inuadunt ab oc-

ab occurrentibus venatoribus plerunque cum elephanto simul interficiuntur. Draconem capientibus præmia sunt oculi, pellis, & dentes. Sunt autem membris ingentibus porcis, similes, sed corpore graciliores, & in quamcunque partem versatiles, rostro autem validissimo tanquam ingentes pisces. Montani verò dracones squamas habent coloris fului. Longitudine autem excedunt campestres, barbáque illis est setosa, & ipsa coloris aurei: supercilia verò profundiora habent quam campestres. Oculi autem superciliis subsunt, torue grauitérque aspicientes: quibus perinde ac si essent æneî resonant, quandocunque in terra serpunt. E cristis verò, quæ rubræ sunt, ignis scintillare videtur, & isti quoque elephantos capiunt: Ipsi verò ab Indis eo modò capiuntur, quo postea dicetur (capite quinto sub litera E.) Tales autem dracones montem qui ad rubrum mare pertinet, dicuntur incolere, eorumq́ horrendos sibilos audiri: quandoque etiam mare ingressi longius natando prouehuntur. Hæc omnia Philostratus de vita Apollonij libro tertio, capite secundo. ¶ Variæ sunt species draconum inter eos quos terrestres appellamus, præter eum qui à mari marinus appellatus est. Quidam enim in montibus, quidam verò in paludibus degunt, & quandam intra se iuxta Philostratum dissimilitudinem habent. Differunt præterea regionum, in quibus & geniti & educati fuerunt, varietate. Siquidem fidem adhibere possumus his quæ de draconibus Lybicis & Indicis memoriæ prodita sunt, quæ fabulosa potius mihi quàm verisimilia videntur, Greuinus. ¶ Verorum draconum duæ sunt species. Quidam enim alati sunt, quidam verò sine alis. In cæteris enim prorsus similes sunt, Idem. In abyssis terræ (sicut dicit Augustinus) aliquando draco moratur, & cùm in aëre sentit humiditatem egreditur, & super aëra fertur magnis alarum remigijs aërem concitans & impellens: alis quidem pellicea volubilitate extantibus, & secundum sui corporis magnitudinem latè diffusis. Ex lib. de natura rerum. *Alati & sine alis.*

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,
Pestiferos ardens facit Africa. ducitis altum
Aëra cum pennis, &c. Lucanus.

Asserunt Georgiani regni incolæ his in vallibus dracones gigni alatos qui anserinis pedibus gradatim humi serpant, Paulus Iouius historiarum sui temporis libro 18. Quædam genera draconum alas habent, Scaliger.

¶ Est & alia differentia: Quoddam enim genus eorum pectore super terram repit, aliud verò pedes habet, sed hoc rarius inuenitur, Vincentius Belluacensis. Dracones sine pedibus & in speluncis requiescere, & in aërem sustolli perhibentur: qui quanquam non facilè noti sint, literæ tamen non tantum nostræ, sed & gentilium nequaquam de istorum animalium genere tacuerunt, Augustinus. Genera omnia draconum pedes habent, Iul. Scaliger. Draconibus crura esse notum est, Idem. Asserunt Georgiani regni incolæ (vt iam dictum est) in his vallibus dracones esse alatos qui anserinis pedibus gradatim humi serpant: vt testatur Paulus Iouius. *Alij pedes habent, alij carent.* ¶ Differunt & colore. Alij enim nigri sunt, alij ruffi, alij cinerei coloris, Aëtius. Nicander ait draconem nigrum esse & ventre subuiridi. Pausanias Epidaurios dracones colore fuluo esse scribit. Aurato nitidi fulgore dracones, Lucanus. Lucanum imitatus est in describendo dracone Georgius Pictorius in Lerna κακῶν, his verbis: *Coloris diuersitas.*

Serpunt aurato nitidi fulgore dracones
Africa quos ardens parturit exitio.

Draconem sic describit Nicander in Theriacis: *Forma.*

Formosa apparet species, pulchro illius ore
Triplici conspicui se produnt ordine dentes,
Magna sub egregia scintillant lumina fronte,
Tinctaq́ felle tegunt imum palearia mentum.

Quem secuti Gyllius, Pierius & Greuinus, verum draconem dicunt esse nigro colore, ventre subuiridi, eximia formæ pulchritudine, triplici dentium in qualibet maxilla ordine, oculis magnis & tam acutè cernentibus, vt Poëtæ eos custodes Thesaurorum constituerint: cui sub mento duo palearia sunt barbæ instar propendentia, felle tincta, hoc est, ruffa, bilis enim rubra est seu flaua. Hæc illi. ¶ Dracones squamis obsiti sunt per totum corpus asperrimis, magnos oculos habent, & supra oculos præeminentias quasdam similitudine pellium flexibilium superciliorum. In mento autem excrescentiam quandam habent, quam barbam appellant: maximè hiante sunt oris rictu, lingua exerta, & dentibus magnis similitudine syluestrium suum, cum quibus etiam fracturas & collisiones corporum inferunt, Aëtius. ¶ Draconi sunt duo oculi magni, & sub mandibula inferiore est eminentia sicut mentum: quare sunt ei dentes plurimi. Et paulò post, Habent (scilicet dracones de quibus agit) facies citrinas, & nigras, & sunt eis ora vehementis amplitudinis, & supercilia cooperiunt oculos eorum, & super col-

la eorum sunt squamæ. Et in omni mandibula sunt tres dentes (siue tres dentium ordines.) Et ego dico quòd iam vidi quendam huius generis, super collum cuius in latitudine descendente erant pili grossi, Auicenna. ¶ Veris draconibus ora parua, & ad morsus non dehiscentia: sed arctæ fistulæ, per quas trahunt spiritus, & linguas exerunt: quippe non in dentibus vim, sed in caudis habent, & verbere potius quam rictu nocent, Solinus. Dracones os habent paruum, nec dum morsum inferunt, multum dilatantur, & paruum veluti canalem, per quem aërem attrahunt, linguámque mouent, repræsentat, Greuinus. Draco est ore paruo, & arctis fistulis, per quas spiritum trahit & linguam exerit, Isidorus. Contra verò Aëtius hiante esse oris rictu, & Auicenna, ora eis esse vehementis amplitudinis dixerunt, vt iam vidimus. Dicendum est igitur, quosdam dracones, veluti Epidaurios illos de quibus Pausanias & Nicander, os ita paruum habere. Alios verò velut Indicos & Æthiopicos & Phrygios illos, qui, vt postea dicemus, attractas volucres integras, atque alia animantia deglutiebant, & reliquos similes, ore ita amplo esse, vt Aëtius & Auicenna scribunt.

Os.

Lingua. *Dentes.* ¶ Draco bestia, bisulcam habet linguam, Suidas. ¶ Draco ordines tres dentium habet, vt omnes ferè authores testantur. Species draconum, quæ ab Auicenna Abedesimon persin vocatur, dentes habet valdè magnos, Auicenna. Sedecim draconis esse dentes asseuerant qui naturæ arcana inuestigarunt, Claud. Minos in Alciatum. ¶ Palustribus draconibus crista non est. Montanis verò iuuenibus quædam adnascitur crista mediocriter prominens: prouectis verò ætate grandior, Philostratus. Sexus masculus etiam inter bruta videtur à natura præferri. Siquidem draco mas insignis est crista, & barba hirsutus, Ælianus. Draco cristatus est, Isidorus. In hoc genere cristati sunt mares, Volaterranus. Contra verò Plinius: Id modò (inquit) mirum, vnde cristatos Iuba crediderit. Et alibi: Draconum cristas qui viderit, non reperitur. ¶ Cynoprosopi (vel Cynocephali) homines barbam infra supráque os gerunt, Draconum quadam similitudine, Ælianus. Draconibus montanis barba est aurei coloris, Philostratus.

Crista & Barba.

C.

Auditus. *Visus.* Draco bestia est & ad audiendum acerrima & ad videndum acutissima, Ælianus. Acutissimum esse draconi visum, ex eo potissimum apparet quod ab intuendo illi nomen est, Pierius. Acutissimo visu est draco & quandam excubandi vigilandíque vim habet nec facilè venatione capi posse videtur, Claud. Minos in Alciatum: propterea Poeëtæ dracones thesaurorum custodes constituerunt, Macrobius. ¶ Δράκον συρίττει ὀξυδερκὴς θηρίον, Philes. ¶ Dracones poma comedunt, Aristoteles, Ælianus. Herbis & venenis vescuntur, Idem. Sine cibo tempore multo viuit: at vbi comederit, non de facili satiatur, Ex libro de natura rerum. Serpentes ouis pinguescunt, spectanda quidem draconum arte. Aut enim solida hauriunt, si iam fauces capiunt, quæ deinde in semet conuoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt, aut si tenerior est & catuli adhuc ætas, orbe apprehensa spiræ, ita sensim vehementer que perstringunt, vt amputata parte ceu ferro, reliquum quæ complexu tenetur, sorbeant. Simili modo auibus deuoratis solidis, contentione plumas & ossa reuomunt, Plinius.

Sibilus. *Cibus.*

Dracones Phrygiæ haustu aëris aues è sublimi detrahunt. In Phrygia dracones ad magnitudinem decem passuum procedentes, media æstate quotidie, qua hora iam forum hominum conuentu plenum est, & iam prandij tempus, ex cauernis procedere solent, & ad nuncupatum in Ponto amnem Rhyndacum cauda ad terram adniti, reliquo erecto corpore, toto gutture eminente, & paulatim laxato ore hiante, volucres superuolantes, tametsi sublime & perniciter ferantur, sua aspiratione tanquam amatorio quodam ad se attrahere ac allicere: eas autem ex horum spiritus ductibus detractas in illorum ventrem decidere atque illabi: & hæc quidem sibi maximè propria ad occidentem vsque Solem agere: ac postea seipsos occultantes, gregibus ex pastione ad stabula redeuntibus insidiari, multámque perniciem inferre, ipsis etiam pastoribus sæpè occisis, atque inde prandium sibi abunde comparare, Ælianus. Narratur in maritimis Æthiopum dracones quaternos quinósque inter se cratium nodo implexos, erectis capitibus velificantes ad meliora pabula Arabiæ vehi fluctibus. ¶ Dracones feruntur in aëra: concitatur propter eos aër. Augustinus in Psalm. 148. Isidorus. Draco cùm in aëre senserit humiditatem egreditur, & super aëra fertur magnis alarum remigijs aërem concitans. Vbicunque moratur aërem inficit, Author libri de natura rerum. Draco quandoque super aërem fertur ipsum concitando ac vehementer impellendo, Physiologus.

Natatio. *Volatus.*

Latibula & vbi versentur. Dracones circa aquam versantur, de speluncis procedunt, Augustinus. Draconis mansio frequenter est in speluncis, propter æstum naturalem sui corporis, & propter accidentalem solis qui maximus est in partibus Orientis. Rarò enim inuenitur hoc animal, nisi in calidioribus partibus orbis: Itaque libenter etiam in rupe lapidea speluncam sortitur, Author libri de natura rerum. Νειά, draconis lustrum dicitur in Lexico: fortè χειὰ legendum est.

Ortus draconũ fabulosus. ¶ Africani Græcis vaniores, aiunt ex Aquila concipere lupam; neque parere, sed rumpi. Exire draconem, rostro & alis patri similem; pedibus & cauda, matri: corio serpentis, maculis versico-

versicolore. Oculorum genas attollere nunquam: in specubus habitare. Equidem animal quodpiam illis in locis esse tale, quominus credam, detrahit fidem vanitas generationis, Iulius Scaliger, Greuinus.

Sanitatis conseruatio.

¶ Draco cùm per vsum pomorum nausea infestatur, succum syluestris lactucæ exorbet, quod ita facere visus sæpius est, Aristoteles. Draco vernam nauseam syluestris lactucæ succo restinguit, Plinius. Cùm poma dracones comesuri sunt syluestris lactucæ succum idcirco exsorbent, quòd hæc illis ne inflatione impleant, magnum adiumentum adfert, Ælianus.

Vitæ longitudo

¶ Draco visum debilitatum fœniculo recreat, Plutarchus. ¶ Dracones Æthiopici ad summam senectutem perueniunt, Ælianus. Ad senium & debitam magnitudinem veniens sine cibo tempore multo viuit, Ex libro de natura rerum. ¶ Aiunt draconem captum, si caput eius verberetur, mori, Suidas.

D.

De Draconibus amantibus & beneficiorum memoribus ac vicem reddentibus.

De dracone Thessalo qui Aleuam pastorem amauit.

Hegemon in Dardanicis cùm alia de Aleua Thessalo conscribit, tum in eius amorem inusitata magnitudine draconem venisse. Erat Aleuæ coma, vt fingit Hegemon, aurea, quam ego flauam dixerim. Et in Ossa, inquit ille, ad Thessalium fontem nomine Hæmonium boues pascebat, vt in Ida olim Anchises. Ad hunc adamatum draco sensim adrepere solebat, eiusq; comam deosculari, & lingua faciem lambendo detergere, & varia de venatu suo munera adferre, Ælianus.

De alio Aetolidis amatore.

Draco Ætholidis amator, sicut Plutarchus scribit, ad eam noctu ventitabat, neque tamen ad puellæ corpus accedens, quicquam nocebat: sed prima luce sensim atque moderatè discedebat: quod ipsum cùm diu multumq; fecisset, eam genere proximi longè summouerunt: quàm cùm draco non inuenisset, huc & illuc errare ad huius inquisitionem cœpit: tandem eam nactus, non leuiter, vt ante solebat, sed asperè cùm spiris illius manus alligabat, tum extrema cauda sic tibias multa verberatione vexabat, vt leuem quandam & plenam amoris iram exercere videretur, Gyllius.

De altero puellæ apud Idumæos amatore

¶ Apud Idumæos, seu Iudæos, cùm Herodes rerum potiretur, eximia magnitudine draconi perpulchrum admodum adolescentem fœminam in amore fuisse indigenæ prædicant, ad quam ille quidem ventitaret, & simul cum ea amanter dormiret. Hæc verò etiamsi amator quoad poterat leniter & mansuetè ad ipsam adreperet, eius tamen metu perterrita, & sese subduxit, & vt ex amicæ absentia eum amoris obliuio caperet, menstruum spatium abfuit: at ei sanè absentis desiderium augebatur, indiesq; amatorius affectus eatenus ingrauescebat, vt noctes & dies ad eum locum, vbi cum adolescentula versari solitus erat, frequens accederet. Cùm verò eam quam amabat non inueniret, tanquam amator, cui amor optatis non respondet, acerrimo dolore afflictabatur. Posteà autem quàm puella reuertisset, ad eam confestim accessit: atque is valde amatoriè, plenus suspicionum, tanquam spretus, ob eamq; rem amantissima ira incitatus, reliquum per adolescentis corpus circumplicans eius crura parcè & molliter verberabat, Ælianus.

De puero à dracone amato & seruato.

¶ Cùm paruulus draco, Arcadiæ indigena, simul cum puero infante, natione etiam Arcade, educaretur & puer ætatis progressu iam adolescens esset, & draco etiam permagnus euasisset, & mutuo inter se amore flagrarent, adolescentis necessarij cùm ferã vidissent tam breui tempore vt magnitudine prægrandẽ sic aspectu immanem euasisse, illum vnà cum puero in eodem lecto dormientem, in locum quam longissimum exportant. Puer autem reuertit: ille syluam ibi nactus, in ea remansit, nascentibus ibi herbis & venenis vescens, & solitariã vitam domicilijs & habitationibus hominum preferens. Temporis interuallo hic ad integram ętatem & perfectam processit, ille draconis amans & amatus etiam ad confirmatam progressus, cùm per desertã sui amantis regionem aliquando iter faceret, in latrones incurrens, strictis gladijs appetitus fuit, & percussus quidem, siue quòd doleret, siue quia opem imploraret, auxilium, vt par erat, exclamauit. Draco autem bestia, & ad audiendum acerrima, & ad videndum acutissima, postquam puerum, quo cum amoris consuetudinem habuerat, exaudiuit, edito sibilo, tanquam irę suę denunciatione formidinum terrorẽ illis iniecit: cuius metu trepidantes scelerati, alij alio disperguntur: quosdam deprehensos acerbissima morte affecit, atq; cum eum comitatus esset ac extra periculum deduxisset, postea ad eum locum reuertit, quo expositus fuerat: neq; enim ei ex eo iratior factus est, quod in solitudines abiectus fuisset, neq; vt peruersi homines antiquum amicũ in periculo deseruit. Idem lib. 6. histor. animal. cap. 63. Eadem vel similis historia narratur ab eodem Æliano de varia historia lib. 13. his verbis: Ciuitas est in Achaia nomine Patræ. In ea puer draconem paruulum emebat, magnáque eum cura educabat: cúmque creuisset, loquebatur quasi cum intelligente ludens, ac dormiens cum ipso. Cùm verò ad ingentem magnitudinem

Altera similis historia.

draco peruenisset, in solitudinem à ciuibus est dimissus. Post, cùm puer adolescens factus, reuertius aspectaculo quodam cum aliquibus æqualibus in latrones incidisset, & clamorem extulisset, ecce draco præsto est, & alios in fugam vertit, alios interimit, ipsum verò saluum conseruat. Hactenus Ælianus. Democritus Thoantem in (Arcadia) Achaia seruatum à dracone narrat. Eum nutrierat puer dilectum admodum: pauensque serpentis naturam, & magnitudinem metuens, in solitudines tulerat, in quibus circumuento latronum insidijs, agnitóque voce, subuenit, Plinius. Dicta sunt, quæ Arcadia narrat, de domino à dracone seruato, & agnito voce hominis, Idem.

De Pindo à dracone amato.

¶ Lycaoni Emathiæ regi, nomine Macedo, filius fuit, ex quo postea, antiquo nomine obsoleto, nominata regio est: ex hoc quoque Pindus, id enim ei nomen erat, filius procreatus, cum robore animi atque virtutis indole præditus fuit, tum forma etiam excellens: ex illo etiam alij liberi nati improbo animo affecti, & corpore minus strenui. Cum Pindo & virtutem & cæteras illius dotes inuiderent, non modo eum oppresserunt, verumetiam pœnas tanti maleficij pendentes, seipsos funditus perdiderunt. Pindus sentiens se fratrum inuidia ardere, atque ab ijs insidias sibi comparari: regno, quod à patre acceperat, relicto, cum robustus esset, & ad venandi studium propensus, non solum quidem vertit, sed certè illic ibidem æuum in venando agitans, cum semel hinnulos insequeretur, & summa virium contentione equum incitasset, ab eis qui secum venabantur, se longissimè abduxit: hinnuli verò altissimam cauernam subeuntes, ex insectantis conspectu se eripuerunt, atque ex periculo se seruarunt: is ex equo desiliens, cum hunc ad proximam arborem alligasset, cúmque vt diligentissimè potuit, latebram illam manibus perscrutans, hinnulos exquireret, sibi denunciantem vocem exaudiuit, ne hinnulos tangeret: quare vbi diu multúmque circumspexisset, nec quicquam videret, vocem vt ex maiore quadam causa redditam extimuit, & simul in equum ascendens, ex eo loco discesit. Postero autem die ad eundem locum reuertit: non eò tamen, quo illi se abdidissent, ingreditur, vocis memoria, quam auribus acceperat, deterritus. Cum igitur dubitaret quisnam pridie se ab insectanda præda auertisset, ac, vt par erat, circumspectaret montanos pastores, aut venatores: interea ei inusitata magnitudine draco apparet, ex magna parte corporis adrepens, collúmque & caput paululum attollens, & ad se velut intendens. Collum autem cum capite erat ea proceritate, vt vel cum procerissimo homine exæquari potuisset. Verum vt eius conspectus Pindum exterruerit, certè non in fugam impulit: at enim is sese ex maximo terrore colligens, sapienter bestiam mitigauit: nam ex auibus quas immolaret, ei cibum edendum obijcit, & tanquam hospitalem mensam & redemptionis suæ præmium apposuit. Is sanè velut donis delinitus, & captionibus, vt ita dicam, præstrictus, ex eo loco excessit: quod quidem ipsum ita iucundum Pindo fuit, vt ea quæ vel ex venationibus montanis, vel ex aucupio capere posset, vt draconi non ingratus adeptæ salutis mercedem afferret. Neque tamen sine fructu has ei donationes ex præda constituit, nam fortuna ei prospere ire cœpit, omnium enim quæ venaretur, secunda venatione fungebatur, siue terrena, siue volucria persequeretur: quare gloria magna apud omnes erat, quòd contra feras congrederetur, & eas expedite caperet: iam verò ea erat proceritate, vt corporis mole perterrefaceret: tum verò firma corporis constitutione, tum pulcherrimo oris habitu, fœminas ad se amandum vt vehementer inflammaret, & sanè cœlibes omnes quasi furentes atque bacchantes ad eius venationes proficiscerentur, & nuptijs alligatæ à maritorum custodijs asseruatæ, mallent cum illo concumbere, quàm in numerum dearum referri: plerique hominum eum, quod ipsius virtus & forma suam omnium admirationem excitaret, diligebant: soli fratres infenso atque inimico animo in illum erant. Quamobrem eum ipsum aliquando solum venantem ex insidijs aggrediuntur, atque in propinqui fluminis angustias compulsum, auxilióque destitutum, strictis gladijs appetunt, atque adeò trucidant: hunc exclamantem cum draco ipsius amicus exaudisset, (etenim est animal sensu audiendi cum acerrimo, tum videndi acutissimo) suo ex cubili prodijt, & simul impios circumplicans, suffocauit, & cæsum summa diligentia tam diu custodire non destitit, dum cognatione defuncto proximi desiderio permoti ad illum humi iacentem venissent. Hi propius facti etsi iusto in luctu & squalore essent, sepultura tamen & iustis exequiarum interfectum custodis metu afficere prohibebantur: veruntamen hic recondita quadam ac mirabili natura, intelligens se illos arcere de præsidio stationeq́; cadaueris discessit, quò commodius nulla interpellatione supremam gratiam à propinquis assequeretur: magnificè igitur & splendidè honore sepulturæ ornatus fuit, atque etiam fluuius factæ occisioni proximus, ex mortuo nomen traxit. Bestiarum igitur vis est, eis à quibus beneficium acceperint gratiam referre, Ælianus.

De pugna draconis aduersus aquilam.

Dissidet aquila cum dracone: vescitur enim aquila anguibus, Aristoteles. Draco & aquila inter se dimicant, Plutarchus. Vultures, & aquilæ, & cygni, & dracones hostes inter se sunt, Ælianus & Philes. Aquilæ alarum crepitum vbi primum draco (intrepidissima alioqui serpentum) auribus perceperit, in latebras statim abditur, Ælianus. Nec vnus hostis aquilæ satis est: acrior

acrior est cum dracone pugna, multoq́ magis anceps etiam si in aëre. Oua hic consectatur aquilæ auiditate malefica: at illa ob hoc rapit vbicunque visum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita se implicans, vt simul decidat, Plinius. Hanc pugnam egregiè describit Nicander in Theriacis, his versibus prout Latinè conuersi sunt.

Hunc petit inuisum magni Iouis armiger hostem,
Cumq́, genis parat acre suis ex æthere bellum:
Pascentem in syluis quam primum viderit illum,
Quòd totos ferus is nidos cum mitibus ouis,
Et simul ipsa terens, & vastans pignora perdat.
Non timet hoc serpens, imò quodam impete dumis
Prosiliens, ipsamq́, aquilam, leporemq́, tenellum
Extrahit ex rapidis vi fraudeq́, fortior vncis.
Canta malum declinat auis, fit ibi aspera pugna,
Vt queat extortam victor sibi tollere prædam.
Sed frustra elapsam & volitantem hinc inde volucrem
Insequitur, longos sinuum contractus in orbes,
Obliquoq́, leuans sursum sua lumina visu. Hæc Nicander.

Draco enim auium omnium nidos inuadit, & si aquila recens agnum aut leporem rapuerit, abripit illi è fruteto aliquo prosiliens, Gesnerus ex Nicandro. Draco ex fruticibus prodiens facilè aut ouem aut leporem eximit ex vngulis aquilæ. Nam interea dum ipse cum aquila pugnat, lepus sese in fugam dat, veruntamen frustra draco obtutum oculorum in aquilam retorquens, eam persequitur, quod in sublime elatam attingere non possit, Gylius. Aquila etiam cum tyro & dracone pugnat pro animalibus quæ aliquando venantur, dum alter alteri prædam auferre conatur, Albertus.

Vtq́, volans altè raptum cum fulua draconem
Fert aquila, implicuitq́, pedes, atque vnguibus hæsit:
Sancius at serpens sinuosa volumina versat,
Arrectisq́, horret squamis, & sibilat ore,
Arduus insurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem rostro: simul æthera verberat alis. Vergil. Æneid. 11.
Vtq́, Iouis præpes vacuo cùm vidit in aruo
Præbentem Phœbo liuentia terga draconem
Occupat aduersum: neu sæua retorqueat ora,
Squamigeris auidos figit ceruicibus vngues. Ouid. 4. Metam.

De eodem pugna, & quomodo altera alterum lædat aut capiat, scribit Homerus Iliade M. ad hunc modum.

Ορνις γὰρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν scilicet Troianis.
Αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων,
Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον,
Ζωὸν ἔτ' ἀσπαίροντα. καὶ οὔπω λήθετο χάρμης.
Κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν,
Ιδνωθεὶς ὀπίσω. ὁ δ' ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε,
Αλγήσας ὀδυνήσι, μέσῳ δ' ἐνὶ κάββαλ' ὁμίλῳ.
Et paulò post eodem in loco.
——ἄφαρ δ' ἀφέηκε πάρος φίλα οἰκί' ἱκέσθαι
Οὐδ' ἐτέλεσσε φέρων δόμεναι τεκέεσσι ἑοῖσι.

¶ Æthiopia dracones magnos generat qui nomen proprium non habent, sed duntaxat elephantorũ interfectores ipsos nominant, Ælian. Apud Indos sicut audio, graueis inter se gerunt inimicitias draco & elephantus. Quare dracones haud inscij imperitiq́ ex arboribus elephantos ramos decerpere in pastus suos solere, in has ipsas arbores prius serpunt: postea eã sui corporis partem dimidiam quæ ad caudam pertinet, arborum frondibus circumtegunt: alterã partem anteriorẽ funiculi instar appensam dimittunt. Eò cum accessit elephantus ad arboris surculos carpendos, draco in huius ipsius oculos insiliens effodit, deinde anteriore parte collũ eius astringens, posteriore flagellans, insitato & nouo quodã laqueo strangulat, Hęc Ælian. Elephantos maximos fert India, bellanteśq́ cum ijs perpetua discordia dracones tantę magnitudinis, vt & ipsos circunflexu facili ambiant, nexuq́ nodi perstringant. Commoritur ea dimicatio: victúsque corruens, complexum elidit pondere. Mira animalium pro se cuiq́ solertia est, vt ijs vna scandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque iter ad pabula speculatus, ab excelsa se arbore inijcit. Scit ille imparem sibi luctatum contra nexus: itaque arborum aut rupium attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idq́ gressus primum colligant cauda. Resoluunt il- Aduersus elephantum.

li nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterq; spiritum præcludunt, & mollissimas lancinant partes. Iidem obuij deprehensi, in aduersos erigunt se, oculósque maximè petunt. Ita fit vt plerunque cæci ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam rantæ discordiæ causam attulerit, nisi naturæ spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinem: ob id æstu torrente præcipuè à draconibus expeti. Quamobrem in amnes mersos insidiari bibentibus: arctatisq; illigata manu in aurem morsum defigere: quoniam is tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos, vt totum sanguinem capiant. Itaque elephantos ab ijs ebibi, siccatósque concidere: & dracones inebriatos opprimi, commoríque, Plinius. Inter elephantos & dracones iugis discordia: denique insidiæ hoc astu præparantur. Serpentes propter semitas delitescunt, per quas elephanti assuetis callibus euagantur, atque ita prætermissis prioribus postremos adoriuntur, ne qui antecesserint, valeant vltimis opitulari. Ac primum pedes nodis illigant, vt illaqueatis cruribus impediant gradiendi facultatem, Solinus, & reliqua vt Plinius. Draco elephantem ligat, cuius ruina mors victoris est: & inde summè in vtrunque certatur. Ille vt pedes alliget, in quo casus victi sibi nocere non possit, Ambrosius. Draco aduersus elephantem non vulgari pugna certat, os oculósque eius petens, ac iugulum amplexus exhaurit, donec humi concidens elephas simul & draconem pondere perimit, Volaterranus. ¶ Gryphes

Antipathia draconis ad alia animantia. aiunt elephantos quoque ac dracones superare, Philostratus. ¶ Captilus, id est, auis quam venatur draco cum debilitatur in venando hædos & arietes: & comedit epar earum (auium) & redit virtus eius, & excitatur appetitus eius, Syluaticus. ¶ Ὁ μὲν δράκων μεγέθει μέγιστος ὢν τῷ ἐσχάτῳ τὸν λέοντα κατῃκίζετο. ὁ δὲ λέων ἤλγει μὲν· καὶ τῇ ἀλκαίᾳ πρὸς ἄμυναν διηγείρετο, Id est, Draco quidem cum maximus esset, extremo caudæ leonem verberabat: Leo verò dolens, cauda ad vltionem concitabatur. Λογοθέτης in vita S. Marcelli apud Suidam. ¶ Panthera dicitur infesta esse draconi, & draconem ab ipsa fugere in latibula antrorum, Albertus. Panther dictus est, siue quod omnium animalium sit amicus, excepto dracone, &c. Isidorus. ¶ Aristoteles videtur dicere vulturem cum dracone pugnare, quod non est verum, Albertus. Nusquam hoc scribit Aristoteles, sed Auicenna aut eius interpres, vulturem cum aquila sæpe confundit. ¶ Armentaq; tota secuti, Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros Nec tutus spatio est elephas, Lucanus agens de draconibus.

E.

Venatio draconum. Campestres dracones quoties elephantum inuadunt, ab occurrentibus venatoribus plerunque cum elephanto interficiuntur, Philostratus. Dracones montani ab Indis hoc modo capiuntur. Pallium coccineum literis aureis superintextum ante cubicula (περὶ τῆς χειᾶς, ante cauernas siue antra draconum) extendunt: scripta autem incantatoria verba somnum dicuntur inducere: his draconum oculi, quanquam durissimi superantur: ipsi quoque plurima verba ex arcana sapientia superincantantes, eo draconem perducunt, vt literis pallio intextis superdormiat. Dormienti autem instantes Indi ceruicem securi feriunt, scissoq; capite lapillos intus extantes auferunt. Traditur enim montanorum draconum capitibus inesse lapillos specie & aspectu iucundos, & splendorem quendam coloribus inducentes: viribus autem, potentiáque mirabiles, quod annulus testatur, quem habuisse Gygen vulgatum est. Euenit autem interdum, vt draco Indum cum securi & arte intra cubile trahens deuoret, ipsum etiam, vt pene dixerim, montem concutiens, Idem. Philostratus tertio libro ait, ad Gangem innumeros esse

Vsus. dracones, quos oculorum gratia venentur Indi. Eorum enim oculos, lapillos esse ignei coloris, pretiosos, Iul. Scaliger. ¶ Mortuo draconi secundum Varronem tria extrahuntur, oculi, pellis, & dentes. Oculi lapides pretiosi sunt igneo colore, dentes ferè similes apri, præter-

Spectaculum. quam quòd graciliores, Volaterranus. ¶ Octauius Augustus draconem quinquaginta cubitorum Romæ habuit, eumq; pro comitio populo Romano ostentare consueuit, Pet. Crinitus.

F.

Draconis caro vitrei coloris est, ac vescentes illa refrigerat. Hinc est quòd Æthiopes in feruida plaga manentes draconis carne libenter vescuntur. Adeò quoque auaritiæ sitis in im-

Vsus in cibo. mensum creuit, vt institores quibusdam carminibus draconem ad tempus mansuetum reddant: eiusq; tergo insidentes freno ipsum regant, vsquedum in Æthiopiam perueniat, Author libri de natura rerum.

G. I.

De Remedijs quæ ex dracone percipi posse dicuntur.

Vlceribus quæ serpunt, draconum adeps siccatus sole magnopere prodest, Plinius. Dentium doloribus medetur draconis os è spina, Idem. Qui draconis caput habeat, continuis annis lippiturus negatur. Huius adipe & melle cum oleo vetere, incipientes caligines discuti tradunt, Idem. Caput eius limini ianuarum subditum, propitiatis adoratione Dijs, fortunatam domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cum melle tritis, inunctos non pauescere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis ad-

alliga-

alligatum in lacerto, conferre iudiciorum victoriæ. Primum spondylum aditus potestatum mulcere. Dentes eius illigatos pedibus caprearum ceruinis neruis, mites præstare dominos, potestatésque exorabiles. Sed super omnia est compositio qua inuictos faciunt magorum mendacia: cauda draconis & capite, pilis leonis é fronte & medulla eiusdem, equi victoris spuma, canis vnguibus adalligatis ceruino corio, neruisq; cerui alternatis & dorcadis: quæ arguisse non minus refert, quam contra serpentes remedia demonstrasse, quoniam hæc morborum veneficia sunt, Idem. Draconis capita prosperam & fortunatam promittunt facere, Physiologus. Draconum adipem venenata fugiunt, Plinius. Magi tradunt eos qui à nocturnis dijs Faunisq; agitentur, draconis lingua & oculis, & felle, intestinisq; in vino & oleo decoctis, ac sub diuo noctu refrigeratis perunctos matutinis vespertinisq; liberari, Idem. Lingua eius & fel in vino decocta, remedio sunt his qui vexantur ab incubis, eorum corporibus ex hoc inunctis, ex libro de natura rerum.

¶ Sanguinis draconis, à medicis sic appellati, frequens est in medicinis vsus, vt ex medicorum libris apparet. At quid illud sit quod hoc nomine appellatur, non apud omnes constat. Cinnabaris etiam à veteribus vocatur. Cinnabarim autem nomen Indicum esse, ait Plinius: sic enim (inquit) appellant illi sanguinem draconis elisi Elephantorum morientium pondere, permixto vtriusque animalis sanguine. Neque alius est color, qui in picturis propriè sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; vtilissima est. At Medici quia minium etiam cinnabarin vocant, pro ea cinnabari Indica vtuntur hoc minio, quod venenum esse paulo mox docebimus, Hæc Plinius. Vnde apparet Plinium credidisse draconis sanguinem vulgo dictum verè fieri ex elephanti & draconis conflictu, in quo plurimum deceptus est. Serapioni sanguis draconis succus est herbæ quam sideritidis speciem quintam facit, Dioscorides. Sanguis draconis in India ex herba dracontia colligitur, Aëtius. Alij sentiunt gummi esse & lachrymam ex arbore distillantem quæ in Africa colligitur. At quoniam in libro de quadrupedibus viuiparis in historia Elephanti sub litera D. de hoc sanguine draconis pluribus dictum est, ac variæ authorum sententiæ allatæ, vt nunc amplius his insistamus, ac quæ antea dicta sunt repetamus, opus esse non videtur: Tantum transcribam quæ habet I. Langius in libro primo epistolarum, epistola sexagesima quinta. Quoniam ad rem illustrandam non parum facere videntur. Is igitur eo loco narrat, Geraldum ex sua peregrinatione quam in Orientem instituerat Venetias reuersum, sibi gummata purpurei coloris, nucis auellanæ magnitudine ostendisse, cum his verbis: En amici, hoc gummi, verus est propè Erythreum mare, ex regione Thurifera & Athlantici maris Sanctæ portus insula, sanguis draconis: cuius vsus in antidotis & collyrijs salutaris, & inspersus vulneribus hæmorrhogiam sistit: Cinnabaris quoque dictus Indica: sed non illa mineralis, minium dicta, quæ nascitur in argentarijs metallis, vena siue gleba arena coccinei coloris circumsepta, ac ob carbunculi fulgorem ἄνθραξ dicta, quæ ferreis malleis aut cuneis fissa, & elisa, argenti viui lachrymas distillat. Ex hac, præcipuè in Cilbianis agris, supraq; Ephesum reperta, vstionis & lotionis artificio, hydrargyrum & purpurei coloris minium conficiebatur, quod in picturis propriè sanguinis colorem reddebat. Hoc minium teste Theophrasto Græci milton, quidam Cinnabarin vocant. Artificialis quoq; Cinnabaris arte Chymeutica, vna sulphuris parte, cum duabus argenti viui adusta, Venetijs præparatur. Tradit quoque Plinius, sanguinem siue saniem draconis pondere Elephantorum cum quibus luctantur succumbentium elisi & oppresi, Indicam appellari Cinnabarim quoque: pro qua nominis homonymia decepti medici, minio, quod ob argenti viui virus venenum esse constat, temerè vtebantur: quod idem Plinius medicis exprobrat. Atqui cùm sanguis draconis sit salutaris Indorum Cinnabaris, nullum prædictarum esse arbitror, sed instar sanguinis rubentem arborum Indiæ & insularum Athlantici æquoris lachrymam, quam nec Dioscoridem, Theophrastum aut ipsum Plinium exactè cognouisse certum est: cùm nullus eorum Cinnabarim Indicam esse arboris lachrymam vel gummi tradiderit. Sed Arrianus de maris rubri nauigatione inquit: In sinu Erythræi maris est regio Thurifera, Sachabitis nominata: Nascitur in ea Cinnabaris Indica, ab arboribus vt lachryma stillans congregata. Quod & Aloysius Lusitanorum nauclerus verum esse comperit, qui tradit, incolas insulæ Sanctæ portus, stato anni tempore, cortices arborum ferro incidere, de quibus anno futuro gummi vbertim destillat, quod in ahenis ad sanguinis concreti colorem & spissitudinem decoctum, sanguinem draconis ob similitudinem appellant. At vereor plurimum ne noster sanguis draconis, qui in officinis pharmacopolarum venalis est, sit sanguis caprinus, cum minio vel sorbis contritis decoctione inspissatus, quibus & olim adulterabatur, quem pictoribus magis quam medicis vsui esse suaderem, Hæc Langius. Sanguis draconis Serapioni hæmalocoen dicitur. De melandrum, & De ma lachoem, sanguis draconis, Syluaticus. Duaden secundum aliquos expositores Arabes est sanguis draconis, And. Belluacensis. Selon & Dem ala cuhen, id est sanguis draconis, Aut. exp. Lapis sanguinis est sanguis draconis, & secundum aliquos est hæmatites, And. Belluacensis.

De sanguine draconis.

G. 2.

De veneno & morsu draconis, eiusq; curatione.

Natura draconum ferè omnium à celeberrimis auctoribus ponitur esse parum aut nullatenus venenosa: perinde reponuntur in tertio serpentium ordine, morsuris eorum lædentes potius vulnere quam veneno: quanquam à quibusdam dicatur Dracones, vbicunque fuerint, aërem inficere, Ardoynus. Aërem à Draconibus inficere putarim ego non serpentibus, sed meteoris, quæ Dracones volantes dicuntur, meteoro ignito vasto fruges & aërem perdente, ac quasi conflagrante. Draco non habet venena, Plinius. Animal hoc venenum non iacit, Aëtius. Contra verò Deuter. 22. Venenum draconi tribuitur his verbis, Venenum draconum vinum eorum, & venenum aspidum crudele. Μικροῖς μὲν τοῖς βέλεσιν, ἰῷ δὲ δρακόντων πεφαρμαγμένοις εἰστοξεύοντες, id est, Paruis quidem telis, sed veneno draconum munitis, id est infectis iaculantes, Heliodorus. Vbi notandum, quòd etsi Draco sua natura minimè sit exitiosus, talis tamen ob locum, in quo habitat effici potest. Quod ita se habere in reliquis quoque serpentibus animaduertimus, qui in regionibus frigidis minus certè pernitiosi sunt, quàm calidis, Hinc Lucanus lib. 9. ita scribit,

An dracones venenocareât.

Vos quoq; qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore dracones,
Pestiferos ardens facit Africa. Hæc Greuinus.

Athlantici dracones sunt virulenti admodum, & si casu quenquam vel contingant vel mordeant, carnem emolliunt, ac debilitant, neque est qui mortem possit euadere, Leo Africanus. Cùm homini aut feræ cuipiam insidias facturi sunt dracones, mortiferos radices & herbas edunt: id quod Homerum quoque non latuit. Meminit enim draconis, qui ante suum latibulum immorando seque volutando, noxias herbas vorarit, Ælianus. Homeri verba sunt hæc, Iliade χ.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα: &c.

De morsu draconis.

Draco venenum non habet. Ore quidem dehiscit, sed dentibus non nocet: morsus tamen eius pessimus est, etsi paruus, quòd venenifera comedit: cauda quoque si quem ligauerit, occidit, Vincentius Belluacensis. Draco vim in cauda non in dentibus habet, & verbere potius quàm dentibus nocet, Isidorus, Solinus.

Nec tamen ille graues, vt cætera turba, dolores,
Si velit, infixo cum forte momorderit ore,
Suscitat: exiguus non noxia vulnera punctus
(Qui ceu rodentis nectu quæq; obuia muris)
Infligit, modicum tenui dat plaga cruorem. Nicanderr in Theriacis.

Os habent paruum, nec dum morsum inferunt, multum dilatatur, quo fit vt morsus illorum non ita magnum dolorem excitet. Neque enim natura illis dentes dedit vt se defenderent, sed caudam potius, qua cum aquila & elephante dimicarent, Greuinus. Quod de ijs draconibus intelligendum est, de quibus agit Nicander. Sunt enim alij quos describit Aëtius: quorum dentes etsi venenosos non dicat vt sunt reliquorum serpentium, similes tamen dentibus aprorum esse ait, cum quibus & fracturas & collisiones corporum inferunt. Accidit ex morsu eorum dolor paruus, deinde inflammat, Auicenna. Masculi eorum deteriores sunt fœminis, Idem.

Curatio.

Curationes veluti ad mordentia animalia fiunt, non vt in his quæ venenum iaciunt, Aëtius. Cura eorum est cura vlcerum malorum tantum, Auicenna. ¶ Graminis semen priuatim draconum morsibus auxiliatur, Plinius. ¶ Mullus auxiliatur contra scorpiones terrestres, marinosque & dracones & phalangia illitus sumptúsue in cibo, Idem. ¶ Canis vel draconis qui momordit caput, abscissum excoriatumque cum pauco euforbio applicatur morsui, ac liberat in totum, vt quidam aiunt, Ponzettus.

Quoniam autem supra diximus Albedisimon, Alhatraf & haudem inter genera draconum ab Auicenna & Alberto poni, huc adferemus quæ idem Auicenna de eorum morsu & curatione scriptum reliquit. Illi quem mordet Albedisimon, inquit, accidunt ea quæ accidunt reliquis morsibus draconum: sed dixerunt de draconibus, quod eorum dentes sunt vehementes. Et de proprietate eius est quod carminat carnem, quare effodit eam (alij legunt, facit carnem fœtidam, quare fœtida efficitur) quamobrem magnus est timor in vulnere eius, & indiget curatione vulnerum malorum valde. Quem verò mordet Alhatraf & haudem, accidunt ei dolor vehemens, & frigiditas plurima & stupor, & mors proculdubio, & peruenit ad hoc vt sit eius cura frigidorum venenorum. Dixerunt quidam, oportet vt embrocherur morsus eius cum aceto tepido, & emplastretur locus cum folijs lauri, & inungatur cum oleo costino, & oleo de pyrethro, & quæ similantur eis ex oleis, in quibus est virtus squillæ, & vrticæ. Ea verò quæ in potu dantur eis, sunt vt succus foliorum lauri cum aceto: & aniuden cum ruta, aut sumantur mirrhæ & piperis & rutæ partes æquales, cuius dosis sit aureus vnus in vino. Et theriaca prima dicta in capite rutelæ, Hactenus Auicen.

Draco

H.

Etymon.

Draco ἀπὸ τοῦ δέρκειν, Macrobius. Festus dicit dracones ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι quòd clarissima sint acie. Quapropter eos thesauris custodiendis consecrauerunt: tum Æsculapio dicauere, quòd genus vigilantissimum dicatur, quæ res febri maximè necessaria est, Volaterranus. Dracones Grammatici atque eos secuti magni viri παρὰ τὸ δέρκεσθαι deduxere. Nobis commodius atque acutius visum est παρὰ τὸ δρᾶν ἄχος, Iul. Scaliger. Δράκαινα, dracæna, fœmina draconis.

Epitheta.

Draco squammeus & squamosus, Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris, Squammeusque draco, & fulua ceruice leæna, Virgil. Georgic. lib. 2. Squamosusque draco, vide Indicem Erythræi. Δράκων αἱματοπότης, sanguinem bibens, Aristophanes. βλοσυρῶπις, vel βλοσυρωπὸς, aspectu terribilis. Δαπλὴς, vel vt vult interpres δασπλὴς, grauis, Nicander. Ἐπὶ νῶτα δαφοινὸς (id est, μέλας niger, Eustathius.) Homerus & Orpheus. Δεινὸς, Theocritus. Γλαυκῶπις ἢ γλαυκὸς τὸ χρῶμα καὶ διὰ τοῦτο καταπληκτικοὺς ἔχουσα τοὺς ὦπας, ὅ ἐστιν ὀφθαλμοὺς, ὅθεν καὶ γλαυκώπες δράκοντες, Eustathius. Ὀξυδερκὴς, Philostratus. Δράκων ὀρέστερος ab Homero dicitur Iliad. χ. ὄρειος, ἄγριος, ἐν ὄρει διατρίβων, vt Scholiastes interpretatur, montanus, agrestis, monticola: perinde etiam vescitur ijs, quæ in montibus vel crescunt vel versantur. Ab eodem Iliad. λ. κυάνεος dicitur: κυάνεος ἑλέλικτο δράκων, quod Ouidius transtulit, vt draco cœruleus, &c. Hesychius στίγματα κυάνεα κατὰ νῶτα scribit, quasi non totus, sed maculis tantum cœruleus videatur esse, quod alibi idem Homerus, ἐπὶ νῶτα δαφοινὸς appellat. Eadem de causa Iliad. μ. αἰόλος quoque dicitur varius aut potius variegatus. Πέλωρος, Theocritus. Σμερδαλέος, id est, ὄψει καταπληκτικὸς, Homerus & Apollonius. Φοινήεις (id est, φόνιος, ἢ ὁ φόνῳ, id est, αἵματι βεβαμμένος, Eustathius) Homerus. Χαμαὶ ἐρχομένοιο δράκοντος, Orpheus. Χρυσόλοφοι δράκοντες. Apud Apollonium Argon. 4. draco vellus aureum custodiens dicitur, ὀξὺς ἀΰπνοισιν ὄφις ὀφθαλμοῖσι, Thes. Græc. ling. Δράκαιναν, draconem fœmininam vocat in Hymnis Homerus, μεγάλην, τέρας ἄγριον, ζαχρειῆ.

Homonyma. De ijs qui dracones dicti sunt

¶ Draco Atheniensis legislator, vir bonus multáque esse prudentia existimatus est, iurisque diuini & humani peritus fuit. Is draco leges quibus Athenienses vterentur primus omnium tulit, Gellius. ¶ Dracon item Stratonicensis fuit grammaticus, Suidas. ¶ Fuit & alius Dracon nepos ex filio Thessalo, Hippocratis, illustris illius medici: pater Hippocritus, è quo rursus natus est dracon, & ipse medicus, qui Roxanem Alexandri Macedonis coniugem curauit, Idem. ¶ Draco item Atheniensis fuit Platonis in Musica præceptor, Plutarchus. ¶ Draco nomen est illustris illius ducis, qui Reginæ Angliæ suam & quidem strenuam operam præbet.

Diabolus draco dictus.

¶ Visum est autem aliud signum in cœlo, & ecce adsuit draco magnus rufus, habens capita septem & cornua decem, & in capitibus suis diademata septem, cuius cauda trahebat tertiam partem stellarum cœli, quas abiecit in terram. Aduersus quem cum pugnasset Michaël, proiectus est draco ille ingens, serpens ille antiquus qui vocatur diabolus & satanas qui seducit totum orbem terrarum, &c. Apocalyp. 12. Et vidi ex ore draconis & ex ore bestiæ & ex ore pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modum ranarum, Apocal. 16. Diabolus draco dicitur propter insidias, quia occultè insidiatur, Augustinus. Apud D. Hieronymum etiam draco inter diaboli cognomenta numeratur. In Iobo diabolus draco dicitur: Terque perforabis labium eius, Suidas.

Draco & dracunculus pisces

¶ Draco piscis est. Quidam aliud volunt esse dracunculum. Est autem gracculo similis. Aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes, Plinius. Idem autem est draco cum araneo pisce, de quo vide in Aquatilibus in historia aranei vel draconis.

Draco herba.

¶ Draconis acetarij è lini semine, vt post dicemus, nascentis, folia ipsa testantur originem, Barbarus. Draco herba, ab olitoribus nomine hoc vocata, & radix, excalefaciunt, vrinam pellunt, veneremque excitant in vino potæ: quam herbam falsò pyrethrum dici arbitrantur, pyrethri namque folia similia admodum sunt folijs fœniculi. Quidam dicunt draconem pyrethram herbam dici non quidem pyrethrum, Fumanellus. Draco herba è lini semine cepis indito nascitur, lini folio, sapore acri, Iul. Scaliger.

Draco palmes vetus.

¶ Draco appellatur palmes emeritus, pluribusque induratus annis, Plinius & Columella. Sic dictus est à tortuositatis similitudine.

Draco mons.

¶ Montes Asiæ nobilissimi in hoc tractu ferè explicant se. Mastusia à tergo Smyrnæ & Termetis Olympi radicibus iunctus. Is in Dracone desinit, Draco in Tmolo, Plinius.

Draco, Parthorum cohors.

¶ Est & Δράκων cohors Parthorum. Οὕτως ἀκριβῶς ἅπαντα ἑωράκει, ὥστε τοὺς δράκοντας ἔφη τῶν Παρθυαίων (σημεῖον τοῦ πλήθους τοῦτ᾽ αὐτοῖς) &c. Luc. de hist. scribenda. Πάταγος ἄρεως ἀντιπάλῳ δυσχείρωμα δράκοντι, Sophocles in Antig.

Draco, instrumentum.

¶ Δράκων laquei quoque nomen est ad talum suo loco motum, Oribasius. In quibusdam etiam instrumentis chirurgicis dracones in vicem manubrioli ductarij fabricantur, Idem in lib. de machinis cap. 4. Draconis nomen apud Romanos acceperunt fistulæ æneæ longissimæ, in gyros orbesque plures contortæ, instar spirarum draconum, quibus illi conati sunt arte fontem construere, cuius aqua scateret continuè calida, Fallopius de aquis & metallis cap. 5. ex Agricola puto.

Dracones ornamenta pugillar

¶ Δράκοντες ex Polybio dicuntur μάνικοι καὶ περίχειρα, alijs βραχιονιστῆρες, Catellæ, armillæ,

ſpintheræ,&c.Theſ.ling.græc. Τοὺς περὶ καρποῖς καὶ βραχίοσι δράκοντας, Lucianus. ¶ Πειρίσειος, ὅτι ὁ δρακόντων καλεῖται, Suidas.

Deriuata & composita. ¶ Draconigenæ, Δρακοντογενεῖς, ex dracone geniti. Quo epitheto à Poetis notantur Thebani, Bœotiæ populi: propterea quòd ij qui Cadmo in ea vrbe ædificanda adiutores fuerunt, ex satis draconis dentibus nati ferantur, Calepinus. ¶ Δρακοντομίμος dracones imitans. Sopater apud Athenæum lib. 6. Δρακοντομίμοις ὀργάνων τορεύμασι. ¶ Δρακοντόπους, draconis pedes habens. ¶ Δρακοντολέτης, draconis interfector. Epitheton Apollinis πυθοκτόνου. ¶ Δρακόντειος & δρακοντίας, Anguinus, Theſ.ling.græc. ¶ Δρακοντώδης, draconibus ſeu anguibus plenus. ὦ μᾶτερ ἱκετεύω σε μὴ 'πίσειε μοι τὰς αἱματωποὺς καὶ δρακοντώδεις κόρας, id eſt Erinnyas. Oreſtes apud Euripidem. ¶ Δρακοντιάδης apud Athenæum pro ſerpente, vt medicorum filij pro filijs. ¶ Dracontarium quoq; inter capitis ornamenta recenſetur, Theſ.linguæ græcæ.

Icones. Primum ſignum legionis eſt aquila, quam aquilifer portat. Dracones etiam per ſingulas cohortes à draconarijs feruntur ad prælium, Vegetius. Dracones cohortium erant inſignia, perq; ſingulas earum ferebantur ad prælium à draconarijs: quo nomine κατ' ἐξοχὴν ſigniferos omnes appellitabant. Quo verò pacto geſtarentur, videre eſt apud Ammianum Marcellinum, vbi pompam deſcribit, quam Conſtantius Imperator vrbem ingrediens duxit. Erant enim, vt is inquit & dracones haſtarum aureis gemmatiſq; ſummitatibus illigati, hiatu vaſto perflabiles, & ideo velut ira perciti exibilantes, caudarumq; volumina relinquentes in ventū. De ijs Claudianus: Manſueſcunt varij vento ceſſante dracones. Hæc Pierius. In vexillis militaribus nomen imperatoris aut conſulis, nonnunquam draconis effictí imaginem (quare draconarij dicti milites) quod vexillum purpureum erat, aliaq; inſignia perſcripta erant, Alexander ab Alexandro.

Dracones militares & Draconarij.

Deorum ſimulachra cum draconum effigie. ¶ In Delo Apollinis ſimulachrum effigie draconis fuit, Idem. ¶ Phœnices in ſacris imaginem Iani exprimentes, draconem finxerunt in orbem redactum, caudamq; ſuam deuorantem, vt appareat mundum & ex ſeipſo ali & in ſe reuolui, Macrobius. ¶ In Mercurio ſolem coli etiam ex caduceo claret, quod Ægyptij in ſpecie draconum maris & fœminæ coniunctorum figurauerunt Mercurio conſecrandum. Hi dracones parte media voluminis ſui inuicem nodo, quem vocant Herculis obligentur: primæq; partes eorum reflexæ in circulum, preſsis oculis ambitum circuli iungunt: & poſtmodum caudæ reuocantur ad capulum caducei, ornaturq; alis ex eadem capuli parte naſcentibus. Argumentum caducei ad genituram hominum Ægyptij protendunt, ad quam neceſſariò conducunt Sol & Luna. Atque ad huiuſmodi argumentum draconum præcipuè volumē lectum eſt, propter iter vtriuſq; ſyderis flexuoſum. Hinc eſt quod ſimulachris & Æſculapij & Salutis draco ſubiungitur, quod hi ad Solis naturam Lunæq; referuntur. Ideo ergo ſimulachris eorum iunguntur figuræ draconum quia præſtant, vt humana corpora velut infirmitatis pelle depoſita ad priſtinum reuireſcant vigorem: vt reuireſcunt dracones per annos ſingulos, pelle ſenectutis exuta. Propterea & ad ipſum Solem ſpecies draconis refertur, quia ſol ſemper velut à quadam imæ depreſsionis ſenecta, in altitudinē ſuam, vt in robur reuertitur iuuentutis. Eſſe autem draconem inter præcipua Solis argumenta, etiam nominis fictione monſtratur, quod ſit nuncupatus ἀπὸ τοῦ δέρκειν, id eſt videre. Nam ferunt hunc ſerpentem acie acutiſsima & peruigili naturam huius ſyderis imitari: atque ideo ædium, adytorum, oraculorum, theſaurorum cuſtodiam draconibus aſsignari, Macrobius Saturnal. libro primo capite decimo nono & vigeſimo. ¶ Phigalenſes in antro quodam Cereris ſimulachrū conſecrarunt, habitu quidem in petra ſedentis, ac cætera mulieri perſimile, præter caput quod cum coma erat equinum, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus, delphin manu ſuſtinebatur, columba verò altera, Cœlius. ¶ Minerua plerunq; cum noctua effingebatur, nunc ad pedes nunc in capite, ſed & cum dracone. Quare cum in exilium iret Demoſthenes, dixiſſe fertur, Mineruam tribus immanibus oblectari feris, noctua, dracone, populo, Lilius Gr. Gyral. Phidię ſolertem prudentiam indicat illud quoque, quod Pallados ſimulachris draconem apponere conſueuerat: veluti ambage tacita innuptis virgunculas peruigili cura indigere, vt pudor caſtus ſeruetur illibatuſq;, Cœlius. Vnde illud Alciati emblema, cui lemma eſt cuſtodiendas Virgines:

Vera hæc effigies innuptæ eſt Palladis: eius
Hic Draco, qui dominæ conſtitit ante pedes.
Cur Diuæ comes hoc animal? cuſtodia rerum
Huic data, ſic lucos, ſacraq; templa colit.
Innuptas opus eſt cura aſſeruare puellas
Peruigili: laqueos vndiq; tendit amor.

¶ Serapidis ſimulachro ſignum tricipitis animantis adiungunt, quod exprimit medio, eodemq; maximo capite, leonis effigiem: in dextera parte caput canis exoritur, manſueta ſpecie blandientis: pars verò læua ceruicis rapacis lupi capite finitur, eaſq; formas animalium draco connectit, volumine ſuo capite redeunte ad Dei dextram qua compeſcitur monſtrum. Quidam tria tempora interpretantur, præſens leoni, præteritum lupo, futurum cani blandienti, Macrobius. ¶ In Trophonij antro ſimulachra quædam ſunt, quorum ſceptris circunuoluuntur dracones.

cones. Hæc fortè quis coniiciat Æsculapij esse & sanitatis, sed potest vt & Trophonius sit & Hercyna: cum non tam Æsculapio consecratos arbitrentur dracones quàm Trophonio, Pausanias Idq; siue ob oraculorum prudentiam, siue quia oracula Trophoniana subterraneo in specu reddi solita sunt, Pierius. ¶ In sancto Manante magnus pons fuit duodecim fornicibus. Multæ enim aquæ decurrebant. Ibidem & draco æneus stabat, quod draco illic habitare putabatur, Suidas. Inter stellas fixas septentrionales numeratur & draco. Inter Astronomos vocantur nodi in sphæra intersectiones circulorum, qui à solis ac lunæ cursu conficiuntur: quorum figura dicitur Draco. Ex his alius superior est, ascendens dictus, vulgò caput Draconis: alius inferior, qui descendens & cauda Draconis dicitur. עיש Iob. 38. volunt esse constellationem quandam in septentrione, sydus draconis, alij pleiades seu gallinam interpretantur, Munsterus.

De sydere Draconis.

¶ In thorace Agamemnonis, picti κυάνεοι δὲ δράκοντες ὀρωρέχατο ποτὶ δειρήν. Τρεῖς, ἑκάτερθ' ἴρισιν ἐοικότες. Homerus Iliad. λ. Ἐπὶ δὲ ζώνῃσι δράκοντες Δοιὼ ἐπῃωρεῦντ', ἐπικυρτώωντε κάρηνα, Αἰχμάσαν δ' ἄρα τώγε, μένει δ' ἐχάρασσον ὀδόντας Ἄγρια δερκομένω. Hesiodus in scuto Herculis: Ἐν μέσσῳ δὲ δράκοντες ἔην φόβος οὔτι φατειός, Ἔμπαλιν ὄσσοισιν πυρὶ λαμπομένοισι δεδορκώς, Ibidē. Epaminondas imperator ille clarissimus, qui ad Mantineam tam fortiter occubuit, draconis gestamine insignis fuit. Eo verò loco vbi prælium commissum est, columnam erexit antiquitas cum clypeo draconem in eius memoriam sculptum ostentante, Pierius. ¶ Lepidus in triumuiratu, quodam loco deductus à magistratibus in nemorosum hospitium, minaciter cum ijs posterò die expostulauit, somnum ademptum sibi volucrum concentu. At illi Draconem in longissima membrana depictum circundedere loco. Eoq; terrore aues tū siluisse narrantur, & postea cognitum esse ita posse compesci, Plinius. ¶ Diuus Augustus in curia quam in comitio consecrabat, duas tabulas impressit parieti: quarum alterius admiratio est, puberem filium seni patri similem esse, salua ætatis differentia, superuolante aquila draconem complexa, Idem. ¶ Ctesilaus statuarius fecit Mineruam quæ Musica appellatur: quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu resonant, Idem. ¶ In nummo Cęsaris Dict. III est à latere serpens Draco capite surrecto, magnis voluminibus terga trahēs, cuius inscriptio est, C. CLO. VI. PRÆF. M. Pierius. ¶ Chimarrus pyrata fuit insignis oram Lyciæ prædationibus infestans, cuius nauis in prora leonem, in puppi verò draconem pro insigni gerebat, Plutarchus.

Draconum diuersæ effigies.

Draconites siue dracontia è cerebro fit draconum: sed nisi viuentibus abscisso nunquā gemmescit, inuidia animalis mori se sentientis. Igitur dormientibus amputant. Sotacus qui visam eam gemmam sibi apud regē scripsit, bigis vehi quærentes tradit, & viso dracone spargere somnifica medicamenta, atq; ita præcidere, Plinius. Exciditur è cerebris draconum Dracontias lapis: sed lapis non est nisi detrahatur viuentibus. Nam si obeat prius serpens, cum anima simul euanescit duritie soluta. Vsu eius Orientis reges præcipuè gloriantur: quanquam nullum lenocinii artis admittat soliditate, & quicquid in eo nobile est, non manus faciunt: nec alterius quàm naturæ candor sit, quo reluceat. Auctor Sothacus gemmam hanc etiā sibi visam scribit, & quibus intercipiatur modis edocet. Præstantissimi audacia viri explorant anguium foueas & receptus: inde præstolati ad pastum exeuntes prætervectiq; pernitis cursibus obijciunt gramina medicata, quantum potest ad incitandum soporem. Ita somno obsopitis, è capitibus desecant lapides, & de manubijs præcipitis ausi prædam reuehunt temeritatis, Solinus. Ex cerebro draconis inopinate percussi, & adhuc in pleno vigore palpitantis extrahitur dracontia lapis, Vincentius Belluacensis. Traditur montanorum draconum capitibus inesse lapillos specie & aspectu iucundos, & splendorem quendam coloribus inducentes, viribus autem potentiaq; mirabiles, quod annulus testatur, quem habuisse Gygem vulgatum est, Philostratus in vita Apollonij. Kinædius, id est Iynx, & piscis marinus, in cuius corpore translucido spinæ apparent, & lapis, qui & opisianus & dracontius, Kiranides.

Draconites vel dracontias lapis.

¶ Δρακόντιον Græcè & Latinè Dracontea dracontia & dracunculus, herba est quæ, vt scribit Dioscorides, caulem habet rectum, læuem, duum cubitorū, baculi crassitudine, versicoloribus draconum maculis, purpureis tamen euincentibus: folia rumicis, sibi inuicē implicita. Huius duo facit genera: quorum alterum Dracunculum maiorem alterum minorem vocat. Plinius verò plures species enumerat lib. 24. cap. 16. his verbis. Id autem quod Græci Dracontion vocant, triplici effigie mihi demonstratum est, folijs betæ, non sine thyrso, flore purpureo, hoc est simile aro. Alij radice longa, veluti signata, articulosaq; monstrauere, tribus omnino cauliculis. Tertia demonstratio fuit folio maiore quàm cornus, radice arundinacea, totidem (vt affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos totidemq; esse folia. Hæc Plinius eo loco, qui libro 25. ca. 2. quartæ speciei meminit sic scribens. In Lacetania Hispaniæ proxima parte cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum, dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine, versicoloribus viperarū maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est, quàm quos in priori volumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, aliudq; miraculum exerentis se è terra ad primas serpentium vernationes bipedali ferè altitudine, rursusq; cum iisdem in terram condentis, nec omnino occultato eo apparet serpēs, vel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusq; formidinis demonstraret, Hactenus Plin.

Dracontion, Dracontea, Dracunculus herba.

Tarentinus ei qui perfusus fuerit succo dracontiæ herbæ ait non accessurum serpentem, Constantinus in Geoponicis. Dracontium in Mauritania nascitur, Strabo. Dracunculus καυλὸν ἔχει ποικίλον, ὀφιώδη, Theophrastus. Dracunculi radix, quæ & serpentaria vocatur, ab Arabibus Luf, Fumanellus. Ab omnibus his forma maximè differt hortensis dracunculus, quo in acetarijs vescimur vtimurque ad intinctus, acerrimo gustu, folio oblongo, radicibus humi repentibus graminis modo. Sunt qui asserant hanc plantam cultorum mangonio factitiam esse, & non sui natura prouenire: eam siquidem nasci putant lini semine excauatis cepis imposito, ac deinde terra recondito. Sed hos falli crediderim, quod facto periculo, operam quidem perdiderim. Huius nec Græci nec etiam Mauritani, quod sciam meminere, Matthiolus. Hic autem dracunculus hortensis eadem est herba quæ & draco supra à nobis dicta est.

Dracontias triticum.

Græcia ex omni genere tritici prætulit dracontiam, stringiam & selenusium, argumento crassissimi calami, Plinius. Dracontias triticum memoratur etiam à Theophrasto de causis plantarum 3.26.

Dracontion vitis.

Vnam etiam præcocem vitem nobis ante hoc tempus incognitam in Græca consuetudine dracontion vocitari comperimus, quæ fœcunditate iucunditateue Arcelacæ Basilicæque & Bituricæ comparare possit generositate vini Amineæ, Columella de re rustica lib. 3. cap. 2. Dracontium, botrys, ad morsum serpentis, canis & omnis venenati animalis, Nicolaus Fuchsius.

Dracunculus piscis.

¶ Est & dracunculus piscis ex concharum genere, Plinius. De quo paulo ante iam dictum est.

Dracunculus morbus.

¶ Dracontia varicibus similia sunt: magnum verò dolorem dum paululum prominentia mouentur, concitant, Galenus in Isagoge. Dracunculus est vlcus quod à parte propinqua ad ipsum nerui delationem habet: dictus quod neruus mouendo corpore in vlcus recedat in eoque occultetur, Idem. Qui appellantur dracunculi lumbricis similes sunt, & aliquando magni, aliquando parui reperiuntur, frequentius quidem in cruribus, quandoque verò & in musculosis brachiorum partibus consistentes. Nascuntur autem hi in Æthiopia ac India in pueris præcipuè: estque ipsorum generatio non dissimilis lumbricis latis ventris. Sub cute enim mouentur nihil molestiæ afferentes, verùm temporis progressu circa dracunculi extremitatem locus suppuratur, & cutis aperitur, ac dracunculi caput exeritur. Quod si dracunculus attrahatur, vehementem dolorem inducit, præsertim si nimia tractus violentia fuerit ruptus. Nam quod relinquitur molestissimos dolores infert, &c. Aetius. In India & superioribus Ægypti locis dracunculi generantur ceu animalia quædam lumbricos imitantia, in partibus musculosis, puta brachio, fœmore, tibia: in pueris etiam latera sub cute perreptant & palàm mouentur: deinde cum diu extremum dracunculi aliqua in parte remanserint, locus suppurat, & cute ipsius adaperta, initium ipsius progreditur: cum trahitur dolores mouet, præcipuè abruptus, Paulus Ægineta. At dracunculum, an in apostemate sit vermis aut neruus, non facilè dixerim; quem nunquam se vidisse, eiusque essentiam se ignorare, Galenus ingenuè fatetur. Soranus verò medicus non animantis principium, sed nerui alicuius substantiam siue concretionem, dracontion esse autumat. Quod Auicenna venam Medeni, Abinzoar verò censet esse exituram de apostemate neruo similem, quam Arabes & Mauri halalnachaidini appellant. Peculiare id est, Arabiam & Ægyptum incolentibus vitium, substantia neruosa, colore, crassitudine, lumbricis non dissimile, musculosis brachiorum & crurium partibus innascitur, per quæ se varicum instar expandit, & se cum intolerabili dolore non rarò complicat. Hoc non nisi iusto plumbi appensi libramine sensim educitur, abruptum lethale censetur. Hoc Albucasis decem & non rarò viginti palmarum longitudinem excedere expertus est, Europæ incognitum malum: de quo Plutarchus ita pereruditè scribit Symp. 8. cap. 9. Qui mare rubrum accolunt, vt Agatharcides testatur, nouis affliguntur morborum symptomatis, quæ parua sunt, & dicuntur dracontia. Hæc suras & brachia exedunt, & sese inclinant & prospiciunt: contrectata verò sese rursus illatebrant ac fugiunt: complicata verò in musculis phlegmones intolerabiles excitant. Hæc nec prius, nec modò vllis nisi Arabiam incolentibus acciderunt. Hæc omnia Ioannes Langius epistolarum lib. 2. epistola 42. Dracunculi seu dracontia sunt in puerulis subtercutanea quædam animantia viua lumbricorum formam præ se ferentia, Leonellus Fauentinus.

Nomina propria à dracone desumpta. Virorum. Locorum.

¶ Dracontides vnus è 30. tyrannis, Suidas. Δρακοντίδης, in Vespis Aristophanis traducitur, ὡς πονηρὸς καὶ πλείσταις καταδίκαις ἐνεχόμενος. ¶ Dracus Achæorum dux Achaici motus primus author, ad Isthmon à L. Mumio consule victus est, Liuius.

Insulæ Aphricæ adiacentes prope terram, ὕδρας, δρακόντιος, αἰγίμορος, λάρυνησία, Ptolemæus. Draconis Insula in Lybia est, Stephanus. ¶ Δράκονον, mons & ciuitas in Icaria insula. Idem. ¶ In mari fauces octo miliarium os draconis appellatur, Petrus Martyr. Ocean. decad. prima libro sexto. Caput draconis locus est sic vocatus in India occidentali, Idem. Fons draconis locus iuxta Ierusalem, Nehemiæ secundo.

b. Τῶν ὀρνίθων, ἀετοὶ ἀρρενωποί. πέρδιξ δὲ θηλύμορφος. τῶν μέν γε μὴν ἑρπετῶν, ὁ μὲν δράκων ἀρρενικώτατος, ἡ δὲ ἔχιδνα, θηλύμορφος Adamant. ¶ In Nilo sunt animalia quædam ad similitudinem draconis, vulgò cocatrix vocant (forte crocodili sunt) Haithonus. ¶ Fuit & Orthus Geryonis canis in Erythea, cui canina capita duo, & draconum septē erant, Varinus in Scylla.

¶ Sauro-

¶ Sauromatæ plurimos alunt equos, vtpote Nomades, quibus non tantum ad bellum vtuntur, sed dijs etiam suis immolant & cibo adhibent. Vngulas colligunt, purgant & diuidunt (διαιροῦσι) ad similitudinem squamarum in draconibus, &c. Pausanias in Atticis. ¶ Gorgonum capita draconum squamis obsita fuisse dicuntur, Gyraldus. ¶ Cucurbita crescit qua cogitur forma, plerunque & draconis intorti figura, Plinius.

c. Et cantabunt vlulæ in ædibus eius, & dracones in palatijs deliciarum, Esaiæ 13.22. Idumæa erit habitaculum draconum, atrium filiarum struthionis, Esa. 34.13. Ponam Ierusalem in aceruos, habitaculum draconum, Ierem 9.11. Faciam planctum velut draconis, & luctum veluti filiarum struthionis Mich. 1.8. Frater fui draconū & socius filiabus struthionum, Iob. 30. Hieronymus scribit, si dracones decertant cum elephantibus, victos lamentabilem & horribilem vocem edere, Lauaterus. Est celebris in scripturis luctus draconum & struthionum in deserto horribiliter eiulantium, Mich. 1. Malach. 1. Iob dicit se fuisse fratrem draconum & filiorum struthionum socium: designans magnam miseriam, Oecolampadius. ¶ Et onagri steterunt in excelsis, attraxerunt ventos tanquam dracones, Ierem. 14. Quia magnus est ardor (inquit interpres) in serpentibus propter calorem internum coguntur ventum haurire, vt temperent interiorem æstum quo vruntur. Quod enim dicit propheta, perinde ac si diceret: Nihil habebunt vnde famem aut sitim expleant: ac proinde enecabuntur inopia cibi & potus: quam dracones serpentes & venenata pleraque ferunt sine grauiore incommodo, modò libero cœlo fruantur, vt narrāt Aristoteles & Plinius. ¶ Deuorauit me & contriuit me Nabuchadnezar: statuit me vt vas inane: absorpsit me veluti draco, Ierem. 51. ¶ Quum contristi nos in loco draconis, & operuisti nos vmbra mortis, Psal. 44. In loco draconis (scilicet marini) id est in abysso maris: hyperbole pro extremis angustijs.

d. Telephus simul recumbens cum matre incestum stuprum cum ipsa confecisset, nisi eos pius diuino ductu draco diremisset, Ælianus. ¶ Draconi similis est virtus indagatrix, quæ diligenter omnia perscrutatur rimaturque studiosissimè: ideoque ab acuto visu nomen illi factum, Pierius. ¶ Lycophron Circen dracænam vocat, διὰ τὸ ἄγριον, ἢ διὰ τὸ ὀξυδερκὲς καὶ δραστήριον, Isacius Tzezes.

Ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη Οὔρεος ἐν βήσσῃς &c. Homer. Iliad. β.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακ' (τὰ ἰοῦ ποιητικὰ φάρμακα. ὡς μύρμηκας καὶ κανθάρους) ἔδυ δέ τέ μιν χόλος αἰνός. Σμερδαλέον δὲ δέδορκεν ἑλισσόμενος περὶ χειῇ, Sic Hector Achillem expectabat. Idem Iliad. χ. ¶ Super leonem & basiliscum calcabis, conculcabis catulum leonis & Draconem. Psalm. 91. ¶ *Aquilam adhuc iuuenem in ouilia*
Demisit hostem inuidus impetus, *Nunc in reluctantes dracones*
Egit amor dapis atque pugnæ, Horatius in Odis.

f. g. Vesci draconum corde hepateue oportuit Apollonium, vt per hæc Arabum sapientiæ particeps fieret, Eusebius in Hieroclem. ¶ Non (defuit) puppim retinens Euro tendente rudentes: In medijs Echeneis aquis oculique draconum, Lucanus lib. 6. de venefica necyomantiam exercente agens. ¶ Fel draconum apud Moysem puto, idem quod amaritudinem, hoc est letalem amaritudinē, quam in veneno potissimum habent, Augustinus Steuchus in Iobū.

h. Circa templum Nemei Iouis cupressetum est, quo in loco cum nutrix Opheltem in herba posuisset, à dracone peremptum memorant, Pausanias. ¶ Postquam Græci à Troia digredi simularunt, & Sinon proditor à Troianis in vrbem admissus esset, qui suis eam prodidit, dracones duo, Porcis & Charibæa à Calydnis insulis, in quas cōiecerant se Græci, enatantes, Laocoontis filios peremēre ob coniectum in equum ligneum hastile, Cælius lib. 8. ca. 13. De his agit Vergilius Æneidos lib. 2. qui primùm serpentes illos & angues nominat: postea verò dracones, inquiens: *De iis qui à draconibus interfecti sunt.*

At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt, sæuæque petunt Tritonidos arcem:
Sub pedibusque Deæ, clypeique sub orbe teguntur.
Tum verò tremefacta nouus per pectora cunctis
Insinuat pauor, & scelus expendisse merentem
Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur Læserit, &c.

¶ Narrat Petrus Damianus de quodam agricola, qui quadam die valde manè surrexit, & vidit draconem enormis magnitudinis, lignum putauit, fessusque super eum vt requiesceret, sedit, mox indignata bestia deglutiuit. ¶ Ab ipso statim initio, cum hæc regio (Heluetiæ) primùm purgari cœpisset, fœdus in ea serpens & horribilis Draco repertus est supra pagum Vuiler. Is pecudes simul & homines ita profligabat, vt pagus Oedwiler diceretur, quasi villa deserta. Ibi quidam ex indigenis, nomine Winckelriedt, cum ob homicidium exulare coactus esset, pollicebatur, si bona cum gratia in pristinam sedem reciperetur, se serpentem illum interfecturum. Id ei magna cum lætitia concedebatur. Sed cum dracone debellato, illico brachium, quo cruentum gladium tenebat, hilaris attollens, de victoria sibi ac popularibus gratularetur, draconis sanguis ei in corpus destillans, præsentem ei mortem attulit, Stumpfius in Chronicis.

¶ In diebus Philippi regis via in monte Armeniæ fuit, de qua Rex interrogauit vt super

illam nullus transiret quin mortuus caderet. Socrates ergo speculum de calybe contra illum posuit, in quo duos dracones magnos vidit, qui aperuerunt os suum, & egrediebatur corrumpens aerem fumus ex orificijs eorum. Rex verò præcepit ad montem illũ exiri, & ipsos interfici: sicꝗ salubris factus est locus ille, Aristoteles de proprietatibus elementorum. ¶ Hercules in cunis dracones occidit. Pindarus carmine 1. Nem. ¶ Corcyræi Diomedẽ inuocarũt, qui draconẽ quo infestabantur interemit, Heraclides. ¶ Orpheum aucupio intentũ draco inuasurus erat, quem interceptum canes occiderunt, vt ipse recitat in poemate de lapidibus, quod etiamnum extat, Tzezes. ¶ Sanctus Donatus episcopus spuit in os draconis eumꝗ interfecit: quem octo iuga boum ad cremandum vix trahere potuerunt. Hic draco (teste Sozomeno) in via publica circa pontem iacebat, caprasꝗ, oues, equos, boues & homines deuorabat, Olaus magnus. ¶ In Tauricana insula inter paludes Mœotidas est ciuitas nomine Kirkel, & supra eam in rupe alta castrum ex lignis & argilla factum. In hac rupe, vt fertur, draco commorabatur, & trucidabat homines & iumenta: propter quem incolæ fugientes, habitationes propinquas vacuas reliquerũt. Et quia Græci & Italici insulam inhabitantes, gloriosam Dei genitricem Mariam precati sunt, vt eos à dracone liberaret, viderunt successu temporis candelam ardentem intra rupem: inciderunt ergo & secuerunt rupem ad ascendendum, & peruenientes ad candelam ardentem, imaginem sanctissimæ genitricis Mariæ conspexerunt, coram qua lumen arsit, draconemꝗ desubtus per medium ruptum iacentem, &c. Nouus orbis lib. de Sarmatia Asiana.

Dracones mortui in vitam reuocati.

Xanthus historiarũ author, in prima earũ tradit, occisum draconis catulum reuocatũ ad vitam à parente herba, quam balin nominat: eademꝗ Thylonẽ, quẽ draco occiderat, restitutũ saluti, Plin. A Polyide occisus draco, in vitã reuocatus est, ab alio dracone herbã quandã ei imponente: qua postea Glauco etiã mortuo Polyides imponens eundẽ resuscitauit, Isacius Tzezes, Scholiast. Lycoph. ¶ Draconẽ circũ implicatũ filio, pater sagitta occidit filio illæso, Antholog.

Metamorphoses. Iuppiter in draconem.

¶ Arnobius lib. 5. de Cerere à Ioue delusa in tauri forma, & Proserpina ab ipso compressa in draconis forma. Parit (inquit) mensem post septimum, luculenti filiam corporis, quam ætas mortalium consequens, modò Liberam, modò Proserpinam nuncupauit. Quam cum veruecceus Iupiter bene validam, floridam, & succi esse conspiceret plenioris, &c. mox subdit: In draconis terribilem formam migrat, ingentibus spiris pauefactã colligat virginem, & sub obtentu fero mollissimè ludit atꝗ adulatur amplexibus: fit vt & ipsa de semine fortissimi compleatur Iouis: sed non eadem conditione qua mater. Nam illa filiam reddidit lineamentis descriptam suis: vt ex partu virginis tauri specie fusa Iouialis monumenta pellaciæ. Auctorem aliquis desiderabit rei, tum illum citabimus Tarentinum, notumꝗ seuanum, quem antiquitas canit, dicens: Taurus draconem genuit, & taurum draco. Porrò & Eusebium audiamus de eadem re loquentem: Ceres inquit, Persephonem peperit, educatur puella, cui Iuppiter qui genuit, draco factus, coniungitur. Vnde in Sabaziorum mysterijs draco in spiram inuolutus, in sacrificijs, ad factorum memoriam, imò verò in testimonium tantæ turpitudinis (vt sic dixerim) adhibetur. Peperit & Pherephatte (id est Persephone) tauriformem filium: vnde Poetæ quoꝗ nonnulli taurum laudant draconis patrem, & draconem rursus tauri patrem. Hæc ex Arnobio & Eusebio vt à Gyraldo citantur syntagmate 6. in Proserpina. Scripsit & Clemens eadem de re his verbis: Iuppiter cum Proserpina filia coit factus draco, conuictus quisnam esset. Sabagiorum certè mysteriorum signum est ijs qui initiantur, Deus qui sinum peruadit. Est autẽ is draco qui extrahitur è sinu eorum qui initiantur, euidens argumentum Iouis incontinentiæ. Parit autem Proserpina quoque filium taurina specie. Certè ait quidam Poeta, taurus pater draconis, & pater tauri draco. Hæc Clemens Oratione ad Gentes. Poetæ draconem Tauri patrem canunt, per illum Iouẽ, per hunc Bacchum intelligentes, Pierius ex Lycophrone.

Caput Orphei in draconem. Qui in dracones mutari dicantur.

¶ Caput Orphei in draconem mutatum, Plutarchus de fluuijs in Hebro. ¶ Protei conformatio in diuersa capita, imaginum falsarum rationem continet quibus deludimur. Sunt enim qui in voluptate summum statuant bonum: hunc per suem exprimi concipimus. Draco eorum nobis errores innuit, qui terrena pulchritudine felicitatem metiuntur, Cælius. Et alibi: Timæus Pythagoricus (inquit) mutationem in bestias induci putat falsò, ad terrorem hominum impiorum, vt pœnæ saltem formidine à vitijs retrahantur. Et mox: Non desunt qui ista sic interpretentur, vt animarũ quæ similem brutis duxerint vitam, aliæ inter alias bestiarum turbas diuersentur. Quod ipsum Platonis doctrinæ valde consentaneum putat Olympiodorus. Quod si habitum intelligamus, non speciem, arbor erit apud Platonem, qui nutritioni deditus, vel Herculis quæstum in ea attriturus, die noctuꝗ torpebit: miluus qui raptu viuit per concupiscentiam: leo qui egregie militabit: draco qui crudeliter in genus humanum debacchabitur, Idem.

Virga Mosis in draconem. Draconis dentes in homines armatos.

¶ Virga Mosis iussu Dei coram Pharaone proiecta in terram, versa est in draconem, Exod. 7. ¶ Cadmus oraculo monitus, vt vaccã à grege secretam, quæ lunæ signum in latere haberet, sequeretur: & vbi fessa procubuisset, ibi statueret vrbẽ: parens præcepto in eam terram deuenit, quæ postea à boue Bœotia dicta est. Hic cum ad fontem Castaliũ Marti sacrum socios aquatum misisset, à dracone interfecti sunt: cum ipse quoꝗ illuc iuisset, vt vidit à dracane socios consumptos, serpentẽ interfecit, & dentes eius Mineruæ monitu humi sparsit, ex quibus armatorũ multitudo progignitur, quæ inter se domestico bello confligit: ita vt ex ea quinꝗ relinquerentur, qui Palladis consilio fœdus & pacem inierunt, & auxi

lium Cadmo in Thebis instaurandis tulerunt, Ouid. Metam. 3. ¶ Iason Æsonis filius missus Colchon ad pellem auream apportandã, vbi Aetæ Solis filij regiã contigit, pulchritudine sua perculit Medeam, quæ obligatum Iasonem vt fidem præstaret coniugij erga se coegit, atq; ita tauros spirantes ignem, & draconem custodientẽ templum venenis atq; carmine coegit parere Iasoni, vt proscisso solo dentes obsereret serpẽtis, ex quibus seges armatorũ procresceret: inter quos vt ei præceptum erat à Medea, iacto silice, coegit eos inter se dimicare, qui mutuo bello conciderunt, Idem Metam. 7. ¶ Medea fugiens Aeoliam Pitanem à læua parte reliquit, Factaq; de saxo longè simulachra draconis, &c. Idem. ¶ Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα, Id est, Prima Leo, postrema draco, media ipsa chimæra, id est, capra, Lucret. Chimæræ pars extrema in draconẽ desijsse fingitur: Amorem lasciuum per figmentũ illud significari tradunt, Pierius. Fabulæ allegoriã & singularum annaliũ in ea significationes interpretatur, Cæl. lib. 13. cap. 9. Vide plura de Chimæra in lib. de quadruped. viuiparis in hist. Capræ, litera H. a. [Draco in Lyciis. Chimæra pars extrema draco]

¶ Κητὼ ex Phorcyne peperit draconẽ velleris aurei custodẽ. Hesi. in Theog. Hunc ita describit Ouid. Metam. 7. agens de ratione qua Iason serpentẽ illum sopiuit ad vellus aureũ tollendum: [De dracone velleris ...]

Peruigilem superest herbis sopire draconem,
Qui crista, linguisq; tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.
Hunc postquàm sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt,
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Ausonius potitur, &c.

Diodorus Siculus bibliothecę rerum Antiquarũ lib. 4. hanc fabulam ita narrat: nempe, Aëta in Ponto regnante, responsum datum esse, illum tunc mortem obiturum, cum externi nauigio delati aureum vellus sustulissent. Hac ex causa, inquit, tum verò innata crudelitate ostendit se hospites sacrificare, vt diuulgata tanti sceleris fama, externi omnes eum accessum abhorrerent. Templum quoq; muro circumdedit, custodesq; frequẽtes apposuit ex Taurica accites: de quibus à Græcis mirandæ fabulæ finguntur. Decantatũ enim est, tauros ignem spirantes circa templum esse: à dracone insuper custodiri vellus. Verum taurorum nomen à custodum robore tractum est: à crudelitate verò cædis hospitum, tauros ignem efflare confictũ: modo simili cum templi custos Draco appellaretur, traduxerunt poëtæ admirandam stupendamq; eius animantis naturam, &c. Hæc Diodorus. ¶ Asserunt quidã, in Libya in Hesperidũ hortis mala aurea à terribili Dracone asseruari. Alij pecudũ greges exquisita pulchritudine Hesperides habuisse: quæ ob decorem à poëtis aureæ dictæ sint, quemadmodũ & Venerem ob egregiam formã auream appellant. Nonnulli eas pecudes colore auro simili fuisse volũt: eoq; hoc appellatas nomine. Draconem verò, extitisse pastorũ curam: qui vi corporis fortitudineq; præstantes, custoditis gregibus latrocinia prohiberent. Sed hoc pro arbitrio accipiant legentes. Horũ custode interfecto, Hercules aurea poma ad Eurystheum adduxit, Idem. De hortis Hesperidum & peruigili dracone, ne famæ licentia, vulneretur fides, ratio hæc est, flexuoso meatu æstuariũ è mari fertur adeo sinuosis lateribus tortuosum, vt visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur, itaq; quod hortos appellauere, circundat, Solin. cui assentitur etiã, Plin. Fabulantur Gręci, Herculis statuã effingi solitã sinistra manu mala tria gestantẽ, quæ claua conquisiuisset dracone interempto, id est, cõcupiscentia subacta: ita enim comparantur poma tua, id est iræ cõprimuntur ardores, & habendi cupiditas temperatur, ac deniq; voluptatum sedantur titillationes, Cæl.

¶ Ἄραβες μὲν κοράκων ἀκούουσι, Τυρρηνοὶ δ' ἀετῶν. τάχα δ' ἂν καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες ἄνθρωποι συνεῖμεν πάντων τῶν ζώων, εἰ καὶ ἡμῶν τὰ ὦτα δράκων ἔνιψε. Id est, Arabes quidem coruos audiunt, Tyrrheni verò aquilas. Forte & nos & omnes homines quæuis animantia intelligeremus, si & nostras aures draco lauisset. Porphyrus lib. 3. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. ¶ Mammæa Alexandri Seueri mater, pridie quam puerũ cum pareret, somniauit se dracunculũ enixam edidisse. Nam & Alexandro Macedoni draco dominij claritatem præsagiuit, qui matri Olympiæ congressus erat in somnis. Hoc idẽ de Pomponia Africani Scipionis matre traditũ est, & ipsi draco circumfusus nihil attulit nocumenti. Dedit & Augusto Imperij pręsagiũ ostento simili. Nam cum Actia mater eius ad solenne Apollinis sacrũ media nocte venisset, positaq; in templo lectica, dum cæteræ quoq; matronæ dormirẽt, obdormisset, visus est draco repẽte ad eam irrepere, pauloq; post digressus: illa verò expergefacta quasi à concubitu mariti se purificauit, & statim in corpore eius extitit macula veluti picti draconis, quæ nunquã eximi potuit, adeò vt publicis inde balneis perpetuo abstinuerit. Spartacus venalis cùm Romã delatus esset, deprehensus est dum quiesceret, habere sub capite draconẽ in spiram complicatũ, quem Thracia itidem mulier conspicata vaticinandi peritissima, signum esse dixit magnę cuiusdam & formidabilis potentiæ, quæ tamen infaustum esset exitum habitura. Tiberius Cęsar serpentem draconem in delitijs habere solitus, eiq; manu sua cibum ministrare, quem cùm is corrosum à formicis reperisset, monitus est cauendã sibi vim multitudinis, Pier. ¶ Cæcinnæ dracones emicuisse de extis læto prodigio traditur, Plin. Dracones in extis apparuisse, lętũ fecere auspiciũ: contra Graccho sacrificanti ad exta irrepsisse adeso iecinore necẽ futurã & imminens fatum portenderunt, quæ mox subsecuta sunt, Alex. ab Alex. [Auspicia, somnia & prodigia ex draconibus.]

¶ Scriptum est in Romanis annalibus, ac sæpius notatum, quo tempore dracones vel qua magnitudine in vrbem Romam delati sint. Nam inundante maximè Tyberis fluuio visi per vr-

bem traditur: quod ipsum temporibus contigit. Sed illud propè incredendum quibusdam videri solet, quod imperante quidem Mauricio Augusto Romæ accidit. Quum enim Tyberis in maximam altitudinem excreuisset, multa serpentum genera, per alueum Tyberis æstuante fluuio deuecta sunt, inter hęc draco mira quadam & insigni magnitudine per vrbem transiens, vsque ad ipsum mare descendit, quod & mox horribile prodigium pestis maxima secuta est, Petrus Crinitus. Anno 1499. 26. die Maij Lucernæ Draco visus est, qui è lacu per Rusam secundo flumine deferebatur, multis magna cum admiratione spectantibus, vt narrat Etterlius, Stumpfius in Chronicis.

Draco visus pestis secuturæ ostentum.

¶ Visi sunt nonnunquam & in Germania Dracones viui, & in aëre volantes, media luce dieq́;, sed vsq; dira incendia portendentes. Nam factum est & obseruatum non procul à Rheni littore prope oppidum Niderburgum ad millesimum ferè lapidem meridiẽ versus supra Sanctogoarinum patriã nostram, vt ter sereno cælo diuersis temporibus & æstatibus Draco ingens in aëre veluti pendens caudamq́; vibrans, media, vt dixi, luce à pluribus inquilinis conspiceretur, & postea quidem secutum est, vt toties quoq; idem oppidum incendio conflagraretur, maximo indigenarum omnium malo atq; infortunio, vt cui incendio tunc tanquam fatali nemo hominum obsistere aut reluctari quantacunq; opera aut vi in aduersum nitenti valuerit. Tam fuit infaustus ostenti euentus. Animaduersum & hoc est, sub idem tempus ferè, & aliquoties etiam conspecti sunt oculis incolarum viui Dracones in fonte sese non procul ab isto conflagrato loco lauisse, è quo dein qui forte ex improuiso bibissent, aquamq́; hausissent homines vel animalia ventribus inflatis mox concidissent interijssentq́;. Decretum igitur est publicè re ita manifestata atq; comperta, cum fontem tanquam pestiferum & exitialem lapidibus terraq́; oppleri, ne porrò & alijs internecioni foret. Eos equidem qui hæc verè meminissent ipsi aut vidissent, audiui homines senes admodum ac fide dignos. Itaque non ficta tibi, sed quæ reipsa sic habent contigeruntq́; refero, Iustinus Goblerus ad Gesnerum.

Dracones in aere volantes & dira portendentes in Germania visi.

¶ Cum missi essent à Messalina vxore Claudij, qui Neronem meridiantem quasi Britannici æmulum strangularent, fertur eos dracone è puluino se proferente conterritos refugisse, Suetonius in vita Neronis. ¶ Qui Cleomenis corpus cruci affixum seruabant, nunciabant sese draconem permagnum vidisse, qui cadaueris corpus circumplexus, ita illius faciem tegebat, vt nullam auem ad eam depascendam accedere pateretur. Qua de causa reuerentia quædam & diuinitatis opinio regi accessit, &c. Nec antea huiusmodi cessauit opinio, quàm à sapientibus viris huius rei causa prodita est. Tradunt enim sicut ex bobus apes, ex equis fuci, ex asinis crabrones generantur, ita humana corpora & præsertim medullas, humoremq́; ex eis profluentẽ, serpentes producere. Itaq; non absq; ratione permoti antiquiores, heroibus draconem consecrarunt, Plutarchus in vita Cleomenis. ¶ Durant in Liternino Africani prioris manu satæ oliuæ. Subest specus in quo manes eius custodire draco dicitur, Plinius.

Draconis ostento Nero seruatus. *Draco Cleomenis cadaueri circumplicatus.* *Draco cur heroibus cõsecratus.*

In Lauinio sacer est lucus magnus & opacus, iuxtaq; ipsum ædes Iunonis Argolidis. In eodem luco latibulum est amplum & profundum Draconis cubile. In lucum quotannis virgines certis diebus ingrediuntur, quæ mazam gestant manibus, oculos fascijs deuinctæ. Eas recta ad latibulum diuinus quidam spiritus sine offensione deducit. Quod si virgines fuerint cibos tanquam puros & Deo gratæ animanti conuenientes admittit Draco: sin minus, non attingit, corruptas esse intelligens & diuinans. Formicæ verò hanc relictam ab illo mazam minutatim confractam vt leuius ferant, è luco exportant, expurgandi gratia loci. Hoc cum fit, ab indigenis animaduertitur, & quæ ingressæ fuerant, indicantur examinanturq́;: & cuius pudicitiã esse violatam constiterit, pœna legibus constituta plectitur. Dracones igitur non esse expertes vaticinationis hoc modo demonstrarim, Ælianus.

De diuinatione draconum.

¶ Deos aliquot animalium nominibus veteres appellarunt: vt Solem, lacertam, leonem, draconem, accipitrem, Porphyrius lib. 4. de abstinent. ab animatis. ¶ Æsculapius draconis effigie à Nicagora Echetimi vxore ad Sicyonios mulorum bigis inuectus esse dicitur. Neque desunt qui super Æsculapio comminiscantur historiam. Educatum quippe draconem ab eo in Pelei montis loco, qui Pelethronius à florum vbertate nuncupatur, Pierius. De hoc etiam Nicander in Theriacis:

De draconibus sacris & eorũ cultu. *Draco Aesculapio sacer.*

Nunc viridem & nigrum post dicta venena draconem
Aspice, quem patula fago Phœbeia proles
In Gelido Peli nutriuit culmine iuxta
Læta Pelethroiæ quondam decliuia vallis, &c.

Draconem Æsculapio dicauere, quod genus vigilantissimum dicatur, quæ res febri maximè necessaria est, Volaterranus. De draconibus Epidaurijs, Æsculapio sacris antea dictũ est in B. Lucianus in dialogo qui Alexander vel Pseudamantes inscribitur describit imposturas cuiusdam præstigiatoris impudentissimi, qui cùm draconem Pellæum enutrijsset, eum Æsculapium esse mentitus, miris artibus homines illius temporis ludificatus est.

¶ Alexander cùm alia pleraq; animalia apud Indos inuenit, tum Draconem, quem quia sacrum in antro quodam Indi existimarent, & summo religione colerent, idcirco precibus Alexandrum obsecrarunt, ne in illum inuaderet, quod quidem ipsum ille annuit, Ælianus. De illius draconis magnitudine prodigiosa antea dictum est in B. Ex Indis nonnulli draconem

Draco Indis sacer.

quinque

quinque iugerum velut Liberi patris simulachrum coluerunt, Alexan. ab Alexand. Gyraldus. ¶ Babylonij draconem ingentem adorarunt, quem Daniel potestate à rege accepta, massa ex pice, seuo, & pilis confecta & in os draconis iniecta interemit, vt refertur in historia de Idolo Belo & dracone quæ est inter hagiographa.

De sacro in Aegyptia Melite dracone & pœna curiosi qui illum videre voluit.

¶ In Melite Ægyptia Draco diuinis honoribus afficitur in turri quadam: adsunt ei sacerdotes & ministri, mensa & crater ponuntur. Crateri quotidie immittunt libum ex farina subacta melicrato, & recedunt: postridie reuersi craterem inueniunt vacuum. Et cùm aliquando maximus natu summo videndi Draconis studio teneretur, solus ingressus, & libo proposito, recessit: & mox Dracone mensa conscensa epulante, ille subito magno cum strepitu fores (quas pro more clauserat) aperuit. Draco indignatus abijt. At ille viso quem voluerat, suo quidem malo, mente captus, & suum confessus crimen, mox obmutuit: & paulo post collapsus interijt, Ælianus. ¶ Draco apud Albam in luco iuxta templum Iunonis Argiuæ colitur à virginibus, quem certis adeunt diebus, suis pascentes manibus, à quo cum cætera capiunt auspicia, tum virginitatis integritatem deprehendunt, Volateranus. De quo antea quoque retulimus ex Æliano.

Draco Sacer apud Albam.

Epirotici Dracones.

Locus est apud Epirotas Apollini sacer, & muro septus. Intra illum Dracones sunt Deo grati. Ad hos virgo sacerdos nuda accedit, & cibum Draconibus porrigit. Eos Epirotæ à Pythone Delphico prognatos aiunt. Quod si virginem accedentem illi placidè aspexerint, & alimenta promptè susceperint, annum fertilem & salubrem significare creduntur: sin & terribiles erga illam fuerint, & porrecta cibaria non receperint, contrarium anni futurum statum alij diuinant, alij sperant, Ælianus. Epirotæ Apollinem venerantur, in cuius templo draconem colunt ob memoriam Pythonis, à quo se prognatos dicunt, ex eoq; cibum appetente aut auersante auguria capiunt, Volaterranus.

Alter in Phrygia.

¶ Haliæ Sybaridis filia cùm in Phrygia lucum Dianæ ingressa esset, Draco quidam sacer prægrandis apparuit, & cum ea coiuit, vnde Ophiogenæ dicti primam sui generis originem trahunt, Ælianus.

Quibus dijs Draco consecratus antiquitus fuerit.

Οἰκουρὸς δράκων.

Draco sacer fuit Palladi, Æsculapio, Saluti, Cælius. Draco Baccho consecratus à veteribus, Plutarchus. Græci rectè dicunt & sentiunt columbam Veneri sacram, draconem Mineruæ, & canem Dianæ, Idem. Οἰκουρὸς δράκων dictus est qui Palladis ædem custodiebat, seu ὁ τῆς πολιάδος φύλαξ, ὁ τῆς ἀκροπόλεως φύλαξ, vt Hesychius explicat, apud quem plura de hoc serpente reperies.

Draco in Delphico oraculo.

Delphicum oraculum dicitur aliquando fuisse desertum & inaccessum, propterea quod eo loco fera quædam immanis (nempe draco) habitaret. Sed qui hoc scripserunt rem bene non intellexerunt. Siquidem solitudo draconem in eum locum attraxit: non autem draco solitudinem fecit, Plutarchus.

De draconibus currus per aëra trahentibus.

¶ Medeam asserunt fecisse quibusdam incantationibus, vt draconum specie Diana per aërem ab Hyperboreis vecta, apud Peliam diuertere videretur, Diodorus. De Medeæ autem incantationibus agens, Ouidius inter cætera ait,

Nec frustra volucrium tractus ceruice draconum.
Currus adest, aderat demissus ab æthere currus:
Quo simul ascendit, frenataq; colla draconum
Permulsit, manibusq; leues agitauit habenas, &c.

Ouidius Metamorph. 7. ¶ Triptolemus iunctis draconibus sulcauit auras, Seneca. Nunc spiris Zephyros tranans, Claudianus de Cereris draconibus. Draconibus vecta Ceres Proserpinam quæritabat. Tzezes Hesiodi interpres ait dracones illos significare volumina quæ Triptolemus de agricultura conscripsit, Pierius.

Prouerbia. Serpēs nisi serpentem ederit non fiet draco.

¶ Argutum dictum apud Græcos contra potentiores cum quadam libertate iactari solitum, ὄφις εἰ μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Hoc dicto innuentes, quem imperatorem statuas, ei necesse esse Reges & Principes multos deglutire, vt ille rex Regum fieret, & dominantium dominus, Pierius. Hoc prouerbium ex vulgi fæce desumptum putat, Erasmus.

Boni viri vel à mure mordentur, malis ne draco quidem dentes admouere audet.

¶ Idem Erasmus in Prouerbio virum improbum vel mus mordeat, scribit hoc prouerbium ita à quodam inuersum fuisse, Bonos viros vel à mure morderi, malis ne draconem quidem audere dentes admoliri: hoc est insontibus passim noceri, propterea quod ij impune lædi posse videantur, vtpote non relaturi iniuriam. ¶ Emblema est apud Alciatum sub lemmate, Ex arduis perpetuum nomen: pictus est draco alatus quadrupedes persequens passeris pullos cùm his versibus.

Crediderat platani ramis sua pignora passer,
Et bene, ni sæuo visa dracone forent.
Glutijt hic pullos omnes, miseramq; parentem
Saxeus, & tali dignus obire nece.
Hæc, nisi mentitur Calchas, monimenta laboris
Sunt longi, cuius fama perennis eat,

Dracontopodes.

DRACONTOPODES, id est serpentes sunt magni & potentes, facies virgineas habentes humanis similes, & in draconum corpus desinentes. Credibile est huius generis illum fuisse, per quem Diabolus Euam decepit: quia (sicut dicit Beda) virgineum vultum habuit. Huic enim diabolus se coniungens vel applicans, vt consimili forma mulierem alliceret, faciem ei tantum ostendit, & reliquam partem corporis arborum frondibus occultauit, Author lib. de natura rerum.

Dracones domorum.

VESGA, Arabicè sunt reptilia, vt stellio, subnigra dicta in Catalonia DRACONES domorum, qui cum mordent, inflatur locus, donec denticuli infixi extrahantur, sicut etiam denticuli stellionis vel lacertæ, Arnoldus.

DE DRACONE PYTHIO SEV PYTHONE.

Python vnde natus & quomodo interfectus.

PYTHON à Poëtis serpens fuisse dicitur, natus ex putredine terræ post diluuium Deucalionis. Hunc Apollo interfecit, & ab interfecti nomine dictus est Pythius, Textor. De hoc Ouidius Metam. 1.

Sed te quoque maximè Python
Tum genuit, populisq; nouis incognite serpens
Terror eras: tantum spatij de monte tenebras.
Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis
Antè, nisi in damis, capreisq; fugacibus vsus,
Mille grauem telis exhausta pene pharetra
Perdidit effuso per vulnera nigra veneno.
Néue operis famam posset delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos. Hæc Ouidius.
Cæruleus tali prostratus Apolline Python. Claudianus 7. Paneg.

Græci Apollinem Pythonem dictum fabulantur ex nece Draconis. Latonæ enim Apollinem Dianamq; pariturae Iuno dicitur obstitisse. Sed vbi quandoq; partus effusus est, draconem ferunt, qui Python vocitabatur, Deorum cunas inuasisse, Apollinemq; in prima infantia sagittis beluam confecisse, Macrobius Saturn. lib. 1. Iuno cum Latonam ex Ioue grauidam persensisset, immisso contra illam Pythone serpente per omnem terrarum orbem persecuta est, donec errando ad sororem Asteriam perueniens, ab ea suscepta est in Delo, vbi Dianam & Apollinē peperit, qui eam errare amplius nequaquam passi fuêre, Perottus.

Vnde nata fabula de Pythone.

¶ Est insuper peruagato inter homines sermone vulgatum ab Apolline quendam eius loci (id est, soli Delphici) incolam sagittis confixum illic extabuisse, & ex eo vrbi nomē contigisse. Qui ab Apolline occisus fuerit, draconem eum fuisse poetæ scripsere, cui custodiam Tellus oraculi mandasset, Pausanias. Hunc Pythonem hominem fuisse sceleratissimum cognomento Draconis vult Strabo lib. 8. Inuenimus qui scribant, violentum fuisse hominem Pythonem, Draconis cognomento: qui dum sagittis debellaretur, inter adhortandum proclamasse Apollinem ferunt, vel Latonam, vt Macrobio placet, ἰὴ παιάν, id est, immitte feriendo: vnde inoleuerit mos, vt conserturi aciem sic Pæanis celebrationem clamitent, Cælius. Python serpens à putredine terræ natus dicitur. Hunc ab Apolline sagittis interfectum fuisse fabulantur Poetæ, eò quòd terræ putredo solis calore absumatur, Calepinus.

Apollo post interfectum Pythonem expiatione indigens.

¶ Apollo & Diana Pythone cæso vt se expiarent venisse Ægialē tradunt, sed incusso terrore in Cretam ad Carmanorem diuertisse, Pausanias. Cleombrotus quæ ab extraneo quodam ad littus rubri maris habitante philosopho audierat narrans, inter cætera ait: philosophum illum nouisse etiam quæ de serpente Pythone feruntur, ac dixisse eum qui serpentem illum occidisset, non tantum per decennium exulasse, ac Tempe fugisse, sed ex toto orbe migrasse, vnde tandē post nouem magni anni reuolutiones, expiatus & purificatus redierit, ac ita verè φοῖβος, id est, purus & lucidus oraculum Delphicum recuperarit, quod interea temporis Themidis custodiæ comissum fuerat, Plutarchus de defectu oraculorum.

Etymon.

Πυθὼν, Serpens dicitur à πύθω, quòd est putredo, eò quod ex putredine terræ post diluuium Deucalionis natus dicitur, Calepinus.

Hic Draco Delphines etiam dictus est.

¶ Hunc Draconem Delphinem etiam vocatum testatur, Suidas. Illud non omiserim, inquit Cælius, Delphinem nuncupari ab Apollonio libro Argonauticon secundo Draconem ab Apolline confectum. Cuius etiam versiculos apposui,

Ὥς ποτὲ πετραίῃ ὑπὸ δειράδι παρνησοῖο
Δελφίνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.

Id ipsum verò interpres item comprobauit, additq; à quibusdā masculino genere pronunciari, ab alijs fæminino, quod (inquit) melius est. Sic verò appellat in Periegesi Dionysius Afer: id quod plerisq; negotium facessit. Quod autem Delphines vocaretur qui Delphicum custodiebat oraculum Leandrus dixit, & Callimachus, Hæc Cælius.

¶ Πύθων,

Homonyma. Pytho urbs.

¶ Πύθων, ἡ, ὁ τόπος. Πύθων ὁ, ὁ δράκων, Ammonius. Πυθὼ & πυθών, ἡ, vrbs est Phocidis, quæ & Delphis appellatur, Apollini sacra: nomen à πύθεσθαι sortita, διὰ τὸν ἐκεῖ τοξευθέντα ὑπὸ Ἀπόλλωνος καὶ σαπέντα δράκοντα, vt Eustat. tradit. Alij verò dictam volunt διὰ τὸ λιμνάζειν τοὺς ἐκεῖ χρωμένους πυθέσθαι (ἤτοι μανθάνειν) τὰ μέλλοντα, Thes. ling. græc. Phocis regio est Græciæ, in qua vrbs Delphi. in eaq́ vrbe templum Apollinis quod Pytho dicitur, in quo tripos æneus collocatus erat, &c. Et paulò post. Delphi autem dictum est templum Apollinis, eò quòd Delphines draco ibi inuentus est, quem Apollo interfecit: & Pytho, quòd ibi computruit: vel à percontando, quod Græce est, πυθέσθαι, Suidas in πυθώ. Interiecto dein tempore vrbem ipsam non solum Delphos sed & Pytho nominarunt finitimi. Testantur id Homeri versus de Phocensium delectu. Sed enim qui subtilius populorum origines exquirunt, Delphi existimant filium fuisse Pythin, & ab eo dum regnaret vrbi nomen impositum. Est insuper peruagato inter homines sermone vulgatum ab Apolline quendam eius loci incolam sagittis confixum illic extabuisse & ex eo vrbi nomen contigisse, quòd eius temporis homines persimili voce in ijs quæ corrumperentur significandis vterentur, Pausanias. Quam vrbem (scilicet Delphos) Python ob interfectum Pythonem dictam comperimus, Alex. ab Alexand. Pytho ciuitas erat in Phocide, cuius incolæ dicerentur Delphi: vnde est, πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ, Cælius.

Python dæmonium fatidicũ.

¶ Πύθων, dæmonium fatidicum, Suidas. Act. Apostol. cap. 16. fit mentio ancillæ quæ habebat πνεῦμα πύθωνος, id est, spiritum Pythonis, quæ diuinando quæstum magnum faciebat dominis suis. Hunc autem Pythonis spiritum Apollinis numen esse gentiles credebant. Vocatur ergo Python, dæmonium cuius afflatu prædicebant futura. Hesychio πύθων est ὁ ἐγγαστρίμυθος vel ἐγγαστρίμαντις. Plutarchus quoq; πύθωνας suo tempore vocatos fuisse tradit τοὺς ἐγγαστριμύθους, Εὐρυκλέας πάλαι. lib de defectu oraculorum, vbi Turneb. Engastrimythos, id est genios è ventre hariolantes, quos olim Eurycleas vocabant, nunc Pythonas dicunt.

Python. Byzantius.

¶ Python Buzantius orator, actus in exilium, in Macedonia degens, multos impulit ad proditionem, vt ad omnia Philippo adiumento essent: quibus rex ad perdendos hostes vtebatur, Suidas. Huius meminerunt, Æschines & Demosthenes in orationibus, item Athenæus in Dipnosophistis, & Lucianus in Encomio Demosthenis.

Python Aeneates.

Fuit & Python Æneates qui cum Heraclide Thraciam liberauit occiso Cotye rege, cuius meminit Plutarchus in tractatu contra Epicureum Colotem & alibi. ¶ Alexander Ptolemæi dexteritatem habebat suspectam, Arij verò turbulentiam, & Pythonis nouarum rerum studium timebat, Ælianus.

Deriuata. Pythius.

A Pythone serpente fit Pythius, quo nomine dictus est Apollo: vnde Pylades, Pythius hinc etiam dictus Pythone perempto,

Vel quia putrescant fœda calore Dei. Theogon. lib. 2.

Pythia vates.

Pythia dicta est etiam ipsa vates, seu Apollinis sacerdos: Pythia quæ tripode à Phœbi lauroq́; profatur, Lucretius. Pythia vates à Iuuenali dicitur. Vocatur etiam πυθιάς, apud Plutarchum Hell. περὶ ἧς ἡ πυθιάς εἶπε.

Pythium.

Pythium & Delium aræ dicebantur, vel templa Apollini aut Delio dicata, quod ex Liuio liquet, Cælius. Pythium ædes Apollinis Athenis, à Pisistrato condita, in qua tripodes dedicabant, qui cyclio choro Thargelia vicerant, Suidas. ¶ Fuit & in Creta Pythium, in Gortynæ meditullio, cuius incolæ dicti Pythies, vbi & Apollinis visebatur templum. Erat & suum Macedonibus Pythium, vbi & Pythia fiebant. Porro Pythium prope Astacenum sinum, vnde Pythiani dicti, & Pythiana pocula, Cælius. ¶ Pytheum verò dicebatur oraculi locus, Idem. Alex. ab Alexan. ¶ Spartæ Pythij vocabantur qui Delphos ad consulendum oraculum mittebantur, quiq́; publicè cum regibus pascebantur, Herodotus in Erato lib. 6. De ijs apud Xenophontem mentio est, sed perobscura in libro de Lacedæmoniorum repub. dictione quoque mendosa in Latina translatione. Quin & Athenis erant Pythij & Deliastæ, vt scribit Philochorus apud Sophoclis interpretem in Oedipo Coloneo. Sed & libro primo Quintilianus in etymologiæ rationibus quæri ait: vnde Bruti, Publicolę, Pythij: quem locum ignorare se interpretes fatentur: quum tamen historia sexta meminerit Herodotus quoq;, Cælius.

Pytheum. Pythij.

Pythia festa.

Pythia festa & Ludi Pythici. Alex. ab Alex. Sunt autem ludi Apollinares in honorem Apollinis Pythij ob interemptum Pythonem instituti, Hesychius. De quibus Ouidius lib. primo metamorph. In Pythone Pythius Draco colitur, & frequens serpentis conuentus appellatur Pythia, Clemens orat. ad Gentes. Dies festus maximo Græcorum conuentu Pythone celebratur, propter Draconem mortuum, Idem. ¶ Sciendum est, Pythicum agona, grassantibus in adeuntes Cirrhæis, labefactatum, fuisse ab Thessalo reparatum Eurylocho, quem Achillem dicunt iuniorem, vt scribit Euphorion. Fuit quoq; agon hic initio χρηματίτης, veluti pecuniarium dicas: quoniam vincentibus ea fuit merces proposita: mox autem Stephanites, nexis lauro corollis ex Thessalicis Tempe tralata à pubescente puero: quod ob dracontoctoniam in Creta apud Chrysothemidem Apollo expiatus, Thessaliam ingressus illinc secum arborem pertulisset, Cælius.

Pythicus agon.

Pythicus nomos.

¶ Non negligendum verò illud, fuisse item Pythicum nomen auleticum, cuius partes quin

que ex ratione expugnati ab Apolline draconis: pera, cataceleusmus, Iambicum, spondeum, catachoreusis. Pera quidem, id est πεῖρα Dei consilium habet, esset ne dignus congruensue certamini locus. In cataceleusmo draconem prouocat: in Iambico pugnat, in quo & inflantur tubæ, quæ Salpistica vocant crumata: dicitur & odontismus, id est dentiū arietatio & fremitus, quod draco faciebat, quum sagittis impeteretur. Spondeum verò victoriam significat. In Catachoreusi epinicia, id est celebritas ex comparata victoria ab Apolline continetur. Sunt qui aliter distinguant, & Anacrusin volunt esse certaminis præludium. Amperam verò primùm certandi periculum, Cataceleusmum certamen ipsum, Iambum autem & dactylum pæana, qui eiusmodi efficiatur rythmis victoriæ gratia. E quibus alter hymnorum sit proprius, iambus autem obloquiorum. Syringes verò belluæ deficientis languorem imitantur efficiuntꝙ. Traditur illud quoꝙ Pythium carmen pro heroico dici: quoniam sit ab Apolline oraculis celebratum: vel quod Pythone confecto, territi accolæ texuerint hexametrum primi, Hæc Cælius.

Pythium carmen.

Pythias.

¶ Scitu non indignum & illud, sicut Olympiada dicimus vigesimam aut trigesimam, ita & Pythiada vsurpari ab eruditis consuesse, Idē. Καὶ μὴν οἶδά με τῷ πυθίῳ λειτουργοῦντα πολλὰς Πυθιάδας, Plutarch. in lib. An seni capess. resp. Idem reperitur apud Athæum lib. 22. ¶ Πυθιὰς βοὴ apud Suidam, id est ἡ μετ' αὐλοῦ γινομένη φωνὴ, τὸ πύθιον μέλος: vnde (inquit) πυθαύλης dicitur. Sic verò appellabant τὸν παιᾶνα.

Pythonicus. Pythonissa.

¶ A Pythone dæmonio fatidico fit Pythonicus, vt spiritus Pythonicus, & Pythonici, qui eiusmodi spiritu diuinatore correpti sunt: ĳdem qui πυθόληπτοι. Hinc etiam Pythonissa, mulier spiritu illo correpta, quam etiam Tibullus Pythona appellat, Delphica (inquiens) Python, tanquam Pythonis vocabulum duobus generibus sit commune, Calepinus.

Composita. Πυθόμαντις Πυθόχρηστος Πυθόληπτος Πυθαύλης. Πυθιόνικος.

Πυθόμαντις pro vate Pythico, & πυθόμαντις ἑστία, id est ἡ τῆς μαντικῆς πυθοῦς οἰκία apud Sophoclem reperitur. Idem in Oedypo tyranno πυθομάντεις fatidicos dixit. ¶ Πυθόχρηστος dicitur ὁ πυθοῖ χρηστείς, id est Delphico oraculo responsus aut editus vel comprobatus. Πυθόχρηστοι νόμοι apud Xenophontem in repub. Laced. Πυθόχρηστον μάντευμα, Arristoteles. ¶ Πυθόληπτος, ὁ ὑπὸ τοῦ πυθίου ληπτείς, id est Pythio numine afflatus, Suidas. ¶ Πυθαύλης, Pythĳ carminis cantor, vel qui Apollinis cum Pythone certamen tibia exprimit, seu ὁ αὐλῶν τὸν πυθικὸν νόμον. De qua re vide plura apud Poll. lib. 4. cap. 10. sub finem. ¶ Πυθιόνικος, Pythionices. Qui Pythĳs ludis vicit. ὁ πυθίοις νενικηκώς, vt Plutarchus loquitur.

Nomina propria. Pythius Lydus Pythia. Pythonis κώμη. Pythopolis.

Pythius fuit Athys filius, vir Lydus ditissimus, qui omnem regis exercitum, ipsumꝙ Xerxem magnificentissimo hospitio excepit, magnamꝙ pecuniæ summam ei obtulit: de quo plura vide apud Herodotum in Polymnia lib. 7. ¶ Pythia apud Pythitatem Parianæ regionis fuit, & montem Pythium imminentem habuit, Æneas Syluius. ¶ Pythonis come, id est vicus, locus est in Asia, quò primò aduentus sui tempore conueniunt Ciconiæ, & eam quæ vltima aduenit, laniant vniuersæ, Plinius lib. 10. cap. 23. ¶ Pythopolis vrbs fuit condita à Theseo in Asia, sic dicta quod ex oraculo Pythiæ eam condidisset. Huius meminit Plinius inter Mysiæ vrbes, lib. 5. cap. 32. Est & Pythopolis Cariæ, sic dicta à Pythe seu Pythio illo diuite, qui & Xerxem conuiuio excepit, & militibus eius senos Daricos aureos in capita distribuit, Stephanus.

Icon.

¶ Leontius statuarius fecit Apollinem citharœdum, serpentemꝙ eius sagittis confectum Plinius.

Dracones Epirotici à Pythone prognati.

¶ Epirotæ Apollinem venerantur, in cuius templo draconem colunt ob memoriam Pythonis, à quo se prognatos dicunt: ex eoꝙ cibum appetente aut auersante auguria capiūt, Volaterranus. Ælianus verò non ipsos Epirotas sed dracones, qui Apollini apud illos sacri habentur, à Pythone Delphico natos existimari scribit. De quibus plura in historia Draconis H. h.

Prouerbia, Pythia & Delia sunt hæc tibi.

Pythia & Delia. Aiunt Polycratem Sami tyrannum, cum Pythia & Delia simul fecisset, Delum misisse percontatum, an sacrificium præfinito tempore offerret, cui Pythia, id est Apollinis sacrificula responderit: Hæc tibi & Pythia sunt & Delia: significare volens ea esse vltima: paulò post enim perĳt, Hæc Suidas. Erasmus verò paulo aliter huius adagĳ rationem exponit: ait enim hoc dictum vsurpari, quum supremum aliquod opus significamus: perinde quasi dicas: Hæc summa omnium quæ gesturus es in vita. Citatur adagium ex Menandro. Natum aiunt ab oraculo quodam, reddito Polycrati Samiorum tyranno. Nam is posteaquam Rheneā insulam cepisset, eamꝙ consecrasset Apollini, constitutis apud Delum ludis pulcherrimis, Delphos misit, consulturos vtrum oporteret eos ludos Delios an Pythios appellare. Respondit oraculum, ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια, futurum innuens, vt propediem excederet è vita: idꝙ euenit. Itaque res in prouerbiū versa, Hæc Erasmus.

Post Pythia venisti. In Pythĳ templo cacare. Iterum atq; iterum ad Pythū via.

¶ Post Pythia venisti: dicitur in eos qui negotio cuipiam egregio non interfuerunt: quod serius, iam re peracta, accesserint, Idem. ¶ In Pythĳ templo cacare dicebatur qui rem nephariam & periculosam faceret: quod Pisistratus tyrannus extructo templo inscripserat, ne quis inibi ventrem exoneraret, & aduenam quendam deprehensum è medio sustulit, Idem. ¶ Iterum atque iterum ad Pythum via: dictum de ĳs qui molesti sunt eadem de re iterum atque iterum percunctando: quemadmodum solent ignari viæ, quemcunꝙ obuium habuerint de via rogare. Porrò Pythus ciuitas Apollini sacra, quæ visebatur plerisꝙ, Idem.

DE SERPENTIBVS ALATIS: QVOS VVLGVS DRACONES VOCAT.

QVoniam superius in historia draconis, retulimus ex diuersis authoribus quosdam dracones alatos esse, visum est iam subiungere, quæ varij scriptores de serpentibus alatis disserunt, quia vt Cardanus testatur, hos angues aligeros vulgus etiam dracones vocat.

Serpentes alati Indici.

Megasthenes in India scribit serpentes gigni volucres, non die sed noctu infestas, quæ vrinam quoque reddunt, cuius contactu animalium partes putrescant, Ælianus. ¶ Mons qui Narsingæ regnum diuidit à Malabaris, multas alit feras: inter quas alatos angues arboribus insidentes. Quos aiunt, solo afflatu, vel etiam obtutu eos, qui propius accedant, interficere, Iulius Scaliger.

Arabici.

Ibes nigræ anguium volucrium cateruas pestilentes ex Arabia intra Ægyptios fines & ingredi prohibent, & pro terra sibi amica propugnantes illud vniuersum agmen interficiunt atque consumunt, Ælianus. Est Arabiæ locus ad Butum vrbem ferè positus, ad quem locum ego me contuli, quòd audirem volucres esse serpentes. Eò cùm perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrandum, quarum acerui erant magni ingenti numero. Fertur ex Arabia serpentes alatos ineunte statim verè in Ægyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues Ibides non permittere, sed ipsos interimere. Serpentis porrò figura qualis hydrarum, alas pennatas non gerit, sed glabras & alis vespertilionis valde similes, Herodotus. Cùm Arabicæ paludes pennatorum anguium mittunt examina, quorum tam citum virus est, vt morsum ante mors quàm dolor insequatur: sagacitate qua ad hoc valent, aues (Ibides) excitatæ, in procinctum eunt vniuersæ, & priusquam patrios terminos externum malum vastet, in aëre occursant cateruis pestilentibus: ibi agmen deuorant vniuersum, Solinus. Ibes auertunt pestem ab Ægypto, quum volucres angues, ex vastitate Libyæ vento Africo inuectas, interficiunt atque consumunt. Cicero 1. de natura Deorum, qui ex Libya alatos illos angues inuehi scribit, cùm cæteri ex Arabia eos aduolare scribant. Ibes occurrunt pennatis agminibus anguium, qui ex Arabicis emergunt paludibus venena malignantes, &c. Ammianus Marcellinus. Non Arabum volucer serpens, Lucanus libro 6. agens de venefica mortuum excitante per necyomantiam. Quoniam autem accidit vt corpora integra serpentium alatorum quorundam condita viderim, qui pedes habent, quique ex Arabia in Ægyptum volare dicuntur, eorum effigiem hic apposui, Bellonius.

In Arabia thuriferas arbores obseruant colubri subalati exiguo corpore, discolori specie, permagno numero circa singulas arbores, iidem videlicet qui aduersus Ægyptum facto exercitu tendunt, nec vllo alio ab arboribus quàm styracis fimo submouentur, vniuersam terram oppleturi, vt Arabes aiunt, nisi (vt iidem narrabant) simile quiddam istis contingeret ei quod monuimus contingere viperis, Herodotus. Casiam fabulosa narrauit antiquitas circa paludes reperiri, propugnante vnguibus diro vespertilionum genere, aligerisque serpentibus, his commentis augentes rerum pretia, Plinius.

Syrenæ serpentes alati in Arabia.

In Arabia serpentes sunt cum alis, quæ Sirenæ (aliàs prima per ypsilon scribitur) vocantur, quæ non solum plus currunt equis, sed etiam volare dicuntur, quorum tantum virus est, vt morsum ante mors insequatur quam dolor, Isidorus. De his dictum est in Dracone A.

Serpentes alati in Aethiopia.

Sunt quæ vel pennis vel membranis volant omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Æthiopiam tales volare narrantur, Aristoteles histor. animal. lib. 1. cap. 5. Altararat, id est serpens volans, Aut exp.

Draco pennatus in Gallia visus.

¶ Esse porrò serpentes quosdam, membranaceis pinnis alarum instar vtentes, memoriæ proditur: quod ætate nostra, ita esse, compertum est. Delatus enim est ad Franciscum Gallorum regem draco pennatus, apud Sanctones à rustico, cùm in eum inuolaret, ligone cæsus: hunc multi eruditi, spectatæque fidei homines se vidisse nobis testati sunt. Putabant autem, ex transmarinis regionibus, vento pulsum in eam prouinciam, emigrasse. Nam Gallia monstris huiusmodi caruit, Brodæus Miscel. lib. 3. cap. 1. ¶ Ad Pyrenæos Bigerones est genus serpentum ferum, breuius (ijs quorum antea fecerat mentionem, quos quaternum pedum longitudinem, & humani brachij crassitudinem æquare dixerat) quadruplo crassius: quorum lateribus alarum more ac facie panduntur cartilagines, Iul. Scaliger.

Serpentes alati in Germania.

¶ Anno Domini 1543. audiui in finibus Germanicæ propè Stiriam subitò multos serpen-

[illegible] quadrupedes, lacertorum instar, alatos, morsu irremediabili. Froschouerus narrabat ex bibliopola Stirio auditum, Gesnerus.

¶ De serpentibus alatis, dum Lutetiæ essem, quid viderim apud Gulielmum Musicum referam. Habebat ille quinque tales, quales nunc describam: qui cùm omnes diuersis temporibus habiti essent, forma verò eadem penitus, indicabant non fuisse commentitios: neque enim diuersi homines, eadem ad vnguem, & maximè diuersis temporibus fingere possunt. Erant autem bipedes, alis exiguis, vt vix volare posse crediderim: caput paruum & serpentum capiti simile, color lucidus, plumæ nullæ, nec pili: magnitudo eius qui præcellebat alios, cuniculi. Præstitisset si conficti fuissent, alas tam grandes addere, vt posse volare existimarentur: delatos ex India constat: dracones vulgus vocat. Cardanus de Varietate rerum lib. 7. cap. 29.

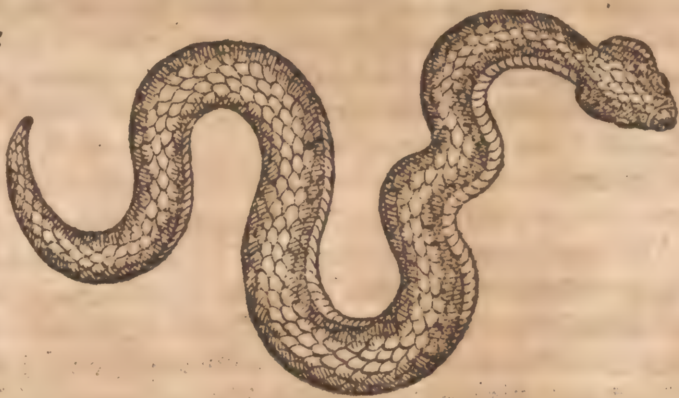
¶ Medea iugulato Pelia nisi pennatis serpentibus isset in auras, non exempta foret pœna, &c. Ouid. lib. 7. Metam.

DE DRYINO QVI ET CHELYDRVS DICITVR.

A.

Nomina.

DE Hydro Nicander sub Chersydri nomine disseruit: Dryinus verò eius quem hydrum appellat, alius est, Matthiolus. Serpens (inquit Nicander) quem alij dryinam (δρύιναν prima inflexione) alij hydrum & chelydrum vocant in concauæ quercus fagiue latebris abstrusa viuit. Nomen animali δρύϊνος, à loco vbi victitat ferè: Dryinas nuncupatur ab alijs, atque item chelydrus inter genera serpentum, meminit in Theriacis Nicander, Cælius. ¶ Hydri siue Natrices quandiu aqua in lacunis est, perrarò exeunt: vbi defecit æstu, inuiti Druinæ fiunt. Quibus ego suo loco Querculis nomen feci. Quanquam olim frustra dubitaui an esset Iaculum, Iul. Scalig. ¶ Chelydrum ex recentioribus quidam cum Chersydro confundunt. Seruius quoque, Chelydri (inquit) dicti sunt quasi Chersydri, quia in aquis & in terris morantur. Idem scribit Isidorus. Terram & aquam indifferenter inhabitant Chelydrus & Andrius, Olaus magnus. Sed & veteres quidam, vt Vergilius, Lucanus, & Ælianus scriptor Græcus non distinxerunt, quod ex tetro, quem ei attribuunt odore deprehenditur: qui Chelydro proprius est, non hydro hydræue aut Chersydro, nec alij, de quo authores meminerint, serpenti: vt Vergilius Æneid. 7. de Vmbone sacerdote,

Vipereo generi & grauiter spirantibus hydris
Spargere qui somnos cantuque manuque solebat.

Alibi verò hunc grauem odorem Chelydris tribuit, canens his verbis,

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare graues nidore Chelydros.

Descriptio.

¶ Serpentes qui à veteribus Dryini vocabantur, hodie vulgo Dendrogailla nominantur, Bellonius. ¶ Cherisidal siue Alidras (Chersydrus vel potius Chelydrus legerim) genus serpentis quod terram fumare facit, nascitur in Africæ parte interiore. Obscurus quidam author descriptionis orbis terrarum in tabula. ¶ Ilicinus siue durissos (pro dryinos) Auicenna 46 5. 42. & Albertus. A Constantino glandosa dicitur. ¶ Dryini nomen Germanicum fingi licebit, ein Eychschlang, vt Ge. Agricola quoque finxit, à quercubus: vel à fœtore, ein Stinckschlang. Eliota Anglus vocat Chelydrum à sea snayle.

B.

Serpentes dryini (magis placet δρύιναι in prima declinatione, vt Nicander habet) appellati, abundant magis iuxta Hellespontum. Latibula autem habent in quercuum radicibus. Est autem dryinus fœtidus: vnde & si quis eum non videat, fœtore loci cognoscitur. Est autem cubitorum duorum longitudine, obesus, & asperrimis squamis circa vniuersum corpus munitus. In his ipsis squamis muscæ pennis æreis latibula sua habere dicuntur, quæ tandem ipsos serpentes occidunt, Aëtius libro 13. cap. 29. Colore per dorsum nigro est (αἰθαλόεις τὰ νῶτα) interpres Latinus vertit, Candidus est tergi color, quem sequitur Matthiolus, qui vertit, Candet dorsum, sed perperam) capite lato & plano (humili non acuto) sicut in hydro (Chersydro) Corporis odor teter est, talis ferè qualis corij equini madidi (πλαδόωντος) dum cultro raditur, wie ein stinckende gerwer haut, Nicander. ¶ Bellonius in suis Singularibus scribit se alium serpentem

tem non nosse aut vidisse, qui ad maiorem amplitudinem & crassitudinem perueniat, eo quem dendrozailla vocat, eundemq́; esse cum dryino veterum asserit: nec qui altius sibilet. Aliquando (inquit) vnum tantæ magnitudinis cepi, tantiq́; ponderis, vt eum sacco impositum rusticus duo milliaria ferre non posset quin quiesceret. Corium fœno repletum crassitudine tibiam hominis carnosi æquabat.

C.

Dryinus in radicibus quercuum viuit, Galenus. In concauæ quercus fagiue latebras abstrusa viuit: & relictis paludibus, domesticis sedibus, in pratis moluridas (animalia locustis similia) & ranas paruas venatur. Quòd si à myope (id est asilo, Gillius vertit crabrone) infestetur, statim in concauam quercum bene penitus perfugit, Nicander. Scholiastes Nicandri dryinam in palude perenni (ἐν ἀενάῳ λίμνῃ) morari scribit, &c. Sequutus videtur Scholiastes authorem, qui confundit hydrum cum chelydro, vt de hydro potius quam chelydro dictum videatur in palude perenni degere. Hydri siue natrices quandiu aqua in lacunis est, perraro exeunt: vbi æstu deficit, inuiti druinæ fiunt, Iul. Scaliger. Ilicinos siue durissos, habitat in ilicibus, (alius vertit, in locis vbi sunt quercus multæ) Auicenna. ¶ Chelydrus eundo sese conuoluit per terram, Textor. Semper directus ambulat: nam si torserit se dum currit statim crepat, Solinus vt quidam citant, Isidorus. Lucanus cenchrin semper recto limite ferri cecinit. Natus & ambiguæ coleret qui syrtidos arua Chersydros, tractiq́; via fumante chelydri, Lucanus lib. 9. Fumum enim eum emittere dicunt grammatici qua serpit: ego non tam fumum quàm tetrum odorem ab eis moueri puto. Hinc & Mantuanus, —*Clades fumosa chelydrus.* Et Pamphilus: *O quæ fumiuomos geris chelydros.* Et Macer vt quidam citant: *Seu terga expirant spumantia virus, Seu terra (tellus) fumat, qua teter labitur anguis.* Habitatio. Incessus. Fœtor.

G.

Natura huius est vehementissimè venenosa & calida: & proinde ponitur in primo serpentium ordine, Ardoinus. Ab eo percussi hominis teterrimus odor (ἀποπνιγόεσσα ὀδμὴ) manat. (Ἀποπνιγόεσσα, teter odor vertit interpres: sed videtur reddendum odorem suffocantem, præfocantem siue strangulantem. Potest verò hæc strangulatio ab odoris grauitate prouenire. Testatur hoc ipsum paulò post sequens Nicandri vocabulum, ἀποπνιγέες τε πέλονται, id est intercipitur vox.) Cutis in corpore flaccida & fœtida fit: Ῥινοὶ δὲ πλαδόωσιν ἐπὶ χροΐ. (Πλαδόωσιν, interpres Latinus sequutus Scholiastem Græcum vertit, admodum male olentem: & Gesnerus fœtent. Πλαδῶ verò significat, humore madeo, abundo, ac velut prægnans sum. Cutis corporis flaccescit madet, humore scilicet ibi collecto. Et fortè intelligit pustulas cutaneas excitari per corpus, cuiusmodi sunt nomæ dictæ. Quod verò paulò ante dixit, αὐαίνεται, siccatur, interpretandum est.) Venenum enim serpendo eam celeriter depascitur. Oculis etiam offusa caligo miserum grauat & inquietat. Sunt qui veluti balantes (Balantes, μυκάουσι, Scholiast. μυκάτουσιν, vbi Scholiastes legisse videtur μηκάτουσι per η balantes vel μηκάουσι. μυκάω boum ferè, quanquam Homerus quoque capris μυκᾶν tribuat.) vocem ægrè, tanquam in suffocationis periculo, emittant. Vrina cohibetur. Οὖρα δ' ἀπέστυπται: vbi Scholiastes, ἤγουν ἀποσύφεται, ἀντὶ τοῦ ὠχρὰ φαίνεται, quod non placet.) Aliqui dormitantes stertunt (id est asperè sonant, propter impeditam respirationem) & crebro singultiunt: & vomitum vel biliosum vel cruentum reddunt. Denique sitientes corpore tremunt, Nicander. ¶ Adeò autem malignæ ac nocentis naturæ est, vt si quis eum calcet modò, illius pedes excoriet, & tumorem ingentem circa crura inducat. Et quod magis mirum videri potest, aiunt etiam medici curantis ægrum manus excoriari. Si quis autem, inquiunt, animal ipsum occidat, omnia quæ odoratur ab eius fœtore corrupta putat (ita vt alium odorem nullum percipiat: Ægineta, & Galenus ad Pisonem.) Porrò qui ab eo percutiuntur, his tumor insurgit nigricans, (tumor circa morsum cum rubore, Ægineta) dolor vehemens, nome, delirium, corporis siccitas, singultus, vomitus biliosus, aut omnino vomitus simplex: vrinæ suppresio, tremor, interceptio vocis, stupor, scissura & mortificatio percussorum locorum. Plurimi etiam intereunt. Porro & hi ipsi quoque ex his quæ in viperæ morsu dicta sunt, opem sentiunt: itemq́; ex communibus remedijs iuxta consequentium accessionum proportionem adhibitis, Ætius. Cui & Ægineta multa similiter tradit. ¶ A dryino (inquit Dioscorides, ἀπὸ δρυΐνου, qui genitiuus potest à recto cum δρυῖνος, tum δρυΐνας, qui potior est, formari. Apud Æginetam legitur ὁ δρυῖνος paroxytonum in ος, in nostro codice: vnde corruptum esse apparet: nam in ος proparoxytonum esse deberet: in ας verò, quod probamus, rectè penacuitur) morsis vehementes cientur dolores, & pustulæ circumcirca oriuntur, (emendauimus hæc ex Ægineta) aliquando (ὅπου loci aduerbium pro temporis aduerbio) & aquosa sanies emanat (nimirum ex ijsdem pustulis.) Consequitur et erosio (δηγμὸς, mordicatio scilicet stomachi: nam Ægineta habet καρδιωγμὸς, dolor in ore stomachi, Constantinus.) & strophi, id est torsiones. Prodest autem eis aristolochia cum vino pota: trifolium præterea, & asphodeli radix similiter sumpta. Prosunt tritæ potæq́; de quouis quercuum genere glandes. Ilicis etiam radices tusæ, & loco pro cataplasmate impositæ, dolorem leniunt, παρηγοροῦσιν. Æginetæ nostri æditio habet ἀρήγουσιν, id est auxiliantur, Hæc ille, & Actuarius inde mutuatus. De dryini veneno, morsu et cura.

¶ Accidit ex morsu eius excoriatio cutis eius quem momordit, & eius qui permiscetur ei, & curat ipsum: & habet odorem malignum, mortificans eum qui præsens est morti eius, siue sit lædens, siue non lædens. Et accidunt ex eo iterum accidentia morsus viperarum. Cura ipsius est cura viperarum, & confert eis propriè bibere aristol. longam cum vino, & similiter alhandal co ctam, & asphodeli radicem & vinum, Auicenna. ¶ Adijciemus hic quæ Ælianus de hydro, chersydro & hydra scripsit, quæ propriè ad chelydrum pertinent, vnde apparet Ælianum hæc nomina confudisse. Ab hydro (inquit) percussum Aristoteles dicit statim odorem teterrimum reddere, ex eoq; quòd tam malè oleat, ei neminem appropinquare posse. Idem quoque ait, eundem percussum cum obliuione circumfundi, eiusq; oculis multam caliginem offundi, tum rabiem & summum tremorem eidem exoriri, tertioq; die perire, Hęc Ælianus de anim. lib. 4. cap. 57. Et rursus lib. 8. cap. 7. In lib. de Theriaca (inquit) Apollodorus ait, eum qui chersydrum conculcauerit, etiamsi morsus non fuerit, mortem cum vita commutare; quòd eius tactus quiddam omnino tabificum habere dicatur: tum ei qui curare & quoquomodo remedium afferre morienti tentauerit, ex sola eius, qui conculcauit tactione pustulas ipsi exoriri. Et rursus eiusdem libri cap. 13. In Corcyra hydræ (ὕδραι) serpentes procreantur, quæ se retrouersus ad insequentes retorquent: & spiritum malum anhelantes (φυσήσασαι πνεῦμα ἄτοπον) ab impetu suos insectatores reprimunt, ab seq; auertunt.

H.

Etymologia dryini & chelydri. Dryini nomen huic feræ mortiferæ inditum est, quod in quercuum cauernis, quæ propè radices sunt, stabuletur. Græcis enim quercus δρῦς dicitur, Matthiolus. A Græcis chelydrus etiam dicitur, quòd sit cute aspera admodum, quemadmodum chelone, id est, testudo. Chelydrus quoq; ex eo quod squamas habeat asperas et rudes, dicta fuit (ὡς τραχύδερμον διὰ τὸ γῆρας, Varin.) Hinc etiam Dryinus, quia tergam habet asperrimis squamis obductum, chelydrus dictus fuit. Latinè squamus dici posset: sic enim cutem callis plenam, qualis est Agricolarum, & aliorum qui laboribus paulo vehementius sunt addicti, appellant, Greuinus lib. 1. de venenis. Epitheta chelydri apud Rauisium. Medusæi, Sylius lib. 7. à Medusa dicti, cuius crines erant serpentes. Fumiuomus, fumosus, sinuosus, maculosus, rigidus. Item teter, & nigri, Vergilio 2. Georg. nocentes interpretatur Seruius. Chelydrus dictus anthoroma, Arnoldus. Aliqui testudinem quoque marinam chelydrum vocant. ¶ *Cylindri.* Apud Varinum & Hesychium Cylindri, Κύλινδροι, serpentes memorantur, fortè ijdem sunt qui & Chelydri.

b. *Tum modò dependens trichili, modò more Chelydri*
Intortus cucumis, prægnansq; cucurbita serpit. Columella.

g. *Et bellare manu, & chelydris cantare soporem*
Vipereumq; herbis hebetare & carmine dentem. Silius de Marsis.

Georgius Fabricius scribit vidisse se Romæ in templo Bacchi, quod nunc est S. Constantię, propè infracto sepulchri marmore Bacchantium turbam, qui angues ore gestarent, & caprum ducerent: de quo more prudentius Christianus poëta in libris contra Symmachum:

——Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides discindunt ore Chelydros,
Qui Bromium placare volunt, quod & ebria iam tum
Ante oculos regis Satyrorum insania fecit.

Cernuntur etiam serpentes innumerabiles sub quercubus in æstatis initio, ducem (cui crista candida vt corona eminet) tanquam apes suum rectorem sequentes. Creduntur veterum relatione lapidem flatu suo gignere, ex aliqua venenata particula eo in loco vbi manent, inter folia producta, vel reperta, Olaus Magnus.

Videtur (licet rarò) mirum spectaculum in Aquilone, quomodo profundè sub radicibus arboris betulinæ manent serpentes, quorum multitudo suo afflatu calorem in radicibus excitat, vt folia huius arboris semper durante hyeme viridia permaneant. Quocirca gens naturæ secreta ignorans arborem sacram putat, quasi magno numini consecratam, Idem.

Christophorus Encelius serpentem à corylis denominatum alicubi in Germania rarissimum describit: qui an chelydro sit cognatus, inquirendum. Credibile est (inquit) quod aucupes & venatores ferunt, gallos de syluestribus gallinis, quæ à corylis nomē inuenêre (bonosas vocant recentiores) senio confectos oua more fœmellæ ponere, quæ excludant buffones, & ex illis nasci basiliscos syluestres (non probo hoc nomen) die haselwürm: sicuti ex ouo galli domestici post nouem annos excluditur basiliscus per rubetam domesticus, id quod testatur experientia (imò fabula) &c. vt recitauimus in historia auium inter gallinas feras in Attagene.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT AB E.

DE ELEPHANTIIS SERPENTIBVS.

SVnt & Ammoditæ. Est & cenchris, elephantię, chersydri, chamædracontes, Solin. Elephantiæ serpentes sic dicti, quod is quē momorderint hoc genere lepræ afficiatur. Eliota Anglus.

DE ELOPE VEL ELAPE.

Elops vel Elaps serpentis cuiusdam nomen est, quem inter innoxios Nicander in Theriacis recenset, his verbis,

Α᾽λλά γε μὴν ἄβλαπτα κινώπετα βόσκεται ὕλην,
Οὕς ἔλοπας, λίβυάς τε, πολυστεφέας τε μυάγρους
Φράζονται.

Scholiastes interpretatur ἔλοπας, τουτέστιν ἀσθενεῖς. Fortasse idem est qui & Cæcilia seu Typhlops, sic dictus διὰ τὸ ἐλλείπειν τὴν ὄπα, id est, quòd deficiat visus. Vel, ἔλοπας, quasi ceruinas serpentes dixeris, ab ἔλαφος forte. Serpentes quidam ceruini dicuntur, similes nigris illis, qui in multis regionibus præcipuè Apulia notissimi sunt, nec multum veneni habent, Monachi in Mesuen. Aëtius lib. 13. cap. 32. de peliade & elape agens sic scribit, Signa quidem horum animalium apud veteres non sunt descripta, vtpote quæ omnibus sunt manifesta. Et paulo post: Elapis porrò morsum tormen voluulosum consequitur. Aliâs communibus auxilijs curantur. Maximè verò his quæ tormina leniunt, & vrinam cient, Hoc Aëtius. Sunt & seruatis piscibus medicinæ, salsamentorumque cibus prodest à serpente percussis, & contra bestiarum ictus, mero subinde hausto, ita vt ad vesperam cibus vomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, ceraste, aut quas sepas vocant, aut elape dipsadéue percussis, Plinius.

Bellonius in singularibus scribit in Lemno insula reperiri quosdam serpentes qui Laphiati vulgo vocantur, quem eundem esse dicit cum eo qui à veteribus elaphis vocabatur. Fortasse elaps vel elops dicere voluit, nisi forte elephantias intelligat de quibus paulo supra. Elops est etiam piscis cuiusdam nomen quem quidam accipēserem esse volunt. In Catalogo piscium Tarctini ἔλαψ legitur. Matron Parodus de conuiuio quodam apud Athenæum, Appositus est (inquit) & ἔλωψ: per ω in vltima. Elops vel ellops piscis est rarus, quo capto ob secundam nauigationem nautæ se suaque nauigia sertis coronant, cumque plausu & tibiarum sono ad littus appellunt. Hunc sacrum à poëta vocari existimant aliqui, Gesnerus annotauit. Plura vide in elope inter aquatilia. ¶ Ε῎λλοψ verò per duplex lambda, mutum significat; estque epithetum pisciũ apud poëtas. Etymi meminit Plutarchus Simpos. lib 8. probl. 8. Ε῎λεγε δὲ τῆς ἐχεμυθίας τοῦτο γέρας εἶναι, τοὺς ἰχθῦς καλεῖν ἔλλοπας, οἷον ἰλλομένην τὴν ὄπα καὶ κατειργομένην ἔχοντας. Ε῎λλοπες pro pisce, exponuntur ab Hesychio, δασεῖς, καὶ τραχεῖς καὶ ποικίλους: ex quarum causarum aliqua forte serpentes etiam ἔλοπες dicti sunt διὰ τὴν αὐτῶν δασύτητα, ἢ τραχύτητα, ἢ διὰ τὸ ποικίλον. Ελῶπες Hesychio sunt μισθωτοὶ ἐν τῷ ἕλει ἐργαζόμενοι.

Laphiati. Elapis.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT AB H.

DE HAEMORRHOO.

Haemorrhous & hæmorrhois suis ipsorũ nominibus similem hominibus perniciem inferunt, quippe percussi sanguine per os, nares, totoque corpore effuso sic intereunt, Galen. Hæmorrhois aspis nuncupatur, eo quod sanguinem sudet qui ab eo morsus fuerit: ita vt dissolutis venis, quicquid vitæ est per sanguinem euocet. Græcè enim sanguis αἷμα dicitur, Isidorus. Hæmorrhous rectè dictus est à sanguine, eò quòd ab eo punctus nimium emittit sanguinem, Alexander. Αἱμορροῖς ὄφις, Eustathius.

Nomina. Hæmorrhous et hæmorrhois

Emorrhois vel Affodius dictus ab eo quod dissoluendo venas necat sanguinis fluxu, Arnoldus. Afudius serpens magnus qui egredi facit sanguinem ex poris omnibus, Syluaticus. Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 1. cap. 36. agit de serpentibus qui egredi faciunt sanguinem ex poris omnibus: Sicut sunt, inquit, Afudius & Sabrin. Albertus verò de hoc serpente agit sub tribus nominibus, Halsordio primum, deinde hęmorrhoo, postea Sabri, non animaduertens solam esse nominum non autem naturæ serpentis differentiam, quum sit eadem in omnibus sanguinem humanum exinaniendi vis, vt etiam Albertus ipse sub eisdem nominibus testificatur. Allegat autem in solo Sabri Semerionem quem Sabrim idemmet Albertus fatetur parum ab Halsordio differre. Verum in hoc serpentis genere nõ est alia differentia quam sexus aut nominũ: quoniam hæmorrhous mas & hæmorrhois fœmina sunt nomina Græca; halsordius & sabrim barbara forte idem maris ac fœminę discrimen importantia. Ideo rectius Auicenna tacuit hæmorrhoum qui nomine tantum ab Afudio vel Alsordio siue Sabri diuersificatur. Olaus Magnus ab Alberto deceptus eius errorem etiam secutus est, siquidem tres species huius serpentis enumerat: ac primum dicit de horum genere esse Sabrim & similes quorum morsus aperit omnes po-

Affodius. Afudius. Sabrin. Halsordius.

eos naturales aurium, oculorum, narium, & quibus sanguis emanat, &c. Paulò post addit. Est & alius serpens cinerei coloris hæmorrhois dictus, vnius cubiti, hominem morsu suo per sanguinis fluxum interficiens. Sequenti capite agens de serpentibus candidis & varijs addit, de quorũ genere est sabrim iam descriptus et Alfordius siue Affordius, similem naturã cum sabrim habens, Hæc Olaus Magnus. Ex cuius verbis satis apparet vnum eundémque esse serpentem. Ardoynus etiam separat hæc serpentum nomina: Vocat autem Affodium, sabtin vel sabrin, & addit etiam de hæmorrhoo.

B.

Formæ corporis descriptio. Hæmorrhous è genere viperarum, pedem vnum longus est, tum à capite in tenuitatem eius corporis habitus procedit. Colore est partim flammeo, partim nigro: eius caput tanquam cornibus quibusdam inhorrescit, Ælianus ex Nicandro, qui sic paraphrasticè hunc serpentem descripsit, libro 15. cap. 13.

Vnum longa pedem, totoq́ gracillima tractu,
Ignea quandoq́ est, quandoq́ est candida forma.
Constrictumq́ satis collum, & tenuissima cauda.
Bina super gelidos oculos frons cornua profert,
Splendentum quadam radiorum albentia luce,
Syluestres vt apes populatricesq́ locustæ.
Insuper horribile ac asprum caput horret. Hæc Nicand.

De Hæmorrhoo & hæmorroide. Animalia hæc colore quidem sunt arenoso, magnitudine autem tres palmos æquant, & in tenuem ac angusta figura caudam paulatim desinunt. Sunt autem igneo oculorum fulgore, rectaq́ & tardè proreptant. Per corpus verò multis notis albis & nigris variegata sunt, & asperioribus squamis obsita, quapropter dum serpunt, sonus auditur, Aetius. De Afudio & Sabrin Sapientes quidam dixerunt, quòd isti duo serpentes corpora habent arenosa, & super corpora eorum sunt puncta nigra, & alba: & longitudo eorum est longitudo cornuti. Et dixerunt quidam, quòd ipsi sunt minores viperis; & capita eorum, & ipsorum caudæ sunt minuta & sunt coloris arenosi: & quandoque sunt nigri, & rubei, & albi, & sunt super eorum capita squamæ albæ incisæ, & sunt æqualium dentium, Auicenna. Hæmorrhois cinerei coloris est, vnius cubiti, Olaus Magnus. Candidi & varij, de quorum genere est Sabrin & Alfordius, Idem. Colore partim sanguineo, partim nigro est Hæmorrhois, Textor, & Volaterranus.

C.

Incessus. Sensim & pigre serpit, ventris squamis terram premens: tortuosa non recta via progreditur, & gradiendo leuiter substrepit, vnde eius segnities & infirmitas ostenditur, Ælian. *Et instar*
Ipsius obliquè sua paruula terga cerastæ
Claudicat: ex medio videas appellere dorso
Paruum nauigium, terit imam lubrica terram
Aluus, & haud alio tacitè trahit ilia motu,
Ac per arundineum si transeat illa grabatum. Nicander in theriacis.

Fœmina quidem ventri incumbens per terram reptat, & gressum infernè circa caudam firmat: mas verò circa ventrem ingressu nititur, & collum in serpendo extendit, Aëtius. Incessu tardo & directo serpunt, ruffis, vt quidam scribunt, pedibus. Fœmina in aluum iacet serpendo, meatumq́ versus caudam inferiore situ continet. Mas autem versus aluum habet, ceruicemq́ serpendo porrigit, Hermolaus, qui perperam pedes huic serpenti tribuit. Eorum incessui est strepitus propter siccitatem corticum ventrium ipsorum, ac si esset strepitus foliorum virgæ (alias cannarum vel arundinum) & sunt grauis motus, Auicenna. Tarde pigreq́ serpit, nec nisi obliquo itinere, Volaterranus, Textor.

Quibus in locis versatur. Hæmorrhous in saxorum cauernis domesticam sedem habet, Ælianus.
Rimosas colit illa petras, sibiq́ aspera tecta
Et modicè pendens facit inflexumq́ cubile. Nicander.

In petrosis recessibus commoratur, Volaterranus.

G.

Naturæ huius serpentis, eiusq́ veneni Ardoinus meminit, quanquam vt dictum supra distinguat hæc nomina, quasi diuersæ sint species, scribens: Natura cuiuslibet prædictorum est omnino consimilis: est enim calida excessiuè, & venenosa valdè, & orificium venarum & pororum omnium aperitiua: & quilibet eorum est in primo serpentium ordine. Primùm vt momordit, statim punctus cyanei (liuidi) coloris exoritur, venter copiosè fluit & exhauritur: & prima statim nocte sanguis per nares fauces & aures cum biliosa saniè emittitur. Vesica sanguineam vrinam reddit. Cicatrices siquæ sint in percussi corpore, etiamsi consenuerunt, tamen recrudescunt, & rumpuntur. At si hæmorrhois fœmina morsum alicui inflixerit, sanguis etiam per summos vngues emanat, & gingiuæ quoque veneno inficiuntur, & sanguis ab eis fluit copiosus, & eliduntur dentes, Ælianus.

Morbus signa & symptomata.

Protinus horrendos vbi mordens intulit ictus,
Decolor accurrit species, quædamq; nigredo,
Anxia corda dolent, gelidæ sitis ingruit vndæ.
Quin & sanguinei prima sub nocte fluores
Ipsis prosiliunt è naribus, auribus, ore,
Vesicaq; simul, quæ sunt in corpore plagæ,
Rumpuntur, quadamq; cutis fuligine marcet.
Ergo caue, in primisq; suum ne fœmina virus
Inuomat: hæc quoniam diro quem presserit ore,
Ignitas queritur gingiuas, atq; per ipsos
Erumpens vngues miro fluit impete sanguis,
Et male olente madent fœdi putredine dentes. Nicander.

Ab hæmorrhoo ictis vehementes cruciatus accidunt, qui angusta contractaq; corpora ex continuo dolore reddunt. Ex plaga copiosus cruor effluit, & quacunq; parte corporis cicatrix vlla fuerit, ea sanguine manat. Excrementa per aluum cruenta eijciuntur, profluensq; sanguis in globos coit: à pulmone sanguinem extussiunt, & in vomitiones effusi sine remedio commoriuntur, Dioscorides, P. Ægineta & Actuarius. ¶ Consequitur horum morsum color icti loci cruentus, mali coloris & nigricans: ex quo nihil in principio effluit, præterquam paucum quippiam aquosum. Stomachi adest dolor, & spirandi difficultas. Deinde sanguis ex naribus profluit, & ex foraminibus ipsius morsus. Et quicquid est in toto corpore cicatricum, id rumpitur & sanguinem profundit: atq; hæc quidem in maris hæmorrhoi morsu contingunt. A fœminæ verò hæmorrhoidis morsu adhæc & anguli oculorum sanguine manant, & gingiuæ dentium, & vnguium radices: & vt simpliciter dicam, per omne corpus sanguinem efferri contingit. Dentes preterea excidunt, & gingiuæ putrefiunt, Aëtius. ¶ Isti serpentes (scilicet afudius & sabrin) sunt mali: & cum mordent, disrumpuntur pori & meatus omnes fluentes & manantes, etiam ex vlceribus consolidatis, cum dolore continuo & vomitu sanguinis, & sputo sanguinis. Et paulò post. Horum quidem serpentum morsus disrumpit poros, & meatus naturales, faciens ex eis manare sanguinem, ita quod ex angulis oculorum, & comprimitur in sanguine, & sputo sanguinis narium, & vomitu & dolore in stomacho. Et dixerunt quidam, quòd locus apostematur, & denigratur, & currit ex eo res parua aquosa, & soluitur venter, & constringitur anhelitus, & difficultas fit vrinæ, & abscinditur vox, & mollificantur membra, & vincit super corpus dispositio obliuionis, & accidit spasmus, & cadunt dentes, & moritur patiens, Auicenna. Sabrin & similium morsus aperit omnes poros naturales aurium, oculorũ, narium, è quibus sanguis emanat, & aquosa sanies pauca ex membro corporis læso surgit, dolor in stomacho, constringitur anhelitus, oritur difficultas reddendi lotium quam subsequitur spasmus. Et paulò post. Hæmorrhois hominem morsu suo per sanguinis fluxum interficit, Item. Alfordius siue affordius similem naturam cum sabrin habet, Olaus Magnus ex Alberto. Hæmorrhois ictos sanguinis excreatione per omnia membra euacuatos perimit, Volaterranus. Hæmorrhois morsu sanguinem elicit, & dissolutis venarum commercijs, quicquid animæ est, euocat per cruorem, Solinus.

At non stare suum miseris passura cruorem
Squamiferos ingens Hæmorrhois explicat orbes. Et paulò post.
Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis.
Vtq; solet pariter totis se effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.
Sanguis erant lachrymæ: quacunque foramina nouit
Humor, ab ijs largus manat cruor: ora redundant,
Et patulæ nares: sudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus. Lucanus lib. 9.

De morsu Tullo iuueni inflicto cecinit hoc modo etiam Georg. Pictorius.

Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo, fluxu sanguinis & perijt.

¶ Hæmorrhoi dipsadisq; morsus velut immedicabiles à plerisq; maiorum deplorati relinquebantur. Quare si peculiaribus remedijs egeamus, communia experiri operæpretium erit, vt scarificationes, vstiones, acres cibos, meraci potum, & quæ anteà in dipsade definiuimus. Quinetiam decocta vitis folia, & cum melle trita, Dioscorides. Hæmorrhoi morsui præter iam dicta etiam hæc benefaciunt, vitis folia cocta cum melle læuigata: per os autem Hæmorrhoi ipsius caput crematum potui datur, aut allium cum irino oleo: esui dantur etiam vuæ passæ, P. Ægineta. ¶ Horum porrò curam facere oportet, primum quidem sanguinis eruptioni obluctando ac resistendo per ea quæ aptè sanguinem sistere possunt, deinde cataplasmata plagę imponendo ex folijs vitis coctis tritis cum melle, & portulacæ folijs cum polenta. Antea verò quàm cruenta Curatio.

prodeat vrina allium multum edant, & vinum multum dilutum bibant, & ad vomitum cogantur: deinde confestim theriace exhibeatur, & postea pisces multos, alliis tritis cum oleo tinctos, edant. Sumant item in cibo panem & vuam passam dulcem, & deinde vino diluto largè hausto vomant. Plaga verò aqua frigida proluatur. Vesica autem spongiis calidis foueatur, Aëtius. ¶ Cura eorum est proxima curæ alasilet, & viperarum, inquantum datur eis in potu vinum plurimum, & euomunt super ipsum post cibationem cum eis, quæ sunt sicut oua tarica, & pisces saliti, & alia. Et iteretur super eos vomitus: deinde comedant post illud panem, & pisces positos super prunas, & comedant vuas passas: Et semen raphani iterum est ex eis, quę conferunt ipsis & propriè cum vino: & succus papaueris cum radice lilii cœlestis cum vino. Et confert eis inquantum est expulsio sanguinis, emplastratio cum portulaca, & farina hordei aut foliis vitis decoctis, aut arnoglossa, aut gallis. Et ex eis quæ retinent sanguinem per cauterium, sunt porri, & vrtica & ruta cum farina hordei, & albumine oui, Auicenna. ¶ Si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percussit, asphodeli, quod Ægyptiacæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas potiones diuidendum est, sic vt ei rutæ paulum adiiciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt. Costumq; & cassia, & cinnamomum rectè per potionem assumuntur, Celsus. ¶ Allium contra viperarum ictus & priuatim hæmorrhoidum prodest, ita vt non aliud magis, si cum vino iugiter adsumatur, aut tritum cum eodem bibatur, Dioscorides. ¶ Mustum serpentibus aduersatur maximè hæmorrhoidi & salamandræ, Plinius. Albumen oui vtiliter contra hæmorrhoidis serpentis morsus crudum sorbetur, Dioscorides. (Plinius eam vim luteo adscribit.) ¶ Portulaca quam peplium vocant, non multum satiua efficacior est: cuius memorabiles vsus traduntur: sagittarum venena, & serpentum hæmorrhoidum & presterum restringi, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi. Cùm ipsa non est, semen eius simili effectu prodest, Plinius. (Accipio portulacam syluestrem vulgarem non peplium Dioscoridis.) ¶ Aduersantur serpentium sceleratissimis & hæmorrhoidi & presteri flos aut mora rubi, Idem.

H.

Etymologia. Hæmorrhous dicitur ἀπὸ τοῦ αἵματος, id est, à sanguine, & à verbo ῥέω, id est, fluo: quia profluuium sanguinis morsu suo excitet, Αἱμόῤῥους, ρου, ὁ, mas dicitur: fœmina verò αἱμοῤῥοῒς, ἡ.

Homonyma. ¶ Αἱμόῤῥους dicitur etiam mulier quæ menstrua patitur. ¶ Hæmorrhoides etiam sunt ora venarum sanguinem effundentia, Celsus. Hæmorrhois genus est morbi particularis ex sanguine profluente, vel ex naribus, vel ex gingiuis, vel ex sede, nonnunquam & ex ore, nullo cum dolore: Aristotele teste lib. 3. de partibus.

Epitheta. ¶ Hæmorrhois ingens, aspera, Lucanus, Thonios, Nicander. Ratio cur sic eam Nicander dixerit, ad regem Ægypti Thonum referenda est, quia in ea scateat regione serpentum id genus, Cælius.

Fabula, cur hæmorrhous obliquè tanquam elumbis incedat. ¶ In hanc feram incidisse aiunt Canobum Menelai gubernatorem in Ægypto, Thonide regnante: & Helenam cùm vim veneni intellexisset, serpentis spinam confregisse (pharmacum Græcis & venenum & remedium significat) & pharmacum exemisse: in quem verò vsum hoc eximere & reseruare voluerit, ignoro, Ælianus. Nicander, ex quo hæc transferuntur, non scribit Helenam exemisse spinam aut aliud quippiam ex hoc serpente, reseruandi gratia (quanquam scio spondylos de serpentium spina nostro tempore quosdam vrere, quos morbis quibusdam, vt elephantiasi incipienti mederi putant) sed simpliciter illi iratam confregisse spinā eius, & hinc esse quòd obliquè ceu claudicantes & elumbes procedunt. Hi sunt Nicandri versus, prout sunt in Latinum sermonem conuersi,

Quondam animosa Helene cygni Iouis inclyta proles,
Euersa rediens Troia (nisi vana vetustas)
Huic indignata est generi, Pharias vt ad oras
Venit, & aduersi declinans flamina venti,
Fluctiuagam statuit iuxta Nili ostia classem.
Namq; vbi nauclerus se fessum fortè Canobus
Sterneret, & bibulis fusus dormiret arenis,
Læsa venenosos hæmorrhois impulit ictus,
Illatamq; tulit letali dente quietem.
Protinus euiparæ cernens id filia Ledæ,
Oppressæ medium serpenti feruida dorsum
Infregit, tritæq; excußit vincula spinæ,
Quæ fragili illius sic dempta è corpore fugit,
Et graciles hæmorrhoi obliquiq; cerastæ
Ex hoc clauda trahunt iam soli tempore membra. Hæc Nicander in theriacis.

Serpentes Indici ex Hæmorrhoi genere fuisse videntur Erat in eo tractu (scilicet Indiæ, quò Alexander Porum persequens exercitum traiecerat) magna vis serpentum, qui haud magni corporum varietate distinguebantur. Aliqui æneis virgis specie erant consimiles: nonnulli densam & hirsutam cristam arrigebant; atque omnium ea

erat

erat morſus vis, vt mortem citiſsimam inferrent. Siqui enim ab eis læſi fuerant, grauiſsimo torquebantur dolore, fluebatq́ȝ è toto corpore cruentatus quidam ſudor, Diodorus Siculus.

DE HYAENA SERPENTE.

HYænam ſi videas vno quidem anno marem, altero videbis fœminam. Si verò nunc fœminam, poſtea marem. Vtriuſq́ȝ enim ſexus particeps eſt. Eundem marem cui ante nupſerat, vxorem ducit. Quotannis autem genitalia immutat. Illos igitur veteres Cæneum & Tireſiam, non oſtentatione verborum, ſed rebus ipſis exprimit & declarat hoc animal, Ælianus. Idem de hoc ſerpente ſcribit Orus in Hieroglyphicis. Sed plures hoc de hyæna quadrupede ſcribunt, vt dictum eſt in lib. de quadrupedibus viuiparis in hiſtoria hyænæ. Vide Locum. Et ſanè incertum eſt, num tale quoddam ſit ſerpentis genus, nec etiam veriſimile, talem ſexus mutationem in eo deprehendi poſſe.

DE HYDRO QVI ET CHERSYDRVS ET NATRIX DICITVR.

A.

SERPENTIVM alij terreſtres ſunt, alij aquatiles, quã quam maxima pars ſit terreſtris, exigua verò aquatilis, ſcilicet fluminum incola. Sunt etiam maris indigenę ſerpentes terreſtribus ſimiles, Ariſtoteles. ¶ Ὕδρος, ὄφεως εἶδος, id eſt, hydrus, genus eſt ſerpentis, Heſychius & Varinus. Accipitur quidem hydri nomen apud Grec. plerunq́ȝ pro certa ſpecie, quę in aquis dulcibus degit, verùm Ælian. marinos etiã hydros dixit, quos alij (vt Arrianus in Periplo) ſimpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare (inquit ille libro 16. cap. 8.) hydros gignit marinos. Lacus enim (nimirum Indiæ, λίμναι, marinos lacus & ſalſos acceperim non mediterraneos aut dulcis aquæ) hydros maximos producunt. Solinus etiam cap. 57. hydros marinos nominat: ſed de marinis poſteà, nunc de paluſtribus ſiue fluuiatilibus dicetur à nobis. ¶ Hydrus à Nicandro dicitur dryinus qui & chelydrus. De hydro verò diſſerit ſub cherſydri nomine, Matthiolus. Quam Latini natricem, & Dioſcorides hydrum vocant, Nicander cherſydrum appellare videtur. His in locis parum aquæ habentibus aut paludibus verſans ranis infeſtiſsimus exiſtit. Cùm verò palus iam ſolis ardoribus exiccata eſt, tum in arido viuens mortiferam plagam infligit, Gillius ex Nicandro. Canit autem Nicander ſimilem eſſe cherſydrum aſpidi. Scholiaſtes ἴσας interpretatur tum ſpecie corporis ſimiles, tum magnitudine pares: & hydrum ait primum eſſe appellatum: poſteà etiam cherſydrum, quod in vtroque elemento viuat. Cùm ſol aquas in quibus degebat ſiccarit, Καὶ τόθ᾽ ὅγ᾽ ἐν χέρσῳ τελέθει ψαφαρής τε καὶ ἀχρής, Nicander. Hoc eſt hi verò in terra manet ſqualidus & decolor: quaſi in aqua pulchrior & nitidior ſit. Serpens hic cherſydri appellationem inde habet, quòd in principio quidem in aquoſis degit locis, & hydrus appellatur: poſteà verò ſiccos incolit locos, & compoſitum cherſydri nomen inuenit. In terra itaq́ȝ degens, cherſydrus appellatur, & tum ſeipſo ſæuior redditur. Ὕδωρ aqua eſt, vnde hydrus item corriuatur, quem Latini natricem vocant: poſteriores Gręci etiam cherſydrum, quoniam non in aquis modò, ſed in terra etiam victitat, Cęlius. ¶ Hydra fœmina eſt hydri, Perottus. Hydram (Lernæam) ſe arbitrari Pauſanias ſcribit, feram magnitudine hydros excedentem alios, Cælius. Sed de hydra illa ab Hercule confecta poſt ſeorſim agetur. Hydra ὁ ἔχις, id eſt vipera, Heſychius. Ὕδρα ὁ ὕδρος ὄφις. οἱ δὲ τὸν χερσύδρον, Idem. Ælianus etiam hydras (fœminino genere) in Corcyra procreari dicit, quæ ſe retrouerſus ad inſequentes retorquent, & ſpiritum malũ anhelantes, ab impetu ſuos inſectatores reprimunt, à ſeque auertunt. Hi fortè ſunt chelydri vel dryini. Hydra ſerpens curtus, cauda tenui, & circa collum gracili, in Libyæ deſertis agit. Virus habet pernicioſiſsimum, neque aliud morſui remedium ferunt, quàm eam membri partem excindere, priuſquam virus in reliqua membra penetret, Leo Africanus. Sophocles alibi hydram, alibi echidnam nominat ſerpentem qui læſit Philoctetem, quare inquirendũ, an duo hæc vnius ſerpentis nomina ſint, Euſtathius. Mihi quidem proculdubio ſerpentes duo diuerſi videntur: Echidnam verò dixiſſe poëtã ſpeciem pro ſpecie, vel ſpeciem pro genere accipiendo, vt ſæpe fit à poëtis. Hodie etiam viperarum & natricum nomine tum vulgò, tum eruditi quidam abutuntur, vt Cardanus, cùm ait, Viperæ quæ aquas inhabitant (id eſt colubri aquatiles) parum aut nihil veneni retinent. ¶ Ὑδραλὶς, ſerpens aqua-

Nomina.

Hydrus.

Cherſydrus.

Hydra.

Ὑδραλίς.

Καρρυς. ticus, Hesychius. ¶ Καρρυς, hydra, apud Cretenses, Idem & Varinus. ¶ Enydris (melius Enhydris cum aspiratione) Plinio coluber est in aquis viuens, lutrix à Theodoro dicta, Hermolaus in Plinium. Vide in Lutra quadrupede A. Miror ego cur nouum potius nomen Gaza comminisci voluerit, quàm prisco natricis vocabulo vti, quo Cicero, Columella, Lucanus & alij boni authores vsi sunt. ¶ Natricem aquatilem esse serpentem etymologia indicat, à nando vel natando dictam. Hydrus anguis in aquis plerunque degit, à quibus nomen sibi vendicauit. Sunt & qui Natricem, quod aquis innatet, vocent, Matthiolus. Natrix cùm speciem anguis significat masculinum quoque inuenitur, Priscian. lib. 5. Et Natrix violator aquæ, Lucan. lib. 9. Et Natrix inimicus aquis, Mantuanus in Alphonso. Cur Deus omnia nostri causa cùm faceret (sic enim vultis) tantam vim natricum viperarumque fecerit, Cicero Acad. 4. Natrix serpens aquā veneno inficiens. In quocunque enim fonte fuerit, veneno eum immiscet, Isidorus.

Enhydris.

Natrix.

Nomina Hebraica. ¶ Munsterus in trilingui Lexico Zepha nomen Hebraicum צפע hydrum interpretatur: in Dictionario autem Hebraicolatino aspidem, aut regulum: nocentiorem esse addens quàm sit nachasch, id est serpens simpliciter dictus. ¶ Barbara aut corrupta è Græco nomina apud Auicennæ interpretem, item Arnoldum, & Albertum leguntur hæc: Handrius, Andrius, Abides pro Hydro: item Kedusudurus pro Chersydro. Hunc serpentem, inquit Auicenna, lib. 4. fen. 6. trac. 1. c. 29. quùm est in aqua, nominant Græci Andrius. Et quando habitatio eius est in campo, nominatur Kedusudurus. Capite autem 31. de hydra, dubitat an ipsa & Andrius vnus sit. Sed cùm quæ in morsu hydræ signa ab Auicenna referuntur, eadem apud Dioscoridem & Paulum in his, quos hydrus momorderit scripta reperiantur, non est dubium quin idem sit serpens. Tyrus animal aquaticum est, vocatum trihane, Albertus. Echidrus serpens in aqua degens, Syluaticus. Aspistichon, id est, serpens qui deget in aqua propter vehementiam siccitatis suæ, Idem.

Barbara.

Vulgata. ¶ Hydrum, chersydrum & natricem Ge. Agricola Germanicè interpretatur **nater/alij wasser nater/wasserschlang.** Itali marasso de aqua. Angli vvatter ader. Poloni vvodnyuuaz, id est aquatilem serpentem. Albertus naderum serpentem nominat, quasi Latinam vocem, quæ à Germanica deflexa est. Angli nader proferunt, nostri **nater/** apud Vincentium monachum Bellua. Padera nomen corruptum est, vt & pader & panthera, pro nadera. Videtur autem Germanicū nomen à Latino, quod est natrix, factum. Quænam autem sit serpens à Germanis propriè **nater** dicta, nisi chersydrus fuerit, ignoro. De ea quæ apud Vincentium Belluacensem, & innominatum de naturis rerum scriptorem reperi, huc ascribam. Nadera est serpens in Germania, crassitie brachij, colore ventris aureo, dorso virenti. Huius flatus adeò noxius esse dicitur, vt si virgā recenter cæsam ori eius adhibeas, in cortice virgæ vesicæ felleæ excitentur. Quin & fulgentem gladium ori eius admotum lingua veneno inficit: quod vsque ad summum gladij delatum, tetro cæruleoque colore ipsum tingit, ac si flamma violenta corriperetur. Hominem si in pede momorderit, momento venenum per corpus omne spargitur. Vim enim habet igneam hoc virus, quare semper superiora petit: & cùm ad cor peruenerit, cadit ac moritur homo. Remedium inuentum est, vt morsus pedibus suspendatur, capite demisso, ita venenum ascendere non potest. Locus infectus excinditur, & medicamentis sanatur æger, Hæc illi. Videtur autē esse chersydrus, propter igneam sui veneni vim, & mortis accelerationem. Tum quia pustulas excitat, sicut padera etiam in virga admota. Fortasis autem etiam dicta fuerit padera ab aquæ vsu, in qua primùm versata fuerit, vt etymon sit Germanicum. Sed nihil ego certum statuo. Quid si per padera legas naderos vel nadera ex Alberto Magno? Naderam serpentem (inquit Albertus) aiunt esse ordinis secundi (hoc est veneni interficientis, licet non intra paucas horas.) Inuenitur in Germania, duorum & amplius cubitorum longitudine, & crassitie brachij humani sub cubito. Venter eius declinat ad cinereitatem (sic loquitur) auream, & dorsum viret aliquantulū. Venenum eius serpit ex loco morsus in totum corpus, nisi citiùs excidatur. Dicitur etiam inficere virgas & gladios contactu linguæ, ita vt colorem eorum immutet. Si nadera in ventre fuerit, vrinam propriam cum sudore equi in balneo propinato, Ex Germanico libro manuscripto.

Nater.
Nadera.

Vbi reperiantur hydri. Calabria chersydris frequentissima est, Solinus.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squammea conuoluens sublato pectore terga.
Atque notis longam maculosus grandibus aluum,
Qui dum amnes vlli rumpuntur fontibus, & dum
Verè madent vdo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit, ripisque habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terræque ardore dehiscunt,
Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens
Sæuit agris, asperque siti, atque exterritus æstu. Vergil. 3. Georg.
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Chersydros. Lucanus lib. 9.

Descriptio. In Corcyra hydræ (ὕδραι) procreantur, Ælian. Circa Tarracinā Italiæ Isigon. tradit lacū esse Myclæam nomine, & iuxta ciuitatē desertā; cuius ciues propter hydrorū multitudinē pulsi fuerint, Sotion.

Sotion. ¶ Enhydris eſt ſerpens maſculus & albus, Plinius. Nigri coloris ſerpentes, partim aquas, partim terras inhabitant, partim tubera in paludibus exiſtentia (Gothicè Tuuar dicta) partim rupes petroſas aquis contiguas. Hi ſerpentes de genere aquaticorum ſunt, atq; nigri exiſtunt, Olaus Magnus. Orpheus hydrum nigrum cognominat. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in aqua viuit, hydri vocantur, Plinius. ¶ Quædam in fluido degunt, partim greſsilia, partim ſine pedibus, vt natrix, Ariſtoteles. ¶ Dryinæ caput eſt planum (& humile) ſicut hydro, Nicander. Cæterum ſimilitudine eſt aſpidis terreſtris paruæ, præterquàm quod ceruicem non ita latam habet. Hoc enim inſigne ſolum aſpides præ his habent, Aëtius. Eſt minor quàm aleſilati ſurda, & latioris capitis, & deterior & nocibilior, Auicenna. Cherſydri linguas duas habent, Scholiaſtes, Nicandri & Cælius. Atqui hoc ſerpentibus omnibus & lacertis commune puto, vt linguas non quidem duas ſed bifidas habeant. Linguis micat ore triſulcis, Virgilius. Natricum fel adnexum iecori eſt, Ariſtoteles.

Hydrus lapidem habet in capite, quem excoriatus euomit. Suſpende ſerpentem viuum, & ſuffito eum cum lauro, coniurans eum ſic: Per Dominum qui te creauit, &c. (ſuperſtitioſum & impium vniuerſum hoc genus incantandi eſt.) Poſtquam autem euomuerit lapidem, collige eum panno ſerico mundo, & ſerua. Vis eius ita probatur. Imple concham æneam aqua, & circumliga lapidem conchæ ſignatæ: & inuenies quotidiè decreſcere cotylas duas, id eſt, vncias xviij. aquę. Ego enim cuidam mulieri hydropicę circumcinxi lapidem, & liberata eſt: cuius ventrem cum menſurarem, quotidiè decreſcebat vltra quatuor digitos, donec ad locum ſuũ venter rediȷt: quo tempore mox abſtuli. Nam ſi diutius reliquiſſem lapidem, naturalẽ quoq; humiditatem deſiccaſſem. Amplius itaq; eſt lapis (*ſic habet codex noſter manuſcriptus, pro amplius legi poteſt vtilis*) ad menſuram geſtatus. Neq; verò hydropi ſolum, ſed etiã rheumati pedum, & fluxui lachrymarum, & capiti, deniq; cuiuis particulæ fluxionibus tentatæ ſtrenuè ſuccurrit, & naturali quadam vi omnem nimiam humiditatem conſumit, Kiranides. Hydrinus (inquit Camillus Leonardus Piſaurenſis lib. 3. de lapidibus) ab aliquibus ſerpentinus dicitur, rheumatizantibus compatitur: et ab omni nimia humiditate humanũ corpus curat. Hydropicorum corpora ad priſtinum ſtatum reducuntur, ſi per tres horas cum eo in ſole ſteterint: nam fœtidiſsimam aquam per ſudorem emittent. Sed cautè vtendum monent: quoniam non ſolùm extraneam humiditatẽ, verum etiam naturalem & complantatã ex naturali humido extrahit. Venenoſos vermes fugat, ac eorum morſibus remedium præſtat. Sumptum verò dicunt lapidem veſicæ frangere, Hæc ille. Mirum eſt quod affirmant: Coluber fluuiatilis funiculo à cauda prælıgatus ſuſpenditur, ſubiecto vaſe aqua pleno, in quod dehiſcat: ore aliquot poſt horis vel diebus lapidẽ eructat, qui exceptus vaſe quod ſubiacet, totam aquam ebibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atq; in totum exhauſta aqua liberat, Iacobus Hollerius. Chriſtoph. Encelius cùm de draconite lapide ſcripſiſſet, ſubdit: Noſtri quoq; hydri, & chelydri (cherſydri) vnſere grawen waſſer ſchlangen in capitibus gemmas ferunt nonnunquã, vt vidi (lapides eum vidiſſe apparet, an verò in ſerpentibus vel alibi naſcantur, nõ conſtitiſſe ei) quas dicere poſsis draconites à ſimilitudine. Forſitan hæ quoq; ex illorum cerebris naſcuntur: vel, vt volunt alij, ex ſpuma quam verno tempore excitant attritione mutua, vel ore ſibilanti, indurata ſole: weñ ſie den ſchlangenſtein blaſen/ vt de bufonibus dictum eſt. Tales noſtras draconites vidi coloris cærulei, aut nigri, in forma pyramidis. Albertus ſeſe draconitem vidiſſe dicit exemptã tali noſtro chelydro (hydro vel cherſydro) nigram, non perlucidam, in circuitu coloris pallidi, pulcherrimã habentem deſcriptam ſerpentem in ſuperficie. Fugat & hęc venenata, vt vera dracontias, & ſanat venenatos morſus, Hęc ille. Et mox in cap. de ophite lapide: Ophites (veterum) ſic dicitur, quia colore ſerpentes repræſentat. Et illa ſpecies lineis cinereis & nigricantibus omnino eſt noſtris chelydris (hydris) colore ſimilis ad oſtium Tangræ, vbi fuit olim regia ſedes Caroli 4. In arce templũ eſt varȷs ornatum gemmis, in quo vndiq; parietes ophite tali ſplendent. Videtur autem cùm huiuſmodi lapides forma pyramidis à ſe viſos ait, de illis ſentire quos linguas natricũ vulgò nominant, naterzungen: ego gloſſopetras Plinij eſſe conȷcio: quarum ſpecies maior exhibita eſt in lib. de aquatilib. pag. 210. inter canes in Lamiæ hiſtoria. Ad linguam pene habet ſimilitudinem ea gloſſopetra nigricans, quam Germani natricis linguã vocant, cui ſimilis non eſt, ſed magis linguæ pici. In Saxonibus Luneburgi reperitur in terra aluminoſa, Ge. Agric. Sunt qui ſudore hunc lapidem venenum prodere dicant, vt & alia quædã: mihi quidem rationi conſentaneũ non videtur, quando tot venenorum diſcrimina ſunt, ex æquo ad omnia affici. Oppidũ Germaniæ Ænipontẽ nominant, in quo gloſſopetram huiuſmodi ſeſquicubitalem oſtendi audio. Olim Gallus quidam ſua lingua Suyne vocari gemmam retulit è ſerpentibus ſeptem caudas complicantibus: colore pullo, quæ aureis de narijs Gallicis denis veneat. Ego ſerpentes huiuſmodi reperiri, aut omnino in vllis ſerpentibus lapides, antequam grauior aliquis & oculatus id teſtetur, non facilè aſſenſerim, Geſnerus.

Hydri lapis.

Natricis lingua Naterzungen.

Gloſſopetra.

C.

Natrix in aquis degit, victúmque inde emolitur: ſed aërem non humorem recipit, & foris parit, Ariſtoteles. Paludes pleræq; omnes quòd aquas contineant corruptas, piſcibus carent, ranis & ſerpentibus plenæ ſunt: atq; interdum hirundinum (fortè hirudinum) nexibus, vt palus

Quibus in locis degat.

Agnani inter Puteolos & Neapolim, Ge. Agricola. Hydrus in aquis plurimum degit, & in paludibus frequenter natat, super aquas pectus erigens, Kiranides. In thermis etiam, id est calidis aquis aliquando reperiuntur, vt in Thermis ad Limagum fluuium vt postea amplius dicetur. Hydrus primum in terra viuit, & Chersydrus appellatur, deinde in aqua, Hermolaus, sed authores veteres contrarium tradunt, nempe primum in aqua viuere, ac deinde paludibus exiccatis in terra. ¶ Hydrum in ἔχιν, id est, viperam transire, stagnis exiccatis legimus Geoponicorum Græcorum 15.1. Hydri siue Natrices, quandiu aqua in lacunis est, perrarò exeunt: vbi defecit æstu, inuiti Druinæ fiunt. Quibus ego suo loco Querculis nomen feci, Iulius Scaliger. ¶ Aristides chersydros λίχνως, id est gulosos esse scribit, Scholiastes Nicandri. Interit & curuis frustra defensa latebris Vipera, & attoniti squamis astantibus Hydri, Vergilius de peste canens. ¶ Hydros ranis vesci authores sunt Nicander, Aratus, Vergilius.

D.

Hydri antipathia ad vulpem & ranam. Hydrus animal est astutum, Kyranides. ¶ Vulpes & Nili angues dissident, Plinius. ¶ Hydrum valde & metuit & odit rana: quamobrem multo clamore illum vicissim terrere ac perturbare conatur, Ælianus 12. 15. de animalibus. Idem Variorum 1.3. Peculiari quadam sapientia (inquit) præditum est genus ranarum Ægyptiarum. Si enim in Hydrum Nili alumnum incidat Rana, subito demordet frustum arundinis, & id obliquum gerens, fortiterq; tenens, non se mittit pro virili parte. Ille verò ranam cum ipsa arundine simul deglutire non potest. Non enim tantam amplitudinem os habet, quantum arundo extenditur. Atque ita Ranæ prudentia vincunt & superant Hydrorum robur. Hydro conspecto rana Physignathus murem in dorso gestans submergitur, in Batrachomyomachia Homeri. Audio terrestres etiam ranas à serpentibus quæ in terra & syluis degunt, vorari.

E.

Enhydridis serpentis masculi & albi (Hydri è Nilo nimirum) adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius.

G.

Hydri venenū. Hydri in aqua viuunt, nullis serpentium inferiores veneno, Plinius. Paludem (inquit Columella 1.5.) non oportet esse ędificijs vicinam. Nam caloribus noxium virus eructat, &c. & natricum serpentiumq; pestes hyberna destitutas vligine, cœno & fermentata colluuiè venenatas emittit: ex quibus sæpe contrahuntur cæci morbi, quorum causas ne medici quidem perspicere queunt. Rubeta ranæ species est, quæ palustris vitæ conditionem in terrestrem mutauit. Hac autem mutatione, similiter vt Chersydrus, ægrè curabilem afflictionem eis qui in eam inciderint, inducit, Aëtius. Et rursus in capite de Chersydro; Equidem in humectis locis humido victu exsatiatus, non purum venenum habet: quum verò terrestris fit, maximè merum & nocentius id acquirit. Aqua in qua hydrus vel habitat vel moritur, assumpta, eadem quæ cantharides mala infert, Bertrutius. Natrix serpens aquas etiam & fontes veneno inficit, Isidorus. Et natrix violator aquæ, Lucanus. Viperæ quæ aquas habitant, parum aut nihil veneni retinent, Cardanus. Πικρὸς δ' ἀποσήπεται ὕδρειος ἰός. Nicander de toxico: quasi id ex hydræ hidriue sanguine fiat: Vide mox in Hydra fabulam Herculis. ¶ Hydro simpliciter & Chersydro, quidam etiam veterum attribuunt quæ Dryini sunt, quæ in Dryini historia superius requirenda sunt. ¶ De serpentis quem Germani natricem vulgò (Nater) vocant veneno, supra in A. dictum est. *Morsus signa.* ¶ Ab hydro demorsis vlcus dilatatur, & ampliatur (subinde) & liuidum euadit. Sanies ex eo multa & atra & male olens, non secus atque ex nomis, id est ijs quæ serpunt vlceribus, expuitur, Dioscorides & Ægineta. Qui à Chersydro morsi sunt eis communiter eadem accidunt, quæ in aliorum serpentium morsu: veluti est tumor, continuus dolor ardens, liuidus locus & feculentus, vertigo oculorum, exolutio, vomitus biliosi fœtidi. Propriè autem motus totius corporis inordinatus, vt & per ventrem quædam inordinatè ferantur. Mors autem intra tres dies, Aëtius. Nicander cutim circa morsum putridum humidumq; aridam intrinsecus tendi ait, & putredine rumpi: dolores ingentes & æstuantes affligere: frequentes passim per membra pustulas (πρηδόνας) exoriri. Auicenna agens de hoc vno serpente duobus capitibus & sub duobus nominibus, nempe Andrio & Hydra, vtriusque morsus hæc signa adfert: Ac primum de Andrio, Accidit (inquit) ex morsu eius, vt incipiat morsus cum dolore vehementi, & inflammetur: deinde fit viridis, & corrodit, & accidunt morso vertigo, & vomitus choleræ fœtidæ, & motus inordinatus, & debilitas virtutis, & moritur secundum plurimum in hora tertia, & non transit tertiam, (Aëtius diem tertium dixit non horam.) Si autem euadit, quoniam est aquosus, (an quoniam hydrus in aquis degit, & nondum in terram egressus est?) aut quoniam complexio morsi est fortis, comitantur eum ægritudines, à quibus forsitan non sanabitur. De Hydra verò, morsus (inquit) eius egreditur, & dilatatur, & obfuscatur color eius, & egreditur ex eo humiditas nigra, plurima, fœtida valde: & prolongatur curatio eius, & fit difficilis. Quare oportet, vt consideret alius à me in hoc, & cognoscat dispositionem eius vt permutetur ad secundum ordinem serpentum, Hac ille. Auicennæ verba Albertus etiam transcripsit lib. 25. de animalibus, in vocabulo Andrius.

¶ Morsis

¶ Morſis medentur, origanum tritum, & aqua ſubactum (φυραθὲν, Marcellus maceratum: ſed præſtat ſubactum vertere, vt commodius imponatur morſui: imponendum enim eſſe Ægineta monet) lixiuia cum oleo indita (vt Ruellius vertit) Lixiuia oleo temperata, vt Marcellus, neutrum probo. Græcè legitur κονίατε συνθεῖσα ἐλαίῳ: pro συνθεῖσα repono δευθεῖσα, vocabulum idem quod φυραθεῖσα ſignificans, ex Paulo: qui tamen non ſimpliciter lixiuium, ſed è quercu requirit: & quod mox ſequitur è quercus radice remedium omittit. Lixiuium igitur iubet Dioſc. cum oleo ſubigi & agitari: niſi quis κονίαν hic non lixiuium, ſed vel calcem vel cinerem interpretatur. Nam hæc quoq; eadem voce interdum ſignificari Cornarius in ſuis in Galeni libros de compoſitionum ſecundum locos commentarijs docet. Vtrumuis cum oleo ſubactum mazæ inſtar commodius imponeretur quàm lixiuium oleo, nimis liquida mixtura. Aetius etiam Cornario interprete iuxta locum affectum calcem viuam & ſimilia cum oleo imponi iubet: aut Ariſtolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita: & hordei farinam cum aqua & melle, ad ignem pariter colliquata. Bibuntur autem (locus hic apud Æginetam corruptus eſt: nam præcedens medicamentum imponi non bibi oportet) binæ ariſtolochiæ drachmæ in oxycrata (vel cræmate, id eſt vino aqua permixto, Ægineta) cyathis duobus (ſex, vt Marcellus Vergilius habet, & codices Græci noſtri. Ruellius vertit duobus ex Ægineta) Marrhubij (πράσιου, Hermolaus non rectè legit πράσου, id eſt porri) ſuccus vel decoctũ alterius (ὁποτέρου Ægineta omiſit) cum vino. Fauus etiam recens datur in aceto, Dioſcorides. Ægineta addit inter ea quæ ſumuntur, naſturtium ſylueſtre, aut aſphodeli fructum florémue, aut fœniculi ſemen cum vino, ſalutaria eſſe. Eadem & Actuarius habet, ſed mutilata eius lectio eſt, quam à Ruellio conuerſam habemus. Curatio multo vix tempore & magno negotio procedit, Ægineta. Communia remedia et antidoti theriacę aduerſus hunc quoq; morſum auxiliantur: priuatim verò cupreſſi pilularum, & myrti baccarum, vtriuſq; drachma trita, & cum melle roſaceo aut vino mulſo in potu exhibita. Iuxta affectum locum calcem viuam & ſimilia cum oleo imponito, Aetius. Curatio eius eſt curatio communis, & illud quod ei appropriatur, eſt vt bibat de nuce cupreſſi mundata cũ granis myrti, de vnoquoq; aureum vnum cum aqua mellis aut vino, & ſimiliter ariſtoloch. pondus ℥.ij. cum vino aut cum aceto commiſto, & ſimiliter ſuccum praſſij. Et emplaſtretur cum calce, & oleo, & calamentho montano, & corticibus radicis quercus, & ſimilibus, ſingulariter & cõpoſitè. Et de eis, quæ illis admiſcentur, eſt farina hordei, Auicenna. Aduerſus cherſydri (aliás legitur chelydri) ictum proficit panaces, aut laſer, quod ſit ſcrupulorum p.2. (aliás) III.ſ.) vel porri (praſi nimirum legit pro praſij) ſuccus cum hemina vini ſumendus eſt, & edenda multa ſatureia. Imponendum autem ſuper vulnus ſtercus caprinum ex aceto coctum, aut ex eodem hordeacea farina, aut ruta, aut nepeta cum ſale contrita melle adiecto: quod in eo quoq; vulnere, quod ceraſtes fecit, æque valet. Celſus 5.27. Hydrorum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab ipſis auxilium eſt, Plinius. Eryngę illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas, Idem. Ad canis rabioſi & hydri morſum, verbenacam in vulnus apponito, Apuleius ſi bene memini. Hydri morſum dolor & putredo comitatur. Siſtitur autem putredo aqua marina aſperſa, Euſtathius. *Curatio.*

¶ Homerus Iliad. β. in Catalogo, Philocteten nauium aliquot ex Methone, Thaumacia, Meliboea & Olizône ducem, in Lemno morſum ab hydro, ibidem à Græcis relictũ, & magnis doloribus afflictum fuiſſe tradit. Ἕλκεϊ μοχθίζοντα κακῷ ὀλοόφρονος ὕδρου. Philoctetes in Lemno cum purgaret aram Mineruæ aureæ cognominatæ, ab hydro morſus eſt, & propter incurabile vulnus ibidem à Græcis relictus: nouerant enim Vulcani (cui ea inſula ſacra eſt) ſacerdotes à ſerpentibus morſos curare. Sed cum in vatis eſſet Ilium capi non poſſe abſq; ſagittis Herculis, quas ille Philocteti reliquerat, eò quod rogum in quo vitam finiturus erat in Oeta, alijs omnibus detrectabilis, ipſe ſuccendiſſet, poſtea à Græcis vocatus eſt, Scholiaſtes. Philoctetes ab Hercule amatus eſt, Porphyrius. Hic cum ab hydro morſus eſſet in pede & vulnere neq; lethali, neque tamen facile curabili, affectus: eo ſerpente & erodente, cum perpetuis lamentationibus & clamoribus, Græcis moleſtus eſſet, in Lemnum ab eis expoſitus eſt, poſtea verò vocatus autorem malorum Paridem occidit. Porphyrius ſecundum aliquos Philocteten morſum eſſe ait circa Tenedum, aut Imbrum, & deinde in Lemno demum expoſitum eſſe: alij circa inſulam quandam Chryſen nomine. Cum Sophocles non modò hydrum ſed echidnam quoque nominauerit in Philoctetæ hiſtoria, eiuſdémne animantis duo nomina ſint hydrus & echidna quærendum, Euſtathius. Philoctetes (vt memorant Grammatici) Pæantis filius & comes Herculis fuit: cui idem moriens in Oeta monte mandauit, ne cui corporis ſui reliquias indicaret: idq; iurare eum adegit, deditq; pro munere pharetram, & ſagittas hydrę felle intinctas, &c. Vide Oeomaſticon noſtrum. *Hiſtoriæ morſorum ab hydris.* *Philoctetes.*

¶ Dædala (τὰ) vrbs Lyciæ, à Dædalo ibi ſepulto: cum eum coluber aquaticus ex amne Nilo, in paludem, in quam Dædalus commeabat, egreſſus, momordiſſet, Plinius 5.27. Meminit etiam Stephanus. *Dædalus.*

¶ Orpheus, Menalippum conſobrinum ſuum, venatorem & amatorem Euphorbi, cum ater hydrus in pede momordiſſet, atq; is periclitaretur de vita, ſcobem oſtritæ (aliás oritæ) lapidis iuſſit inſpergere vulneri: quo facto mox liberatus eſt, vt canit Orpheus ipſe in carmine de Oſtrite lapide. *Tibi has miſerabilis Orpheus* *Menalippus*

Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata resistant)
Suscitat: & rapta grauiter pro coniuge (Eurydice) *sæuit.*
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba,
Proteus ad Aristæum apud Verg. 4. Georg.

Ex hydro remedia.

¶ Dentes dolentes circunscarificant enhydridis serpentis masculi & albi maximo dente. At (ac) in superiorum dolore duos superiores adalligant: è diuerso inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. ¶ Iecur aquatici colubri: item hydri tritum potumq́; calculosis prodest, Idem, Et alibi: Enhydridis iecur vesicæ vitia & calculos sanat. Item: Hydri iecur (vtiliter) bibi contra calculos traditur. Hydrorum iecur seruatum aduersus percussos ab ipsis auxilium est, Idem. ¶ Habet syphar hydrorum nostrorum suas vires in medicina: suffitu enim sanat sedem & vuluam prolapsam, Christophorus Encelius. ¶ De lapide hydri, & remedio ex eo dictum est supra in B. ¶ Baculus quo anguirana excussa sit, parturientes adiuuat, Plinius.

H.

Etymologia.

Hydrus (ὕδρος) dicitur ἀπὸ τοῦ ὕδατος, quod aquam significat. Chersydrus dicitur, quia & in aquis & in terris moratur. Nam χέρσον dicunt Græci terram, ὕδωρ aquam, Isidorus. Natrix à natando dicitur, Volaterranus.

Epitheta.

Μέλας ὕδρος, id est niger hydrus, Orpheus. Vergilius etiam hydros nigros dixit: Ouidius longum. Sunt & hæc apud Rauisium: Immanis, turpis, stridens, sæuus, cadmæus, echionius, fons, gorgoneus, pinguis, toruus, liuens, rabidus, Niligena, cœruleus, Libycus, intortus, sepulchralis. Chelydri epitheta pleraq; huic etiam conuenient: præsertim cum chelydrum ab hydro multi nō distinguant.

Homonyma.

¶ De hydro quadrupede, hæc est lutra quæ & enhydris & enhydrus dicitur, dictum est in quadrupedum historia. ¶ Hydrus, ὕδρος, nomen syderis est Proclo. alijs hydra. ¶ Corinthi erat palma ærea, sub qua sculpti erant hydri & ranæ, anathema è templo Apollinis delphici allatum. Vide in Rana h. inter quadrupedes ouiparas. ¶ Insulæ paruæ, Africæ adiacentes prope terram à Ptolomæo numerantur, ὕδρας Δραχόντιος, &c. Aliàs legitur Hydra, insula Libyæ iuxta Carthaginē. Hydrus hydruntis, vrbs est in littore Adriatici maris inter Leucas & Brundusium, Perottus. Dicitur & Hydruntum Italiæ oppidum in Calabria. Est & montis Apuliæ nomen & fluuij, &c. Ex aduerso Tricranæ insula est Aperopia nomine: ab ea non longè abest quæ Hydrea dicitur, Pausanias in Laconicis lib. 2.

Natrix.

Tiberius sagacissimus senex C. Caligulę ingenium ita perspexerat, vt aliquoties prædicaret exitio suo omniumq́; Caiū viuere, & se natricem (serpentis id genus) populo Romano, Phaetontem orbi terrarum educare, Suetonius. ¶ Natrix vocatur herba, cuius radix euulsa virus hirci redolet, Plinius. Natrix pro serpente, Lucilius lib. 2. Si natibus natricem (penultima breui, si probè legitur, scuticā forte aut virgam intelliget, quæ serpentis instar curuetur & mordeat) impressit crassam & capitatam. Quod si pro fœmina nandi perita accipiatur, notum est produci, Despauterius.

Portentum.

Fabula de Hydro ranarum rege constituto à Ioue & ranis vescente, in Rana h. ex Seruio recitata est. ¶ Est in Noruegia lacus Mos (sic & nostri paludem appellant) in quo apparet ostentum serpens miræ magnitudinis, qui, vt cometæ orbi reliquo, sic is portendit Norduegiæ mutationem rerum. Visus est recentissimè anno salutis M.D.XXII. altè eminens super aquas, conuolutus in spiras: existimatus est coniectura collecta procul visu cubitorum quinquaginta: & fuit secuta eiectio regis Christierni, Iacobus Zieglerus.

Prouerbia.
Hydris immitior.
Hydrus in dolio.

Hydris immitior, prouerbiali sensu dicitur ab Erasmo Rot. ¶ Hydrus in dolio, ὕδρος ἐν πίθῳ, prouerbium hoc, vt ingenuè fatear (inquit Erasmus) nondum apud vllum veterum authorum reperi, neq; Græcum neq; Latinum: & haud scio an de vulgo sumptum sit. Neq; enim libet credere virum eloquentē & in literis non postremi nominis ex sese commentum esse. Nam refertur ab Antonio Sabellico in epistola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbij parentem, huiusmodi: Rusticus quidam cum sensisset minui vinum in dolio conditum, admiratus quid esset rei, circumspicere cœpit, num qua rima extillaret liquor: vbi nihil huiusmodi comperisset, pergit vicinos in suspicionem apud sese vocare, ne se absente vas relinerent vinumq́; potitarent. Obsignat itaq; diligenter dolium ad opus exiturus. At reuersus signis illæsis vinum nihilominus imminui videt. Tum verò fortunam agricolarum deplorare, quibus non in vite solum verumetiam in dolijs calamitas præstò esset. Ad extremum exhausto dolio hydrus in imo repertus est, vini potor. Ea res in vulgi iocum abijt. Admonet Plinius lib. 10. cap. 72. serpentes quanquam exiguo indigeant potu, tamen vinum, cum est occasio, præcipuè appetere, Iuuenalis de muliere vinosa Satyra 6. *Tanquam alta in dolia longus*
Deciderit serpens, bibit & vomit.

Adagium ipsum haudquaquam inelegans nec aspernandum. Quod si quem nihil mouet recens author, licebit vsurpare, cum quis occulta calamitate premitur, causa atq; authore non extante: aut cum diuturni mali tandem author deprehenditur. ¶ Coruus aquatum missus ab Apolline, cum diutissimè expectasset dum ficus maturescerent, ijs tandem maturis saturatus, nigris longum caput vnguibus hydrum, & hunc aquarum obsessorem in mora sibi fuisse fingit, vt dictum est in Coruo h. ¶ Diriguere oculi: tot erinnys sibilat hydris, Vergil. 7. Æneid. Hæc loca (Italiam) non tauri spirantes naribus ignem Inuertere satis immanis dentibus hydri, Idem 2. Georg.

DE HYDRA MVLTICIPITE, FABVLOSA, QVAM HERCVLES CONFECIT.

HYDRAM fœminino genere veteres aliqui pro hydro, aut chersydro, chelydróue dixerunt: vt supra in Hydro indicauimus. Nos hic de fabulosa tantum illa multorum capitum fera, quam Hercules confecit, agemus. Fera est multorum capitum, & multas serpentium facies habens, Varinus. ¶ Iuxta Amymonæ fontē platanus excreuit, sub qua hydram fuisse alitam asserunt, Pausanias circa finem Corinthiacorum: vbi etiam scribit, hydram se arbitrari feram magnitudine hydros excedentem alios: cuius venenum ita foret ἀνίατον, (incurabile,) vt Hercules eius felle sagittarum spicula tingeret. Caput præterea habuisse vnum probabile esse, etiamsi Pisander Camireus, quò videretur res meticulosior, & poema plausibilius, plura ei contribuit. Hydra serpens cristatus ab authore Culicis (poematij Virgilio attributi) multis describitur. Serpentes alati quidam sunt in Arabia: quorum figura qualis hydrarum est: alæ non pennatæ sed glabræ, Herodotus.

Hydram nonaginta capitum serpentem, vt Simonides: vt Alcæus, quinquaginta (*Alcæus ἐννεακέφαλον eam vocat, πεντηκοντακέφαλον Simonides. Sed hi numero vsi sunt multitudinem significante, more poetico: numerus enim nouenarius neq; non quinquagenarius ex ijs sunt qui multa significant, Pierius in Hieroglyphicis*: vt alij septem, vel quinq;, (*vel octo, vt Erasmus Rot. vel nouem, vt Suidas,*) quorum vnum immortale vocabatur, in Lerna palude: vnde tot sunt vulgò facta adagia, igne superauit: vel, vt ab alijs proditur, sagittis (τόξοις) confecit: à quibus hydræ sanguine infectis toxici vocabulum effluxit: vel quod ex ipsius hydræ sanguine natum est, vt Nicandri scribūt expositores. Cum autem hydræ vno amputato capite alia (*plura, Suidas: duo in vnius excisi locum, Palæphatus: tria Isidorus*) facem ferunt ab Iolao vulneri apponi solitam: atque sic demum deuictam & extinctam hydram tradunt, (ex Diodoro.) Cancrum quoq; hydræ suppetias ferentem interemit, implorato, vt dicitur, Iolai auxilio: ex qua re illud emanauit, Ne Hercules quidem contra duos: tametsi alij in alias historias prouerbium hoc referant. Sunt qui hydram & cancrum sophistas fuisse interpretentur ex Platone: quorum sophismata & cauillos Hercules ingenij ac mentis vi absolue rit: (*Sophistarum quidem mos est cauillari, & quæstiones dubias ita proponere, vt vno soluto dubio multa renascantur, Perottus. Plato in Euthydemo asserit Hydram fuisse callidißimum sophistam, cui pro vno sermonis capite amputato, multa repullulabant, Innominatus*) licet id potius, si quis modò sanè verba perpendat, per similitudinem quandam à Platone dicatur. Alij, vt pluribus refert Palæphatus in libro de fabulis) Hydram arcem seu turrim quampiam minutissimā, (*oppidulum, Palæphatus*) fuisse opinantur, quæ à quinquaginta viris custodiretur: arcis verò rex Lernus vocabatur, qui à Carcino, id est Cancro viro quodam fortissimo adiutus contra Herculem pugnauit. Hercules autem ab Iolao Thebanis copijs auctus ambos superauit, Hydramq; castellum euertit incenditq;. Alij secretiore arcano fabulæ locum datum volunt, quod scilicet Hercules animi sui ac continentiæ ignita tanquam face identidem renascentia libidinum cæterorumq; vitiorum Lernæa capita represserit, atq; penitus extinxerit. Nec desunt qui per Hydram & Lernam, inuidiam, seu mauis inuidentiam significari existiment: quæ difficillimè extinguitur, cum abiecti animi indiciū sit, vt planè ex Ouidij & Plutarchi descriptione conspicitur. Græci scriptores illud de Hercule Lernæ viru infecto obseruant, eum oraculum accepisse, se aliter liberari non posse, nisi ad flumen herbam inquireret: cuius radix colocasion, caulis verò qui supra terram est, ciborion vocatur, quo nomine vas etiam dicitur. Vnde cum apud Belum fluuium eam reperisset, veneno est liberatus. Idq; quoniam in Phœnicia contigit, vrbs in eo loco condita est, quæ Ace ex re (*remedio*) nomen sumpsit, quæ & Ptolemais dicta est. Hæc omnia Gyraldus in Hercule. Ex Lil. Greg. Gyraldi Hercule.

Lerna malorum, Λέρνη κακῶν, prouerbium est (vt & Ilias malorum, & mare malorum, & thesaurus malorum) de malis plurimis simul in vnum congestis & accumulatis. Parœmiam Strabo commemorat lib. 8. scribens: Lernam lacum fuisse quempiam, Argiuorum ac Mycenæorum agro communem: in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, vulgò sit natum prouerbium Lerna malorum. In hoc lacu poetæ fingunt Hydram illam septem capitū constitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem Hydram Hesiodus scribit ex Echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone: nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolica: in quem cum omne sordium genus promiscuè conijcerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalare: quanquam rectius autumant, vt adagium ad Danaidum fabulam referatur, &c. Itaq; quoties hominē significamus vehementer infamem, atq; omni turpitudinis genere contaminatum, aut cœtum hominum pestilentium, quasiq; sentinam & colluuiem facinorosorum, rectè dicemus Lernam malorum. Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum, quod ex varia mixtaq; hominum colluuie constaret, Λέρνην θεατῶν appellauit, Erasmus Roterod. Lerna malorū.

Poetæ finxerunt (inquit Perottus) Hydram multorū capitum in Lernæa palude fuisse, quorum aliquot excisis totidem (*pro vno duo vel plura, vt supra dictum est,*) continuo renascebantur. Quod monstrum cum totam eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primò ictum,

deinde propter pestiferum afflatum sagittis petitum, postremò cum sese solitis cauernis condidisset, lignorum congesta strue igne consumptum est, Seneca: Quid sæua Lernæ monstra, numerosum malum? Non igne demum vicit, & docuit mori? Hoc ideo factum quidam existimăt: quia cum Lernę palus frequenter siccaretur, ac denuo impleretur aquis, Hercules deprehendit venas terræ incendio posse præcludi: atq; ideo postquam exhausit eam, ignĕ adhibuit, & si qua vnda prorumpebat, obstruxit. Hinc monstro Hydræ nomen fabulæ imposuerunt: quoniã ὕδωρ aquam significat. Ego inde datum huic fabulæ locum existimo, quod anguium genus, sub quo hydra continetur, omnium fertilissimum sit: & nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere, Hæc ille.

Hydra draco multorum capitum qualis fuit in Lerna palude prouinciæ Arcadiæ: hæc Latine excetra dicitur, quod vno cæso tria capita excrescerent: sed hoc fabulosum est. Nam constat (secundum historicos) hydram lacum fuisse aquas euomentem, quæ vastabant vicinas ciuitates: in qua vno meatu clauso multi erumpebant. Quod Hercules videns loca ipsa exussit, & sic aquæ meatus clausit: nam hydra ἀπὸ τοῦ ὕδατος, id est ab aqua nomen accepit, Isidorus. ¶ Hydram Echidnæ filiam Hesiodus facit, matrem Chimæræ. Ouidius ipsam quoq; Echidnam nuncupauit. Pars quota Lerneæ serpens eris vnus Echidnæ. Latinè quidam excetram, quod vno exciso capite tria excrescerent, inquit Isidorus. Cum excetra, cum Anteo deluctari mauelim quàm cum amore, Plautus in Pers. Hiberam excretam scitè obtrectatorem dixit virulentum Hieronymus, Cælius. Idem in Procemio Esdræ contra detractores suos loquens: Licet hydra (aliàs excetra) sibilet, victorq; Sinon incendia iactet, nunquam meum iuuante Christo silebit eloquium. ¶ Panaces Asclepium contra serpentium morsus prodest. Hoc Æsculapius decerpsit iuxta ripam Melanis fluuij Bœotiæ, & percussum ab hydra Iolaum Iphicli filium hoc remedio sanauit, Nicander in Theriacis.

B. a. Anaxilas comicus fabulosa quædam veterum monstra pro improbis scortis interpretatur. Eius verba recitaui in philologia de cane carcharia, pagina 210. Phlangon meretrix tanquam Chimæra quædam πυρπνεῖ τὺς βαρβάρους. Οἱ Σινώπη δ' αὖ σιωπῶντες, οὐχ Ὕδρα σιωπεῖσι νῦν; Γραῦς μὲν αὕτη. παραπέφυκε δ' ἡ Γνάθαινα πλησίον, Ὡς τὰ πολλά γ' εἰσὶ ταύτης. ἐστὶ διπλάσιον κακὸν, vt Athenæus lib. 13. ex eodem refert. Versus vltimi sensus videtur, Gnathænam Sinopæ vetulæ subnascentem, duplo ipsa deteriorem esse. ¶ Et centum geminus Briareus, & bellua Lernæ, Vergilius sexto Æneidos. Hydram Lernæam decantent Poetæ, & veterum fabularum opifices, quorum è numero est Hecatæus historicus, Ælianus.

Epitheta. ¶ Hydræ epitheta à Rauisio memorantur hæc: Renascens, Lernæa, stridens, immanis, colubrifera, dira, vallata colubris, ramosa, improba, fœcunda, virens, Argolis, superba, nocĕs, ferox, multiplex, horrenda, septemplex, frigida, rediuiua, tumens, populosa.

——— clypeoq; insigne paternum

Icones. Centum angues, cinctamq; gerit serpentibus hydram, Vergil. 7. Æneid. In Elide Iunonis templum est, in quo (præter alia simulachra) Hydram fluuij Amymonæ beluam sagittis conficienti Herculi, astat Pallas, Pausanias in Eliacis.

Sydus. ¶ Hydra sydus est in cœlo (Proclus Hydrũ nominat) in qua coruus insidere existimatur, &c. vt scribit Higinus, & nos in coruo h. recitauimus. Ea tamen non est quam Hercules confecit. Cancer etiam ille qui Hydram aduersus Herculem defendit, à Iunone inter sydera relatus existimatur: vt in Cancro fluuiatili H. recitauimus.

Hydra insula est Dolopum. Plura vide superius in Hydro h.

Propria. H. Toxicum aliqui natum fabulantur è sanguine Hydræ, quam Hercules τόξοις, id est sagittis interemit, Scholiast. Nicandri. Hercules Philoctetæ donauit pharetram & sagittas Hydræ felle intinctas. Vide in Onomastico nostro. Vespę in viperam quam mortuam perspexerint inuolantes, veneno aculeum imbuunt: sic & Hercules hydræ veneno iacula tinxit, Ælianus.

¶ Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra Intus habet sedem, Vergilius 6. Æneid. de inferis. Proxima (pugna) Lernæam ferro & face contudit hydram, Vergilius de laboribus Herculis.

Prouerbia. ¶ Hydram secas, prouerbium est apud Platonĕ libro de repub. quarto: Ἀγνοοῦντες (inquit) ὅτι τῷ ὄντι ὥσπερ ὕδραν τέμνουσιν, Id est, Ignari se reuera tanquam hydram secare. Est autĕ hydram incidere, ita vnum aliquod incommodũ tollere, vt in eius locum alia plura recipias. Adagiũ natum à fabula Hydræ Lernęæ, cuius vno reciso capite plura renascebantur. Plutarchus in Commentario de fortuna Alexan. Ὕδραν τέμνων ἀεί τισι πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν, id est Hydram secans semper aliquibus bellis repullulantĕ. De Alexandro loquitur, cui vno bello confecto subinde aliud atq; aliud exoriebatur. Cyneas cognita Romanorũ multitudine identidĕ post acceptam cladem copias instaurantium, dixit sibi videri aduersus Lernæam hydram pugnare. Hinc Hor. in Odis: Non hydra secto corpore firmior. Vinci dolentem in Herculem. Accommodari poterit ad eos qui litibus inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit, & sæpenumero vna enecta tres subnascuntur, &c. Erasmus Rot. Meminit & Suidas huius prouerbij, & vsum esse dicit ἐπὶ τῶν ἀμηχάνων, id est de rebus quas nunquam aliquis perficiat (vtpote quæ subinde grauiores & intricatiores se exerant.) ¶ Magis varius quàm hydra, prouerbium est de callidis &

lidis & dolosis, quòd hydra serpens sit versicoloribus notulis distincta. Aptè dicetur in vafros ac versipelles, aut etiam parum sibi constantes, Erasmus.

Hydram septicipitem esse (inquit Nic. Erythræus) tam verum est, quàm Castorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in inferno regnare, natos è serpentũ dentibus armis instructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, vulneratã à Diomede Venerem, perlatum vtribus Vlyssem, &c. Hæc autem admonuimus propter nonnullos vsq; adeò rerum imperitos homines, qui proximis diebus Venetijs hydram septẽ capitibus terribilem ad poëtarum exemplum summo artificio fictam spectantes horruerũt, etiam de tam terrifico monstro naturam ipsam vehementer accusantes, Hæc ille. Videtur autẽ de fictitio illo mõstro sentire, cuius hîc figurã subijciemus, qualis in charta quadã typis impressa & euulgata

est. Inscriptiõ erat hæc: Anno à Christo incarnato tricesimo supra sesquimillesimũ, mense Ianuario, serpens mõstrosus, cuius typũ imago hæc cum magnitudine, tum colore refert, è Turquia ad Venetos perlatus: deinde Francorũ regi datus, sexq; millibus ducatorũ æstimatus est. Additur & cõiectatio authoris innominati, sed Germani, vt apparet, his verbis: Nõ dubiũ est monstra significare mutationẽ rerum. Sed Germania aut orbis Christianus ita est afflictus, vt ei præter exitium accidere nil grauius queat. Vnde in spe sum ea monstra non esse ipsi ad maiorẽ calamitatem extimescenda. Sed res Turchæ ad summũ potentiæ & felicitatis peruenerũt, quali etiã statu maxima, quæ hactenus fuerunt imperia, corruerunt. Illi minari ista diuinârim, sub cuius ditione monstrũ natũ & repertũ est: & capita eius ab occipitio referunt gestamen pilei Turchici, &c. Hic diuinator quisquis est, primum res ne vera an ficta esset quęrere debuerat. Mihi cum Erythræo planè commentũ artis videtur. Auriculę, lingua, nasus, facies, toto genere à serpentiũ natura discrepant: quòd si figmenti author, rerum naturæ (quæ in ipsis etiã monstris plerunq; non vndiquaq; degenerat) non imperitus fuisset, multò artificiosiùs potuisset imponere spectatoribus. Sed esto res vera: cur tamẽ Turcæ potiùs quàm nobis minabitur? Itáne molles & blandi nobis, ne dicam cæci, erimus, vt culpam nostrã non agnoscamus, & omnẽ malũ omen in hostes nostros reijciamus? Quòd si ab illis malis & peccatis, quorũ causa Deus hunc potentissimũ hostem tot iam seculis in nos grassari permisit, pœnitudo aliqua & emendatio in nobis apparetet, vt propitiũ deum, sic mala omnia à nobis auertenda, & nostros ac veræ religionis inimicos ruituros, spes nõ dubia foret. Nunc quoniã nulli aut (proh dolor) paucissimi resipiscũt ac emendantur, quis non metuat magis magisq; semper hanc pœnam, & hoc flagellum aduersum nos inualiturum, donec vel funditus pereamus, vel causa malorũ cõmuni tandem ad optima quæq; consensu (quod equidẽ opto magis quàm spero) tollatur. ¶ Venetijs in thesauro principũ septicipitem serpentem asseruatum, incredibili ferè pretio ob raritatẽ redemptum, olim quidam mihi ceu testis oculatus retulit, haud scio quàm verè.

DE SERPENTIBVS AQVATICIS DIVERSIS.

Anius lacus Puteolis vicinus est, quem ego arbitror hodie Sudatorij lacum vocari à balneo, quod in eius est margine, &c. Eminet inter alios huic ad Austrū mons silicibus plenus, ex quo Iunio veniente mense tot serpentum inuicem glomeratorum globi se præcipitant, vt mirabile visu sit, omnesq; in subditum se demergunt lacum: nec est qui vnquam exeuntē viderit aliquem aut innatantem, vel aliter prodeuntem, Io. Bocatius in libro de lacubus.

Iuba dicit in Troglodytis lacum insanum malefica vi appellatū, ter die fieri amarū salsumq;, ac deinde dulcē: totiesq; etiam noctu, scatentem albis serpentibus vicenum cubitorum, Plinius.

Aspides quædam chersææ, id est terrestres cognominantur, ad discrimen earum quæ chelidoniæ dicuntur, & circa fluuiorum ripas, præcipuè Nili, latent, vt pluribus in Aspide dictum est.

Palustribus draconibus crista nō est: montanis verò, iuuenibus quidē adnascitur crista, mediocriter prominens: prouectis verò ætate, grandior, Philostratus, Vide in Dracone.

Olaus magnus in Tabula Septentrionali aues duas aquatiles pingit in lacu quodā, quarum altera serpentem ore tenet.

In Cuba insula serpentes noua totius corporis specie ac forma prædici, sesquipedis plerunq; longitudine, qui ex terra & ex aqua viuunt, in lautioribus erāt epulis, Pet. Bembus historię Venetæ libro 6.

MERGVLI dicti serpentes, vt audio, ex Africa adferuntur: qui quales sint, & an in aqua mergantur vt nomen sonat, non habeo quod dicam.

Ctesias Cnidius refert in flumine, cui nomen Argades, quod ad Persicam Sittacē est, Serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras: quatuor cubitorum longitudinē habere, & quos percusserint interimere: interdiu eas haudquaquā videri solere, sub aqua natantes: noctu verò vel aquantibus vel lintea lauantibus (idq; fieri non raro) perniciem inferre, Ælianus de animalibus 16.42.

Anno natiuitatis domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, Maij die 21. Luceriæ in Heluetijs vrbe præclara, inusitatæ formæ & magnitudinis serpens sub ponte Vrsæ fluminis tranare visus est, cum è lacu descenderet: auriculis latis, longitudine ad sex passus, vt conijciebant qui viderunt: corpore alioqui similis (*æqualis*) vitulo: ex codice manuscripto qui Chronica Tigurinorum continet.

In Thermis nostris ad Limagum fluuium sitis angues aliquando reperiuntur in ipsis balneorum alueis, à quibus tamen neminē hactenus læsum audiui. Ego catulos tantum binos vidi, initio Maij, dodrante paulò longiores, colore fusco vel cinereo obscuro. Vnius cauda paulatim se attenuabat, alterius verò ventrē versus incrassabatur citius, quæ forte fœmina erat. Venter albus maculis nigris distinguebatur, vt in alijs ferè serpentibus. Oculi adhuc pulchri & integri erant (quanuis ante biduū occisi essent) parui: pars media albicans, ambientibus circulis duobus pallidis, siue ex luteo albicantibus. Caput longiusculum, non latū. Redemptores balneorū qui cauere volunt ne alueos subeāt, laminas ferreas crebris pertusas foraminibus emissarijs addūt: per hæc enim caloris desiderio irrepere solent. Satis magnos fieri audio. Vnū ex his pictum cum apud me videret Bellonius, hydrum esse dicebat. Similis quidem & Rondeletij pictura est: sed in nostra non adeo in exilem & longam tenuitatē cauda desinit, & ceruix minus crassa est, nisi per ætatem forsan increscat. Solent enim capita in minori ætate proportione maiuscula esse.

Natrix torquata. Aliud serpentis genus apud nos reperitur (cuius effigiem hic exhibemus) quod similiter in aquis aliquando reperiri audio, & apparere interdum per lacum à felibus denominatū nostris, veloci natatione traijcere. Colore fere è cinereo sunt, & ad magnā longitudinē perueniunt, crassitiem verò minorem quàm nigri nostræ regionis serpentes. Nota eorum insignis in collo maculæ candicantes è pallido, torquis instar, non tamen absoluentis circulū. Inter vtrasq; maculas in summo ceruicis angustum est interstitium, duarum fortè squamularū, vbi maculæ vtrinq; tanquam

quam trianguli forma in acutum desinunt. Dentes omnino exigui, & mihi ferè inuisibiles, ore in duas partes dissecto, & supino inspecto, apparebant: sunt enim interiùs, hamati retrorsum. Maculæ nigræ splendidæ vtrinq; singulæ post torquem sunt. Vidi huius generis vnum, Septembris decimo mihi allatum, tres dodrantes cum quatuor digitis longum, aliâs etiã maiorem: venter albus est, præsertim superiori parte, (quam pectus dixeris, oblongum, album) inferiùs nigricat. Maculæ latera versus nigræ sunt. Dorsi color fuscus vel cinereus est. Caput simum, depressum. Has natrices torquatas aliqui nostratium Natern/ alij Heckpatern/ id est natrices venenum infligentes vocant: inferiores Germani, præsertim Flandri, Schnacken. Iidem vaccarum vbera (vt veteres de bois scribunt) ab his serpentibus sugi aiunt, & postridie sequi sanguinem. Eosdem aliquando in dormientiũ ora irrepere fertur: & homines illos, quos subierint, suauiter canere. Elici autem serpentes, si supra lactis feruidi vaporem hiantes se contineant. Non morsu tantùm, sed astrictione etiam partium quas inuaserint, nocere audio: degere fermè in pratis & locis vmbrosis: interdum in aquis vel has ipsas, vel simillimas: vocem ædere satis sonoram, similem rubetarum quarundam voci, sed magis continuã & suauiorem. Ego huius generis serpentem torquatam, vnam aliquando viuam habui, prope finem Iunij mensis: quæ postridie quàm mihi allata est, oua quatuordecim peperit. Erat is annus admodum pluuiosus: quamobrem plurimos huiusmodi serpentes apparere aiebant.

IACVLVS serpens est idem qui Acontias. Itaq; quæ ad hunc serpentem pertinent pete ex historia Acontiæ: de quo tamen, præterea & Georgius Pictorius in Lerna κακῶν sic canit:

Insidias & arboribus sua præda venantur
Serpentes Iaculi, qui celebres volitant.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA L.

DE LIBYE SERPENTE.

LIBYES, serpentes quidam, Hesychius. Libyas inter serpentes innoxios qui in syluis & frutetis, & charadrijs versantur recenset, Nicander in Theriacis, his versibus,

Ἄλλα γε μὴν ἀβλαπῆα κινώπετα βόσκεται ὕλην
Οὕς ἔλοπας, λιβυάς τε, πολυστεφίας τε μυάγρους
Φράζονται, &c.

Scholiastes autem, λιβύας, inquit, τοὺς ἀμμώδεις ἀπὸ τῆς χώρας φησίν: multi enim tales in Libya sunt. Ex quibus verbis apparet eum existimasse hos serpentes Libyas dictos esse Ammoditas, de quibus antea egimus, sed plurimum fallitur, est enim longe alius ammodites, siquidem ab eo percussos festina, vt plurimum, mors sequitur, hos autem Libyas innocuos facit, Nicander.

Libyes propriè dicuntur Afri, qui Libyam id est Africam incolunt. ¶ Est & λίβυς nomen proprium viri.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA M.

MIliaris serpens est qui aliter Cenchrines vocatur, de quo supra dictum est.

DE MOLVRO.

MOLVROS quoq; Nicander in Theriacis enumerat inter serpentes innoxios. Lonicerus hos serpentes interpretatur quasi cauda ingredientes. Plura de hoc serpente apud alios authores nõ reperiuntur, quod sciam. ¶ Μολουρὶς aliud significat. Scoliastes enim Nicandri μολουρίδας esse dicit ἀκρίσιν ὁμοίας, locustis similes, Hermolaus in Corollario de Locustis sic scribit: Nicander Mastacen appellat pro brucho, Aristoteles Attelabon. Clitarchus in Ambracia locustas omnes mastacas dici voluit, vt molurin, quæ frumenta depopulatur. Mylacrides verò Græci quandoq; in Comœdia pro gallinis vsurpant, quanquam Aristophanes ita appellat bestiolam inter molas nascentem. Apud Camertem habetur μυλακρίδαι, αἱ βολακρίαι τὰ ζωΰφια. Aliâs μολουρὶς Hesychio est μόλις οὐρῶν, ægre reddens vrinam: item κολοβὴ λόγχη, id est cuspis mutilata: & αἰδοῖον, id est, pudendum.

DE MYAGRO, OROPHIA ET SPATHIVRO SERPENTIBVS DOMESTICIS ET MVRIVM VENATORIBVS.

NICANDER in Theriacis inter serpentes plerunq; innoxios numerat etiam Myagros, Myagrus. quos πολυστεφέας (multis coronis & lineis insignes, Schol.) cognominat. Scholiastes μυόθηρας, id est murium venatores esse scribit, & alio nomine ῥοφίας dici. Ego ὀροφίας scribendum asseruerim, id est domesticos. Nam ὀροφίας ὄφις apud Pollucem legitur & apud Hesy-

chium ὀροφίας ὄφις τῶν κατ' οἰκίαν. Mures ac serpentes ὀροφίαι dicuntur, qui circa ὀροφὰς (hoc est ædium tecta) versantur easq; erodunt, Varinus ex Scholijs in vespas Aristophanis. Dicitur & ὄφις οἰκουρός: sic enim nominat Aristoph. in Lysistrata serpentem circa domos versantem. (Quamuis οἰκουρὸν ὄφιν, τὸν τῆς πολιάδος φύλακα δράκοντα interpretentur Hesychius & Varinus.) Mures autem ab hoc genere serpentum captari verisimile est, cum circa domos degat, vbi victus alius non facile suppetit. Serpentem impugnat mustela, eum præcipuè qui mures venatur, videlicet ea causa, quia ipsa etiam mures persequitur, Aristoteles, haud dubie de myagro intelligens. ¶ Myagron herba etiam est cuius meminit Dioscorides, quam & melampyron vocari ait. Aetio lib. 13. cap. 31. quantum conijcio μύαγρος spathiurus est. Est autem is, similiter vt Parcas innoxius, & mures comedit. Hic serpens (inquit Aetius) in locis iuxta chalcidem magis inuenitur. Est autem animal ex crasso in caudam abiens tenuem: latum habens caput ac mures comedens. Neq; verò hic morsu enecat, sed inflammationes tantum inducit. Quapropter ab eis percussi consimilibus remedijs curantur quibus & à Parea morsis, Hæc ille. Dictus autem est spathiurus forte quod ex corpore crassiore & latiore spathę instar in οὐρὰν idest caudam tenuem desinat: vel vt author thesauri græcæ linguæ annotat: quoniam cauda in mucronem desinat, seu cauda mucronata sit, in modum spathis σπάθης id est ensis.

Spathiurus.

Vnck à Saxonibus & alibi vocari audio serpentem magnum, duos cubitos longum, percrassum, viridem, collo varium, innoxium ferè. Eundem quoq; aut alium ei similem, alio nomine Hußunck, id est serpentem domesticū nominant (nostri Hußschlang proferunt) in huius capite vtrinq; aliquid eminere aiunt ceu murium auriculas: non esse nocentem, & circa domos versari: oberrare noctu potius: parci eis à plerisq;. Sæpe magna caudæ parte abscissa diu eos superuiuere. Hic forsitan myagrus veterum fuerit. Nomen Vnck ab Italico anoca factum videri potest. Vide in Angue. Vnde & Schlang fortassis consonantibus aliquot præpositis. Idem scilicet fuerit coluber Vergilij Georg. 3. *Aut tecto assuetus coluber succedere & vmbræ.* Sed de colubro plura superius dicta sunt.

Serpens domesticus nigricās Carbonarius.

Plura occurrunt (inquit Gesnerus lib. de aquatilibus in Hydro: vnde & superiora desumpta sunt) de serpente domestico nostro nigricante, partim ex auditu dum hæc traderem, partim ex inspectione aliàs mihi animaduersa. Circa Lucarnum & Verbanum lacum, ideo non occiditur in vinetis, quoniam infestus est muribus, quin & muscis eum insidiari audio: vnde nō myagros modò à muribus sed à muscis etiam μυίαγρος vocari poterit. Aliqui in Italia serpentem nigrum appellant, vt Matthiolus Senensis, vulgò Serpe nero, alij ab eodem colore, Carbon vel Carbonazzo. Circa Verbanum Amiroldo vel Baron (sed Baronis nomen Pareæ potius conuenit, de quo infra.) Lusitani cabra, siue à carbone siue à colubra per metathesin facto nomine. Sed aliud id genus esse puto: morsu enim occidere aiunt. Galli Anguille de haye, id est anguillam sæpium. Homines ferè non lædit nec impetit morsu sed cauda verberat, vt qui percutitur ab eo videatur sibi se baculo percuti. Requiritur à Matthiolo ad remedia morbi Gallici, capite & cauda amputatis. (Intestina quoque, viscera, pingue & fel auferuntur) corpus reliquum ad remedia quædam editur. Aluntur à nonnullis furfure in ampullis vitreis. Circa domos & sterquilinia versantur, caloris nimirum gratia, & in ijsdem aliquando pariunt. Vaccas aliquando sugunt cauda cruribus earum circumplicata. Ante annos aliquot ex pago Horgen ad lacum nostrum sito, Maio mense serpentem hunc ad me delatum his verbis descripsi. Caput ei latum est, compressum & resimū. Color in syncipite cinereus, obscurior quàm alibi: dorso toto cinereus color obscurus. Maculæ vtrinq; ad latera nigræ, oblongæ, paribus interuallis: maximas autem & latissimas splendentes maculas nigras vtrinq; in collo gerit. Latera capitis post oculos ceu calli quidam eminent, vt de aspidibus scribit Nicander. Post medium corporis ante principium caudæ, squamæ magis distant: sic vt appareat inter singulas cutis nigricans: alibi verò admodū confertæ sunt. Lingua nigra, bifida. Longitudo totius pedes hominis mediocris tres cū dimidio. Colū angustius, venter percrassus. Laterū squamæ parte ima & latiores sunt & paululum candicant. Venter squamas habet transuersas, ita vt semicirculis squamosis compactus videatur. Illorū quidam in extremo maculas nigras refulgentes habent, quę per interualla ordine inter oblongiores laterū maculas (de quibus iā dixi) conspiciuntur. Sunt autem isti semicirculi varij. In supino capite paruæ & multæ squamæ albæ: deinde in collo semicirculi albi, cū paucis maculis nigris. Hinc dorsum versus plus eis nigri, minus albi inest: paulatim ampliante se nigredine, hoc est plus spacij obtinente, decrescente autem albedine. Est autē ista ventris nigredo, pręsertim quæ longius à capite discessit, obtusior, nec ita splendet vt in maculis quas prædiximus. Cauda longa digitos 8. paulatim attenuatur: initium eius supina parte maximè conspicuū est, vbi desinunt semicirculi, & excrementi foramen patet. Deinceps autē inferior eius pars, binis ad exitum vsq; squamis constat, superior pluribus & minoribus. Dentes habet multos, paruos, serratos, duplici ordine. Alsalach est serpens niger longus, grossus, cuius pellis est nigra, Andr. Bellunensis. Forte est carbonarius ille supra dictus. Serpentibus nigris, qui in multis regionibus præcipuè Apulia notissimi sunt, longi atque nigerrimi, nec multum veneni habent, similes sunt specie illi qui Ceruini dicuntur, Monachi in Mesuen.

NATRIX serpens est qui & Hydrus vocatur. De quo suprà fusè dictum est à nobis. De natricis veneno, Georg. Pictorius in Lerna κακῶν:

Natrix humorem circa vitalia fundit *Lætiferum, pura qui violatur aqua.*

OROPHIAS Serpens. Vide paulo suprà in myagro.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA P.

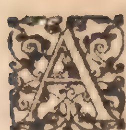
DE PAREA.

PAREAS serpens vel Paruas (Παρείας vel Παρύας) sic enim vult Apollodorus, igneo (πυῤῥός, ruffo) colore est, & acerrimo oculorum sensu, (ὀξυωπὶς τὸ ὄμμα) & largo (lato) ore, nihil mordendo nocet: sed mitis cum sit, deorum humanissimo Æsculapio ipsum consecrarunt, & eius ministerio dedicarunt, Ælianus 8.12. Pareæ (Παρεῖαι) quidam serpentes nominantur, quod buccas vel genas (παρειάς) maiusculas habeant. Hyperides in oratione contra Demadem dicit, rhetores similes esse serpentibus: serpentes enim omnes quidem odio dignos (μισητὰς) esse: ex ipsis verò viperas nocere hominibus: pareas autẽ deuorare viperas, Suidas & Varinus. Videtur autẽ sentire Hyperides, rhetores omnes malos esse, sed ex ipsis alios alijs nocentiores hominibus: non impune tamen, quoniã hi quoque ab alijs vincantur aut deuorentur rhetoribus. Et rursus idem Suid. in ὄφεις Serpentes pareas (παρείας, malim per ει. diphtongum penultimam) inquit vocant, quorũ buccæ sunt inflatæ, παρειαὶ ἐπηρμέναι. Videntur autẽ mites esse, non lædere homines, vorare viperas, & sacri esse mysterijs. Παρεῖαι (præstat penultimam circumflecti) serpentes, genus est serpentiũ magnis buccis, quod minimè mordet homines, Hesych. Παρύας apud Ælian. per υ. diphth. non placet: aut enim per ει. diphth. propriã, deriuando à παρειά, aut per η. iota subscripto impropriam à παρῄιον, semper scripserim. Nam & μιλτοπάρῃος (& καλλιπάρῃος) inquit Varinus, debebat per dipthongum (ει.) in penultima scribi, à παρειά. sed vsus obtinuit vt per η. scribatur: tanquã à primitiuo παρήιον tetrasyllabo fiat μιλτοπαρήιος. & per synæresin μιλτοπάρῃος. Non exprimit autem subscribendum esse iôta, quod tamẽ apud eruditos obseruari video. Παρειά cõmune est, παρηά Doricum, παρειάς (vt Παλλάς) poëticũ. Πάρειον etiam pro πρᾶον, quod est mite & mansuetum accipi inuenio: vt paream serpentem inde fortassis appellatũ aliquis coniecerit: sed magis probo superiorem originem, quæ doctorũ consensu nititur. Παρείας, παρά τὸ πεφυσιωμένας ἔχειν τὰς γνάθους, ἤγουν τὰς παρειάς, αἳ καὶ φοῆγναι (buccæ) λέγονται. Morsus eius innoxius est, Etymologus. Eustath. παρειάς etiam in brutis animalib. dici annotat, sed impropriè. Παρείας adiectiuum uideri potest, quoniã ὄφεις παρείας apud Suidam & Hesychium legimus, hoc est serpentes bucculentos. Bucculentũ autem pro eo qui grandi ore sit, vel malis plenioribus, Plautus dixit. Ε'ρυθρίας, ἀχρίας, & huiusmodi nomina, inter adiectiua & substantiua ambigere videntur. Germanicè hunc serpentẽ ad exprimendum etymon Græcum interpretari licebit ein Baggenschläg. Est enim nobis Baggen, quod Latinis bucca vel mala. Et cõtentus iter cauda sulcare pharias, (aliâs phareas: meliùs pareas, vt Isidorus legit, & Vuottonus quoque,) Lucan. lib. 9. Grammatici serpentẽ esse dicunt, qui serpens sulcum in terra faciat cauda, & super eam ferè ambulet. Alberto etiã hoc carmen citanti phareas serpens est, qui quasi totus erectus graditur super caudam, & partem corporis caudæ coniunctam. Lonicerus apud Nicandrum Moluros quoque serpentes interpretatur, quasi cauda ingredientes. Pareas (Vuottonus legit Parous aut Pareas) serpens in Syriæ locis reperitur: colore autem, alij quidem æs referunt, alij verò nigricant. Morsum etiam si inflixerit, nõ enecat: verùm quemadmodũ amphisbæna & scytala, ita & hic plaga sua tantùm inflammationẽ inducit. Quare ex ijsdem etiã curentur, & ex his quę de chersydro referentur, Aëtius 13.31. Παρειαὶ, oxytonum, sunt genę hominis: παρεῖαι verò penanflexum, serpentes quidam quorũ sublimes sunt buccæ, Ammonius. Carion seruus in Pluto Aristophanis, cum noctu in æde Æsculapij anus ollam atharæ seu pulmenti plenam custodiret, & manum obtenderet: clam, inquit, sibilans arrepsi, & mordicus manum illius, tanquã pareas serpens (*hic enim nimirum in huius dei templo tanquam sacer ei alebatur*) arripui, Ο'δ' ἀξ ἐλαβόμην ὡς παρείας ὢν ὄφις, &c. Scholiastes hunc anguẽ mordere negat: vel, si mordeat, non obesse. Meminit (inquit) eius & Demosthenes, τοὺς ὄφεις τοὺς παρείας (*per appositionẽ scilicet*) dicens: & Lycurgus (*Hyperides, Suidas*) in oratione contra Demadem. Habetur autem hoc genus etiam in Alexandria, & in templis Dionysij. Est & Pyrrhias, πυῤῥίας, serpens à colore dictus apud Hesychium & Varinũ: haud scio an idem qui pareas: pyrrhus quidẽ color ruffus est: & pareæ quidam colore æs referunt Aëtio: potest autem æris color ruffus dici. Sunt & paroi equi colore ruffo, de quibus dixi in Equo B. Rauisius Textor phariam serpentem pedes habere prope caudam absurdissimè scripsit. ¶ Paream esse puto serpentem illum qui à Marsis in Italia hodie Baron vocatur: cuius generis vnum Venetijs olim manibus cõtrectaui viuũ, apud Marsum quendam: à quo Baron nominabatur, (quod nomẽ etiam colubro domestico nigro aliquos attribuere audio,) & Buba (id nomen à Boa vel Boua factum videtur,) & serpagerina: (quo nomine &

alium serpentem cætera huic similem, sed bicipitem vocabat.) Caput ei elegans, subflauum: reliquum corpus nigricat, & maculis purpureis distinguitur, caudam versus paulatim attenuatur. Longus est (de eo quem vidi loquor) circiter dodrantes quatuor cum dimidio. Adfertur ex regionibus ad Orientem sitis, (vnde Germanicum nomē ei facere licebit ein orientischer Vnk.) In lateribus linea quædam secundum longitudinem conspicua eminet, quę paulo citra caudam desinit, & circiter palmum (digitos quatuor) retro caput incipit. Veneni nihil habet, neqꝫ mordet. Totum ipsius caput circulator ori suo inferebat: addens (si bene memini) vbi hic serpens degeret, nullos alios noxios inueniri. Videtur & Pagerina nomen à Pareia factum esse.

DE PELIADE.

AETIUS lib. 13. cap. 32. agens de Peliade & Elape, inquit, Signa quidem horum animalium apud veteres non sunt descripta, vtpote quæ omnibus sunt manifesta. Contingit à Peliade morsis dolor circa locum, & putrefactio, non periculosa tamen, & vexatio ac obfuscatio oculorum ex veneni nimirum ad ipsos distributione. Curantur autem succo ptisanæ cum oleo in potu exhibito, & oxylapathi decocto, & simplicioribus remedijs ad ictericos descriptis. Oculi verò lotio pueri venerem nondum experti proluantur tum per se, tum muria ammixta. Caput item similiter ex ijsdem perfundatur. Post purgationem deinde corporis opobalsamum cum melle illine, aut collyrium aliquod visum acuens quod meatus rarefacere potest. Simul enim cum lachrymarum profusione, & venenum excernetur. Si verò dolor consequatur oculorum, cum lenibus collyrijs mitigare oportet, quæ tamen non stupefacient. Hæc Aëtius.

DE PORPHYRO.

EST apud Indos serpens dodrantali magnitudine, aspectu similis pulcherrimæ purpuræ: caput candidissimum habens, dentibus omnino carens, quem venatores in feruentissimis montibus nanciscuntur, ex quibus Sardo gemma effoditur. Hic non mordet, sed quemcunqꝫ locum vomitu suo consperserit, in eo putredinem oriri necesse est. Si autem è cauda suspendatur, venenum duplex emittit, vnum dum viuit, quod nigrum est, electri speciem referens: alterum, vbi mortuus est, nigrum & ipsum. Et illius quidē prioris quod ab eo viuente profluxerit, si tantum detur quantum est Sesamum, confestim enecat, cerebro eius qui ipsum biberit per nares effluente: alterum autem si detur, tabem inuehit & vix intra anni spatium perimit, Ctesias. Terram Indiam historici permulta ferre venena, & plantas dicunt, è quibus partim salutaria sunt contra morsus serpentū, partim mortifera. Cuiusmodi vi est Porphyrus serpens, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ similitudinem: capite verò plusquam niueo, & lacte multò candidiore: Locis Indiæ calidissimis reperitur ei mordendi idcirco potestas est nulla, quod dentium expers sit: ergo hac ex parte eum quasi mansuetum dicere possumus. Nō item ex omnibus partibus: nam eius vomitio si quod vel hominis, vel alterius animalis attigerit membrum, totum computrescat necesse est. Idcirco eum captum à cauda ex arbore suspendunt, vt illi caput ad terram versus propendeat: tum sub eius os vas subijciunt æneum, in quod ex eius ore guttæ redduntur: quæ primū vt deciderunt, continuò concrescunt, aspicienti vt amygdalinæ lachrymæ speciem præbeat. Ab eo extincto vas remouetur, in cuius locum alterum etiam vas æneum supponitur, in quod saniosus liquor, aquæ similitudinem speciemqꝫ gerens, ex iam mortui ore serpentis defluit: Similiterqꝫ hic concrescit, atqꝫ condensatur. Horum tamen vterqꝫ colore differt ab altero: hic niger est, illæ primæ guttæ electri similes sunt: è quibus si cui magntudine Sesami in cibo potioneue detur, acerrima primum cōuulsione percellitur, deinde ei oculi peruertuntur, cerebrum per nares expressum delabitur: sicqꝫ ille miserabiliter quidem moritur, sed tamen celeriter. Sin quis sesamo minus ex illis sumpserit, non continuò is quidem moritur: sed certe ex hoc malo non euadit, sed deniqꝫ cum mora extinguitur. Quod si ex eo ipso nigro qui ex mortuo iam serpente defluit, sesami quoqꝫ magnitudine quis comederit, suppuratus extabescit, anniqꝫ interuallo consumitur: pleriqꝫ eorum in bienniū processerunt, paulatim morientes, Aelianus, Volaterranus, Textor.

Strabo serpentium palmarium meminit, qui sunt colore puniceo vsque ad ilia asilientes, quorum morsus incurabilis est.

DE PRESTERE.

PRESTEREM serpentem quidam grauissimi authores eundem esse cum dipsade volunt. Dioscorides enim agens de Dipsade, Hic serpens, inquit, propter continuam sitim, & prester, & causon, aut dipsas appellatur, P. Ægineta similiter, vnde, inquit, pro-

pter

pter continuam potus assumptionem Prester ab vrendo, dipsas à sitiendo serpens appellatur. Ælianus quoque Dipsadem & presterem dici, & causonem ab ardore testatur. Sunt tamen & alij probati authores qui alterum ab altero distinguunt, duasque serpentis species faciunt. Idem enim Ælianus quodam loco separatim de presteris morsu eiusque Symptomatibus scribit, quæ à dipsadis morsu eiusque signis non parum differunt. Solinus item & Lucanus vtriusque serpentis seorsim meminerunt, ijsque diuersas proprietates tribuunt.

¶ Prester, græcè πρηστήρ dicitur παρὰ τὸ πρήθειν, quòd tum incendere & inflammare, tum inflare significat. Sic autem dictus est hic serpens, quòd morsu suo corpus ictum inflammet vel inflet: vt post dicitur. ¶ Numerorum cap. 21. dicitur Deus misisse in populum murmurantem הנחשים חש רפים id est serpentes vrentes vel ignitos: Immanuel Tremelius & Franciscus Iunius in translatione bibliorum verterunt, presteres; Dicuntur enim שרפים à שרף quòd vere significat, sicut prester, παρὰ τὸ πρήθειν quod idem græce significat.

¶ Prester quem percusserit, distenditur, enormique corpulentia necatur, extuberatus, Solin. ¶ Prester aspis semper ore patenti & vaporante currit. Cuius poëta (Lucanus libro 9.) sic meminit.

Oraque distendens auidus fumantia prester.

Et rursus eundem immitatus Georg. Pictorius in Lerna κακῶν sic:

Oraque distendens auidus fumantia prester
Inficit, vt læsus tumida membra gerat.

Hic quem percusserit, distenditur, enormique corpulentia enecatur. Extuberatum enim putredo sequitur, Isidorus, qui postrema verba ex Solino descripsit, sed malè intellecto. Neque enim Solinus scribit, extuberatum ex ictu presteris putredinem sequi, sed cum dixisset, eum qui à prestere percussus fuerit, enecari extuberatum: addit, Ictus Sepium statim putredo sequitur. Vnde apparet id quod de putredine sequente dicit, non ad ictum presteris, sed sepis referendum esse. ¶ Primum vt morsum Prester è genere serpentium effecit, statim ignauiam infert, & immobiles reddit: pòst menti obliuio, & tenebræ offunduntur, vt neque notionem habeat morsus, neque respirare, neque meiere queat: simul & percussum à pilis iam nudatum suffocatio sequitur, cum conuulsionibus & morte acerrimis doloribus referta, Ælianus lib. 17. de animal. cap. 4. ¶ Prester ictum extemplo sideratione quadam reddit immobilem, ac mente alienum: mox pilis defluentibus cum pruritu ac ventris solutione absumit, Volaterranus, Textor. ¶ Et inflatis prester qui faucibus æstum expuit, Mantuanus.

¶ Ecce subit facies leto diuersa fluenti.
Narsidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit prester: illi rubor igneus ora
Succendit, tenditque cutem pereunte figura,
Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior:
Humanumque egressa modum super omnia membra
Efflatur Sanies, latè tollente veneno.
Ipse latet penitus congesto corpore mersus.
Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulus: nec tanto carbasa Coro
Curuauere sinus: tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus.
Intactum volucrum rostris, epulasque daturum
Haud impunè feris, non ausi tradere busto,
Nondum stante modo crescens fugêre cadauer. Lucan. lib. 9.

¶ Viperæ quæ prester dicitur venenum lethale est hominibus, Bellonius. ¶ Portulaca quam peplium vocant, non multum satiua efficacior est: Cuius memorabiles vsus traduntur: sagittarum venena, & serpentium hæmorrhoidum & presterum restringi, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi. Cùm ipsa non est semen eius simili effectu prodest, Plinius. (accipio portulacam syluestrem vulgarem, non peplium Dioscoridis.) Aduersantur serpentium sceleratissimis hæmorrhoidi & Presteri flos aut mora rubi, Plinius. Castorei testes aduersum Cerastem & presteras cum panace aut ruta ex vino bibuntur, Idem. Priuatim contra presteris morsum sarda prodest, Idem.

¶ Πρηστὴρ Prester ignis cœlestis, aut nubes inuoluta igni, cùm vento vehementissimo, Suidas. Flatus ardentior accensusque dum furit, Prester vocatur, amburens contacta pariter & proterens, Plinius. ¶ Eo nomine etiam est impetuosior ventus, ac transuersæ in collo venæ, necnon fulminis species, Cælius. ¶ Πρηστὴρ dicitur etiam τῆς φάρυγγος τὸ ἔξωθεν, ὑπὸ τοῦ φυσᾶσθαι πιμπράμενον, καὶ ἀνοιδούμενον, in ira nimirum, teste Polluce lib. 2. Hesychius verò πρηστῆρας dici scribit τὰς ἐκ πλαγίου τοῦ τραχήλου ἡμῶν φλέβας.

Πελίνοϐοι ὄφεις ὑπὸ λεγόμενοι, Suidas, à dorso serrato sic dicti videntur.

Regulus serpens idem qui Basilicus. Itaque quæ ad hunc pertinent pete ex historia Basilisci.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A LITERA S.

Serpentes virides Vallesiani Grünling. SAVRITAE serpentes apud Hesychium, à colore viridi fortassis lacertorum dicti fuerint: quod si verum est, quærendum est an ijdem sint anguibus Plinij per excellentiam dictis, de quibus antea. Sunt & apud Vallesianos virides serpentes, quos à colore Grünling appellant. Sed eos perquam venenatos esse audio.

DE SCYTALE.

Nomina. Scytale. SCYTALE serpentis genus & epistola Laconica, Varinus. Scytale serpens, Sicalis seu Picalis Arnoldo dicitur: Auicennæ Siscetati (*Sciscetalis.*) (Sciscetalis potius legendum.) Albertus verò hunc Serpentem duplicauit, eumque vno in loco Situlam, alterò *Situla. Seysceculum.* Seysceculum appellat. Ait enim Situlam in duas species diuidi, alteram quam Græco vocabulo dipsadem vocat: alteram quam generis nomine Situlam. Et de hac secunda specie dicit, quod est serpens ex varietate miro modo pulcher, ita quòd admiratione detinet intuentes, &c. quod Solinus de Scytale scribit. Seysceculum verò describit esse serpentem ferè sicut ille qui salit ad duas partes quem Græci amphiselenem vocāt, &c. quod Dioscorides & Aëtius huic etiam serpenti Scytalæ tribuunt. Quare apparet Albertum pro Scytale Situlam accepisse, & nominum vicinitate, proprij generis serpentem alteri contribuisse, ac perperam ex vna specie serpentis, *Ελεών.* duas fecisse. Vide plura apud Nic. Leonicenum lib. de Dipsade. ¶ Ελεὼν, ὄφις ὃν ἔνιοι σκυτάλην *Cecilia.* καλοῦσι. Hesychius. ¶ Scytalen alij Cæciliam interpretantur, Matthiolus. Ex eo quod hic serpens fœniculo, vt alij omnes, non vescitur, factum existimo, vt Latini quidam eam Cæciliam quasi cæcam dicas, quod fœniculo abstineat, ne visum recuperet, appellauerint. Cęciliam tamē Typhlopem potius esse crediderim, Greuinus.

Descriptio. ¶ Scytale tanta refulget tergi varietate, vt notarum gratia videntes retardet, & quoniam reptando pigrior est, quos assequi nequit, miraculo sui capiat stupentes: in hoc tamen squamarum nitore hyemales exuuias prima ponit, Solinus. Tanti autem feruoris est, vt etiam hyemis tempore exuuias corporis feruentis exponat: de quo Lucanus Lib. 9.

Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas. Isidorus, Textor.

¶ Nicander autem in Theriacis serpentem hunc ita describit, prout versibus Latinis redditus est,

Bifronti similem reperis Scytalam Amphisbenæ,
Pinguior est tamen, & cauda, quæ nulla ferè exit,
Crassior, vt quantum solita est comprendere lignum,
Curua manus strictum quoties tenet ipsa ligonem.
Tam prolixa, vagans pluuio quàm reptile cœlo,
Quod fœcunda genus sua gignit viscera tellus.
Nec postquam iuuenis venienti tempore veris,
Magna Deûm quando profert serpentia mater,
Liquerit obscuram consuetæ cubila petram,
Et nitidos tepido sub sole extriuerit artus,
Pandentis se fœniculi teneram exedit herbam,
Sed per opaca morans imi decliuia montis
Se tenet, & multo grauiter latet obruta somno,
Eq; alta sua conquirit sibi pabula terra:
Nec licet id magno cupiat studeatq; labore,
Arescente sitim potis est depellere fauce. Hæc Nicander.

Scytale forma cum Amphisbæna non dissimilitudinem habet, præter quàm quòd cauda est tum pinguiore, tum crassiore. Scytale eadem est latitudine qua manubrium ligonis, & longitudine lumbrici. Cùm verno tempore ex cauernis saxorū prodit, fœniculi ramos exedit, Gillius. Iohannes Lonicerus (inquit Greuinus lib. 1. de venenis) qui Nicandrum Latinè reddidit, & Petrus Gillius in appendice quadam in Ælianum scripta, cum poëtæ nostri mentem non satis assequere-

assequeretur, scytalem crassitudine manubrium ligonis, longitudine verò vermes terrestres æquare affirmat. Quod tamen Nicander minimè voluit, sed cùm scytalem crassiorem amphisbæna esse proposuisset, eam crassitudine ligonis manubrium, Amphisbænam verò terrestres tantum vermes æquare dicit. Decepti itaque fuerunt, quòd vocabulum Græcum ad scytalem non amphisbænam referri debere crediderunt. Habet hæc serpens præ cæteris omnibus peculiare aliquid. Prima enim ex omnibus cubile suum relinquit. Et exuuijs positis more reliquarum omnium, ad locum quendam sibi familiarem secedit statim, nec fœniculo, vt aliæ omnes, vescitur. Gillius loco citato, scytalem contra & è caverna sua exire, & fœniculo vesci asserit. Ex quo certè apparet, eum tam hunc quam alterum Nicandri locum perperam intellexisse, Hæc Greuinus. ¶ Animalia hæc (amphisbæna & scytala) inter se similia sunt: non enim ex crassis in caudam tenuem abeunt, sed æqualis crassitudinis per totum existunt, vt neque cognoscant videntes ea, iuxta vtram partem caput aut cauda sint sita. Differt autem amphisbęna à scytala, in eo quod ex vtraque parte progrediatur: vnde & amphisbæna Græcis est appellata. Cæterùm ab vtroque animante demorsis, contingit morsum obscurum esse, ac vix apparere, veluti sunt muscarũ puncturæ: quapropter etiamsi mordeant, non enecant tamen, verum inflammationes inducunt, veluti contingunt etiam ab apum ac vesparum stimulis. Quare transferantur ad hos quoque quę de illis sunt relata, verùm facultate intensiore. Aiunt autem scytalam chalcidicam eiusmodi accessiones sequi, quales à vipera morsos. Vnde & ijsdem remedijs ad eius morsum vtendũ, Aëtius. ¶ Consimilia supra dictis in vipera eueniunt ijs, qui à scytala & amphisbæna demorsi sunt, eademque ferè auxiliantur. Quare hoc venenum priuatam descriptionem sortitum non est, neque visum est dignum, quod alio genere comprehendatur. De ijs autem mentionẽ hoc loco fecimus, quoniam ferè remedijs ad viperas scriptis, percussi ab eis adiuuari soleant, Dioscorides, Ægineta. ¶ Sciseptalis color est similis salienti ad duas partes, sed ille est deterior, & accidentia eius sunt illa. Et cura illius est illa cura, Auicenna. Siseculus est serpens ferè sunt ille qui salit ad duas partes, quem Gręci amphisilenẽ vocant, quasi duo capita habentẽ, & morsus istius est sicuti morsus illius, quia iste quidam modus illius, licet in hoc differat, quod non adeò expresè duo capita habere videatur. Et hæc de hoc serpente dicunt Auicenna & Albertus. Merito autem contra Auicennam & Albertum dubitare quispiam posit, qualis sit morsus vel accidentia, quæ ex morsu amphisbęnæ & scytalę consequuntur, & quis sit modus curationis, siquidẽ neuter ea expressit. Hic autem error inde prouenit, quoniam verba Auicennæ & Alberti ex Dioscoride & Paulo desumpta sunt, sed inuerso seu mutato ordine: Dioscorides enim & Paulus, cum de viperæ morsu, accidentibus & cura egissent, similia dixerunt accidere morsis à scytale & amphisbæna, & eadem esse remedia. Auicenna igitur & Albertus vel debuerunt eundem ordinem sequi, vel si mutare voluerunt, quænam essent eorum morsus accidentia & curatio legentibus manifestare. ¶ Scytale serpens est duplicis speciei: vnus admiratione suæ pulchritudinis detinet inspicientes, piger, paruus, & ignei veneni, ita etiam quòd ille quem lædit, statim moriatur: atque Slaa *Slaa Gothicè*
Gothicè vocatur. Hic frigidissima hyeme pellem deponit, sicuti stupefaciens aspis, quæ pellem *dicitur hic serpens.*
mutat. Hic etiam velut alij serpentes in hyeme latitantes, se recipit in viscera terræ, à solis videlicet ingressu in Libram, vsque dum Arietis signum exeat: intra quem terminum si solis attractu antra exierit, atque calore haud tempestiuo nimis diu delectatus fuerit, niue geluque antrum constringente, moribundus extra illud relinquitur. Alius (teste Isidoro) amphisbæna dicitur, &c. Olaus Magnus lib. 21. cap. 46.

¶ Mus araneus, quem Græci σκυτάλην appellant, quamuis exiguis dentibus, non exiguam *Mus araneus*
pestem molitur, Columella lib. 6. cap. 17. At pro σκυτάλην, puto potius legendum μυγαλῆν. *scytale dictus.*

H.

¶ Scytale dictus est hic serpens quod magnitudine æqualis est baculo, in quo ligo inseritur, vt Nicander asserit. Est enim σκυτάλη manubrium cuiuscunque generis instrumenti, quemadmodum asciæ, vel alterius, Greuinus. Sex scytale significat. Scytus enim (vel scutica) est id quod verberat nates puerorum. Scytale etiam piscis est, sic vocatus quod similis sit flagello seu puerorum scuticæ Et digitorum ossa vocantur etiam scytalę. Et virga quadrangularis fabrorum marmorum Et omnis virga dicitur scytalus & scytale. Sexta autem digna auditione Laconum scytale. Est & species serpentis septimò scytale, Ioh. Tzetzes. ¶ Σκυτάλη, φλαγέλλιον, λῶρον, Hesyc. Σκυτάλαι, θύλακες δερμάτινοι. Item ὄφεων φλαγέλλια, λῶρα. Item ἱππικαὶ ἴλαι. Item πίνακες ἐφ' οἷς ἡ δίκη γράφει τὰ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτήματα, Idem. Dicuntur & vectes seu palangæ siue phalangæ σκυτάλαι vt Exod. 30. ¶ Σκυτάλη etiam apud Lacedæmonios erat genus quoddam epistolæ secretæ, *Scytale Laconica.*
de quo vide Plutar. in Lysandro & Harpocr. & Suidam. Gell lib. 17. cap. 9. sic describit. Surculi erant duo teretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdemque longitudinis, derasi atque ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur, alterum domi magistratus cum iure atque cum signo habebant. Quando vsus venerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant volumine rotundo & simplici, ita vt oræ adiunctæ vndique & cohærentes lori, quod plicabatur, coirent. Literas deinde in eo loco per transuersas iuncturarũ oras, versibus à summo ad imum proficiscentibus

inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis, reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. Resolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat, membraque earum & apices in partes diuersissimas spargebat. Id vbi ille ad quem erat missum acceperat, surculo compari, quem habebat, capto ad finem, perinde vt debere fieri sciebat, circumplicabat: atque ita literæ per ambitum eundẽ surculi coalescentes, rursum coibant, integramque & incorruptam epistolam & facilẽ legi præstabant. Hoc genus epistolę Lacedęmonij σκυτάλην appellant, Hęc Gel.

DE SEPEDONE ET SEPE.

DE SEPEDONE.

SEPEDONEM eundem esse serpentem cum sepe multis argumentis fit verisimile: nam præterquam quod hæc duo nomina idem prorsus significant, nec præterea de sepedone apud vllum alium antiquitatis authorem priuatim quicquam reperio, Gesner. Eadem etiam omnino symptomata in morsu sepedonis à Nicandro describuntur, quę ab Aëtio in morsu sepis. Nisi forté quis hanc distinctionem admittat, quam Nicandri Scholiastes adfert. Is sepedoni vnicum colorem κόκκινον, purpureum tribuit. Sepem verò χροιῇ ἀλλόφατον, διὰ τὸ μεταβάλλειν εἰς χρώματα πολλά, quod in varios colores mutetur, pro rei nimirum vel loci, cui appropinquat in colore diuersitate, vt Scholiastes interpretatur. Verum conijci potest, cum in descriptione sepedonis non hoc voluisse, quod Scholiastes annotauit, sed potius varium colorem intellexisse. Solent enim tapetia, quorum meminit, ornatus gratia coloribus diuersis distingui Proinde vt modo dictum sepedon & seps, eadem mihi videntur, quia venenum vtriusque celerrimam & putredinem, vitiliginem, capillorum defluuium similiter accidere post vtriusque morsum traduntur. Quia tamen Nicander & Ælianus de vtroque serpente seorsim agunt, nos etiam separatam vtriusque descriptionem ex authoribus afferemus.

Σηπεδὼν serpens dicitur ὅτι σήπει τῶν δακέντων τὰ σώματα, id est, quia eorum qui morsi sunt corpora putrefacit, Scholiastes Nicandri. Author Thesauri linguæ Græcę Σηπεδόνα ait esse lacertæ genus: in quo plurimum fallitur, cùm sepis quidem nomen pro lacerta chalcidica, sepedonis verò nusquam positum reperiatur. ¶ Spectaficus serpens Alberto dicitur συντήκων τὴν σάρκα, forté sepedon, Gesnerus.

Iam quæ sepedonis species sit, qualéq; corpus,
Accipe: diuersa (scilicet ab Hæmorrhoo de quo prius egerat) tractum ratione figurat.
Quinetiam mutilæ nulla insunt cornua fronti,
Et color, hirsuti qualem est spectare tapetis, (id est varius et diuersus)
Grande caput, breuior, dum currit, cauda videtur:
Quam tamen obliquo maiorem tramite ducit.
Quod fit ab hoc vulnus, magnos nocuosq; dolores
Excitat, interimens quia fundit & ipse venenum,
Quo sata marcentes tabes depascitur artus,
Indeq; siccata resolutus pelle capillus
*Spargitur, & volitans candentis * pappus achantæ,*

* (In Gręco καταψυχθέντος, concussi vel decussi cardui, vel vento inflati, nam ψύχω est φυσάω.)

Præterea fœdum turpi vitiligine corpus,
Et veluti vrenti maculas à sole videre est. Nicander in theriacis.

Inter feras inutiles & vel numerari indignas sepedon est, perniciosus serpens: quem tum figura hæmorrhoo cognatum tum colore similem esse, Nicander cecinit. Sed celerior esse videtur: & quoniam per gyros & flexiones graditur, parua apparet: quod quidem causa est, quamobrem inspectantes nesciant de eius magnitudine iudicare. Vulnus quod infert acerbitatis plurimum habet, & bene penitus intrat, & putrefacit: qua ex vi nomen traxit. Inexpiabili celeritate ipsius venenum in vniuersum corpus transitionem facit: Capillus etiam tabe quadam putrescit & funditus interit, tum superciliorum & palpebrarum pili defluunt, oculi offusi tenebris obscurantur: & corpori maculæ, tanquam adusta à sole cute, superueniunt, Ælianus. Sipedon malum & ipse reptile, coloris similitudine hæmorrhoidis soror, vti placet Nicandro, velocior aliquantulum. Iter simili ferẽ modo & hic obliquat, morsu altius penetrat, illico marcescente plaga, vnde & nomen auspicatur, Volaterranus. Sipedon reptilis est, Hæmorrhoide aliquanto velocior, iter obliquat, morsu profundè penetrat, plaga mox putrescente, Textor.

H.

Σηπεδὼν propriè significat putredinem. ¶ Sepedones Græci non à sepia inflectunt, sed vlcera intelligunt eo nomine putrescentia, Cælius. Celsus apud Hippocr. interpr. σηπεδόνες cancri. Polluci, σηπεδὼν est ἕλκους νομὴ λόχου, ὑπώχρους, δυσώδους: quod vitium os maximè infestat, ita vt interdum dentes ossaq; absistant.

DE SEPE.

A.

Nomina. Seps. Putria. Selsir. Sapidi. Sipiti.

SEps è genere serpentum, Ælianus. Σῆπες, ζῶα ἑρπετὰ, ἢ ὄφεις, Hesychius, Varinus. Seps est aspis exiguus, Arnoldus: confunditur autem nomen aspidis, & tanquam genus ponitur vt serpens. ¶ A sepe demorsorum membra omnia diffluunt, atq; solutæ dilabuntur. Putriam Latinè ideò appellare ausi sumus, Iul. Scaliger. ¶ Serpens nominatus selsir, & est putefaciens, Auicenna. ¶ Reperi in * * capsa duas serpentum species, quas alibi nusquam videram. Græci vulgo serpentes illos vocabant sapidi, alij sipiti: quæ dictiones sepi vel σηπὶ antiquorum respondent, Bellonius. ¶ Sepas serpentes aliqui volunt eosdem esse cerastis, Matthiolus.

B.

Descriptio.

Seps ex eo magnam admirationem excitat, quòd colorem in eorum quæ contingit similitudinem immutat: eius imi quatuor dentes caui sunt, & tuniculis quibusdam occultantur, ex ijs venenum emittens celeriter & putrefacit & interimit, Ælianus.

Præterea candens niue et asper veperibus Othrys
Ruffis reptilibus scatet, & caua vallis, & altæ
Ac rigidæ salebris rupes, numerosaq; saxa,
Quà sitibundus, & haud vno apparere colore
Visus seps habitat, seps semper concolor illi
Quà sub fossa tenet tecta atq; cubilia, terræ. Nic. in th.

Seps colorem quem attigerit reddit. Quatuor recuruis dentibus armatus. Quem petit morsu, tabe exanimat, Volaterranus.

¶ Serpens qui seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur, ex crasso autem in tenuem abit, rectà verò ac tardè proserpit: caput habet latum, os acutum: vniuersum autem corpus multis albis notis respersum, Aëtius. ¶ Auicenna de serpente selsir putefaciente agens, sic ait, existimauerunt quidam, quòd sunt serpentes, qui sunt in regionibus Assem (Syrię) & in Ægypto, habentes capita lata, parua colla, curtas caudas, ventres rotundos, & non sunt super eorum capita lineę, & squamæ, sed super corpora eorum sunt lineæ diuersi coloris: & quum incedunt, non rectificantur, imo contrahuntur, Hæc Auicen. ¶ Ægyptū Elati filium Arcadiæ regem incautum seps confecit. Vidi & ipse aliquando serpentem hanc: magnitudine est minimę viperæ: cineris colore, notis inter puncta varijs, capite lato, gracili collo, aluo obesiore, perbreui cauda. In serpentum genere seps & cerastes, quo fermè modo gradiuntur cancri, in obliquum repunt, Pausanias in Arcadicis.

G.

Natura (Selsiris Auicennæ) calida est & venenosa, similis satis naturæ viperarum, & reponitur in secundo serpentiū ordine, Ardoin. Vnde Georg. Pictorius in eius descriptione scribit.

Hic hyemis calidus frigora nulla timet.

De morsu & symptomatibus.

Ictus sepium statim putredo sequitur, Solinus. Seps tabificus aspis, qui dum momorderit hominem, statim eum consumit: ita vt liquefiat totus in ore serpentis, Isidorus. Seps exigua serpens, quæ non solū corpus, sed & ossa veneno consumit. Cuius poeta (Lucanus) sic meminit,

Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus seps. Idem.

——Miseriq; in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq; manu, piloq; affixit arenis.
Parua modò serpens, sed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit.
Iamq; sinu laxo nudum est sine corpore vulnus:
Membra natant sanie: suræ fluxêre: sine vllo
Tegmine poples erat: femorum quoque musculus omnis
Liquitur, & nigra distillant inguina tabe.
Dissiluit stringens vterum membrana, fluuntq;
Viscera, nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras, sæuum sed membra venenum
Decoquit: in minimum mors contrahit omnia virus
Vincula neruorum, & laterum textura, cauumq;
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo est, aperit pestis: natura profanâ
Morte patet: manant humeri, fortesq; lacerti

Colla caputq́; fluunt. calido non ocius Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur.
Parua loquor, corpus sanie stillasse perustum:
Hoc & flamma potest: sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoq; discedunt, putresq́; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est:
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer. Luc. lib. 9.
Mole breuis seps, peste ingens, nec viscera solum,
Sed simul ossa vorans. Mantuanus in Alphonso.

¶ Cæterùm his qui ab eo percussi sunt, ex vulneribus manifestus sanguis excernitur, paulò post verò sanies graueolens, tumor & dolor languidus est: at affectæ partes putrefactæ dealbantur, ac totum corpus vitiligini (quæ alphos appellatur) simili colore inficitur: defluunt capilli toto corpore, atq; intra tres aut quatuor dies pereunt, Aëtius. Accidunt ei quem mordent, apostema dolorosum, & putrefactio totius corporis post contritionem eius, & capillorum casus. Et quandoque festinat putrefactio perdens illud quod sanum est, & sunt quasi species viperarum, Auicenna. Seps modicus est serpens, cuius tamen ictu percussa putrescunt membra. Nam quicquid momordit, in putredinem resoluitur, Textor.

Curatio. ¶ Porrò opem & hi sentiunt ex eisdem rebus quę in viperę, & in cerastę, & ammodytæ morsu relatæ sunt. Exhibenda est præterea portulaca multa in cibo, & vinum bibendū myrrites meracius. Conueniet item spongiā calido aceto imbutam morsui imponere, & ex butyro cum melle locum illinire, aut milium cum melle, aut paleas vnà cum terra eis adhærente exustas imponere, Aëtius. ¶ Oportet vt sit cura eorum cura communis: & cura media curæ viperarum: deinde curatio eius quod accidit ex morsu eorum de dispositionibus & accidentibus, Auicen. ¶ Laurus excalfactoriam naturā habet & folijs & cortice & baccis. Illita serpentum venenis resistunt, maximè sepis, dipsadis, & viperæ, Plinius. Oximeli profuisse fatentur contra serpentes quas sepas vocant, Idem. Acetum mulsum contra morsum eius viperæ, quam sepa vocant, haustum meconium, ixiámue auxilio est, Dioscorides. Sepis morsui medetur portulaca, oxymel, Idem. Salsamentorum (piscium salsorum) cibus prodest à serpente percussis, & contra bestiarū ictus, mero subinde hausto, ita vt ad vesperam cibus vomitione reddatur, peculiariter à chalcide, ceraste, aut quas sepas vocant, aut elape, dipsadéue percussis, Plinius.

H.

Etymologia. Σῆπα παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πλησιάζοντας nominari scribit Nicandri Scholiastes. Seps serpens id nomen habuit, quia parti quam morsu violarit, subitam infert putredinem, virus sui effera malignitate, Ambrosius Paræus.

Homonyma. ¶ Hoc nomine etiam vocatur Lacerta chalcidica. Lacerta quam hi sépa, alij chalcidem vocant, in vino pota morsus suos sanat, Plinius & Dioscorides. Ideo verò chalcis dicitur, quod quibusdam lineis, ęris speciem similitudinemq; gerentibus, eius dorsum distinguatur. Σῆπά γε μὴν πεδανοῖσι δομὴν σαυρῆσιν ἀλύξεις, Nicander in theriacis, Hoc est, Vitabis etiam sepem corpore similem humilibus lacertis. Vide plura in lib. de quadrupedibus ouiparis in chalcide. ¶ Est & multipedæ genus. Millepedam quę non arcuatur sepa Græci vocant, alij scolopendram minorem perniciosamq;, Plinius Apparet autem tum serpenti, tum lacertæ, tum insecto hoc nomen à vi venenosa factum, quòd vim habeant septicam, hoc est exedendi, et tabem atque putredinem quandam corporibus morsu suo inferendi.

¶ Est & tuberculi maioris ac pestilentis nomen seps apud Hippocratem, ab erodendo impositum, Hermol. Meminit Hyppoc. lib. 3. Epidemiorum sect. 3. circa principium: Ἄνθρακες πολλοὶ κατὰ θέρος, καὶ ἄλλα ἃ σὴψ καλεῖται, ἐκθύματα μεγάλα. Et rursus lib. 6. (secundum diuisionē Gręci codicis) sectio. 8. Lumbos dolenti (inquit) recursus ad latus, & pustulæ quæ seps vocantur. Κατὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τοῦ σπέρματος φύσιν (locus obscurus, quòd ex abrupto citetur) ὁ καλούμενος σὴψ, καὶ τὸ τοῦ σταφυλίνου σπέρμα, Phanias, vt citat Athenæus lib. 9. vnde hoc saltem apparet quòd seps plantæ cuiusdam nomen sit. Epitheta. Τέρσει δίψιος ἐμβατέει σήψ, Nicand. id est, ὁ ξηρὸς, ὁ ποιῶν δίψαν τοῖς δακνομένοις, Scholiastes. Tabificus seps, Lucanus. Exiguus, Idem. Parua serpens, Idem.

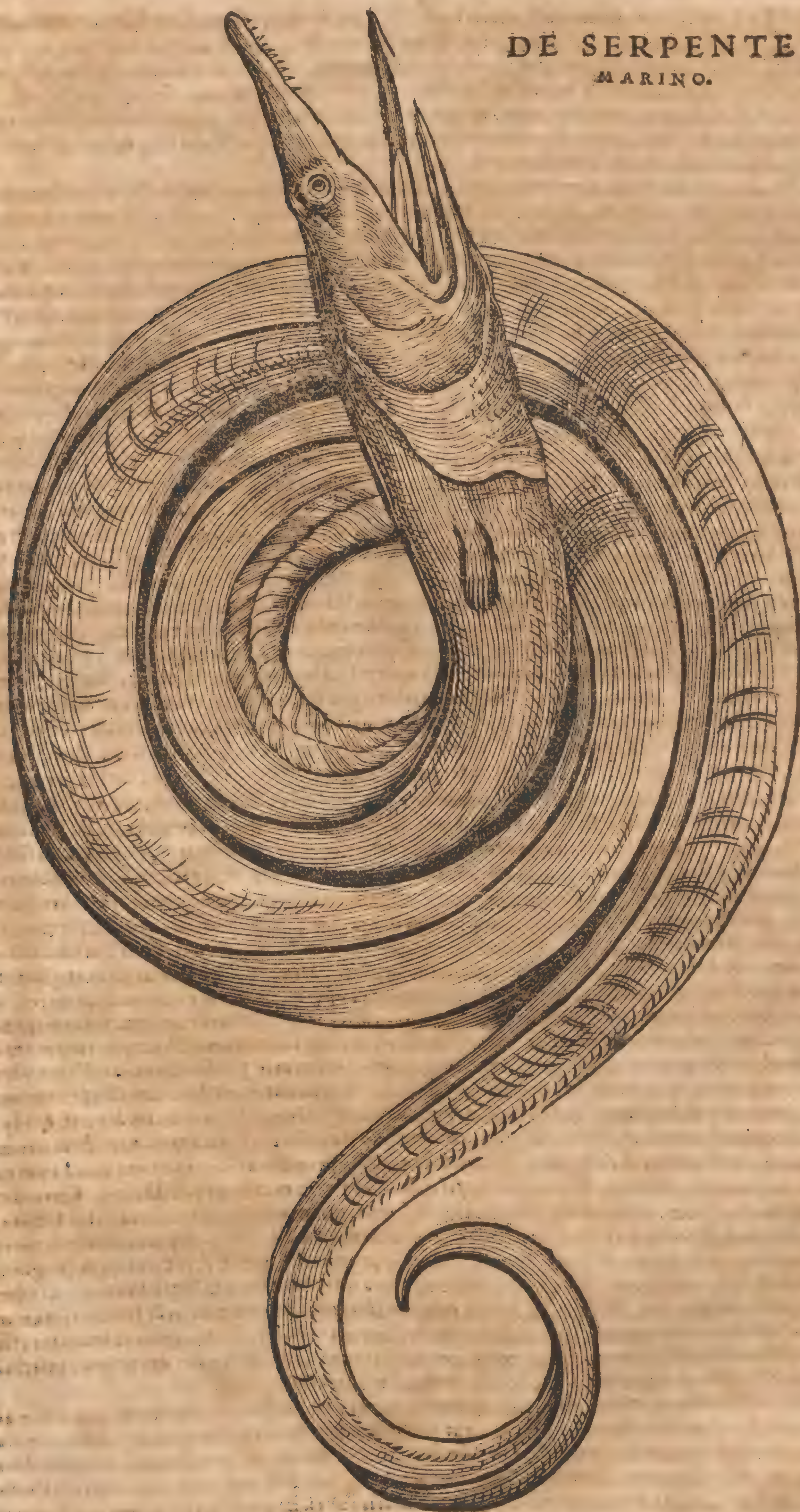
De serpentibus quibusdam qui quòd morsos vel tactos putrefaciant ad sepis naturam accedere videntur.

Serpens quidam minutus est, quem aliqui sacrum appellant, quem angues præmagni fugiunt. Magnitudo huic ad cubitum, species hirsuta quicquid momorderit continuò circiter putrescit, Aristot. Aristoxenus quodam loco dicit, virum qui serpentem quandam interfecisset, nullo morsu ab ea affectum, ex solo tactu vitam amisisse: illiusq; vestem, quam eo tempore quo serpentem interimebat, gestaret, non ita multò post putruisse, Ælianus de animal. 8.7.

De serpentibus aquatilibus diuersis egimus suprà in Hydro, sed ijs duntaxat qui in dulcibus aquis degunt. Hic porro de marinis dicendum.

DE

DE SERPENTE MARINO.

De Serpentibus

SERPENTES murænis & myris forma & natura valde affines sunt. Sunt autem in mari multæ serpentum species, ut Aristoteli placet, lib. 2. de hist. animal. cap. 15. Εἰσὶ δὲ καὶ θαλάττιοι ὄφεις, παραπλήσιοι τὴν μορφὴν τοῖς χερσαίοις τἄλλα πλὴν τὴν κεφαλήν. ἔχουσι γὰρ γογγροειδεστέραν. γένη δὲ πολλὰ τῶν θαλαττίων ὄφεών ἐστι. χρόαν ἔχουσι παντοδαπήν. οὐ γίγνονται δ' οὗτοι ἐν τοῖς σφόδρα βαθέσι. Sunt marini serpentes forma terrenis similes, dempto capite: id enim habent congri magis simile. Sunt autem marinorum serpentum genera plura. Varij sunt coloris. Non nascuntur in præaltis maris locis, Rondeletius.

Peculiarem alit Serpentem mare, terrestri ferè respondentem, qui vel Aristotelis testimonio sæpe tricubitalis euadit. Anguillam ac Congrum, colore, pinnis & branchijs referret, nisi rostro esset, quàm Muræna, longiore, ac numerosis tenuibus dentibus vallato: oculis non ita grandibus, cute glabra, ad dorsum prominente, nullis squamis aspera, qua facilè deglubi potest. Ventre ex albo in rufum colorato: spirasq́ toto corpore, ut & Serpentes terrestres, ducit. neq́ viuus impune nuda manu, ut nec Muræna, contrectari potest. Plinius Draconem marinum appellauit, quem è mari in arenam emissum ex Aristotele refert, cauernam in arena mira celeritate excauare, quod idem de Serpente marino retulit Aristoteles, apud quem ὄφις θαλάττιος vocatur. Estq́ (inquit) corpore ad Congrum accedente, sed obscuriore & acriore. quòd ego nigriore & longiore interpretor. Idem tamen Plinius alibi Ophidion appellat, Bellonius. Ὁ ὄφις ὁ θαλάττιος τὸ μὲν χρῶμα παραπλήσιον ἔχει τῷ γόγγρῳ, καὶ τὸ σῶμα: πλὴν ἐστὶν ἀμαυρότερος καὶ σφοδρότερος. ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ, εἰς τὴν ἄμμον καταδύεται ταχὺ τῷ ῥύγχει διατρυπήσας. ἔχει δ' ὀξύτερον στόμα τῶν ὄφεων, Aristoteles historiæ 9.37. Quæ eius verba Theodorus sic transtulit: Serpens marina colore & corpore congro proxima est, sed obscurior atque acrior. hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro quamprimùm adacto terebrat, subitq́ tota, est ore acutiore hæc quàm terrestres. Bellonius obscuriorem colorem interpretatur nigriorem. ἀμαυρότερον quidem Græcis, si colores inter se conferantur, minùs intensum minusq́ splendidum in eodem genere significare puto. quòd verò acriorem pro longiore accipit, nullo vel Græcorum vel Latinorum exemplo facit. Græcè quidem σφοδρότερος legitur, quod est vehementior. vehementia autem in agilitate simul ac robore coniunctis posita est, ut Galenus alicubi docet. Cæterùm pro his verbis, Ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ: Vuottonus reddit, si timeat atque piscatores euadat. Plinius cum alibi draconem Aristotelis, araneum appellet: ex hoc tamen loco pro serpente marino draconem marinum transtulit: Draco marinus (inquit) captus atque immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. & quanquam Rondeletius draconem siue araneum piscem idem facere tradit, certum est tamen Aristotelem de serpente tantùm hæc protulisse. quamobrem ne quis hac occasione res diuersas confundat, cauendum est: id quod Albertus fecisse videtur. Lege in

Ophidion. Corollario de pisce araneo, libro de aquatilibus. ¶ Bellonius ophidion ab ophi, id est serpente

Viperæ mar. marino, non distinguit, Rondeletius diuersos esse ostendit. ¶ Viperæ marinæ pisces parui sunt, longitudinis cubitalis, cornu paruulum gestantes in fronte: cuius ictus est letalis, quamobrem piscatores pisci huic capto caput amputant, & defodiunt in arena: reliquum corpus in cibum reseruant, Albertus & Isidorus. videntur autem non alij hi pisces, quàm aranei esse, quamuis non cornu in fronte, sed aculeos in capite venenatos gerunt. Idem de animalibus libri 2. tractatus primi, cap. 8. Aquatiles & marini serpentes (inquit) sunt similes terrestribus, præterquam in capite. quoniam caput marinorum est durissimum, & asperum, & minùs quàm caput terrestrium pro sui corporis magnitudine. In mari Oceano, qua Germaniam attingit, inuenitur serpens magnitudine ferè cruris humani: qui aculeum retro in cauda corneum habet: quo amputato à piscatoribus reliquum corporis in cibum venit. versatur autem in profundo maris, & non verè est serpens, quanuis sit piscis serpentinus, Hæc ille. conijcio autem pastinacam esse piscem aut

Hydri mar. cognatum, quo de loquitur: quem caudæ ratione fortassis aliquis serpentinum dixerit. ¶ Hydrus dici potest omnis aquaticus serpens, tum in dulcibus, tum in salsis aquis. nam & marinos serpentes, hydros vocat Ælianus, quos alij simpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare hydros gignit marinos, caudis latis. Lacus etiam (*fortè Indiæ*) hydros maximos producunt. Cæterùm marini isti serpentes, asperum potiùs serratis dentibus, quàm venenosum os videntur habere, Ælianus 16. 8. Plinius 6.23. tradit apud insulas quasdam ante Persidem, hydros marinos vicenûm cubitorum terruisse classem. Inter Carmaniæ promontorium & Arabiam quinquaginta millia passuum interiacent, deinde tres insulæ, circa quas hydri marini egrediuntur vicenûm cubitorum longitudine, Solinus. In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. iam enim nonnulli vbi triremi applicuissent, ossa boum multorum vidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibus non dubitarent, cum triremes productas in altum, quamprimùm angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent, Aristotel. histor. 8.28.

Sinthus fluuius maximus est eorum qui circa mare rubrum sunt, & plurimum aquæ in mare emittit, ita ut procul ab eo in pelagus aqua candicans profluat. cæterùm nauigantibus è pelago versus hanc regionem, (*qua se exonerat Sinthus*,) coniecturam de loco faciunt à serpentibus

Graæ. qui ex alto eis occurrunt. Siquidem serpentes graæ (γραῖαι) dicti locorum circa supraq́ Persidem indicium faciunt, Arrianus in Nauigatione maris rubri. Et paulò post; Sinus qui Baraces vocatur,

vocatur, valde periculosus est nauigantibus, & vitandus, &c. ad eum autem è pelago tendentibus, loci indicium faciunt serpentes qui prægrandes & nigri occurrunt. nam in sequentibus locis, & circa Barygazam minores, & colore luteo & ad aureum inclinantes (χλωροὶ καὶ χρυσίζοντες) obuij sunt. Et inferiùs: Barare vicus situs est ad fluuium illic exonerantem, &c. & hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prænoscitur ex serpentibus, qui illic obuij fiunt, nigri & ipsi, sed minores, capite quale draconum est, oculis sanguineis. ¶ Draco marinus, est piscis sine squamis. hunc postquam multùm excreuerit, & violentiam magnam facere voluerit, nubes cœli rapiunt in aërem, & per montes membratim dissectum dispergunt, vt non sit amplius. Lingua eius bifurca est sicut cauda equina, digitos duos longa. hanc in oleo serua. Gestantem enim absque fatigatione & infirmitate tuetur: quod ipse in maritimis Assyriæ regionibus obseruaui. Eiusdem adeps cum succo herbæ draconteæ mane & vesperi inunctus, vtilis est ad dolorem capitis, & initium elephantiæ vel lepræ, & omnem scabiem cutis, Kiranides 1.4.

B.

Is quem hîc depinximus terreno vel fluuiatili serpenti simillimus est, ad trium vel quatuor cubitorum longitudinem accedit. Corpore rotundiore est quàm anguilla, capite congro similis est. Maxilla superior inferiore longior est. Dentes habet in maxillis & in palato murænæ modo, sed rariores. Pinnulas duas ad branchias veluti anguilla. Colore est fuluo, venter & rostrum cinereo. Oculi flauescunt. Internis partibus à muræna non differt. Nullus est omnino qui primo aspectu hunc serpentem esse non iudicet, Rondeletius.

Serpens marinus Aristotelis rarus est & paucis cognitus: & quanquã bonus in cibo sit, sicut alij longi lubriciq́, vt congri, anguillæ, mustelæ: propter nimiam tamẽ cum serpente terrestri similitudinem, pleriq́ ab eo viso tanquam non pisce abhorrent, Bellon. in Gallico de piscib. lib.

DE SERPENTE RVBESCENTE.

SERPENTEM hunc marinum, (inquit Rondeletius a quo hæc desumpsimus) primus mihi monstrauit vir humanissimus & eruditissimus Gulielmus Pelicerius Monspeliensis episcopus. Is ob raritatem minimè prætermittendus hoc loco fuit: quem nonnulli myrum esse putauerunt, sed falsò, vt ex descriptione liquet. Nam branchias osseo operculo squamosorum modo intectas habet, pinnasq́ ad natandum maiusculas, quibus muræna & myrus carent. Sed Dorionis myrum alterum esse ὑποπυρρίζοντα, id est, rubescentem non absurdè quis existimauerit.

Est igitur serpens de quo nunc agimus, corporis specie serpentibus terrenis similis, colore rubro vel phœniceo: lineis obliquis & sinuosis à dorso ad ventrem ductis, eam lineam, quæ à capite ad caudam protensa est secantibus. Scissura oris non admodum magna, dentes habet acutos, serratos: branchias opertas squamosorum piscium instar. In dorso à capite ferè ad caudam veluti capillamenta tenuia à sese disiuncta, in ventre similia. Cauda in pinnã vnicam desinit, Hæc ille. Cum circa Abydum obambularem, in paruis quibusdam alueis seu canalibus salsis, inueni serpentis terrestris speciem, qui toto ferè die in mari viuit, quemadmodum coluber in dulci aqua, somni verò causa in terram egreditur. colore fermè rubet, sed maculis etiam fuscis aut cinereis varius est, Bellonius in Singularibus Obseruationibus. Idem hic fortè aut cognatus est serpenti marino rubescenti Rondeletij.

¶ Cum multæ sint marinorum serpentium species, Germanicè communi nomine omnes Meerschlangen / vel Meernatern appellabimus. ¶ Serpentes marinas vidi, quarum color ad Congrum accederet, rostrum longum & tenue esset: aterior corporis pars sexangula, à ventre ad caudam quadrangula pertineret, Gillius. Verùm hæc animalia Rondeletius non serpentes mar. Aristotelis, sed acus ab eodem dictas esse ostendit. ¶ Albertus Magnus ab initio libri quarti de animalibus, aquatilium genera diuersa enumerans: Octauum (inquit) serpentinum vocatur, eò quòd sit simile colubro. Et inferius capite octauo: Constat in mari esse animal exangue, serpentinum, quod simile videtur esse serpenti qui vocatur tyrus: & est rubri coloris. habetq́ alas pinnularum consequentes se in corpore suo, & mouetur motu alarum. & hæc tamen videntur esse continua interiori suo. quare ista non sunt eadem cum pisce serpentino, cuius suprà meminimus. sed accedunt ad ligni naturam, minus tamen quàm præcedentia. De ligneis autem (vt ipse nominat) aquatilibus, id est zoophitis quibusdam, plura ab initio eiusdem capitis scribit.

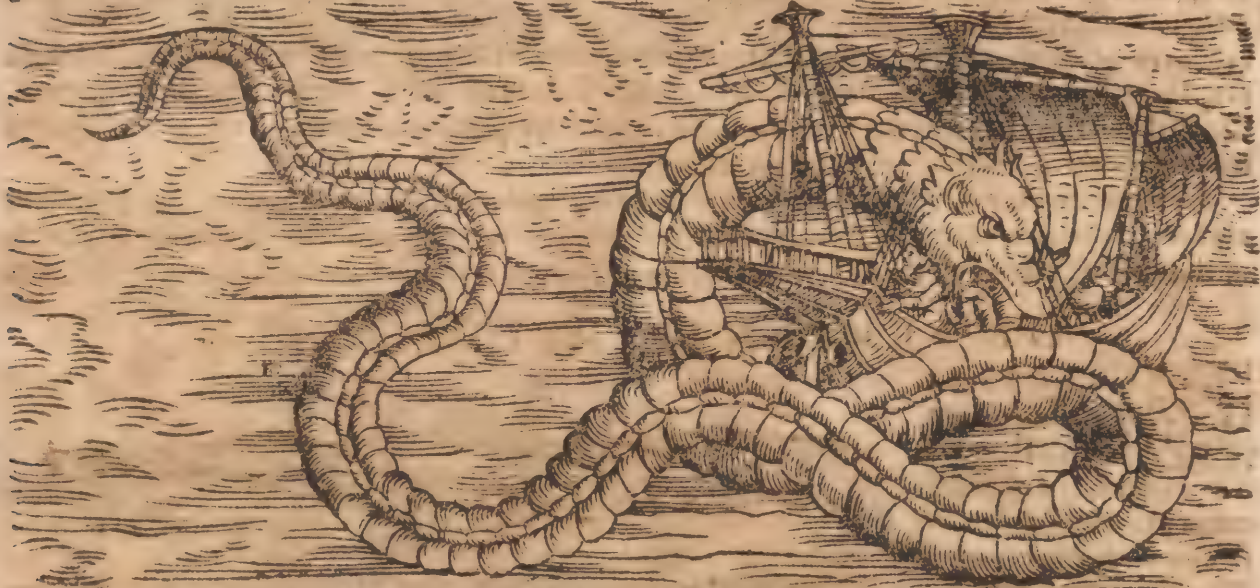
Laocoon (libro 2. Æneidos) Neptuni sacerdos,

Solennes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago: pariterq; ad littora tendunt.
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæq;
Sanguineæ exuperant vndas: pars cætera pontum
Pone legit, sinuatq; immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo, &c.

In Balthico vel Suecico Oceano flaui quidam serpentes marini reperiuntur, triginta aut quadraginta pedes longi: qui, nisi iritati, neminem lędunt. Eorum iconem Olaus Magnus in tabula sua E.m. dedit huiusmodi.

In eadem tabula ad B.d. alius serpens marinus ad centũ aut ducentos pedes longus, vt descriptio habet, (vel etiam trecentos, vt numerus iconi adiunctus præ se fert.) circa Noruegiam in-

terdum apparet, mari tranquillo infestus nautis, adeò vt hominem quandoque è naui abripiat. Nauim ab eo inuolui aiunt tantã, quantæ ferè in nostris fluuijs aut lacubus maiores fieri solent, quæ mercium vecturæ destinantur, inuolutam subuerti: spiras super mare tantas aliquando erigere, vt nauis per vnam transire posset. Figuram, qualis in Olai tabula est, apposui.

Ex Germanico Schiltbergeri cuiusdam Bauari Monacensis libro, De peregrinationibus suis, quas captiuus à Turcis obiuit, nuper euulgato Francfordiæ.

Pugna serpentium aquatilium & terrestrium.

In Regno Genyck vocato vrbs est nomine Sampson. Eam, quo tempore ego apud Vueiasitam Turcarum regem eram, colubri aquatiles, & serpentes terrestres innumeri, circunquaq; per miliaris ferè spatium, circundabant. Venerant autem hi è syluis, quæ multæ sunt in vicina regione Trieuick dicta; illi verò è mari. Hi dum colliguntur per nouem dies, nemo præ metu ex vrbe egredi audebat: quanuis nec hominem nec alia animalia lęderent: quamobrem vrbis ac regionis princeps, ne quisquam etiam hominum eos læderet, edicebat: non sine iussu diuino rem adeò mirabilem & magnæ alicuius mutationis signum euenire interpretatus. Decimo die duo hæc serpentium genera inchoatum diluculo conflictum, ad Solis vsque occasum produxerunt. quo animaduerso, princeps cum paucis equitibus vrbem egressus, pugnam spectare voluit. cedebant autem aquatiles terrestribus. Reuersus in vrbem, ac postridie summo mane denuo egressus, nullos ampliùs viuos, sed occisorum tantùm serpentium octo millia reperit. quos omnes scrobe defossa, humo tegi curauit: & Vueiasitæ regi, nuper ea vrbe potito, rem omnem literis nunciauit. qui hoc ostento tanquam prospero sibi & felicia portendente gauisus est.

SITVLA serpens est qui & dipsas; De quo supra. Addendum tamen & hæc ex Georg. Pictorio descriptio, in Lerna malorum.

Situla paruus item serpens sputamine lædit
Et sensus tollit, tollit itemq; motum.

SPATHIVRVS serpens de quo supra in myagro.

DE SPONDYLE.

ANimalium cæterorum (quidam existimant legendum exterorum) nullum aliud radices à nobis dictas (vitis syluestris, aristolochiæ, peucedani, centauri) attingit, excepta spondyli, quæ omnes persequitur. Genus id serpentis est, Plinius libro 27. capite 13. Ge. Agricola non serpentem, sed insectum esse docet, quòd Germanicè dicitur **engere** in libro de animantibus subterraneis. Spondylis (inquit) vermis intra terram reperiri solet, ita conuolutus, vt verticilli, quod Græci spondylum vocant, speciem præ se ferat: vnde nomen inuenit. Ei longitudo & crassitudo minimi digiti: caput rubrum. Sed quia hic vermis caret pedibus & serpit, Plinius scribit genus id serpentis esse. Aristophanes quoque ait σφονδύλην σίλφιον ἐπί, βδέλλη πρεσβυτοιχῦαν, δηγσώδη ὄντως. ¶ Spondyle Plinij, Typhle vel Typline antiquorum, Bellonio est, quæ acus Aristotelis Rondeletio: quod non probat Gesnerus. Vide in Corollario acus inter aquatilia. ¶ Spondylus nodus seu vertebra spinæ dicitur: item calculus æneus, quo suffragia sua iudices Athenis dabant, vt est apud Iulium Pollucem: item verticulum quod apponitur fusis, vt nendo melius vertantur, Martialis libro 7. pro animalium ossiculis vtitur. Est etiam spondylus ostreorum generis, de quo in libro de aquatilibus plura reperies. ¶ Spondyle radix quædam silphio similis veteribus memoratur, Eustathius. ¶ Est & sphondylion herba, quam Dioscorides libro 2. describit.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT A T.

DE Taranta serpente Georg. Pictor. in Lerna malorum.

In vita lædit nullum Taranta crudelis
Post mortem serpens sed violentus erit.

Τεταρὸς, εἶδος ὄφεως, Hesychius & Varinus.

Typhlops vel Typhlinus serpens est qui aliter vocatur Cæcilia. Vide quæ superius dicta sunt de Cæcilia.

DE TYRO.

TYrus idem esse fertur, quod vipera. Nam & authores in medicina loquentes de carne serpentina vel tyriaca conficienda rarò vel nunquam de tyro sub hoc nomine faciunt mentionem, sed de vipera, Actor. Viperam Arabes ex Græcorum lingua, vt assolet, vocabulo detorto, deluxatoque, thiron vocant nomine generis speciei imposito: nam θηρίον, fera est, Cælius. Vocant Arabes tyrum viperam, vt ex Serapione facilè quis comprehendere poterit: quum quæ echidnæ Græci tribuunt, ille suo tyro conscripsit, Amatus Lusitanus. Nicolaus Leonicenus libellum conscripsit de tyro seu vipera, in quo pluribus argumentis probat eundem esse tyrum cum vipera. Arabum tyrus vipera est, quam Græci θηρίον κατ᾽ ἐξοχὴν appellant, Gesnerus. De hoc plura dicemus in viperæ descriptione: quò etiam referemus ea quę ad hunc serpentem pertinent, præter pauca, quæ hic adscribemus, quòd ad viperam referri commodè nequeunt.

Eosmari, id est, tyrus serpens, Syluaticus. Alfahex, id est, tyrus, Idem. Serpentis nigri qui tyrus vocatur, meminit Albertus in cura falconis, Idem. Tyrum aliquando simpliciter pro serpente ponit. Tyria etiam à quibusdam vocatur. Tyria cum panem comedit, claudit vias dentium suorum adeò quòd non potest mordere nec nocere: & qui nescit fraudem & ingenium eas tyrias venantium, ex eo vtique admiratur, Galenus de theriaca ad Cæsarem particula 6. vt citat R. Moses in Aphorismis. Id autem narrat Galenus libro de theriaca ad Pisonem de viperis, quibus circulatores mazas quasdam obijciunt, quæ dentium foramina obstruunt, vt hac ratione morsus fiant imbecilles, & videntibus magnum videatur miraculum, quòd ab ijs morsi nullum damnum patiantur.

¶ Tyrus est serpens in partibus Hiericho circa solitudines Iordanis infestus auibus & animalibus: maximéque ouis auium, quæ cum ipsis auibus comedit: huius carnes confectæ cum quibusdam admixtis omne toxicum venenum expellunt: quam confectionem tyriacam dicunt. Ferunt autem nonnulli hunc ante passionem Christi nullum habuisse remedium, maximéque fuisse hominibus infestum. Ipsa verò die passionis vnum ex eis infestissimum circa partes Hierusalem casu fuisse comprehensum, & ad Christi latus in cruce suspensum, atque ex illa die totum illud serpentis genus accepisse virtutem. Tum contra venenum ipsius Tyri, quod tyricon dicitur, tyriaca nihil valet. Et hoc veneni genus, id est, tyricon quod est irremediabile malum accipit draco de ipso tyro. Tyrus senectute confectus hoc modo pellem suam deponit, excoriat prius corium quod inter oculos est, ita vt si nescias, bestiam cæcam

putes, deinde corium capitis aufert, quo facto reliqua pars facilius spoliatur; & cùm spoliatus fuerit habet modum & formam embryonis. Tyrus ouat intus, & antequam egrediatur fit animal & generat sibi simile. Author de natura rerum; & Vincentius Belluacensis.

¶ Fit & quæ iuuentutem instaurat aqua cum tyri carne, fit & cum helleboro, qualem apud patrem meum vidi, sed hę diuexant corpora, & iuuentutis imaginem fucatam reddunt, non pręstant iuuentutem, Cardanus lib. 2. de subtilitate.

¶ Est præterea serpens exiguus, quem in Italia quidam tyrum appellant, forsitan dipsadum generis, Gesnerus in pandectis.

DE SERPENTIBVS QVORVM NOMINA INCIPIVNT À LITERA V.

DE VIPERA.

A.

Nomina. Vipera. VIPERA suum inter serpentes locum habet: vnde satis mirari non possum, inquit Mercurialis lib. 2. de venenis, Augustini Suessani infantiam, qui in comment. ad primum Arist. de gen. anim. cap. 10. scribit, viperam non esse serpentem, eo quòd serpens ab Arist. dicatur ὄφις, vipera verò ἔχις. Certè mera est puerilitas, eo maximè quod ipsemet Arist. 5. de gen. anim. cap. vlt. viperam ponit inter genera ὄφεων, id est serpentũ. Quanquam duas habet conditiones à reliquis serpentibus diuersas, vna quod viuum fœtum edit: altera quòd cæteri serpentes hyeme in terra latent, vipera verò in saxis: vt pluribus posthac dicetur, Hæc Mercurialis. Viperam Arabes (vt in tyro iam diximus) ex Græcorum lingua, vt assolent, vocabulo detorto deluxatoq; thiron vocant, nomi- Tyrus. ne generis speciei imposito: nam θηρίον id est therion, fera est, pudendo magni Alberti errore: qui & in plerisque alijs huius scientiæ videtur peccasse. Nam quos Galeno Pauloq; trohiscos, siue pastillos theriacos appellare moris est: quoniam ex therio, id est, vipera commiscentur, Auicenna in mentione Andromachi theriaces, trochiscos thiri vocat. Porro quæ à Serapione sunt de thiro obseruata, de vipera rectè pronunciari ex Dioscoride Galeno ac Paulo recognoscimus, Cæl. Rhodig. antiq. lect. lib. 6. Tirum tamen serpentem esse à vipera diuersum Auicenna Arabs quinto sui libri de medicina volumine, videtur existimasse. Siquidem in varijs theriaces descriptionibus aliquando trochiscos tiri, aliquando trochiscos ex viperis recipi præcepit, vt plures magni in medicina nominis iuniores, Auicennæ (vt arbitror) authoritatem secuti, alios esse trochiscos ex viperis, alios ex tiro crediderint. Gentilis quoque eiusdem Auicennæ expositor, viperam apud hunc authorem non tirum non vnam aliquam specialem serpentis naturam, sed pluribus generibus seu speciebus communem interpretatur. Nicolaus Florentinus sermone 4. capite 18. de speciebus serpentum agens, aliquando viperam speciem serpentium cornutorum qui in Ægypto nascuntur insinuat; non multo post ex authoritate Aristotelis serpentes ouantes intra se tenentes oua, tiros nominat. Subiungit esse tertij ordinis serpentes graciles, oblongos, viperas nominatos, & esse illos qui propriè inueniuntur apud nos, quorum

rum

rum aliqui sunt minoris malitiæ, aliqui maioris, adeò vt sint proximi surdis, & inter aspides nominantur. Idem author alio loco eiusdem capitis ita scribit: De viperis etiam malis reperiuntur apud nos, & ex istis sunt quædam curtæ & grossæ, dictæ nostro idiomate scorzoni. Ex quibus verbis apparet ipsum quoq; sub nomine viperarum plura serpentium genera comprehendisse, adeò vt aspides viperas nominauerit: Nam Galenum quoque in libro de theriaca ad Cæsarem ita scribentem allegat: dictum est de regina Ægypti, quæ interfecit seipsam impositione manus super tirum, quæ ipsa hora appositionis mortua est. Sed talem effectum Galenus in libro de theriaca ad Pisonem, non de tiro vel vipera, sed de aspide altero serpentis genere testificatur. In eodem errore fuit Bartholomæus Montagnana qui echidnam quæ vipera est siue tirus, vt ipse fatetur ex aspidum genere facit, cum Galenus in libro de theriaca ad Pisonem echidnas ab aspidibus manifestè discernat. Hæc Nicolaus Leonicenus libro de tiro seu vipera.

¶ Nepa quibusdam placet, serpentem esse fœmineam, quæ in hora libidinis æstuantis, mari suo compari caput præcidens ipsum necat: vnde & ipsa in partu necatur viceuersa. Sic ergo eadem est nepa, quæ & vipera, Physiologus. At nepam esse scorpium constans ferè omnium probatorum authorum est sententia.

Hebraicè אפעה Vipera, Ies. 59. 5. & Io. 6. Alij dicunt esse serpentem suo afflatu venenosum, nempe basiliscum siue regulum, Pagninus, Munsterus. צבעים secundum Hebreos sunt אפעים id est viperæ, dictæ à varietate colorum, 1. Reg. 15. Munsterus. Arabice, alafafrai & alsahai est nomen speciei viperæ ex qua fit theriaca, And. Bel. Vipera alphe dicitur Arabibus, Nicolaus Leonicenus. Eosman, serpens vnde fit tyriaca, Synon. Afis, id est vipera serpens, Syluat. Videtur hæc vox translata à Græca voce ἔφις, vt ita appelletur vipera κατ' ἐξοχὴν. ¶ Græcè, ἔχις καὶ ἔχιδνα, sed prior mas, sequens fœmina est. Hodie in Græcia serpens quidam ochendra dicitur, teste Bellonio, nomine ab Echidna corrupto, quamuis vera vipera esse ipsi non videatur. Germanicè brandtschlangen/Matthiolus. Ein nater/otter/Dasypodius. Ein heckenater/viper nater, Gesnerus. Gallicè, vne vipere. Hispanicè, biuora, & bicha. Italicè, vipera, marasso, & scurtio si Nipho & Leoniceno credimus, vel scorzonei si Nicolo Florentino, vt ante diximus: sed Hieronymus Massarius in quadam epistola ad Gesnerum scribit scorzo & scorzone apud Italos esse nomina generica ad omnes serpentes qui repunt, ac dentibus feriunt. Marassus verò Italis dictus an sit vera vipera antiquorum, video etiam à quibusdam dubitari. Quanquam id à pluribus viris doctis affirmetur. Nicolaus enim Leonicenus in libris de dipsade & de tiro probat hoc argumento marassum esse viperam, quòd Aristoteles & alij veteres scriptores affirmant, solam viperam inter serpentes viuum animal parere, quod facit etiam serpens marassus ab Italis dictus, Cælius Rhodig. antiq. lect. lib. 6. cap. 16. idem confirmat his verbis. Viperam suspicor vulgo dici marassum, quæ nomenclatura nec barbara est, nec citra rationem excogitata, quippe à Marsorum populis interpretatione etymologica duci nomen videtur: quia id genus maximè consectarentur Marsi, circumferrentq;. Quod etiam authoritate Galeni probat eodem loco; ac postea addit. Nec me fallit, ex eruditioribus quendam ædito etiam libello, marassum à vipera, disparasse: quo Nicolai Leoniceni viri vndecunq; scientissimi placita vberius de huius animalis natura conuellat. Brodæus verò in Miscellaneis suis scribit eam viperam quam circulatores Itali ostentant (quæ haud dubie marassus est) quamque Romæ cuidam familiari suo dono datam sæpe diuq; aspexit, antiquorum viperam sibi non fuisse visam. Quod verò quidam viperam à cæteris serpentibus distinguere solent quod animal pariat, non sibi placere, quod certum sit id etiam cerastæ vsuuenire. Nam qui bestiam hanc discendi studio in Ægypto & Africa dissecuerunt, catulis grauidam multoties offenderunt. Hieronymus Massarius marassum ait esse serpentem venenosum, qui longitudine crescit vnius cubiti, coloris cinericij: oculos minimos habet, sed ignitos: ita vt faculæ duæ ardentissimæ videantur: & dum vexatur, sibila emittit, ita vt ad ictum vnius lapidis audiatur: & puto, inquit, asinos illos agyrtas absque necessitate addidisse nomen suffili: cum enim hæc vox nihil aliud significet quam sibila: credo idem esse marasso, & suffili. *Marassus.*

¶ Viperarum species diuersas facit Auicenna. De eis enim, inquit, sunt viperæ alesilati, & de eis sunt viperæ quercinæ, & de eis sunt facientes sitire, & reliquæ quas dicemus. Sed apparet Auicennam velle viperam non esse nomen speciei, sed generis potius, multas sub se species comprehendentis, vnde etiam multa viperis tribuit, quæ ad alios serpentes quoq; pertinent, vt annotat Nicolaus Leonicenus in libris iam nominatis.

B.

Quibus in locis reperiantur viperæ. Viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur, Herodotus in Thalia. Habitatores ab Amyclis, quas ante Græci condiderant, serpentes fugauere. Illic frequens vipera insanabili morsu: breuior hæc cæteris, quas in alijs aduertimus orbis partibus, ac propterea, dum despectui est facilius nocet, Solinus. Syagro promontorio Arabiæ thuriferæ propinqua est insula Διοσκουρίδου, in qua crocodili & viperæ plurimæ, & lacertæ permagnæ sunt, &c. Arrianus. Viperis hos Europæ montes abundare, nempe Scironem, Pannoniam, Aselenum, Coracem, Riphæum scribit Nicander in Theriacis: In Asia verò Ægagem, Bucarteronem, & Cercaphum. Viperæ

& ceraſtæ in Ægypto reperiuntur, Bellonius. Negabant quondam Marſi, gens quæ in Italia impunè ſerpentes venaretur & tractaret, viperas in noſtro orbe naſci, ob cœli temperiem, & molliorem ſoli naturam. Id tamen non credere ſe Galenus ait. Omnes contra Aphricæ, peculiare hoc naturæ malum potius, quam animal eſſe teſtati ſunt. Iidem non ſatis certè genus & formam viperæ deſcripſerunt: alijs dipſadem, alijs præſterem, alijs aliud genus & nomen viperæ aſſignantibus: alijs hac forma, alijs illa deſcribentibus. Ex M. Verg. com. in Dioſcoridem. Quod tamen hic author de viperis in genere dicit, Galenus tantum de viperis dipſadibus ſcripſit de ſimpl. medic. facult. libro 11. vt etiam rectè annotauit Barbarus. Viperas per omnem Europam reperiri ſcribit Cornarius in libro de peſte. Bellonius quoque ſe in Anglia, Gallia, Italia, Græcia, Aſia & Ægypto viperas reperiſſe teſtatur. Et quanquam Ariſtoteles in mirabil. in Creta viperas vllas naſci negat, tamen idem Bellonius ſcribit in ea ſerpentes reperiri qui & chendræ vulgo nominantur, quæ vox ab echidna deducta videtur vt ſupra dictum eſt. Luſitaniam viperarum maximam copiam alere ſcribit Amatus Luſitanus. In Hiſpania etiam reperiri idem teſtatur commentarijs ſuis in Dioſcor. Nicolaus Leonicenus in lib. quem de tyro ſeu vipera conſcripſit, conſtanter affirmat, in Italia copioſè inueniri viperas, & vulgo maraſios, ſiue ſcurtiones appellari. Ego verò eas hactenus in Germania nunquam videre potui, Cordus in Dioſcor. Viperam Italia modo aut non habet, aut non agnoſcit quanquam ſunt qui marſos angues, vt inquit Euſtathius, & vt vulgus ipſum nunc vocat maraſos, pro viperis accipiant: ita paſsim vocantibus Hiſpanis, ex quibus qui ſunt minus atri, aſpides ruribus dicuntur, Herm. Barbarus in Dioſcorid. ¶ In Æthiopia & Libya viperæ nigræ ſunt, velut & homines, quod etiam Pauſanias teſtatur, Cardanus de ſubtil. rer. Scio magnum eſſe diſcrimen inter viperas pro locis & regionibus in quibus naſcuntur & educantur. Curioſitas enim & deſiderium eas cognoſcendi fecit, vt in Anglia, Gallia, Italia, Græcia, Aſia & Ægypto eas repererim diuerſas ac differentes inter ſe corporis forma & colore, Bellonius in ſingul.

Diſcrimina pro locorum diuerſitate.

Magnitudo.

Vipera magnitudine eſt cubitali & interdum maiori. Nicander in Theriacis viperas quandóque magnas quandóque paruas eſſe dicit: Europam autem paruas & breues habere. Nymphis librorum quos conſcripſit de Ptolomæis nono, viperas dicit in Troglodytide, ſi eum alijs conferantur, ingenti naſci magnitudine, ad cubita quindecim quandoque, Ælianus. Nearchus in India quindecim cubitorum à ſe viſam aſſerit. Ariſtobulus verò nouem cubitorum & palmi viperam ſe vidiſſe refert. Strabo lib. Geogr. 15. in India viperas eſſe ſcribit, quarum corpora non modo excedant longitudinem octo vel nouem cubitorũ, ſed etiam ſexdecim cubitis ſint longe.

Fert Aſia vltra tres longis qui tractibus vlnas
Se tendant, rigidum quales Bucarteron, atque
Arduus Aegagus, & celſus Cercaphus intra
Se multos refouet, Nicander in theriacis.

Senum quoque pedum in Aſia viperas eſſe nonnulli prodidere, Scaliger. In aurea Caſtiglia frequentes eſſe viperas quæ longitudine 20. pedes æquent, quibus caput non minus eſt quam hædo teſtatur Cardanus. In Hiſpania verò hoc animal cubitale ad ſummum eſt. Amatus Luſit. in Dioſcorid. Vipera maxima tres palmos magnos vel ſeſquicubitum longa eſt Aëtio, vt exponit Cornarius.

Sexus.

Ἔχιν ab ἐχίδνα ſexu non natura nonnulli differre aiunt. Illum marem eſſe, hanc fœminam. Alij etiam natura differre exiſtimant. Et ſunt quidem qui dicunt conuulſione illum affici quem ἔχις percuſſerit, non item quem ἐχίδνα. Alij dicunt huius album morſum eſſe: illius liuidum. Cùm morſum inflixit ἔχις (inquit Nicander) duorum dentium veſtigia apparent: cum ἐχίδνα, plurium, Ælianus. Inter cætera fœmina à maſculo differt, quòd caninos dentes duobus plures habeat, quemadmodum ſanè Nicander hiſce verſibus dicit,

Maſculus emittit, notus color, ipſe caninos
Binos perpetuo monſtrat, ſed fœmina plures.

Galenus lib. de theriac. ad Piſonem, vbi etiam cum fœminas ad theriacæ confectionem ſumi præcipit, ſic eas deſcribit. Animalia ſunto colore ſufflaua, admodum agilia, collum maximè porrigentia, oculis ſubrubentibus, inuerecundis atque intuitus feri: capite latiore, corpore toto & ventre vaſtiore, greſſu ad extrema magis caudæ, quæ non inuoluta eſt, ſed potius contorta, inceſſu quieti proximo. Hac enim re, inquit, fœmina à maſculo differt, Hæc Galenus. Fœminarũ inter viperas hoc ſignum eſt, quòd maſculi, omni latere vnum habent dentem, & fœminæ plures vno, Auicenna. Id autem de dentibus caninis intelligendum eſt iuxta Galenum. Fieri enim poteſt vt mas etiam plures duobus ex alijs dentibus habeat qui canini non ſunt, Nican. Leonicenus.

—*Summæ circa vltima ſpiræ*
Fœmina pone trahit ceu mancam vipera caudam
Perpetuo duris horrentem tergora ſquamis,
Et per opaca pigrum raptat dumeta volumen.
Ipſe ſed acre caput mas fert prolixior illa

Quandoque

Quandoq;, & quandoq; minor, sed non ita lato
Ventre patet, mutila est, similisq; per omnia cauda.
Prolixi semper tractus, similes quoq; squamæ. Nicander.

Vipera fœmina colore quidem est subflauo, multis instar rotarum notis exornata, magnitudine cubitali, longissima verò palmos tres æquat. Caudam autem habet aceruatim in tenuitatem desinentem, non paulatim imminutam: estq; omnino carne nuda cauda & aspera. Oculi verò subrubri & caput latius & angustius collum. Ventrem autem sinuosiorem habet, & in gressu ad summum caudæ nititur, sensim verò inambulat, & quatuor habet caninos dentes. Vipera verò mas eiusdem est coloris: verùm caput angustius & collū crassius habet, & vniuersum corpus tenuius & quodammodo prolixius: gressum autem supernè circa ventrem firmat, & alacrius mouetur: dentes autem caninos solum duos habet, paulatim verò cauda ei imminuta est, quemadmodum & reliquo serpentium generi, non aceruatim velut in vipera fœmina dixi, & per hoc sanè à fœmina differt, Aetius. Valde differens est mas à fœmina: nam fœmina caput habet latius quàm mas, ceruicem minus elatam, dentes quatuor, corpus crassius sed breuius, caudam magis extensam, tardius incedit. Contra verò mas habet caput angustius, ceruicem magis elatam, solos duos dentes, corpus & longius & tenuius & velociter incedit. Cæterùm viperæ sunt colore cineritio, interdum subflauæ, maculis nigris, vt plurimum, interstinctæ, Mercurialis lib. 2. de venenis. ¶ Viperæ sunt serpentes habentes capita plana, quæ sunt lata, propriè ad propinquitatem colli minuti, subtilis valdè: quorum caudæ sunt curtæ strepitum facientes & sonitum in incessu, Auicenna. In Hispania hoc animal cubitale ad summum est, capite presso, acuto, in quo verruca cernitur, dorso variegato, & catena quadam depicto, Amatus Lusitanus in Dioscoridem. In genere viperarum præstantissimæ sunt quibus caput latum cauumq;, & in rhombi figuram dispositum, oculi viuaces, duoq; dentes tantum canini, vnguis in nare vel cauda: cauda verò breuis breueq; corpus, cuius color liuidus, incessus motusq; celer, & caput erectum, Cardanus. *Forma.*

¶ Viperæ dentes gingiuis conduntur. Hæc eadem prægnans veneno, impresso dentium repulsu virus fundit in morsus, Plinius. Viperæ marassi caput ostendit Gerardus Bouman medicus Cliuensis: in quo dentes oblongi in superiore mandibula vtrinq; spectabantur quatuor: alij dentes supra infraq; non apparebant propter paruitatem, sed aciculam infricando asperitas stridorq; percipiebatur. Sed ne longi quidem illi in viuis apparent nec in mortuis, nisi auferatur vesicula intra quam latet, & intra quam condere eos ac promere pro arbitrio possunt. Continetur & humor intra vesiculam illam venenosus, quem simul cum morsu immittit (vt & scorpius è centro suo, quod cauum esse creditur) Gesnerus. ¶ Auriculæ omnibus animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino atq; delphino, & quæ cartilaginea appellauimus & viperis. Hæc cauernas tantum habent aurium loco, &c. Plinius. ¶ Vulua viperæ & intra se parientibus, duplex, Idem. In hoc verò loco Nicolaus Leonicenus duplicem errorem commisisse Plinium ait. Primùm inquit duplicem viperæ vuluam atq; intra se generantibus tribuit, quasi vipera non sit de numero eorum animalium, quæ extra se generant. Secundò, neq; inquit vipera duplicem vuluam habet, imò vnam tantum, cuius, sicuti in cæteris quæ intus quidem oua, extra autem animal pariunt, ea pars qua oua continentur, infra lumbis adiungitur, & supra intestina ostium continetur, quemadmodum tum in libris de partibus, tum etiam de generatione animalium multis alijs in locis, testis est locupletissimus Aristoteles. Quod si per duplicem vuluam bifidam, seu bipartitam Plinius insinuat, non erit hoc viperarum & similis naturæ animalium peculiare, imò omnium aliarum, quæ tam intra quàm extra animal generāt: quod etiam de bobus & mulieribus hoc eodem loco Plinius affirmat, Hæc Leonicenus. Gerardus Bouman, qui viperam secuit aiebat se obseruasse vuluam eius bifidam esse. Viperæ oua ad instar monilis, Ald. ¶ Serpentes aliqui vngulam habent, vt viperarum genera quædam, Cardanus. ¶ Viperæ ac Cerastæ Ægyptiacæ pellem habent facile cedentem: quod experientia comperi. Cum enim eas excoriassem, ac pellem fœno vel stramine compleuissem, duplo crassiores erant quàm cum viuæ essent, Bellonius. *Dentes.* *Aures.* *Vulua.*

¶ Dicit Phisiologus, quod vipera habet faciem humanam vsq; ad vmbilicum: ab vmbilico verò vsq; ad caudam, crocodyli figuram. Meatus digestibilis quasi foramen acus est: & ideo more cæterarum concipere non potest sed tantum per os. Cauernas habet loco aurium, & tres dentes tantum, Vincentius Belluacensis.

C.

Vescuntur viperæ tum herbis quibusdam tum animalibus, & quibus assuetæ solent nutriri, cuiusmodi sunt buprestes, cantharides, & quas vocant pityocampas: hæc enim idonea ipsarum sunt alimenta, Galenus lib. de ther. ad Pisonem. In montibus Phœniciæ ex esu radicum viperas magis efferari scribit Pausanias. In Arabia balsamorum non modò suauissimo succo eas vti, verum etiam vmbra delectari, idem testatur. Scorpium deuorari à vipera certum est ex Aristotelis testimonio lib. 8. cap. 29. de histor. animal. *De viperarum cibo & potu.*

¶ Viperæ vini incontinentes sunt, Idem. ¶ Vipera modò magnum modò paruum gyrum a-

Motu et ingressu. *Latibulis.*

git: duris squamis horret, segni tractu serpit, irritata oculis valde rubet, & geminam linguam iactat, simul & caudam contorquet, Gillius ex Nicand. ¶ Cæteri quidem serpentes cauernas subeunt terræ (hyeme scilicet) sed viperę sub saxis conduntur, Aristot. Contra verò Plinius: Serpentium inquit, vipera sola terra condi dicitur, cæteræ arborum aut saxorum cauis, quod scripsisse videtur Aristotele male intellecto. Hic serpens in terra conditur, Vincentius Belluacensis. De viperis illud amplius ex Galeni doctrina sciendum. Animantia inquit, quæ frigidiori sunt natura, per hyemem ob frigoris vim perinde ac si mortua essent, latitare solent: atque tum viperas quoque videas, si manibus tractentur deferanturque, haudquaquam mordere. Nam per æstatem tum hoc animal tum serpentes reliqui omnes, præsertim sub caniculæ feruore, quum vehementer æstuant, furorem præ se ferre videntur, adeo vt ne exiguo quidem momento quiescere omnino possint, Cœlius Rhod. ¶ Vipera exuit tam vere quàm autumno, Aristot. Plinius. Viperæ post hyemem de cauernis egredientes, oculos suos super fœniculum fricant vt illuminentur, Auicenna.

Venatione.

Coitu et partu.

¶ De viperarum coitu & partu recitabimus prius ea quæ plerique veteres authores scripserunt, deinde aliorum ac præcipue recentiorum sententiam veriorem afferemus. Viperæ cum libidine agitantur, & per paria coeunt: fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit, & arctè amplexa non prius dimittit quàm deuorauerit: & mas quidem hoc modo perit, fœmina verò talem luit masculo pœnam, quod filij dum adhuc intra vterum sunt, patrem vlciscentes matricem ambedunt, eiusque aluo ambesa, ita partum faciunt, Herodotus in Thalia.

Cum durum fugiens morsu ignescentis echidnæ
Frendit echis, vel vbi feruente libidinis æstu
Sæuo dente sui resecat caput illa mariti.
Ast vbi post vegetam cœperunt pignora vitam,
Iam propinqua adsunt maturi tempora partus,
Indignam chari mortem vlciscentia patris
Erosa miseræ nascuntur matris ab aluo. Nicander in Ther.

Vipera inter omnes alias feras caput habet perniciosius: siquidem aiunt ipsam os aperire ad suscipiendam maris genituram, qua accepta caput illius abrodere. Atque hunc ipsis esse praui complexus modum. Deinde fœtus ex semine prognati, naturali quadam vltione parentis vterum erodere & foras prorumpere feruntur: ac ita ipsos patris vindices, matrē perimere. Quod nobis egregius Nicand. versibus suis ingeniosè scriptum reliquit, Galenus. Vipera sua circumplicatus fœmina cum ea coit: hæc verò sine molestia iniri se patitur: postquam verò ad coeundi finem peruenerunt, vxor pro coitus consuetudine malam amoris compensationem rependit: nam ei ad collum inhærens, morsu abscindit caput. Itaque ex viperino coitu hic perit, illa verò prægnans efficitur. Non autem oua parit sed animantes partus edit iam iam idoneos ad perniciem inferendam. In ipso enim partu matris aluum distrahunt & lacerant, perque disruptum ventrem erumpunt, vlciscentes patrem in hunc modum, Ælianus, hist. animal. lib. 1. Viperæ mas in coitu caput inserit in os, quod illa abrodit voluptatis dulcedine. Terrestrium eadem sola, intra se parit oua vnius coloris, & mollia vt pisces. Tertia die intra vterum catulos excludit: deinde singulos diebus singulis parit, viginti ferè numero. Itaque cæteræ tarditatis impatientes, perrumpunt latera, occisa parente, Plinius. Vipera dicta quod vi pariat. Nam cum venter eius ad partum intumuerit, catuli non expectantes naturę maturam solutionem, sed corrosis eius lateribus vi erumpunt cum matris interitu, Lucanus: *Viperei coeunt abrupto corpore nati.*
Fertur autem quòd masculus ore inserto viperæ semen expuat. Illa autem ex voluptate libidinis in rabiem versa, caput maris ore receptum præcidit. Ita fit vt parens vterque pereat, masculus dum coit, fœmina cum parturit, Isidorus. Plutarchus in libro quo loquaces taxantur, belonis vi perisque similes eos autumat, quæ pariendo rumpantur. Nam dum tacenda curiosius quæ effutiant, venari hinc inde student, eroduntur persæpe perduntur que ab ijs quæ nequeunt continere. Idem approbasse videtur Apuleius in Magia, nec tacuit Hieronymus. Suppetit grammaticorum astipulatio quoque astruentium echidnam inde ratione etymologica dici, παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν ἄχρι θανάτου, quod ad interitum vsque fœtum intus contineat. Præsto est magni item Basilij in Hexaemero sententia: Viperas inquit, vtero deuorato, fama est, in lucē prodire. Comprobat & libro secundo Horus, Viperæ fœtum scribens ἐκβιβρώσκοι τὰ τὴν γαστέρα τῆς μητρὸς ἐκπορεύεσθαι. Circumfertur & Græca sententia, sicut viperulæ arroso matris vtero, lucem indipiscantur, & ita & liuorem animam, in qua concipitur δαπανᾶν. Cœlius Rhodig. antiq. lect. lib. 6. cap. 16. Hactenus recensuimus opiniones eorum qui & marem à fœmina in coitu, & fœminam à fœtibus in partu interimi senserunt. Nunc ad alios veniemus qui vtrumque negant, & quorum sententia non tantum verisimilior sed & vsu & experientia probata est.

¶ Fuerunt ætate nostra qui has quas putamus viperas vtriusque sexus electas viuarijs inclusere, easque aliorum instar animalium coniungi, concipere, parere educareque fœtus suos experimento compererint, nullo parentum desiderato, Pierius. Coeunt masculus & fœmina caudis ad medium vsque corpus optime conuolutis complexisue: altera verò superiori corporis parte eleuata

eleuata, multis cum ore osculis datis. Inest verò masculo membrum genitale ea in parte vbi amplexantur: quod intus occultum habet. Fœminæ verò vulua ex directo inest, vt cuiuis curioso manifestum euadet. Proinde philosophos & medicos in hac re huc vsque errasse, qui per os viperam concipere, & eius viscera in partu à catulis arrodi contendebant, manifestius est quàm à me in hoc loco dici potest, Amatus Lusitanus, cent. 2. ¶ Viperæ catulos Theophrastus scribit parentis vterum non exedere atque conficere. Neque sanè vt quiddam ludens dicam, foribus effractis obstructum exitum perrumpere, sed fœminæ vterum angustijs compulsum non amplius reniti posse sed disrumpi. Cuius sententia ita rem habere mihi ad veritatem planè persuadet. Siquidem & marinæ acus, quia tenues sunt, & haudquaquam sinuosam & capacem aluum habeant, idcirco similiter à suis fœtibus afficiuntur, vt iam ante scripsi. Interim verò Herodotum rogo ne mihi succenseat, si ea quę super viperarum partu ipse affert, ego fabulosa censeam, Ælianus. Apollonius apud Philostratum viperam esse visam refert serpentes quos peperisset lambentem quasique expolientem, Cæl. Rhodig. antiq. lect. lib. 6. Vidimus nos & plures alij experientia comprobarunt, viperas prægnantes pyxidibus inclusas parere, quæ inde ex partu, nec mortuæ nec visceribus perforatæ manserunt, imò potius viuæ illæsæ vt prius, in dies multos perdurarunt, Amatus Lusitanus in comment. in Dioscoridem. Vipera è serpentibus vna animal edit, cum intra se oua primùm peperit. Ouum hoc vnius coloris & molle, vt piscium est. Fœtus supernè consistit, nec cortice continetur, sicut nec piscium quidem. Parit catulos obuolutos membranis, quæ tertia die rumpuntur. Euenit interdum, vt qui in vtero adhuc sunt, abrosis membranis prorumpant; singulos diebus singulis parit, plures quàm viginti, Aristoteles historiæ animalium lib. 5. capite vltimo. Qui locus Aristotelis male intellectus tum Plinio tum reliquis scriptoribus erroris occasionem præbuisse videtur. Quod enim Aristoteles de membranis scribit, quibus ruptis fœtus exeant, id de matris vtero intellexerunt. Hæc enim est sententia Aristotelis, viperam ex ouo intra corpus gignere catulũ, qui catulus membranis obuoluitur, quæ membranæ post exitum catuli in lucem disrumpuntur: sed aliquando contingere, vt catuli membranis obuoluti, interim dum adhuc sunt in vtero matris, disrumpant ipsas membranulas, & foras exeant. Est etiam alter error Plinij ex verbis Aristotelis male intellectis, & à Theodoro Gaza perperam translatis: vt Nicolaus Leonicenus in libro de Dipsade ostendit his verbis. Verba Aristotelis de viperæ partu ita in græco codice scripta inueniuntur: Τίκτει δ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ' ἓν, τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσιν. Theodorus Gaza cum Plinio aberrans male sic interpretatur, singulos diebus singulis parit plures quàm viginti numero. Nos verò verbum ex verbo ita interpretamur. Parit autem vna die singulos, parit autem plus quàm viginti numero. Est autem sensus horum verborum, non quod singulos singulis diebus pariat, imò quod vna die plus quàm viginti numero, singulos tamen, hoc est non binos aut ternos, aut quaternos simul sed vnum post alterum. Quod etiam facit marassus fœmina, quæ plures vna die, sigillatim tamen parere visitur. Vtrum autem plures quàm viginti numero semper vna die pariat, vel aliquando pauciores, non puto hoc ex rerum natura constare. Fieri enim potest, vt sicuti in plerisque alijs animalibus numerus fœtuum non est præfinitus, ita neque in huius serpentis partu Aristoteles de ipso, non id quod semper fiat, sed potius quod crebro contingat, in animalium historia scribere non dubitauerit, Hæc Nicolaus Leonicenus. Quod Aristoteles scribit viperam parere catulos membranis obuolutos, volui viperas pręgnantes ac parientes obseruare, sed visæ sunt mihi, salua veritate, catulos absque membranis in lucem ædere, Bellonius. Cartilaginea & viperæ cum intra se oua generent, mox animal foras pariunt, perfectum generant ouum. Ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum: non extra. Hęc pariunt oua, quia natura frigida sunt, non quia calida vt quidam volunt, Aristoteles. Vipera animal edit postquam intra se oua peperit, cum cætera serpentum omnia genera oua edant in lucem. Quo fit, vt viperæ vni vulua similis vt cartilagineis sit, Idem. Viperæ vbi intra se oua pepererunt, mox animalia gignunt, Theophrastus lib. 7. cap. 14. Vipera sola ex serpentibus non oua sed animal parit, Suidas. Complurium scripta mihi modicè placent, qui eo tantum nomine viperam à cæteris serpentibus distinguere solent, quod animal pariat. Id enim Cerastæ quoque vsuuenire certum est, Brodęus. Id etiam confirmat Bellonius, nempe cerastas animal parere: sed cerastas inter viperas ponit Nicander, ac nulla alia re quàm quod cornutæ sunt à viperis differre tradit Greuinus. Herodotus verò in Thalia scribit etiam serpentes esse in Arabia subalatos, qui eodẽ modo quo viperæ coeunt ac pariunt. Vnde sequeretur non solas viperas inter serpentes animal viuum parere. Sed, vt docet Nicolaus Leonicenus in lib. de dipsade, nõ destruitur propterea Aristotelis sententia: quia secundùm eundem philosophum alatum & inalatum non variant speciem, vt probat primo de partibus animalium argumento formicarum & cicindelarum, quæ in eadem specie & alatæ & non alatæ inueniuntur. ¶ Sasiæ alia etiam est viperæ generatio; siquidem Aristoteles vt apud interpretem Theocriti legitur, lacertam exiccatam ait in viperam mutari, Pierius. ¶ Cum impetu libidinis plæna est muræna in aridum progreditur, & sponsi iniquissimi desiderio permota, latibulum viperæ maris intrat, ibique ambo inter se colligantur atque coitu im-

plicantur: vt vulgi quidem hominum opinio ait. Vipera quoque mas stimulis libidinis concitata ad mare accedit: & vt adolescens in amoribus dissolutus cum tibia fores pulsat amatæ, sic vipera mas sibilo edito amatam euocat: ea è mari exit, natura diuersorum locorum incolas in cupiditatem vnam & cubile idem cogente, Ælianus. Vipera infestissimũ animal eorum quæ serpunt cum muræna congreditur, sibiloq; se adesse significans ex profundo eam ad concubitum euocat: hæc autem morem gerit, & cum venenata bestia copulatur, Basilius Hexam. Orat. 7.

Fama est, si modò vera, quod hæc (muræna) sua pascua linquat
Atq; eat in siccum, cogente libidine, littus,
Et cum vipereo coiens serpente grauetur, Nicander in Theriacis.

Athenæus ex Andrea idem quoq; prodidit: cuius hæc verba sunt. Andreas in libro de his quorum venenatus est morsus, ait murænas quæ ex mare vipera genitæ sunt, morsu interficere. ¶ At hanc opinionem paucis refellit Plinius de murænis loquens. In siccum littus elapsas vulgus coitu serpentum impleri putat. Aristoteles myrinum (myrum) marem vocat qui generat. Locus est Aristotelis lib. 5. histor. animal. cap. 10. quo murænæ & myri discrimen explicat. Et Nicandri Scholiastes Græcus scribit Archelaum existimasse murænas in terram exeuntes cum viperis coire, & illis dentes esse viperinis similes: Andream verò affirmasse id falsum esse, ac neque viperam in mari versari, neque murænam in terra. Eadem Athenæus ex Andrea profert: Andreas (inquit) in libro de his quæ falsò creduntur, scribit falsum esse murænam ad lutulenta loca venientem cum vipera commisceri: neque enim viperæ in huiusmodi locis degunt, gaudentes limosis solitudinibus. Fabulosum est igitur viperas cum murænis congredi, cum vipera sui generis marem habeat. Quod si cum serpentibus murænæ coirent, cum marinis potius quàm cum terrenis copularentur. Sed fabulæ occasionem dedit myri maris cum serpentibus tanta similitudo, vt qui myrum murænæ copulatum viderint, serpentem esse crediderint: maximè cum serpentum more corpora commisceant, teste Aristotele: Quæ pedibus carent (inquit) & longo sunt corpore vt serpentes, vt muræna, ijs coitus complexu mutuo partium supinarum peragitur.

D.

Nequitia. Virulentia à coniugio aliena.

Vipera nequissimum genus bestiæ & super omnia quæ serpentini sunt generis astutior, Ambrosius. ¶ Cum proximum est vt vipera complexu venereo iungatur cum Muræna, venenum vomitione eijcit atque expellit, vt blandus decorusq; sponsus videatur: postea edito sibilo (tanquam Hymenæo quodam ante nuptias misso) sponsam appellat: atque vbi mutuam veneris libidinem inter se expleuerunt, hæc quidem ad mare regreditur: illa verò exsorpto veneno & recollecto, ad domesticam sedem reuertitur, Ælianus. Cum hic serpens (de vipera agẽs) inter omnia ferè serpentum genera crudelior sit, ad fœminam tamen suam blandus est (vt dicunt Ambrosius & Basilius) absentem nanque fœminam mas requirit, & blando sibilo proclamat: & vbi comparem aduentare senserit, venenum euomit ob reuerentiam eius, honorans gratiam nuptialem, Vincentius Belluacensis. Sed cum falsum sit viperas cum murænis coire, vt prius ostensum est, apparet etiam fabulosum esse quod de hac nuptialis gratiæ reuerentia dicitur.

Storge erga fœtum.

¶ Tantum nimirum erga filios amorem, non modò in hominum verumetiam in serpentium atque immanium ferarum corda inseruit Deus, vt vipera visa fuerit, quos peperisset, lingua lambere & tanquam expolire: vt prudenter dictum sit, procreationem tam charam omnibus animalibus quàm animam esse, Gillius.

Antipathia viperarum ad hominem.

¶ Viperæ domesticæ nusquam reperiuntur. ¶ Si viperæ collum summa cautione contineas, in osq; illius diductum expuas, sputum in eius ventrem delapsum, tanta ei pernicie existit, vt inde ex tabe vipera putrescat, Ælianus. ¶ Viperas bubus noxias esse Vergilius in Georgicis testatur his verbis:

Ad animantia. Boues.

Sæpe sub immotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit, cœlumq; exterrita fugit:
Aut tecto assuetus coluber succedere, & vmbræ,
Pestis acerba boum, pecoriq; aspergere virus,
Fouit humum: cape saxa manu, cape robora pastor,
Tollentemq; minas, & sibila, colla tumentem
Deijce: iamq; fuga timidum caput abdidit altè,
Cum medij nexus, extremæq; agmina caudæ
Soluuntur, tardosq; trahit sinus vltimus orbes.

Pullos anserũ vel gallinarũ.

In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera felesq; aut etiam mustela possit aspirare: quæ ferè pernicies ad internecionem

consternunt

consternunt teneros, Columella. Nessotrophij tota maceries opere textorio leuigatur extra intraq́ue, ne feles aut vipera prorepat, Idem. ¶ Tradunt naturæ rerum experti, myoxum (id est glirem) latitare, & fœtus suos simul in eodem loco multos parere, quinq; & amplius. Viperas autem hos venari. Et si inuenerit totum latibulum ipsa vipera, quum non possit omnes deuorare, pro vna vice ad satietatem edit vnum aut duos, reliquorum verò oculos expungit & cibos affert excæcatosq́ue enutrit, donec voluerit vnumquenq; eorum deuorare. Si verò contigerit, vt aliqui inexperti in hos incidant, ipsosq́ue in cibum sumant, venenum sibijpsis sumunt, eos qui à viperæ veneno sunt enutriti, Epiphanius in fine primi tomi secundi libri contra hæreses. ¶ Mures cum vocem felis aut viperæ sibilum exaudiuerunt, è cauo suo musculos alius aliò transfert, Ælianus. ¶ Hyperides in oratione contra Demadem ait: Oratores similes esse serpentibus: nam serpentes odiosos esse omnes: ex ipsis autem serpentibus homines quidē à viperis lædi, à Parijs autem ipsas viptras deuorari, Suidas. ¶ Albertus refert, viperam ascendisse arborem, picæq; pullos edisse: superueniens pica pugnauit cum vipera, sed in coxa capta clamabat: ad cuius vocem aduolauit socia, quæ viperam assiduè in capite percutiens, interemit deiecitq́ue, Cardanus de varietate rerum lib. 7. ¶ Scorpium deuorari à vipera certum est, Aristoteles hist. animal. lib. 9. Scorpionem cum vipera eadem phiala Paduæ conclusimus, quæ sese mutuo paulò post interemisse, animaduertimus, Gasp. Vuolfius. ¶ Terrena testudo cum origanum comederit, viperam præclarè contemnit. Quod si facultatem eius non assequatur, comesa ruta contra hostem armatur. Iam si vtriusque facultate caruerit, à serpente exeditur planeq́ue conficitur, Ælianus. Testudines aiunt cum viperas ederunt, superedere origanum. Quod nisi statim inuenerint mori. Huius rei multi periculum facientes, cum testudinem id facientem (edentem viperam) viderint, euulsere origanum: quo facto paulò post ipsam viderunt morientem, Aristoteles in mirabilibus. Quod autem Aristoteles de origano scribit, id Plinius de cunila bubula refert, inquiens: Testudo cum viperam ederit, mox cunilam edit, quod cum sæpius ita factum animaduertisset quidam, cum gustata cunila viperam testudo repeteret, herbam euulsit, quo facto testudo interijt.

Myoxos seu glires. — Mures. — Parias. — Picam. — Scorpium. — Testudinem.

¶ Animalia multa aliquo noxio comeso, mox aliud quod iuuet assumunt, ceu viperæ rutam vbi allium comederunt, Theophrastus de causis plantarum, 6. 4. ¶ Vipera semel percussa arundine obtorpescit, pluries roboratur. Zoroaster in Geop. ¶ Luf (id est ari) quando fricatur radix super corpus non mordet ipsum vipera, Auicenna. ¶ Dracunculi folia qui manibus affricuerit, aut radicem execuerit, posse à vipera feriri inficiantur, Dioscorides, Aetius. Draconteam tere, & vnge manum, & non mordeberis à vipera. Fructus verò ipsius herbæ tritus cum aqua, & positus in equis peregrinantium, fugat eas, Galenus. Qui lauit manus suas folio draconteæ, & succo eius, & decoctione eius, non mordet ipsum vipera, Auicenna. ¶ Viperæ si fagi ramulum admoueris πτήσσει, id est contremiscit, Andreas à lacuna, non volabit, vt Cornarius Zoroast. in Geop. Viperam sistit fagi ramus, si admoueatur, inquit Plutarchus in Symposiacis, Cæl. Rodig. ¶ Mira res est, si hinc ponantur folia fraxini, & hinc ignis, atque in medio constituta fuerit vipera, potius eligit sese in ignem conijcere quàm supra fraxinum transire, tanta est antipathia huius ad fraxinum, Mercurialis. ¶ Rutam viperalem appellatam tradit Apuleius, quod serpentibus & viperis resistat, Pierius. ¶ Vt vipera non mordeat. Ex succo solatri vnge manus, Galenus. ¶ Sinapis interficit eam (viperam) & quando ponitur super semitas eius refugit ab eo, Auicenna.

Ad plantas. — Allium. — Arundinem. — Arum. — Draconteam. — Fagum. — Fraxinum. — Rutam. — Solatrum. — Sinapi.

¶ Dicitur si vipera bonum intueatur smaragdum, mox eius oculi eliquantur & fluunt à capite, Rasis.

Smaragdum.

¶ Viperæ eruca planta delectantur, Cardanus de varietate rerum. Circa plantam quæ Sabina dicitur in agro Comensi viperarum multitudo conuenit: plures quoque super arborem serpunt, Idem.

Sympathia ad erucam & sabinam.

E.

Serpentes viui incōtinentes sunt, proinde aliqui viperas vino cum fictilibus ad sepes disposito venantur: ebriæ enim capiuntur, Aristoteles. Marsi homines viperarum sunt venatores, Amatus. His etiam aduersus serpentes vim naturalem inesse tradit Plinius. Veruntamen, vt author est Galenus libro de theriaca ad Pisonem: Marsi qui suo tempore extabant, contra serpentium venena nullam vtique propriam habebant facultatem, sed fraude quadam vniuersam decipiebant plebeculam. Ipse enim loco citato ita scribit: Circulatores hi nunquam congruo tempore viperas venantur, sed multo post venationem, cum non amplius vigent. Captas autem ipsas crebrò sibijpsis assuefaciunt, & cibis non solitis enutriunt: imò carnes ipsis permittentes, et continuè mordere cogentes vt virus ex earum ore vacuetur efficiunt. Quinetiam mazas quasdam obijciunt, quæ dentium foramina obstruant. Atque hac ratione morsus fiunt imbecilles, vt videntibus magnum sit miraculum, talis ipsorum ad fraudem parandam artificij imperitis, Hæc Galenus. Cæterum inquit Matthiolus in commentarijs suis in Dioscoridem, id fraudis doliue genus, nostro etiam tempore locum habet, in his præsertim circulatoribus & circumfo-

Viperarum venatio. — De Marsis viperarum venatoribus & eorum fraude.

Fraus circumforaneorum, qui se de D. Pauli stirpe mentiuntur.

raneis, qui ex diui Pauli stirpe (quod tamen planè mentiuntur) se prognatos prædicant. Quippe quod ferè omnes Apuli sint ex Leccia vrbe oriundi, aut ex circumstantibus locis: quanquam facile possunt originem duxisse à Marsis eorũ vicinis, qui sexcentenis aut fortasse millenis annis ante diuum Paulum extitere. Cauendum est igitur ab eorum nugis: nam quicquid loquuntur pollicenturq́, id omne fraudulenter & dolosè agunt. Capiunt enim viperas obeunte iam hyeme, & vt magis ab eorum morsibus se tueantur, manus sibi perquam diligenter inungunt quodam vnguento hac in venatione ab ipsis experto. Vnguentum illud conficiunt ex oleo syluestris raphani seminè expresso, dracunculi radicis, & asphodeli succo, leporis cerebro, saluiæ folijs, lauri baccis & alijs quibusdam additis. Affirmant eo vnguento perunctos à serpentibus ici non posse: quod ego facile crediderim, cum etiam apud Nicandrum in theriacis vnguentum reperiatur, quo qui fuerit perunctus, à feris ici non possit (de quo vnguento in historia serpentis egimus.) Capiunt igitur qui Marsos se faciunt viperas, aliudq́ quoduis serpentum genus hoc modo. captisq́ statim caput saliua perfundunt, cuius contactu non parum mitescunt, & veneni feritatem deponunt, quod hominis saliua sit illis prorsus contraria, Hæc Matthiolus. Capturi viperas manus inungunt melissophyllo: ita negant nocere. Hoc & Psyllorum antidotum ingreditur, Gesnerus.

F.

Vsus viperarũ in cibo.

In Ægypto Ægyptios ipsos viperis alijsq́ serpentibus similiter atq́ anguillis victitare prodidit Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos vesci traditum est, qui occidentales nouiterq́ repertas Indias incolunt, perinde ac ij qui orientales inhabitant, vt lib. 7. author est Plinius, Matthiolus in Dioscoridem. Isigonus eos qui Athon montem incolunt macrobios existimat, quia viperinis carnibus alantur. Itaq́ neq́ capiti nec vestibus eorum noxia corpori inesse animalia, Plinius.

Apparatus viperarum ad cibum.

¶ Viperarum carnes palàm videre est excalfacientes & desiccantes: vbi condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo, sale, anetho, porro & aqua, seruato nimirum modo, Galenus. Detracta cute, caput caudaq́, quoniam carne vacant, amputari debent: quippe commentitium est quod præcipitur, certam vtrinq́ mensuram præcidi oportere. Reliquum verò corpus exemptis interaneis elotum dissectumq́ discoquitur cum oleo, vino, salis exiguo & anetho, Dioscorides. Viperas hoc modo apparatas edere oportet: primum quidem amputato capite & cauda, & detracta pelle exemptisq́ interioribus visceribus omnibus caro aqua pura bis ac ter lota, in olla instar anguillarum coquitur, aqua quidẽ sufficiente affusa, & oleo modico cum anetho & porro (alibi scribit addito marrubio & anetho modico paucoq́ oleo) post sufficientem deinde coctiuram, iusculum moderato sale condiatur, atque ita edenda exhibeatur, itemq́ ius absorbendum, Aëtius. Elixatio viperæ est, vt sumatur vipera abscissis extremitatibus, mundificata à visceribus: deinde elixetur cum porris & anetho, & cicere & sale pauco, & decoquatur cũ aqua plurima, donec dissoluatur: & sumantur ossa eius tunc ab ea, & mundetur caro ipsius, & ponantur ossa eius tunc super micas panis de simila, Auicenna. Quidam viperis vtuntur in cibis. Primùm omnium occisæ statim salem in os addi iubẽt donec liquescat humor, quatuor digitorum mensura vtrinq́ præcisa exemptisq́ interaneis discoquunt in aqua aut oleo, sale, anetho & omnibus aut statim vescuntur aut pane colligunt vt sæpius vtantur, Plinius. Et de capite quidem amputando id cum ratione fieri dicit Galenus, propter venenum quod in ore continetur, sed vt cauda auferatur nullam habere rationem, quum neq́ sicca neq́ humida alimenti recrementa isthic habeantur. Idem tamen lib. 1. de antid. vtrinq́ quatuor digitorum mensuram de magnis viperis resecare satis esse dicit, Ianus Cornarius. Præscinditur tamen in apparatu viperæ pro elephantiacis cauda, non quia venenosa sed quia vngulosa & absque carne sicca & calida reperiatur, Amatus.

G. I.

DE REMEDIIS QVAE EX VIPERA SVMI POSSVNT.

Viperinæ carnes ad Elephãtiasim.

Mirabile Elephantiasis remedium viperarum esus existit. Eæ verò apparatæ eo modo quo supra in F. dictum est, ægro in sole desidenti exhibentur, capite tamen probè velato. Neq; verò semel tantum aut bis viperas edere satis est, sed sæpe id fiat quum extra periculum sit, & insuper commoditatem afferat. Sint autem viperæ recens captæ & ex humectioribus locis accipiantur. Nam quæ iuxta mare degunt vehementer siticulosæ sunt, Aëtius. Ius etiam coctarum viperarum absorbendum, Idem. Viperæ carnes calidæ & siccæ temperaturæ euidenter existũt, quæ corpus totum per cutem expurgant: hinc multi quos elephantia male habebat, esu potũue ipsarum consanuerunt: quæ in maritimis alijsq́ locis aridis degunt magis ad sitim faciendã sunt efficaces, Paul. Ægineta. Auerroes dixit carnem tyri purgare lepram, quoniam ipsius materiem pellit ad cutem, & ideo bibentes incidere primò in passionem tyriæ, id est cutis excoriatione, et postea ab ipsa liberari, Fumanellus. Et scias quod caro viperæ, & illud in quo est virtus carnis eius, est de nobilibus medicinis lepræ. Et non oportet vt sit vipera de luto, aut littoralis, aut de

locis

de locis humidis, quoniam in ea secundum plurimum est parum iuuamenti. Et de eis, quæ plurimæ est malitiæ, est illa quæ sitim facit, cum qua est perditio, imo eligatur montana præcipuè alba. Et abscindantur capita earum & caudæ vice vna subito: & tunc si multiplicatur cursus sanguinis, & remanent viuæ, & agitantur agitatione plurima tempore longo, tunc istæ sunt bonæ. Post decollationem mundificentur & decoquantur, & comedatur ex eis & iure ipsarum, Auicenna. Et ex potatione vini in quo moritur vipera aut viuit, iam sanati sunt quidam accidentaliter, aut intentione interficiendi, vt moriatur ille leprosus & quiescat, Idem. Amatus centur.2. agens de viperarum apparatu pro victu elephanticorum ait, Ius viperarum modo supradicto decoctarum primò ebibat decet: deinde carnes comedat, non secus ac veruecis, vel alitum, quæ in prandio quotidie sumuntur. Sed ieiuno stomacho, & in aurora carnes hæ comedi debent, dimidiæ saltem pro vice: & aliquando vnius integræ viperæ, prout virium robur adfuerit. A quarum esu cibum vel potum quemcunq; per sex differat horas. Quòd si sudauerit, diligenter sudorem seruet, maximè expedit. Excoriari autem ægrotantibus cutis solet, vt serpentibus euenit, Hæc Amatus. Quod autem supra citati authores de vsu carnium viperinarum ad lepram seu Elephantiasim scripserunt id totum à Galeno desumpserunt, qui lib. de simpl. medic. facult. 11. cap. 1. hac de re pluribus agit, his verbis: Viperarum carnes palàm videre est excalfacientes & desiccantes, vbi condiuntur ceu anguillæ, &c. quòd autem totum corpus per cutim euacuent, discere tibi liceat vel ex ijs quæ ego iuuenis etiamnum in Asia nostra sum expertus, quæ singulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo quem Elephanta cognominant, laborans, aliquousq; cum sodalibus conuersabatur, donec ex ipsius consuetudine conuersationeq; quidam ipsorum morbi inficerentur contagione, & ille iam odoratu grauis, ac fœdus redderetur aspectu. Constructo igitur illi tugurio proximè vicum in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quantum vitæ sustinendæ satis foret. Cæterum ad canis exortum, cùm fortè messoribus haud procul inde metentibus vinum esset allatum in fictili sane quàm fragrans: is quidem qui attulerat, deposito illo prope messores abijt: verum vbi eius bibendi aduenisset tempus, sublato fictili adolescēs, vt pro more impleto cratere, competente aqua vinum temperaret, in cratera vinum effundit, & vnà excidit vipera mortua. Quare attoniti messores, veriti ne quod, si bibissent, inde sibi malum eueniret, suam quidem sitim aquæ potione sedare maluerunt: cæterum cum illinc discederent, præ humanitate videlicet ne misericordia homini illi elephanti obnoxio vinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm viuere in ea miseria: At ille vbi bibisset, admirandum in modum sanitati restitutus est: nam tuberosum omne illud cutis totius non aliter quàm animalium à testæ mollitie nuncupatorum malacostracon tegmen decidit: quod autem reliquū erat, molle admodum apparuit, instar cutis cancrorū ac locustarum, vbi extima testa fuerit detracta. Alterum quoq; eiusmodi non dissimili casu in Mysia Asiæ, non procul ab vrbe nostra accidit. Vir quidam elephanto laborans profectus est ad aquarum sponte nascentium vsum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum. Erat illi scortū mancipium, iuuencula sanè formosa, compluribus amatoribus ambita. Huic tum alia quædam ex domesticis rebus, tum pœnum æger concrediderat. Profectis igitur illis, in ædibus, quibus vicinus erat locus squalidus & viperarum plenus, fortè fortuna ex illis vna in vrceum vini incidit negligentius positum: extinctaq; est. Ac scortū quidem in lucro id reputans quod fors euenisset, hero id vini propinat, atq; ille ebibit: cæterum exinde ad eum modum quo ille qui degebat in tugurio, persanatus est. Atq; hæc iam duo sunt experimenti ex fortuita occasione sumpti exempla. Porro tertium quoq; annectam, quod ex nostra profectum est imitatione. Cùm quidam hoc morbo ægrotaret, animo magis quàm vulgus philosophico, & contemptore mortis, oppidò quam grauiter ferebat, satiusq; dicebat mortem semel perpeti, quàm vitam viuere tam miserabilem. Itaq; illi quæ superioribus duobus accidissent indico. Erat autem augurioꝝ peritus, & amico vtebatur, mirificè hanc disciplinam tractante. Itaq; vbi ad augurium cum illo consedisset, persuasus est, vt quæ per experientiā essent cognita, ipse imitaretur: atq; epoto vino quod sic erat veneno infectum, leprosus factus est: ac postea lepram eius nos consuetis remedijs sanauimus. Quartus præterea viuas capere viperas arte vtebatur. Sed illius in illo morbi tantum erant principia: itaq; cura studiumq; nobis fuit, vt illum quàm celerrimè sanitati redderemus: quocirca misso sanguine, atraq; bile medicamento detracta, viperis quas capiebat vti iussimus, præparatis in olla anguillarum in modum. Atq; hic ita sanatus est, euaporato per cutem affectu. Postremo & alius vir quidam opulentus, non nostras ille quidem, sed ex media Thracia, Pergamum aduenit admonitus somnio: vbi iubente Deo per insomnium, vt quotidie medicamentū biberet, quod confectum est ex viperis, forisq; corpus inungeret, non multos post dies morbus in lepram abijt: rursumq; & hoc pathos quibus Deus præcipiebat medicamentis curatum est, Hactenus Galenus.

¶ Pullos & capos iure & carne viperarum cum pane subactis nutriuit Matthæus Gradi ad vsque deplumationem, curaturus hoc esu Elephanticos, Sylvius. Dant aliqui carnes viperarum coctas ad comedendum gallinæ, etiam brodium ad bibendum, & in tanta quantitate dant quousque gallina deplumetur: quod tunc est signum quòd virtus talium carnium pene-

trauit & est imbibita: postea decoquunt gallinam & de ea dant ad comedendum infirmis, & de vsu istarum carnium viperarum recordor, quòd cum Ioan. Matth. Gradi curasset quendam leprosum, fama diuulgata vsque ad Galliam: & quidam alius accessit Papiam, vt curaretur à lepra: & inueniens ipsum mortuum accessit ad me, cui exhibui multa remedia: tandem deueni ad exhibitionem talium carnium quæ laudantur ab omnibus medicinæ authoribus: & dixi illi Gallo vt eas caperet, & fecit: & quòd erat multum auidus curari, accepit de eis in multa quantitate. Cùm autem mane ipsum visitarem, inueni ipsum cum sæuissimis accidentibus & venenosis, ita quod timui, ne carnes illæ ipsum occiderent: sed quia virtus erat fortis, expulit per partes cutis: & facti fuerunt per corpus quasi totum bubones, qui tandem deuenerunt ad saniem, & curatis illis remansit liberatus. Et propter hoc medici non sunt audaces in exhibendo multam quantitatem rerum venenosarum: Gatinaria cap. de cura debilitatis visus.

¶ Erat quædam nobilis in hac ciuitate laborans cutis affectione, quæ post multorum curationem ad meas deuenerat manus: in cuius curatione nihil proficientibus generosis pharmacis, ad extremum marito consentiente, viperinas carnes in ea probare constitueram, vnde fæmella vipera eo modo mundata ac præparata, quem Galenus præscribit in lib. de theriaca, commiscendo carnem ipsius viperæ cum galanga, croco, &c. coxi ipsam vsque ad extremam coctionem, deinde accepi pullum vnum quem in succo ac brodio ex vipera detracto coquere iussi ad sufficientiam. Nequid inde mali incurrat, primò ipsi exhibui mithridatum, tandem pullum cum brodio ipsi obtuli, ex cuius esu melius se habere dicebat, quo viso accepi aliam viperam masculum quem coxi sine appositione aliorum, eius brodium per tres dies ipsi exhibui, vnde statim sudare vehementissimè cœpit. Sudorem compescui syrupi viol. cum aqua simplici vsu: post sex dies squammæ decidebant, ipsa etiam fuit sanata. Insuper concepit masculum, quum antehac per 40. annos fuerit sterilis. Alteri mulieri verebar brodium de viperis ordinare, sed cocta optimè carne viperarum accepi amylum seu farinam, quam cum dicta aqua permiscui, positis ibidem carnibus, feci deinceps globulos ex illa farina, quibus columbos more hebræorum per tres dies alebam: tandem elixos patienti obtuli, vnde fuit optimè sanata, Helideus.

¶ Vinum in quo ipsi marasi suffocati fuerint, si bibatur morbo gallico mederi certo experimento tradunt, Alysius.

Viperinæ carnes ad insanabiles morbos.

¶ Antonius Musa medicus cùm incidisset in insanabilia vlcera, viperas edendas dabat, miraque celeritate persanabat, Plinius. Cùm Crateri medici seruus in morbum peregrinum & inusitatum incidisset, quo carnes ab ossibus disiungebantur, cæteraque medicamenta nihil prodessent, viperæ in modum piscis præparatæ esu sanatus est, Porphyrius libro 1. de abstinentia ab animalibus.

Ad oculorum debilitatem & strumas.

¶ Viperinæ carnes, si coctæ edantur, claritatē oculis afferunt: neruorum vitijs auxiliantur: increscentes strumas reprimunt, Dioscorides. Ex ijs qui oculis excæcantur sunt qui viperarum esu visum conseruant. Porphyrius de abstinentia animantium. Oculi debilitatem & aquositatem & ferè cæcitatem curat brodium carnium viperarum decoquendo simul fœniculum, & debet præparari, id est, abscindendo caudam & caput per quatuor digitos, postea euiscerando, & bene abluendo extracta pelle, & similiter valent carnes, sed dentur in pauca quantitate, Incertus. Silentio præteriri non debet, quod à quibusdam memoriæ proditum est, nempe strumis laborantes, sicuti & elephantiasi, viperarum ac serpentū vsu mirificè adiuuari, Ioh. Tagautius.

An pediculos generent.

¶ Aiunt ijs qui viperas esitent, pediculos procreari: quod plane à veritate abhorret, Dioscorides. Id tamen affirmat Galenus his verbis: Conueniens est generalis facultatis meminisse carnem viperinam dicendo exiccatoriam, & valenter digerentem, mediocriter verò excalfacientem. Properat autem, vt videtur, vis eius ad cutem, per eam videlicet quæ in corpore sunt excrementa exigens. Quibus ergo affatim est mali succi in corpore, ijs ingens prouenit pediculorum numerus, & à cute ceu squamma abscedit ac decidit extrema cutis, quam Græci vocant ἐπιδερμίδα, ad quam sistuntur ac retinentur crassi terrestresque humores ad cutē protrusi, à quibus quidem psoræ, lepræ & elephantes nascuntur, Hæc Galenus. Ius viperarum præter supradicta pediculos è toto corpore expellit, pruritusque etiam summæ cutis, Plinius.

Macrobios faciunt.

¶ Adijciunt aliqui longam senectutem agere, qui eo cibo (nempe viperis) vescuntur, Dioscorides. Isigonus Cirnos Indorum genus, centum quadragenis annis viuere: Item Æthiopas Macrobios, & Seras existimat, & qui Athon montem incolant: hos quidem, quia viperinis carnibus alantur, Plinius.

Remedia ex capite & cinere eius.

Viperæ caput impositum, vel alterius quàm quæ percusserit, sine fine prodest. Item si quis eam ipsam in vapore baculo sustineat: aiunt enim præcauere: Item si quis exustæ eius cinerem illinat: Caput quidem dissecant Scythæ inter aures, ad eximendū lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipso toto capite vtuntur, Idem. ¶ Ius (viperæ elixæ) præter supradicta pediculos è toto corpore expellit pruritusque etiam summæ cutis. Effectū ostendit & per se capitis viperini cinis. Vtilissime oculos inungunt, Idem. Viperarum capita vsta in olla ad cinerem, deinde trita cum decocto lupinorum amarorum crassissimo, & temporibus illita, fluxum oculorum diuturnum sistunt. Cinis ipsorum per se leuissimè tritus, & vt aridum collyrium adhibitus, hebe-

tus, hebetem visum magnopere corrigit, Aëtius. Neruorum nodis medetur capitis viperini cinis ex oleo cyprino illitus, Plinius & Marcellus. Viperæ caput aridum asseruatum & combustum, deinde ex aceto impositum, igni sacro medetur, Plinius. Viperæ caput linteolo colligatum, & collo suspensum, magnum sane amuletum est contra anginas, quippe non solum iam tactas sanat, sed ne fiant, prohibet, Matthiolus.

Ex cerebro. ¶ Cochlearum inanium cinis admistus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. Oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro viperæ. Cerebrum viperæ illigatum pelliculæ, dentitiones adiuuat, Plinius.

Ex Felle. ¶ Fel vipere mirabile est in abstergendo oculum, nec infert noxam veneni, Albertus. De felle non audacter suaserim quæ præcipiunt: quoniam (vt suo loco docuimus) non aliud est serpentium venenum, Plinius.

Ex iecore & intestinis. ¶ Constat contra omnium serpentium ictus quamuis insanabiles ipsarum serpentium exta imposita auxiliari: eosque qui aliquando viperæ iecur coctæ hauserint, nunquam feriri à serpente, Idem. Exta eius valent contra omnium serpentium ictum, vt dicit Plinius, Vincentius Belluacensis.

Ex adipe. ¶ Viperæ adeps contra oculorum hebetudines suffusionesque efficax est, addita cedria, melle Attico & pari oleo vetere. Pilos alis euulsos perunctis radicibus recens & per se illitus obliterat atque renasci non patitur, Dioscorides. Prodest ad oculos inungendos adeps viperinus, Plinius. Quidam viperarum adipem in principio suffusionum conuenire tradunt, Aetius Fel aquilæ, hyænæ, vrsi & adeps viperæ miscentur liquidis compositionibus ad ficosas aliasque eminentias, & oculorũ suffusiones apud Galenum 4.7. κ.τόπ. Adeps viperę caliginem oculorum tollit, Vincentius. Porrò quoniam viperarum adipem vbi radicitus pilos sub alis euulseris, prohibere illos recrescere illitum referunt, visum est mihi eius facere periculum esse satius. Ac vbi prout iubent fecissem, mentitos comperi: sicut etiam quod initia suffusionũ sanet, Amatus.

¶ In podagra vtile esse aiunt adipe viperino pedes perungi, Plinius. ¶ Ambustis medetur adeps viperinus, Idem. ¶ Quidam viperæ purgatæ, vt supra dictum est, adipem cum olei sextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cum opus sit ternis stillis additis in oleum perunguntur, vt omnes bestiæ fugiant eos, Idem.

Ex pelle. ¶ Impetigines extrahit viperæ exuuium, Hippocrates lib. 2. de mor. mul. Viperæ pellicula in puluerem redacta impositaque alopeciis mirificè pilos regenerat, Galenus lib. de ther. ad Pisonem. Pellium viperinarum cinis alopecias celerrimè explet, Plinius. Ex pelle viperarum cinerem facies, atque asiduè insperges, emendabis sine mora alopecias, Marcellus. Curant alopecias ex Plinio. Erinacei cinis, murium capita, sinapi, & viperarum pelles. Braisauolus de morbo Gallico. Echinum comburi cum viperinis pellibus ranisque, & cinerem aspergi potioni iubent magi, claritatem visus promittentes, Plinius. Tunica viperæ quam proiicit cum innouatur, in vino cocta, dentibus & oculis medetur, Vincentius.

Echion. ¶ Viperam viuam in fictili nouo comburere, addito fœniculi succo ad cyathum vnum, & thuris manna vna, atque ita suffusiones oculorum & caligines inungere vtilissimum est medicamentum, id echion vocatur. Fit & collyrium è vipera in olla putrefacta, vermiculisque enatis cum croco tritis, Plinius. Echeon medicamen ad visum, quod fit ex cinere viperæ & melle, Syluaticus.

Ex puluere cinere, & laqueo ¶ Quidam viperas totas extendunt & siccant, posteaque terunt, ac eas in potu contra morbum articulorum exhibent, Aëtius. Alij viperam circa canis ortum circumcidunt (id est caput & caudam abscindunt) vt diximus: dein mediam comburunt. Dein cinerem eum dant bibendum ter septenis diebus quantum prehenditur ternis digitis, sic strumis medentur. Aliqui verò circumligant eas lino, quo præligata infra caput vipera pependerit, donec exanimaretur, Plinius. Fila multa, præcipuè purpura marina tincta, quibus viperæ collum suffocatum sit, mirum in modum tonsillis, alijsque in collo tumoribus, vel singula circumligata auxiliantur, Galenus. Viperæ laqueus faucium apostematibus medetur. Io. B. Porta.

Oleum viperinum. ¶ Quidam in tribus heminis olei discoquunt viperam exemptis ossibus, & psilothri vice vtuntur, euulsis prius pilis quos renasci nolunt, Plinius. Arthritici dolores vtilissime illinuntur oleo in quo decocta sit vipera: hoc enim perfecte curat, Auicenna. Olei viperini cõfectio apud Leonellum Fauentinum his verbis describitur. ℞. tres vel quatuor viperas, abscindantur partes extremæ, caput & cauda per quatuor digitos: reliqua verò pars per quatuor frusta diuidatur, & in olla perforata ponatur, quæ olla ponatur in ollam aliam maiorem, deinde orificia earum claudantur bene cum luto, vt spirare non possint: deinde collocetur aut statuatur, in cacabo pleno aqua ebuliente, & ibi stet, continuè bulliendo per duas horas in olla, tunc extillabit liquor à viperis, quæ erant in olla perforata: cum illo oleoso liquore inungantur nucha & membra paralyticata, siquidem à proprietate valet paralyticis. Hactenus Leonellus Fauentinus. Oleum de serpentibus, Viperas intellige, & elige vt in theriaca: & abscinde caput & caudam, & valebit elephantiasi, Manardus in Mesuen. Oleum de viperis in Italia (Bononiæ

præfertim) fiebat anno 1559. ita vt viuæ conijcerentur in oleum, & insolarentur dies 40. carnes earum tabescere aiunt, & ceu solui in oleum Hoc inungi leprosis & in morbo gallico vtile, Incertus. Accipe viperarum nigrarum lib. iij. olei sesamini sesquisextarium in vase vitreato angusti oris probe obturato, ne vapor inde exhalet, incoquuntur, donec caro ab ossibus decidat: deinde vbi refrixerint, reponuntur. Cutim expurgat, impetigines aliaq; id genus vitia sanat, partibus affectis penna illitis, Andernacus dialogo 8. tomi 2. suæ medicinæ. Oleum de viperis concisis in partes & insolatis in oleo tota æstate audio D. Fallopium mirifice extollere ad dolores Gallicos aliosq;, Gesnerus.

¶ Vincentius Stochetus Anconitanus iuuenis natus annos viginti, elephantiasi, laborans, cutim, ex viperarum sanie per vitream campanam destillata illinebat. Suadet Galenus theriacam ebibitam, vel cuti illitam hoc morbo laborantibus summopere prodesse. At nos ex viperis destillatitium hoc magis conferre, vtpote morbo rebelli, & fere exossatæ elephantiasi dictæ, non sine optimo successu augurati sumus. Primò autem sanies ex viperis dissectis, & vasculis vitreis occlusis, ad ignem lentum destillabat: deinde oleum & aqua prodibant, de quibus postea sales concinnari poterant, Amatus Lusit. cent. 2.

DE THERIACA ET PASTILLIS THERIACIS.

Nomina theriacæ.

Theriace non solum quod ferrarum morsibus probè conueniat, sed etiam quòd feræ ipsæ deinceps in confectura misceantur, congruè ex vtroque significato nominatur, Galenus. Theriaca Diacidnes dicitur, id est è vipera. Sic eam vocat Galenus scribens ad Glauconem. Dicitur autem τὸ δι' ἐχίδνης φάρμακον, & τὸ δι' ἀχίδνης, Κίδνην autem puto dici per ἀφαίρεσιν τοῦ ε & χ in κ, mutatione densæ in tenuem. Andromachus theriacam quæ viperas habet, Galenen, id est, tranquillam cognominat, Galenus lib. lib. 1. de antidotis. Vocantur pastilli de vipera siue orbiculi theriaci aut potius trochisci de tyro. Amatus cent. 2.

Confectionem theriacæ Galenus multis verbis describit tribus libris, nempe libro de theriaca ad Pisonem, libro ad Pamphylianum de theriacæ vsu, & libro primo de antidotis. Liber de antidotis videtur vltimus esse scriptus, ideoq; ab ipso maximè peti debere theriacæ confectionem: nam in ipso quædam reprehendit quæ in alijs fieri iubet. In libro enim ad Pamphilianum viperarum carnibus cum pane miscendis ius in quo decoctæ sunt, affundi iubet: quod in libro de antidotis reprehendit: Rursus in illo ad Pisonem præcipit scillas inuolui luto, vt assentur, in libro autem ad Pamphylianum id reprobat: Sunt & alia quædam diuersa. Hinc colligitur primum scriptum esse illum ad Pisonem: secundò ad Pamphylianum, vltimò de antidotis. Ideoq; forsan non meminit aliorum quòd in primis non exactè tractasset rem. Ille tamen qui de antidotis est solum apparatum theriacæ docet, non autem vtilitates, nisi quantum carmine comprehendit Andromachus, quod in libris alijs duobus fusius docet. Huc autem adferemus quæ ad pastillos vipercos qui theriacæ confectioni admiscentur pertinere videbantur.

Viperæ theriacæ adhibentur.

Ac primum theriacam antiquissimam esse, & semper studiosè ambitioséque à medicis locupletatam, donec Andromachus Neronis medicus viperarum carnes ceu manum extremam operi iam absoluto addit, testatur Galenus libro ad Pisonem & libro primo de antidotis. Solæ viperarum carnes theriacæ admiscentur, non autem aliarum serpentum: quia omnes reliqui aliquid maligni præ viperis habeant: viperæ autem minus alijs feris tabificam vim obtinere censeantur. Idem lib. de theriaca ad Pisonem. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν τεριχὼ μάλιστα εὑρισκομένων ὄφεων, οἱ ἰατροὶ τὰ πολλὰ τὴν θηριακὴν σκευάζουσι, Suidas.

Quales viperæ sumendæ sint.

Viperæ ad theriacam sumendæ sunt non quouis tempore, sed potissimum initio veris captæ, cùm latebris relictis foras in apricum prodeunt, & non adhuc virus tam prauum habent, Galenus ad Pisonem. Viperas non vt aliqui faciunt, æstate media, neque statim vbi cauernas egressæ fuerint, venari conuenit, æstate siquidem earum carnes sitim excitant, statimq; ab egressu frigidæ, siccæ & extenuatæ sunt. Opportunũ itaq; tempus est quod ijs medium intercedit, quodq; Andromachus ipse significauit, quo tempore & qui Libero patri sacra faciunt, viperas lacerant, vere quidem finiente, nondum tamen æstate incipiente: vel si ver quod ad magnam sui partem hyemale fuerit, circa principium æstatis, non multò post Pleiadum ortum. Idem libro primo de antidotis & Aëtius libro decimotertio capite 90. Accipiantur viperæ quum est finis veris & incipit æstas. Et si fuerit ver hyemale, dimittantur vsquequo consequatur æstas, Auicenna.

¶ Viperas fœminas accipito. Cauere enim oportet ne mares in antidoti confectionem assumamus, Aëtius. Quomodo autem distinguantur viperæ mares à fœminis dictum est supra in B. Istis quidem trochiscis non conueniunt omnes viperæ, imo flauæ, & de flauis fœminæ, Auicenna. Videtur autem viperas vocare quosuis serpentes, ac per flauas, ipsas viperas intelligere.

¶ Viperas

¶ Viperas autem quæ prægnantes sunt reijcere oportet, Galenus. Magis enim exasperatæ seipsis redduntur prægnantes, Aëtius.

¶ Porrò obseruandum est ne illæ capiantur, quæ in maritimis locis, quæue in aliqua salsa aquarum lacuna degunt: antidotus enim quæ ex huiusmodi viperis confecta fuerit, sitim excitabit, Galenus lib. 1. de antidotis. Non oportet vt capiantur ex piscinis & littoribus fluuiorum & aquarum & marium, neq; petrosæ, quoniam in eis sunt quercinæ, facientes sitim, imo capiantur in loco longinquo ab humorositate. Et non capiantur illæ quæ sunt debilis motus, imo eligantur illæ quæ sunt velocis motus, habentes caput eleuatum, Auicenna.

Capita & caudæ amputanda

Viperarũ caput ac caudam abscindere oportet: nam præterquam quod hæ particulæ virulentiores esse videantur: etiam duræ & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis viperis, id quod vtrinq; amputatur, quatuor digitos æquare. Galenus lib. 1. de antidotis. Capita præcidimus, quia pessimũ humorem, nempe ipsum virus continent: Caudas verò atq; ipsa extrema corporis tollimus, tanquam caudæ partes, & vt arbitror, sordidiorem substantiæ portionem magis trahentes, adeoq; crebrius, motus gratia trahentes, quemadmodum partes quæ proximę sunt caudis piscium, minus pingues esse ob frequentem motum dicuntur. Idem lib. de ther. ad Pisonem. In libro vero vndecimo de simpl. medicam. facultatibus caput quidem viperæ totum abijci probat, ob venenum quod ore continet, verum à ratione alienum sibi videri scribit adimere & caudam. Nec enim, inquit, dicere liceat quòd id faciendum sit ob recrementa tum liquida tum sicca. Nam interfectis atq; excoriatis apertisq; exempta interanea omnia abijcimus, vt sola sit carnium substantia reliqua vnà cum arterijs venisq; per ipsas innatis, quarum minima moles est vt ad totam carnem, ac ne apparens quidem, nisi quis multum diligenter intentis oculis consideret. Hæc Galenus.

Optimarum viperarum dignotio.

Viperis eo quo dictum est tempore captis, primùm capita & caudas amputare quatuor digitorum longitudine conuenit (in tantum sanè quantum videris in eis carne nudatum, Aëtius) dum autem partes has abscindis, diligenter inspicere consilium est, num his amputatis, exanguia protinus, immobilia, prorsusq; emortua esse animalia videantur. Nam si tales offenderis bestias, nihil ad medicaminis compositionẽ conducere ipsas censeto. At si motum quendam in ipsis residuum conspicias, & sanguinem conseruare aliquandiu posse, has ceu præstantissimas antidoto præparando immittes, vt quæ haud ignauam, exolescentemq;, sed validam ad seruandam vim habere appareant, Galenus lib. de ther. ad Pisonem & Aëtius lib. 13. cap. 90.

Pastillorum viperinorum apparatus.

Fiunt ex vipera pastilli, qui theriaci vocantur à græcis, quaternis digitis vtrinq; amputatis exemptisq; interaneis & liuore spinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho discocto, spinisq; exemptis, & addita similagine, atq; ita in vmbra siccatis pastillis quibus ad multa medicamenta vtuntur, Plinius. Viperis ab vtraq; extremitate concisis tota cute detracta, adeps ceu nullius momenti, omniaq; interanea, tanquam excrementorũ receptacula eximenda sunt, totum verò reliquum corpus aquis primo abluendum (ex duabus aut tribus aquis lauandum, Aëtius) ac in vas quoddam fictile quam elegantissimè constructum, vel in lebetem probè extersum, splendidumq; conijciendum est: deinde aquæ pura fontis (congruenti mensura, Aëtius) superinfusa, viridiq; anetho (tunc enim viget) addito, ollæ prunas, vt coquatur subijcere conuenit: vel arida ligna, quæ quòd fumum non emittant, ἄκαπνα vocant, vel quod melius adhuc est vitium sarmenta. Salis autem, siquidem suo tempore viperas ceperis, tantillum immittere oportet: sin æstate iam incipiente, nihil. (Quod si efferueat olla, solet enim assiduè in decoquendo aqua ebullire, & ex olla effundi, quotiescunq; hoc ipsum contigerit, frigidam aquam irrorato, Aëtius.) Deinde carnibus iam benè coctis (sit autem tibi coctura mensura cum spinæ ab illarum carnibus seiunguntur) tunc lebete ab igne deposito, diligenter carnes à spinis segrega vt nihil ex spinis simul auferatur: (Ad manum deinde peluim appositã habere oportet mundam, & ex iusculo coctura aliquid continentem, atq; in eam ipsam depuratas carnes inijcere: facilè enim resiccantur, & proinde difficulter conteri possunt. At verò vbi carnes ipsas puras feceris ac manibus diligenter expresseris eas ponderato, & in pilam culinariam asperiorem conijcito, ac fortiter aliquandiu terito, paulatimq; iusculum instillato, Aëtius,) Atque his exquisitè contritis, panis ex purissima farina optimeq; confecti, qui præcipuè & bene fermentatus sit, & salis quod satis sit habeat, & in furno non sub clibano coctus, medicum quiddam admiscere oportet. Nonnulli tamen in commiscendo panem viperis hanc mensuram seruandam præcipiunt, vt panis pondus viperinarum carnium dimidio minus sit: Magnus & Damocrates æqualem panis modum æquali carnium adiungunt: alij ne tertiam partem excædat malunt. Ego verò quandoq; quartam, quandoq; & quintam panis imposui. Cæterum nisi probè coctus fuerit, periculum est, ne aliquid aciditatis medicamentum contrahat. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verùm cùm viperas & panem coniunxeris, diligenterque adeò subegeris, vt nulla viperinæ carnis particulam non contusa remanserit, ex ea massa iusculi quod satis est paulatim affuso, & opobalsami contactu inter effingendum vtens, pastillos conficito qui sunt tenues: nam crassi cùm difficulter siccescere soleant, & carnem putrescere, & panem acescere sinunt.

Quamobrem panem quoq; ante siccatum terere melius est, & non quemadmodum ante nos qui Cæsari theriacam faciebant, viperarum iure maceratum: id quod ipse quoq; diu feci (quod etiam tradit lib. 11. de medicament. simpl. facultatibus, Non tamen, inquit, tundentes miscemus, verum aqua in qua decoctæ fuerant viperæ maceramus) sed mihi postea melius esse visum est, panem anteà contritum viperarum carnibus exactè iam subactis admiscere: citius namq; pastilli siccantur, qui siccum panem non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis in superiori domus parte, ad meridiem conuersa, vel saltem ad Septentrionem non respiciat, vt solis radios tota penè die admittat: tali enim loco commodè siccescent. Statim vbi fuerint conformati, ea parte collocentur, qua solares radij peruenire non possint. (In vmbra enim siccari eos oportet, Aëtius.) Frequenter autem ipsos conuertere opus erit, vt æqualiter vtraq; ex parte siccescant, quod facere siquis omiserit, superior quidem pars celeriter acescet: inferior autem humida diutius permanebit, periculumq; erit ne marcescant. Posteà verò quàm exiccati fuerint, maneant adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quàm prius à solis radijs, sæpeq; denuo cõuertantur. Sufficient autem ad hęc omnia quindecim dies ad summũ: post quod tempus donec theriacam conficere volueris, (opobalsamo optimo oblinendi, & post, Aëtius) recondi debent in vase stanneo, aut vitreo, aut etiam aureo. Vitrum siquidem, & aurũ nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur: quod vitare conueniet, non solum in hac, sed & in quibuscunq; alijs antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: vasa namq; ex eo fabricata celerrimè rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum vocant. Cæterum longè melius est, haud multò post, quàm pastillos confeceris, ipsis vti, quanquam non multum detrimenti capiunt, etiamsi peracto anno, atque etiam multò pòst eis vtaris. Rectè namq; à principio siccati, ad tertium, quartumq; annum integri perseuerant, dummodo tamen aptè reponantur, & subinde puluisculus quidam, qui ipsis obnasci consueuit, mundis linteis interdum abstergatur. Is namq; si diutius inhæreat, pastillos perforabit. Perspicuum est autem eos inutiles euadere, qui pèrforati fuerint, quemadmodum ante quàm hoc ipsis accidat, etiamsi multum tempus intercesserit, vtiles permanent. Hæc Galenus lib. 1. de antidotis, & lib. de ther. ad Pis. & lib. 11. de simpl. medic. facult. Crito hoc plus de theriaca scriptum reliquit. Viperas vere finiente vel autumno, comprehendendas, eligendasq; illas quæ magnæ & corpulentæ sint, anethoq; imposito elixandas, carnibus autem è decem viperis collectis, vnam panis siliginei vnciam admiscendam censet, atque ita pastillos theriacales appellatos conficere, Idem lib. de vsu theriacæ ad Pamphylianum. Fuchsius libro de compos. medicamentorum vipereis pastillis, quorum tamen parandi rationem Andromacho acceptam refert, opobalsamum addit. Quamobrem non potui Fuchsium non mirari, quòd non solum præter Andromachi & Galeni institutum hoc fecerit, sed quòd etiam medicamentum addiderit, quo iam penitus diu destituimur, Matthiolus epistol. lib. 5. Qui autem plura de theriacæ confectione & compositione cognoscere volet, & quæ viperinis pastillis adijcienda sint, legat Galenum libris supradictis & Aëtium libro 13.

Pastilli viperi [illegible] sic-[illegible]

Quibus in vasis recondendi.

Quot quantique morbi à theriaca adiuuentur.

Vsus autem theriacæ ad multa prodest. Non enim solum ad bestiarum morsus & venena à natura sua auxiliatur, sed & alias magnas affectiones auxiliare pharmacum per vsus experientiam inuentum est. Podagricos enim & articulorum dolores iuuat, Fluxiones exiccat, Hydropicis, Elephantiacis, Melancholicis, Quartanarijs, Ictericis, Abscissæ voci, sputo cruẽto, Nephriticis, Dysentericis, Calculosis, Anhelosis, Hepatis & lienis affectibus, Cholericis, Cardiacis, Epilepticis plurimum prodest. Lumbricorũ omne genus ex intestinis exigit. Præstantissimum est pestis remedium. Etiam sanis frequens eius vsus salubris est. Senectam enim placidam, vitam longæuam, & sanitatem stabilem promittit, excrementa consumit, actiones naturales roborat, sensus & mentem acuit, peregrinantes contra frigoris iniuriã armat, corpus à venenosis alijsq; noxis præseruat & ægre passibilem reddit; Sanguinem bonũ efficit, aëris & aquarum vitia emendat: nec solum instantibus morbis liberat, sed etiam ab imminentibus præseruat. De quibus plura vide apud Galenum lib. de ther. ad Pis. & lib. de vsu theriacæ ad Pamphylianum & apud Aëtium lib. 13. cap. 96. Res quæ in potu tribuuntur leprosis multæ sunt: nam de melioribus medicinis est theriaca maior, facta cum carnibus viperæ, Auicenna. Auenzohar theriacam non modo assumptã sed & linitam lepræ conferre ait, Fumanellus. Trochiscos de vipera, aliqui addunt liquoribus destillandis contra Gallicum morbum vt refert Aug. Ferrerius.

DE SALE THERIACO.

PRæparantur & sales quidã ex his bestijs (id est viperis) qui faciũt ad omnia prędicta, modicè longoq; temporis spatio præsidium præbere habiles, continuo autẽ vsu paulatim adiuuantes, Galenus. Sal ex eis ad eadem conficitur, sed inefficacior est. Viua autem vipera in fictile nouum demittitur: adijciuntur salis caricarumq; tritarum, singulatim quinq; sextarij, mellis cyathi sex, mox fictili operculum luto oblinitur, & fornacibus inassatur, donec sal in carbones redigatur, qui postea tritus in pulueris faciem reconditur. Plerunq;, vt ori gratior fiat, immiscetur spica,

tur spica, aut folium nardi, aut malabathri momentum, Dioscorides. Hi sales hunc in modum præparantur: Viperæ prædictis (nempe in viperinorum pastillorũ apparatu) similes, & eodem tempore captæ, numero quatuor, non biduo plus post venationẽ adseruatæ, sumentur: verum si fieri possit, eodem die quo sunt captæ. (Id verò nõ in meridie faciendum sed mane. Tunc enim rigentes adhuc bestiæ ad motum tardiores sunt. Quòd si fagi etiam arboris ramulo viperas cædas, ad motum ipsas tardiores reddes, & mirabilem eis soporem induces, Aëtius.) Deinde salis ammoniaci, sin minus, communis, colore albi, & leuiter splendescentis, modius Italicus, mox cum ipsis crassius tundetur. Gentianæ Creticæ libra vna semis, Aristolochiæ rotundæ, sesquilibra, centaurij tenuis comæ libræ duę, cardamomi seminis, marrubij, singulorum vnciæ sex, scordij, apij, chamædryos Creticæ, singulorum libra vna, Rutæ satiuæ seminis libra vna. Melle Attico hæc vniuntur, (& in 5. aut 6. pastillos latiores quò probè exuri queant reducuntur, Aëtius.) & dimidia ipsorum pars in nouum fictile conijcitur. Deinde quatuor viperæ viuæ, quibus adduntur etiam scillæ teneræ, recentes quinq; minutim concisæ, ita reliqua aliorum dimidia pars adijcitur, ac vbi cooperueris ollam, lutoq; diligenter oblitueris, tribus quatuórue foraminibus operculum ipsius pertundes, vt per ea vapor coctionis modum indicet. Nam primus fumus exire videbitur copiosus, obscurus, admodumq; turbidus, qui ignem bestias iam inuasisse nunciet: quando te animum quoq; diligenter aduertere moneo, ne tandem huius fumi aërem ex viperarum exhalatione infectum inspires. Postea vbi vapor cessauerit, & tenuem quandam flammam per foramina eijci conspexeris, tunc ipsa cocta esse quam optimè censeto, atq; ita ollam de igne tollito, tota die & nocte refrigerans. Deinde ollam aperito, exemptosq; carbones diligenter tundito, & cum hisce misturis cribrato, Rutę syluestris seminis, hyssopi Cretici, singulorum vncijs nouem, hormini seminis torrefacti vncijs tribus, thymi Attici summitatum vncijs nouem, malabathri Indici, foliorũ vncijs quatuor, baccarum iuniperi Laconici carnis libris duabus, coriandri satiui seminis vncijs sex, piperis albi & nigri singulorum libris duabus, laseris radicis vncijs decem, zingiberis non foratis libris duabus, satyrij seminis vel radicis, pulegij montani, seseli massaliothici rufi, tordili montani, seminis mentæ, singulorum vncijs sex, casiæ optimæ vncijs duabus, cinnamomi vncia vna. Conare autem ipsa contusa cribrataq; rursus contundere, & cribro frequenter incernere, vt ad amussim fiant leuia: atque sic in vasis vitreis reposita non statim vsurpare conuenit, sed post decem ferè dies. Porrò ego ipsos præparaui, bestijs non combustis, sed ipsarum pastillis, quemadmodum in theriaca ostendi confici, miscens ipsos quoque ijs quæ cum belluis comburuntur, vt quam habeant in se amarulentiam, eam in adustione deponant, tanta pastillorum mensura adiecta, quantum viperarũ numerum habere coniecturabam, (Efficiunt autem quatuor viperæ magnæ, pastillorum siccorum sextantem & vnciẹ dimidium, Aëtius.) & facti sunt longe præstantissimi, nec cinerem ex adustione in gustu referentes, nec colore nigri, sed etiam qualitate in vsu suauissimi redditi, & vires, ad ea quæ dixi peculiariter facere, euidentiores obtinentes, Galenus lib. de ther. ad Pis. Aëtius lib. 13. cap. 97.

¶ Exuritur vipera in olla cum sale, quem lingendo claritatem oculorum consequuntur, & stomachi totiusq; corporis tempestiuitates. Hic sal & pecori datur salubritatis causa, & in antidotum contra serpentes additur, Plinius.

¶ Compositio salis theriaci quo Brassauola in phagedænis vlceribusq; malignis vtebatur ab eodem ordinata. ℞. Salis albi libras xx. Gentianæ contusæ librã j. s. Aristolochiæ rotundæ librã j. s. summitatum centauri minoris libras ij. Cardamomi, Armoniaci, Marrubij an. librã s. scordij, chamædrios, seminis an. librã j. melir. libras xij. viperas num. ij. omnia simul ponantur in vas ferreum supra prunas & benè comburantur, tandem puluerizentur, & sic erit sal theriacũ iuxta Brassauolæ compositionem Ferrariæ. ¶ Sal theriacus admodum bonus. Recipit salis ammoniaci, interioris scillę, singul. librã semis. Silphij, piperis albi, sin. vnc. semis. Piperis nigri, vnc. j. zingiberis exa. ij. costi, vnc. ij cyperi, baccarum lauri, dauci cretici, singulotum exag. ij. scrup. ij ammoniaci thymiamatis, scrup. 6. petroselini, pastilli theriaci, sing. exag. ij. salem cum scilla contunde, & alia cum ijs conficiens dato, Myrepsus. ¶ Sal viperæ est sal qui ponitur & reperitur in ventre viperæ salitæ, And. Bel. quod non placet Gesnerus. In Patauinis montibus reperiuntur marassi seu viperæ. Condiuntur sale, aut seruantur in aliquo liquore. Nam salem ipsorum doloribus à morbo Gallico (vt vocant) contractis, illitu remediari lego, Alysius.

¶ Hi autem sales theriaci ad omnia, ad quæ ipsa theriaca, valere dicuntur, quamuis non tantam habeant potentiam. Peculiariter autem medentur affectibus maximè summa in cute obortis, leucis dico, lepris, impetigini agresti. Nam superfluitates cuti subditas acresq; potissimum discutiunt. Plurimi igitur ipsos manducantes, sudoribus largiter diffluunt, ac corruptam vacuam substantiam, vt pedunculos quoque vocatos quosdam eijciant ex corruptione propriè nascentes. Dentes optimè abstergunt, & flaccidas partes densant, fluorem ipsis illabentem reprimunt, à putrilagine dentes præseruant, erodi ipsos non sinunt, Galenus. Propriè autem in affectionibus cutis curandis sales commendantur, cuius generis sunt leuce, lepra, impetigo agrestis, elephantiasis, alphos, scabies agrestis, & raritas ac defluuium capillorum: huiusmodi enim cutis vitia confestim delent, & acria recrementa subter cutem redundantia optimè discutiunt.

Ad quod conducant sales theriaci.

Pleriſq; enim ex eorum eſu ſudor prolicitur, atque ita per exudationem corrupta ſubſtantia euacuatur, adeò vt quidam in principio pediculos excluſerint intra 14. ad ſummum dies: poſt hos enim nullus in corpore pediculus apparet. Quidam verò pro pediculis ſputa pituitoſa reiectant à ſalium reiectione initiũ facientes, deinde paulò poſt etiã ſputa repurgata ſiſtuntur. Licet autem tum in prandio, tum in cœna eis vti, cum quibuſcunque edulijs eos accipere velis, neque vltra ad eorum acceptionem prouocare oportet. Tanta enim ipſis inſita ſuauitas eſt, vt magis voluptatis gratia eos confectos quis dicere poſsit: licet igitur vſque ad iij. cochlearia per diem ex eis ſumere, maximè ſi cibus prius in ventre ſit probè concoctus. Qui enim eos accipiunt concoquunt melius, & cibi appetentiores fiunt, floridius etiam corpus habent, & ſenſus omnes vegetiores. Suffuſiones igitur incipientes, & nondum congelatas egregiè diſſoluunt, neque planè quis ſuffuſionem incurrat qui eos quotidiè accipiat. Purgationes item lunares propter obturationem aliquam aut ſanguinis coactionem ſuppreſſas cient. Iidem etiam largum & impetuoſum menſium defluxum ſiſtunt. Quiſquis autem eos præſumſerit omnes venenorum & virus iaculantium beſtiarum inſidias euincet: neque etiam quum infectus fuerit, & poſteà ſtatim ſales acceperit, periculum incurret, maximè ſi corporis ſui temperamentum per horum ſalium vſum multo tempore appararit ac veluti condierit, quemadmodum Mithridates feciſſe dicitur. Præſtat & peſtilenti conſtitutione inſtante ad auxiliare hoc & mali depulſorium pharmacum confugere, præſertim ſi ei myricæ herbam ammiſcueris. Morborum prætereà omnium medici ſales exiſtunt, maximè tamen eorum qui in renibus conſiſtunt: lapides enim in eis atterunt, & planè marcidos renes reſtituunt: vertigini vero & dolori capitis inueterato, morboq; comitiali nulla alia conſimilis medela exhiberi queat, ſi quis eos per integrum annum ex ordine largè ſumat. Noui & arquatos diuturnos, & ſplenicos, ac colicos, qui frequenter in hanc affectionem inciderunt, per eos ſanatos, hydropem etiam maximè ſubter cutem per eorum vſum reſiccaui, & ingentem famem, bulimon Græci dicunt, diſſolui. Vt quis etiam per frigidum aërem iter faciens minus frigore lædatur, comeſti faciunt. Rigores autem per circuitum repetentes diuturnos cohibent, & tuſſes humectas reſiccant. Tabidos verò iam mirabiliter ad bonam corporis habitudinem reduxerunt paulatim edulijs aſperſi: Exolutos autem à languore perfectè reuiuiſcere faciunt. Scio namque plurimos membris penitus reſolutos per ipſos ſanatos. Ad podagram demum maximè incipientem, & omnino ad omnes articulari morbo affectos vnicum hoc edulium conſtructum eſſe videtur. Adhortor igitur eos qui à podagra liberati ſunt vt eis continuè vtantur. Cæterùm vix ſatis dignis verbis aſſequi queas, quantum diuturnas quartanas, & deliria ex atra bile oborta dilatent & remorentur, ſi ante acceſsiones & in interuallis quoque ſumantur. Enecant item omne lumbricorum genus. Optimum eſt etiam ipſis dentes maximè craſſiores confricare. Non enim albiores tantum eos reddunt, ſed neque dens poſtea laxior factus mouebitur, neque erodetur, neque ſtuporem incurret. Extrahunt etiam per caput recrementorum copiam, ac caput purgant, & oculos leuiores reddunt, Hæc Aëtius lib. 13. cap. 97. Sal viperæ leproſis iuuatiuus eſt, Auicenna. Quidam ſale cum vipera cremato in olla noua, & ſæpius ſumpto, aiunt podagra liberari, Plinius.

G. 2.

De viperæ veneno & morſu, deq; morſus ſymptomatibus & curatione.

De viperæ veneno. Quidam exiſtimauerunt quòd venenum ſerpentum & viperarum eſt frigidum, & eſt error, Auicenna. Contrà verò Galenus lib. de loc. affect. 3. cap. vlt. ſcribit omnia animalia quæ frigidi ſunt temperamenti hyeme ſe in latebras recipere: & proptereà tunc temporis viperas ferè immobiles manere. Ex quo loco minimè dubitandum eſt, Galenum cenſuiſſe eas eſſe frigidi temperamenti. Scorpium & viperam ratione contrarij veneni ſeſe mutuo interimere obſeruauimus. Nam cum in Italia eſſem mihiq; & Domino Georgio Cellario medico Tigurino collegæ nunc meo, vipera data dono eſſet, venati ſumus ſcorpium (nam in domo habitationis noſtrę locus erat humidus qui hoc inſecto ſcatebat) eum cum vipera ampullæ vitreę incluſimus, quę paulò poſt vtrinq; morſu & ictu datis interierunt: vtrum verò eorum prius obierit, non rectè memini. Ex quo veneni contrarietatẽ facilè quis coniecerit, quando à ſimili nulla fit paſsio: at ſcorpionis venenum frigidum eſſe ſatis conſtat, cui calidum viperæ venenum, exitio eſſe potuerit, Caſparus Vuolfius. Se de hac quæſtione pluribus egimus in hiſtoria ſerpentis in genere.

De eius vi lethali. ¶ Nicolaus Florentinus & alij ſectatores Arabum tres ordines venenorum effecerunt: primum, eorum quę ſtatim interimunt. Secundum, eorum quę non ita ſtatim, ſed breui tempore enecant. Tertium, eorum quæ paulò tardius: atque inter has ſpecies repoſuerunt viperam, quaſi illius venenum ſerò interimat. Sed licet non inficias eam, in aliquibus regionibus viperas non eſſe vſque adeò lethales, neque ita citò interimere: verumtamen non eſt dubitandum, alicubi venenum ipſarum vſque adeò exitioſum eſſe, vt citiſsimè perimat, pręſertim verò ſi morſus factus ſit à vipera ieiuna in corpore ieiuno, ſi tempore æſtatis in ſummo calore, & à vipera irata, Mercurialis. Fiunt deteriores viperæ aut regione, vt in Numidia, vbi & ferociores ſunt & pernicioſiores

flores, & scorpij similiter: velut & montanæ nemoralibus: aliæ cibo, vt quæ ranis rubetis, quas buffones vocant vescuntur, Cardanus. Audiui Phœnicem hominem cum diceret in montana Phœnices parte radicum quarundam pastu viperas magis efferari. Narrabat idem viperam ali quando cùm hominem assequi nequisset, arbori, ad quam ille effugerat, venenum afflasse, ac statim hominem enectum, Hæc ille. De viperis verò ijs quæ in Arabia inter balsami arbores versantur diuersum quiddam accepi. Si quem enim morsu appetierint, plaga est qualis è ferri vulnere, veneni omnino expers: quòd scilicet balsami pastu liquoris vnius omnium odore præstantissimi, veneni acerbitas illa pristina mitescat, Pausanias. Idem de Helicone Græciæ monte agens ait, Quin & serpentium virus loci eius pastionibus infirmari aiunt, atque adeò vt si quem serpens vlla momorderit, vbi vel de genere Psyllorum qui in Africa sunt quenquam, aut aliquod ad id affectum medicamentum nancisci potuerit, facilè periculo liberetur, Hæc ille. Viperæ quæ aquas inhabitant parum aut nihil veneni retinent, Cardanus. Sed viperarum nomine abuti videtur pro quouis serpentum genere. ¶ Doctores referunt, quod si quis viperæ mortuę renes incautè calcauerit, grauius quàm venenum perhibetur nocere, & irremediabiliter vulnus serpere, Vincentius Belluacensis. Viperam mulier prægnans si transcenderit abortum faciet, Plinius. ¶ Fungi nati propè latibulum viperæ letales, Nicander. ¶ Scythæ sagittas tingunt viperina sanie & humano sanguine: Irremediabile id scelus: Mortem illico affert leui tactu, Plinius. Qua ratione autem id facerent licet colligere ex Aristotele in Admirabilium relatione, si tamen Ar stotelis officinam resipit lucubratio illa. Obseruabant ergo Scythæ viperas, vbi iam peperissent, sic enim captas diebus aliquot liquescere sinebant: mox vbi computruisse viderentur satis, in ollam sanguinem hominis vnius totum infundebant, adobruebantq́ in sterquilinio, vase diligenter obturato: vbi verò & hic contabuerat, eximebant, sumentesq́ quod supernatasset iam aquosum, saniei q́ viperinæ permiscentes, ita lethale conficiebant venenum, Cælius Rhodig. lib. 23. cap. 18.

¶ Reperiuntur in eis quos vipera mas momordit vulnera in plaga bina: in his verò qui à fœmina demorsi sunt vulnera quatuor, Aëtius, Nicander. Morsus quidem fœminæ cognoscitur per inuentionem fixionum plurium quàm duorum dentium in qua parte in momordit, Auicenna. ¶ Porrò morsum viperæ fœminæ quàm maris letaliorem esse testatur Nicander in theriacis his versibus, *De morsu viperæ, maris & fœminæ.*

Porro ex viperto, quod noris, germine peior
Fœmina, quæ veluti maiori accenditur ira,
Sic vehemente magis fert noxia vulnera morsu,
Et plus gliscentis se cauda & corpore voluit,
Vnde citatior hàc ictos mors occupat artus.

Videntur minore cum periculo liberati quos vipera mas quam quos fœmina momordit, Ægineta. Contrà verò Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 1. cap. 32. ait, Deteriores viperarum, & draconum sunt de eis, qui sunt masculi: Fœminæ verò sunt incolumiores. Vnde Mercurialis lib. 2. de morb. venen. & venenis sic scribit, Vtrum fœmina aut mas venenum letalius inferat, controuersum inuenio, quandoquidem alij existimant à fœmina venenum exitialius effundi, alij contra putarunt marem venenosiorem esse fœmina. Sed hæc lis conciliari potest, quia & aliquo pacto venenum fœminæ letalius est, aliquo pacto maris: fœmina, quia quatuor facit vulnera, maiorem veneni molem pluribus morsibus effundere videtur: mas autem etsi duo tantum inferat, tamen vis ipsorum comparata moli veneni fœminæ multò acerbior & efficacior est, ita vt & qui dixerunt marem, & qui fœminam letalius venenum inferre, vtrique possint veritatem dixisse, Hęc Mercurialis.

Porrò ex viperæ inflicta plaga sanies alias pinguedini similis, alias cruenta, interdum sine vllo colore conspicitur. Sed quę vlcus ipsum caro circundat, germinans graui offert sese tumore: interdum rubens, tumq́ palam liuida cernitur: quandoque etiam aquosum onus concipit. Frequentes præterea bullæ, ceu vacui per ignem tumores, perinde ac corpus igni sit ambustum, in cute superne ebulliunt. Illic subinde putredines circumcirca accurrunt, aliæ quidem seorsum à vulnere, aliæ circa plagam veneno non dissimilem mortem edentes. Aspera itaque noxa, vehementerq́ ignescens totum corpus exedit: hic per guttur, atque collum coeuntes sonitus agminatim strepunt, quinetiam oculorum vertigine mœret. Illicoq́ membris grauans imbecillitas, & lumbis anxietas venit: at in capite caliginosum onus consistit. Atqui laborans ille alias siti aridum guttur suum exiccat, sæpeq́ ex vnguibus eum frigus tenet. Hyberna autem niue exuberans grando, omnia membra degrauat. Crebrò etiam biliosos ventris sui tumores expuit, toto corpore pallens, ac humeris circa membra sudor niue frigidior circumfunditur. Colorem interdum liuidi plumbi gerit, alias obscurum, mox floribus similis est æris, Nicander in theriacis. Si vipera momordit, corpus intumet, vehementer arescit, subalbidumq́ colorem concipit: sanies à vulnere profunditur, primum oleosa, mox cruenta: pustulæ adustis similes erumpunt, & vlcus præoccupat longe lateq́ depascens, nec summa modo corporis, sed intima quoq́ corripit: gingiuæ ijs cruore suffunduntur: inflammatio circa iecur erumpit: tormina & biliosi vomitus *Morsus symptomata.*

sequuntur. Sopor tremor, & vrinæ difficultas accedit, & frigidus sudor effunditur, Dioscorides. Ex eis (scilicet vulneribus à vipera inflictis) primum excernitur sanguis, deinde sanies sanguinolenta & oleosa: adest tumor biliosus, feruidus, bullosus, subruber, deinde liuidus, & denigratus & proserpens. Os adest exiccatum, ardor, exolutio, & frigidi horroris insultus, aliquando & bilis vomitus, tormina, capitis grauitas, vertigo, pallor, singultus, febris, spiritus & anhelitus celer, color plumbeus, sudor frigidus, Aëtius. In viperæ tum maris tum fœminæ morsu similiumꝗ animalium virus iaculantium, dolor loci statim ab initio sequitur, inox totius corporis: apparent enim in morsu duo foramina paruo inuicem spatio discreta, fluitꝗ ex his sanguis humorꝗ saniosus, deinde oleosus, postremò etiam æruginosus, quem nonnulli virus viperarum esse dicunt. Præter hæc tumores iuxta morsum subrubri liuidiꝗ assurgunt, corporis color perit, vertigines oculorum, stomachi resolutio, & animæ defectus oboritur, quibusdam etiam vomitiones biliosæ, vrinæ angustia, insuper pustulæ in commorsa parte erumpunt, veluti in ambustis. Item depastio ipsam inuadit, ad viciniam procedens, gingiuæ his cruentantur, accedit etiam tremor, sopor, & frigidi sudores, Paulus Ægineta. Egreditur à principio rei ex loco duorum dentium, aut plurium, sanguis, deinde virus feruens. Et fortasse incipit aquosus, deinde spumosus, deinde vt ærugo æris, & tunc quidem conuertitur ad substantiam veneni, & colorem eius. Et dolet locus: deinde perambulat dolor eius: postea apparet apostema calidum, rubeum habens botbor, & vesicas, sicut ex adustione ignis: & quandoꝗ perambulat, deinde fit viride illud apostema prope morsum, & sub ore, & accidit in visceribus inflammatio, & in corpore rubedo cum rigore: deinde sudor frigidus & corruptio coloris, decliuis ad viriditatem, & commotio vertiginis, & frequentia anhelitus, & nausea & singultus, & quandoꝗ euomit humorem cholericum: & difficultas fit vrinæ, & grauatur caput: & quandoꝗ aduenit ei fluxus sanguinis narium, & apparet grauitas in dorso, deinde sudor frigidus, & tremor vehemens, & syncopis, Auicenna. Horum accidentia pleraꝗ, in pharmacopola quodam, qui fortè ab vna viperarum quas habebat, læsus erat, videre licuit. Nam cùm è plaga vix duæ sanguinis guttulæ (magnitudine enim vix caput acus referebat) effluxissent, per integram ferè horam nihil incommodi percepit, qua elapsa propè, digitus non tantum cùm vehementissimo dolore intumescebat, sed tota manus etiam citissimè, & nulla ferè mora interposita, & inflatio tantũ processerat, vt nisi ex consilio medici, qui tum vocatus fuerat, remediaꝗ idonea adhibuerat supra brachij iuncturã compressa fuisset, atꝗ impedita, breuissimo temporis spatio totum corpus occupasset. Nihilominus tamen deinceps sex horis elapsis, vomitus amaræ bilis, & totius corporis refrigeratio, manibus & brachijs exceptis cum valida expiratione, quæ tamen non ita diu durauerat, quòd maturè occurreretur, secuta sunt, Greuinus. Dicunt etiam alij quasi perpetuo sequi commorsos à vipera icteritiam, sed hoc à nemine scriptore probatæ fidei inuenio, neꝗ à Græco, neꝗ ab Arabe: illud benè verum est, commorsos à vipera modò pallidos, modò virides, modò flauos euadere: & ratio est, quia cùm hoc venenũ proprietate maximè aduersaria offendat, statim calorem natiuum iugulat: vbi hoc factum est pro varietate subiectorum, deinde corporum, non est mirum, si diuersa symptomata occurrant, ita vt in biliosis fiat effusio bilis, & color pallidus et flauus euadat, in melancholicis viridis & ater, in illis qui imbecillo sunt capite, & ventriculo, fiant alia symptomata quæ retuli, & tandẽ penè extincto calore natiuo viridis color se offerat, quòd si interdum icteritia vera contingat, vt non diffiteor fieri posse, illud contingit, quia vbi copia bilis abundat in corpore exagitatione & commotione illius, effunditur in superficiem, eamꝗ tingit, Mercurialis. Aulico cuidam à vipera mordicus arrepto contigisse obseruatum est, vt corporis totius color in porraceum demutaretur, Cęlius Rhodig. ¶ Eum qui à vipera morsus fuerit aiunt nolle suam affectionem oblæsionemꝗ patefacere, nisi ijs tantum qui aliquando eandem morbi vim experti fuerint, Plato in symposio, & Aristides in Smyrnaico. ¶ Ferunt τὺς ἐχιοδήκτυς, id est, morsu à vipera petitos, ab venenatorum nullo attingi, Cæl. Rhod.

Quam subitò mors ex morsu viperæ subsequatur. Historia de quibusdam morsu & veneno viperæ necatis.

Mors in horis septem, aut vt longissimè absit tertia die, in his qui non seruantur, & maximè his qui à vipera fœmina sunt icti, Aëtius. Species viperarum morsu vt plurimum interficit triduo, Arnoldus. Vt plurimum quidem demorsus moritur in tribus diebus, & quandoꝗ remanet vsꝗ ad septem, Auicenna. ¶ Narrat Matthiolus visum sibi rusticum, qui dum falce pratum demeteret viperam fortè mediam diuisam, hanc cùm putaret mortuam, frustum alterum è quo caput prominebat, intrepidus manu præhendit, sed fera irritata, capite vibrato, digitum eius momordit acriter: quem, vt fieri (vel nihil tale cogitantibus) solet, dum ori protinus admouisset, suctu sanguinem saniemꝗ expressurus, repente mortuus excidit. Similem historiam narrat Amatus Lusitanus centur. 3 de quodam iuuene, qui visa vipera, cum socio contendebat, se eam manu absque offensa vlla capturum. Cùm autem alter derideret, reiꝗ ad sponsiones deuenisset, porrexit ille manum, vt eam caperet, sed ipsa plus iusto audax & truculenta, rabido & venenoso furore percita, eleuato collo illum in manus digito momordit, qui cum sic commorsus doleret, citissimè ori digitum admouit, fortè vt sanguinem, dentibus compresso digito sugeret, non verò vt mortem sibi ascisceret, breui autem infelix hic sua culpa mortuus fuit, neque medica auxilia illum quicquam iuuerunt, euasisset tamen ni serpentis venenum ori admouisset.

Curationis

Ratio curan- viperæ morsu-

Curationis ratio ea est vniuersalis quæ præscripta est in historia serpentis, vt scilicet quamprimum venenum extrahatur, & si id fieri non potest, vt pars percussa obligetur, & si necesse erit, etiam amputetur. ¶ Ne venenum ad dominantium partium aliquam perueniat, conferunt vincula superioribus partibus iniecta, ab ijs enim præsentaneum præsidium expectatur: id quod in viperarum scorpionumq́ ictibus, item aspidum quoque, quod propter imminens subitæ mortis periculum, magis incredibile est, expertus sum. Etenim cum Alexandriæ essem, rusticus quidam non longè ab vrbe, in vno manus digitorum ictus, eius radicem apud palmam validissimo vinculo ligauit, accurrensq́ in vrbem, ad familiarem sibi medicum, totum digitum ab ipsa coarticulatione ad palmam vsq́ abscindendum præbuit, sperans inde nihil se mali passurum. Neque frustratus est sua spe, quippe nihil aliud faciens, saluus euasit. Similiter alium noui, qui epoto ex viperis medicamento, rescisso prius digito, à periculo liberatus est. Vidi præterea rusticum, cuius totum digitum vipera momorderat, qui falce quam tunc fortè habebat, (erat enim vinitor) ab vltimo articulo ictam partem resecans, deinde inducta in digito cicatrice, nullo sumpto medicamine sanatus est, Galenus libro 3. de locis affectis. Quempiam qui ore plagam exugat adhibeto, qui, vt supra dictum est, in communibus remedijs aduersus serpentium quorumuis morsus, os prius habeat ex oleo collutum. Aut gallinam dissecato, & internè adhuc calentem morsui imponito, atque hoc remedium frequenter ac assiduè repetito. Scarificare autem per ambitum oportet demorsum locum, & cucurbitas admouere, Aëtius. Ad morsum viperæ sedetur in aqua marina & iuuatur ab ea, Auicenna. Oportet vt ei qui morsus fuerit à vipera detur butyrum vetus plurimum & sedeat in tina lactis, & indicatur ei vigiliæ, & fiat vt deambulet & balneetur in quibusdam horis, & in balneo faciente sudare, & dentur illi in potu coagula, &c. Idem.

Medica- foris i- da compo-

¶ Medicamentum viperarum ictibus imponendum, quod habet, sagapeni, piperis, succi cyrenaici, opopanicis, singulorum partem vnam, galbani, sulfuris viui, singulorum partes duas. Res quidem siccas contunde, ac per tenuissimum cribrum excute. Succos autem vbi in aceto dissolueris, siccis superinfundes, atque omnia ad emplastri crassitiem rediges, læso membro superimmittes, & ficus vrticæue folio extrinsecus imposito conteges. Aliud. Cardamomi, radicum eryngij, sulfuris viui, piperis, singulorum pars vna: myrrhæ, galbani, singulorum partes duæ, confice vt supra diximus. Aliud, Centaureæ, herbæ pedicularis (aristolochiæ, Aëtius) radicum peucedani, singulorum partes æquales, hæc contusa, cribrata & ex aceto subacta galbano commisce, & quo diximus modo vtere. Aliud, Cachryos, herbæ pedicularis (staphydis syluestris, Aëtius) radicum vitis albæ, aristolochiæ (radicis bryoniæ, Aëtius) singulorum partem vnam. Myrrhæ, opopanicis, singulorum partes duas, hæc quoque cum aceto veluti docuimus subige, Galenus libro 2. de antidotis, & Aëtius libro 13. cap. 21. Aliud valde bonum, Cancrorum fluuiatilium carnes terito, & adiecta iride & calaminthe rursus sufficienter terito, idemq́ rursus modico sale addito facito, & pastillos informato, quibus in vmbra exiccatis vtitor, in potu quidem ex aqua mulsa, aut vino, in cataplasmate verò, cum lacte dissoluito, Aëtius. Citra dilationem theriacen ex viperis bibendam dato, eandemq́ plagæ superponito, Idem.

Simplicia.

¶ Abrotanum extrinsecus plagæ impositum auxiliatur, Dioscorides & Paulus Ægineta. Item allium cum aceto, aut cinis ipsius exustus, Aëtius. Apium, P. Ægineta.

¶ Balsamum litum, Auicenna. Butyrum litum, Idem.

¶ Cancri fluuiatiles cum lacte triti & potati & plagæ adhibiti, Aëtius. ¶ Caprinum fimum cum vino impositum, Dioscorides, Aëtius, P. Ægineta. Quidam in agris & pagis medicus, ad viperarum & multo magis reliquorum venenatorum morsus, caprino fimo cum aceto vtebatur, quo remedio plurimos liberauit, Galenus libro 10. simplicium. Recens pellis calida caprinà quando ponitur super morsum viperæ dicitur attrahere venenum, Auicenna. ¶ Emplastratio cum caseo antiquo est bona vltima, Idem. ¶ Cedrinus liquor cum sale P. Ægineta. ¶ Si homo accipiat cepe syluestre & masticet ipsum & deglutiat illud quod currit ex eo, & emplastretur cum fæce eius, non morietur penitus, Auicenna. ¶ Chamæmelum detritum, Dioscorides, Auicenna. ¶ Cinis cum aceto, P. Ægineta. ¶ Herba de Corso nuper apud Hispanos inuenta ad morsus venenosos, in primis serpentis quem Corso vocant sua lingua, id est viperæ, e uestigio efficax, Hæc forte cantabrica fuerit. ¶ Cucumeris syluestris folia cum tenuissimo farinæ hordeaceæ polline, P. Ægineta.

¶ Ebuli radix in vino elixata, Matthiolus ex Dioscorid. Erica adhibita auxiliatur, Ægineta. ¶ Emplastrum ex farina erui, Auicenna. Farina erui cum vino macerata crebro emplastri forma illita, P. Ægineta. Erui farina, aceto mulso subacta, Dioscorid. ¶ Fæx vini cum farinæ polline, Idem. ¶ Fraxini folia contusa & cum succo peruncta & vulneri imposita, Dioscorides, Galenus, Aëtius, Florentinus. Fraxini cinis, Aëtius. ¶ Furfures in aceto coctæ, P. Ægineta. Tritici furfures cum rutæ decocto, Dioscorides.

¶ Galbanum cum cyprino vnge ad morsus viperæ, Galenus. Galbanum splenij loco superiectum, Dioscorides. In splenio adhibitum, Ægineta. ¶ Gallinacei pulli dissecti & confe-

stim caldi impositi, Dioscorides, Ægineta. Emplastratio cum gallina fissa est bona valde vltima, Auicenna.

¶ Hastulæ regiæ folia, Aëtius. ¶ Hominis dentes triti & pulverizati super morsum, aut adusti & pulverizati, Auicenna. ¶ Hordeaceum cataplasma in aceto mulso præparatum, Dioscorides, Ægineta.

¶ Iuniperi folia & succus ex vino contra viperarum morsus illini aut bibi prodest, Dioscorides.

¶ Sciniar, id est, Lactuca asini, illa quæ nominatur anulus, confert morsui viperæ valde, quando administratur vt emplastrum & bibitur, Auicenna. ¶ Dixerunt quidam quod in lapide, qui nominatur lapis serpentis, quum suspenditur, est sanatio, Idem. ¶ Laurus excalfactoriam naturam habet, & folijs & cortice, & baccis illita serpentũ venenis resistunt, maximè sepis, dipsadis & viperæ, Plinius. Laurus, Dioscorides. Lauri folijs teneris coctis & cum oleo tritis locos intege prius quam claudantur, Aëtius. Emplastrum ex baccis lauri, Auicenna. Lauri folia cum oleo incocta aut baccæ lauri, P. Ægineta. ¶ Lutum sigillatum impositum cum aceto, Auicenna.

¶ Melissophylli folia & succus cum vino potus, & vulneri impositus euidens auxilium confert, etiamsi iam moriatur æger, Aëtius. Foueri oportet plagam muria aceto adiecto, P. Ægineta. ¶ Nepita auxiliatur, Idem.

¶ Origanum viride impositum, Dioscorides & Ægineta. ¶ Oleum laurinum, & oleum in quo decoquitur laurus, Auicenna. ¶ Ex herbo, id est orobo emplastrum cum vino, Idem.

¶ Personatæ radix in vino elixata, Matthiolus ex Dioscorid. ¶ Pix lita, Auicenna. Pix liquida cum sale, P. Ægineta. ¶ Panacis chironiæ radice vtuntur aduersus viperas & phalangia & tineas vestium & cætera reptilia data ex vino & vncta oleo, Theophrastus. ¶ Porrum & panem cum sale imponito, Aëtius. Foueatur plaga pulegij decocto, P. Ægineta.

¶ Radicis cortex vsque eo tusus, vt in pulverem solutus abeat, Dioscorides. Raphani cortex læuigatus, P. Ægineta. ¶ Ruta cum sale & melle, Idem. ¶ Emplastratio cum ranis scissis bona est, Auicenna.

¶ Emplastrum ex sauina, Idem. ¶ Sarmentorum cinis illitus ex aceto prodest viperarum morsibus, Dioscorides. Scylla decocta cum aceto demorsis à vipera cataplasma est, Idem, P. Ægineta. Squilla assata, Auicenna. ¶ Sycomori folia cum pane, Aëtius. ¶ Serpyllum cum aceto inunge, Galenus. Sambuci radix in vino elixata, Matthiolus ex Dioscor.

¶ Plaga ex Trifolij bituminosi decocto calido per multum tempus proluatur ac foueatur. Nam si pauco tempore id facias, peius afficiuntur, Aëtius. Trifolium bituminosum coque, & decocto calido locum demorsum foue. Nullus autem fomento illo vtatur qui non patitur, transit enim affectus in eum, vt putet se à vipera vel araneo mure commorsum, Galenus. ¶ Drachma terrestris tribuli pota illitáue ictos à vipera recreat, Dioscorides. ¶ Pro viperis tormentilla, Hermolaus. ¶ Testudinis marinæ sanguis iuuat percussos ab echidna & potus & illitus vlceri, Kiranides.

¶ Vinaceorum cinis illitus ex aceto prodest viperarũ morsibus, Diosc. Cinis eius quod remanet post expressionem musti est tyriaca morsui viperę, Auicen. ¶ Vipera fingitur & ponitur super morsum viperæ ipsius & sedat dolorem, Auicenna. Qui à vipera sunt percussi periculum effugiunt, si trita ipsarum corpora vulneribus ipsis applicuerint, Galenus de theriaca. Apud Lactantium legas ictui viperino præsens admodum esse remedium viperam ipsam exustam & in cinerem redactam, Pierius. Viperæ caput abscindens applica partem sanguinolentam loco commorso, liga & dimitte sic, Galenus. Viperæ morsui, viperæ cuiuslibet tritum & appositum caput efficacissimè prodest, Plinius, Valerianus. Viperæ caput amputatum diligenter per volsellam teneto, & morsui imponito ea parte adhuc calente quæ contigit collum: id enim extrahet venenum, Aëtius. ¶ Vrina humana viperæ morsus conuenientissimè fouentur, Dioscorides. Vrina hominis bibita & effusa super morsum prodest, Auicenna.

¶ Quum autem subcruentæ pustulę euaserint, ipsas scarificabis, ita ne excories, deinde multa aqua foueto, lenticulam coctam cum melle obducito, dum consanescant, Paul. Ægineta.

Medicamenta intus sumenda. Composita.

¶ Antidotus quæ ab Apollodoro confecta est, & à Sostrate, atque alijs qui eam ab eo exceperunt commendata, hæc est quæ à testudinis sanguine nomen accipit, & continet, seminis syluestris cumini acetabulum, sanguinis marinæ testudinis exiccati drach. iiij. coaguli hinnulorum, aut si desit, leporis drach. iiij. sanguinis hædini drach. iiij. hæc simul admista, affusoq; optimo vino coniuncta repones. Cùm opus fuerit hinc quantum est oliuæ magnitudo sumes dilutumq; ex vini quàm optimi cyatho medio bibendum trades, Galenus libro 2. de antidotis. ¶ Rustici medici antidotus ad viperæ morsus. Accepit trifolij, stachyos, erui moliti, seminis rutæ syluestris, aristolochiæ rotundæ, singul. drach. viij. hæc vino commista in rotulas redigito, quarum drachmam vnam ex vini cyathis tribus dabis bis terue singulis quibusque diebus, Idem. ¶ Alia versibus ab Eudemo conscripta, quæ Antiochi Philometoris theriaca inscribitur,

scribitur, continet, Radicum mei, serpilli, opopanicis, singul. drach. ij. seminis trifolij drach. j. anisi, fœniculi, ammeos, seminis apij, singul. acetabulum vnum, farinæ erui tenuissimæ acetabula duo, vini antiqui quantum satis est ad commiscendum vt rotulas hinc conficere possis, quas in vmbra siccatas, ex tribus vini cyathis trium obolorum pondere dabis, Idem. ¶ Alia antidotus quæ aduersum viperę morsum theriaca est: facit tamen & contra aliorum serpentium ictus. Hanc Gallus ex Arabia reuersus Cæsari obtulit, qua multos ex commilitonibus suis à rabido cane demorsis, & à serpentibus percussis seruauerat: Accipit autem erui in farinam redacti drach. xxv. radicum vitis albæ, drach. xvj. seminis rutæ syluestris, drach. xij. Iridis, opopanacis, aristolochiæ longæ, succi papaueris, zingiberis, singul. drach. viij. cumini Æthiopici, myrrhæ, eryngij, succi Cyrenaici, croci, serpilli, costi, sagapeni, singul. drach. vj. vinum aminæum insperge, subige, rotulas confice, confectas pro conditione virium ægrotantis da. Sunt autem tres oboli, pondus antidoti integrum ad percussos quidem à vipera, ex vini meraci, ad reliquas verò affectiones ex mulsi hemina vna, Idem lib. 2. de antidotis.

¶ Percussis à vipera præclarè auxiliatur medicamentum, quod myrrhæ, piperis, castorij, floris portulacæ seminisque dimidio acetabulo constat: hæc omnia in Cretico passo teruntur, aut in alio probato, Dioscorides, Ægineta. ¶ Oribasij ad viperarum morsus. Anisi acetabulum, piperis drachmæ quatuor, aristolochiæ corticis, opij, castorij, myrrhæ, singul. drach. j. passo læuigata in pastillos instar fabæ Græcæ cogito, & pro viribus cuiusque exhibeto, cum ternis diluti vini cyathis, P. Ægineta, Auicenna.

¶ Aliud ex Archigenis commentarijs. Cancros viginti, cum farinæ triticeæ quod satis est, in pila diligenter contundito, admixtaq; nepita & salis momento, pastillos fingito, & siccato: In vsu, cum lacte applicato, vinúmque cum mulsa potato. At si fluuiales cancros desideres, marinis vtitor, Idem. Cancrorum fluuialium carnes terito, & adiecta iride & calaminthe rursus sufficienter terito, idémque rursus modico sale addito facito, & pastillos informato, quibus in vmbra exiccatis vtitor, in potu quidem ex aqua mulsa, aut vino, in cataplasmate verò, cum lacte dissoluto, Aëtius. ¶ Aristolochiæ radix cum myrrha, gentiana, baccis lauri, æquali modo excepta plurimum prodest, P. Ægineta. ¶ De theriacis est illa quæ recipit myrrhæ, & castoræi, & piperis, arsenici, rubei omnium an. ʒ. ij. seminis anethi ℥. ij. conficiantur cum vino. Et iterum semen andacochæ, & aristol. rotunda, & ruta syluestris, & non est alharmel, secundum quod existimauerunt quidam, imò est species rutæ ipsius, Auicenna.

Acetum calefactum & per se potum, quantum heminæ dimidium continet, iuuat, Galenus ex Dorothei Helij remedijs. ¶ Radix acori, Auicenna. ¶ Agaricum, Idem. Agarici drachma, P. Ægineta. ¶ Alandacochæ radix, Auicenna. ¶ Alharmel est de medicinis liberantibus, Idem. Semen alharmel cum succo porri aut succo cardui, Idem. ¶ Alcibium herba nomen accepit ab Alcibio qui cum forte in area dormiret à vipera in inguine ictus est: excitatúsque à somno ex hac herba succum commanducando expressit, & hausit in corpus, reliquum vulneri imposuit, & sic sanatus est, Nicander. ¶ Allia mandenda, Dioscorides, Auicenna. Efficacissimum in eius remedium est allij esus, Aëtius, Ægineta. ¶ Anagallidis succum contra viperarum morsus bibere ex vino prodest, Dioscorides, Auicenna. ¶ Aliqui anchusam tenui folio constantem auxiliori produnt, Dioscorides, Ægineta. Maximè vtendum est anchusæ radice cum vino, Aëtius. ¶ Anatis sanguis calidus (recens) vel siccus cum vino potus sanat bibentem ab omni veneno, & ab echidna morsos curat, & sanitatem ac robur præstat & bonam valetudinem, Kiranides. ¶ Aparine, Matthiolus. ¶ Foliorum apiastri succus, Dioscorides, Ægineta. Apium syluestre est bonum ad illud, Auicenna. ¶ Aristolochiæ folia, radix & cortex, Idem. Corticum Aristolochiæ drach. ij. ex vini aut aceti hemina dimidia, Galenus. Aristolochiæ radix insigne remedium aduersus morsum viperæ, Nicander.

Medicamenta simplicia.

¶ Radix Bauciæ aut harmel detur in potu, quæ est cognita in partibus frigoris, & est vehementis iuuamenti, Auicenna. ¶ Semen satiuæ Brassicæ tritum, & acetabuli mensura cum vino potum, Dioscorides. Brassicæ crudus succus cum vino epotus, Idem. ¶ Auxiliatur etiam Bryoniæ radix, Matthiolus ex Dioscorid. ¶ Radix buchormariem, Auicenna.

¶ Cancri fluuiales cum lacte triti & potati, Aëtius. Cancri fluuiales aut marini per se, cúmque herba pedicularia sale & polio, P. Ægineta. Cancri marini, Auicenna. ¶ Caprinum stercus & præcipuè montanarum, decoctum in aceto, vel comminutum in vino & bibitum confert morsui viperæ Galeno teste, Auicenna. ¶ Cassia odorata, Matthiolus. ¶ Eduntur vtiliter cepæ, Dioscorides, Ægineta, Auicenna. Dixerunt quidam si homo accipiat cepe syluestre, & masticet ipsum, & deglutiat illud, quod currit ex eo, & emplastretur cum fæce eius, non morietur penitus, Idem. ¶ Genitale masculi cerui maris tritum, & in vino potum à vipera demorsis auxiliatur, Dioscorides, Ægineta. Dixerunt quidam quod virga cerui assata, cum comeditur in dispositione confert, Auicenna. ¶ Chondryllæ radix contra viperas in vino pota proficit, Dioscorides. ¶ Grana citri, Auicenna. Citri corticis succus, Idem. Succus frondium mali citrij acetosi ad punctionem viperæ, Rasis. ¶ Coaguli leporini in vino (aliâs ex aceto)

terni oboli bibuntur, Dioscorides. Coagulum leporis aut hinnuli tribus obolis, Paulus Ægineta. Hinnulorum coaguli drach. j. cum vino, Galenus. Dentur in potu coagula, & melius eorum est coagulum leporis recens: & ipsum iterum est melius quando sumitur in potu cum iiij. ℥. aceti vini permisti cum æqualitate: & coagulum cerui iterum est bonum, Auicenna. ¶ Coloquintidæ radix, Idem. ¶ Contra viperarum morsus costi sextantem bibere prodest, Dioscorides. Sumantur costi duo aurei cum duobus obolis piperis, vel costi aurei iij. Idem. Costus cum vino aut absynthio potus, Idem. ¶ Cyminum, præcipuè montanum, & succus caulis, Idem.

¶ Echion à viperis nomen habet, vel quod semen proferat capitibus viperinis simile, vel quòd viperarum morsibus præstantissimum sit, Matthiolus in Dioscoridem. Echini (vel Echij potius) radix, Ægineta. ¶ Ebuli radix in vino decocta & pota prodest viperarum morsibus, Dioscorides. ¶ Erui farina, Auicenna.

¶ Fel galli & reliquarum auium, Auicenna. ¶ Ferulæ viridis medulla in vino pota, Dioscorides. ¶ Foliorum malorum succus, Auicenna. ¶ Fraxini folia tundito & exuccato, & succum quidem in potu exhibeto; reliquum morsui imponito, Dioscorides, Galenus. Iis qui à vipera morsi sunt, succum foliorum meliæ, hoc est, fraxini propina ex vino quidem, si febri non infestentur, sin verò febriant, per se & citra vllam aliam misturam. Vulnus autem ipsum folijs conquassatis inungito, Florentinus. ¶ Fulicæ (νήσσης) sanguis liquidus ex oleo potus seruat à potu venenosi medicamenti, & à viperæ morsu liberat, Galenus, Euporist. 3.

¶ Gallinacea cerebella cum vino pota, Dioscorides, Ægineta. Galli cerebrum cum posca adiecto pipere, his qui à vipera percussi sunt vel morsi, potui dabis, auxilium maximum experieris, Sextus. ¶ Sumantur gentianæ aurei iij. Auicenna.

¶ Dandus & hæmatites lapis, Aëtius. ¶ Hastulæ regiæ radix, P. Ægineta. ¶ Vtendum est heliotropio cum vino, Aëtius.

¶ Iuniperi baccæ, Paulus Ægineta. Iuniperi folia & succus ex vino contra viperarum morsus illini aut bibi prodest, Dioscorides. ¶ Semen Keisim aut radix eius, Auicenna Hispalensis.

¶ Sciniar, id est lactuca asini, illa quę nominatur anulus confert morsui viperæ valde, quando administratur vt emplastrum, & bibitur, Idem.

¶ Aiunt si quis melanthij drachmas quatuor edat non moriturum, Aëtius. ¶ Similiter etiam melaphroditos herba efficax est, Idem. ¶ Melissophylli item folia & succus cum vino potus, & vulneri impositus euidens auxilium confert, etiamsi iam moriatur æger, Idem. ¶ Mustelæ inueteratæ siccatæq; drachmæ duæ, P. Ægineta. Caro mustelæ condita aceto & sale, Auicenna. Mustelæ venter salitus, Idem. Myricæ semen, Matthiolus in Dioscor.

¶ Succus extremitatum caulis Nabathi, Auicenna. ¶ Napellus Moysis est theriaca omni veneno & viperæ, Idem. ¶ Præstat & nasturtium plurimum edere, ac tritum quoque cum vino bibendum exhibere, Aëtius.

¶ Opopanicis pondus ʒ. ij. cum aceto, Auicenna.

¶ Prosunt Panacis Chironiæ drach. ij. ex aceto, Galenus. Panacis Chironiæ radix morsui viperæ aspergitur ex acido vino, potui datur, Theophrastus. Panacis radix cum vino incocta, Paulus Ægineta. ¶ Personacia contra morsum viperæ, Hermolaus. ¶ Pistacia trita, Paulus Ægineta. ¶ Porri recentes vtiliter eduntur, Dioscorides, Ægineta. Porri cum vino, Auicenna. Porracei succi hemina in mero bibitur, Dioscorides. Porri succus dimidiæ heminæ mensura ex mulsa, Paulus Ægineta. ¶ Pseudocasia contra viperarum ictus pota auxiliatur, Dioscorides.

¶ Magnificè etiam prosunt Ranę coctæ comestæ, & iusculum earum bibitum, Aëtius. Sunt qui ranas in cibo elixas dederunt, P. Ægineta. Et quidam experti sunt ius ranæ, & fuit iuuatiuum liberans, cùm comestum fuit, Auicenna. ¶ Auxiliantur & raphani largè in cibo sumpti, deindeq; vomitu reiecti. Statim verò à vomitu theriace Andromachi exhibeatur, Aëtius. Dantur omnia incisiua acuta vt raphanus &c. Auicenna. ¶ Rubiæ radicis succus, Matthiolus. ¶ Contra viperinos ictus Rubus cum vino prodest, Dioscorides. ¶ Ruta item syluestris, Idem, Ægineta. Rutæ succus, Auicenna.

¶ Sampsuci succus, & acetum ipsum, de quo bulliatur, Idem. ¶ Salsamenta acerrima edenda, Dioscorides, Ægineta. Omnia salita, Auicenna. ¶ Scorpio assatus, Idem. ¶ Admirandos insuper præbet effectus radix illa quam Goritienses ab auxiliari eius vi, serpentinam vocant, Matthiolus in Dioscoridem.

¶ Tamarisci fructus, Auicenna. ¶ Claudius imperator censuram agens vno die 20. edicta proposuit, inter quæ, hoc erat vnum, nihil æque facere ad viperæ morsum, quàm taxi arboris succum, C. Suetonius Tranquillus in vita Claudij Cæsaris. ¶ Facit etiam mirabiliter testudinis sanguis exiccatus cum syluestri cumino potatus, Aëtius, Ægineta. Sanguinis marinæ testudinis drach. ij. ex aceto, Galenus. Sanguis testudinis marinæ, Auicenna, Kiranides. Chelonæ, id

næ, id eſt, teſtudinis, etiam terreſtris ſanguis potus ab echidna percuſſos ſumme ſanat, Idem. Dato citra dilationem theriacem ex viperis bibendam, Aëtius. Fortior curatio eſt properare ad theriacam de viperis: & quum tardatur, tunc poſsibile eſt, vt conferat theriaca multoties, & poſsibile eſt vt non conferat, Auicenna. ¶ Tragoriganum contra viperæ ictum efficaciſsimum eſt, Plinius. ¶ Drachma terreſtris tribuli pota, illitáue ictos à vipera recreat, Dioſcorides. ¶ Seminis trifolij ob.iij. ex dimidio vini cyatho, Galenus. ¶ Quidam exiſtimauerunt, quòd cum Turbith ſumuntur in potu cum lacte dulci eſt iuuatiuum valde, Auicenna Hiſpalenſis.

¶ Vinum frequenter bibendum, Dioſcorides. Efficaciſsimum in eis remedium eſt allij eſus, & meracior vini potio, inquit Archigenes: adeò vt ſiquis multum eius ſuſtineat vſum, itemq́ meri potum, nullo alio auxilio opus habeat, Aëtius, Aegineta, Auicenna.

¶ Quinetiam bonum eſt digitum in liquidam picem intingere, deinde vinum, quo digitus fuerit elutus, bibere, Dioſcorides.

¶ Quin & ipſam viperam excoriatam & coctam, capite ac cauda & interaneis viſceribus omnibus reiectis, veluti anguillam edendam præbeto, Aëtius.

¶ Viticis ſemen, Paulus Aegineta.

¶ Feſtre, id eſt, vitis albæ radicis aureus, r. Auicenna.

¶ Humanam vrinam ſuam cuique bibere contra viperæ morſus ac venena proderit, Dioſcorides, Auicenna Hiſpalenſis.

¶ Zedoaria eſt tyriaca venenoſorum omnium, viperæ, & napelli & aliorum, Idem. ¶ Zingiber in lacte mulieris, Idem.

¶ Verùm præter hæc præſentaneo remedio ſanat noſtra quinta eſſentia, cochlearis menſura plures eodem die pota: item oleum noſtrum de ſcorpionibus de quo antea dictum eſt, inunctus, Matthiolus in Dioſcoridem.

De fonte viperæ morſus ſanante.

¶ Norcheriæ octo miliaribus à Fulgineo ciuitate, Gentilis illius magni Auicennæ interpretis patria, ſaluberrimus fons eſt, aqua frigidiſsima plenus, in qua ſi à vipera aut ſerpentibus demorſi demergantur, ac per horam ibi manſerint, ſani & liberi euadunt, quod euenire forſan contingit, quia gelidæ frigiditas, veneni viperini caliditatem infringit, ac obtundit, & hebetat, Amatus Luſitan. cent. 1.

De viperæ morſus curatione facta ab Amato Luſitano.

Puella ruſtica nata annos tredecim, quum vna cum matre in agrum diſcalciata abſque calopodijs exiret, & meſſoribus, vigente æſtate, cibum deferret, incauta in medio itineris à vipera in pede dextro morſa fuit. Mater verò puellæ ſic punctam & afflictam animaduertens, in oppidum quàm citiſsimè fieri potuit, retrahere ſe accelerat: vtcunque tamen properans, medicamentum pro ſalute filiæ machinatur, & ecce thymelæam fruticem offendit ad quam confugit, & ex ea corrigias parat, quibus crus affectum parte alta prope genu ad poplitem ligauit, optimo ſanè conſilio, ne vis veneni altam corporis ſubiret partem. Interpoſitis itaque tribus horis à punctura puellam ſic affectam ad me deferunt: erat enim tum temporis iam tibia multis & varijs maculis liuidis & rubris variegata, adeò vt femur quoque aſcenderent, bilem vt mater retulit, euomuerat, ſed tunc, præſens in quoſdam totius corporis tremores, cum vertigine & animi defectu incidit: quapropter cunctantius morſum locum animaduertens, in pedis parte alta, tarſo ſiue pedis raſeta dicta, duo nigerrima ſigna deprehendo: ex quibus iudico, morſum illum à maſculo vipera illatum eſſe, quum duos tantum caninos vipera maſcula habeat dentes, fœmina verò quatuor: nec tantum periculi adfert maſculi morſus, quantum fœminæ, præſertim ſi poſt cibum morſus fuerit homo, veluti huic contigit puellæ. Nullo igitur interpoſito medio, per chirurgum præſentem locum punctum, vulnuſculis profundioribus per ambitum ſcarificare iubeo, & cucurbitulas multa ignitas flamma admouere, quibus ſanguis ater & virulentus latitans, abundè fuit extractus: ſed & vniuerſam tibiam leuioribus vulnuſculis ſcarificari quoque iuſsi, ſanguinémque tandiu ex illis fluere, quoad ſua ſponte cohibitus fuit. Tunc verò ex allijs, ac acribus cepis, optimè piſtis, theriaca adiecta, confectum emplaſtrum loco demorſo admouere curaui, in potúque illi theriaces drachmas tres, meracioris vini vncijs quinque diſſolutas, propinauimus: poſt hæc verò, quatuor interpoſitis horis, panatellam allijs concinnatam, in victu obtulimus, à ſomnoq́ abſtineret, quantum poſsibile eſſet, monuimus. Sequenti verò die puellam quoq́ tremoribus corripi deprehendi, minoribus tamen (cœperant enim iam fumi venenoſi cor petentes minui, ad infimasq́ partes retrahi) tunc ieiuno ſtomacho, ſucci foliorum fraxini vncias quatuor in potu dedimus. Eſt enim medicamentum hoc omnia antidota in hoc caſu excedens, vt latius commentarijs noſtris, ad Dioſcoridem in lucem ęditis, diximus. Emplaſtrum porrò dictum è nouo paratum iterum loco per tres ſequentes admotum fuit dies, in quibus quoq́ & alijs ſequentibus prędictum fraxini ſuccum ebibit: iam enim puella melius habebat, & à tremoribus & animi anxietate, ferè leuata erat, ſed ex vulneribus profundioribus loco demorſo adhibitis, oleoſa quędam ſanies fluebat, imo vulnera ipſa denigrata quodam-

modo apparebant. Elapsis igitur quatuor primis diebus plagæ, caprarum fimus cum baccarum lauri ac euphorbij puluere vino mixtus ac calidus in splenio siue plagula apponebatur, cum quo sanies illa iam æruginosa facta, optimè exibat, et eo per quatuor alios sequentes dies vsa fuit, posteà hoc vnguentum parare feci, quod habet, ℞. pulueris aristolochiæ longæ vnc. ij. brioniæ, hastulæ regiæ, id est, asphodeli an. vnc. j. galbani, myrrhæ, an. vnc. sem. Olei laurini cum cera. q. suff. fiat vnguentum, & in splenio, hoc est panniculo lineo, forcipibus multum inciso, loco morso bis in die applicetur: quo remedio per mensem ferè integrum vsa fuit: quum vulnera ita longo tempore aperta sint opus est, tandem vnguento basilicone ad cicatricem vulnera redacta sunt, & ipsa puella integræ sanitati restituta, Amatus Lusitanus, centur. prima, curat. prima.

De Ambrosio Paræo à vipera morso & quomodo sanatus sit.

Cum Rex Carolus nonus Monspessuli esset, ac in Fargin pharmacopolæ officina viperam vnam tractarem, ipse extremum indicem qua inter vnguem carnemque hiat, morsu mihi prehendit: vnde statim subortus est acer dolor, tum partis exquisitissimo sensu præditæ, tum veneni efferi occasione: è vestigio digitum supra vulnus arctissimè constrinxi, vt sanguinem, venenumque, ne se latius in corpus diffunderet, exprimerem. Theriacam antiquam in aqua vitæ dissolui, ex qua intinctum, imbutumque bombacem vulneri imposui, atque intra paucos dies hoc vno remedio planè conualui. Licet vti & mithridatio loco theriacæ ac plerisque alijs ex alto subacri suo calore attrahentibus, vt scilla sub cineribus cocta, allijs porrisque tritis & impositis, hordei farina, cum aceto, melle, & stercore caprino subacta, impositáque cataplasmatis instar. Quibusdam satis est extemplo lauisse & fouisse plagam aceto, sale, & pauco melle, Ambrosius Paræus.

De puella sanata.

¶ Puella quædam cum carnem cui venenum viperæ occisæ exemptum mixtum erat, forte gustasset, in opisthotonum aliaque grauisima symptomata incidit. Sed mox vinum copiosè ei propinatum est, & liberata puella, Gesnerus ex Gerardi Boumam relatione.

De felle viperæ & cura.

¶ De felle viperæ. Hoc est ex venenis quod cum bibitur secundum modum quo interficit, frequens fit syncopis, & parum confert medicina. CVRA. Si aliquid confert, tunc vomitus cum butyro cocto vna dispositione post dispositionem aliam. Et illud quo succurritur post vomitum, est theriaca, & mithridatium, & albezahar est sublimis res ei, & moschus est medicamen eius, & cùm frequens fit syncopis, dentur ad sorbendum vinum, & aqua carnis pullorum cum aliquo vel aliqua re moschi, aut medicinis de moscho, Auicenna.

Viperarũ morsibus tibicinem ferè adhibitũ mederi.

¶ Theophrastum literis mandasse accepimus, quibusdam viperarum morsibus cantus tibicinum aut fidicinum, atque alia organa artis musicæ modulatè adhibita, aptissimè mederi: quod & Asclepiades medicus literis prodidit, qui phreneticos mente imminuta & veletudine animi affectos, nulla re magis quàm symphonia & vocum concentu ac modulis resipiscere & sanitati restitui censuit. Fertur quoque Ismenias Thebanus plures Bœotiorum Ischiadicos & coxendicum dolore laborantes intentione tibiæ bonæ valetudini restituisse. Tanta hominis naturæ cum harmonia consensio est. Quod cum credi vix posset, nuper id nobis cum casu ad id incideremus, pro explorato & comperto fuit. Siquidem à tarantula, id est phalangio percussos, haud aliter ex ancipiti morbo conualescere vidimus, quàm si tibicen vel citharista iuxta eos diuersos modos incinat, vt pro veneni qualitate, ita harmonia & audiendi illecebra capti, venenum illud vel ex intimo corpore dilapsum effundant, aut sensim per venas diffusum dilabatur, Alexander ab Alexandro Genial. 2.17.

De animantibus à vipera morsis & quomodo sanentur.

¶ Vipera & Cæcilia sæpe cùm in pascua bos improuidè supercubuit, lacessita onere morsum imprimit. Venena viperæ depellit super scarificationem ferro factam herba, quam vocant personatam, trita & cum sale imposita. Plus etiam eiusdem radix contusa prodest. Vel symoniacum trifolium: quod inuenitur confragosis locis efficacissimum traditur, odoris grauis, neque absimilis bitumini, & idcirco Græci eam ἀσφάλτιον appellant: nostri autem propter figuram vocant acutum trifolium. Huius herbæ succus vino mistus infunditur faucibus, atque ipsa folia, cum sale trita malagmatis more, scarificationi intenditur: vel si hanc herbam viridem tempus anni negat, semina eius collecta & læuigata cum vino dantur potanda, radicésque cum suo caule tritæ, & farina & sale commixtæ ex aqua mulsa scarificationi superponuntur. Est etiam præsens remedium, si conteras fraxini tenera cacumina quinque librarum cum totidem vini, & duobus sextarijs olei, expressúmque succum faucibus infundas. Itemque cacumina eiusdem arboris cum sale trita læsæ parti superponas, Hæc Columella de re rust. libro sexto, capite decimo septimo. ¶ Vipera si momorderit iumentum, ex morsu eius pus consueuit exire. Nam si prægnans fuerit, totum rumpitur corpus. Ad morsum tamen viperæ, vel phalangij, aut muris aranei, commune remedium est, terram formicarum cum vino miscere & dare per fauces: Vel certè de ipsa terra frequentissimè vuluam (fortè vulnera) confricare. Ad quas causas etiam terra talparum creditur posse prodesse. Quòd si in itinere aut in locis vbi desit copia fomentorum, necessitas ipsa contingit, piperis grana xxx. cum sextario vini veteris

tepefacto

tepefacto faucibus digeres, & herbam thymum tritam cum vino si dederis, prodesse creditur. Morsus viperæ vel cuiuscunque serpentis ostenditur, si humor putidus de plaga incipit currere. Præsens remedium est, si hœdum vel gallum vel agnum in recenti occideris, & calentes pulmones eius cum sanguine, vel corde, vel iecore vulneri apposueris, diligenterq; constrinxeris vt omne virus educat, daturus continuò potionem: acori pontici semiunciam tritam cum vini veteris sextario, salis triti heminam pariter misces, & tepefactum faucibus digeris. Si perseuerat tumor, vitem albam syluestrem copiosè comburito, & ex cineribus eius lixiuium facito, & in potionem triduo ad vnum sextarium dato. Cinerem quoque ipsum cum aceto in modum cataplasmatis vulneri imponito. Si nihil profecerit, cauterijs vrito, vsta solenniter curato. Farinam quoque hordeaceam cum vino & sale, oleóque decoctam in cicatricem oportet imponi, vsque dum sanus sit, Hæc Vegetius in Mulo medicinæ seu artis veterinariæ libro tertio, capite 79.

De vipera os hominis ingressa & quomodo inde expulsa fuerit.

Fumus sotularium, id est corij combusti, cum semine lini suffito fugat serpentes viuos, vt vidi in vno existente in hospitali Papiæ, qui habebat viperam in stomacho, cui fecerunt multa remedia, vt eam expellerent, scilicet, ponendo lac ad os & multa alia: veniebat enim ad os & nolebat egredi: tandem factis fiendis æger fuit suffumigatus ex tali fumo, & statim vipera visa est egredi per anum, Gatinaria in capite de cura præfocationis matricis.

H.

Vnde dicta sit, vipera & echidna.

Vipera dicta est quòd vi pariat, Isidorus, & huc vsque ferè omnes grauissimi authores sic senserunt, quia crediderunt viperam à partu necari: quod fabulosum esse antea ostendimus. Dicitur ergo vipera non quòd vi pariat, sed potius quia viuum animal pariat: vnde rectius mea sententia viuipera quam vipera appellari meretur, Amatus Lusitanus, & plerique recentiores.

Ἐχίδναν similiter volunt grammatici sic appellari παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν ἄχρι θανάτου, id est, quod ad interitum vsque fœtum intus contineat: sed quàm rectè, aliorum est iudicium. ¶ Ἔχις, ιος & εως, Vipera mas, Ἐχίδνα fœmina. ¶ Echidna putatur eadem esse, quæ & vipera. Capitur & pro hydra ab Hercule occisa. Ouid lib. 3. fast.

Echidna pro hydra & quouis serpente.

Sanguine Centauri Lernææ sanguis Echidnæ,
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.

Capitur & pro quocunq; serpente, Ouid. lib. 9. Metam. Ioh. Rauisius. ¶ Τηνία, ἔχιδνα, ἄλλοι δὲ τὴν στηθοδέσμην, Hesychius. *Τηνία.*

Epitheta.

Vipera venenata, pestifera, Cicero. ¶ Mala tactu, Vergilius, *Sæpe sub immotis præsepibus aut mala tactu Vipera delituit, &c.* ¶ *Parua necat morsu spatiosum vipera taurum.* Ouidius. Plæraq; autem epitheta quæ serpenti ascripsimus, viperæ etiam tribui debent. ¶ Ἔχις ἰοβόλος, Nicander. Οὐλοβόρος, ὅτι παρὰ τὸ οὖλον ὅ ἐστιν ὀλέθριον λέγεται, Eustathius. Ποικιλόδειρος, Anyte. Περκνὸς, Nicander. Ἐχίδνα ψολόεις (pro ψολόεσσα) Idem. Οὐτήτειρα, id est πληκτική. πολιῆς ἐχίδνης, Orpheus. Πιαλέης ὄφεις, Varinus pro viperis accipit.

Deriuata.

Viperinus & Vipereus. E viperina carne fiunt pastilli theriaci, Plinius. *Vipeream inspirans animam*, Virgilius. Viperalis. Viperalem rutam appellatam tradit Apuleius quod serpentibus & viperis resistat, Pierius. ¶ Viperula, diminutiuum. ¶ Ἐχιδναῖος, Viperinus, In epigram. Ἐχιδνήεις, Idem, Nicander, Ἐχιδνήεσσα μορφή. ¶ Ἐχιδνιὸν & Ἐχείδιον, viperula seu catulus viperæ, parua vipera. ¶ Ἐχιόδηκτος, morsus vel ictus à vipera, Dioscorid.

Icones.

Ægyptij eum significantes qui agilis sit & velox, sed qui tamen absq; iudicio ac ratione feratur, ceruum depingunt & viperam. Hac siquidem conspecta, temerè in fugam vertitur ceruus, Orus. ¶ Iidem mulierem quæ virum odio prosequens eius vitæ insidietur, solumq; ei in coitu blandiatur designare volentes, viperam pingunt. Hæc enim cum mare congrediens, os ori inserit, & à coitu discedens, marem morso capite interimit. Rursus liberos matri insidiantes vt demonstrent, viperam pingunt. Nam hæc non iuxta cæterorum animantium naturam in lucem æditur, sed exeso diruptoq; matris prodit vtero, Idem.

Lapides & plantæ ab hoc serpente denominatæ.

¶ Echites Gemma est colore viridi sub obscuro quandam viperæ similitudinem referens. Ab animalibus cognominantur Carcinias, marini cancri colore: Echites viperæ, scorpites scorpionis aut colore aut effigie, Plinius. ¶ Echios vtriusq; generis pulegio similis est, & capitula viperæ similia habet, Plinius. Ἐσθλὴν δ' ἀλκιβίου ἔχιος περιβράξεο ῥίζαν, Nicander. Echium Gallis vulgò lingua hirci. Vide apud Dioscoridem lib. 4. cap. 25. Echion item medicamentum est, de quo supra in G. dictum est. ¶ Echite herba est similis scammonio, Plinius lib. 24. cap. 15. Græci præter illam quam Itali centumculam vocant, clematidas & alias habent, vnam quam aliqui echiten vocant, &c. Idem. Nicolaus Myrepsus antidoto 370. quæ confert podagricis: alij, inquit, pro gentiana iniiciunt chelidonium, & echidinon. Vbi Fuchsius, Græcus codex, inquit, habet ἐχίδριον. Censeo autẽ legendum esse ἐχίδνιον, Sic autem appellat Apuleius herbam, quam is alio nomine viperinam vocat, à semine quod viperæ caput refert: alij echion nominant, nostræ hodie officinæ buglossam, Hæc ille. Ego verò elydrion legerim: vt & lectio propius accedat, & res ipsa. Nam elydrion chelidonium minus est, vt Hermolaus Barbarus docet: & à Ni-

colao ibidem chelidonium simpliciter, hoc est maius nominatur, Gesnerus. ¶ Κερχὺς, ἡ ἐχίδνειος βοτάνη, Camers. Echidnios herba, crocis herba magica, Plinio. ¶ Viperina herba eadem quæ dracontea, Macer.

Animalia quæ à vipera nomẽ deducunt.

In Cyrene diuersa tum colore tum forma murium genera nasci ferunt, ac quosdam ipsorum quemadmodum feles, ita lata facie esse: alios viperæ speciem similitudinemque gerentes, acutas spinas habere, quos indigenæ echenaras vocant, Ælianus interprete Gillio: sed malè, vt appareret ex Aristotelis verbis quæ in mirabilibus sic sonant: In Cyrene aiunt diuersa esse muriũ tum forma cum colore genera: ἐνίους γὰρ πλατυπροσώπους ὥσπερ αἱ γαλαῖ γίνεσθαι, τινὰς δὲ ἐχινώδεις, οὓς καλοῦσιν ἐχίδνας (fortè legendum ἐχῖνας, vt Herodotus etiam habet, à recto ἐχίν.) Echidna quidem viperam significat: verùm muribus istis nihil cum vipera commune esse, sed cum echino tantum spinas acutas, Aristotelis & Plinij verbis facilè obtinetur, Gesnerus.

Nomina propria virorum & mulierum ab hoc serpente desumpta.

Echion Statuarius & pictor à Plinio memoratur. Item Citarædus echion apud Iuuen Sat. 6. Echion etiam fuit vnus illorum quorum adiutus opera Cadmus Thebas ædificauit, de quo Ouid. 3. Metamor. Hinc & ipsi Thebani à Poëtis Echionidæ & Echionij passim appellantur. ¶ Styx ἐκ Πειρᾶντος peperit Ἔχιδναν, Pausanias.

Ἡ δ' (sc. κητώ) ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον, ἀμήχανον, οὐδὲν ἐοικὸς
Θνητοῖς ἀνθρώποις, οὐδ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
Σπῆι ἐνὶ γλαφυρῷ, θείην κρατερόφρον' ἔχιδναν,
Ἥμισυ μὲν νύμφην ἑλικώπιδα, καλλιπάρηον.
Ἥμισυ δ' αὖτε πέλωρον ὄφιν, δεινόν τε μέγαν τε,
Ποικίλον, ὠμηστὴν, ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης. Hesiod. in Theog.

Aquila quæ Promethei iecur exedit, ex Typhone & Echidna aliqui natam aiunt, Higinus. Echidna mater Chimæræ, Cælius. Echidna nympha Gyraldus. Ἔχιδνα μιξοπάρθενος, Eustath. ἡ ἔχιδνα περὶ λυδίαν στέρνα καὶ κεφαλὴν κόρη, τὰ δὲ κάτω ὄφις, Isaacius Tzetzes. Virgo vmbilico tenus humana, reliqua specie viperæ, Diodorus Siculus. Hercules boues Geryonis agens cùm peruenisset in Scythiam, accidit vt ipsi dormienti equæ eius à curru pascentes, diuina quadam sorte amotę non comparuerint. Eas experrectus cùm indagaret, omnem regionem collustrans, in quendam locum peruenit, vbi dicitur reperisse virginem in antro quodam ancipitis naturæ, humanæ ac serpentinæ, superne quidem femorum tenus fœminam, inferius autem viperam. Quæ promisit se ei equas restituturam modo secum coire vellet. Quod cum factum esset: tres liberos ex eo concepit, Agathyrsum, Gelonum, & Scythum. Herodotus lib. 4 ¶ In viperam veneficam anum carmen scripsit Petrus Crinitus. ¶ Echidnon vrbs ad mare Ægeũ, Pomp. Mela.

Echidnon vrbs

b. *Discordia demens*
Vipereum crinem vittis innexa cruentis. Virgil. 6. Æn.

¶ Cerberus canis vipereus ab Ouidio dicitur. ¶ Chameleontis cauda prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se viperinis orbibus, Plinius. Venenum aspidum suget, aut occidet eum lingua viperæ, Iob. 20. de impio loquens: id est, vt interpretatur Mercerus, videbitur in eius aluo esse viperina lingua, id est virus exitiale quod eum perimet.

c. d. Vt viperas aliqui tradunt, ventre in quo genitæ sunt corroso, nasci: eodem modo liuor oppressum exedit animum, Cælius. *Vides intus edentem Vipereas carnes vitiorum alimenta suorum Inuidiam*, Ouid. 2. Metamor. ¶ Σὺ δ' ἡ κατ' οἴκους ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη λήθουσά μ' ἐξέπινες. Creon ad Ismeniam apud Sophocl. in Antigone. ¶ Πικρὴν μοῦσαν ἐχιδναίῳ πρῶτος ἔβαψε χόλῳ, Epigram. de Archilocho. ¶ *Vipeream inspirans animam*, Vergil. 7. Æneid. de Alectone furia, quæ serpentem in sinum Amatæ iniecerat, quem poëta diuersis nominibus anguem, colubrum & viperam appellat. Ioh. Baptista Iudæos ad se accedentes ἐχιδνῶν γεννήματα, id est viperæ progeniem appellat, Luc. 3. Scriptura vocauit fœtus viperarum, libidinosos ac voluptuarios, ventrique & peni seruientes, & propter mundanas cupiditates suam inuicẽ capita abscindentes, Clemens Strom. lib. 4. ¶ Pro cruentis sanguinarijsque raptoribus, pecuniæ immorientes videtur Sidonius Apollinaris harpyias vsurpasse: Nam libenter (inquit) incedunt armati ad epulas, albati ad exequias, pelliti ad ecclesias, pullati ad nuptias, castorinati ad letanias, in foro Scytæ, in cubiculo viperæ, in exactionibus harpyiæ, &c. vt citat Cælius. ¶ *Interit* (scilicet peste) *& curuis frustra defensa latebris Vipera, & attoniti squamis astantibus hydri*, Virgilius. ¶ Καππαδόκην ποτ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κάτθανε, γευσαμένη αἵματος ἰοβόλου, Demodocus in epigram.

g. A viperino morsu venæ viscerum veneno imbutę tetros cruciatus cient, Cic. in Tuscul. ¶ Quum Diuus Paulus naufragio liberatus, in Insula Melitensi propter frigus nonnihil sarmentorum congregasset, & imposuisset in pyram, vipera è calore prorepens inuasit eius manũ. Vt verò Barbari viderunt pendentem bestiam ex ipsius manu, existimabant eum impijssimum esse ac vltione diuina peti. At Paulus excussa bestia in ignem nihil mali passus est, Act. Apost. cap. 28. Vmbro sacerdos

Magica vel superstitiosa.

Vipereo generi, & grauiter spirantibus hydris
Spargere qui somnos cantuque, manuque solebat,
Mulcebatque iras, & morsus arte leuabat. Verg. Æn. 7.

Sic collum

Si collum (caput) viperæ suffocatæ cum filo laneo, collo alicuius suspenderis, suffocari prohibet, & multum valet in apostematibus faucium. Constantinus in libro de incantatione, citans hæc verba ex lib. Galeni de medicorum medicina. Siquis viperam serpentem collo suspenderit, eamq; præfocet lineo filo, & maximè marinæ purpuræ donec moriatur, valet filum colli suffocationi & faucium apostematibus, si collo cuipiam aduincias, Io. Baptista Porta.

h. Vipera capreæ (δορκάδος) vber momordit: hinnulus autem mox lactens eam liberauit, vide in epigram. Græc. antholog. lib. 3. sect. 33. Item in aucupem à vipera occisum epitaphium, ibidem sect. 15. De vipera electro inclusa carmen,

Flentibus Heliadum ramis dum vipera repit,
Fluxit in obstantem succina gemma feram:
Quæ dum miratur pingui se rore teneri,
Concreto riguit cincta repente gelu.
Ne tibi regali placeat Cleopatra sepulchro,
Vipera si tumulo nobiliore iacet.

Aliud de vipera in ore vrsæ.

Proxima tentenis ostenditur vrsa columnis
Exornant pictæ qua platanona feræ:
Huius dum patulos alludens tentat hiatus
Pulcher Hylas, teneram morsit in ora manum.
Vipera sed cæco scelerata latebat in ore,
Viuebatq; anima deteriore fera.
Non sensit puer esse dolos, nisi dente recepto
Dum perit, ô facinus ausa quod vrsa fuit.

¶ Porus Indorum rex Augusto dona misit viperas ingentes, serpentem decem cubitorum, testudinem fluuialem trium cubitorum, & perdicem vulture maiorem, Strabo lib. 5.

¶ In Arabia inter balsami arbores versari viperas quasdam ante dictum est. Cum autem balsami colligendi tempus venit, veniunt in sacrum locum Arabes cum binis ligneolis regulis singuli: eorum complosu bestias fugant. Occidi vero magna est religio, quòd sacras & genios veluti quosdam esse balsami putant, Pausanias in Bœoticis. Viperæ sacræ.

¶ Padus inundauit, & intra ripam refluens, ingentem viperarum vim reliquit: inter Cæsarem & Antonium ciuilia bella exorta, Iulius obsequens. Mulier viperam pro infante enixa est, vt legitur apud Sabellicum lib. 3. En. 6. Prodigia.

¶ Aspis à vipera. Hoc prouerbium explicatum est antea in aspidis historia. Refertur inter Diogenis apophthegmata: qui cum vidisset mulieres quasdam colloquentes, dixit, Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται. Id est aspis à vipera venenum sumit mutuò. Vsus erit, quoties qui per se malus est, contagio mali fit deterior, Erasmus. ¶ E vipera rursum nascitur vipera, Had. Iunius. ¶ A vipera morsum culpas, Idem. Prouerbia.

¶ Emblema Alciati de viperę congressu cum muræna: cuius lemma est, Reuerentiam in matrimonio requiri. Emblemata.

Cum furit in Venerem, pelagi se in littore sistit
Vipera, & ab stomacho dira venena vomit:
Murænamq; ciens ingentia sibila tollit,
At simul amplexus appetit illa viri.
Maxima debetur thalamo reuerentia: coniux
Alternum debet coniugi & obsequium.

Alterum emblema eiusdem de viperæ dentibus à Cadmo satis, cuius lemma est, Litera occidit, spiritus viuificat.

Vipereos Cadmus dentes vt credidit aruis,
Seuit & Aonio semina dira solo:
Terrigenûm clypeata cohors exorta virorum est,
Hostili inter se qui cecidere manu.
Euasere quibus monitu Tritonidos armis
Abiectis data pax, dextraq; iuncta fuit.
Primus Agenorides elementa, notasq; magistris
Tradidit, ijs suauem iunxit & harmoniam.
Quorum discipulos contraria plurima vexant,
Non nisi Palladia quæ dirimuntur ope.

Alterum eiusdem de Inuidia carnes viperinas edente.

Squallida vipereas manducans fœmina carnes,
Cuiq; dolent oculi, quæq; suum cor edit,
Quam macies & pallor habent, spinosaq; gestat
Tela manu: talis pingitur Inuidia.

FINIS.

APPENDIX DE SERPENTIBVS NONNVLLIS IGNOTIS ET INNOMINATIS, VEL QVORVM NOMINA TANTVM BARBARA HABEMVS.

ST in Indica regione serpens paruus, cuius vnius remedio carent incolæ, Aristoteles.

Nascitur eodem in agro, in quo laser, serpens quidam pusillus, cuius remedium lapis est, quem ex sepulchro cuiusdam regis antiqui accipiunt, eoq; perfuso ex vino bibunt, Idem.

Clitarchus in India serpentem sexdecim cubitorum gigni scribit, atque etiam aliud serpentium genus non speciem similitudinemq; aliorum gerere, sed magnitudine multò inferiores esse, & tanquam pigmentis distinctos, sic versicolores spectari: vittas enim à capite ad caudam pertinentes, habere, alias æreas, alias argenteas, nonnullas rubras, alias aureas, easdemq; pestifero morsu celerrimè interimere posse, Ælianus.

Ex Paulo Veneto accepi in regione, quam Caraiam ipse vocat, quam se pedibus obiuisse testatur, serpentes longitudine decem passuum, & crassitudine decem pedum nasci, prioribus pedibus quidem carentes, sed eorum loco vngues habere leoni similes, tum grandi capite, tum oculis quoquouersus pedem vnum amplis, tamq; oris rictu largo imminere, vt hominem deuorent: nullumq; esse neque hominem, neque aliud animal, quod non eas horreat intueri. Ad hanc rationem capiuntur: Interdiu intra subterraneas cauernas abduntur, noctu verò longè lateq; vagantes, cibum inquirunt: nullam animalium nationem extimescunt, imò leones & vrsos exedunt & conficiunt: postea verò quàm sese cibo expleuerunt, ad domesticam latebrarum sedem redeunt. Cùm gradiuntur, tam altè vestigia imprimunt, vt sui corporis pondere in ea terra sabulosa mirabilem foueam efficiant, vt dolium quodpiam vini plenum circum sabulum versatum dicas. Iam verò venatores huiusmodi feris insidias molientes, permultos & robustos palos ex supremo capite acuto ferro munitos in sabulo vicino cauernæ vbi latitare solent, interdiu defigunt, eosdemq; sabulo obruunt, ne ex ijs quæpiam videri possint. Cùm autē, vt solet, noctu ad cibi inquisitionem prodiens, magna sui corporis mole ad arenā adrepit, sępe latenti ferro transfixa perit, aut graui accepto vulnere, sauciam venatores, qui in insidijs collocati sunt, impetu facto interimunt, Gillius.

Pæderotæ serpentes. Octonum pedum serpentes sunt in Malabar, aspectu horribiles, innoxij tamen, nisi irritentur. Ii puerorum amore capiuntur. Quocirca Pæderotas eos libuit appellare. Pueros enim diuturno contentoq; aspectu sine maleficio contuentur. Dum iacent, anguillina eorum facies est. Vbi surrexerunt ita dilatant illam, vt ad humanam effigiem propius accedat. Quæ fuit causa vt etiam ἰγχιλανθρώπυς nomen eis fecerim. Hi sunt sine pedibus, Iul. Scaliger.

Ames, id est serpens quidam diuersorum colorum, Syluaticus.

Butrisa, nomen serpentis, Suid.

Dunios, est serpens quidam qui habitat in Lycijs, Syluaticus.

Eratron, serpens quidam, Syluaticus.

Quando ponitur emplastrum cum radice endiuiæ super punctura scorpionis, & vermium paruorum venenosorum, & vespæ & serpentis Guasseuabras (vel Semabras) confert & similiter cum sauich, Auicenna.

Nigri, nomen cuiusdam serpentis, Syluaticus.

Sabin, est genus serpentis. Aut. exp. fortè Sabrin, Hæmorrhous.

Padalitza Polonis serpens nocentissimus sic dictus; quòd concisi etiam frusta subsiliant. Maculosus est valde, pulcherrimus, in pratis. Agnoscitur à rusticis sibilo. Morsi carnes decidunt. Remedium est, si teneatur pes imò sepeliatur per diem in scrobe excitata in terra humida, circumaggesta terra. fortè est Paderus Alberti, vel Padera Vincentij, quam nos Naderam diximus, vide in Natrice vel Hydro A.

Serpentes in rupibus morantes plerunque nigri sunt, quos vulgari gentis (Gothicæ) idiomate Snock appellant, quamuis etiam ibidem varij in magna multitudine reperiantur. Hi mortalibus in rupibus versantibus, æstate præsertim, haud parum molesti sunt, cùm etiam veneno suo sæpe homines occidant, Olaus Magnus.

FINIS.

CONRADI GESNERI TIGVRINI MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS in Schola Tigurina, Historiæ insectorum Libellus, qui est

DE SCORPIONE.

PER CASPARVM VVOLPHIVM TIGVRINVM MEDICVM EX RELICTO SCHEDARVM *fasciculo methodicè collectus & in lucem editus.*

TIGVRI

IN OFFICINA FROSCHOVIANA.

M. D. LXXXVII.

Cum gratia & priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis ad decennium.

CELEBRI ET EXPERTO VIRO
D. PETRO HAFNERO REIPVB. TIGVRINAE CHIRVRGO ET LITHOTOMO, AMICO SVO CASPARVS VVOLPHIVS MEDICVS S.

NNI plus minus ſex iam elapſi ſunt, cum Scorpionis hiſtoriam ex clariſſimi viri Conradi Geſneri de Inſectis ſchedulis & obſeruationibus vndecunque quidem collectis, nec dum tamen ordine aliquo diſpoſitis, ad certam methodum, eam præſertim quam iam pridem ipſe in perfectorum animalium ſcribenda hiſtoria obſeruarat, quæq; ad peculiarem cuiuſque naturam pleniſſimè exprimendam, explicandamq; accōmodatiſſima erat, non perinde facili & expedito labore, reuocaueram. Ad eum verò ſubeundum laborem, eo omnino animo acceſſeram, vt in copioſæ & amplæ de Inſectis materiæ parte aliqua, periculum facerem, quantum vel temporis vel moleſtiæ & laboris, reliquorū inſectorum omniū conſcribenda hiſtoria, requireret. Poſteaquam verò conferre inter ſe quæ inferre moram aut impedimentum videbantur, paulò diligentius cœpiſſem: nec præterea ignorarem domeſticas ſubinde & publicas quoq; curas in dies ſingulos accreſcere: ipſam deniq; ætatem meam, tacitis annis ingraueſcentem, ingenij virtutes magis magiſque labefactare, ab inſtituto propoſitoque mihi temperaui: ſatius exiſtimans, alijs ad horum meditationem promptioribus, magiſq; idoneis, bona mea venia, locum eſſe cedendum. Hoc ipſum cum animo meo ſtatutum ac deliberatū haberem, haud ita multò poſt, ſanè mea quidē opinione percōmodè: nimirum, vt & meę voluntati & publico deſiderio (iam pridem enim inſectorum hiſtoriam in multorum deſiderio eſſe cognitum exploratumque habebam) ſatisfieret: à clariſſimo Typographo D. Roberto Cambiero amico noſtro, ea de re appellatus, D. Chriſtophori Froſchoueri piæ memoriæ præcipuè, & quorundam aliorum interceſſione, Inſectorum ſuppellectilem omnē à me certa conditione impetrauit. Nunc igitur, quando eius materiæ pars ea, quæ de Serpentibus eſt, Typographi hortatu à doctiſſimo viro D. Iacobo Carrono, methodicè ſanè & ingenioſè ad Geſneri arbitrium diſpoſita atque conſcripta, editioni parata eſſet: viſum eſt, hanc à me ſuperioribus annis, ex dictis ſchedis & meis quoque additionibus Scorpionis hiſtoriam, quoquo modo adornatam, eſſe coniungendam: idque partim ob argumenti methodiq; cognationē, partim verò & quidē præcipuè, vt qui harum rerum cognoſcendarū ſtudio lectioneq; flagrarent ingenia: (nihil enim aut parum admodum in hoc argumēti genere, quod ego quidē cognouerim, extare puto) guſtum ex hoc aliquem, operis reliqui de Inſectis propediem Typographi diligentia futuri, accipiant. Hunc verò de Scorpione libellum, qui reliquorum Inſectorum πρόδρομος eſt, & pro maiori parte Geſnerum parentē quidem agnoſcit, vt qui prima eius in colligenda materia fundamenta iecit: tum verò etiam, pro eo atque plurimum operæ, laboris ac diligentiæ in eadem methodicè diſponendo, & proprijs inſuper obſeruationibus locupletando, poſui, ad me quoq; pertinet: vtriuſq; nomine tibi, viro tum in medicina noſtra, tum

verò præcipuè in chirurgica experientia celebri & claro, dedico atque offero: mihiq; persuadeo, te, quod institui, partim quidē meo, partim verò illius nomine gratum acceptumq; habiturum. Quoties enim cunq; considero, quàm tu communis amici nostri D. Gesneri, non solùm fueris amantissimus, sed quantum vicissim ipse tibi tribuerit, non potest non quicquid tandem suarum lucubrationum ad te deferatur, pergratum tibi perq; iucundum accidere. Scis in stirpibus cùm colligendis tum cognoscendis summoperè ipsum delectatum fuisse, adeò vt omnem ferè ætatem in hoc studio consumpserit, & omnes præterea eos, quorum ad id propendebant ingenia & dilexisse plurimum & maximi fecisse. Hinc factum, vt cum hanc animi ac voluntatis propensionem in te quoq; animaduertisset (sæpe enim horti tui, varijs iisdemq; raris simplicibus exornati, amœnitatem celebratam ab eo memini) nullo ferè vnquam tempore vel montium vicinorum iuga conscendit, vel alias longinquiores peregrinationes instituit, quin te sibi, vel hoc solo nomine præ alijs itineris comitem sociumq; asciuerit. Quin ipse quoq; mihi persuadeo, quando studiosissimum te cupidissimumq; eorum cognosco, quæ admirationem in rerum natura faciunt, quæque aut nouitate aut suo pondere delectare solent: hanc Scorpionis historiam, atq; etiã Serpentum, quæ non modo mirabilia, sed prodigijs etiam similia complectitur, gratam, iucundamq; tibi futuram. Quicunque enim in contemplatione sua studia ponũt, eos & rerum nouitas, qua ipsa etiam natura cõmouetur, & magnitudo, quæ dijs curæ est, ad cognoscendum excitant. His alijsque causis motus, non dubitaui huius bestiolæ historiam, mole quid exiguam, raram tamen, admirandam, nec omninò inutilem, eoque nomine iucundam, tibi publicè offerre & dicare. Rogo itaque te etiam atque etiam, vt si modo studia hæc nostra aliquid authoritatis habere possunt, hanc animi beneuoli qualemcunq; significationem boni consulas, & exiguum hoc munusculum ab amicissimo oblatum læta fronte accipias: tibique persuadeas, me omnem daturùm operam, vt & amicitiæ nostræ officijs & meæ erga te voluntati satisfiat. Vale Tiguri Heluetiorum Augusti 9. Anni 1587.

CONRADI

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIAE INSECTORVM LIBELLVS, QVI EST DE SCORPIONE.

A.

Nomina Græca.

SCORPIVS, Latinis, & σκορπίος Græcis, nomen est scorpioni terrestri & marino, alijsq; quibusdã rebus, de quibus in Philologia dicendi locus erit, commune. De marino scorpione Conradus Gesnerus abundè disseruit, in sua de Aquatilibus historia: de terrestri verò nos ex Gesneri reliquijs & nostris obseruationibus hic tractabimus. Scorpius itaq; terrestris σκορπίος χερσαῖος distinctionis gratia, vel simpliciter σκορπίος dicitur, παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰὸν, vt Varinus scribit, hoc est quod venenum suum spargat, dispergátue: leui namq; caudæ eius extremitatis contactu, virus partibus, quas contingit, disseminat: vel vt alij volunt, παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν, quod ineptus, obliquus seu vagus eius sit motus: aut vt Nicander loquitur, de octauo scorpionum genere scribens, διὰ τὸ,

——— ῥαιβὰ φέρει φλογὶ ἴκελα γυῖα
Ανδράσι.

hoc est, quia obliquo gressu corpus flammæ simile commouet. Et licet Græcum hoc σκορπίος vocabulum tum priscis tum recentioribus Græcis scriptoribus sit vsitatissimum: inueniuntur tamen hinc inde alia quoq; huius insecti nomina, quæ vel toto generi vel peculiaribus quibusdam speciebus possunt attribui. Cuiusmodi est Βλήσας apud Hesychium, quod de χερσαίῳ σκορπίῳ interpretatur idem, & nomen habere potest vel à βάλλομαι verbo: vel βλητὸς nomine, quod ictum significat, aut vt Hesychius βλῆτος. Ὀκτώπους præterea alijs dicitur, à pedũ numero, quasi octipes: vnde prouerbium ὀκτώπουν ἀναγείρειν, de quo inferius. Hesychius ὀκτώπας habet, sed perperam, vt annotat Heinrichus Stephanus in suo thesauro. In Æthiopia scorpionum species quædam est, quam Sibaritas, συβριτάς σκορπίους, ἤτοι σιβρίτας appellant, vt refert Ælianus. ¶ Latinis scorpius & scorpio vocatur: quod tametsi à Græco nomine in Latinorũ vsum translatum videatur, Isidorus tamẽ dictum existimat ab eo quod manu eleuatus, lædat. Sunt quinetiam qui Nepæ nomen scorpioni tribuant, ex illo Ciceronis loco quinto de finibus. Serpere anguicolas, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videas boues, nepas aculeis, &c. Alij verò cancro, ob illud Plautinum: Retrouersum cedam, imitabor nepam, &c. Quod tamen dictum etiam scorpioni non malè conueniet, si etymon, quo σκαιῶς ἕρπειν dicitur, spectare libeat. Vinula, nomen est scorpij librorum, de quo paulò post. Geptaria apud Ferdinandum Ponzettum, syluestris scorpij nomen esse creditur. ¶ Arabibus dicitur Harrab, authore Lacuna. Sed & alia multa apud Arabes scriptores nomina leguntur, quæ per scorpionis nomẽ ab interpretibus redduntur: cuiusmodi sunt, Acrob, Achrach Satoracon apud Syluaticum. Auicenna Hacharab, & apud Pandectarium, Natarab, errore fortè quodam scribentis N pro H. Algarat verò, aut vt alij, Algerarat & Algeterat & Algenat: & secundm Rasim, Alkatareti, nomina sunt teste Bellunense parui scorpij, post se caudam reuolutam super terram trahentis. Verum hæc nomina, vti videre est interpretes nonnunquam confundunt, & certis quibusdam speciebus attribuuntur; veluti nomen Algarat speciem illam minorem significare dicit Syluaticus, de qua modo: Algerarat verò scorpionem gibbosum ventrem habentem. Vocem Acchabim Hebraicam, de scorpionibus interpretantur. ¶ Itali, scorpione terrestre: & in quibusdam Italiæ locis scurtificio, eo quod venenũ habeat nel pizzo, id est caudæ extremitate: pizzo enim quod Germanis spitz, illis significat cuiuscunq; rei acutæ summitatem. Galli, vn scorpion, Hispani alacran & alacrani: quod nomen insulæ est in India occidentali ab Hispanis inditum, ob scorpionum in ea multitudinem, qui hoc modo Hispanis dicuntur, Nauigat. lib. 3. Castilionenses, escorpion, Catalonienses alacrani, Germanis Græcum aut Latinum nomen, *ein scorpion*, est vsitatum.

Nomina Latina. **Nomina Arabica.** **Nomina variarum linguarũ.**

B.

In Copto Ægyptia vrbe, scorpij maximi sunt & acerrimi ad pestiferum vulnus inferendum,

Regiones quæ scorpionibus abundant.

qui vt percusserunt, statim interficiunt, Ælianus. In Æthiopia sunt, quos Sibaritas appellari diximus. Habet Numidia infinitam scorpionum & serpentum copiam, quorum morsibus venenosis multi quotannis interfecti inueniuntur, Leo Africanus. Τῆνος vna Cycladum est ὀφιόεσα dicta, quod multos serpentes & pestiferos scorpios alat, Varinus. In Iberia & Mauritaniæ partibus Occidenti proximis, pennatorum et non pennatorum scorpionum multitudo est, Strabo. In Caria & Lybia sunt frequentes, Aristot. & Clemens. Indicæ regioni circa Estamenum fluuium, vbi Rhicophagi habitant, scorpionum copias infestas superuenisse aiunt, Ælianus: sed alatos fortè fuisse conijci potest, qui in illam fuerint aliunde delati. In itinere secundi diei eorum, qui à Persicis Susis in Mediam proficiscuntur, permagnam scorpionum multitudinem nasci dicitur: idcirco Persarũ rex, quum eò iter suscipit, triduo ante omnibus imperat vt eos venentur, & ei qui plurimos interfecerit, munera donat: nisi enim hoc fiat, loca illa transiri non possunt: nam subter omnem lapidem aut cespitem abditum scorpium manere, author est Ælianus.

Regiones desertæ ob scorpionum copiã.

In Pescara Africæ antiquissimo oppido, maxima scorpionũ copia est, à quibus icti continuo moriuntur: quamobrem ciues ferme omnes æstatis tempore, relicta vrbe rus commigrant, vbi in mensem vsque Nouembrem remanent, Leo Africanus. Multitudine & virulentia scorpionum multas regiones desertas esse, scribit Diodorus Siculus. In Arabia regio deserta, quæ pascua larga habet, ob scorpionum multitudinem derelicta, qui vnà cum araneis, ita aliquando afflixerunt, vt hominibus ex toto fugam facerent, Strabo. Indiæ regio circa Arrhatan lacum prope Estamenum fluuium (aliàs Astabaram) adeò à scorpionibus infestata est, vt cum nulla ratione aduersus tantam luem tueri se possent, regionem illam habitatores solitariam reliquerunt, Ælianus. Citra Cynamolgos Æthyopas latè deserta regio est à scorpionibus sublata, Plinius. Alabanda vrbs duobus montibus subiecta est, ita dispositis, vt cistæ inuersæ aspectum exhibeant. Vnde Apollonius Melacus, ob hoc & multitudinem scorpionum ciuitatem carpens dixerit, eam esse cistam inuersam, scorpionibus plenam, Strabo. In insula Canariæ, quæ à ferro nomen habet, magna est scorpionum frequentia vsque adeo metuenda, vt pestilentiores ijs sint, quos turcica alit terra, & eosdem Turcæ diligenter colligunt pro olei de scorpionibus confectione, Theuet. Habet & Italia & Gallia suos scorpiones, qui in Italia non sunt ita venenosi, Ponzettus. Circa Neapolim Campaniæ ciuitatem rarò inuenitur: Romæ plurimus est, & peculiariter intra vrbis mœnia, in monte nimirum qui Testaceus dicitur, Monachi in Mes. In Germaniæ calidioribus locis gignuntur quidem sed admodum pauci. In Italia verò & alijs similibus regionibus magna illorum copia est, Cordus. Psylli, qui reliquarum venena terrarum inuehentes, quæstus sui gratia, peregrinis malis impleuere Italiam: sæpe alatos quoq; importare conati sunt, sed viuere intra Siculi cœli regionem non potuere. Visuntur tamẽ aliquando in Italia sed innocui, multisq; alijs in locis, vt circa Pharum in Ægypto. In Scythia interimunt etiam sues, alioqui viuatiores contra venena talia, Plinius.

Scorpiones ad quod genus referendi.

Scorpiones, scincos, lacertosq; vermibus non serpentibus ascribendos esse, Solinus cap. 30. prodidit: quod Gesnero cum minus probaretur, ἑρπετοῖς rectius, non σκώληξιν assignandos esse capite de Scinco inter aquatilia scribit.

Scorpionum quæ differentiæ.

¶ Scorpionum duo prima genera scribit Hermolaus Barbarus: quorum aliud terrestre, χερσαῖον, aliud marinum sit. De marinis qui volet, Gesnerum legat inter pisces: de terrestribus, quos Auicenna syluestres etiam vocauit, hoc loco dicemus.

Differentia à sexu.

¶ Differunt hi primo sexu, authore Auicenna. Fœmina inquit, masculo maior est, pinguis, magno & subtili aculeo: masculus contra extenuatus & subtilior: aculeum præterea habet, vti loquitur, grossum, sed vt Plinius scribit, sæuissimum. Distinguuntur gracilitate & longitudine, Plin. & veneni malitia. Mares enim scorpij infestissimi habentur, fœminę multò remissiores: neq; enim tantum acerbitatis virus habent, Gillius.

Differentia à magnitudine.

¶ Aliter distinguuntur magnitudine. Megasthenes in India prodidit alatos scorpios eosq; maximos, & vt alibi, mira magnitudine procreari, & similiter aculeis atq; Europæos pungere, Ælianus. In quadam Lybiæ parte (Mauritania) multitudo scorpionum est pennatorum & non pennatorum, magnitudine (vt fertur) septenum vertebrarum, Strabo. Circa Hierosolymam & per totam Syriam sunt scorpiones magni, sicut sunt apud nos cancri fluuiales, quos Gambaros vulgò nominant. Apud nos autem sunt minimi, fabæ videlicet magnitudinem non excedentes, Monachi in Mes. Akatareti scorpiones parui valde sunt, caudas post se trahentes, & sunt in terra Cohz, Rases. In Heluetię quibusdam, sed raris locis, vt Rapersuylæ ad Tigurinum lacũ minimi visuntur sed pauci, ijq; innoxij, Gesnerus: eius generis fortè fuerint librorum quos Vinulas vocari diximus supra, admodum exigui & rubri, vini rosei diluti colore: vnde fortasis etiam nomen traxere.

Differentia à colore.

¶ Differunt præterea & coloris diuersitate, vt volunt Nicander, Ælianus & Auicenna. Hãc colorum distinctionem, quum Nicander & eius Scholiastes apprimè exprimant (quæ nanq; in modo agendi in corpora nostra eis inest differentia, postea referetur) hic subijciemus. Octo scorpionum genera (inquit) reperiuntur: primum albicans, λευκὸν, cuius morsus non est lethalis. Secundum rutilum, πυρσόν, qui & tremorem & sitim ictis à se infundit. Tertium ab opaco & obscuro colore ζοφοειδὲς appellat: quod nomen alij liuidum vertunt: Gesnerus fumosum transtulit: quos hic percusserit continuo corporis motu concitantur, ac rationis impotentes rident, & fatui ex dolore fiunt.

Quar-

Quartum genus à viridante colore, χλωδὸν dicitur, quod simul ac corpus hominis concusserit, tremores & frigora illico admittit, adeoque intenso gelu torquet, vt in solis feruentissimo calore, tamen congelatum grandinem persentiscere sese putet. Quintus scorpio ἐμπελιος, quasi πελιδνὸς, liuido colore, ingentē aluum gestat, latumque, cuius genis ingens virus, & tristitia, quam etiam efficit in eo quem percusserit: hunc Gesnerus nigrum & ventricosum dixit. Ventricosum autem à nigro Ælianus distinguere videtur. Herba hic vescitur, semper tamen insaturabilis manet, corpus etiam hominis exedit. Hunc puto Geptariam Ponzettus de venenis appellat, nigrum, gibbosum corpore, caudam habentem longiorem: Syluaticus autem Algetarat. Sextus cancro similis, paguro scilicet incuruo, hunc flammeum vocat Ælianus: albentes algas fluctumque maris decerpit pascendo: corpore est grandis, chelis & forcipibus æque solidus atque pagurus: vnde etiam ortum trahit. Postremus melichlorus appellatur, quod melleo sit colore conspicuus vel cereo vel flammeo: atque huius, quas in tergo gerit, alas locustæ similes dicit. ¶ Sed & ipsis partibus inter se differunt scorpiones. *4. Differentia à partibus sumpta.* Alij namque alati sunt, de quibus Strabo, Nicander, Auicenna & alij historiographi. In India alati visuntur, ijdemque maximi, teste Æliano. Pammenes apud eundem alatos scribit in Ægypto nasci, duplici aculeo armatos. *Alatum.* In regno Palimbrota dicto alati visuntur & admodum magni, Nauigat. tomo primo. Phryx quidam in Bœotiam importauit alatum scorpium, alas habentem simillimas locustis, Pausan. Scorpio cum alis est magnus, & prohibet multoties eum ventus cum volat, ab hoc vt cadat: quare transfertur ab eo de regione in regionem, Auicenna. Qui alis destituuntur vulgò noti sunt. ¶ In caudæ *5. Cauda.* præterea internodiorum numero & aculei, obseruarunt prisci differentiam. Ælianus scribit esse quoddam eorum genus quod septem habeat internodia: plerumque sex videntur. Septem verò caudæ internodia sæuiora esse constat, Plinius. Nicander in Theriacis, σφονδύλοις ἐννεαδέσμοις ἐπὶ κέντρῳ ἀερτειρῶσι, (vel vt Gesnerus legit, ἀερτεινῶσι) κεραίης, hoc est cum vertebræ nouem iuncturis connexæ noceant suo apice, asserens: id Scholiastes explicās inquit ex Antigono, Nicandrum ἐννεαδέσμους vocasse: neque quia nouem nexus habeat, neque propter nouem vertebras, vt inquit Demetrius. Non plures enim quàm septē (caudæ) vertebras habere cernitur scorpio, & eas quidem rarò, vt ait Apollodorus. Fortasse itaque hic aut duobus aculeis armatos scorpiones intelligit per nouenarium, aut numero certo pro incerto posito, multos, & vt loquitur interpres, ἐννεάδεσμοι, ἤγουν πολύδεσμοι intelligere voluisse: sic & alibi Nicander duos aculeos habentem, nouem stimulis munitum scribit. ¶ Aculeis differunt scorpiones, quos Plinius dentes appellat: alijs enim vnicus est, alijs duo, vt author est Aristoteles & Plinius. *6. Aculei.* Idē Nicandri Scholiastes his verbis confirmat: μέμνηται ἄλλοθι ὁ Νίκανδρος τὸν δύο κέντρα ἔχοντα, ἐννεάκεντρον εἰπών: nōnullis tres sunt, author Plinius, inquiens: scorpionis caudæ inesse eum (scilicet dentem: loquitur enim de dentibus aspidis & serpentum) & plerisque ternos. Fœminis aculeus tenuior, maribus robustior. ¶ In motu insuper discrimen cernitur: sunt enim qui caudas suas eleuant, neque illi *7. Differentia à motu.* admodum venenosi. Quidam trahunt post se caudas per terram, eamque reuolutam, & illi magis venenosi: alij de regione in regionem volant, de quibus paulò ante, Bellunensis & Gordonius.

His scorpionum discriminibus rectè adieceris etiam illud, quod ex noxa & periculo, quod *8. Differentia à noxa, quæ vehementius aut læuius lædunt.* asserunt, haberi potest, & in veneni natura reconditum est. Sunt enim quorum venenum, venenum nō est, hoc est qui innoxij sunt, vt albi à Nicandro numerati. λευκὸς, inquit ἀκήλιος, οὐδ' ἐπιλωβής. In Pharo locisque alijs scorpiones non lædunt. Scaliger author est in auitis eius sedibus, quæ sub Noricarum alpium tractu iacent, scorpiones totam eam regionem sine maleficio colere. *Scorpiones innoxij.* Neque enim vllum moueri posse saxum, sub quo non offendantur plurimi. In insula Sanguola scorpiones sunt ijs similes qui in Castilia Hispaniæ nascuntur, quorum ictus nō sunt venenosi, hoc est non inducunt mortem. Vnū tamen hoc habent, quod dolorem excitant intensum, qualis est vesparum apud nos pungentium dolor, nisi quod ille diuturnior sit, & per quadrantem horæ, aut etiam aliquando diutius durans. Ex morsu horum alij plus dolent alij minus. ¶ Alterius generis sunt qui sua cauda ictos continuò interficiunt: *Scorpionis admodum venenosi.* cuius generis sunt in Pescara Africæ & alibi, vt est paulò supra annotatum. In Scythia præsertim multi & magni & nocui sunt: & si vel hominem vel quamuis bestiam percusserint, interimūt, nec sues euadere possint, quanquam cæteros virulentos ictus minimè sentiant: & nigri eorum potissimum interimuntur. Quisque tamen celerrimè interit, si ictus adierit aquam, Plinius. In Copto Ægypti, qui à scorpionibus percussi, statim interficiuntur, Ælianus.

Quæ & quot sint scorpionū genera, & quot modis inter sese differant, hactenus diximus: in quo verò omnes conueniant, nunc quoque explicandum venit. *Scorpionū descriptio generalis.* Scorpius animal est vbique notum, Monachi in Mes. Scorpiones sunt quædam animalia ad modum scarabeorum, nisi quòd caudas habeant, Gordonius. Moles corporis eius exigua est, qui nobis notus, dorsum habet depressum & latiusculum internodijs cancrorum more distinctum, crusta duriuscula, eaque fusco colore nitente integitur. Caput habet notabiliter exertum aut prominens nullum ferè ad cancrorum similitudinem formatum. ¶ Scorpio blandum ac quasi virgineū dicitur habere vultum, *Vultus.* sed in cauda nodosa venenatum aculeum habet, quo pungit & inficit proximantem, ex libro naturæ. ¶ Omnium insectorum solus scorpio & brachia habet & in cauda spiculum, Pli. *Brachia.*

Brachia vocat vtrinque forfices, quæ Apuleius in cancro furcas: in quorũ extremitatibus forcipes sunt manuum loco: ijs enim quod apprehendunt retinent, dum punxerint aculeo caudæ. *Pedes.* ¶ Pedes scorpioni octo, vtrinque quatuor, vnde etiam nomen eius ὀκτώπους, et prouerbium ὀκτώ πόδα ἀνεγείρειν. Brachia & pedes bisulcis dentati forcipibus sunt. Et brachijs & pedibus cancro admodum similis, vt ex cancro ceu matre recte generari asserant authores. *Lingua.* ¶ Habent scorpiones linguam, qua corpora lambunt: & quum diligant pannos mundos, sese camisijs & fœmoralibus insinuant, ac iuxta corporum carnes positi, lingua eorum cutem lambere dicuntur, vt refert Gordonius. *Cauda. Aculeus.* ¶ Solus insectorum scorpio caudam accepit, Plinius. Scorpioni aculeus extra prominet: vnus enim inter insecta longo spiculo armatur, Idem. Terreni scorpionis aculeus in partẽ extremam acutissimam illam quidem finitur, vbi nullum foramen, per quod venenum deijci possit: necesse tamen est vt cogitemus substantiam quandam esse aut spiritalem aut humidam, quæ vt mole minima, ita facultate quàm maxima est, Gal. 3. de loc. affect. Aspidi & serpentibus duo dentes in suprema parte dextra læuaque longissimi, tenui fistula perforati (vt scorpionum aculei) venenum infundentes, Plinius. In scorpij aculeo meatum quendam sinuosum replicari aiunt adeò angustum, vt visu non percipiatur: in eo venenum gigni continerique: quod cum ille ferit, mox per foramen, id quod minus quàm cerni possit, emanet, Ælianus. Scorpius è centro, quod cauum esse creditur, emittit humorem venenosum, Gerardus.

C.

Scorpionum generatio. Generationis modum duplicem habere scorpiones, authorum libris constat: fieri nanque & nasci scorpiones volunt, partim quidem ex putrefactione, partim verò ex ouis ab ijsdem æditis: neque hoc alienum à natura videri debet. Quædam enim sunt, scribit Ianus Lacinius, quæ per solam propagationem generant, vt homo, vipera, cetus & palma: quædam per solam putrefactionem, vt pediculus, pulex, gramen, verucces terrestres & similia imperfecta: quædam vtroque modo, vt mures, portulaca, formicæ, muscæ, araneæ & plura alia quæ ex putrefactione primò generata, postea ouando per propagationem conseruantur in specie sibi simili: hæc ille. Galenus adduci non potuit, vt crederet scorpiones, phalangia, muscas, culices, viperas, lumbricos ab eadem fingi ac formari anima, quæ fœtuum fabricæ adhibita est, quum propè ad impietatem hęc opinio accessura videatur, &c. lib. de fœt. format. *Ex putrefactione quomodo generari dicantur.* ¶ Dicamus autem nos primo loco de scorpionum generatione ex putrefactione, posteriore verò de ea quæ per ouationem fit. Plinius scorpiones nasci ex putredine his verbis testis est. Cancri cum exanimati sunt, corpus eorum in sicco transfigurari in scorpiones narratur, sole cancri signum transeunte. Sextum scorpij genus καρκίνῳ αἰγιαλῷ simile facit Nicander. Paguri inquit capti & extracti è mari à piscatoribus, aliquando terræ foramina subeunt, vbi mortui in scorpios mutantur. Confirmat hoc idem Ouidius Metamorph. 15.

Concaua littoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaque minabitur vnca. Et alibi:
Obrutus exemptis cancer tellure lacertis,
Scorpius exiguo tempore factus erit.

¶ Circa Estamenum fluuium Indiæ scorpionum copia est, quam ex corrupta aqua pluuia generatam aiunt, Ælianus. Ex Basilisco contrito & debitè ministrato & putrefacto, scorpiones generantur, Ianus Lacinius. ¶ Basilicam herbam in muro reconditam à quodam audio, vbi postea duos scorpiones inuenerit. Ocymum si quis ieiunus masticauerit, & adhuc illotus, & posuerit ipsum sub diuo per septem noctes, quod sol non videat eam, interdiu quidem auferendo, & nocte ad serenum reponendo, inueniet scorpionem septem nodorum & viridem, Kiranides. E Sisymbrijs (herbæ id genus est) putrefactis, scorpiones nasci author est Aristotel. Cuidã Italo ex frequenti odoratu Basilicæ herbæ natus est scorpio in cerebro, qui vehementes dolores & longos, mortem denique attulit, Hollerius. Puellam quandam in Gallia aiunt, cum sæpe & multum odorata esset basilicam herbam (minorem puto, Ges.) incidisse tandem in capitis dolorem incurabilem: & cum à morte dissecaretur eius caput, inuentos fuisse scorpios in cerebro eius, Gesnerus ex relatione cuiusdam pharmacopœi. ¶ Ex ouis crocodili, vbi primum ab incubatione crocodili catuli fuerint exclusi, scorpium ex ipso (ἐξ αὐτοῦ, Philes habet ἐξ αὐτῶν, id est ex ipsis ouis) nasci audio, cuius caudæ aculeo venenato ictus crocodilus, intereat, Ælianus. Ferunt etiam crocodilos scorpios generare. Atque Archelaus quidam Ægyptius, vnus eorum qui epigrammatis miraculosa Ptolomæo enarrarunt, de scorpijs ita cecinit:

In vos dissoluit morte, & redigit crocodilum
Natura extinctum, scorpij omnipotens, Incertus.

Generatio ex ouis proprijs. An coeant scorpij. Generantur autẽ scorpiones non tantùm ex putredine, sed vti dictum est, propagant speciei conseruationem ex sese generando. Nam cum Apollodorus, vt refert Plinius, distinguat sexum scorpionum, etiam ijsdem coitum attribuit. An verò coëant vel non coëant, quærit Ponzettus de venenis. Verisimilem verò dicit opinionem, quæ coitum illis tribuit: nam inquit & muscæ, de quibus minus videtur coëunt, & non generant, id quod multis accidit ex putredinibus ge-

bus genitis. Sunt (inquit) Ælianus, qui eos non coitu sed nimio cœli calore tantum generari asserant. Generantur verò ex ouis scorpiones, à scorpione editis, si Plinio credimus. Scorpiones terrestres similiter vt aranei vermiculos ouorum specie pariunt similiterq; pereunt. Non oua scorpij sed fœtus animantes pariunt, Ælianus. In vere ouat & in autumno similiter, Isidorus. Pariunt complures (sæpius enim vndenos, Plin.) & incubant, mox vt prolem perfecerunt, pelluntur ab ea ipsa, sicut & araneis accidit, & interimuntur à suis liberis magno numero, Isidorus. Quidam ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur, Plin. Sed quędam alia referentur eius generis inferius, vbi de ingenio agetur.

Viuẽdi modus. Generationem sequitur viuendi modus. Scorpiones terra viuunt, Plinius. Scorpius qui marino (litorali) cancro similis est, albentes algas fluctumq; maris pascendo decerpit, Nicander. In Æthiopia scorpios audio lacertis expleri (σιτεῖσθαι) & aspidibus, verticillis omniq; serpentium genere: quorum excrementa conculcantes, exulcerari auditione accepi, Ælianus. Vescuntur muscis: muscis enim scorpionem menstruo spatio, phiala vitrea inclusum Monspelij alui: vnde etiam euidenter incrementum accepit.

Locus habitationis. Ad nutritionem pertinet locus, in quo maximè conseruantur quosq; amant & sequuntur secundum suam naturam. Superius quidem in genere regiones recensuimus, quas in primis infestent, quæ & ipsæ faciunt ad eorum conseruationem: his verò locis hi priuatim delectantur. Inter testas libenter generantur & viuunt, Monachi in Mesuen. Romæ in monte qui Testaceus dicitur copiosissimi habentur, Iidem. Amant pannos mundos. Bononiæ in veteris domus aula obscura & humida, inter saxa & cementum copiosissimi habebantur. Loca aprica fastidiunt & præcalida: is enim quem Monspelij per mensem aluisse modò dixi, cum forte phialam soli exposuissem, illico extinctus est. In cellis subterreneis iuxta imbrices ac impluuia diuersantur: sæpe & in cubilibus peterrant.

D.

Scorpionum ingenium & astutia. Iam quod scorpionum ingenium animiq; solertia sit, referamus. Fraudulenti natura scorpij inquit Ælianus & dolosi existunt: etenim Libyci ab eorum multitudine metuentes, ad vitandos ipsos omnia machinamenta moliuntur: soccos ferunt in lectis cùm longè à pariete remotis, tum in excelsum collocatis, tum fulcrorum pedibus in hydrias aquæ plenas impositis, sublimes *Mira scorpij solertia.* somnum capiunt, qua machinationis molitione facta, sese quieto et tuto somno vsuros arbitrantur. Atqui scorpius si quid, vnde semetipsum in tecto suspendat nanciscatur, ibi fortissimè pedibus inhærescit, simul & exerit aculeum & deijcit. Secundus igitur ex tecto descendens per primum serpit atq; suis fragellis ad illius aculeum adhærescit, & sublimem sinit suum aculeum. Item à secundo tenetur tertius, à tertio quartus: quintus similem ordinem conseruat, itemq; cæteri omnes. Deinceps per primos decurrunt, postremus dormientem ferit & per superiores recurrit. Similiter ab illo secundus, tum verò ab vltimo tertius reliquiq; sese subducunt, quoad velut sanè catenam soluentes inter se omnes subtraxerunt, Hæc Ælianus. Quidam ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur: vnum modò solertissimum relinqui, et qui se ipsius matris clunibus imponendo tutus & à cauda & à morsu loco fiat. Hunc esse reliquorum vltorem, qui postremò genitores supernè conficiat, Plinius. In Latino Cariæ monte Aristoteles tradit à scorpionibus non lædi hospites, indigenes interimi, Plin. externos leniter mordere, Ælianus. Scorpiones diligunt admodum pannos mundos (id quod ex historia inferius posita facile patebit.) Ideoq; si quis habeat fœmoralia aut camisias mundas, tunc ponunt se iuxta carnes & lambunt cum lingua, & si forte comprimantur capita eorum statim mordent & pungunt, Gordonius. Scorpiones in totum nulli nocere quibus non sit sanguis, Plinius.

Antipathia cũ homine. Scorpiones, vti ipsis hostes parauit natura, de quibus paulò post fiet sermo, sic vicissim hi, à lijs quoq; naturali quodam odio aduersantur: veneno præsertim, de cuius vi & læthali malitia paulo infra dicetur. Virginibus tamen, referente Plinio, læthali semper ictu pestes sunt, & fœminis ferè in totum: viris autem matutino, exeuntes cauernis priusquam aliquo fortuito ictu ieiunum egerant venenum. Semper cauda in ictu est, nulloq; momento meditari cessat, ne quando desit occasioni. Leo scorpionem mirificè fugit & abhorret, Albertus. Leo scorpionem vbi- *Antipathia cũ alijs animantibus.* cunq; viderit velut hostem vitæ suæ fugit, Phisiol. (exiguo scorpionis aculeo exagitatur, Ambrosius.) Quosdam serpentes scorpio occidit, Plin. Theophrastus ait, scorpionũ ictu serpentes interire, homines non item: quod falsum esse Galenus docet & nobis etiã compertum est, Scaliger. Scorpionẽ cum vipera eadẽ phiala Paduæ Georgius Cellarius medicus & collega meus & ego conclusimus, quæ sese mutuo paulo post interemisse animaduertimus. Sues à scorpionibus in Scythia interimuntur, licet cæteros virulentos ictus minimè sentiant, ex Aristotele & Plinio. Scorpionum Sibritarum Æthyopiæ, qui venenatis animalibus vescuntur, excrementa si qui forte calcauerint, exulcerantur, Ælianus.

A quibus abhorreant aut fugentur scorpij. Et quemadmodum certis quibusdam corporibus scorpiones magis aut minus sua virulentia insidiosa retia tendunt afficiuntq;: ita sunt quoq; peculiaria quædam naturæ beneficio prodita corpora, à quibus vicissim ipsi scorpiones aut penitus extinguuntur, aut saltem abhorrent formidantq;. Sestius author est, nasturtij semen vsum serpentes fugare, & scorpionibus resiste-

re, Plinius. Radix cerri aduersatur scorpioni, Idem. Semen violæ similiter, Idem. Lychnis syluestris scorpios fugat, itemque pastinacæ semen, Aetius. Allium scorpiones abigit odore. Mentastrum accensum & substratum eos fugat, Plinius. Dictamnus suffitu fugat, Arnoldus. Si scorpium combusseris, reliquos omnes aut venaberis aut persequeris, Democritus & Arnoldus. Si scorpiones multi capiantur, & ex eis domus suffumigetur, omnes alij fugient, Rasis, Palladius. Suffumigatio cum sulphure & vngula asini & galbano, fugat, Rasis & Arnold. Suffumigium ex galbani, sandarachæ, butyri, adipis caprini æquis partibus, factis pilulis fiat fumus, Aetius. Pyrethrum cum sulphure suffitum, Idem. Betonices suffitum, Idem. Asa in aqua dissoluatur, & aspergatur inde locus: non accedent illuc scorpiones, Rasis. Si pennæ linientur ex alkitran, aut ex asa resoluta, & in ipsorum foramina ex eis inungendo circundentur, non exibunt inde vlterius, Idem. Oleum in ipsorũ foraminibus vbi habitãt, infusum, prohibet eos exitu, imò fugient, Rasis. In quibusdam Libyæ (Mauritaniæ) partibus, messores dormituri lecti pedes, scorpionum gratia paliuris circumligant, Strabo. Plutarchus auellanam nucem lectulorum pedibus applicat, ne eos scorpiones inuadant. ¶ Aconiti teliphoni, narrat Theophrastus, contactu torpescere scorpiones & stupere pallentes, & vinci se confiteri: auxiliatur eis elleborum album, tactu resoluente: ceditque aconitum duobus malis, suo et omnium, Plinius. Thelyphonum aconitum, si ad scorpij dorsum admoueas, statim perit: & si candido elleboro oblinas, integritati valetudinis mox restituitur, Gillius ex Æliano. Scorpiones torpefaciunt, Delphinium, Lychnis syluestris, Leps palustris, Diosc. Folium althææ scorpionibus impositum, torporem affert, Plinius. Rhaphani frustum impositum, reddit eos immobiles; quando ponitur super dorsum eorum, Ponzettus. Stellionem scorpius hostiliter odit: & eo admoto torpore afficitur, Ælianus. Quando lapide Bezoar tangitur aculeus scorpionis, prohibet ab eo postmodum potentiam pungendi, Serapio ¶ Mortem inferunt scorpionibus ipsi homines naturali quodam odio. Necamus scorpiones, phalangia & viperas (inquit Galenus) eò quod mali non ex se sint, sed à natura progenita aut simpliciter, quod insitum nobis sit omnibus, vt bonum amplectamur, amemus: malum contra auersemur, fugiamus, non considerantes genitum ne ita sit an secus. Nimio cœli calore generari scorpiones dixit Ælianus: at vicissim nimio calore perire & emori ipse sum expertus. Scorpius ille, de quo modò, quem in phiala per mensem muscis solis nutriueram, cum forte fortuna radijs solaribus expositus esset, dicto citius interijt. Ergo calidis regionibus generari in confesso est: septentrionales etenim ijs vt plurimum carent: sed locis plerumque obscuris, humentibus & calentibus degunt. Rhaphanus scorpionibus aduersatur: nam impositus ipsum perimit, Geoponicus. Eodem modo aconitum telyphonum dorso admotũ, vti supra diximus. Scorpiones necant cancri, Diosc. Stellionem si scorpiones intueantur, immobiles & demum mortui reddantur, Galen. Scorpiomachum locustam appellat Aristoteles de mirabilibus. Impositi raphani scorpijs statim ipsos interficiunt. Existimarunt etiam, quando cancer fluuiatilis cum bedarungi (ocymo) approximat scorpioni, moritur scorpio, Auicenna. Cancer fluuiatilis tritus cum albedarogi, quod est species basilici, cuius flos est ruber, si appropinquat, interficit scorpionem, Rasis. Herba tunici omnino corrumpit venenum scorpionis, & ipsum etiam scorpionem celeriter pernecat, Arnoldus. Agaricus solo tactu interficit eos: & aliqui putant, quod si tunc lineatur elleboro albo, reuiuiscat, Ponzettus. Sputum vniuersa sui substantia venenatis animalibus quàm aduersissimum est, etiam Nicandro poëta teste. Mihi sanè pollicitus quidam incantationem ostensurum se, quæ scorpiones occideret, ter ipsam pronunciauit, sed singulis vicibus in scorpiũ inspuit, quo facto mortuus est. Ego postea ex solo sputo sine incantatione morientes vidi scorpios: idque statim ex alicuius famelici & sitibundi sputo, tardè ab ijs qui cibo & potu saturi erant, à medijs inter illos secundum proportionem, Galen. 10. de simpl. Pituita quæ in ore habetur, scorpios statim necat, Gal. 3. de nat. facult. Citra omnem incantationem, ex solo ieiuni hominis sputo pereuntem vidi, Aetius. Terra quædam circa Clupeam Africæ, scorpiones necat, Plin. Gaulo insula iuxta Cercinam Africæ, cuius terræ puluis scorpionibus inspersus, illico perimitur, Solinus. Idem de Galatha terra scribit Hermolaus Barbarus in Plin. Scorpius terrestris à sua perimitur prole, Plin. de quo supra. ¶ Scorpium vipera deuorat, & inde venenosior fit morsu, Gesnerus. Vescitur ibis scorpionibus & serpentibus, ex Æliano. Formicæ comedunt scorpiones, & propriè eos qui vocantur gerarez, Rasis. Accipitres serpentibus & venenatis bestijs inimicissimi sunt: nec enim ipsos serpens nec scorpius, vllàue alia bestia latere potest (ob exquisitissimam visus aciem) Ælianus. Gallinis cibus scorpij, Scaliger. ¶ Raphanus scorpionibus aduersatur: nam vel ipso vel semine infectis manibus impune tractabis. Habentem aizoon maius, à scorpionibus feriri negant, Plin. Vnctus à coagulo leporis, non mordetur à scorpione & aranea, Ponzettus. Capræ feræ à scorpio tutæ, Gesnerus. Psylli (Africæ gens) scorpionum aculeis lædi non solent. Cum enim venenatum quiddam eos accesserit, & vel eorum corpus attigerit, vel aliquem odorem exhauserit, veluti soporiferam bibisset potionem, stupore affectum ac sensu priuatum sopitur; & tandiu debilitatur, quoad ab eo Psyllus recesserit, Ælianus.

Quibus torpor scorpionibus inducatur.

Quæ occidant scorpiones.

Scorpij hostes ex animalibus.

A scorpionibus quæ animalia tuta.

E.

Venandi scorpiones siue capiendi, ecp cauernis euocandi modi varij ab authoribus produntur. Suffumigium è stercore bouis & eius cirbo adipino mistis, extrahit scorpiones, Ponzettus. Aliud suffumigium eos educens, describit Arnoldus. ℞. storacis, arsenici, adipis cirbi omnium ana, terantur omnia & dissoluantur vino, & fiat suffumigium ex eis propè foramẽ, vbi stant scorpiones. Tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones è proximo omnes, Plinius. Scorpionum cinis fomitem scorpionum retinet atque alios scorpiones retinet, Cardanus. Si quis stramine vel alia aliqua re, lapides vel cementum veteris parietis, vbi plerunque nidificare solent, leuiter contigerit mouendo & affricando, mox è cauernis ceu ad prædam escamque capiendam sese proripiunt, arbitrantes muscas aut simile quidpiam præ foribus esse: ibi tum forcipe vel alio instrumento facile prehendi ac capi possunt. Hac ratione cum Paduæ ageremus, plures scorpiones euocauimus, & ad parandum ex eis oleum cepimus. Si quis raphani succo manus suas diligenter illinat, intrepidè & citra periculum scorpios & reliqua reptilia apprehendere potest, Constant. lib. 13. cap. 9. *Ratio capiendi scorpiones.*

G.

De remedijs, quæ è scorpionibus parare consueuerunt.

Scorpiones vtcunque venenati, habent tamen suos in medicina quoque vsus. Aliquando enim crudi in vsum veniunt, vt si contusi adhuc viui suis ictibus imponuntur, vt suo loco vberius dicetur: aliquando verò vruntur in cinerem aut potius puluerem: nonnunquam oleo infusi, scorpionum oleum vocatum præbent. *Remedia ex scorpionibus.*

PVLVIS. Si puluis ex ijs vstione fieri debeat, toti vrendi sunt & integri, Rondeletius. Scorpiones viui olla noua inclusi & operculo tecti, maza vel luto circumlita, vruntur igni ex sarmentis vitium in clibano, Syluius. Accipe decem scorpiones viuos, & pone in olla noua & lutacam cum pasta vel terra, & pone in furno, accende lignum in eo ex lignis vitis quousque calefiat, ac dimitte ibi ollam die ac nocte & extrahe. Sunt qui ponant ollam in athanor panis, & dimittunt decem horis, postea terunt scorpiones & seruant, Seruitor. Hi duo modi præscribuntur ijs qui calculo laborant. Scorpiones in vas æreum mittes, quod circumcataplasmabis pasta, capite eius operto, sicque in camino pones quem vitis lignis calefeceris fortiter, ignisque eductus sit, & sic camini caput operies diligenter tota nocte. Mane extrahes & refrigescere permittes, sumptósque scorpiones in vase pone vitreo, & cum opus fuerit vteris: si adusti non sint, eos sumes & iterum cum luto inficies argilloso, & in camino in quo prunæ sunt ardentes pone, donec perfectè adurantur: tunc enim alba est: sin adusta, non est, Haly. Alius puluis. ℞. scorpiones viginti, pone eos in olla parua terrea stricti orificij: obstrue orificium, & pone in furno vbi sit ignis lenis per horas sex, & extrahe scorpiones, & puluerisa: puluerẽ vsui serua: frangit lapidem, Lanfrãc. chirurgiæ mai. doct. 3. tract. 3. cap. 8. Alius: Scorpiones viui (alias mortui) numero decem, ponantur in olla noua vitrea, & claudatur orificium ollæ luto Sapientiæ, & ponatur in fimo, stet ibi quousque scorpiones illi sint exiccati & non combusti, deinde puluerisentur subtiliter. Huius pulueris ℞. gran. iij. vel. iiij. & dissoluantur in vncijs ij. vini albi odoriferi, vel in tantundem aquæ mellis, apij, raphani vel cicerum rubeorum. Educit & frangit lapidem renum, Leonellus. Est autem in præparatione huius pulueris notatu hoc dignum, ne fumus nares feriat, quia venenosus & admodum noxius est, Antidotarius. ¶ In confectione Olei de scorpionibus, primò quidem obseruandum, vt scorpiones sint viui, vt in oleo immersi, extinguantur, Syluius. Deinde integri, omnibus suis partibus recipiantur, Rondel. Tum etiam vt eligantur scorpiones, quorum venenum est violentissimum: id quod inde colligi potest, vt author est Theuetus in descriptione Franciæ antarcticæ cap. 7. quod Turcæ ex insula, quæ à Ferro nomen habet, quæque scorpionibus venenosissimis abundat, colligãt diligenter scorpiones, ex quibus oleum parent. Colligendi verò sunt cum sol in Leone est, nempe à 25. Cal. Augusti, ad 25. Calend. Sept. non autem quando sol in scorpione versatur, vt quidam voluerunt. Est præterea etiam proportionis habenda ratio: antiqui enim quando 20. vel pauciores iubent inijcere, de maioribus intelligunt: sin paruis tantum abundemus, aliquando vix centum sufficient, ne oleũ imbecillius fiat. Insolatio quin etiam necessaria triginta dierum ad minus: & demum colatio, Monachi in Mes. Cæterũ vbi necessitas vrget, pro insolatione, bulliendi in oleo scorpiones fuerint, vti in sequentibus oleis nonnullis fieri volunt: eodem modo araneas quoque coquunt in oleo ad certos vsus. Componitur hoc oleum diuersis modis, vt omnia, pro cuiusque desiderio aut necessitate: sed distinguitur in simplex & compositum. Apud veteres Mesuen & Nicolaum Præpos. hæ duæ habentur descriptiones. *Scorpij vt vramur.* *Oleum ex scorpionibus.*

℞. scorpiones circiter 20. vel plus vel minus secundùm magnitudinem eorum, & in vas vitreum ponito, ac supra illos infundito olei amygdal. amar. lib. 2. & liga caput vasis, & dimitte in sole diebus 30. deinde cola & vtere: & hoc est simplex oleum scorpionum. Ferrarienses mulieres pro oleo amygd. sumunt oleum oliuarum, & sunt quæ non insolant, neque numerum scorpionum seruant neque olei pondus sed ampullam oleo implent, & scorpiones quos domi inueniunt, in oleum imponunt, & quandoque cum vnum imposuerint antequam alium inueniant imponen *Oleum scorpionum simplex.*

dum tres aut quatuor menses prætereant, Brassauola. Hoc plus refrigerat propter scorpiones, & aperitiuum, Glossator Antidotarij. *Oleum scorpionum compositum.* Compositum verò oleum, recipit. ℞. aristoloch. rotundæ, cyperi, gentianæ, cort. rad. capparorum, ana vnciam i. funde super hęc olei amygd. amararum Kist. j. (lib. j. ſ. Antidot. Augustanum) macerentur in oleo contusæ radices ad solem feruidum viginti diebus, deinde adde scorpiones à decem ad 15. & iterum vasis orificium stringe, & in sole pone diebus 30. postea coletur & reponatur. Antidotarium Augustanum loco primæ insolationis, iubet aliquandiu simplicia coqui in duplici vase, & iniecta ad vltimum scorpionibus numero 20. iterum serenis diebus ad solem macerare, & postremò excolatum oleum reponere. Brassauola in examine oleorum, arbitratur illud oleum simplex, quod in domibus conficitur priuatim, melius esse composito, quia multos simul habet scorpiones, & per multos dies insolatur, & per multum temporis seruatur, propterea quia vires tantum scorpionum requirat, non olei. Secundum oleum plus habet caliditatis ratione aromatum, aperitiuum etiā hoc est, subtiliatiuum vrinæ: efficacius est simplici oleo, Glossa antidotarij. Manardus ex oleo antiquo parandum monet. Sunt Pharmacopolæ, qui hoc modo parant. ℞. olei amygd. amarar. lib. j. sem. hyperici, florū hyperici, flor. giaræ ana vnciā j. vincetoxici, flor. calendulæ, bistortæ ana ʒ. v. amidis, (an ameos) seselidis, terrę sigillatæ, boli armeni ana ʒ j. misce omnia simul & imponātur in oleū, insolentur 40. diebus, postea torculari egregiè exprimantur, & in hoc oleum quod superest, ponantur scorpiones numero 100. & per 30. dies insolentur. Sint verò scorpiones mense Augusto capti, deinde oleum hoc exprimatur, & ad vsus seruetur: dicunt venenis aduersari, Brassauola. Addam ego olei è scorpionibus descriptionem ex libro quodam manuscripto veteri contra venena. ℞. olei antiqui q. u. in quod ponas scorpiones totidem quot habere poteris mense Iulio: quibus adiunge diptamum album, folia absinthij, betonicæ, verbenæ & rorismarini: hæc simul aliquot diebus macerando stent, postea per alembicum destilla & serua.

De remedijs scorpionum contra diuersos morbos.

Ad epilepsiam. Scorpius viridis, ex ocimo herba enatus, & septem internodia habens, tritus cum semine scorpiuræ herbæ, si feceris pilulas, & desiccaueris, reponite in vitrum, de quibus da epileptico, & vlterius non lædetur. Dato autem per dies septem, tres pro vice pilulas, ieiuno cum vino temperato. *Ad Lunaticos.* Si autem sano dederis, fiet Lunaticus, & erit insanabilis, Kiranides. ¶ Si scorpionem communem in olei cotylam vnam miseris in diminutione lunæ, & eo vnxeris alicuius dorsum à superioribus ad inferiora, & extremitates pedum & manuum, frontem & caput, Lunaticos & dæmoniacos alleuiat, Kiranides. Stimulum (κέντρον) scorpionis & ocimi herbæ extremitatem, in qua est semen & cor hirundinis simul pelli ceruinæ include, & eo sanabis Lunaticos. Hoc autem phylacterium eijcit etiam inobedientes dæmones, Idem. *Ad oculorum dolorem.* ¶ Ad oculorum dolorem, Q. Sereni.

Viuentis ne nepæ lumen gestatur amicum
Ex folio caulis cineres, confractaq; thura
Et laticem Bacchi fœdæ cum lacte capellæ
Desuper induces, atq; vna nocte probabis.

Ad aurium dolorem. ¶ Oleum scorpionis factum ex oleo oliuarum, est ex sublimioribus medicinis dolori aurium instillatum, Auicen. ¶ Ad pleuritidem, ℞. farinæ volatilis molendinæ: fiat ex ea cum aqua pasta, fiant trochisci magnitudine aurei coronati, trochiscus vnus siue placenta, coquatur in sartagine in oleo scorpionis, qui ita calidus (quo calidior hoc melior) imponatur loco puncturæ: interea alter frigetur & calefiat in oleo scorpionū, vt priore refrigerato, imponatur secundus calidus: hoc fiat decies vel quindecies, & rumpetur apostema, & sputum euocabitur, & sanabitur, Alexius Pedemont. ¶ Quod si quis scorpiones attritos ex vino mulso capiat, qui regio morbo est affectus, quamprimùm purgatus liberabitur, Gal. *Ad calculum.* ¶ Recentiores authores celebrant inter calculi remedia scorpionum cinerem, eorundemq; oleum in vesicam infusum, Alexander Benedictus. Olea pharmacopolijs vsitata, quorum descriptionem supra dedimus, vesicæ & renum calculum dissipant, lumbis, pubi, perinæo in solij ingressu illitum, & in porum vrinarium immissum, Manar. Ad calculum valet cinis scorpionum, de quo supra, Auicenna, Syl. Eius pulueris exhibet grana sex, cum syrupo de quinq; radicibus in potu: frangit enim renum calculos scorpius assus cum pane commestus, contra calculos valet, Plinius. Vesicæ calculos frangit, Galenus. Assatus communis scorpio & comestus à lapidosis, facit mingere lapidem absque tormento, Kiranides. Fomentato loco cum terebinthina, oleo amygd. amararū, oleo scorpionum, butyro & pinguedine anseris: ex his oleis quoque cum croco fiat clyster, Helideus. *Ad podagram.* ¶ Sæpenumero & cum aceto rosaceo podagricis impositi, eorū inflammationes leuarunt, Galenus. *Ad quartanā.* ¶ Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo panno nigro, ita vt nec scorpionem dimissum, nec eum qui alligauerit, videat æger triduo. Post tertium paroxismum id condat, valet contra quartanam, Plinius. *Ad febres.* Scorpionem communem in cotylam olei missum, in lunæ diminutione serua: hoc oleo vnge alicuius dorsum à partibus superioribus ad inferiora: vnge præterea extremitates pedum & manuum, frontem & caput, ante horam accessionis tertianæ quartanæ, & quotidianę, & sanabis, Kiranides. *Ad pestem.* In peste oleum potens, tum linitum tum potum,

quo qui-

quo quidam multas est lucratus pecunias. ℞. olei oliuarum antiqui lib.j. scorpiones 100. coquantur ad scorpionū consumptionem, & panno lineo percolato, adijcito rhabarbari triti vnciam, & in vaseo vitreo optime clauso soli diebus 40. exponito, quo, qui sanus est partes vngat, pulsus, cor, occiput, spondyli colli, nares, & furculam & iugulum ośq; ventriculi, priusquam domum exeat. Qui verò infirmatur ante horam duodecimam à morbi inuasione, & partibus tumori adiacentibus linitis, incidatur tumor. Eadem præstat & bibitum ʒ j. vel ʒ ij cordis regione prius linita. Valet & ad venena potum, Fumanellus. Ad pestis præseruationem oleum ex thesauro nostro. ℞. olei antiquissimi lib.j. scorpionum 120. aceti fortissimi vncias iiij. bulliant simul ad crepaturam scorpionū, colaturæ adde zedoariæ, dictami, theriacę, mithridatij ana vncias ij. ceræ nouæ vncias iiij. spicarum allij mundatarum numero iij. bulliant igne lento in botia per horas 24. obturato vase. post oleum exprime. Inungantur pulsus capitis, pedū, manuum, cor & vmbilicus. Inunctio magnæ efficaciæ, qua inungitur primò cor, deinde pulsus temporū & brachiorum, post circa glandulam vel anthracem, deinde collum, & singulis sex horis fiat actu calida in peste. ℞. theriacæ optimę vncias ij. rhabarbari electi, carlinę ana. ʒ j. s. olei antiquissimi lib.j. scorpionum numero 40. puluerisentur puluerisanda, & bulliant omnia in balneo Mariæ ad horas quinq;, & postquam frigidum fuerit coletur, & vtere vt dictum est, Helidæus. Ex oleo scorpionum linguisq; aspidum & alijs eiusmodi venenis confectum medicamentum contra pestilentem morbum commodius aut præsentius nihil est, Crinitus. ¶ Scorpio tritus stellionum veneno aduersatur, Plin. Scorpium congruere aiunt etiam ijs qui à vipera morsi sunt, Galen. Contra venenum oleum scorpionum talē valet superius descriptum ex manuscriptis meis. Contra venena & pestem oleum. ℞. olei communis lib.ij. scorpionum numero centum, misceantur & coquantur in vase duplici ad consumptionem tertiæ partis, deinde extractis prius scorpionibus, fiat colatura: cui adde rhabarbari, vnicornu ana. vncias ij. theriacæ vnciam j. aquæ vitæ vncias iij. misce, ponantur ad solem per duos aut tres menses in vase aliquo optime obturato. Quod si sit hyems, ponantur per dies tres sub calidis cineribus. Modus vtendi hic est: Inungantur partes circa cor, omnes arteriæ, & videbis effectum admiratione dignum, Alex. Pedemont. Venenis, præsertim à scorpione ictis & pestilentiæ adeò resistit oleum scorpionum, de quo supra dictum est, vt eius solo vsu quendam cum famulitio à pestilentiæ contagione seruatū scribat Manard. & ex sola inunctione aliquos esse liberatos, qui sæuissima biberant venena.

DE ICTV SCORPIONVM ET EIVS CVRA: *Et primo De*

Scorpionis veneni temperamento.

Scorpius lædit morsu & ictu, Ponzettus. Terreni scorpionis aculeus in partem extremam acutissimam illam quidem finitur, vbi nullum foramen, per quod venenum deijci possit: nec esse tamen est, vt excogitemus substantiam quandam esse aut spiritalem aut humidam, quæ vt mole minima, ita facultate quàm maxima est, Galenus. Venenum candidum fundere scorpiones refert Plinius ex Apollodoro. Venenum omnibus medio die, cum incanduere solis ardoribus: itemq; cum sitiunt inexplebiles potu: constat & septena caudæ internodia sæuiora esse, Plinius. De scorpionibus syluestribus, quorum corpus est gibbosum, nigrum, cauda longior, scripsit Ferdinandus Ponzettus, quod omnes sint calidæ naturæ secundum Arabes. Sic & morsus scorpionis parui apud Auicennam, Acatarati dicti, videntur calidi veneni signa sequi: omnia enim quæ pro cura eius ictus refert Rasis, frigida ferè sunt facultate medicamenta. Diuersum sentiunt alij. Scorpionis namq; venenum frigida vi pollere scribit Galenus: vnde addit, quod cum sit, manifestum est, quod calefacere tum totum corpus tum punctam partem oporteat, indicatione à rei natura sumpta, Methodi quarto. Venenum frigidissimum scorpionis est secundum Galenum: vnde in loco puncturæ sentitur magna frigiditas, & in extremitatibus, Gordonius. Quia scorpiones frigidi sunt, ideo ad calculum pellendum eius oleo composito non simplici vtendum, quod imbecillius sit, Rondel. Scorpij venenum reputatur frigidum, quia morsi vel puncti calidis curantur, vt puta allio crudo & vino potenti: & ab aliquibus cum elixatura raphani syluestris, cuius frustum reddit eos immobiles, quando ponitur super dorsum eius, Incertus. His hæc mea experientia videtur astipulari: scorpius enim ille quem in phiala vitrea aluisse Monspelij supra dixi, vbi primum solem meridianum senserat, (forte enim illum & casu quodam soli exposueram imprudens: quamprimum extinctus est, nimirum contrariæ qualitatis actione validiore.

De scorpionū veneno.

Venenum scorpij calidum ne an frigidum.

2. *Quæ scorpionis ictum sequantur symptomata.*

Symptomata quæ ictum scorpionis sequuntur, sunt ferè eadem quæ ijs eueniunt, qui à Phalangij specie subalbida, quam Tetragnatum vocant, patiuntur, Aëtius. Tale quiddam contingit ijs qui à scorpione aut alia aliqua venenata bestia icti sunt, vt morbo comitiali correptis. Nam ictus à scorpione grandine se impeti putare dixit: & erat totus frigidus, & frigidum sudo

Quomodo pungat scorpius.

rem excludebat, ex Galeno Aëtius. Scorpionis ictus breui admodum tempore grauissima symptomata inducit: quamuis in illius aculeo foramen nullum videatur. Foramen ictus est valde exiguum & pene insensibile, vnde licet qualitas veneni sit minima, magni tamen effectus in toto corpore quamprimum sentiuntur, Gordonius. Cum enim tota cutis continua sit & neruosa, haudquaquam impossibile est, quum ex icta parte per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, eam inde eorum rursus contactu in singulas subiectarum ei partium recipi, mox ex illis in alias continuas, atque iterum ex his quæ afficiuntur, in alias, dumque ad dominantium partium aliquam peruenerit, tum mortis periculum homini instare. Scorpionis aculeus totam cutem penetrando ad profundum vsque potest peruenire: phalangiorum verò paruorum morsus, solam afficiunt superficiem. Infigente aculeum scorpione aut neruum, aut venam, aut arteriam, manifestè videmus percussos, vehementissimis infestari accidentibus, Galenus. Membrum intumescit in amplissimam molem. Dolet grauissimè. Inflatio totum corpus occupat, vbi non cauetur, donec operationem in membris principalibus destruat, Bertrucius. Cæterum cum scorpionum quædam differentia sit, vti supra est memoratum, fit, vt etiam non eadem perpetuò symptomata ictum sequantur: alius quidem grauius affligit, alius mitius tractat. In genere verò, vel quæ vt plurimum accidentia ictum sequantur, Aëtius lib. 13. cap. 19. his verbis refert. A scorpio ictos vehementissimus plagæ dolor consequitur frigiditasque, tensio ac stupor: & his qui iuxta infernas partes percussi sunt, inguina excitantur & intumescunt: qui verò circa supernas, locus sub alis: & hæc quidem leuiter percussis adsunt: validius autem ictis, ardor circa plagam adest, quemadmodum in ambustis, verrucarum instar formicarũ eruptio, circa labra & totum corpus vt grandine se impeti putent, facies distorquetur: sordes circa oculos adsunt glutinosæ, & lachrymæ viscosæ: durities articulorum, anusque procidit cum egerendi cupiditate: spuma circa os est & vomitus largus, singultus, conuulsiones opisthotonicis similes, Hæc ille. Scorpionis morsu inflammari statim incipit locus & indurescit, ac intentus rubet, vicissimque dolore premitur. Modò siquidẽ exæstuat, modò frigore occupatur, labor repente fatigat: aliquando meliusculè habet, aliquando recrudescit. Consequitur sudor, horroris sensus & tremor. Extremæ corporis partes refrigescunt: inguina extolluntur: tubercula in sede prosiliunt; capilli eriguntur, pallor membra decolorat. Dolor tanquam ex pungente acu, per vniuersam cutem sentitur, Ælianus et Dioscorides. Symptomatum autem ictum scorpij superuenientium, historiam miram, plenam, leges inferius in fine sectionis quartæ, qua agitur de topicis ad huius ictum remedijs. Si punctura sit in arteria sequitur syncope: si in neruis, putredo, Gordonius ex Galeno. Scorpiones alati vulnera arcuata inferunt, dolorem maximum, modò calorem, modò frigus, maximè in extremitatibus, sudoremque interdum cum frigore. Ex eis habentes sex spondylos necant, maximè diebus canicularibus. Odorans etiam carnes ipsius lepram: esu ℥ iiij. ß. cerebri ipsius efficit stupidum, curaturque cura draconis marini, Arnoldus. Scorpius viridis ex ocimi putrefactione genitus, si quem percusserit, inflatus tertio die morietur: si autem deposuerit eum in aqua vel in vino, vel dederis in potu alicui, totum corpus eius fit marcidum & leprosum. Ex hoc enim vlcera fiunt insanabilia, Kiranides. Scorpiones in India, si quẽ pupugerint, post tres menses demum interficiunt, Nauigat. Italicarum author. In Albania scorpij sunt & araneæ, quarum quædam ridendo cogunt mori, quædam flendo desiderio suorum, Strabo. Ictus scorpione, si scorpius tritus superpositus fuerit, breui ab impositione dolore leuabitur: cæterum digitus ipse vel locus in quo punctura, ad aliquot dies excoriatus totus permanet, quasi ab igne exustus esset, ac tandem euadunt, Amati Lusitani experientia, centur. 6. curat. 31. Scorpionis morsus in venis capitis est læthalis, phrenesimque conciliat, Paracelsus. ¶ Scorpius si iumentum percusserit agnoscitur, quia genua contrahuntur, claudicat, non manducat, de naribus fluent pituitæ virides, vt accumbit, vix resurget, Vegetius.

Symptomatū [illegible]

Symptomata specierum.

3 *Quæ cura ictis à scorpione adhibenda.*

Scorpionis punctura curatur per canones communes, & per euaporationem cum sale & milio & similibus, Auicen. Quia scorpionis venenum frigida vi præditũ, manifestum est, quod calefacere tum corpus totum tùm punctam ab eo particulam conabor, indicatione à rei natura sumpta, Gal. method. 4. Quę exhibentur contra hoc venenum è vino bibuntur, Plinius. Omnes abstinendos ab apij comestione, qui in locis sunt vbi scorpionum multitudo, iubeo, Rasis. Locum assiduè calefacies cum igne: & cum medicinis calidis quas habere poteris, Idem. Arabes ab initio dilatant puncturas, & iubent fugi venenum, Ponzettus. In loco puncturæ ventosa ponatur, & illico sugatur: locus præterea comburatur, & medicinę calidissimę desuper ponantur, Rasis. Ad ictum inprimis conferunt vincula superioribus partibus iniecta: ab ijs enim præsentaneum præsidium expectatur: id quod in viperarum scorpionumque ictibus: item aspidum quoque (quod propter imminens subitaneæ mortis periculum magis incredibile est) expertus sum, Galenus. 3. locor. aff. Omnibus his addatur balnei vsus continuus cum multo sudore: vini potio temperatura meracior, Ægineta.

Generalem curam curandique methodum præscribit his verbis Celsus. Scorpio sibi ipse pulcherrimum est medicamentum. Quidam contritum cum vino bibunt, quidam eodẽ modo contritum

tritum super vulnus imponunt: quidam super prunam eo imposito vulnus suffumigant, vndiq; veste circundata, ne is fumus dilabatur, tum carbonem eius super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris, id ἡλιοτρόπιον Græci, semen, vel certè folia ex vino. Super vulnus verò etiam furfures ex aceto vel ruta syluatica rectè imponũtur, vel cum melle sal tostus. Cognoui tamen medicos, qui à scorpione ictis nihil aliud quàm sanguinem è brachio miserunt, Celsus lib. 5. Ex Alphabeto Empirico quæ sequuntur deprompta sunt. His (à scorpione ictis) subitò succurrendum: subitò quidem instillato ficulneum lac vulneri: deinde salem contritum superimpone cum semine lini: aut sulphur viuum cum terebinthina aut galbano: aut calamenthũ tritum & illitum. Propinandum verò eis aristolochiæ cum vino aut calaminthæ decoctum, aut ruta cum vino. Balneis frequentibus, & multo vini potu vtatur. Composita verò remedia. Sulphur fabæ Ægyptiæ magnitudine cum piperis granis octo, ex vino pota: aut melanthium & cuminum, semen viticis æquis portionibus ex vino præbeto, & theriacam cũ vino, Hęc illic. A scorpione percussos, coitu leuari produnt: verum fœminas (quæ ineuntur, scilicet à læsis maribus.) Venere ea lædi, Plinius. Hactenus generalia quædam sunt proposita. Methodum cum medicamentis, quę in huius punctura valere possũt, vide inferius in historia vxoris D. Thaddęi Duni.

Medicamenta simplicia ictibus scorpionum in genere aduersantia & curantia sunt hæc: Centaurium, Gal. in spurijs. Erucæ semen, Plin. Cytini siccati tritiq; aduersantur scorpionibus, Idem. Balaustium similiter, idem. Leucacantha siue leucanthemon folio vel flore vel semine auxiliatur, Idem. Herba in potu, Diosc. Vrtica, Plin. Olusatrum quod Hipposelinum vocant. Betonicæ succus & Plantaginis: Chamæpithyos genera: cupressi ramenta. Syluestria oxylapatha scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent, Plin. Oxylapathi & oxalidis semen vino aut aqua potum, Diosc. Althææ inter maluas contra omnes aculeatos ictus efficacior vis: pręcipuè verò scorpionũ, Plin. Ascalabota confert morsis à scorpione, Galen. De satiuis lactucis semen contra scorpiones dari inuenio, Plin. Lactuca syluestris bibita valet, Diosc. Serpilli ramis & folijs in vino decoctis efficax, Plin. Spinæ albæ semen auxiliatur. Proserpinata herba eximij aduersus scorpiones remedij est. Paliuri semen, quod Afri Zuram vocant, contra scorpiones efficacissimum est. Alga rufa ictibus medetur. Rutę genera, ex Plinio. Rubi flos & Mora, Dioscor. Lactis ficulnei natura aduersatur venenis, priuatim verò scorpionum, Plin. Acetum quoq;: Excedit fidem impudens cura, qua sordes virilitatis contra scorpionum ictus singularis remedij celeberrimi authores clamant. Aqua marina salutaris scorpionum ictibus, ex Plin. Qui punctus est, de Troximel (an Troximæ pro endiuia?) syluestri sicca quantum ter manu vna continere potest tribuunt, & poma acetosa dant ad comedendum, Rasis. Smaridis caro non secus atq; salsamentum prodest à scorpione percussis, Diosc. Sapphirus ictus scorpionum curare creditur, Galen. Achates gemma Thebis Ægyptijs reperta contra scorpiones valida est: eademq; authoritas & Cyprijs est, Plin. Scorpionũ ictus sanat Chabazius (an Chalazias) lapis, Orpheus. Strõbites lapis (Agapius quibusdam, Gesnerus) contra scorpios valet, Gesnerus. *Simplicia curantia ictos.*

Medicamenta quæ in potu offeruntur, hæc ferè sunt quæ modò commemoraui & sequentia, ex simplicioribus. Merum remedio est contra ictus scorpionum, Plinius. Lauri baccæ è vino bibitæ, Dioscor. Baccæ lauri quaternæ aduersus scorpiones ex vino bibuntur, Plinius. Nonnulli in simili casu decem baccas dare in potu iubent, Idem. Succus lauri potus, maximè eius lauri, quæ tenuiora habet folia, contra ictus valet. Baccæ cum vino scorpionibus resistunt, Idem. Myrti succus cum mero haustus, Diosc. & Gal. Aristolochia præsertim cortex, drachmarum duarum pondere cum vino, Diosc. Aristolochiæ denarij duo, præsertim corticis radicis cum vino, gentiana tusa, pulegiumq; abunde decoctum, Ægineta. Heliotropij magni radix cum vino pota, Diosc. Heliotropium scorpionibus resistit ex vino aut aqua mulsa, Plin. Sonchi albi succus bibitur contra scorpiones, Idem. Sonchi succus comestus, Diosc. Hordei farina cum vino parata, Diosc. Hordeacea pollenta vino confecta, aut in rutæ decocto exhibita, Ægineta. Trifolium scio credi præualere contra scorpionum ictus ex vino aut posca, seminis granis 20. potis: vel folijs & tota herba decoctis, Plin. Pulegij decoctum potũ, Diosc. Pulegium maximè quod in siccis nascitur, ad scorpionum ictus in vino tritum, datur, Plin. Asphodeli semen & flores in vino poti, mirum in modum scorpionum venenis resistunt, Dioscor. In mat. med. & alphabeto Empirico. Nicander contra scorpiones vel caulem asphodeli, quem Anthericon vocant, vel semen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis. Substrauitq; somno, contra hos metus, Plin. Melanthij, cumini Æthiopici, viticis seminis, pares portiones cum vino bibuntur, Ægineta. Lapathi syluestris & oxylapathi semen ex aqua aut vino vtiliter bibitur. Quod si quis in potu pręsumat, nihil molesti ex ictu patietur: idẽ facit & radix è vino pota, Diosc. Polemonij herbæ radix pota, Diosc. in alphabeto. Abrotoni decoctum in vino potum, Idem & de Mat. Lychnidis semen in vino potum, Diosc. Lychnis flammea illa aduersus scorpiones bibitur è vino, semine trito, Plin. Lactucæ semen ex vino potum, Zoroast. Ammi cum lini semine ictus scorpionũ mitigat in vino potũ drachmis duabus, Plin. Blitum dicitur aduersus scorpiones potũ è vino prodesse, Plin. Cyperi radix è vino pota, Diosc. in alphab. Melissa cum vino pota, Idem. Verbasci radix bibitur cum ruta ex aqua magna amaritudine, sed effectu pari contra *Simplicia in potu.*

scorpiones, Plin. Thelyphonum herba contra ictus scorpionum bibitur, Idem. Platani cortex è vino potus, ictus eorum restinguit. Pilulæ è vino potę pondere x quatuor, omnibus scorpionū venenis medentur. Anisum ex vino bibitur, Plin. Colocynthidos radix in potu prodest, Serap. Amaranti succus in potu exhibitus, Diosc. in Alphab. Dauci semē in vino datum. Ibid. Myricæ flores & folia, itemq; semē ex vino potum, Ibid. Hyacinthi herbæ radix & semen in vino potū, Ibid. Cunile tertiū genus priuatim contra scorpiones ex posca valet, Plin. Opium ex vino mera culo si protinus detur, scorpionū ictibus resistit. Aliqui hoc tantū nigro tribuunt, si capita eius vel folia terantur, Plin. Satiui fœniculi semen è vino. Chamecyparissus herba ex vino pota, contra scorpij venenum pollet. Caprifici cauliculi aut grosi quàm minutissimè triti, ad scorpionū ictus è vino bibuntur. Nodiæ herba aduersus scorpiones, efficacissimam esse potam in vino aut posca reperio, Plin. (Nodia mihi videtur, quę centinodia hodiè, Græcis polygonatum vocatur, Gesner.) Pastinacæ semen potū, Matth. ex vino aut posca præscribit idem Plin. Origani onitidis vsus est in vino albo cōtra scorpiones, Plin. Radix croci hortulani vel frondes eius in potu cum vino dentur, Constant. Delphinij semine nō aliud vtilius bibi potest à scorpione percussis, Diosc. Cardamomū in vino potum, Diosc. Peucedani succus haustus, Idem. Gentianæ decoctū potum, Diosc. Corallium (cum vino nimirum potum) medetur, Orpheus. Citrij semen potum, Matth. Serpillum, Altheę radix. Elaphoboscum, singula pota, Idem. Silphium cum cancro trito in vino propina, Ægineta. Atriplicis succus potus. Cyani vtriusq; folia, siue semē ex vino decocta & pota. Verbenaca recta pota. Cuminum cum melanthij, & viticis semine drachmæ pondere potum, ex vino, Matth. Apiastri folia cum vino pota, Dioscorides. E radice corticis mori succus è vino aut posca potus, Plin.

Ex animalium partibus iuuāt in potu.

¶ Cancri fluuiatiles crudi tritiq;, cum asinino lacte poti, Dioscorides. Cancri fluuiatiles aut marini eodem modo, Rasis. Cancros fluuiatiles contusos crudos è lacte potandos dato, Aëtius. Ranæ fluuiatilis carnes in vino decoctæ, si ius offeratur, prodest, Plinius. Ad commorsos à scorpione mirabile admodum. Intestina terræ læuigata imponito morsui, & irim bene tusam da bibendam cum vino sufficienti aut aceto, Nic. Myreps. Salsamenta contra scorpiones largius sumi, sed nō euomi prodest, ita vt sitis tolleretur, & imponere eadem plagis conuenit, Plin. Butyrum bouinum & mel bibuntur, Constant. Cerebrum Gallinæ cum vino potum sanat à scorpione ictos, Kiranid. Leporis coagulum cum vino potui datum, Lillius. Chelonis terrestris sanguis potus, à scorpione percussos summè sanat vel adiuuat, Kiranid. Asiracos locusta, si exiccata è vino bibatur, magnopere proderit, Diosc. Fimus asini vel equi armentarij qui herba pascitur, siccum, in vino liquatum, magnoperè auxiliatur, Idem. Femezeg, id est, stannum tritum & potum confert puncturæ scorpionis, Serapio, & Syluat. Vrina humana pota, Diosc. Mumia ex mero hausta, Matth.

In cibo prosunt

¶ In Ægypti regionibus arefactū asiracum (cybium nonnulli, alij carnes locustæ sic vocant (exhiberi ijs, qui à scorpione percusi sunt, Galen. Mullus sumptus in cibo prodest, Plin. Afri si feriantur à scorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictantur dolore, Diosc. Iris duarum drachmarū pondere in pane vel aqua sumitur, Plin. Hyacinthi semen cum abrotono datur, Idem. Assæ foetidæ drachmas duas Achaasos experimentator contra morsus scorpionis dabat, Gal. Cuminū sylueſtre cū oleo datur, Plin. Fluuiatilis ranæ carnes comestæ ex vino, Idem, Ponticę nuces in cibis sumptę. Mat.

Medicamenta composita iuuantia.

Medicamenta composita ad ictus scorpionū varia cōmendantur. Theriaca primum locum habet, Gal. Cum autē theriacā dederis, & dolor sedatus fuerit, si febris superueniat, sequenti die summo mane ęgrū phlebotomato, & aquam hordei, ac cibaria vltimæ humiditatis ei tribue, & in ipsius cautela, ne ægritudinem incurrat acutam, stude, Rasis. Scorpione ictus, glacie se opprimi querebatur, theriaca è vino potentiore pota curatus est, Anton. Beniuenius c. 56. Ælij Galli theriaca, qua vtor, optima ad scorpionū ictus. ℞. radicis vitis albę, ʒ xvj. sem. trifolij, opopanacis ana ʒ viij. aristolochiæ tenuis ʒ xij. radicis libanotidis, iridis illyricæ, zinziberis, opij, ana ʒ viij. sem. rutæ syluestris ʒ xij. cumini Æthiopici ʒ xvj. myrrhæ, casiæ, castorei, seseleos, rad. eryngij, serpilli, succi cyrenaici ana ʒ vj. medicæ ʒ vij. sagapeni ʒ vj. croci ʒ v. farinæ erui ʒ xxiiij. cum aqua hæc in pastillos trium obolorum rediges, & ex vino dabis, Galen. Theriaca diatessaron, quæ punctoris scorpionum confert, & magnæ theriacæ in bonitate vicina est. ℞. gentianæ, aristolochię, baccarū lauri, myrrhę ana partes ęquales, hæc cum melle cōfecta in vase reponantur. Datur in potu ab vno aureo vsq; ad duos & dimidium cum vnc. j. veteris vini, Rasis. Alia quæ his puncturis vehemēter auxiliatur. ℞. gentianæ, aristolochiæ, myrrhę, costi, castorei, rutæ, mentastri sicci, pirethri, zinziberis, piperis, nigellæ ana partes æquales conficiantur cum melle, detur ex ea nucis magnitudo cum vino, Idem. Alia theriaca. ℞. cort. radicum capparorū, absinthij, nabati, aristolochię longę, gentianæ ana partes æquales. Dosis huius in potu ʒ iij. Idem. Theriaca exercitualis contra puncturas scorpionum, qui parui admodū sunt & akatareti dicuntur, in terra Coliz (an Ægyptię, Gesner.) ℞. cort. rad. capparorum, rad. colocynthidos, absinthij Romani, aristolochiæ rotundæ, herba quæ vocatur Chaldæorū lingua Hazez: troximel syluestris siccæ, ex his omnibus bene puluerisatis ʒ ij. tribuantur, Rasis. Antidotus quæ à scorpionibus Scorpiaca dicitur, quæq; medicantem minimè fallit, magna cum difficultate nobis à quodā accepta, qui in Africa degens hac vtebatur, & percussos à scorpionibus tutos ab omni periculo

reddebat

reddebat:optimeq́ pręſeruat bibita à nondum percuſsis in ſecuritatem euentus. Habet autem, Sulphuris viui, ſulphuris foſsilis ana lib. ij. piperis albi ʒiij. opopanacis, ſabinæ herbæ, thuris maſculi ana ʒ iij. ariſtolochiæ rotundæ, peucedani, myrrhæ, centaurij, ſerpilli, chamædryos, chamæpithyos, herbæ ſcorpiacæ, anagallidis, bituminis ſing. ʒ ij. betonicæ, medullæ ceruinæ, ſcinci ſing. ʒ j. contuſis ſingulis per minutiſſimum cribrum primò traijciantur, deinde ſimul omnibus commiſtis ſeruentur vt reſpirare nō poſſint. Doſ. cochlear vnū huius pulueris ex vini puri cyathis duobus exhibitum. Præſeruationis autem gratia annuæ, ſemel ex hac antidoto bibant. Oportet autē eos qui primò hoc medicamentum præſeruationis gratia bibent, nec lauari die illo, nec Venere vti, Galen. Antidotus à Zoilo ſumpta, qua Epaphroditus Carthaginenſis vtebatur: ſtatim autē hæc & ægros à dolore liberat, & per annū quàm pulcherrimè quoq́ præſeruat ſemel ebibita. ℞. ſulphur. viui lib. iiij. thuris lib. j. ſabinę, ſtœchadis, ariſtolochię ſin. ʒ vj. myrrhę ʒ. v. medullæ ceruinę, opopanacis ſing. ʒ iiij. dictamni cretici ʒ iij. bituminis, ſerpilli, ſcordij, rhei, trifolij, centaurij, chamædryos, piperis albi, abrotoni, betonicæ, polij, coaguli hœdini, anagallidis ſing. ʒ ij. crocodili terreſtris ʒ ỽ. confice vt dictū eſt, & percuſſis cochlear vnū præbe bibendum ex vini puri cyatho. Gal. 2. de antidotis cap. 12. Diophanti antidotus. ℞. Ariſtolochiæ ʒ iiij. piperis ʒ ij. opij ʒ j. pyrethri ʒ iij. contuſa hæc & melle excepta in rotulas ad fabæ Ægyptiæ magnitudinem rediges: quarū duas deglutiendas trades è vini puri cyathis duobus. Alia. ℞. ariſtolochiæ, zinziberis ana ʒ viij. nepetæ, ſem. rutæ ſylueſtris, ſing. obolos tres, piperis obol. ij. hæc primū teſtudinis ſanguine ſubigito, tum rotulas inde triū obolorum pondere confingito, atq́ ex vino puro dato. Alia: ℞. cumini Æthiopici, ſulphuris viui, piperis albi ſing. ʒ ij. caſtorei, ſilphij, trifolij ſing. ʒ j. hæc inter ſe vino commiſce, & ex vino puro ſorbenda præbe. Alia. ℞. ſem. rutæ ſylueſtris, ſem. erucæ, pyrethri, ſtyracis, ſulphuris viui, ſing. ʒ vj. caſtorei ʒ ij. omnia hæc teſtudineo ſanguine ſubacta, ex mori vel aceti dimidia cotyla propinabis quatuor obolorū pondere. Antidotus Calliſta, id eſt optima dicta, quæ dolorem ſedat ijs qui à ſcorpionibus percuſſi fuerint. ℞. myrrhæ, caſtorei, ſtyracis, ſing. ʒ j. opij ʒ ij. chalbani ʒ iij. ſem. apij acetabulū vnum, aniſi tantundē, piperis gran. 30. hæc inter ſe vino coniuncta ex vna vini cotyla dabis pondere vnius drachmæ. Antidotus eximiè bona. ℞. piperis albi grana xx. caſtorei, opij, croci, myrrhæ, iridis Illyricæ, herbæ pedicularis, chamædryos, radicum vitis albæ, pyrethri ſing. partes æquales. Omnia hæc vino commiſce, & drachmā vnam ex vini puri cyathis tribus exhibe. Hæc Galen. lib. 2. de Antid. cap. 12. Theriaca bona: ℞. rad. capparorū, colocynthidis, abſinthij, ariſtolochiæ longæ, gentianæ, baccarū lauri, been citrini, vitis albæ, ana: confice cū melle, ad modū nucis cū vino, Arnold. Alia theriaca. ℞. ſem. rutæ campeſtris, cymini, alliorū nucleus & auellanarum ana ʒ j. folior. rutæ ſiccorū ʒ j. s. myrrhæ, thuris, ana. ʒ. quartā. caſtorei, piperis albi, opij, ana. ʒ iij. opopanacis, galbani ana ʒ s. confice omnia cū melle: detur ex ea quantitas fabæ groſſæ cum vino, Idē. Antidotus excellenter ad ſcorpij ictum faciens, quo etiā ipſe Aëtius in ſeipſo malè affecto, vſus & expertus eſt: ℞. caſtorei, ſucci cyrenaici, piperis, ana ʒ iiij. coſti, ſpicę nardi, croc, ſucci centaurij ana ʒ ij. mellis deſpumati q. ſ. Datur nucis ponticæ magnitudine, à ſcorpio quidē ictis, cum vino diluto: ab aſpide verò demorſis cū aceto diluto. Detrahendi vim habet, adeò vt digeſtos etiā in membra veneni ſuccos eruat, Aëtius. Alia: Styracis ʒ vj. ſulphuris viui ʒ vj. pyrethri ʒ iiij. ſeminis rutæ ſylueſtris ʒ iij. caſtorei ʒ ij. ſem. erucæ ʒ ij. cū ſanguine marinæ maximè teſtudinis ſubige: aut ſi non adſit terreſtris, & nucis ponticæ magnitudinem præbe cū poſca aut ex aceto, Idem. Electuariū quod valet in morſu ſcorpionis: ℞. rutæ, ſulphuris viui non poſiti ad ignē ana aur. vj. caſtorei aureum j. aſſæ fœtidæ aur. ſemis: pyrethri, ſtyracis liquidæ ana aur. j. confice cū melle & da ʒ j. s. cum vino puro, Gal. in Spurijs. Confectio quā Diapanthus fecit, facit ad morſum ſcorpionis. ℞. ariſtoloch. ʒ vj. piperis ʒ iij. opij, ʒ j. ſ. pyrethri ʒ. v. tempera cū vino, & fac in modū fabæ, & da duas bibendas, Conſtant. Alia: ℞. calamenti agreſtis & domeſtici, piperis, myrrhæ, rutæ, pondus æquante, tempera cū melle & da bibere ʒ j. Idem. Ad ſcorpionum periculoſorum ictus: ℞. fæcis ʒ ỽvj. pyrethri ʒ iiij. ſem. rutæ ſylueſtris ʒ iij. caſtorei, erucæ ſeminis ana ʒ ij. excipiuntur ſanguine teſtudinis marinæ: dantur quaterni oboli cū vini meraci vel aceti cyathis tribus, Ægineta. Aliud. ℞. pyrethri, ariſtolochię ſing. trientes, piperis denarij duo, liquoris ſilphij denarius, exhibetur ad fabæ Ægyptiæ magnitudinem, Idem. Vel, ℞ ſulphuris viui fabæ Ægyptiæ inſtar cū piperis granis octo, in dimidia vini hemina bibatur, Idē. Catapotiū ad percuſſos à ſcorpio: Succi papaueris, ſem. hyoſquiami vtriuſq́ par pondus cū paſſo aut melle ad fabæ græcæ magnitudinē formato. Dato ad noctē, ſomnum inducendo prodeſt. Gal. κτ' τόπ8ς lib. 7. cap. 3. Aliud in forma pulueris: ℞. aſſæ fœtidæ, ſcordij, centaurij ana ʒ j. ſem. rutę, caſtorei ana ʒ iiij. fiat puluis confort. cū vino antiquo. Et, ℞. aſſæ fœtidæ, galbani, conficiantur cum decoctione hordei, ariſtoloch. rotundæ, & accipe ex eo quantū auellana capit in aqua calida: ex manuſcripto D. O. Oleū benedictum ad ſcorpij ictum aliaq́ multa, ex libro manuſcripto veteri Italico. ℞. olei terebinthinæ, olei cōmunis antiqui, olei laurini ana lib. j. cinnamomi vncias iiij. euphorbij, caryophyllorum ana vncias ij. baccarum lauri, gumi hederæ ana vncias j. tegulæ veteris non madefactæ lib. j. ſerapini, galbani, armoniaci, opopanacis ana vnciam j. ladani, thuris, maſticis ana vnciam j. deſtillentur ſimul omnia. Oleum aut liquor deſtillans etiam intra corpus exhibetur.

4. *De remedijs topicis scorpionis puncturæ accommodatis.*

Enumerata sunt medicamenta tam simplicia quàm composita, quæ intra corpus vsurpata, venenum scorpij extirpant: nunc porrò dicantur ea, quæ loco affecto extrinsecus adhibita, auxilio sunt. Iuxta locum igitur punctũ statim extrahantur tres vel quatuor guttæ sanguinis, & eodẽ sanguine locus illinatur, Incert. Vngendus locus cum theriaca maiore, Constantin. Myrta prodest si imponatur, aut locus qui tactus fuerit ex eadem cataplasmetur: & viridis myrta similiter operatur, Gal. in spurijs. Myrti satiuæ semen in mero imponitur, Plin. Sonchus cataplasmatis modo impositus, Dioscor. Sonchi albi radix illinatur, Plin. Sonchi radix vnà cum folijs vulneri imponitur, Dioscor. in Alphabeto. Ficus satiuæ lacteus succus plagæ instillatus, Diosc. Tam satiuæ quàm syluestris fici succus lacteus, eodem modo, Diosc. & Æginera. Fici cum sale tritæ illinantur, Plin. Allium cum ruta rectè miscetur, ex oleoq; tritum, super imponitur, Cels. Cinnamomum cum tritis grossis, ictibus scorpionis imponit Dioscorides. Caprifici folia imponuntur à Plinio. Sampsuchum scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitũ, Plin. Maiorana cum sale & aceto illita, Diosc. in Alphab. & lib. de Mat. Melanthium illini ex aceto & melle plagis reperio, Plin. Scorpioides herbula illita, Diosc. Lactucæ spontè nascentis folia vulneri illinuntur, Plin. Calamintha Aëtio teste, quæ iuxta aquas nascitur, imposita, confestim dolores remittit & tollit. Calamintha trita illita, vel cum posca, fota, Diosc. Hieracium maius & minus cataplasmatis more impositũ, Idem. Hieracium vulneri illitum, Matthiol. Durungi confert scorpionum veneno, emplastro facto ex ea cum ficubus: & loco eius ponitur Zurumbed æquale pondus, aut duæ tertiæ ipsius de caryophyllis, Auicenna. Vitiũ cinis cum oleo plagas persanat, Plin. Mentastrũ cum sale, oleo & aceto valet, Idem. Attractylidis coma, semen & folia cum pipere & vino teruntur vtilissimè, contra ictus: aiunt nullum experiri dolorem eum qui tenuerit: deposita vero eadem, recrudescere, Diosc. Apiastri folia illita prosunt, Diosc. Melissa cum vino vulneri imposita, Diosc. in Alphab. Cucubali folia trita cum aceto, Plin. Succus ceparum priuatim scorpionum plagæ instillatur, Idem. Porri folia melle subacta & illita, Matthiol. Heliotropium tricoccum illitum, Diosc. Lauri folia in vino cocta & contusa impone, Gal. Liliorum radices tritas ex aceto impone, Idẽ. Chamæsyces succus illitus, Diosc. Attriplicis herba illita, Math. Sinapis farina aceto subacta & illita, Plin. Semen trifolij herbæ tritum impositum, Diosc. Amomum ex ocimo illitum, Diosc. Farina triticea ex aceto & vino imposita, Idem. Ocimum cum polenta impositum, Idem. Hordeacea farina cruda cum vino præparata in rutæ decocto, Idem. Verbenaca recta illita, Matthiol. Asphodeli radix decocta & plagæ admota, Idem. Verbasci aureum florem ferentis folia imposita, Diosc. Citrij semen appositum, Matthiol. Rosæ radix apposita, Incert. Laser scorpionũ plagis ex oleo circumlinitur, Idem. ¶ Ex animalibus, Cancer fluuiatilis emplastri more impositus, Auicen. Cancri fluuiatiles cum cachry, pedicularia & ruta pari modo miscentur, Gal. Carnes fluuiatilium cochlearũ plagis imponuntur, Plin. Mures domestici viui in ictũ scorpij impositi iuuant, Gal. Mus fissus & morsui scorpionis supperpositus, sedat dolorẽ eius, Auicen. & Albertus. Mures domestici dissecti & impositi, Diosc. Sorices magni talpæ si ponantur super scorpij percussionem, sanãt, Haly. Terreni vermes triti & impositi, Matthiol. Cochlea hortulana contusa & illita, Idem. Scorpio sibi ipsi pulcherrimũ medicamentum est. Quidam contritum cum vino super vulnus imponunt: quidam super prunam eo imposito vulnus suffumigant, vndiq; veste circundata, ne is fumus dilabatur, tum carbonem eius super vulnus deligant, Celsus. Tritus & impositus, suæ plagæ remedium est: inuenitur & assatus ad idem prodesse, Diosc. & Galen. Scorpius alius ab eo qui percussit, si teratur & imponatur cũ sale, lini semine & althæa herba prodest æquè atq; is qui percussit, Diosc. Historiã curati ictus scorpionis, per scorpionẽ, describit Amatus Lusitan. cent. 6. curat. 31. Quod si quis in oleo scorpionem ipsum frixerit, ictamq; partem inunxerit, sedabit dolorẽ, Incert. Aut scorpionẽ ipsum qui percussit, si inueniri queat, impono plagæ: aut stellionem dissectũ adhibeo, Aëtius. Stellio inquit Democrit. remediũ efficacissimũ est aduersus scorpij ictus, cuius oleo (Stellione in oleo liquefacto, Geoponicus) si quis partem inunxerit vulneratam, dolorẽ compescit. Lacerta discocta & apposita dolorem sedat, Diosc. Mustela imposita confert valdè, Albertus. Coracini piscis carnes valent impositæ, Plin. Sordes ex auribus ictui statim impositæ: melius è percussi auribus, prosunt, Plin. Smaridis piscis salita caro, apposita, Diosc. Mullus piscis crudus dissectus & impositus, Idem. Stercus bouinũ cataplasmatis instar impositum, Hipp. Stercus suillum similiter, Anatolius, Ouillũ stercus vino coctum, & plagæ impositum, confestim dolore liberat, Aëtius, Piscium salsamenta imposita, Plin. Fel testudinis (terrestris) cum melle Attico plagæ instillatũ, Idem. Testam igne candente impone, Galen. Caris marina, hoc est, gammarus, circumligata sanat, Kiran. ¶ Sal tritus cum lini semine salutariter imponitur, Diosc. & Æginera. Altheæ herbæ semen, quæ Ibiscus dicitur & sulphur viuum, resina terebinthina exceptum, Idem. Alumen aut aphronitrum, aut sal tostus cum quarta parte lini seminis ex oleo vel aceto illitus, Plinius. Galbanum splenij modo extensum & loco inductum, Dioscor. Plin. Æginet. Argenti spuma subito ictui præter opinionem imposita, Æginet. Amonium iuuat ex vino illitum, Dioscor. Spongæ ex aceto impositæ, prosunt, Plin. Sapphirus lapis illitus, Diosc. ¶ Medicamentum Epigonij,

Isis dictum

Isis dictum valet, Gal. Ex emplastro piscatoris dicto dia sinopidos, in ictis à scorpione admirandam opem sensi, Heros apud Galenum. Apud Galenum leguntur eius generis medicamenta plurima composita lib. 2. de antidotis cap. 12. ℞. syluestris rutæ ℥ j. in aceto tere, & ceræ unciam vnam, resinæ pini quadrantem liquefacio, & parum olei affundo vnio ac impono, & est mirabile pharmacum, Aëtius. Est etiam oleum mirabile, quod è scorpionibus paratur, & à Matthiolo suis in Dioscoridem commentarijs describitur, vulneri illitum.

¶ Scripsimus hactenus, quæ sit methodus in curanda hac punctura, quæ item medicamenta cùm simplicia tum composita, vel intra corpus assumenda vel extrinsecus admouenda sint: nunc ponamus historiam, mulieris quæ à scorpione puncta, tandem sanitati est restituta, ex Doctoris Thaddæi Duni Miscellaneis medicis, nondum impressis.

In Italia altero post nostras nuptias anno, natam nobis primogenitam filiam Aspasiam nutrici in proxima domo habitanti lactandam dedimus, quod vxor tum nouum concepisset fœtum. Nutrix puellulam, ad nos oblectamenti gratia sępius afferebat. Fortè fortuna cùm quodā die post cœnam ad focum sederemus, nutrix cum filiola adest, sedet & ipsa ac filiam fascis inuolutam matri porrigit: illam in sinum suum suscipit, & cum suauiter complecteretur, vt matres solent, summam medij digiti sinistri partem quasi acu violentius pungi sensit (latitabat enim scorpius in circumplicationibus fasciarum) doloremque & angorem, viriumque lapsum talem & tantum passa est, vt filiam in ignes propemodum proiecerit: præsto alioquin fuit sedula nutrix, & filiam ad se recipit. Vxor è sella surgens animo linqui è vestigio cœpit, sudoribus persundi, totaque distendi vtris instar, ac pene præfocari. Ego rei nouitati & magnitudini, tristissimoque casu vehementer perculsus, vix vbi essem noram. Coniugem tamen compellans, quid acciderit rogo. Illa tum obmutescens, nutu vestes vt mox soluam monet. Interea verò dum illa surgit, & nutrix infantem vlnis excipit, Deus mihi & mali causam, & curandi modum commonstrat: cadit enim in focum virulentus hostis ille scorpius. Hunc capi iubeo (parata namque erat nutrix pede atterere) & asseruari, memor antipathiæ. Vxorem à vestium vinculis confestim libero, digitum percussum, inter primum & secundum articulum, vinculo arctissimo excipio. Post hæc scorpionem ipsum, qui pupugerat, cōminuo, ac paululū tundo, & læso loco appono, ac deligo. Mox quæ alia sint adhibenda remedia mecum expendo, libros consulo. Erat autē in promptu laudatissima Theriaca, odoris gratissimi, summo artificio concinnata, succi plena, quam Franciscus Gallorum Rex sibi suisque parari curabat. Eam dono ante sexenniū ab amico acceperam. Theriacæ huius ℥ j. ex optimo vino propino, & quoddā è Lauri folijs recentibus in vino decoctis, cataplasma digito impono. Sæua illa accidentia paulatim mitescunt, duarumque circiter horarum spatio vxor sic periclitata, salua & incolumis euasit, nulla in digito noxa relicta. Dei verò beneficio, & prouidentia mera non mater modò, sed filia quoque tùm ab illius bestiolæ veneno, tùm ab ignis periculo seruata est. Si enim filiolā Scorpius pupugisset, nulla salutis spes reliqua fuisset ob virus & potentissimum & nocentissimum. Post annos tamen sex vxor mirabilibus ijsque grauibus morbis tentari cœpit, sed nō nisi sinistris corporis partibus: sinistra parte capitis, sinistris dentibus, brachio, latere, hypochondrio & crure. Tormina quoque lethalia sensit, vomitiones, & ructus incredibiles, & hypochondriacæ melancholiæ symptomata dira sustinuit, & conuulsiones. In animi deliquia sæpè incidit: quæ omnia à frigido genita videbantur. In causa autē fuerit scorpionis virus, nec nè, pronunciare non possum. Plin. lib. 11. cap. 25. fœminis quàm viris noxium magis esse Scorpionum venenum ait: virginibus verò mortem semper adferre. Laborauit vxor his malis annis viginti, hactenus Thaddæus Dunus Medicus.

5. *Περίαπτα, amuleta, & incantationes, quæ scorpionis ictui creduntur prodesse.*

In Africa aut sicubi scorpiones sunt noxij, stellionem aridum incinctum oportet habere, Largus. Polemonij herbæ radix collo appensa & loco patienti, Dioscor. in Alphabeto. Polemoniæ radix vel alligata tantum aduersatur scorpionibus, Plin. Si quis Sideritim herbam tenuerit, inquit Tarentinus, eum scorpiones viuentes citra vllum læsionis discrimē tenere posse. Rosæ radicem adalligatam percussos à scorpione sanat, Constant. ex Democrito. Lapis Bezaar conuenit veneno scorpionis: & quando portatur in annulo & sculpitur in eo imago scorpionis, luna existente in scorpione & aspiciente ascendens: deinde sigilla cum eo olibanum luna existente in scorpione, quod tritum exhibe patienti ad potandum & euadet, Serapio. Gemma Achates apud Magos, quæ Leoninæ pelli similis fuerit, potentiam habere contra scorpiones dicitur, Plin. Achaten putant contra scorpionum ictus prodesse. Quod in Siculis vtique crediderim, quoniam primum eius prouinciæ afflatu scorpionum pestis extinguitur. Et in India inuentæ cōtra eadem pollent. Idem. Constat in scorpione percussos, quandiu Cnicum siue Attractylidem, quæ Ægyptia herba est, teneant, non sentire cruciatum, Idem. Semen croci hortensis ad scorpionis morsum valet in manu tentum vel è collo suspensum, simile facit radix lauri & iris, Gal. de incantatione. Heliotropij alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine scorpiuron vocatur, folijs non solum minoribus, sed etiam in terram vergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudæ, quare ei nomen. Vis ad omnia venenata, & Phalangia, & contra scorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terram surculo heliotropij circumscribat aliquis, negat scorpionē egredi. Imposita vero herba, aut (alias vda) inde omnino re

spersum, protinus mori, Plinius. In incantationibus vim inesse, in percussis à scorpio adiumentum sum expertus, Galenus. Humum respiciens, quem lapidem premebas (nimirũ cum à scorpio ictus inferretur) eum imponito, Gal. Vulnus à scorpione contractum, si pars ipsa comprimatur sigilleturq; annulo argenteo, sanescet, Incert. Si quis asino in aurem dixerit percussum se à scorpione, transire malum protinus tradunt, Plin. Si ictus à scorpione erectus asino insederit, ad caudam conuersus, asinus dolebit pro ipso: Cuius quidem inditium est, quod asinus perpetuò pendens dissoluitur. Si ictus à scorpione in aurem asino dixerit, Scorpio percussit me, haud torquebitur amplius, ad asinum dolore translato, Geopon. Eum qui à scorpione percussus fuerit minimè læsum iri, si scillam comederit, sed dicturum potius eam dulcem existere, Incert. Attalus medicus apud Pliniũ affirmat scorpione viso, si quis dicat duo, cohiberi nec vibrare ictus, Textor. In Copto Ægyptia vrbe Isis colitur. Isis vbi hanc religionem possidet, ibi acerrimi ad pestiferum vulnus inferendum scorpij maximi versantur, qui vt percusserunt, statim interficiunt: ad quorum vitationẽ omne cautionis genus Ægyptij adhibent, sexcentaq; machinamenta moliuntur: veruntamen lugentes ad Isidis fanum mulieres, pedibus incedentes nudis, & tantum non calcantes scorpios & humi iacentes, ab horum acerbitate integræ incolumesq; permanent, Ælianus. Diabolica superstitione aut potius incantatione hoc factum existimem.

6. *De cura animalium brutorum à Scorpionibus ictorum.*

A scorpio morsi equi ita curantur vt à viperis, Absyrtus & Hierocles. Curatur iumentum à scorpione demorsum eodem modo quo à serpente vel vipera: Stercus tamen asininum velocius in plagam oportet imponi, Vegetius. Stercus porcinum cataplasmatis more imponatur: aut tithymallum, aut hyoscyamum, aut lini semen, aut alumen vstum, aut aphronitrum, aut salem fossilem: horum vnumquoq; per se cataplasmatum, mox oppitulatur, Anatolius. Aut solanum contusum eodem modo, Idem.

H.

Etymologia. Scorpius terrestris παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰὸν dicitur, id est à dispergendo veneno, vel παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν, id est ab eo quod obliquè repat: vt iam ab initio dictum est. Isidorus scorpionem vermem appellat terrenum vultq; eum potius vermibus ascribendum quàm serpentibus quod quibusdam non placere ante dictum est. *Nomina inusitata.* ¶ Scorpius & scorpio dicitur. Ῥὼξ species est scorpij vel Phalangij. Chantarolethron brachia habet & in cauda spiculum, Incert. Videtur omnino esse scorpio. Vuollekouff. Danis scorpionum generis esse putat Ant. Schnebergerus. ¶ Scaliger scribit in Insula S. Thomæ terrestres esse cancros, similes marinis sub quibus fortè scorpiones intelligit. ¶ Vinula, vt iam dictum est, scorpius est librorum, Scaliger. Σκορπιοειδὲς verò illud quod in libris reperitur tarantulæ genus esse monachus quidam conijciebat. ¶ Nepa animal venenatum cauda feriens, quod alio nomine scorpius dicitur, Calepinus.

Epitheta. Ἔγκεντρος σκορπίος, id est aculeo armatus, Philes. Item ὀκτώπους, id est, octipes, Hesych. ἠπεδανῶν βελέμνων προχευτῆρα vocat orpheus, id est, infirmorum telorum iaculatorem. Ἀπροΐδης etiam dicitur à Nicandro id est, improuisus & inopinus quia ex improuiso hominem ferit. Item κέντρῳ κεκορυθμένος ἀλγινόεντι, id est aculeo armatus dolorem inferente, quem aculeum Archias vocat ὀξύκεντρον βέλος, hoc est, acutum telum.

Deriuata. Σκορπαίνεσθαι & Σκορπιοῦσθαι, exasperare, insolescere, ἀποθηριοῦσθαι, τραχύνεσθαι, Suidas. Σκορπίατος qui natus est in scorpione. Σκορπίζειν dispergere, dissipare. Σκορπιόεν τύμμα, Nicander, Vulnus à Scorpio inflictũ. Iracundus dicitur θηριώδης, ἰοῦ γέμων: σκορπιώδης, Pollux, id est, scorpioni similis, venenosus, perniciosus. ¶ Scorpiaca antidotus dicitur à scorpionibus, quorum ictibus medetur, Galenus 2. de antidotis. Vide inter remedia G. ¶ Nepotes appellantur consumptores & decoctores, bonorum suorum, à nepa, hoc est scorpione, qui (vt Plinius inquit, lib. 11. cap. 25.) deuorat omnes filios suos, vno solùm saluo.

Icones. Ægyptij inimicum cum pari congredientem inimico, indicare volentes, scorpium & crocodilum pingunt: vterq; enim alteri mutuum affert exitium. Sin verò victorem alterum, quiq; inimicum sustulerit, innuant, aut crocodilum pingunt, aut scorpium: si celeriter quidem sustulerit, crocodilum: si lente, scorpium, ob eius difficilem tardumq; motum, Orus.

De ijs quæ ab hoc animali sunt denominata. Scorpites gemma à scorpionis cognominata aut colore aut effigie, Plinius. 37. 11. ¶ Ex argumento nomen accepit scorpius herba. Semen enim habet ad similitudinem caudæ scorpionis, folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui, Est & alia eiusdẽ nominis effectusq; sine folijs, asparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen, Plin. lib. 22. cap. 15. Nepa herbæ nomen, Σκορπίος. Dodonei Bel. herb. Scorpio radix, Theophr. Scorpiurus herba, Nicander. Scorpiuros herba, quæ & scorpius dicitur, semen habens simile scorpionis caudæ, vnde & nomen habet Plin. lib. 22. cap. 21. Τάργανον herba quæ & scorpiurus, &c. Incertus. Cucumim qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem heliotropio: cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumim vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & elaterio, Plin. lib. 20. cap. 1. ¶ Est etiam scorpio cœleste signum. Sol ingreditur scorpium 14. Calend. Nouemb. Columella.

Tá

Teq́; senex chiron, gelido qui sidere fulgens,
Impetis Æmonio maiorem scorpion arcu.

Lucanus lib. 6. Cicero nepam vertit apud Aratum. Nepa, vt Festus Pompeius scribit. Afrorum sydus, appellatur cancer, vel vt quidam putant, scorpius. Scorpij chelæ, libra, Macrobius. ¶ Est & scorpius coma plexilis puerorum, cincinnus crinium in acumen desinens, vt in fœminis κόρυμβος in viris κρώβυλος, Scholiast. Thucid. lib. 1. p. 3. Aureum corymbum è capillis propendentem nonnulli destinguunt, vt in viris crobylum, in fœminis corymbum, in pueris scorpium vocitent, Cœlius. ¶ Scorpius quoq; dicitur Tormenti bellici genus, quod Cæsar quoq; scorpionem appellauit. Scorpionibus autem & catapultis sagittas mitti solitas, balistis verò iaci lapides Vitruuius docet lib. 10. cap. 15. Verùm Ammianus Marcellinus contrà scorpionibus lapides, balistis sagittas mitti tradit. Vide lib. 23. vbi & formam scorpionis describit. Scorpionem autem dictum vult ab eo quòd aculeum desuper habet erectus: cui etiam onagri vocabulum indidit ætas nouella, ea re quòd asini feri cùm venatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando emittunt, vt perforent pectora sequentium, aut perfractis ossibus capita ipsa displodant. Est & scorpio genus teli. Salust. hist. lib. 3. Scorpionem in castra misere Sisēña hist. lib. 3. Longius scorpios catapulta concitat, Non. Marc. Σκορπίδια, parui scorpiones, Polyb. Quidam etiam accipiunt scorpium pro genere tormenti, vt sunt rubi aculeati, vel flagellum virgarum, vt scutica habens in summitate glandes plumbeas. Quo quidem tormenti genere sæpe legimus martyres afflictos fuisse, Calep.

Est & piscis nomen Scorpius, cuius fœmininum scorpis & scorpæna de quo Plinius lib. 32. cap. 11. De eodem pisce plura dicta sunt in Aquatilibus. In mari omnia nasci traduntur animalia quæ in terra. Necesse igitur est, vt experientia constat, marinos quoque scorpiones esse, Cordus. Meminit & scorpænæ Ambrosius, quam ait castitatē immaculati connubij generi suo seruare, non percutere sed reficere. Scribit tamen Plinius loco citato scorpium marinum lædere dum manu tollitur. ¶ Σκορπίος dictus est Hercules quòd esset sæuus, truculentus, & cædium patrator, Schol. Lycophronis. *Allegoria.*

Incassum cauda consurget scorpius vnca, Gal. ad Pis. ex Andromachi poëmate. Quod Aratus κέντρον σκορπίου vocat, id Cicero vertit acumen. Lex. Scorpio quòd non volatu sed gressu se moueat, caudamq; sortitus sit, aculeum caudæ adiunctum gerat, vel inutilem ad pugnam habeat necesse est, Aristot. lib. 4. de part. cap. 6. ¶ Scorpio sine cauda exiguum animalculum in putridis & siccis locis nascitur. Omnino scorpio similis est. Ex Arist. Scorpiunculi nostri, qui caudis carent, saliua mox intereunt, Gesn. Apud Æthiopas nasci Ctesias scribit, quam mantichoram appellat, triplici dentium ordine pectinatim coeunte, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore Leonis, cauda scorpionis modo spicula infigentem, Plinius.

Scorpius obliquè spicula tecta gerit.

Eudemi versus à Galeno citatus. Ocimum tritum si operiatur lapide scorpionem gignere quidam tradunt.

Duxit te Dominus per locum vbi erant serpentes vrentes & scorpiones Deut. 8. Seruator noster dedit nobis potestatem ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων περιπατεῖν, Clemens lib. 2. Stromatum. sunt scorpiones qui cauda insidiantur occultè: serpentes qui dente lædunt apertè. Ipsorum venenatus aculeus retrò est timendus, Isidorus. Videte malignos operarios, inimicos crucis Christi, &c. videte canes rabidos, serpentes super pectus repentes, dracones squammosas, & aspides, basiliscos, scorpiones: Hi enim sunt thoes, vulpes, & simiæ humana imitantes, Ignat. in epistola ad Antiochenses. ¶ Epigramma nonnulli scorpioni simile esse voluerunt, quòd licet omni ex parte minetur, in cauda tamen, in qua inest aculeus, venenum habet: ita aiunt epigramma cum argutas omnes partes habere debeat, tum extremā maximè, quæ vel acriter vel salsè mordeat: vel iucundè & dulciter delectet, Gyrald. de poetis. *Simile.*

Scorpio viridis ex ocimo natus septem internodijs si quem percusserit, tertio die inflatus morietur, Kiranides.

A serpente ac scorpione percussos coitu leuari produnt. Verùm fœminas quæ ineuntur à læsis maribus, Venere ea lædi, Plinius. Quidam asserunt, si eo die feriatur quispiam à scorpione quo ederit ocynum, seruari non posse. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocymi cum canceris 10. marinis vel fluuiatilibus trito conuenire ad id scorpiones à proximo omnes, Idem. *A Scorpionibus occisi, vel læsi.*

Orion à scorpione vulneratus occubuit, Textor. De hoc variè fabulantur poetæ. Quidam volunt hunc adultum euasisse venatorem maximum, atque Dianæ adhæsisse. Sed cum viribus fidens, gloriaretur nullam esse feram quam non conficeret, dijs insolens verbum vlciscentibus, contigisse vt terra scorpionem pareret, à quo ictus perierit. Dianam vero satellitis sui obitum grauissimè ferentem, cum in cœlum iuxta Tauri sydus constituisse. Lucanus verò à Diana scorpione emisso occisum dicit & deorum miseratione in cœlum sublatum. Alij ferunt, cùm oculis ab Oenopione priuatus esset, in Lemnum insulam venisse, & ibidem à Vulcano caballo accepto ad ortum Solis perrexisse, & sic visum recepisse. Postea verò reuersum, Oenopionem vlcisci statuisse: sed cum hic à ciuibus suis sub terra occultaretur in Cretam profectum, ibiq; ob

arrogantiam à ſcorpione diuinitus immiſſo fuiſſe interfectum, Calep. Scorpius Panopæum venatorem occidit, Anthologij lib. 3. ſect. 19.

Prouerbia. Σκορπιοῦ βέλος, id eſt, Scorpij telum vocat Æſchylus κέντημα γλώσσης, id eſt linguæ punctionem quæ nihil aliud eſt quam calumnia. ¶ Cornix Scorpium, ſubaudi, rapuit. Quadrat in eos qui parant lædere, vnde tantundem mali ſint viciſsim accepturi: Quemadmodum cornix correpto ſcorpio, arcuata illius cauda vulnus accepit lethale, perijtq́;, Eraſmus. ¶ Scorpijs improbior, Idem. ¶ Imitabor nepam. Imitari nepam dicitur qui retrocedit. Id erit prouerbialius ſi torqueatur in eum qui in deterius vſq; degenerat, ἐπὶ τὰ Μανδραβούλου, Eraſmus. ¶ Octipedem excitas, Cratinus in Thrattis apud Suidam hoc prouerbio vtitur, ſcorpium ſignificans, cui pedes ſunt octo, ac plerumque ſub ſaxis abditus cubat: quem non niſi tuo periculo ſuſcites propter venenum quod in cauda geſtat, Eraſ. ¶ Sub omni lapide ſcorpius dormit. Admonet adagium, cauendum eſſe ne quis apud captioſos & calumnioſos temere loquatur, quicquid enim attigerit, periculum eſſe ne mordeatur. Conſtat enim ſcorpios ſolere ſub ſaxis cubitare, quæ ſi quis tollat incautius, fit vt ictus, vulnus accipiat. Conueniet & in moroſos, qui quiduis cauſari ſolent: vel in pigros, qui friuola quædam prælegentes, ſuffugiunt laborem. Deniq; quadrabit cum quempiam monebimus nihil tutum eſſe & omnia cauenda, Eraſm. ¶ Idem meminit alterius adagij, Pro perca ſcorpium. Quod conuenit, vbi quis optima captans, peſsima capit: nam perca piſcis eſt vel maxime laudatus, cuius identidem meminit Athenæus, gulonum delicias recenſens. Scorpius lethalis eſt, quanquam eſt & piſcis huius nominis contempti saporis, de quo magis ſentire videtur adagium.

¶ Cornix ſcorpium. Adagium, quod vſurpatur vbi quis ſuo inuento perit, cumq; captores ipſi capiuntur raptoresq; ab alijs viciſsim correpti illaqueantur. Sumptū ex lib. 1. epig. græc. quod ſic tranſtulit Alciatus in emblematibus ſuis, ſub lemmate, Iuſta vltio:

Raptabat volucres captum pede coruus in auras
Scorpion, audaci præmia parta gulæ.
Aſt ille infuſo ſenſim per membra veneno,
Raptorem in Stygias compulit vltor aquas.
O riſu res digna, alijs qui fata parabat,
Ipſe perit, proprijs ſuccubuitq́; dolis.

FINIS.

Med. Hist
WZ
240
fG 391h
1551
v. 5

